

**ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ**

6

ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ

**ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ**

**‘Υπό¹
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΨΕΥΤΟΓΚΑ
Διδάκτορος Θεολογίας**

Ἐπόπται

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ & ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΣ
Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου

Ἐπιμεληται

ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑΣ & ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗΣ
Διδάκτορες τῆς Θεολογίας

ΕΠΕ

ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1973

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

‘Ο Μέγας Βασίλειος, πλὴν τῶν ἐρμηνευτικῶν ὄμιλιῶν εἰς τὴν Ἐξαήμερον καὶ τοὺς Ψ’αλμούς, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἐνότητας καθ’ ἑαυτάς, ὡς καὶ τῶν Ἀσκητικῶν, ἔξεφώνησε καὶ ἄλλας αὐτοτελεῖς ὄμιλίας μὲ ποικίλον περιεχόμενον. Τέτοιαι δὲ σώζονται πολλαὶ ὑπὸ τὸ δνομα αὐτοῦ. Ἀπὸ αὐτὰς δὲ ωροῦνται γνήσιαι καὶ ἔχουν ἐκδοθῆ μέχρι τώρα, ὅλαι μαζὶ ἥ καὶ χωριστὰ εἰς διαφόρους ἐκδόσεις, ἐν συνόλῳ 24 τὸν ἀριθμόν. Εἰς τὰς μεγάλας ἐκδόσεις¹ τῶν ἀπάντων τοῦ ἀγίου Βασιλείου, ὅπου καταχωρίζονται καὶ αὐταὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἔργων του, ἐκδίδονται κατὰ σειρὰν ὑπὸ τὴν ἀρίθμησιν Α’ - ΚΔ’, ἀδιακρίτως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν. Εἰς τὴν παροῦσαν ἐκδοσιν διακρινόμεναι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιεχομένου των δημοσιεύονται καθ’ ὄμάδας. Οὕτως ἔχομεν τὰς ἀκολούθους ἔξι ὄμάδας ὄμιλιῶν.

1. Ἡθικὰς καὶ πρακτικάς², ὡς εἶναι αἱ α’) Περὶ νηστείας α’, β’) Περὶ νηστείας β’, γ’) Περὶ εὔχαριστίας, δ’) Περὶ ταπεινοφροσύνης, ε’) Περὶ φθόνου, σ’) Κατὰ ὀργιζομένων, ζ’) Κατὰ μεθύοντων, η’) Εἰς τὸ «πρόσεχε σεαυτῷ» καὶ θ’) Προτρεπτικὸς εἰς τὸ ἄγιον βάπτισμα.

2. Κοινωνικάς, ὡς εἶναι αἱ α’) Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας³ καὶ

1. Βλ. τὰς ἐκδόσεις τῶν J. Garnier, Sancti Patris nostri Basillii Cæsareae Cappadociae archiepiscopi, quae exstant... τόμ. 3, Parisiis 1839². καὶ J. Migne, Patrologia Graeca 31, 164 - 617, Parisiis 1885.

2. Οὕτω διακρίνει τὰς ὄμιλίας πρῶτος ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Βλ. Ἐπιτάφιος εἰς Βασίλειον, 67.

3. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐκδόσεων, ὅπου περιέχεται, ἔχει ἐκδοθῆ καὶ κεχωρισμένως ὑπὸ τοῦ Y. Courtonne, Saint Basile, Homélies sur la richesse, Édition critique et exégétique, Paris 1935.

β) Εἰς τὸ «καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας τούτων οἰκοδομήσω» καὶ περὶ πλεονεξίας.

3. Δογματικάς, ὡς εἶναι αἱ· α') Περὶ πίστεως, β') Εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», γ') Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ τῶν Ἀνομοίων καὶ δ') "Οτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός.

4. Περιστατικάς, ὡς εἶναι αἱ· α') 'Ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ καὶ β') Περὶ τοῦ μὴ προσηλῶσθαι τοῖς βιοτικοῖς καὶ περὶ τοῦ γενομένου ἐμπρησμοῦ ἔξωθεν τῆς Ἐκκλησίας.

5. Ἐγκωμιαστικάς⁴, ὡς εἶναι αἱ· α') Εἰς τὴν Ἰουλίτταν τὴν μάρτυρα καὶ περὶ εὐχαριστίας, β') Εἰς Βαρλαὰμ τὸν μάρτυρα⁵, γ') Εἰς Γόρδιον τὸν μάρτυρα, δ') Εἰς τὸν ἄγιον Μάμαντα καὶ ε') Εἰς τοὺς ἄγιους Τεσσαράκοντα μάρτυρας. Καὶ

6. Παιδαγωγικάς, ὡς εἶναι αἱ· α') Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμῶν καὶ β') Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἔξ εὐληγνικῶν ὀφελοῖντο λόγων.

Μερικαὶ ἀπὸ αὐτάς, ὡς φαίνονται ἐκ πρώτης ὅψεως ἀπὸ τοὺς τίτλους αὐτῶν, ἔχουν ἔρμηνευτικὸν χαρακτῆρα, ὡς ἔρμηνεύουσαι γραφικὰ χωρία, καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελέσουν ἴδιαιτέραν διάδα, ἀλλὰ λόγω τοῦ ὅλως ἰδιάζοντος περιεχομένου καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένου σκοποῦ ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ τὰς ἐντάξωμεν εἰς τὰς ἀλλας διάδας.

'Εκτὸς τῶν διμιλῶν τούτων ὁ Βασίλειος ἔξεφώνησε καὶ ὄλλας, αἱ δόποιαι ἀσφαλῶς δὲν σώζονται ἢ ἀν σώζωνται, παραμένουν ἄγνωστοι καὶ ἀνέκδοτοι εἰς χειρόγραφα περὶ αὐτῶν μαρτυρίας ἔχομεν εἰς τὰς παρούσας σωζομένας. Εἶναι δικαὶος μᾶλλον πιθανὸν ὅτι μαρτυρίαι τινὲς ἀναφέρονται εἰς διμιλίας ἥδη γνωστάς, ὡς εἶναι αὐταὶ τῆς Ἐξαημέρου ἢ καὶ ἐκεῖναι εἰς τοὺς Ψαλμούς. Οὕτω,

4. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος μνημονεύει αὐτὰς εἰς Ἐπιτάφιον Βασίλείου, 67.

5. "Ἐχει ἐκδοθῆ καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Courtonne, édit. critique de l' oratio in Barlaam· ἐπίσης καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Γαβριὴλ Σταυρονικητιανοῦ ἐν «Γρηγόριος ὁ Παλαιμᾶς» (1933), 281 - 285, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 κώδικος τῆς Μονῆς Σταυρονικήτα.

φέρ' εἰπεῖν, εἰς τὴν ὁμιλίαν Κατὰ μεθυόντων, ἡ ὅποια ἔξεφωνή-
θη ὀλίγον μετὰ τὸ Πάσχα (1· 8) καὶ ἐν ὅψει τῆς Πεντηκοστῆς,
ὑπάρχει μαρτυρία συμφώνως πρὸς τὴν ὅποιαν ὁ Βασίλειος
ἔξεφώνησε σειρὰν ὅλην ὁμιλιῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μ. Τεσ-
σαρακοστῆς. Ἐπίσης εἰς τὴν δευτέραν Περὶ νηστείας ὁμιλίαν λέ-
γονται ἐπὶ λέξει τὰ ἔξῆς: «πάσας τοίνυν τὰς ἐφεξῆς ἡμέρας
ἐστιάσει ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐωθιναῖς τε καὶ ἐσπεριναῖς
εὐφροσύναις» (8), ὅπερ σημαίνει τὴν ἔναρξιν σειρᾶς ὁμιλιῶν κα-
τὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον. Γνωστοῦ δητος δτι αἱ ὁμιλίαι εἰς τὴν
Ἐξαήμερον ἔξεφωνήθησαν κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστὴν⁶ καὶ
μάλιστα ἐντὸς πέντε ἡμερῶν κατὰ τὰς πρωΐνας καὶ ἐσπερινὰς
ὥρας τῆς ἡμέρας, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν δτι πρόκειται μᾶλλον
περὶ αὐτῶν, αἱ ὅποιαι πρέπει νὰ ἡκολούθησαν ἀμέσως μετὰ τὴν
δευτέραν Περὶ νηστείας ὁμιλίαν, ἔκφωνηθεῖσαι τὴν πρώτην ἑβδο-
μάδα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Οὕτως ἔχόντων τῶν πραγμάτων ἡ
δευτέρα Περὶ νηστείας ὁμιλία ἔξεφωνήθη τὸ ἵδιον ἔτος μὲ τὰς ὁ-
μιλίας εἰς τὴν Ἐξαήμερον, πιθανὸν τὸ ἔτος 370. Εἰς τὴν ὁμιλίαν
Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας (1), μαρτυρεῖται ὡσαύτως καὶ ἐτέρα ὁ-
μιλία ἔξετάζουσα τὸν χαραχτῆρα τοῦ ἵδιου νεανίσκου τοῦ Εὐαγ-
γελίου τοῦ Ματθαίου, ἡ ὅποια δυστυχῶς δὲν σώζεται.

Τὸ σύνολον τῶν ὁμιλιῶν τούτων ἔξεφωνήθη τὴν περίοδον
κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ Βασίλειος ἦτο πρεσβύτερος καὶ ἐπίσκοπος,
ἥτοι μεταξὺ τῶν ἑτῶν 364 - 370 καὶ 370 - 379. Αἱ πλεῖσται
δὲ μᾶλλον κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον, τὴν ἐπισκοπικήν. Ἡ
ἀκριβὴς χρονολόγησις αὐτῶν εἶναι δυσχερής. Πάντως εἶναι εὐ-
κολώτερον νὰ ἐπισημανθῇ ἡ περίοδος καθ' ἣν ἔξεφωνήθησαν πα-
ρὰ τὸ ἔτος. Εἰς τοῦτο ὑποβοηθοῦν, ἀν καὶ δχι ὅλαι, αἱ ἵδιαι αἱ ὁ-
μιλίαι, εἰς τὰς ὅποιας εὐρίσκομεν σχετικάς μαρτυρίας, ὡς θὰ ἴ-
δωμεν κατὰ τὴν εἰδικὴν παρουσίασιν καὶ ἀνάλυσιν μιᾶς ἐκάστης
τῶν ὁμιλιῶν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς εἰσαγωγῆς μας. Πολλαὶ ἀπὸ

6. Βλ. Σ. Σάκκου, Μεγάλου Βασιλείου ἔργα, "Ἐλληνες Πατέρες τῆς Εκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1973, τόμ. 4ος, σ. 16.

αύτάς μετεφράσθησαν πολὺ ἐνωρίς εἰς τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, πέντε δὲ τὸν ἀριθμὸν μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ Ρουφίνου⁷ εἰς τὴν λατινικὴν τριάντα χρόνια ἀργότερα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἐπίσης δὲ εἰς τὰς μεγάλας ἐκδόσεις ἔχουν μεταγλωττισθῆναι εἰς τὴν λατινικήν· σήμερον δὲ καὶ εἰς τὰς κυριωτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Γενικῶς πρέπει νὰ λεχθῇ δὲ δὲν εἶναι αἱ ὑπὸ δψιν διαιρέσεις συνιστοῦν πλουσιωτάτην πηγὴν τόσον διὰ τὴν ιστορίαν τοῦ ἥθους καὶ τῶν συνηθειῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, δσον καὶ διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τινῶν ζητημάτων λατρευτικῆς φύσεως. Μερικαὶ δὲ ἀπὸ αὐτὰς ἔχουν ἀφήσει σαφῆ τὰ ἔχη τῆς ἐπιδράσεώς των εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνογραφίαν.

Αἱ διαιρέσεις αὐταὶ λόγω τῆς μεγάλης ἐκτάσεώς των θὰ συμπεριληφθοῦν εἰς δύο τόμους τῆς παρούσης ἐκδόσεως ὡς ἔξης. Αἱ διαιρέσεις τῶν δύο πρώτων διαιρέσεων θὰ ἀποτελέσουν τὴν ὕλην τοῦ παρόντος τόμου, ἐνῷ αἱ ὑπόλοιποι τῶν τεσσάρων διαιρέσεων τὴν ὕλην τοῦ ἐπομένου κατὰ σειρὰν τόμου. Συνεπῶς εἰς τὴν συνέχειαν θὰ ἀσχοληθῶμεν μόνον μὲ τὴν παρουσίασιν καὶ σύντομον ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τῶν διαιρέσεων τοῦ παρόντος τόμου.

Α'. 'Ομιλίαι ἥθικαὶ καὶ πρακτικαὶ. α'β') Αἱ δύο Περὶ νηστείας διαιρέσεις δὲν συνιστοῦν μίαν ἐνότητα, οὔτε ἡ δευτέρα εἰναι ἐπιτομὴ τῆς πρώτης, ὡς ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Ἐράσμου⁸, ἀλλὰ δύο ξεχωριστὰς διαιρέσεις. 'Ἐξεφωνήθησαν κατὰ τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἀλλ' εἰς διάφορον ἔτος⁹, τὸ διοῖον καθ' δσον μὲν ἀφορᾶ εἰς τὴν πρώτην παραμένει ἀπροσδιόριστον, καθ' δσον δὲ εἰς τὴν δευτέραν, πιθανὸν ὡς προελέχθη, νὰ εἰναι τὸ ἔτος 370. 'Τυποθέτομεν δὲ τὴν πρώτη προηγήθη κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ἀπὸ τὴν δευτέραν. 'Αμφότεραι προϋποθέτουν πενθήμερον νηστείαν¹⁰. 'Ασφαλῶς πρόκειται περὶ τῶν πέντε νηστίμων ἡμερῶν τῆς

7. Αύταὶ εὑρηνται ἐν PG 31, 1733 - 1785.

8. Βλ. Praefacio, PG 31, 10 καὶ K. Κοντογόνου, Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ Ιστορία, Ἀθῆναι 1853, τόμ. B', σ. 377.

9. Βλ. PG 31, 163, ὑποσημ. 1.

10. Βλ. διαιρέσεις A', 7 καὶ 10 καὶ διαιρέσεις B', 4 καὶ 7.

πρώτης ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, κατὰ τὰς δύο πόλεις ἐνήστευον, ἐνῷ τὰς δύο ἄλλας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἥτοι Σάββατον καὶ Κυριακὴν κατέλυσον ἔλαιον. Ἐπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης αἱ ὁμιλίαι εἶναι ἀξιοπρόσεκτοι, διότι ἀποτελοῦν μαρτυρίας περὶ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς πράξεως τῆς νηστείας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

‘Ως πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν πλευρὰν τῆς νηστείας τὸ θέμα εἶναι μὲν κοινὸν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὁμιλίας, ἀλλ’ εἰς ἑκατέραν, πλὴν τῶν κοινῶν σημείων, τονίζονται καὶ διάφοροι πτυχαὶ αὐτοῦ. Οὕτως εἰς τὴν πρώτην μετὰ τὰς δύο πρώτας παραγγράφους, δῆπου γίνεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ διάκρισις τῆς ἀληθοῦς ἀπὸ τῆς ψευδοῦς νηστείας καὶ ἐκτίθενται αἱ προϋποθέσεις τοῦ πιστοῦ διὰ τὴν τήρησιν τῆς νηστείας, ὁ Βασίλειος ἔξετάζει ιστορικῶς καὶ θεολογικῶς τὸν θεσμὸν τῆς νηστείας, λέγων ὅτι αὕτη ἐνομοθετήθη εἰς τὸν παράδεισον καὶ συνεπῶς εἶναι «συνηλικιῶτις τῆς ἀνθρωπότητος» καὶ ὅτι ὅλαις αἱ μεγάλαι θρησκευτικαὶ προσωπικότητες τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς καινῆς διαθήκης ἐνήστευον. ‘Η εἰς τὸν παράδεισον ζωὴ εἶναι εἰκὼν τῆς νηστείας, ἡ δὲ ἐξ αὐτοῦ ἔξωσις τοῦ ἀνθρώπου σχετίζεται πρὸς τὴν παραβίασιν τοῦ νόμου τῆς νηστείας. ‘Ο ἀνθρώπος διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς νηστείας ὀφείλει καὶ πάλιν νὰ ἐπανακτήσῃ ὅ,τι ἀπώλεσεν. ‘Η νηστεία ἀντιτίθεται πρὸς τὴν πολυφαγίαν καὶ τὴν πολυποσίαν, ποὺ εἰσῆλθαν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν ἀστοχίαν αὐτοῦ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν τελείωσιν. Κατὰ τὴν ιστορικὴν ἀνασκόπησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς νηστείας ἐπισημαίνονται τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς εἰς τὰ πρότυπα τῶν νηστευτῶν, ὡς εἶναι οἱ Μωυσῆς, Σαμψών, “Αννα ἡ μήτηρ τοῦ Σαμουήλ, Δανιήλ, Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ τέλος ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς νηστείας καθώπλισε τὴν σάρκα εἰς τὰ κατὰ τοῦ διαβόλου παλαίσματα. Κυρίως δὲ ἡ νηστεία ὡς ὅπλον τοῦ πιστοῦ εἰς τὸν ἀγῶνά του κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἀναπτύσσεται εἰς τὰς πρώτας παραγγράφους τῆς δευτέρας ὁμιλίας. Εἰς ἀμφοτέρας δὲ ὅρίζεται ἡ ἀληθινὴ νηστεία ὡς ἀποχὴ ἀπὸ ὡρισμένας τροφὰς καὶ ὡς ἀλλοτρίωσις ἀπὸ τὰ κακὰ ἔργω καὶ διανοίᾳ. ‘Η πρώτη ἀνευ τῆς δευτέρας οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει καὶ εἶναι ίουδαϊκή, τὴν ὁποίαν ἀπέρριψαν οἱ

προφῆται καὶ ὁ Κύριος ὡς ψευδῆ. Ἐπίσης εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄμιλίας τονίζονται ἡ καθολικότης τῆς νηστείας ὡς ἀφορώσης εἰς δλους, ὡς καὶ ἡ ἀτομική καὶ κοινωνική διάστασις αὐτῆς.

Γενικῶς πρέπει νὰ λεχθῇ δτι ἡ νηστεία προβάλλεται ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὡς καθολικὴ ἐγκράτεια τοῦ πιστοῦ καὶ ὡς ἀσκητικὴ τοποθέτησις αὐτοῦ ἔναντι τῶν ὄλικῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, διὰ νὰ ἀποφύγῃ οὗτος τὴν εἰς αὐτὰ ὑποταγὴν καὶ προσανατολίσῃ τὴν βούλησίν του πρὸς τὸν Θεόν καὶ τὴν ὑποτάξην εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ. Συγχρόνως διὰ τῆς νηστείας αὐτῆς ὁ ἄγιος πατὴρ προσπαθεῖ νὰ καταπολεμήσῃ καὶ περιορίσῃ τὰ κακὰ τῆς μέθης καὶ τῆς ἀκολασίας καὶ γενικώτερον τὴν χλιδὴν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του, παραλλήλως δὲ νὰ διαπλάσῃ ἐνα τύπον ἀνθρώπου, ὁ δόποιος νὰ ἔχῃ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς λιτότητος, τῆς ἀπλότητος, τῆς σοβαρότητος καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας· ἐνα ἀνθρωπὸν ἐλεύθερον κατὰ τὸ φρόνημα ἀπὸ τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα, ἀξιον τέκνον τῆς θείας είκόνος.

γ') Περὶ εὐχαριστίας. Εἰς τὴν ὄμιλίαν ταύτην ἔρμηνεύεται καὶ ἀναπτύσσεται ἐκτενῶς ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου Παύλου· «πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε», ὁ δόποιος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τινῶν μὴ ἔχοντων νοῦν Κυρίου ὡς ἀνεφάρμοστος ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς παρούσης ζωῆς. Εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν ὁ Βασίλειος λέγει κατ' ἀρχὴν δτι ὁ Παῦλος δὲν ἀπευθύνει τὸν λόγον αὐτὸν εἰς τὸν τυχόντα, ἀλλ' εἰς ἔκείνους, οἱ δόποιοι, δπως ὁ ἴδιος, ἐνέκρωσαν τὸ σαρκικὸν φρόνημα καὶ ἔκαμαν ἔνοικον ἐντός των τὸν Χριστόν. Ἡ ζωὴ τῆς διαρκοῦς χαρᾶς, τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς καὶ τῆς ἐν παντὶ εὐχαριστίας εἰναι χαρακτηριστικὰ τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς καὶ αὐτοὶ οἱ δόποιοι δὲν ἔχουν κατανοήσει τὸ ἀληθινὸν νόημά της καὶ δὲν τὴν ἔχουν οἰκειοποιηθῆ δὲν εἰναι δυνατὸν νὰ ἀντιληφθοῦν τὸν νοῦν τῆς ἀποστολικῆς προσταγῆς. Ἐν συνεχείᾳ ἐκθέτει τοὺς λόγους, ἔνεκα τῶν δόποιών ὁ ἀνθρώπος δφείλει νὰ δοκιμάζῃ συνεχῆ χαρὰν καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν καὶ συγχρόνως διαγράφει τὴν ὅρθην ἀντιμετώπισιν τῶν δυσχερειῶν τῆς ζωῆς ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν. Τὸ δλον θέμα δὲν ἔξαντλεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν παρούσαν ὄμιλίαν, ἡ

όποία δημως κατακλείεται δύμαλῶς, ἀλλὰ συνεχίζεται εἰς τὰς παραγράφους γ' - θ' τῆς ὁμιλίας πρὸς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, δπου ἀναπτύσσονται τὰ περὶ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς. Ἐντεῦθεν πληροφορούμεθα ὅτι ἡ ὁμιλία ἐξεφωνήθη κατὰ μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον, πιθανὸν τὴν 29ην Ἰουλίου πρὸ τῆς ὁμιλίας πρὸς τὴν Ἰουλίτταν, ἡ ὅποια πρέπει νὰ ἐξεφωνήθη τὴν 30ην τοῦ ἰδίου μηνός, ἀλλ' ἀγνωστον ποῖον ἔτος. Γενικῶς περὶ τῆς ὁμιλίας ταύτης πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι δύναται νὰ διακρίνῃ κανεὶς εἰς αὐτὴν μίαν πραγματικὴν δοξολογικὴν θεολογίαν περὶ τῆς ὅποιας πολὺς λόγος γίνεται εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν. Ὡσαύτως ἡ ὁμιλία εἶναι πλουσία εἰς λαογραφικὰ στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

δ') Περὶ ταπεινοφροσύνης. Εἰς ταύτην περιγράφει ὁ Βασίλειος τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν καὶ μεγαλεῖον διὰ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀληθοῦς δόξης, τὴν ὅποιαν εἶχε πλησίον τοῦ Θεοῦ προτοῦ πέση. Ἡ καύχησις τοῦ ἀνθρώπου δι' ὅλα τὰ κοσμικὰ ἀξιώματα, τὸν πλοῦτον, τὸ σωματικὸν κάλλος ἢ διὰ τὴν κοσμικὴν σοφίαν, εἶναι σαθρὰ καὶ ἐμπερικλείει τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ. Ἀκόμη καὶ ἡ καύχησις διὰ τὴν ἀρετὴν, τὴν ὅποιαν κατακτᾷ ὁ ἀνθρωπὸς ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἐγχυμονεῖ κινδύνους δι' αὐτόν. Ἡ μόνη καύχησις, ἡ ὅποια ἀρμόζει εἰς τὸν ἀνθρωπὸν εἶναι αὐτὴ ἡ ὅποια προέρχεται ἀπὸ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴ ἡ ὅποια γίνεται διὰ τὰ παθήματα τοῦ δικαιώσαντος ἡμᾶς Κυρίου. Τέλος ἡ ζωὴ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀγίων αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ταπεινώσεως, τὴν ὅποιαν καλεῖται ὁ ἀνθρωπὸς νὰ μιμηθῇ προκειμένου νὰ κατακτήσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἀληθινὴν δόξαν του.

'Ο χρόνος ἐκφωνήσεως τῆς ὁμιλίας δὲν εἶναι γνωστός.

ε') Περὶ φθόνου. Ἡ ὁμιλία αὐτὴ εἶναι ἔνα ἀληθινὸν ἀριστούργημα ψυχογραφίας τοῦ φθονεροῦ τύπου. Συνδυάζει λεπτὴν ψυχολογικὴν παρατήρησιν καὶ δυνατὴν περιγραφήν. Δι' αὐτῆς καὶ μόνον ὁ Βασίλειος ἀποδεικνύεται ἀριστος ψυχολόγος καὶ ψυχογράφος. 'Ο φθόνος, πάθος καὶ ἀσθένεια τῆς ψυχῆς, ὁρίζεται ὡς λύπη διὰ τὴν εύτυχίαν τοῦ πλησίον. Καὶ ἀκόμη διαγράφεται ὡς ἐκδή-

λωσις ἔχθρας τοῦ ἀδυνάτου πρὸς τὸν δυνατόν. 'Η δὲ ὑποκρισία καὶ ἀγνωμοσύνη εἶναι καρποὶ τοῦ φθόνου. 'Ο φθονερὸς καὶ ὁ κακοήθης λυπεῖται διὰ τὴν δύναμιν τοῦ εὐεργέτου παρὰ εὐγνωμονεῖ διὰ τὰς εἰς αὐτὸν προσγινομένας εὔεργεσίας. 'Ως θεραπεία τοῦ πάθους προτείνεται ὑπὸ τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡ θεώρησις τῶν παρόντων ἀγαθῶν ὡς μηδαμινῶν καὶ ἡ κλῆσις ὅλων πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὰ αἰώνια ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ. 'Η ὅλη περιγραφὴ διανθίζεται μὲν ἀρκετὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν Ἱερὰν ἴστορίαν. 'Ο διάβολος εἶναι δὲ π' ἀρχῆς φθονερός, διότι πρῶτα ἐφθύνησε τὸν Θεὸν διὰ τὰς μεγαλοδωρεάς του πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἤδυνήθη νὰ βλάψῃ τὸν Θεόν, ἔβλαψε τὸ πλάσμα του. 'Ο Κάιν, ὁ Σαούλ, οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσῆφ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀναφέρονται ὡς παραδείγματα φθονερῶν. Οὕτε δὲν γονοὶ πολὺ ἡ ἴστορία τῆς ἀνθρωπότητος παρουσιάζεται ὑπὸ τοῦ Βασιλείου ὡς δρᾶμα, τὸ δποῖον ἐπροκάλεσεν δὲ φθόνος τοῦ ἀρχεκάκου διαβόλου κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

σ') Κατὰ ὄργιζομένων. Καὶ ἡ ὅμιλία αὐτὴ εἶναι παρομοίᾳ πρὸς τὴν ἀνωτέρω, διότι καὶ εἰς αὐτὴν ὁ Βασίλειος περιγράφει τὰ πάθη τῆς ὄργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ καὶ τὰς συνεπείας αὐτῶν. Διακρίνων μεταξὺ θυμοῦ καὶ ὄργῆς λέγει ὅτι δὲν θυμὸς εἶναι ἀπότομον ξέσπασμα τοῦ πάθους, ἐνῷ δὲ ὄργὴ εἶναι μόνιμος λύπη καὶ διαρκῆς δρμὴ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν προκαλεσάντων τὴν λύπην. 'Επειδὴ οἱ ἀνθρωποι σφάλλονται καὶ ὡς πρὸς τὰς δύο διαθέσεις τῆς ψυχῆς, συνιστᾶ τὴν ἀποφυγὴν καὶ τῶν δύο. Θετικῶς συνιστᾶ τὴν ὄργὴν ὡς φάρμακον ἐκεῖ δπου πρέπει, καὶ τὸν θυμὸν κατὰ τοῦ ἀνθρωποκτόνου διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας. Χρησιμοποιῶν ἐδῶ τὴν ὄρολογίαν τῆς πλατωνικῆς ἀνθρωπολογίας, περὶ τῆς τριμεροῦς διακρίσεως τῆς ψυχῆς, συνιστᾶ τὴν ὑποταγὴν τοῦ θυμοειδοῦς καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους αὐτῆς εἰς τὸ λογιστικὸν καὶ τούτου πάλιν εἰς τὸν καθηγεμόνα νοῦν. 'Γιδὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ νοὸς καὶ τὰ τρία αὐτὰ συντελοῦν εἰς τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς.

ζ') Κατὰ μεθυόντων. 'Η ὅμιλία, ὡς ἔξαγεται ἀπὸ ἐσωτερικὰς μαρτυρίας τῆς ἴδιας, ἔξεφωνήθη δὲν γονοὶ μετὰ τὸ Πάσχα καὶ ἐν δψει τῆς Πεντηκοστῆς, ἀλλ' ἄγνωστον ποῖον ἔτος.

'Ο διάλητὴς ἐδῶ φαίνεται ὡς νὰ ἔχῃ ἀποκάμει ἀπὸ τὰ συνεχῆ

κηρύγματα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς περιόδου, ὅμιλῶν εἰς ἀκροατήριον τὸ ὄποῖον δὲν ἔφερε καρποὺς πνευματικῆς προκοπῆς. Ἐν τούτοις εἶναι ἡναγκασμένος καὶ πάλιν νὰ ὅμιλήσῃ, διὰ νὰ ἀποφύγῃ, δπως λέγει, τὸ πάθημα τοῦ προφήτου Ἱερεμίου, ὃ ὄποῖος ἀρνηθεὶς νὰ ὅμιλήσῃ πρὸς λαὸν ἀπειθῇ ἐτύπτετο ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς του. Μὲ πολλὴν παραστατικότητα ἀλλὰ καὶ δξυτάτην παρατηρητικότητα περιγράφει τὸ πάθος καὶ τὰς συνεπείας τῆς μέθης καὶ τὴν συμπειφορὰν τῶν μεθύσων. Χαρακτηρίζει τὴν μέθην ὡς ἔκουσιον δαίμονα, ὃ ὄποῖος εἰσβάλλει εἰς τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ἥδονῆς καὶ ρίζαν πολλῶν ἀλλων κακῶν, τὸν δὲ μέθυσον παρομοιάζει πρὸς τὸν δαιμονιζόμενον, λέγων δτι ὃ μὲν δεύτερος εἶναι δξιος συμπαθείας, ὃ δὲ πρῶτος ἀνάξιος καὶ αὐτοῦ τοῦ οἴκτου. Συνάμα περιγράφει μὲ ζωγρά χρώματα τὰς ἀκολάστους διασκεδάσεις τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του. Τέλος συνιστᾷ τὴν ἀποφυγὴν τῆς μέθης καὶ τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ διὰ τῆς νηστείας, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ταπεινώσεως καὶ διαγράφει τὰ καθήκοντα τῶν σωφρόνων πρὸς τοὺς παρεκτρεπομένους.

η') Εἰς τὸ «πρόσεχε σεαυτῷ». Ἡ δηλοῦμένην καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ρητοῦ τοῦ Δευτερονομίου 15,9. Δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν πότε ἐξεφωνήθη. Καὶ εἰς αὐτήν, δπως καὶ εἰς τὴν ὅμιλίαν Κατὰ δργιζομένων, στηρίζων τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἑλληνίζουσαν ἀνθρωπολογίαν¹¹, τονίζει τὴν ἀνάγκην συμμορφώσεως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ὁδεύσεως. Ἀρχόμενος, λέγει δτι δὲν πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς τὰ γύρω ἀπὸ ἡμᾶς ἢ εἰς τὰ ἀνήκοντα εἰς ἡμᾶς πράγματα, ἀλλὰ εἰς τὴν ψυχὴν μας, ἢ ὅποια ἀποτελεῖ τὸν ἔδιον τὸν ἔαυτόν μας. Ἡ ὁρθὴ ἀξιολόγησις τῶν πραγμάτων τούτων παρέχει τὴν δυνατότητα τοῦ προσανατολισμοῦ πρὸς τὰ αἰώνια ἀγαθά, ἢ δὲ ὁρθὴ κατανόησις τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀποτελεῖ καὶ τὴν σωστὴν βάσιν διὰ τὴν κατανόησιν τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ.

11. Βλ. Π. Χρήστου, Μεγάλου Βασιλείου έργα, "Ἐλληνες Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1972, τόμ. 1ος, σ. 29.

θ') Προτρεπτικός είς τὸ ἄγιον βάπτισμα. "Αν καὶ εἶναι ἄγνωστον τὸ ἔτος ἐκφωνήσεως τῆς ὁμιλίας, πάντως εἶναι βέβαιον ὅτι ἐξεφωνήθη ἐν δψει τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, κατὰ τὴν ὅποιαν ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία συμφώνως πρὸς παλαιὰν παράδοσιν ἐσυνήθιζε νὰ τελῇ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος. Ἀπευθύνεται λοιπὸν πρὸς τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὅποιους καὶ προτρέπει ὅπως προσέλθουν εἰς τὸ βάπτισμα διὰ νὰ λάβουν τὴν δωρεὰν τῆς ἀναστάσεως κατὰ τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀν καὶ διὰ τὸ βάπτισμα πᾶς καιρὸς εἶναι κατάλληλος. Οἱ κατηχούμενοι ὀλιγάρουν καὶ ἀνέβαλλον τὸν καιρὸν τῆς βαπτίσεώς των καὶ λόγῳ ἥθικῶν ἀτασθαλιῶν ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἀπορρεούσας ἥθικας ὑποχρεώσεις των. Ὁ Βασίλειος ἐλέγχει τὴν ὀλιγωρίαν των καὶ ἐπισημαίνει τοὺς πνευματικοὺς κινδύνους ἐκ τῆς ἀναβολῆς τοῦ μυστηρίου. Ἡ ὁμιλία πλὴν τῶν ἄλλων εἶναι ἀξιόλογος καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως διὰ παρέχει στοιχεῖα ἐκ τῆς πράξεως τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς λειτουργικῆς ἐν γένει ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Β'. Ὁμιλίαι κοινωνικαί. Ἡ κοινωνικὴ διδασκαλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν καθόλου διδασκαλίαν, ὅπως ἄλλωστε ἀξιόλογος ὑπῆρξε καὶ ἡ κοινωνικὴ δρᾶσις αὐτοῦ είς τὴν ἐν γένει ἐκκλησιαστικὴν δραστηριότητά του¹². Σχεδὸν τὸ μεγαλύτερὸν μέρος τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου του διαπνέεται ἀπὸ πλούσιον κοινωνικὸν φρόνημα, ἵδιαιτέρως ὅμως ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς αἱ δύο ὁμιλίαι αὐτοῦ· α') Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας καὶ β') Εἰς τὸ «καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας τούτων οἰκοδομήσω» καὶ περὶ πλεονεξίας.

Εἰς τὴν πρώτην ὁμιλίαν ἡ ὅποια ἀναφέρεται εἰς τὸ περιστατικὸν τοῦ νεαροῦ πλουσίου, ὁ ὅποιος προσελθὼν εἰς τὸν Κύριον τὸν ἥρωτησε, τί πρέπει νὰ κάμῃ διὰ νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον βασιλείαν, ἔρμηνεύεται καὶ ἀναπτύσσεται διεξοδικῶς τὸ χω-

12. Βλ. Παν. Κ. Χρήστου, 'Ἡ κοινωνιολογία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, 'Αθῆναι 1951, σ. 26. Εἰς τὴν μελέτην αὐτὴν πλὴν τῶν ἄλλων κοινωνικῶν θεμάτων, ἀντιμετωπίζεται διεξοδικῶς καὶ τὸ περὶ πλούτου θέμα.

ρίον τοῦ Ματθαίου 19,21· «πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς», ἐνῷ εἰς τὴν δευτέραν τὸ εἰς τὸν τίτλον αὐτῆς διαλαμβανόμενον χωρίον τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ 12,18. Εἰς τὴν πρώτην, εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς, γίνεται μνεία καὶ περὶ ἄλλης ὁμιλίας, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ Βασίλειος ἡσχολήθη μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ νεανίσκου τοῦ Ματθαίου, ὁ ὅποῖς, δπως λέγει, διαφέρει ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὅποῖς μνημονεύεται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ 10,25. Ἀμφότεραι αἱ ὁμιλίαι, ὑποθέτομεν, πρέπει νὰ ἔχουν ἐκφωνηθῆ ὀλίγον πρὸ ἡ καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς ὁμιλίας Ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ, ἥτοι τὸ ἔτος 368, διὰ νὰ παρακινηθοῦν οἱ πλούσιοι, δπως φανοῦν κοινωνικοὶ καὶ εὐμετάδοτοι πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν πενεστέρων τάξεων, αἱ ὅποιαι λόγω τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ξηρασίας ἐδοκιμάζοντο δεινῶς ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τροφίμων.

Ο Βασίλειος ἀντιμετωπίζων εἰς τὰς ἐν λόγῳ δύο ὁμιλίας τὸ ὅλον θέμα τοῦ πλούτου μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῶν ποιμαντικῶν του φροντίδων διὰ τὰς πνευματικὰς καὶ ὑλικὰς ἀνάγκας τοῦ ποιμνίου καὶ θεωρῶν τοῦτο ὡς θεολόγος ὑπὸ τὸ πρᾶσμα τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ, διατυπώνει ἀξιοπροσέκτους περὶ τοῦ πλούτου κοινωνικὰς ἰδέας, αἱ ὅποιαι καὶ κατὰ τὴν θεωρητικὴν σύλληψιν καὶ κατὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν παραμένουν ἀκόμη καὶ σήμερον ἀξεπέραστοι.

A'

ΟΜΙΛΙΑΙ ΗΘΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ

1

ΛΟΓΟΣ Α'
ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

1. «Σαλπίσατε, φησίν, ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι, ἐν εὐσήμῳ
ἡμέρᾳ ἔορτῆς ὑμῶν». Τοῦτο πρόσταγμά ἔστι προφητικόν.
‘*Ἡμῖν δὲ πάσης σάλπιγγος μεγαλοφωνότερον καὶ παντὸς ὁρ-*
γάνου μουσικοῦ εὐσημότερον, τὴν προάγονταν τῶν ἡμερῶν
5 *ἔορτὴν ὑποσημαίνει τὰ ἀναγνώσματα.*’ Ἐγγωρίσαμεν γὰρ τῶν
νηστειῶν τὴν χάριν ἐκ τοῦ ‘*Ησαίου, τὸν μὲν ἰουδαικὸν τῆς*
νηστείας τρόπον παρωσαμένου, τὴν δὲ ἀληθινὴν νηστείαν ἡμῖν
παραδείξαντος. «*Μὴ εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε,*» «*ἀλλὰ*
λῦε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας.» Καὶ δ *Κύριος:* «*Μὴ γίνεσθε σκυ-*
10 *θρωποί, ἀλλὰ νίψαι σου τὸ πρόσωπον, καὶ ἄλειψαί σου τὴν κεφα-*
λήν.» Διατεθῶμεν τοίνυν, ὡς ἐδιδάχθημεν, μὴ κατασκυθρωπάζον-
τες ἐπὶ ταῖς προσιούσαις ἡμέραις, ἀλλὰ φαιδρῶς πρὸς αὐτάς, ὡς

---

1. Ψαλμ. 80, 4. Νεομηνία ἐκαλεῖτο ἡ πρώτη ἡμέρα ἐκάστου μηνός. ‘Ἐ-
δῶ πρόκειται περὶ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ μηνὸς Τίρσεί, τοῦ ἐβδόμου μηνὸς
τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους τῶν ‘*Ἐβραίων, τοῦ πρώτου δὲ μηνὸς τοῦ πολι-*
τικοῦ ἔτους. Κατὰ τὰς ἔορτάς των οἱ ‘*Ἐβραῖοι ἡχοῦσαν δύο εἶδη σαλπίγ-*
γων τὰς hasserot, αἱ δποῖαι ἤσαν εὐθεῖαι ἐκ μετάλλου καὶ τὰς sofar, αἱ δ-

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ

1

ΛΟΓΟΣ Α'
ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

1. «Νὰ σαλπίσετε, λέγει, κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς μὲ τὴν σάλπιγγα, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐπίσημον ἡμέραν τῆς μεγάλης ἑορτῆς σας»¹. Αὐτὸ προστάζει δὲ προφήτης. Δι’ ἡμᾶς ὅμως πιὸ μεγαλόφωνα ἀπὸ ὅλας τὰς σάλπιγγας καὶ πιὸ ἐπίσημα ἀπὸ ὅλα τὰ μουσικὰ ὅργανα τὰ ἀναγνώσματα² ὑποδηλῶνυν τὴν ἐρχομένην ἑορτὴν τῶν ἡμερῶν. Διότι ἀπὸ τὸν Ἡσαΐαν, δὲ ὅποιος ἀπέρριψε τὸν ἰουδαϊκὸν τρόπον τῆς νηστείας καὶ ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀληθινὴν νηστείαν, ἐγνωρίσαμεν τὴν χάριν τῶν νηστεῶν. Νὰ μὴ «νηστεύετε χάριν διαμάχης καὶ ἔριδος», ἀλλὰ «νὰ λύῃς τὰ δεσμὰ τῆς ἀδικίας»³. Καὶ δὲ Κύριος λέγει· «νὰ μὴ γίνεσθε σκυθρωποί, ἀλλὰ νὰ νίψῃς τὸ πρόσωπόν σου, καὶ νὰ ἀλείψῃς τὸ κεφάλι σου»⁴. Λοιπὸν ἀς συμπεριφερθοῦμεν, ὅπως ἔχομεν διδαχθῆ· νὰ μὴ φαινώμεθα σκυθρωποί κατὰ τὰς ἡμέρας

ποῖαι ἡσαν καμπυλωταὶ καὶ προσήρχοντο ἐκ κέρατος βιόδις ἢ τράγου (Ἄριθμ. 10, 10).

2. Ἡσ. 58,4· 6.

3. Ἐννοεῖ μᾶλλον τὰ σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς νηστείας κείμενα τῆς Γραφῆς, τὰ ὅποια προφανῶς ἀνέγνωσε καὶ τὰ ὅποια παραθέτει ἐν τῇ διμιλίᾳ.

4. Ματθ. 6,16 - 17.

πρέπει ἀγίοις, διατιθέμενοι. Οὐδεὶς ἀθυμῶν στεφανοῦται, οὐδεὶς στυγνάζων τρόπαιον ἴστησι. Μὴ σκυθρωπάσης θεραπευόμενος. Ἀτοπον μὴ χαίρειν ἐπὶ ὑγείᾳ ψυχῆς, ἀλλὰ λυπεῖσθαι ἐπὶ βρωμάτων ὑπαλλαγῇ καὶ πλείονα χάριν φαίνεσθαι 5 διδόντας ἥδονῇ γαστρός, η̄ ἐπιμελείᾳ ψυχῆς. Κόρος μὲν γὰρ εἰς γάστέρα τὴν χάριν ἴστησι, νηστεία δὲ πρὸς ψυχὴν ἀναβιβάζει τὸ κέρδος. Εὐθύμησον ὅτι σοι δέδοται παρὰ τοῦ ἰατροῦ φάρμακον ἀμαρτίας ἀναιρετικόν. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῶν παιδῶν ζωογονούμενοι σκώληκες φαρμάκοις τισὶ δριμυτάτοις 10 ἔξαφανίζονται, οὕτως ἀμαρτίαν, ὑποικονροῦσαν τῷ βάθει, ἐν- αποκτείνει τῇ ψυχῇ ἐπεισελθοῦσα νηστεία, ἥγε ὡς ἀληθῶς τῆς προσηγόριας ταύτης ἀξία.

2. «Ἀλειψάι σου τὴν κεφαλὴν καὶ νίψαι τὸ πρόσωπον». Ἐπὶ μυστήρια σε καλεῖ ὁ λόγος. Ὁ ἀλειψάμενος ἔχριστο· 15 δὲ νιψάμενος ἀπεπλύνατο. Ἐπὶ τὰ ἔνδον λάμβανε τῶν μελῶν τὴν νομοθεσίαν. Ἀπόπλυνε τὴν ψυχὴν ἀμαρτημάτων. Χρῖσαι τὴν κεφαλὴν χρίσματι ἀγίῳ, ἵνα μέτοχος γένηται Χριστοῦ, καὶ οὕτω πρόσελθε τῇ νηστείᾳ. Μὴ ἀφανίσῃς τὸ πρόσωπόν σου ὥσπερ οἱ ὑποκριταί. Ἀφανίζεται πρόσωπον, ὅταν ἡ ἔνδον διά- 20 θεσις ἐπιπλάστω σχήματι τῷ ἔξωθεν ἐπισκοτῆται, ὥσπερ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ ψεύδει καλυπτομένη. Ὑποκριτής ἐστιν ὁ ἐν θεάτρῳ ἀλλότριον πρόσωπον ὑπελθών· δοῦλος ὅν, πολλάκις τὸ τοῦ δεσπότου, καὶ ἴδιωτης, τὸ τοῦ βασιλέως. Οὕτω καὶ ἐν

5. Ματθ. 6,17. Περὶ τῆς ὄρθῆς ἐρμηνείας καὶ ἀποδόσεως τοῦ χωρίου

πού ἔρχονται, ἀλλὰ μὲ φαιδρὸν πρόσωπον, ὅπως πρέπει εἰς ἄγιους, νὰ συμπεριφερώμεθα κατ' αὐτάς. Δὲν στεφανώνεται δ ἄκαρδος καὶ δὲν στήνει τρόπαιον δ κατηφῆς. Νὰ μὴ γίνης σκυθρωπός, ἐνῷ δέχεσαι περιποιήσεις. Εἶναι ἀτοπον νὰ μὴ χαιρώμεθα διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ νὰ λυπούμεθα μὲ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν τροφῶν καὶ νὰ φαινώμεθα ὅτι χαριζόμεθα εἰς τὴν εὐχαρίστησιν τῆς σαρκός, παρὰ εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς. Διότι δ μὲν κόρος περιορίζει τὴν τέρψιν εἰς τὴν κοιλίαν, ἡ δὲ νηστεία ἀνεβάζει τὸ κέρδος εἰς τὴν ψυχήν. Νὰ χαίρεσαι διότι σοῦ ἔχει διθῆ ἀπὸ ιατρὸν φάρμακον, τὸ δποῖον καταστρέφει τὴν ἀμαρτίαν. Διότι ὅπως τὰ σκουλήκια, ποὺ ἀναζωογονοῦνται εἰς τὰ ἔντερα τῶν παιδιῶν, ἔξαφανίζονται μὲ κάποια δραστικὰ φάρμακα, ἔτσι καὶ ἡ νηστεία, αὐτὴ ποὺ πράγματι εἶναι ἀξία τοῦ ὄνοματός της, ὅταν εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν ψυχήν, θανατώνει τὴν ἀμαρτίαν ποὺ ἐμφωλεύει εἰς τὸ βάθος.

2. «Ἀλειψε τὸ κεφάλι σου καὶ πλῦνε τὸ πρόσωπόν σου». ⁵ Ὁ λόγος σὲ καλεῖ εἰς μυστήρια. Αὔτὸς δ ὁ δποῖος ἀλείφθη ἐμυρώθη καὶ αὐτὸς δ ὁ δποῖος ἐνίφθη ἐκαθαρίσθη. Νὰ ἔννοης τὴν νομοθεσίαν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρωπὸν. Νὰ καθαρίσῃς τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα. Νὰ χρίσῃς τὸ κεφάλι σου μὲ τὸ ἄγιον χρῖσμα, διὰ νὰ γίνης μέτοχος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔτσι νὰ προσέλθης εἰς τὴν νηστείαν. Νὰ μὴ ἀμαυρώσῃς τὸ πρόσωπόν σου καθὼς οἱ ὑποκριταί. Τὸ πρόσωπον ἀμαυρώνεται, ὅταν ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις ἐπισκιάζεται μὲ τὸ ἐπίπλαστον ἔξωτερικὸν σχῆμα, καλυπτομένη ἀπὸ τὸ ψεῦδος, ὡσὰν μὲ παραπέτασμα. ‘Ὑποκριτὴς εἶναι αὐτὸς ποὺ ὑποδύεται ξένον πρόσωπον εἰς τὸ θέατρον.’ Ἐνῷ εἶναι δοῦλος, πολλὰς φορὰς ὑποδύεται τὸ πρόσωπον τοῦ κυρίου, καὶ ἐνῷ εἶναι πολίτης ὑποδύεται τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως. ‘Ἐτσι καὶ εἰς τὸν βίον αὐτόν. Οἱ πιὸ πολλοί, ὡσὰν

τῷ βίῳ τούτῳ, ὥσπερ ἐπὶ ὁρχήστρας, τῆς ἑαυτῶν ζωῆς, οἱ πολλοὶ θεατρίζοντι, ἀλλὰ μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ φέροντες, ἀλλὰ δὲ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῖς ἀνθρώποις δεικνύντες. Μὴ ἀφάνιζε οὖν τὸ πρόσωπον. Οἰος εἰ, τοιοῦτος φαίνον· μὴ κατασχηματίζον 5 σεαυτὸν πρὸς τὸ σκινθρωπόν, τὴν ἐκ τοῦ δοκεῖν ἐγκρατῆς εἶναι δόξαν θηρώμενος. Οὔτε γὰρ εὐποιίας σαλπιζομένης ὄφελος, καὶ νηστείας δημοσιευομένης κέρδος οὐδέν. Τὰ γὰρ ἐπιδεικτικῶς γινόμενα οὐ πρὸς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα τὸν καρπὸν ἐκτείνει, ἀλλ’ εἰς τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον καταστρέφει. Πρόσ-10 δραμε τοίνυν φαιδρῶς τῇ δωρεᾷ τῆς νηστείας.⁶ Λοχαῖον δῶρον ἡ νηστεία οὐ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἀλλ’ ἀνανεούμενον ἀεί, καὶ εἰς ἀκμὴν ἐπανθοῦν.

3. Οἵει με τὴν ἀρχαιογονίαν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ νόμου τίθεσθαι; Καὶ νόμου πρεσβυτέρα νηστεία. Ἐὰν μικρὸν ἀναμείνῃς, 15 εὑρήσεις τοῦ λόγου τὴν ἀλήθειαν. Μὴ οἴου τὴν ἡμέραν τοῦ ἱλασμοῦ, τὴν διατεταγμένην τῷ Ἰσραὴλ τῷ ἐβδόμῳ μηνί, τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός, ταύτην εἶναι τῆς νηστείας τὴν ἀρχήν. Δεῦρο δὴ διὰ τῆς ἴστορίας βαδίζουν, ἀνερεύνησον τὴν ἀρχαιογονίαν αὐτῆς. Οὐ γὰρ νεώτερον τὸ ἐφεύρομα πατέρων ἐστὶ 20 τὸ κειμήλιον. Πᾶν τὸ ἀρχαιότητι διαφέρον, αἰδέσιμον. Δυσωπήθητι τὴν πολιὰν τῆς νηστείας. Συνηλικιῶτίς ἐστι τῆς ἀνθρωπότητος· νηστεία ἐν τῷ παραδείσῳ ἐνομοθετήθη. Τὴν πρώτην ἐντολὴν ἔλαβεν Ἀδάμ· «Ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε». Τὸ δέ, «Οὐ φάγεσθε», νηστείας ἐστὶ 25 καὶ ἐγκρατείας τομοθεσία. Εἰ ἐνήστευσεν ἀπὸ τοῦ ξύλου ἡ Εὕα, οὐκ ἀν ταύτης νῦν ἐδεόμεθα τῆς νηστείας. «Οὐ γὰρ χρείαν ἔχου-

6. Λευιτ. 16,29· 23,27.

7. Γέν. 2,17.

εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἰδικῆς των ζωῆς, παίζουν θέατρον μὲ τὸ νὰ φέρουν ἄλλα μὲν εἰς τὴν καρδίαν ἄλλα δὲ νὰ ἐπιδεικνύουν φανερὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Μὴ λοιπὸν παραλλάσσης τὸ πρόσωπόν σου. 'Οποῖος εἰσαι, τέτοιος νὰ φαίνεσαι. Μὴ ὑποκρίνεσαι τὸν σκυθρωπόν, θηρεύων τὴν δόξαν ἀπὸ τοῦ νὰ φαίνεσαι ὅτι εἰσαι ἐγκρατής. Διότι ἀπὸ εὔεργεσίαν ποὺ διατυμπανίζεται κανένα ὄφελος καὶ ἀπὸ νηστείαν ποὺ γίνεται δημοσίᾳ κανένα κέρδος δὲν προέρχεται. Διότι αὐτὰ ποὺ γίνονται ἐπιδεικτικῶς δὲν προεκτείνουν τὸν καρπὸν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν, ἀλλὰ τὸν καταστρέφουν εἰς τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων. Τρέξε λοιπὸν μὲ χαράν εἰς τὴν δωρεὰν τῆς νηστείας. 'Η νηστεία εἶναι παλαιὸν δῶρον. Δὲν παλαιώνει καὶ δὲν γηράζει, ἀλλὰ πάντοτε ἀνανεώνεται καὶ ἀνθίζει διὰ νὰ ἀποφέρῃ ὡρίμους καρπούς.

3. Νομίζεις ὅτι ὑπολογίζω τὴν ἀρχαιότητά της ἀπὸ τὸν νόμον; 'Η νηστεία εἶναι παλαιοτέρα καὶ ἀπὸ τὸν νόμον. 'Ἐὰν ἀναμείνῃς ὀλίγον, θὰ εὕρῃς τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου. Μὴ νομίζῃς ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ ἔξιλασμοῦ, ποὺ ἔχει νομοθετηθῆ διὰ τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν τοῦ ἑβδόμου μηνός⁶, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς νηστείας. "Ἐλα λοιπόν, βαδίζων διὰ μέσου τῆς ἴστορίας, ἐρεύνησε τὴν ἀρχαιότητά της. Διότι τὸ ἐφεύρημα δὲν εἶναι νεώτερον. Τὸ κειμήλιον εἶναι πατρικόν. Κάθε τι ποὺ εἶναι ἀρχαῖον εἶναι σεβαστόν. Νὰ σέβεσαι τὴν παλαιότητα τῆς νηστείας. Εἶναι συνομήλικος μὲ τὴν ἀνθρωπότητα. 'Η νηστεία ἐνομοθετήθη εἰς τὸν παράδεισον. Εἶναι ἡ πρώτη ἐντολὴ ποὺ ἔλαβεν ὁ Ἀδάμ· «ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ δὲν θὰ φάγετε»⁷. Τὸ «δὲν θὰ φάγετε» δύμως εἶναι νομοθέτημα νηστείας καὶ ἐγκρατείας. 'Ἐὰν ἡ Εὕα εἶχε νηστεύσει ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου, τώρα δὲν θὰ εἴχαμεν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν νηστείαν αὐτήν. «Διότι ἀνάγκην ἱατροῦ δὲν ἔχουν οἱ ὕγιεις, ἀλλὰ οἱ ἀρρωστοί»⁸. 'Η ἀμαρτία μᾶς ἐταλαιπώρησεν.

σιν οἱ ἰσχύοντες ἱαροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες». Ὁ ἐκακώθημεν διὰ τῆς ἀμαρτίας· Ἰαθῶμεν διὰ τῆς μετανοίας· μετάνοια δὲ χωρὶς νηστείας ἀργή. «Ἐπικατάρατος ἡ γῆ, ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι». Στυγνάζειν προσετάχθης, μὴ γὰρ τρυφᾶν.

5 Διὰ νηστείας ἀπολόγησαι τῷ Θεῷ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν παραδείσῳ διαγωγή, νηστείας ἐστὶν εἰκὼν, οὐ μόνον καθότι τοῖς ἀγγέλοις διμοδίαιτος ὃν ὁ ἀνθρωπος, διὰ τῆς ὀλιγαρχείας τὴν πρὸς αὐτοὺς δμοίωσιν κατώρθον, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ὅσα ὕστερον ἡ ἐπίνοια τῶν ἀνθρώπων ἔξενδρεν, οὕπω τοῖς ἐν τῷ παραδείσῳ διαιτωμένοις 10 ἐπενενόητο· οὕπω οἰνοποσίαι, οὕπω ζωοθυσίαι· οὐχ ὅσα τὸν νοῦν ἐπιθολοῖ τὸν ἀνθρώπινον.

4. Ὁ ἐπειδὴ οὐκ ἐνηστεύσαμεν, ἔξεπέσομεν τοῦ παραδείσου· νηστεύσωμεν τοίνυν, ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθωμεν. Οὐχ δοᾶς τὸν Αάζαρον, πῶς διὰ νηστείας εἰσῆλθεν εἰς τὸν παράδεισον;

15 Μὴ μιμήσῃ τῆς Εὔας τὴν παρακοήν, μὴ πάλιν σύμβουλον παραδέξῃ τὸν ὄφιν, φειδοῦ τῆς σαρκὸς τὴν βρῶσιν ὑποτιθέμενον. Μὴ προφασίζου ἀρρωστίαν σώματος καὶ ἀδυναμίαν. Οὐ γὰρ ἐμοὶ τὰς προφάσεις, ἀλλὰ τῷ εἰδότι λέγεις. Νηστεύειν οὐ δύνασαι, εἰπέ μοι; κορέννυσθαι δὲ διὰ βίου καὶ συντρίβειν τὸ σῶμα τῷ βάρει τῶν ἐσθιομένων δύνασαι. Καὶ μὴν τοῖς ἀσθενοῦσιν οὐχὶ βρωμάτων ποικιλίαν, ἀλλ᾽ ἀστιάν καὶ ἔνδειαν οἴδα τοὺς ἱαροὺς ἐπιτάσσοντας. Πῶς οὖν δ ταῦτα δυνάμενος, ἐκεῖνα προφασίζῃ μὴ δύνασθαι; Τί εὐκοπώτερον τῇ γαστρί, λιτότητι διαίτης παρενεγκεῖν τὴν νίκτα, ἢ δαψιλείᾳ βρωμάτων βεβαογή- 25 μένην κεῖσθαι; μᾶλλον δὲ μηδὲ κεῖσθαι, ἀλλὰ πυκνὰ μεταστρέφεσθαι διαρογγυμένην καὶ στένονσαν; Εἰ μὴ καὶ τοὺς κυβερνήτας φήσεις βαρυνομένην τοῖς ἀγωγίμοις ὀλκάδα εὐκολώτερον

"Ἄσ θεραπευθοῦμεν μὲ τὴν μετάνοιαν. Ἡ μετάνοια ὅμως χωρὶς τὴν νηστείαν εἶναι ἀργή. «Καταραμένη νὰ εἶναι ἡ γῆ. Νὰ σοῦ βλαστάνῃ ἀκάνθας καὶ τριβόλους»⁹. Ἐπροστάχθης νὰ δοκιμάζεσαι, ὅχι βέβαια νὰ ζῆς τρυφηλῶς. Ἐξομολογήσου εἰς τὸν Θεὸν μὲ νηστείαν. Ἀλλὰ καὶ δ τρόπος ζωῆς εἰς τὸν παράδεισον εἶναι εἰκὼν τῆς νηστείας. Ὁχι μόνον διότι δ ἀνθρωπος μὲ τὸ νὰ εἶναι δμοτράπεζος μὲ τοὺς ὀγγέλους ἐπετύγχανε τὴν δμοίωσιν πρὸς αὐτοὺς διὰ τῆς δλιγαρκείας, ἀλλὰ διότι καὶ ὅσα ὕστερα ἔφεῦρεν ἡ διάνοια τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶχαν ἐπινοηθῆ καθόλου ἀπὸ τοὺς τρεφομένους εἰς τὸν παράδεισον. Δὲν ὑπῆρχαν καθόλου οἰνοποιίαι, καθόλου θυσίαι ζώων, οὕτε ὅσα θολώνουν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν.

4. Ἐπειδὴ δὲν ἔνηστεύσαμεν, ἔξεπέσαμεν ἀπὸ τὸν παράδεισον. Ἄσ νηστεύσωμεν λοιπόν, διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτόν. Δὲν βλέπεις ὅτι δ Λάζαρος μὲ τὴν νηστείαν εἰσῆλθεν εἰς τὸν παράδεισον¹⁰; Νὰ μὴ μιμηθῆς τὴν παρακοήν τῆς Εὔας, μὴ παραδεχθῆς τὸ φίδι πάλιν ὡς σύμβουλον, ποὺ προτείνει τὴν βρῶσιν φροντίζοντας διὰ τὸ σῶμα. Νὰ μὴ προφασίζεσαι σωματικὴν ἀρρώστιαν καὶ ἀδυναμίαν. Διότι τὰς δικαιολογίας δὲν τὰς λέγεις εἰς ἐμέ, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν ποὺ γνωρίζει. Δὲν ἡμπορεῖς νὰ νηστεύῃς; πέρι μου. Ἡμπορεῖς δμως νὰ παραχορταίνῃς καθ' ὅλην τὴν ζωὴν καὶ νὰ συντρίβῃς τὸ σῶμά σου κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἐσθιομένων. Καὶ δμως γνωρίζω πολὺ καλὰ ὅτι οἱ ιατροὶ ἐπιβάλλουν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ὅχι ποικιλίαν βρωμάτων, ἀλλ' ἀσιτίαν καὶ διαιταν. Πῶς λοιπὸν ἔσù ποὺ ἡμπορεῖς αὐτά, προφασίζεσαι ὅτι δὲν ἡμπορεῖς ἐκεῖνα; Τί εἶναι εὔκολωτερον διὰ τὴν κοιλίαν, νὰ περάσῃ τὴν νύκτα μὲ τὴν λιτότητα τῆς διαίτης ἢ μὲ τὴν ἀφθονίαν τῶν φαγητῶν νὰ κῆται βαρεῖα; Ἡ καλύτερα οὐδὲ κἀν νὰ κῆται, ἀλλὰ νὰ πυκνοστριφογυρίζῃ παραφορτωμένη καὶ στενοχωρημένη; Ἐκτὸς ἐὰν εἴπῃς ὅτι καὶ οἱ κυβερνῆται

σώζειν τῆς εὐσταλεστέρας καὶ κούφης. Τὴν μὲν γὰρ πεπιεσμένην τῷ πλήθει βραχεῖα κύματος ἐπανάστασις κατεβάπτισεν, ἥ δὲ συμμέτρως τῶν ἀγωγίμων ἔχουσα δράσις ὑπεραιόρει τοῦ κλύδωνος, οὐδενὸς ἐμποδίζοντος αὐτὴν ύψηλοτέραν γενέσθαι.

5 Καὶ τοίνυν τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα συνεχεῖ μὲν τῷ κόρῳ καταβαρνύμενα, εὐκόλως ὑποβρύχια ταῖς ἀρρωστίαις γίνεται· εὐσταλεῖ δὲ καὶ κούφῃ τῇ τροφῇ κεχρημένα, καὶ τὸ προσδοκώμενον ἐκ νόσου κακὸν ὥσπερ χειμῶνος ἐπανάστασιν ὑπεξέφυγε, καὶ τὸ ἥδη παρὸν δύληρὸν ὥσπερ τινὰ σπιλάδος ἐπιδρομὴν

10 διεκρούσατο. Ἡπον καὶ τὸ ἡσυχάζειν κατὰ σὲ τοῦ τρέχειν ἐπιπονώτερον καὶ τοῦ παλαίειν τὸ ἡρεμεῖν· εἴπερ οὖν καὶ τὸ τρυφᾶν τοῦ λιτῶς διαιτᾶσθαι τοῖς ἀσθενοῦσι φῆς εἶναι καταληλότερον. Ἡ γὰρ οἰκονομοῦσα τὸ ζῶον δύναμις αὐτάρκειαν μὲν καὶ λιτότητα δράσιος κατειργάσατο, καὶ φκείωσε τῷ τρε-

15 φορμένῳ· πολυτέλειαν δὲ καὶ ποικιλίαν βρωμάτων παραλαβοῦσσα, είτα ἀντισχεῖν πρὸς τὸ πέρας οὐκ ἐξαρκέσασα, τὰ ποικίλα γένη τῶν νοσημάτων ἐποίησεν.

5. Ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἴστορίαν βαδιζέτω ὁ λόγος, τὸ ἀρχαῖον τῆς ηστείας διεξιών· καὶ δπως πάντες οἱ ἄγιοι, ὥσπερ τινὰ κλῆρον πατοῦσιν, διαδεξάμενοι, οὕτω διεφύλαξαν, πατήρ παιδὶ παραδιδόντες· δθεν καὶ εἰς ἡμᾶς ἀκολονθίᾳ διαδοχῆς διεσώθη τὸ κτῆμα. Οὐκ ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ οἶνος· οὕπω ζωοθύσιαι· οὕπω κρεοφαγίαι. Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν οἶνος· μετὰ τὸν κατακλυσμόν, «Φάγεσθε πάντα ὡς λάχανα χόρτου». Ὁτε 25 ἀπεγνώσθη ἡ τελείωσις, τότε συνεχωρήθη ἡ ἀπόλαυσις. Δεῖγμα δὲ τῆς τοῦ οἴνου ἀπειρίας Νῷε ἀγνοῶν τοῦ οἴνου τὴν χρῆσιν. Οὕπω γὰρ εἰς τὸν βίον παρεληλύθει, οὐδὲ ἐτέτριπτο ἐν τῇ συν-

σώζουν τὸ βαροφορτωμένον μὲ ἐμπορεύματα πλοῖον εὔκολώτερα ἀπὸ τὸ καλὰ ἔφωδιασμένον καὶ ἐλαφρόν. Διότι αὐτὸ μὲν τὸ δποῖον πιεῖται ἀπὸ τὸ πλῆθος, συνήθως μικρὰ τρικυμία τὸ καταβυθίζει, ἐκεῖνο δὲ τὸ δποῖον ἔχει σύμμετρα τὰ ἐμπορεύματα, εὔκολα διαπλέει τὴν τρικυμίαν, ἀφοῦ τίποτε δὲν τὸ ἐμποδίζει ὥστε νὰ ἀνέλθῃ ὑψηλότερα. Καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων λοιπὸν ὅταν παραφορτώνωνται μὲ τὸν συνεχῆ κόρον, εὔκολα ὑποκύπτουν εἰς τὰς ἀσθενείας. "Οταν ὅμως κάμνουν χρῆσιν στερεᾶς καὶ ἐλαφρᾶς τροφῆς, καὶ τὸ ἀναμενόμενον ἀπὸ τὴν νόσον κακὸν ὡσὰν κακοκαρίαν ξεφεύγουν, καὶ τὸ παρὸν ὁχληρὸν ὡσὰν κάποιαν ἔφοδον δίνης διασχίζουν. Δηλαδή, κατὰ τὴν γνώμην σου, ἐάν ισχυρίζεσαι ὅτι διὰ τοὺς ἀσθενεῖς εἶναι καταλληλοτέρα ἡ τρυφὴ ἀπὸ τὴν λιτήν δίαιταν, τότε καὶ ἡ ἡσυχία εἶναι πιὸ ἐπίπονος ἀπὸ τὸ τρέξιμον καὶ ἡ ἡρεμία ἀπὸ τὴν πάλην. Διότι ἡ δύναμις ἡ δποία κυβερνᾷ τὸν ἀνθρωπὸν εὔκολα μὲν ἐπεξειργάσθη τὴν αὐτάρκειαν καὶ τὴν λιτότητα καὶ τὴν ἕκαμεν οἰκείαν εἰς τὸ τρεφόμενον, ἐπειδὴ ὅμως παρέλαβε καὶ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐδεσμάτων καὶ ἐπειδὴ ἔπειτα δὲν ἡμπόρεσε νὰ ἀνθέξῃ ὡς τὸ τέλος, ἐδημιούργησε τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἀσθενειῶν.

5. Ἀλλὰ ὁ λόγος μας ἀς βαδίζῃ διὰ μέσου τῆς ἴστορίας, ἐνῷ ἔξετάζει τὴν ἀρχαιότητα τῆς νηστείας, καὶ πῶς ὅλοι οἱ ἄγιοι, ὡσὰν νὰ διεδέχθησαν κάποιαν πατρικὴν κληρονομίαν, ἔτσι τὴν διεφύλαξαν, παραδίδοντες ὁ πατέρας εἰς τὸ τέκνον, δπόθεν καὶ εἰς ἡμᾶς διαδοχικῶς διεσώθη τὸ κτῆμα. Δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν παράδεισον οἶνος· οὔτε σφαγαὶ ζώων οὔτε κρεοφαγίαι. 'Ο οἶνος ἐνεφανίσθη μετὰ τὸν κατακλυσμόν. Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν λέγει ἡ Γραφή, «νὰ τρώγετε ἀπὸ ὅλα, ὡσὰν χλωρὰ χόρτα»¹¹. Τότε ἐπετράπη ἡ ἀπόλαυσις, ὅταν ἀπερρίφθη ἡ τελείωσις. Δεῖγμα δὲ περὶ τῆς ἀγνοίας τοῦ οἴνου εἶναι ὁ Νῶε, ὁ δποῖος ἀγνοοῦσε τὴν χρῆσιν του. Διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη εἰσέλθει εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, οὔτε εἶχε χρησιμοποιηθῆ εἰς τὰς συναναστρο-

ηθείᾳ τῇ τῶν ἀνθρώπων. Οὕτε οὖν ἄλλον τεθεαμένος, οὕτε αὐτὸς πειραθεὶς, τῇ ἀπ' αὐτοῦ βλάβῃ περιέπεσεν ἀφυλάκτως. «Ἐφύτευσε γὰρ ἄμπελον Νῶε, καὶ ἔπιεν ἀπὸ τοῦ καρποῦ, καὶ ἐμεθύσθη». οὐχὶ τῷ πάροινος εἶναι, ἀλλὰ τῷ ἀπειρος εἶναι τῶν 5 μέτρων τῆς μεταλήψεως. Οὕτω νεαρώτερον παραδείσου τὸ εὖρημα τῆς οἰνοποσίας, καὶ οὕτως ἀρχαῖον τὸ τῆς νηστείας σεμνόν. Ἀλλὰ καὶ Μωσέα διὰ νηστείας ἔγνωμεν προσβαλόντα τῷ ὅρει. Οὐ γὰρ ἀν κατετόλμησε καπνιζομένης τῆς κορυφῆς, οὐδὲ² ἀν ἐθάρσησεν εἰσελθεῖν εἰς τὸν γνόφον, εἰ μὴ νηστείᾳ καθ-10 ώπλιστο. Διὰ νηστείας τὴν ἐντολὴν ὑπεδέξατο δακτύλῳ Θεοῦ γραφεῖσαν ἐν ταῖς πλαξί. Καὶ ἂνω μὲν ἡ νηστεία νομοθεσίας πρόξενος ἦν, κάτω δὲ ἡ γαστριμαργία εἰς εἰδωλολατρίαν ἔξ-μηνεν. «Ἐκάθισε γὰρ ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παιζεῖν». Τεσσαράκοντα ἡμερῶν προσεδρίαν νηστεύοντος καὶ 15 δεομένον τοῦ θεράποντος ἀχρηστον ἀπέδειξεν οἰνοφλυγία μία. Ἄς γὰρ ἡ νηστεία ἔλαβε πλάκας δακτύλῳ Θεοῖ γεγραμμένας, ταύτας ἡ μέθη συνέτριψεν, οὐκ ἀξιον κρίναντος τοῦ προφήτου μεθύοντα λαὸν νομοθετεῖσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐν μιᾷ καιροῦ δοπῆ διὰ γαστριμαργίας ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὁ τὸν Θεὸν διὰ τῶν 20 μεγίστων τεραστίων δεδιδαγμένος, εἰς τὴν Αἰγυπτίων εἰδω-λομανίαν ἔξεκυλίσθη. Παράλληλα θὲς ἀμφότερα πῶς νηστεία Θεῷ προσάγει καὶ πῶς τρυφὴ τὴν σωτηρίαν προδίδωσι. Κατάβα δόδῳ βαδίζων ἐπὶ τὰ κάτω.

6. Τί τὸν Ἡσαῦ ἐβεβήλωσε καὶ δοῦλον ἐποίησε τοῦ ἀδελ-25 φοῦ; Οὐ βρῶσις μία, δι' ἣν ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια; Τὸν δὲ

φάς μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Οὕτε λοιπὸν διότι εἰδεν ἄλλον, οὔτε διότι δὲ ἕδιος ἐδοκίμασε, περιέπεσεν ἀπροσέκτως εἰς τὴν μέθην τοῦ οἴνου. «Διότι ἐφύτευσεν δὲ Νῶε ἄμπελον, καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὸ γέννημα τοῦ καρποῦ καὶ ἐμέθυσεν»¹². "Οχι διότι ἡταν μέθυσος, ἀλλὰ διότι δὲν ἔγνωριζε τὴν μετρίαν πόσιν. "Ἐτσι τὸ ἐπινόημα τῆς οἰνοποσίας εἶναι νεώτερον τοῦ παραδείσου καὶ ἔτσι εἶναι παλαιὸς δὲ σεβασμὸς πρὸς τὴν νηστείαν.

Ἐξ ὅλου ἔγνωρίσαμεν ὅτι καὶ δὲ Μωσῆς κατόπιν νηστείας προσήγγισε τὸ ὅρος¹³. Διότι δὲν θὰ ἀπετολμοῦσε νὰ πλησιάσῃ τὴν κορυφὴν ποὺ ἐκάπνιζεν, οὔτε θὰ ἐλάμβανε τὸ θάρρος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν γνόφον, ἐὰν δὲν εἶχεν ὁπλισθῆ μὲ τὸ ὅπλον τῆς νηστείας. Κατόπιν νηστείας ὑπεδέχθη τὸν νόμον, δὲ ὅποιος ἐγράφη ἐπὶ τῶν πλακῶν μὲ τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐνῷ ἐπάνω εἰς τὸ ὅρος ἡ νηστεία ἔγινε πρόξενος τῆς νομοθεσίας, κάτω ἡ λαιμαργία ἔξεμάνη εἰς εἰδωλολατρίαν. «Ἐκάθισεν δὲ λαὸς διὰ νὰ φάγῃ καὶ νὰ πίη καὶ ἐσηκώθησαν μετὰ διὰ νὰ διασκεδάσουν»¹⁴. Ή οἰνοποσία ἀχρήστευσε τὴν ἐπὶ σαράντα ἡμέρας προσμονὴν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν νηστείαν καὶ τὴν προσευχήν. Διότι αὐτὰς τὰς πλάκας ποὺ ἐλαβεν ἡ νηστεία γραμμένας μὲ τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ, αὐτὰς ἡ μέθη ἐκομμάτιασε, διότι δὲ προφήτης δὲν ἔκρινεν ἄξιον νὰ νομοθετῇται ἀπὸ τὸν Θεὸν λαὸς μέθυσος. Εἰς μίαν φευγαλέαν στιγμὴν δὲ λαὸς ἐκεῖνος μὲ τὴν λαιμαργίαν του, δὲ λαὸς δὲ ὅποιος εἶχε γνωρίσει τὸν Θεὸν μὲ τὰ πιὸ μεγάλα θαύματα, ἐκυλίσθη εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν τρέλλαν τῶν Αἰγυπτίων. Σύγκρινε καὶ τὰ δύο· πῶς δηλαδὴ ἡ νηστεία ὀδηγεῖ εἰς τὸν Θεὸν καὶ πῶς ἡ τρυφὴ προδίδει τὴν σωτηρίαν. Κατέβα, βαδίζων τὸν δρόμον πρὸς τὰ κατωτέρω.

6. Τί ἡταν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐβεβήλωσε τὸν Ήσαῦ καὶ τὸν ἔκαμε δοῦλον τοῦ ἀδελφοῦ του; Δὲν ἡταν ἐνα ἀπλὸ

13. Ἔξοδ. 24, 18.

14. Ἔξοδ. 32,6.

Σαμουήλ οὐχ ἡ μετὰ νηστείας προσευχὴ ἐχαρίσατο τῇ μητρὶ;
 Τί τὸν μέγαν ἀριστέα τὸν Σαμψὼν ἀκαταγώνιστον ἀπειργάσατο;
 Οὐχ ἡ νηστεία, μεθ' ἣς ἐν τῇ γαστρὶ τῆς μητρὸς συνελήφθη;
 Νηστεία αὐτὸν ἐκύνησε, νηστεία αὐτὸν ἐτιθημάσατο, νηστεία
 5 αὐτὸν ἤνδρωσεν, ἥν δὲ ἄγγελος διετάξατο τῇ μητρί. «Οσα ἐκ-
 πορείεται ἐξ ἀμπέλου οὐ μὴ φάγῃ, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ
 μὴ πίῃ». Νηστεία προφίτας γεννᾷ, δυνατοὺς δώννυνσι· νηστεία
 νομοθέτας σοφίζει, ψυχῆς ἀγαθὸν φυλακτήριον, σώματι σύν-
 οικος ἀσφαλίζει, δρπλον ἀριστεύονσιν, ἀθληταῖς γυμνάσιον. Τοῦτο
 10 πειρασμοὺς ἀποκρούνεται, τοῦτο ἀλείφει πρὸς εὐσέβειαν, νή-
 ψεως σύνοικος, σωφροσύνης δημιουργός. Ἐν πολέμοις ἀν-
 δραγαθεῖ, ἐν εἰρήνῃ ἡσυχίᾳ διδάσκει. Τὸν ναζιραῖον ἀγιάζει,
 τὴν ἱερέα τελειοῦ. Οὐ γὰρ δυνατὸν ἄνεν νηστείας ἱερονοργίας
 κατατολμῆσαι· οὐ μόνον ἐν τῇ μυστικῇ νῦν καὶ ἀληθινῇ λα-
 15 τρείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τυπικῇ τῇ κατὰ τὸν νόμον προαγομένῃ.
 Αὕτη θεατὴν ἐποίησε τοῦ μεγάλου θεάματος τὸν Ἡλίαν· τεσ-
 σαράκοντα γὰρ ἡμέραις νηστείᾳ τὴν ψυχὴν ἀποκαθάρας, οὕ-
 τως ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ ἐν Χωρῆβ ἵδεῖν κατηξιώθη, ὡς δυνα-
 τόν ἔστιν ἵδεῖν ἀνθρώπῳ, τὸν Κύριον. Νηστεύων ἀπέδωκε
 20 τῇ χήρᾳ τὸν παῖδα, ἴσχυρὸς φανεῖς κατὰ τοῦ θανάτου διὰ νη-

15. Γέν. 25,30 - 34.

16. Α' Βασιλ. 1,13 - 16.

17. Κριτ. 13,4.

18. Κριτ. 13,14.

19. Ναζιραῖος ἡ Ναζιραῖοι· πρόκειται περὶ ἀφιερωμένων εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαίων, οἱ δποῖοι δινελάμβανον ἐνόρκως τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπέχουν ἕπι 30 ἡμέρας ἀπὸ οἰνοπνευματώδη ποτὰ καὶ ὠρισμένα φαγητά. Αὗτοὶ ἔτρε-
 φον μακρὰν κόμην τὴν δποίαν ἐκούρευαν κατὰ τὴν διάρκειαν θυσίας. Ἰσό-
 βιοι Ναζιραῖοι διαφέρονται ὑπὸ τῆς Βίβλου οἱ Σαμψὼν, Σαμουήλ, Ἰωάννης
 δ Πρόδρομος καὶ Βαπτιστής τοῦ Κυρίου, ως καὶ ὁ Ἰάκωβος μαθητής τοῦ

φαγητὸν ἔξ αἰτίας τοῦ δποίου ἐπώλησε τὰ πρωτοτόκια;¹⁵ Καὶ τὸν Σαμουὴλ δὲν τὸν ἔχαρισεν εἰς τὴν μητέρα του ἡ προσευχὴ μὲ τὴν νηστείαν¹⁶; Τί ήταν ἐκεῖνο τὸ δποῖον ἔκαμεν ἀκαταμάχητον τὸν μεγάλον ἥρωα, τὸν Σαμψών; Δὲν ήταν ἡ νηστεία κατόπιν τῆς δποίας συνελήφθη εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του¹⁷; Ἡ νηστεία τὸν ἐγέννησεν, ἡ νηστεία τὸν ἐθήλασεν, ἡ νηστεία τὸν ἔκαμεν ἄνδρα· ἡ νηστεία αὐτή, τὴν δποίαν δ ἄγγελος ὡρισεν εἰς τὴν μητέρα του· «Δὲν πρέπει νὰ τρώγῃ κανένα ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς ἀμπέλου, οὔτε νὰ πίνῃ οἶνον καὶ ποτόν»¹⁸. Ἡ νηστεία γεννᾷ προφήτας, δυναμώνει δυνατούς· ἡ νηστεία κάμνει σοφούς νομοθέτας, είναι φυλακτήριον τῆς ψυχῆς, εἰς τὸ σῶμα ἀσφαλής σύνοικος, ὅπλον εἰς τοὺς ἀνδρείους, γυμναστήριον εἰς τοὺς ἀθλητάς. Αὕτη ἀποκρούει τοὺς πειρασμούς· αὕτη προετοιμάζει πρὸς τὴν εὔσέβειαν. Είναι σύνοικος τῆς νηφαλιότητος καὶ δημιουργὸς τῆς σωφροσύνης. Εἰς τοὺς πολέμους κάμνει ἀνδραγαθήματα καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰρήνης διδάσκει τὴν ἡσυχίαν. Ἀγιάζει τὸν ναζιραῖον¹⁹ καὶ κάμνει τέλειον τὸν Ἱερέα. Διότι δὲν είναι δυνατὸν χωρὶς νηστείαν νὰ ἀποτολμήσῃ τὴν Ἱερουργίαν· ὅχι μόνον τώρα εἰς τὴν μυστικὴν καὶ ἀληθινὴν λατρείαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τυπικὴν ποὺ ἐγίνετο κατὰ τὸν νόμον. Αὕτη ἔκαμε τὸν Ἡλίαν θεατὴν τοῦ μεγάλου θεάματος. Διότι ἀφοῦ ἐπὶ σαράντα ἡμέρας μὲ νηστείαν ἀπεκάθαρε τὴν ψυχήν, ἔτσι κατηξιώθη νὰ ἴδῃ εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Χωρήβ τὸν Κύριον²⁰, ὃσον είναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸν ἴδῃ. Μὲ νηστείαν ἔδωκε πίσω εἰς τὴν μητέρα τὸ παιδί της, ἀφοῦ διὰ τῆς νηστείας ἀπεδεί-

---

Κυρίου καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Πλὴν τῶν Ισοβίως ὑπῆρχον καὶ προσκαίρου διαρκείας 30 ἡμερῶν. Τὴν ναζιρικὴν ίδιότητα, ὑπὸ περιορισμούς βεβαίως, ἡμποροῦσαν νὰ ἔχουν καὶ αἱ γυναῖκες. Εἰς τὸν Χριστιανισμὸν Ναζιραῖοι καλοῦνται οἱ μοναχοί. (Βλ. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον, 28).

20. Γ' Βασιλ. 19,8 - 13.

στείας. Ἐπὸ νηστεύοντος στόματος φωνὴ ἐξελθοῦσα ἀπέκλεισε τῷ παρανομοῦντι λαῷ τὸν οὐρανὸν τρία ἔτη καὶ μῆνας ἔξ. Ἰνα γὰρ μαλάξῃ τὴν ἀδάμαστον καρδίαν τῶν σκληροτραχήλων, εἶλετο καὶ ἑαυτὸν τῇ κακοπαθείᾳ συγκαταδικάσαι.

5 Διὰ τοῦτο «Ζῆ Κύριος, ἔφη, εἰ ἔσται ὕδωρ ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ μὴ διὰ στόματός μου». Καὶ ἐπήγαγε παντὶ τῷ λαῷ νηστείαν διὰ τοῦ λιμοῦ, ὥστε τὴν ἐκ τῆς τρυφῆς καὶ τοῦ ἀνειμένου βίου κακίαν ἐπανορθώσασθαι. Ἐλισσαίω δὲ ποταπὸς ὁ βίος; πῶς μὲν παρὰ τῇ Σουναμίτιδι τῆς ἔνειας ἀπέλανσε; πῶς δὲ αὐτὸς τὸν προφίτας ἐδεξιοῦτο; Οὐχὶ λάχανα ἄγρια καὶ ἀλεύρου βραχὺ τὴν φιλοξενίαν ἐπλήρουν; δτε καὶ τῆς τολύπης συμπαραληφθείσης, κινδυνεύειν ἔμελλον οἱ ἀφάμενοι, εἰ μὴ τῇ εὐχῇ τοῦ νηστευτοῦ ἡμανδώθη τὸ δηλητήριον. Καὶ ἀπαξαπλῶς, εὗροις ἀν τὴν νηστείαν πάντας τοὺς ἀγίους εἰς τὴν κατὰ Θεὸν

15 πολιτείαν χειραγωγήσασαν. Ἐστι τις φύσις σώματος, ἦν καλοῦσιν ἀμίαντον, ἀνάλωτος πυρί, ἥτις ἐν μὲν τῇ φλογὶ κειμένη ἀπηνθρακῶσθαι δοκεῖ, ἐξαιρεθεῖσα δὲ τοῦ πυρὸς ὡς ὕδατι λαμπρυνθεῖσα καθαρωτέρα γίνεται. Τοιαῦτα ἦν τὰ τῶν τριῶν πατῶν ἐκείνων σώματα ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας ἐκ τῆς νηστείας

20 ἔχοντα τὸ ἀμίαντον. Ἐν γὰρ τῇ μεγάλῃ φλογὶ τῆς καμίνου, οἷονεὶ χρυσοῖ τὴν φύσιν ὅντες, οὕτω κρείττονς τῆς ἀπὸ τοῦ πυρὸς διεδείκνυντο βλάβης. Ἡπον καὶ χρυσοῦ δυνατώτεροι διεδείκνυντο· οὐ γὰρ ἐχώνευεν αὐτὸν τὸ πῦρ, ἀλλ’ ἐφύλασσεν ἀκεραιόντος. Καίτοι οὐδὲν ἀν ἐκείνην τότε τὴν φλόγα ὑπέστη,

25 ἦν νάφθα καὶ πίσσα καὶ κληματίδες ἔτρεφον, ὡς ἐπὶ τεσσαρα-

21. Γ' Βασιλ. 17,1.

22. Δ' Βασιλ. 4,42 - 44.

23. Δ' Βασιλ. 4,39 - 41.

χθη ίσχυρός κατά τοῦ θανάτου. Ἀπὸ στόμα ποὺ ἐνήστευεν ἔβγηκε φωνὴ καὶ ἐσταμάτησεν ἐπὶ τρία χρόνια καὶ ἔξι μῆνας τὸν ούρανὸν νὰ βρέχῃ ἐξ αἰτίας τοῦ παρανόμου λαοῦ. Διότι διὰ νὰ μαλακώσῃ τὴν ἀδάμαστον καρδίαν τῶν σκληροτραχήλων ἐπροτίμησε νὰ καταδικάσῃ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν κακοπάθειαν. Διὰ τοῦτο «ζῆ Κύριος, εἶπε· δὲν θὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν γῆν νερόν, παρὰ μόνον διὰ τοῦ λόγου μου»²¹. Καὶ διὰ τῆς πείνης ἐπροκάλεσεν εἰς δλόκληρον τὸν λαὸν νηστείαν, διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν κακίαν ποὺ εἶχε προέλθει ἀπὸ τὴν τρυφήν καὶ τὸν μαλθακὸν βίον. Τί λογῆς δὲ ὑπῆρξεν διά βίος τοῦ Ἐλισσαίου; πῶς ἐφίλοξεν ἡθη ἀπὸ τὴν Σουναμίτιδα καὶ πῶς διδοῖς ἐδέχετο τοὺς προφήτας; Δὲν ἔκαμνε τὴν φιλοξενίαν μὲ τὰ ἄλλα χόρτα εἶχε συλλεγῆ καὶ ἡ κολοκύνθη, πιθανῶς νὰ ἐκινδύνευαν αὐτοὶ ποὺ θὰ ἔτρωγαν, ἐὰν διὰ τῆς εὔχῆς τοῦ νηστευτοῦ δὲν εἶχεν ἀφαιρεθῆ τὸ δηλητήριον²². Καὶ γενικῶς θὰ ἡμποροῦσες νὰ εὕρης τὴν νηστείαν νὰ χειραγωγῇ ὅλους τοὺς ἀγίους εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν. ‘Υπάρχει κάποιο εἶδος ὀντικείμενου, τὸ ὄποιον ὀνομάζουν ἀμίαντον, ἀφθορον εἰς τὴν φωτιάν, τὸ ὄποιον ὅταν μὲν τίθεται εἰς τὴν φλόγα φαίνεται ὅτι ἔχει ἀπανθρακωθῆ, ὅταν δὲ τὸ βγάζουν ἀπὸ τὴν φωτιάν, γίνεται πιὸ καθαρὸν ώσταν νὰ ἔχῃ λευκανθῆ εἰς τὸ νερόν. Τέτοια ὑπῆρξαν τὰ σώματα τῶν τριῶν ἐκείνων παίδων εἰς τὴν κάμινον τῆς Βαβυλῶνος, ποὺ εἶχαν τὸ ἀμίαντον ἀπὸ τὴν νηστείαν²³. Διότι εἰς τὴν μεγάλην φλόγα τῆς καμίνου, ώσταν νὰ ἥσαν ἀπὸ χρυσὸν κατὰ τὴν φύσιν, ἔτσι ἀπεδεικνύοντο ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν ζημίαν τῆς φωτιᾶς. Δηλαδὴ ἀπεδεικνύοντο πιὸ δυνατοὶ καὶ ἀπὸ τὸν χρυσόν. Καὶ ὅμως τίποτε δὲν θὰ συγκρατοῦσε τότε τὴν φλόγα ἐκείνην, ποὺ ἔτρεφαν νάφθα καὶ πίσσα καὶ κληματίδες, ώστε νὰ ἔξαπλώ-

κονταεννέα πίγχεις αὐτὴν διαχεῖσθαι, καὶ τὰ κύκλω αὐτῆς ἐπι-
νεμομένην πολλοὺς τῶν Χαλδαίων ἔξαναλῶσαι. Ἐκείνην τοίνυν
τὴν πυρκαϊὰν μετὰ νηστείας εἰσελθόντες κατεπάτουν οἱ παῖδες,
λεπτὸν ἀέρα καὶ ἔνδροσον ἐν οὕτῳ λάβρῳ πυρὶ ἀναπνέοντες.
5 Οὐδὲ γὰρ τῶν τριχῶν τὸ πῦρ κατετόλμησε, διὰ τὸ ὑπὸ νηστείας
αὐτὰς ἐκτραφῆναι.

7. Δανιὴλ δὲ ὁ ἀνὴρ τῶν ἐπιθυμιῶν, ὁ τρεῖς ἑβδομάδας
ἄρτον μὴ φαγὼν καὶ ὕδωρ μὴ πιὼν καὶ τοὺς λέοντας νηστεύειν
ἔδίδαξε, κατελθὼν εἰς τὸν λάκκον. Ὡσπερ γὰρ ἐκ λίθου ἦ χαλ-
10 κοῦ ἦ ἄλλης στερροτέρας τινὸς ὑλῆς συμπεπηγότι, ἐμβαλεῖν
οὐκ εἶχον τοὺς ὀδόντας οἱ λέοντες. Οὕτως οἰονεὶ βαφὴ σιδή-
ρου τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς ἦ νηστεία στομώσασα, ἀδάμαστον
ἐποίει τοῖς λέονσιν· οὐ γὰρ ἥνοιγον κατὰ τοῦ ἀγίου τὸ στόμα.
Νηστεία «ἔσβεσε δύναμιν πυρός, ἔφραξε στόματα λεόντων».
15 Νηστεία προσευχὴν εἰς οὐρανὸν ἀναπέμπει, οἰονεὶ πτερὸν αὐτῇ
γινομένη πρὸς τὴν ἄνω πορείαν. Νηστεία οἰκων αὔξησις, ὑγείας
μήτηρ, νεότητος παιδαγωγός, κόσμος πρεσβύταις, ἀγαθὴ συν-
έμπορος ὁδοιπόροις, ἀσφαλῆς ὅμοσκηνος τοῖς συνοίκοις. Οὐχ
ὑποπτεύει γάμων ἐπιβουλὴν ὁ ἀνίρος, νηστείαις ὁρῶν τὴν γυ-
20 ναῖκα συζῶσαν. Οὐ τήκεται ζηλοτυπίαις γυνῇ, τὸν ἀνδρα βλέ-
πουσα νηστείαν καταδεχόμενον. Τίς τὸν ἑαυτοῦ οἰκον ἡλάττω-
σεν ἐν νηστείᾳ; Ἀρίθμησον σήμερον τὰ ἔνδον καὶ ἀρίθμησον
μετὰ ταῦτα· οὐδὲν διὰ τὴν νηστείαν λείψει τῶν ἐν τῷ οἴκῳ.
Οὐδὲν ζῷον ὁδύρεται θάνατον, οὐδαμοῦ αἷμα, οὐδαμοῦ ἀπόφασις,
25 παρὰ τῆς ἀπαραιτήτου γαστρὸς ἐκφερομένη κατὰ τῶν ζῶν.

25. Δαν. 3,24 - 33.

26. Δαν. 10,2 - 3.

νεται αύτή σαρανταευνέα πήχεις, καὶ κατατρώγουσα τὰ γύρω ἀπ' αὐτήν, νὰ καταφάγη πολλοὺς ἀπὸ τοὺς Χαλδαίους. Αὔτὴν λοιπὸν τὴν πυρκαϊὰν κατεπατοῦσαν οἱ παῖδες, ἀφοῦ εἰσῆλθαν εἰς αὐτὴν κατόπιν νηστείας, ἀναπνέοντες ἔτσι λεπτὴν αὔραν καὶ δροσερὰν ἀνάμεσα εἰς δρμητικὴν φωτιάν. Διότι ἡ φωτιὰ οὕτε τὰς τρίχας δὲν ἐπείραξεν, ἐπειδὴ εἶχαν τραφῆ διὰ τῆς νηστείας²⁵.

7. Καὶ ὁ Δανιήλ, ὁ ἄνδρας τῶν ἐπιθυμιῶν, αὔτὸς ὁ ὁποῖος τρεῖς ἑβδομάδας δὲν ἔφαγε ψωμὶ καὶ δὲν ἔπιε νερόν²⁶, ἐδίδαξε καὶ τὰ λεοντάρια νὰ νηστεύουν, ὅταν κατέβῃ εἰς τὸν λάκκον²⁷. Διότι, ὡσὰν νὰ ἥταν κατεσκευασμένος ἀπὸ πέτραν ἡ χαλκὸν ἡ κάποιαν ἄλλην στερεάν ὕλην, τὰ λεοντάρια δὲν ἤμποροῦσαν νὰ καρφώσουν τὰ δόντια των. Ἔτσι ἡ νηστεία ἀφοῦ ἔδυνάμωσε τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρός, ὅπως ἡ βαφὴ τὸν σίδηρον, τὸ κατέστησεν ἀκαταγώνιστον εἰς τὰ λεοντάρια. Διότι δὲν ἄνοιγαν τὸ στόμα ἐναντίον τοῦ ἀγίου. Ἡ νηστεία «ἔσβησε τὴν δύναμιν τῆς φωτιᾶς» ἔφραξε τὰ στόματα τῶν λεονταριῶν. Ἡ νηστεία ἀναπέμπει τὴν προσευχὴν εἰς τὸν οὐρανόν, μὲ τὸ νὰ τῆς γίνεται τρόπον τινὰ πτερὸν εἰς τὴν πορείαν της πρὸς τὰ ἐπάνω. Ἡ νηστεία εἶναι ἡ προκοπὴ τῶν οἴκων· μητέρα τῆς ὑγείας, παιδιαγωγὸς τῆς νεότητος, στολίδι τῶν γερόντων, καλὴ συνοδοιπόρος εἰς τοὺς πεζοπόρους, ὀσφαλής δύμόσκηνος εἰς τοὺς συνοίκους. Ὁ ἄνδρας δὲν ὑποψιάζεται ἐπιβουλὴν τοῦ γάμου, ὅταν βλέπῃ τὴν γυναῖκα νὰ συζῆ μὲ τὴν νηστείαν. Ἡ γυναῖκα δὲν λυώνει ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν, ὅταν βλέπῃ τὸν ἄνδρα νὰ νηστεύῃ. Ποῖος ἐζημίωσε τὸ σπίτι του μὲ τὴν νηστείαν; Ὅπολόγισε σήμερα τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ, ὑπολόγισέ τα καὶ μετά· δὲν θὰ λείψῃ τίποτε μὲ τὴν νηστείαν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰ σπίτια. Κανένα ζῶον δὲν ἔκβαλλει κραυγὰς θανάτου, πουθενὰ αἷμα, πουθενὰ ἀπόφασις ποὺ νὰ ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὴν ἀμείλικτον κοιλίαν ἐναντίον τῶν

Πέπανται μαγείρων ἡ μάχαιρα· ἡ τράπεζα ἀρκεῖται τοῖς αὐτομάτοις. Τὸ σάββατον ἐδόθη τοῖς Ἰουδαῖοις, «ἴνα ἀναπαύσηται, φησί, τὸ ὑποζύγιόν σου καὶ ὁ παῖς σου». Γινέσθω ἡ νηστεία ἀνάπαυσις ἐκ τῶν συνεχῶν πόνων, τοῖς διὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ παντὸς 5 ὑπηρετοῦσιν οἰκέταις. Ἀνάπαυσόν σου τὸν μάγειρον, δὸς ἄδειαν τῷ τραπεζοποιῷ, στῆσον τὴν χεῖρα τῷ οἰνοχόῳ, πανσάσθω ποτὲ καὶ ὁ τὰς ποικιλίας τῶν πεμμάτων ἐπιτηδεύων. Ἡσυχασάτω ποτὲ καὶ ὁ οἶκος ἀπὸ τῶν μνοίων θορύβων, καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς κνίσσης καὶ τῶν ἄνω καὶ κάτω διατρεχόντων, 10 καὶ οίονεὶ ἀπαραιτήτῳ δεσποίνῃ τῇ γαστρὶ λειτονοργούντων. Πάντως ποτὲ καὶ οἱ φορολόγοι τοῖς ὑποχειρίοις ἐλευθεριάσαι μικρὸν ἐπιτοέπονσι. Δότω τινὰ ἐκεχειρίαν καὶ ἡ γαστὴρ τῷ στόματι, σπεισάσθω ἡμῖν πενθημέρους σπονδάς, ἡ ἀεὶ ἀπαιτοῦσα καὶ οὐδέποτε λήγονσα, ἡ λαμβάνονσα σήμερον καὶ 15 αὔριον ἐπιλανθανομένη. "Οταν ἐμπλησθῇ, περὶ ἐγκρατείας φιλοσοφεῖ· δταν διαπνευσθῇ, ἐπιλανθάνεται τῶν δογμάτων.

8. Νηστεία δανείου φύσιν οὐκ οἶδεν· οὐκ ὅτει τόκων τράπεζα τοῦ νηστεύοντος· οὐκ ἄγχονσιν ὀρφανὸν νηστευτοῦ παῖδα τόκοι πατρῶοι, ὥσπερ ὅφεις περιπλεκόμενοι. Καὶ ἄλλως 20 δὲ ἀφορμὴ εἰς εὐφροσύνην ἔστι τὸ νηστεύειν. Ὡς γὰρ ἡ δίψα ἥδὺ τὸ ποτὸν εὐτρεπίζει, καὶ λιμὸς ἡγησάμενος ἥδεῖται παρασκευάζει τὴν τράπεζαν, οὕτω καὶ τὴν τὸν βρωμάτων ἀπόλαυσιν νηστεία φαιδρύνει. Μέσην γὰρ ἔαντὴν παρενθεῖσα καὶ τὸ συνεχὲς τῆς τρυφῆς διακόψασα, ποθεινήν σοι τὴν μετάληψιν 25 φανῆναι ποιήσει ὥσπερ ἀπόδημον. "Ωστε εἰ βούλει σεαντῷ ἐπιθυμητὴν κατασκευάσαι τὴν τράπεζαν, δέξαι τὴν ἐκ τῆς νηστείας μεταβολήν. Σὺ δὲ ὑπὸ τοῦ σφόδρα τῆς τρυφῆς περιέχεσθαι, λέληθας σεαντῷ ἀμανῳῶν τὴν τρυφὴν καὶ ὑπὸ φιλη-

ζώων. Ἐσταμάτησε τὸ μαχαίρι τῶν χασάπηδων. Τὸ τραπέζι ἀρκεῖται εἰς τὰ πρόχειρα. Τὸ Σάββατον ἐδόθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους «διὰ νὰ ξεκουρασθῇ, λέγει, τὸ ὑποζύγιον σου καὶ δοῦλός σου»²⁸. Ἀς γίνη ἡ νηστεία ἀνάπταυσις ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς κόπους εἰς τοὺς ὑπηρέτας ποὺ ὑπηρετοῦν καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἀνάπταυσε τὸν μάγειρόν σου καὶ δῶσε ἄδειαν εἰς τὸν τραπεζοκόμον· σταμάτησε τὸ χέρι τοῦ κεραστοῦ. Ἀς σταματήσῃ κάποτε καὶ δὲ κατασκευαστῆς τῶν ποικίλων γλυκισμάτων. Ἀς ἡσυχάσῃ κάποτε καὶ τὸ σπίτι ἀπὸ τοὺς μυρίους θορύβους καὶ ἀπὸ τὸν καπνὸν καὶ τὴν τσίκναν καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀνεβοκατεβαίνουν καὶ ποὺ ὑπηρετοῦν τὴν κοιλίαν ὥσταν νὰ είναι κάποια ἀμείλικτος κυρία. Ἐξάπαντος κάποτε καὶ οἱ φοροεισπράκτορες ἐπιτρέπουν δι’ ὀλίγον εἰς τοὺς ὑποχειρίους των νὰ ζήσουν ἔλευθερα. Ἀς δώσῃ κάποιαν ἀνάπταυλαν καὶ ἡ κοιλιὰ εἰς τὸ στόμα, ἃς κάμη δι’ ἡμᾶς πενθήμερον ἀνακωχήν, αὐτὴ ποὺ πάντοτε ἀπαιτεῖ καὶ οὐδέποτε σταματᾷ, αὐτὴ ποὺ σήμερα λαμβάνει καὶ αὔριον λησμονεῖ. Ὁταν χορτάσῃ φιλοσοφεῖ περὶ ἐγκρατείας, καὶ ὅταν κενωθῇ λησμονεῖ τὰ δόγματα.

8. Ἡ νηστεία δὲν γνωρίζει τὴν φύσιν τοῦ δανείου. Δὲν γνωρίζει ἀπὸ τόκους τὸ τραπέζι τοῦ νηστεύοντος. Οἱ πατρικοὶ τόκοι, ὥσταν φίδια περιπλεκόμενα, δὲν συμπτνίγουν τὸ ὀρφανὸν παιδί τοῦ νηστευτοῦ. Καὶ διαφορετικὰ ἡ νηστεία γίνεται ἀφορμὴ δι’ εύφροσύνην. Διότι ὅπως ἡ δίψα καθιστᾷ γλυκὺ τὸ ποτὸν καὶ ἡ πεῖνα, ποὺ προηγήθη, παρασκευάζει γλυκεῖαν τὴν τράπεζαν, ἔτσι καὶ ἡ νηστεία φαιδρύνει τὴν ἀπόλαυσιν τῶν φαγητῶν. Διότι μὲ τὸ νὰ παρεμβληθῇ εἰς τὸ μέσον καὶ νὰ διακόψῃ τὴν συνέχειαν τῆς τρυφῆς θὰ κάμη ὥστε νὰ σοῦ φανῇ, ὥσταν ἀπόδημος ἐπιθυμητή, ἡ μετάληψις. «Ωστε ἐὰν θέλης νὰ ἐτοιμάσῃς ἐπιθυμητὴν διὰ τὸν ἔσατόν σου τὴν τράπεζαν, δέξου τὴν μεταβολὴν ποὺ ἐπιβάλλει ἡ νηστεία. Ἐσύ ὅμως περικυκλωμένος σφόδρα ἀπὸ τὴν τρυφήν, ἔχεις ξεχάσει τὸν ἔσατόν σου μὲ τὸ νὰ ἀμαυρώνῃς τὴν τρυφήν καὶ νὰ ἐξαφανίζῃς τὴν ἡδονὴν μὲ τὴν φιληδονίαν.

δονίας τὴν ἡδονὴν ἀφαγίζων. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐπιθυμητόν, ὃς μὴ τῇ συνεχείᾳ τῆς ἀπολαύσεως εὐκαταφρόνητον γίνεσθαι. Ὡν δὲ σπανία ἡ κτῆσις, τούτων περισπούδαστος ἡ ἀπόλαυσις. Οὕτω καὶ ὁ κτίσας ἡμᾶς, διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐναλλαγῆς 5 παραμένειν ἡμῖν τὴν χάριν τῶν δεδομένων ἐμηχανήσατο. Οὐχ ὁρᾶς δτι καὶ ἥλιος φαιδρότερος μετὰ τὴν νύκτα: καὶ ἐγρήγορσις ἡδίων μετὰ τὸν ςπνον: καὶ ὑγεία ποθεινοτέρα μετὰ τὴν πεῖραν τῶν ἐναντίων; Καὶ τράπεζα τοίνυν χαριεστέρα μετὰ τὴν νηστείαν· δμοίως μὲν πλουσίοις καὶ εὐτραπέζοις, δμοίως δὲ τοῖς 10 λιτοῖς καὶ αὐτοσχεδίοις τὴν δίαιταν.

9. Φοβίθητι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ πλουσίου. Ἐκεῖνον παρέδωκε τῷ πνῷ ἡ διὰ βίου τρυφή. Οὐ γὰρ ἀδικίαν, ἀλλὰ τὸ ἀβροδίαιτον ἐγκληθείσ, ἀπετηγανίζετο ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου. "Ινα τοίνυν σβέσωμεν ἐκεῖνο τὸ πῦρ, ὕδατος χρεία. Καὶ οὐ πρὸς 15 τὰ μέλλοντα μόνον ὠφέλιμος ἡ νηστεία, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ σαρκὶ λυσιτελεστέρα. Αἱ γὰρ εἰς ἄκρον εὐεξίαι ὑποστροφὰς ἔχουσι καὶ μεταπτώσεις, ὀκλαζούσης τῆς φύσεως, καὶ ἀναφέρειν τὸ βάρος τῆς εὐεξίας ἀδυνατούσης. "Ορα μὴ νῦν διαπτύων τὸ ὕδωρ, ὕστερον δανίδος ἐπιθυμῆσης, ὃς καὶ ὁ πλούσιος. Οὐ-20 δεὶς ἐχραιπάλησεν ἀπὸ ὕδατος. Οὐδενὸς κεφαλὴ ὥδυνίθη ποτὲ ὕδατι βαρηθεῖσα. Οὐδεὶς ἀλλοτρίων ποδῶν ἐδείθη ὕδροποσίᾳ συζῶν. Οὐδενὸς ἐδέθησαν πόδες, οὐδενὸς χεῖρες ἀπηχρειώθησαν, ὕδατι καταρράμεναι. Τὸ γὰρ περὶ τὴν πέψιν πλημμελές, δ τοῖς τρυφῶσιν ἀναγκαίως ἀκολουθεῖ, τοῦτο τὰ σφοδρὰ νο-25 σήματα τοῖς σιώμασιν ἐνεργάζεται. Νηστεύοντος σεμνὸν τὸ χωῶμα, οὐκ εἰς ἐρύθημα ἀναίδες ἔξαιθον, ἀλλ᾽ ὠχρότητι σώφρονι κεκοσμημένον ὀφθαλμὸς πραΐς, κατεσταλμένον βάδισμα, πρόσωπον σύρνοντ, ἀκολάστῳ γέλωτι μὴ καθυβριζόμενον, συμ-

Διότι δὲν ύπάρχει τίποτε τόσον ἐπιθυμητόν, ὥστε νὰ μὴ καταφρονῆται μὲ τὴν συνεχῆ ἀπόλαυσιν. Αὐτῶν δὲ τῶν δποίων ἡ ἀπόκτησις εἶναι σπανία, αὐτῶν ἡ ἀπόλαυσις γίνεται περισπούδαστος. Ἔτσι καὶ ὁ κτίστης μας ἐπενόησε μὲ τὴν ποικιλίαν εἰς τὸν βίον νὰ παραμένῃ εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις αὐτῶν ποὺ ἔχουν δοθῆ. Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρότερος μετὰ τὴν νύκτα; Καὶ ἡ ἀγρυπνία γλυκυτέρα μετὰ τὸν ὑπνον, καὶ ἡ ύγεια πιὸ ἐπιθυμητὴ μετὰ τὴν πειραν τῶν ἀντιθέτων; Λοιπὸν καὶ ἡ τράπεζα γίνεται πιὸ εὔχάριστος μετὰ τὴν νηστείαν· δμοίως εἰς τοὺς πλουσίους καὶ εἰς τοὺς παρέχοντας πλούσια γεύματα καὶ εἰς τοὺς λιτοὺς καὶ προχείρους κατὰ τὴν δίαιταν.

9. Νὰ φοβῇσαι τὸ παράδειγμα τοῦ πλουσίου. Ἡ συνεχῆς τρυφὴ εἰς τὸν βίον παρέδωκεν ἐκεῖνον εἰς τὸ πῦρ. Διότι, ἂν καὶ δὲν κατηγορήθη δι’ ἀδικίαν ἀλλὰ διὰ τρυφηλὴν ζωὴν, ἐτηγανίζετο εἰς τὴν φλόγα τῆς καμίου. Διὰ νὰ σβήσωμεν λοιπὸν τὸ πῦρ ἐκεῖνο χρειάζεται νερόν. Καὶ ἡ νηστεία δὲν εἶναι μόνον ὠφέλιμος διὰ τὰ μέλλοντα πράγματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ίδιαν τὴν σάρκα περισσότερον ἐπωφελής. Διότι ἡ ἄκρα εὐεξία ἔχει ὑποτροπὰς καὶ μεταπτώσεις, ὅπότε ἡ φύσις κάμπτεται καὶ ἀδυνατεῖ νὰ σηκώσῃ τὸ βάρος τῆς παχυσαρκίας. Κύττα μὴ τώρα μὲ τὸ νὰ ἀποστρέφεσαι τὸ νερόν, ἐπιθυμήσῃς ὕστερα μίαν σταγόνα, ὅπως καὶ ὁ πλούσιος²⁹. Κανεὶς δὲν ἐμέθυσεν ἀπὸ νερόν. Κανενὸς δὲν ἐπόνεσε ποτὲ τὸ κεφάλι, διότι ἐβαρύνθη ἀπὸ νερόν. Κανεὶς δὲν ἔχρει-άσθη ξένα πόδια πίνων νερόν. Κανενὸς τὰ πόδια δὲν ἐδέθησαν. Κανενὸς τὰ χέρια δὲν ἀχρηστεύθησαν ποτιζόμενα μὲ νερόν. Διότι ἡ ἐλαττωματικὴ πέψις, ἡ ὅποια κατ’ ἀνάγκην ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς ζῶντας τρυφηλῶς, αὐτὴ ἀπεργάζεται τὰ φοβερὰ νοσήματα εἰς τὰ σώματα. Τὸ χρῶμα τοῦ νηστεύοντος εἶναι σεμνόν· δὲν κοκκινίζει ἀδιάντροπα, ἀλλ’ εἶναι στολισμένος μὲ τὴν σώφρονα χλωμάδα. Ὁφθαλμὸς πρᾶος, βάδισμα σεμνοπρεπές, πρόσωπον περίσκεπτον, ποὺ

μετρία λόγου, καθαρότης καρδίας. Μνήσθητι τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων, «Ὥν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος», οὗ περιῆλθον πέντε μηλωταῖς, ἐν αἴγειοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακούχούμενοι³⁰. ἐκείνων μίμησαι τὴν ἀναστροφήν, εἴπερ ἐπιζητεῖς 5 αὐτῶν τὴν μερίδα. Τί τὸν Λάζαρον ἐνανέπαυσε τοῖς κόλποις τοῦ Ἀβραάμ; Οὐχὶ νηστεία; Ἰωάννου δὲ ὁ βίος μία νηστεία ἦν· διὰ οὐ κλίνην εἶχεν, οὐ τράπεζαν, οὐ γῆν ἀροσίμην, οὐκ ἀροτῆρα βοῦν, οὐ σῖτον, οὐ σιτοποιόν, οὐκ ἄλλο τι τῶν κατὰ τὸν βίον. Διὰ τοῦτο «Μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐκ ἀνέστη 10 Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ». Παῦλον μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἡ νηστεία, ἥν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν θλίψεων κανχίμασιν ἀπηριθμήσατο, εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἀνήγαγε. Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, ὁ Κύριος ἡμῶν νηστείᾳ τὴν σάρκα, ἥν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνέλαβεν, ὀχυρώσας, οὕτως ἐν αὐτῇ τοῦ διαβόλου τὰς προσβολὰς 15 ὑπεδέξατο, ἡμᾶς τε παιδεύων νηστείαις ἀλείφειν καὶ παιδοτριβεῖν ἔαυτοὺς πρὸς τοὺς ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἀγῶνας, καὶ τῷ ἀντιπάλῳ διὰ τῆς ἐνδείας οἶον λαβὴν ἐνδιδούς. Ἀπρόσιτος γὰρ ἦν αὐτῷ διὰ τὸ ὑψος τῆς θεότητος, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐνδείας ὑπέβη πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Ἐπανὶ ων μέντοι εἰς οὐρανούς, 20 τροφῆς ἥψατο, τὴν φύσιν τοῦ σώματος τοῦ ἀναστάτως πιστούμενος. Σὺ δὲ ὑπερπιάνων μὲν σεαυτὸν καὶ κατασαρκῶν, οὐκ ἀνήγεις; ἐκτήκων δὲ τὸν νοῦν ἐν ἀτροφίᾳ, τῶν σωτηρίων καὶ ζωοποιῶν διδαγμάτων οὐδένα λόγον ποιῆ; "Η ἀγνοεῖς ὅτι ὕσπερ

30. Ἐθρ. 11,37 - 38.

31. Λουκ. 16,23.

32. Ματθ. 3,4.

33. Ματθ. 11,11.

34. Β' Κοριν. 11,27 - 12,2.

35. Ματθ. 4,2.

δὲν ἀσχημίζει μὲ τὸ ἀκόλαστον γέλιο· λόγια μετρημένα, καρδία καθαρά. Νὰ ἐνθυμῆσαι τοὺς ἀγίους ὅλων τῶν αἰώνων, «διὰ τοὺς ὄποίους δὲν ἦταν ἄξιος ὁ κόσμος. Αὔτοὶ περιεπλανῶντο φοροῦντες δέρματα προβάτων καὶ δέρματα αἰγῶν, ἐστεροῦντο, ὑπέφεραν θλίψεις καὶ κακουχίας»³⁰. Αὐτοὺς νὰ μιμῆσαι εἰς τὴν διαγωγήν, ἔὰν βέβαια επιζητῆς νὰ εἰσαι εἰς τὴν μερίδα τῶν. Τί ἀνέπτασε τὸν Λάζαρον εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ;³¹ Ὁχι ἡ νηστεία; Ἡ ζωὴ δὲ τοῦ Ἰωάννου ὑπῆρξε μία συνεχὴς νηστεία³². Αὔτὸς δὲν διέθετε κρεββάτι, οὔτε τραπέζι φαγητοῦ, οὔτε καλλιεργήσιμον γῆν, οὔτε βόδια δι' ὅργωμα, οὔτε ἀρτοποιόν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συνοδεύουν τὸν βίον. Διὰ τοῦτο «μεταξὺ τῶν γεννηθέντων ὑπὸ τῶν γυναικῶν μεγαλύτερος δὲν ἀνεφάνη ἄλλος»³³, ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν. Ἡ νηστεία μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ τὸν Παῦλον, ὁ ὄποιος τὴν ἀπαρίθμησεν εἰς τὰ καυχήματα διὰ τὰς θλίψεις του, τὸν ἀνέβασεν εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν³⁴. Ἀρχὴ ὅμως δι' ὅσα ἔχομεν εἰπῆ εἶναι διὰ Κύριος μας, διὰ ὄποιος μὲ νηστείαν ἀφοῦ ὠχύρωσε τὴν σάρκα, τὴν ὄποιαν ἔλαβε πρὸς χάριν μας, ἔτσι ἐδέχθη εἰς αὐτὴν³⁵ τὰς προσβολὰς τοῦ διαβόλου καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάσκῃ μὲ νηστείας νὰ ἐτοιμαζώμεθα καὶ νὰ γυμναζώμεθα διὰ τοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ διὰ νὰ προσφέρῃ ἔτσι λαβὴν εἰς τὸν ἀντίπαλον διὰ τῆς στερήσεως. Διότι μὲ τὸ ὑψος τῆς θεότητος θὰ ἦταν ἀπρόσιτος εἰς αὐτόν, ἔὰν μὲ τὴν πτωχείαν δὲν εἴχε κατεβῆ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Ἐπανερχόμενος λοιπὸν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἔφαγε³⁶, διὰ νὰ πιστοποιήσῃ τὴν φύσιν τοῦ σώματος ποὺ ἀνεστήθη. Καὶ σὺ μὲ τὸ νὰ παραπαχαίνης καὶ νὰ εἰσαι πολύσαρκος δὲν γίνεσαι μαλθακός; Καὶ μὲ τὸ νὰ ἔξαντλῇς τὸν νοῦν διὰ τῆς πνευματικῆς ἀτροφίας κανένα λόγον δὲν κάμνεις διὰ τὰ σωτήρια καὶ ζωοποιὰ διδάγματα; Ἡ μήπως ἀγνοεῖς ὅτι

ἐπὶ παρατάξεως ἡ τοῦ ἑτέρου συμμαχία ἡτταν ποιεῖ τοῦ ἑτέρου, οὗτως δὲ τῇ σάρκὶ προσθέμενος, τὸ πνεῦμα καταγωνίζεται καὶ δὲ πρὸς τὸ πνεῦμα μεταταξάμενος καταδονλοῦται τὴν σάρκα; «Ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται». "Ωστε εἰ βούλει ἵσχυρὸν 5 ποιῆσαι τὸν νοῦν, δάμασον τὴν σάρκα διὰ νηστείας. Τοῦτο γάρ ἐστιν δὲ φησιν δὲ ἀπόστολος· διτὶ «ὅσον δὲ ἔξωθεν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον δὲ ἔσωθεν ἀνακαίνουται»· καὶ τό· «"Οταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός είμι». Οὐδὲ καταφρονήσεις τῶν φθειρομένων βρωμάτων; οὐκ ἐπιθυμίαν λίψη τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ 10 τραπέζης, ἣν πάντως ἡ ἐνθάδε νηστεία προεντρεπίσει; Ἀγνοεῖς τῇ ἀμετρίᾳ τοῦ κόρον παχὺν σεαντῷ τὸν βασανιστὴν κατασκευάζων σκώληκα; Τίς γὰρ ἐν τροφῇ δαψιλεῖ καὶ τρυφῇ διηνεκεῖ ἐδέξατό τινα κοινωνίαν χαρίσματος πνευματικοῦ; Μωνῆς δεντέραν λαμβάνων νομοθεσίαν, δεντέρας νηστείας προσ-15 εδεήθη. Νινευίταις εἰ μὴ καὶ τὰ ἄλογα συνενήστευσεν, οὐκ ἀν διέφυγον τὴν ἀπειλὴν τῆς καταστροφῆς. Τίνων ἔπεσε τὰ κῶλα ἐν τῇ ἐρήμῳ; Οὐ τῶν κρεοφαγίαν ἐπιζητούντων; Ἐκεῖνοι ἔως μὲν ἡροοῦντο τῷ μάννα καὶ τῷ ἐκ τῆς πέτρας ὕδατι, Αἴγυπτίους ἐνίκων, διὰ θαλάσσης ὥδευον· «Οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν δὲ 20 ἀσθενῶν»· ἐπειδὴ δὲ ἐμνήσθησαν τῶν κρεῶν τῶν λεβήτων καὶ ἐστράφησαν ταῖς ἐπιθυμίαις εἰς Αἴγυπτον, οὐκ εἶδον τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Οὐ φοβῆτο ὑπόδειγμα; οὐδὲ φρίσσεις τὴν ἀδηφαγίαν, μή πού σε τῶν ἐλπιζομένων ἀγαθῶν ἀποκλείσῃ; Ἄλλ' οὐδὲ ἀν δὲ σοφὸς Λαυτῆλ τὰς ὀπτασίας εἶδεν, εἰ μὴ νηστείᾳ

37. Γαλάτ. 5,17.

38. Β' Κορ. 4,16.

39. Β' Κορ. 12,10.

40. Ἰων. 3,4 - 10.

41. Ἐβρ. 3,17.

42. Ἀριθμ. 11,33.

ὅπως εἰς πολεμικήν παράταξιν ἡ συμμαχία τοῦ ἐνὸς ἐπιφέρει τὴν ἡτταν τοῦ ἄλλου, ἔτοι καὶ αὐτὸς ποὺ συμμαχεῖ μὲ τὴν σάρκα ἀνταγωνίζεται τὸ πνεῦμα, καὶ αὐτὸς ποὺ πηγαίνει μὲ τὴν παράταξιν τοῦ πνεύματος ὑποδουλώνει τὴν σάρκα; «Διότι αὐτὰ μεταξύ των εἶναι ἀντίθετα»³⁷. «Ωστε ἔαν θέλης νὰ ἴσχυροποιήσῃς τὸν νοῦν, νὰ δαμάσῃς τὴν σάρκα μὲ νηστείαν. Διότι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνο τὸ δόποιον λέγει δ ὀπόστολος, ὅτι δηλαδὴ ὅσον «ὁ ἔξωτερικὸς ἄνθρωπος φθείρεται» τόσον «ὁ ἔσωτερικὸς ἀνακαινίζεται»³⁸ καὶ τό· «ὅταν ἀσθενῶ, τότε εἴμαι δυνατός»³⁹. Δὲν θὰ περιφρονήσῃς τὰ βρώματα ποὺ χάνονται; Δὲν θὰ ἐπιθυμήσῃς τὴν τράπεζαν τῆς βασιλείας, τὴν ὁποίαν ἔξαπαντος θὰ ἔξωραΐσῃ ἡ νηστεία ἐδῶ; Δὲν γνωρίζεις ὅτι μὲ τὴν ἀμετρίαν τοῦ κόρου κατασκευάζεις διὰ τὸν ἑαυτόν σου παχὺν τὸν βασανιστὴν σκώληκα; Διότι ποιος ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μὲ πλουσίαν τροφὴν καὶ διαρκῆ τρυφὴν ἐδέχθη κάποιαν κοινωνίαν πνευματικοῦ χαρίσματος; 'Ο Μωυσῆς διὰ νὰ λάβῃ δευτέραν νομοθεσίαν ἔχρειάσθη ἐπὶ πλέον δευτέραν νηστείαν. Μὲ τοὺς Νινευίτας ἔαν καὶ τὰ ζῶα δὲν εἶχαν νηστεύσει, δὲν θὰ εἶχαν διαφύγει τὴν ἀπειλὴν τῆς καταστροφῆς⁴⁰. Ποίων τὰ πτώματα ἔπεσαν εἰς τὴν ἔρημον;⁴¹ "Οχι αὐτῶν ποὺ ἔπεζητούσαν τὴν κρεοφαγίαν⁴²; 'Εκεῖνοι ἔως ὅτου μὲν ἥρκουντο εἰς τὸ μάννα καὶ εἰς τὸ νερὸν ποὺ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν πέτραν, ἐνικοῦσαν τοὺς Αἴγυπτίους καὶ ἐδιάβαιναν τὴν θάλασσαν. «Κανένας δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὰς φυλάς των μὴ δυνάμενος νὰ δοιοπορήσῃ».⁴³ 'Επειδὴ ὅμως ἐνεθυμήθησαν τὰ κρέατα εἰς τὰς χύτρας⁴⁴ καὶ μὲ τὰς ἐπιθυμίας των ἐστράφησαν πίσω εἰς τὴν Αἴγυπτον, δὲν εἶδαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Δὲν φοβεῖσαι τὸ παράδειγμα; Δὲν φρικιᾶς διὰ τὴν πολυφαγίαν μήπως σὲ ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθά; 'Άλλ' οὔτε δ σοφὸς Δανιήλ θὰ ἔβλεπε τὰ δράματα, ἔαν μὲ τὴν νηστείαν δὲν

43. Ψαλμ. 104,37.

44. Ἔξοδ. 16,3.

διανγεστέροιν ἐποίησε τὴν ψυχήν. Ἐκ γὰρ τῆς παχείας τροφῆς, οἷον αἰθαλώδεις ἀναθυμιάσεις ἀναπεμπόμεναι, νεφέλης δίκην πυκνῆς, τὰς ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐγγινομένας ἐλλάμψεις ἐπὶ τὸν νοῦν διακόπτονται. Εἰ δὲ καὶ ἀγγέλων ἐστί τις τροφή, 5 ἄρτος ἐστίν, ὡς φησιν ὁ προφήτης: «Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος»· οὐκ ἀρέα, οὐδὲ οἶνος, οὐδὲ ὅσα τοῖς δούλοις τῆς γαστρὸς διεσπούδασται. Νηστεία ὅπλον ἐστὶ πρὸς τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων στρατιάν. «Τοῦτο γὰρ τὸ γένος οὐκ ἐξέρχεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ». Καὶ τὰ μὲν ἐκ τῆς νηστείας ἀγαθὰ τοσαῦτα· ὁ δὲ κόρος ὅβρεων ἀρχή. Εὐθὺς γὰρ συνεισπίπτει τῇ τρυφῇ καὶ τῇ μέθῃ καὶ ταῖς παντοδαπαῖς καρυκείαις πᾶν εἰδος ἀκολασίας βοσκηματώδους. «Ἐνθειν» (ἴπποι θηλυμανεῖς) οἱ ἄνθρωποι διὰ τὸν ἐκ τῆς τρυφῆς οἰστρον ἐγγινόμενον τῇ ψυχῇ. Παρὰ τῶν μεθυόντων αἱ τῆς φύσεως ἐναλλαγαί, ἐν ἀρρενὶ 15 μὲν τὸ θῆλυ, ἐν δὲ τῷ θήλει τὸ ἀρρενὶ ἐπιζητούντων. Νηστεία δὲ καὶ γαμικῶν ἔργων μέτρα γνωρίζει καὶ τῶν ἐκ νόμου συγκεχωρημένων τὴν ἀμετρίαν κολάζονται, σύμφωνον σχολὴν ἐμποιεῖ, ἵνα παραμείνωσι τῇ προσευχῇ.

10. Μὴ μέντοι ἐν τῇ ἀποκῆ μόνη τῶν βρωμάτων τὸ ἐκ 20 τῆς νηστείας ἀγαθὸν ὁρίζον. Νηστεία γὰρ ἀληθῆς ἡ τῶν κακῶν ἀλλοτρίωσις. «Λῦε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας»· ἀφες τῷ πλησίον τὴν λύπην, ἀφες αὐτῷ τὰ ὀφλήματα. «Μὴ εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε». Κρεῶν οὐκ ἐσθίεις, ἀλλ’ ἐσθίεις τὸν ἀδελφόν. Οἴνον ἀπέχῃ, ἀλλ’ ὅβρεων οὐ κρατεῖς. Τὴν ἐσπέραν

45. Ψαλμ. 77,25.

46. Μάρκ. 9,28.

47. Κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον «ὁ κόρος τῆς μακαρίας τέρψεως», τὸν δόποιον ἔλαβεν ἡ ψυχὴ εἰς τὴν παραδεισιακὴν ζωήν, ἐπροκάλεσε τὴν ὅβριν καὶ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Παράδεισον (Βλ. διμιλίαν, Οὐκ ἔστι αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός, § 6).

ἔκαμνε καθαρωτέραν τὴν ψυχήν. Διότι ἀπὸ τὴν παχειάν τροφὴν καπνώδεις ἀναθυμιάσεις ἀνερχόμεναι τρόπον τινά, ὡσὰν πυκνὸν σύννεφον, διακόπτουν τὰς ἔλλαμψεις ποὺ ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν ἀπὸ τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ καὶ κάποια ἀγγελικὴ τροφὴ, αὐτὴ εἶναι δὲ ἀρτος, ὅπως λέγει δὲ προφήτης· «ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν δὲ ἄνθρωπος»⁴⁵. Ὁχι κρέας, οὔτε οἶνος οὔτε ὄσα εἶναι εἰς τὴν φροντίδα τῶν δούλων τῆς κοιλίας. Ἡ νηστεία εἶναι ὅπλον διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν δαιμόνων. Διότι, «τὸ γένος αὐτὸ δὲν ἥμπορεῖ νὰ βγῇ μὲ κανένα ἄλλο μέσον, παρὰ μὲ προσευχὴν καὶ νηστείαν»⁴⁶. Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ ἀγαθὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν νηστείαν. Ὁ κόρος ὅμως εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν ὕβρεων⁴⁷. Διότι συγχρόνως μὲ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν μέθην καὶ τὰ διάφορα καὶ ποικίλα καρυκεύματα εἰσορμᾶ καὶ κάθε εἴδος κτηνώδους ἀκολασίας. Ἀπ’ ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι γίνονται «ἱπποι θηλυμανεῖς»⁴⁸ ἐξ αἰτίας τοῦ οἰστρου τῆς τρυφῆς ποὺ γεννᾶται εἰς τὴν ψυχήν. Αἱ διαστροφαὶ τῆς φύσεως προέρχονται ἀπὸ τοὺς μεθύσους, ποὺ ἐπιζητοῦν τὴν μὲν γυναικα εἰς τὸν ἄνδρα, τὸν δὲ ἄνδρα εἰς τὴν γυναικα. Ἡ νηστεία δμως γνωρίζει τὸ μέτρον καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ γάμου καί, μὲ τὸ νὰ τιμωρῇ τὴν ἀμετρίαν τῶν ἐπιτρεπομένων ἀπὸ τὸν νόμον, ἐπιφέρει σύμφωνον ἀνάπταυλαν, διὰ νὰ ἀφιερωθοῦν εἰς τὴν προσευχὴν⁴⁹.

10. Μὴ λοιπὸν περιορίζῃς τὸ καλὸν τῆς νηστείας εἰς μόνην τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὰ φαγητά. Διότι ἀληθινὴ νηστεία εἶναι ἡ ἀποχένωσις ἀπὸ τὰ κακά. «Νὰ λύσῃς τὰ δεσμὰ τῆς ἀδικίας»⁵⁰. Συγχώρησε τὸν πλησίον διὰ τὴν λύπτην, συγχώρησέ τον διὰ τὰ χρέη. «Νὰ μὴ νηστεύετε χάριν διαμάχης καὶ ἔριδος»⁵¹. Δὲν τρώγεις κρέατα, ἀλλὰ τρώγεις τὸν ἀδελφόν σου. Δὲν πίνεις οἶνον, ἀλλὰ δὲν εἶσαι ἐγκρατής εἰς τὰς

48. Ἱερεμ. 5,8.

49. Α' Κορ. 7,5.

50. Ἡσ. 63,6.

51. Ἡσ. 63,4.

ἀναμένεις εἰς μετάληψιν, ἀλλὰ δαπανᾶς τὴν ἡμέραν εἰς δικαστήρια. «Οὐαὶ οἱ μεθύοντες, οὐκ ἀπὸ οἴνου». Θυμὸς μέθη ἐστὶ τῆς ψυχῆς, ἔκφρονα αὐτὴν ποιῶν ὃς ὁ οἶνος. Λύπη μέθη ἐστὶ καὶ αὐτή, καταβαπτίζοντα τὴν διάνοιαν. Φόβος ἐτέρα μέθη, 5 ὅταν ἐφ' ἂ μὴ δεῖ γένηται: «Ἄπὸ φόβου γάρ, φησίν, ἔχθρον ἔξελοῦ τὴν ψυχήν μου». Καὶ δλως, ἔκαστον τῶν παθημάτων ἐκστατικὸν διανοίας ὑπάρχον μέθη ὃν δικαίως προσαγορεύοιτο. Ἐννόησόν μοι τὸν δργιζόμενον δπως μεθύει τῷ πάθει. Οὐκ ἔστιν αὐτὸς ἔαντοῦ κύριος· ἀγνοεῖ ἔαντόν, ἀγνοεῖ τοὺς 10 πιρόντας, ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ πάντων ἄπτεται, πᾶσι προσπταίει, ἀταμίευτα φθέγγεται, δυσκάθεκτός ἐστι, λοιδορεῖται, τύπτει, ἀπειλεῖ, διόμνυται, βοῇ, διαρρήγνυται. Φύγε ταύτην τὴν μέθην, μηδὲ τὴν διὰ τοῦ οἴνου προσδέξῃ. Μὴ προλάβῃς οἰνοποσίᾳ τὴν ὑδροποσίαν. Μὴ μυσταγωγείτω σε ἐπὶ νηστείαν ἡ 15 μέθη. Οὐκ ἔστι διὰ μέθης εἴσοδος εἰς νηστείαν· οὐδὲ γὰρ διὰ πλεονεξίας εἰς δικαιοσύνην, οὐδὲ δι' ἀκολασίας εἰς σωφροσύνην, οὐδέ, συλλήβδην εἰπεῖν, διὰ τῆς κακίας εἰς ἀρετήν. Ἄλλη θύρα ἐπὶ νηστείαν. Μέθη εἰς ἀκολασίαν εἰσάγει, ἐπὶ νηστείαν αὐτάρκεια. Ὁ ἀθλῶν προγυμνάζεται, ὁ νηστείων προεγκρατεύεται. 20 Μὴ ὡς ἀμνούμενος τὰς ἡμέρας, μὴ ὡς κατασοφιζόμενος τὸν νομοθέτην, τῶν πέντε ἡμερῶν τὴν κραιπάλην προαποθίεσο. Καὶ γὰρ ἀνόνητα πονεῖς, τὸ μὲν σῶμα συντρίβων, μὴ παραμνθούμενος δὲ τὴν ἔνδειαν. Ἀπιστόν ἐστι τὸ ταμεῖον, εἰς τετρημένον πίθον ἀντλεῖς. Ὁ μὲν γὰρ οἶνος διαρρέει, τὴν ιδίαν 25 δδὸν ἀποτρέχων, ἡ δὲ ἀμαρτία ἐναπομένει. Οἰκέτης δραπετεύει δεσπότην τύπτοντα, σὺ δὲ παραμένεις τῷ οἴνῳ, καθ' ἓ-

52. Ἡσ. 28,1.

53. Ψαλμ. 63,2.

54. Κάτι ἀνάλογον γίνεται καὶ σήμερον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐν ὅψει τῆς νηστείας.

ῦβρεις. Περιμένεις τὸ βράδυ διὰ νὰ λάβης τροφήν, ἀλλὰ ἔξοδεύεις τὴν ἡμέραν εἰς τὰ δικαστήρια.

«Ἄλλοι μόνον εἰς αὐτοὺς ποὺ δὲν μεθοῦν μὲ κρασί»⁵². ‘Ο θυμὸς εἶναι ἡ μέθη τῆς ψυχῆς, διότι τὴν κάμνει παράφρονα ὅπως δὲ οἶνος. ‘Η λύπη εἶναι καὶ αὐτὴ μέθη, διότι καταπνίγει τὴν διάνοιαν. ‘Ο φόβος εἶναι ἄλλη μέθη, ὅταν συμβαίνῃ ἐκεῖ ποὺ δὲν πρέπει. Διότι «ἄπαλλαξέ με, λέγει, ἀπὸ τὸν φόβον ποὺ μ’ ἔμπνει ὁ ἔχθρός μου»⁵³. Καὶ γενικῶς, καθένα ἀπὸ τὰ πάθη ποὺ παραλογίζει τὸν νοῦν δικαίως θὰ ὠνομάζετο μέθη. Σκέψου, παρακαλῶ, τὸν δργιζόμενον πῶς μεθᾶ μὲ τὸ πάθος. ‘Ο ἴδιος δὲν εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του. Δὲν γνωρίζει τὸν ἑαυτόν του. Δὲν γνωρίζει αὐτοὺς ποὺ εἶναι παρόντες. ‘Ωσάν νὰ μάχεται μέσα εἰς τὴν νύκτα πιάνει τὸ κάθε τι, σκοτάπτει εἰς ὅλα, δὲν τίξεύρει τί λέγει, εἶναι δυσκολοσυγκράτητος. ‘Υβρίζει, κτυπᾷ, ἀπειλεῖ, δρκίζεται, κραυγάζει, ξεσχίζεται. Νὰ ἀποφεύγῃς τὴν μέθην αὐτήν, μήτε νὰ καταδεχθῆς τὴν μέθην ἀπὸ οἴνου. Νὰ μὴ περιφρονήσῃς τὴν ὑδροποσίαν ἀντὶ τῆς οἰνοποσίας. Μὴ σὲ δδηγήσῃ ἡ μέθη εἰς τὴν νηστείαν. Δὲν ὑπάρχει εἰσόδος εἰς τὴν νηστείαν διὰ τῆς μέθης. Οὕτε βέβαια εἰσέρχεται κανεὶς εἰς τὴν δικαιοσύνην διὰ τῆς ἀδικίας, οὕτε εἰς τὴν ἐγκράτειαν διὰ τῆς ἀκολασίας, οὕτε, διὰ νὰ εἴπωμεν γενικῶς, εἰς τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς κακίας. ‘Αλλη εἶναι ἡ θύρα τῆς νηστείας. ‘Η μέθη εἰσάγει εἰς τὴν ἀκολασίαν καὶ ἡ ἐγκράτεια εἰς τὴν νηστείαν. ‘Ο ἀθλητὴς προγυμνάζεται, καὶ αὐτὸς ποὺ νηστεύει προεγκρατεύεται. Μὴ ὡσάν νὰ ἐκδικήσαι τὰς ἡμέρας, μὴ ὡσάν νὰ ἔξαπατῇς μὲ σοφίσματα τὸν νομοθέτην, μὴ θέτῃς τὸ δργιόν τῆς μέθης πρὸ τῶν πέντε ἡμερῶν⁵⁴. Διότι ἀνώφελα κοπιάζεις μὲ τὸ νὰ καταπιέζῃς μὲν τὸ σῶμα, ἀλλὰ νὰ μὴ παρηγορῆσαι διὰ τὴν στέρησιν. ‘Η ἀποθήκη εἶναι ἀναξιόπιστος. Ρίπτεις εἰς τρυπημένον πιθάρι. Διότι ὁ μὲν οἶνος διαρρέει, μὲ τὸ νὰ τρέχῃ γρήγορα τὸν ἴδιον δρόμον, ἡ ἀμαρτία ὅμως παραμένει. ‘Ο δοῦλος δραπετεύει ὅταν ὁ κύριος τὸν κτυπᾷ, σὺ ὅμως παραμένεις εἰς τὸν οἶνον, ποὺ καθη-

κάστην ἡμέραν τὴν κεφαλήν σου τύπτοντι; Μέτρον ἄριστον τῆς τοῦ οἴνου χρήσεως, ἡ χρεία τοῦ σώματος. Ἐὰν δὲ ἔξω τῶν δρων γένη, αὖριον ἥξεις καρηβαρῶν, χασμώμενος, ἵλιγγιῶν, σεσηπότος οἴνου ἀπόζων πάντα σοι περιφέρεσθαι, πάντα 5 δονεῖσθαι δόξει. Μέθη γὰρ ὑπνον μὲν ἐπάγει, ἀδελφὸν θανάτον, ἐγρήγορσιν δὲ ὀνείροις προσεοικυῖαν.

11. Ἄρα οἰδας τίς ἐστιν δν ὑποδέχεσθαι μέλλεις; Ὁ ἐπαγγειλάμενος ἡμῖν, δτι Ἡγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν». Τί οὖν προλαμβάνεις τῇ μέ-
10 θῃ καὶ ἀποκλείεις τῷ Δεσπότῃ τὴν εἰσοδον; τί προτρέπῃ τὸν ἔχθρὸν προκατασχεῖν σου τὰ ὄχυρά ματα; Μέθη Κύριον οὐχ ὑποδέχεται μέθη Πνεῦμα ἄγιον ἀποδιώκει. Καπνὸς μὲν γὰρ ἀποδιώκει μελίσσας, χαρίσματα δὲ πνευματικὰ ἀποδιώκει κραι-
πάλη. Νηστεία πόλεως εὐσχημοσύνη, ἀγορᾶς εὐστάθεια, οὕ-
15 κων εἰρήνη, σωτηρία τῶν ὑπαρχόντων. Βούλει αὐτῆς ίδεῖν τὴν σεμνότητα; Σύγκρινόν μοι τὴν σήμερον ἐσπέραν τῇ αὐ-
ριον καὶ δψει τὴν πόλιν ἐκ ταραχῆς καὶ ζάλης εἰς γαλήνην βα-
θεῖαν μεταβαλοῦσαν. Εὕχομαι δὲ καὶ τὴν σήμερον τῇ αὔριον
20 ἐσικέναι κατὰ τὴν σεμνότητα, καὶ τὴν αὔριον μηδὲν φαιδρότητι
τῆς σήμερον ἀπολείπεσθαι. Ὁ δὲ ἀγαγῶν ἡμᾶς εἰς τὴν πε-
ρίοδον τοῦ χρόνου Κύριος, παράσχοι ἡμῖν, οἷον ἀγωνισταῖς, εἰς
τοὺς προαγῶνας τούτους τὸ στερρὸν καὶ εὗτονον τῆς καρτερίας
ἐπιδειξαμένους, φθάσαι καὶ ἐπὶ τὴν κυρίαν τῶν στεφάνων ἡμέ-
ραν· νῦν μὲν τῆς ἀναμνήσεως τοῦ σωτηρίου πάθους, ἐν δὲ τῷ
25 μέλλοντι αἰῶνι, τῆς ἀνταποδόσεως τῶν βεβιωμένων ἡμῖν ἐν
τῇ δικαιοκρισίᾳ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, δτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας. Ἀμήν.

55. Ὁλίγην χρῆσιν οίνου συνιστᾶ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ στομάχου (Βλ. Α' Τιμ. 5,23).

56. Ἰωάν. 14,23.

μερινῶς σοῦ κτυπᾷ τὴν κεφαλήν; Ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος εἰναι μέτρον ἄριστον διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου⁵⁵. Ἐὰν δὲ ξεφύγῃς ἀπὸ τὰ ὅρια, αὔριον θὰ εἰσαι μὲ βαρὺ κεφάλι, θὰ χάσκης, θὰ ζαλίζεσαι, θὰ μυρίζῃς κρασίλα. Ὁλα θὰ σοῦ φαίνωνται ὅτι γυρίζουν, ὅλα ὅτι κλονίζονται. Ἡ μέθη ἐπιφέρει βέβαια μπονον, ἀδελφόν τοῦ θανάτου, καὶ ἐγρήγορσιν ποὺ δμοιάζει μὲ ὅνειρα.

11. Ἀράγε γνωρίζεις καλὰ ποῖος εἰναι αὐτὸς τὸν ὅποιον πρόκειται νὰ ὑποδεχθῆς; Εἰναι αὐτὸς ποὺ μᾶς ἐπιηγγέλθη ὅτι «ἐγὼ καὶ ὁ πατέρας μου, θὰ ἔλθωμεν εἰς αὐτὸν καὶ θὰ κατοικήσωμεν μαζί του»⁵⁶. Διατί λοιπὸν προπορεύεσαι εἰς τὴν μέθην καὶ κλείνεις τὴν εἴσοδον εἰς τὸν Δεσπότην; Διατί προτρέπεις τὸν ἔχθρὸν νὰ προκαταλάβῃ τὰ δχυρώματά σου; Ἡ μέθη δὲν ὑποδέχεται τὸν Κύριον. Ἡ μέθη ἀπομακρύνει τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Διότι δὲν καπνὸς ἀποδιώκει τὰ μελίσσια, τὸ ὅργιον δὲ τῆς μέθης ἀποδιώκει τὰ πνευματικὰ χαρίσματα. Ἡ νηστεία εἰναι ἡ εύπρέπεια τῆς πόλεως, ἡ σταθερότης τῆς ἀγορᾶς, ἡ εἰρήνη τῶν οἰκιῶν, ἡ σωτηρία τῶν ὑπαρχόντων. Θέλεις νὰ ίδῃς τὴν μεγαλοπρέπειάν της; Σύγκρινε, παρακαλῶ, τὴν σημερινὴν ἑσπέραν μὲ τὴν αὔριον καὶ θὰ ίδῃς νὰ μεταβάλῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ζάλην εἰς βαθεῖαν γαλήνην. Εὔχομαι δὲ καὶ ἡ σημερινὴ νὰ δμοιάζῃ μὲ τὴν αὔριαν κατὰ τὴν σεμνότητα καὶ ἡ αὔριον νὰ μὴ ὑπολείπεται σὲ φαιδρότητα ἀπὸ τὴν σήμερον. Καὶ δὲ Κύριος, ποὺ μᾶς ὀδήγησεν εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον τοῦ χρόνου, μακάρι νὰ μᾶς παράσχῃ, ὡσάν εἰς ἀγωνιστάς, ἀφοῦ ἐπιδείξωμεν τὴν στερεότητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς καρτερίας εἰς τοὺς πρωκταρκτικοὺς ἀγῶνας, νὰ φθάσωμεν καὶ εἰς τὴν κυρίαν ἡμέραν τῶν στεφάνων, τώρα μὲν τῆς ἀναμήσεως τοῦ πάθους τοῦ Σωτῆρος, εἰς δὲ τὸν μέλλοντα αἰῶνα τῆς ἀνταποδόσεως αὐτῶν ποὺ ἔχουν βιωθῆ ἀπὸ μᾶς ἐν ὅψει τῆς δικαιοκρισίας αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ αἰώνιος δόξα. Ἀμήν.

**ΛΟΓΟΣ Β'
ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ**

1. «Παρακαλεῖτε, φησίν, ιερεῖς τὸν λαόν· λαλήσατε εἰς τὰ ὅτα Ἱερουσαλήμι. Ἰκανὴ τοῦ λόγου ἡ φύσις, τῶν μὲν σπουδαίων τὰς ὁρμὰς ἐπιτεῖναι, τῶν δὲ ἔραθύμων καὶ νωθρῶν ἐπεγεῖραι τὸ πρόθυμον. Ὁθεν στρατηγοὶ μὲν εἰς παράταξιν τὸν 5 στρατὸν καθιστῶντες, τοῖς παρακλητικοῖς λόγοις πρὸ τῶν ἀγώνων κέχρονται, καὶ τοσαύτην ἔχει δύναμιν ἡ παραίνεσις, ὥστε πολλοῖς καὶ θανάτου πολλάκις καταφρόνησιν ἐμποιεῖν. Γυμνασταὶ δὲ καὶ παιδοτρίβαι, πρὸς τοὺς ἐν τοῖς σταδίοις ἀγῶνας τοὺς ἀθλοῦντας προσάγοντες, πολλὰ περὶ τοῦ χρῆναι πονεῖν 10 ὑπὲρ τῶν στεφάνων διακελεύονται, ὥστε καὶ συνεπείσθησαν πολλοὶ, τῇ περὶ τὴν νίκην φιλοτιμίᾳ, τῶν σωμάτων ὑπεριδεῖν. Καὶ τοίνυν καὶ ἐμοὶ τοὺς Χριστοῦ στρατιώτας πρὸς τὸν κατὰ τῶν ἀσφαλτῶν ἔχθρων πόλεμον διατάσσοντι καὶ τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας ἐπὶ τοὺς τῆς δικαιοσύνης στεφάνους διὰ τῆς 5 ἐγκρατείας παρασκευάζοντι, ἀναγκαῖος δὲ λόγος τῆς παρακλήσεως. Τί οὖν φημί, ἀδελφοί; Ὅτι τοὺς μὲν τὰ τακτικὰ μελετῶντας καὶ τοὺς ἐν παλαιίστραις διαπονούμένους, ἀκόλουθόν ἐστι τῇ δαψιλείᾳ τῆς τροφῆς κατασαρκοῦν ἑαντούς, ὃς ἀν εὐτονώτερον τῶν πόνων ἀντιλαμβάνοιντο· οἵ δὲ «Οὐκ ἐστιν 20 ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἔξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας», τοίτοις διὰ τῆς ἐγκρατείας

1. Ἡσ. 40,1 - 2.

2. Ἐφεσ. 6,12.

ΛΟΓΟΣ Β'
ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

1. «Παρηγορεῖτε, λέγει, Ἱερεῖς τὸν λαόν. Λαλήσατε εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς Ἱερουσαλήμ»¹. Ἡ φύσις τοῦ λόγου εἶναι ἵκανὴ ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἐντείνῃ τὰς δυνάμεις τῶν ἐπιμελῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ διεγείρῃ τὴν προθυμίαν τῶν νωθρῶν. Διὰ τοῦτο οἱ στρατηγοί, ὅταν παρατάσσουν τὸν στρατὸν πρὸς μάχην, μεταχειρίζονται τοὺς προτρεπτικοὺς λόγους πρὸ τῶν ἀγώνων καὶ ἡ παραίνεσις ἔχει τόσην δύναμιν, ὥστε πολλὰς φορὰς νὰ ἐμβάλλῃ εἰς πολλοὺς ἀκόμη καὶ τὴν περιφρόνησιν τοῦ θανάτου. Οἱ δὲ γυμνασταὶ καὶ οἱ ἐκπαιδευταὶ τῶν νέων, ὅταν δῆγοῦν τοὺς ἀθλητὰς εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν σταδίων, κάμνουν πολλὰς προτροπὰς περὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ μοχθοῦν διὰ τὰ στεφάνια, ὥστε πολλοὶ νὰ πείθωνται μὲ τὴν φιλοτιμίαν εἰς τὴν νίκην νὰ περιφρονοῦν τὰ σώματα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ εἰς ἐμὲ ποὺ παρατάσσω τοὺς σταρτιώτας τοῦ Χριστοῦ διὰ πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀοράτων ἔχθρῶν καὶ ποὺ προετοιμάζω διὰ τῆς ἐγκρατείας τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας διὰ τὰ στεφάνια τῆς δικαιοσύνης, εἶναι ἀναγκαῖος ὁ προτρεπτικὸς λόγος. Τί λοιπὸν λέγω, ἀδελφοί; "Οτι αὗτοὶ μὲν ποὺ μελετοῦν τὰ πολεμικὰ πράγματα καὶ ἀσκοῦνται εἰς τὰς παλαίστρας εἶναι φυσικὸν μὲ τὴν ἀφθονίαν τῆς τροφῆς νὰ παχαίνουν τοὺς ἐσυτούς των, ὥστε δυναμικώτερα νὰ καταπιάνωνται μὲ τοὺς ἀγῶνας. Αὕτοὶ δὲ ποὺ δὲν παλαίσουν μὲ αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ «μὲ τὰς ἄρχας, μὲ τὰς ἔξουσίας, μὲ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, μὲ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας»², αὗτοὶ εἶναι ἀνάγ-

καὶ τῆς νηστείας ἀναγκαιῶν ἐστι τὸ πρὸς τὸν ἄγῶνα καταγνυμάζεσθαι. "Ἐλαιον μὲν γὰρ πιάνει τὸν ἀθλητὴν, νηστεία δὲ τὸν ἀσκητὴν τῆς εὐσεβείας κρατύνει. "Ωστε δοσον ὑφαιρεῖς τῆς σαρκός, τοσοῦτον ποιήσεις τῆς πνευματικῆς εὐέξιας τὴν ψυχὴν 5 ἀποστίλβειν. Οὐ γὰρ σωματικοῖς τόνοις, ἀλλὰ καρτερίᾳ ψυχῆς καὶ τῇ πρὸς τὰς θλίψεις ὑπομονῇ τὸ πρὸς τοὺς ἀοράτους ἔχθρους περιγίνεται κράτος.

2. "Εστι μὲν οὖν πάντα τὸν χρόνον ἡ νηστεία ὠφέλιμος, τοῖς αἰρουμένοις αὐτὴν (οὕτε γὰρ ἐπήρεια δαιμόνων κατατολμᾶ 10 τοῦ νηστεύοντος, καὶ οἱ φύλακες τῆς ζωῆς ἡμῶν ἄγγελοι φιλοπονώτερον παραμένοντι τοῖς διὰ νηστείας τὴν ψυχὴν κεκαθαρμένοις)· πολλῷ δὲ πλέον νῦν, δτε εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιαγγέλλεται τὸ κήρυγμα. Καὶ οὕτε τις νῆσος, οὐκ ἥπειρος, οὐ πόλις, οὐκ ἔθνος, οὐκ ἐσχατιὰ ἀνήκοος ἐστι τοῦ κηρύγματος. 15 Ἄλλὰ καὶ στρατόπεδα, καὶ ὁδοιπόροι, καὶ πλωτῆρες, καὶ ἔμποροι, πάντες δμοίως καὶ ἀκούοντι τοῦ παραγγέλματος καὶ περιχαρῶς ὑποδέχονται. "Ωστε μηδεὶς ἔαυτὸν ἔξω ποιείτω τοῦ καταλόγου τῶν νηστευόντων, ἐν ᾧ πάντα γένη καὶ πᾶσα ἡλικία καὶ ἀξιωμάτων διαφοραὶ πᾶσαι καταλέγονται. "Αγγελοί εἰσιν οἱ καθ' ἐκάστην ἐκκλησίαν ἀπογραφόμενοι τοὺς νηστεύοντας. "Ορα μὴ διὰ μικρὰν ἡδονὴν βρωμάτων ζημιωθῆς μὲν τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἀγγέλου, ὑπόδικον δὲ σαυτὸν λιποτάξιον γραφῆς τῷ στρατολογήσαντι καταστήσῃς. Ἐλάττων ὁ κίνδυνος, ρίψασπιν ἐπὶ παρατάξεως ἀπελεγχθῆναι τινα, ἢ τὸ 25 μέγα δπλον τὴν νηστείαν ἀποβαλόντα φανῆναι. Πλούσιος εἰ; μὴ καθυβρίσης τὴν νηστείαν, ἀπαξιώσας λαβεῖν αὐτὴν δμοτράπεζον, μηδὲ τῆς οἰκίας σεαυτοῦ ἀτιμον ἀποπέμψῃ παρενημερηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, μὴ ποτέ σε καταγγείλῃ ἐπὶ τοῦ νομοθέτον τῶν νηστειῶν καὶ πολλαπλασίονά σοι ἀπὸ καταδί-

κη νὰ ἀσκοῦνται διὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν διὰ τῆς νηστείας καὶ τῆς ἐγκρατείας. Διότι τὸ μὲν λάδι παχαίνει τὸν ἀθλητήν, ἡ δὲ νηστεία κάμνει ἴσχυρὸν τὸν ἀσκητὴν τῆς εύσεβείας. "Ωστε ὅσον ἀφαιρεῖς ἀπὸ τὴν σάρκα τόσον θὰ κάμης νὰ ἀπαστράπτῃ ἡ ψυχὴ ἀπὸ πνευματικὴν λαμπρότητα. Διότι ἡ κυριαρχία ἐπὶ τῶν ἀοράτων ἔχθρῶν ἐπιτυγχάνεται ὅχι μὲ τὰς σωματικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ μὲ τὴν καρτερίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὑπομονὴν εἰς τὰς θλίψεις.

2. Ἡ νηστεία λοιπὸν δι' αὐτοὺς ποὺ τὴν προτιμοῦν εἴναι ὠφέλιμος καθ' ὅλον τὸν χρόνον, διότι ἡ δαιμονικὴ ἐπήρεια δὲν ἀποθρασύνεται κατὰ τοῦ νηστεύοντος καὶ ἐπὶ πλέον οἱ φύλακες ἄγγελοι τῆς ζωῆς μᾶς μὲ περισσοτέραν φιλοπονίαν παραμένουν εἰς αὐτοὺς ποὺ μὲ τὴν νηστείαν ἔχουν ἀποκαθαρθῆ, πιολὺ δὲ περισσότερον τώρα, διπότε εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην διαδίδεται τὸ κήρυγμα. Καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε νησί, οὔτε ἥπειρος, οὔτε πόλις, οὔτε ἔθνος, οὔτε ἄκρη γῆς, ποὺ νὰ μὴ ἀκούεται τὸ κήρυγμα. Ἐπίσης καὶ τὰ στρατόπεδα καὶ οἱ ταξιδιῶται καὶ οἱ ναῦται καὶ οἱ ἔμποροι, ὅλοι ὁμοίως καὶ ἀκούουν τὸ παράγγελμα καὶ περιχαρῶς τὸ ὑποδέχονται. "Ωστε κανεὶς ἃς μὴ ἔξαιρέσῃ τὸν ἔαυτόν του ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν νηστεύοντων. Εἰς αὐτὸν συμπεριλαμβάνονται ὅλα τὰ γένη καὶ ὅλαι αἱ ἡλικίαι καὶ ὅλα τὰ διάφορα ἀξιώματα. "Ἄγγελοι εἴναι αὐτοὶ ποὺ κάμνουν τὴν ἀπογραφὴν τῶν νηστεύοντων εἰς κάθε ἐκκλησίαν. Πρόσεχε μήπως ἔξ αἰτίας μικρᾶς ἥδονῆς φαγητῶν χάσης ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἀγγέλου, ἀφ' ἐτέρου δὲ καταστήσῃς ὑπόδικον τὸν ἔαυτόν σου εἰς τὸν στρατολόγον διὰ δίκην ἐπὶ λιποταξίᾳ. 'Ο κίνδυνος νὰ τιμωρηθῇ κάποιος ποὺ ἔχει πετάξει τὴν ἀσπίδα εἰς τὴν μάχην είναι μικρότερος παρὰ ἀπὸ τὸ νὰ φανῇ ὅτι ἀπορρίπτει τὸ ὅπλον τῆς νηστείας. Είσαι πλούσιος; Μὴ ὑβρίζῃς τὴν νηστείαν μὲ τὸ νὰ ἀπαξιώσῃς νὰ τὴν κάμης ὁμοτράπεζον· μήτε νὰ τὴν ἀποπέμψῃς ἀπὸ τὸ σπίτι σου ἀτιμασμένην ἀπὸ τὴν ἥδονήν, διὰ νὰ μὴ σὲ καταγγείλη κάποτε εἰς τὸν νομοθέτην τῶν νηστειῶν καὶ

κης ἐπαγάγῃ τὴν ἔνδειαν, ἢ ἐξ ἀρρωστίας σώματος, ἢ ἐξ ἀλλής τινὸς σκυθρωπῆς περιστάσεως. Ὁ πέντης μὴ εἰρωνεύσθω πρὸς τὴν νηστείαν, πάλαι σύνοικον αὐτὴν καὶ διοδίαιτον ἔχων. Γνναιξὶ δὲ ὥσπερ τὸ ἀναπτεῖν, οὕτω καὶ τὸ νηστεύειν 5 οἰκεῖόν ἐστι καὶ κατὰ φύσιν. Οἱ παῖδες, ὥσπερ τῶν φυτῶν τὰ εὐθαλῆ, τῷ τῆς νηστείας ὕδατι καταρρεύσθωσαν. Τοῖς πρεσβυτέροις κοῦφον ποιεῖ τὸν πόνον ἡ ἐκ παλαιοῦ πρὸς αὐτὴν οἰκείωσις· πόνοι γὰρ ἐκ μακρᾶς συνηθείας μελετηθέντες, ἀλυπότερον προσπίπτουσι τοῖς γεγυμνασμένοις. Τοῖς δόδοιπόροις 10 εὐσταλίjs ἐστι συνέμπορος ἡ νηστεία. "Ωσπερ γὰρ ἡ τρυφὴ ἀχθοφορεῖν αὐτοὺς ἀναγκάζει, τὰς ἀπολαύσεις περικομίζοντας, οὕτω κούφους αὐτοὺς καὶ εὐζώνους ἡ νηστεία παρασκευάζει. Εἴτα, στρατείας μὲν ὑπερορίου προγραφείσης, τὰ ἀναγκαῖα, οὐχὶ τὰ πρὸς τρυφήν, ἐπισιτίζονται στρατιῶται· ἡμῖν δὲ πρὸς 15 τὸν κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν πόλεμον ἐξιοῦσι καὶ μετὰ τὴν τούτων νίκην πρὸς τὴν ἄνω πατρίδα ἐπειγομένοις, οὐ πολλῷ μᾶλλον ἀρμόσει ὥσπερ ἐπὶ στρατοπέδου διαιτωμένοις, αὐτοῖς ἀρκεῖσθαι τοῖς ἀναγκαίοις;

3. Κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης καὶ ἀθλητον 20 νομίμως, ἵνα στεφανωθῆς, ἐκεῖνο εἰδώς, διτὶ πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται. Ὁ δέ με ὑπῆλθεν ἀρτίως λέγοντα, ἀξιον μὴ παριδεῖν· διτὶ τοῖς μὲν τοῦ κόσμου στρατιώταις κατὰ τὴν τῶν καμάτων ἀναλογίαν τὸ σιτηρέσιον αὔξεται, τοῖς δὲ πνευματικοῖς δόπλίταις, δι τὸ ἔλαττον ἔχων τῆς τροφῆς, τὸ μεῖζον 25 ἔχει τοῦ ἀξιώματος. Ὡς γὰρ ἡ περικεφαλαία ἡμῶν παρήλλακται τὴν φύσιν πρὸς τὴν φθαρτίην, τῆς μὲν γὰρ ὑλη ἐστὶν ὁ χαλκός, ἡ δὲ ἐκ τῆς ἔλπιδος τοῦ σωτηρίου συνέστηκε· καὶ ὁ θυρεὸς ἐκεί-

3. Β' Τιμ. 2,3·5· Α' Κορ. 9,25.

4. Α' Θεσσ. 5,8.

σοῦ ἐπιφέρῃ πολλαπλασίαν τὴν στέρησιν ἀπὸ καταδίκην ἢ σωματικὴν ἀρρώστιαν ἢ κάποιαν ἄλλην δυσχερῆ περίστασιν. Ὁ πτωχὸς νὰ μὴ γίνεται εἰρωνικὸς ἀπέναντι τῆς νηστείας, διότι ἀπὸ πολὺ παλαιὰ τὴν ἔχει σύνοικον καὶ δομοτράπεζον. Εἰς τὰς γυναῖκας δέ, ὅπως ἡ ἀναπνοή, ἔτσι καὶ ἡ νηστεία εἶναι οἰκεία καὶ φυσιολογική. Τὰ παιδιά, ὅπως τὰ θαλερὰ ἀπὸ τὰ φυτά, ἔτσι μὲ τὸ νερὸν τῆς νηστείας νὰ ποτίζωνται. Εἰς τοὺς πρεσβυτέρους ἡ παλαιὰ οἰκείωσις ποὺ εἶχαν πρὸς αὐτὴν κάμνει ἐλαφρὸν τὸν κόπον. Διότι οἱ κόποι ποὺ ἔχουν μελετηθῆ κατόπιν μακρᾶς συνηθείας δὲν προκαλοῦν τόσον πόνον εἰς τοὺς γυμνασμένους. Εἰς τοὺς δύοιπόρους ἡ νηστεία εἶναι καλὸς συνταξιδιώτης. Διότι ὅπως ἡ τρυφὴ τοὺς ἀναγκάζει νὰ σηκώνουν βάρη, μὲ τὸ νὰ κουβαλοῦν μαζί των τὰς ἀπολαύσεις, ἔτσι ἡ νηστεία τοὺς κάμνει ἐλαφροὺς καὶ εὔκινήτους. Ἐπειτα, ὅταν ἀναγγελθῆ ἐκστρατεία ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς χώρας, οἱ στρατιώται προμηθεύονται τὰ ἀναγκαῖα καὶ ὅχι ἐκεῖνα ποὺ εἶναι πρὸς τέρψιν. Ἡμεῖς δὲ ποὺ ἔξερχόμεθα εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀοράτων ἔχθρῶν καὶ ποὺ μετὰ τὴν νίκην αὐτῶν σπεύδομεν πρὸς τὴν οὐράνιον πατρίδα δὲν ἀρμόζει πολὺ περισσότερον νὰ τρεφώμεθα ὥσταν εἰς στρατόπεδον καὶ νὰ ἀρκούμεθα εἰς αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀναγκαῖα;

3. Νὰ κακοπαθήσῃς σὰν καλὸς στρατιώτης καὶ νὰ ἀθλήσῃς μὲ νόμιμα μέσα, διὰ νὰ στεφανωθῆς, γνωρίζων καλὰ ἐκεῖνο, ὅτι καθένας ποὺ ἀγωνίζεται εἶναι εἰς ὅλα ἐγκρατής³. Ἀξίζει δὲ νὰ μὴ παραβλέψωμεν αὐτὸ ποὺ μοῦ ἥλθεν εἰς τὸν νοῦν τώρα ποὺ ὁμιλῶ, ὅτι δηλαδὴ εἰς τοὺς κοσμικοὺς στρατιώτας τὸ συσσίτιον αὐξάνεται ἀνάλογα μὲ τοὺς κόπους, εἰς τοὺς πνευματικοὺς ὅμως δπλίτας αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν δλιγχωτέραν τροφὴν ἔχει τὸ μεγαλύτερον ἀξίωμα. Διότι ὅπως ἡ περικεφαλαία μας διαφέρει κατὰ τὴν φύσιν πρὸς τὴν φθαρτήν, διότι ὑλη ἀυτῆς μὲν εἶναι ὁ χαλκός, ἡ ἄλλη δὲ ἔχει συσταθῆ ἀπὸ τὴν σωτήριον ἐλπίδα⁴, καὶ ἡ ἀσπίδα εἰς ἐκεί-

νοις μὲν ἐκ ἔύλου καὶ βύρσης πεποίηται, ἡμῖν δὲ τὸ τῆς πίστεώς
ἐστι προβόλαιον, καὶ θώρακι ἡμεῖς μὲν τῷ τῆς δικαιοσύνης
περιπεφράγμεθα, ἐκεῖνοι δὲ χιτῶνά τινα ἀλυσιδωτὸν περιφέ-
ρουσι, καὶ μάχαιρα ἡμῖν μὲν ἡ τοῦ πνεύματός ἐστι πρὸς ἄμυ-
ναν, οἱ δὲ τὴν ἐκ σιδήρου προβάλλονται, οὕτω δῆλον δτὶ τροφαὶ
οὐχ αἱ αὐταὶ ἀμφοτέροις τὴν ἴσχὺν ἐμποιοῦσιν· ἀλλ᾽ ἡμᾶς
μὲν τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας ὁώννυσιν, ἐκείνοις δὲ ἡ πλησμονὴ
τῆς γαστρὸς ἀναγκαία. Ἐπεὶ οὖν ἥγαγεν ἡμῖν περιτρέχων ὁ
χρόνος τὰς πολυποθήτους ταίτας ἡμέρας, ὡς παλαιὰς τροφούς,
10 ἃσμενοι πάντες ὑποδεξώμεθα, δι' ᾧ ἐτίθηνται ἡμᾶς ἡ Ἐκ-
κλησία πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Μέλλων τοίνυν νηστεύειν μὴ σκυ-
θωπάσης ιουδαϊκῶς, ἀλλ᾽ εὐαγγελικῶς σεαυτὸν καταφαί-
δρυνον· μὴ πενθῶν τῆς γαστρὸς τὴν ἔνδειαν, ἀλλὰ συνηδόμενος
τῇ ψυχῇ τῶν πνευματικῶν ἀπολαύσεων. Οίδας γὰρ δτὶ «Ἡ
15 σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς
σαρκός». Ἐπεὶ οὖν ταῦτα ἀλλιγοῖς ἀντίκειται, ὑφέλωμεν τῆς
σαρκὸς τὴν εὐπάθειαν, αὐξήσωμεν δὲ τῶν ψυχῶν τὴν ἴσχύν,
ἴνα διὰ τῆς νηστείας κατὰ τῶν παθῶν λαβόντες τὰ νικητήρια,
τοὺς τῆς ἐγκρατείας στεφάνους ἀναδυσώμεθα.

20   4. Ἡδη οὖν σεαυτὸν ἄξιον παρασκεύασον τῆς σεμνοτά-
της νηστείας· μὴ τῇ σημερινῇ μέθῃ τὴν αὔριον διαφθείρῃς ἐγ-
κράτειαν. Κακὸς δὲ λογισμός, πονηρὰ ἡ ἐπίνοια· ἐπειδὴ πέντε
ἡμερῶν νηστεία ἡμῖν προκεκίγυκται, σήμερον ἔαντοὺς τῇ
μέθῃ καταβαπτίσωμεν. Οὐδεὶς γυναῖκα σεμνὴν νόμοις γαμικοῖς
25 ἐπάγεσθαι μέλλων, παλλακίδας καὶ ἐταίρας προλαβὼν εἰσοικί-
ζεται. Οὐ γὰρ ἀνέχεται ἡ νομίμη τὴν μετὰ τῶν διεφθαρμένων

5. Ἐφεσ. 6,16 - 17.

6. Ματθ. 6,16 - 17.

νους μὲν ἔχει κατασκευασθῆ ἀπὸ ξύλον καὶ δέρμα, εἰς ἡμᾶς δὲ εἶναι τὸ δόρυ τῆς πίστεως, καὶ ἡμεῖς μὲν ἔχομεν περιφραχθῆ μὲ τὸ θώρακα τῆς δικαιοσύνης, ἐκεῖνοι δὲ περιτύλισσουν κάποιον ἀλυσιδωτὸν χιτῶνα, καὶ δι' ἡμᾶς μὲν μάχαιρα πρὸς ἄμυναν εἴναι αὐτὴ τοῦ ἄγίου Πνεύματος⁵, αὐτοὶ δὲ προτείνουν τὴν σιδερένιαν, ἔτσι λοιπὸν δὲν ἐνδυναμώνουν καὶ τὸν ἔνα καὶ τὸν ἄλλον αἱ ἴδιαι τροφαί. 'Αλλ' ἡμᾶς μὲν μᾶς δυναμώνουν τὰ δόγματα τῆς εὔσεβείας δι' ἐκείνους δὲ εἴναι ἀναγκαῖον τὸ γέμισμα τῆς κοιλίας. 'Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲ χρόνος ποὺ γυρίζει μᾶς ἔφερε τὰς πολυποθήτους αὐτὰς ἡμέρας, σὰν παλαιὰς τροφούς, χαρούμενοι ἃς τὰς ὑποδεχθοῦμεν. Μὲ αὐτὰς ἡ Ἐκκλησία μᾶς ἀνέθρεψεν εἰς τὴν εὔσέβειαν. "Οταν λοιπὸν πρόκηται νὰ νηστεύσῃς μὴ σκυθρωπάσῃς σὰν Ἰουδαῖος, ἀλλὰ εὔαγγελικὰ λάμπρυνε τὸν ἔσωτόν σου⁶. Δηλαδὴ νὰ μὴ πενθῆς διὰ τὴν στέρησιν τῆς κοιλίας, ἀλλὰ νὰ χαίρεσαι ὀλόψυχα διὰ τὰς πνευματικὰς ἀπολαύσεις. Διότι γνωρίζεις πολὺ καλὰ ὅτι «ἡ σάρκα ἔχει ἐπιθυμίας ἀντιθέτους πρὸς τὸ πνεῦμα, τὸ δὲ πνεῦμα ἀντιθέτους πρὸς τὴν σάρκα»?. 'Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὰ ἀντιτίθενται μεταξύ των, ἃς μειώσωμεν τὴν εὔπτάθειαν τῆς σαρκὸς καὶ ἃς αὐξήσωμεν τὴν δύναμιν τῶν ψυχῶν, διὰ νὰ φορέσωμεν τὰ στεφάνια τῆς ἐγκρατείας, ἀφοῦ διὰ τῆς νηστείας λάβωμεν τὰ νικητήρια ἐναντίον τῶν παθῶν.

4. Κάμε λοιπὸν κιόλας τὸν ἔσωτόν σου ἄξιον διὰ τὴν τόσον σεμνὴν νηστείαν καὶ μὴ καταστρέφης μὲ τὴν σημερινὴν μέθην τὴν ἐγκράτειαν τῆς αὔριον. 'Ο συλλογισμὸς εἶναι κακὸς καὶ πονηρὰ ἡ σκέψις· ἐπειδὴ δηλαδὴ μᾶς ἔχει προσαναγγελθῆ νηστεία πέντε ἡμερῶν, σήμερα ἃς βυθισθοῦμεν εἰς τὴν μέθην. Κανεῖς, ὅταν πρόκηται σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους νὰ νυμφευθῇ σεμνὴν γυναῖκα, δὲν βάζει προηγουμένως εἰς τὸ σπίτι παλλακίδας καὶ πόρνας. Διότι ἡ νόμιμος σύζυγος δὲν ἀνέχεται τὴν συνοίκησιν μὲ τὰς διεφθαρ-

συνοίκησιν. Μὴ τοίνυν καὶ σύ, προσδοκωμένης νηστείας, προεισαγάγῃς τὴν μέθην, τὴν πάνδημον πόρνην, τὴν ἀναισχυντίας μητέρα, τὴν φιλόγελων, τὴν μαινάδα, τὴν πρὸς πᾶσαν ἵδεαν ἀσχημοσύνης εὔκολον. Οὐ γὰρ μὴ εἰσέλθῃ νηστεία καὶ δέησις 5 εἰς ψυχὴν δύναθεῖσαν ὑπὸ τῆς μέθης. Τ.ν νηστεύοντα εἴσω τῶν ἱερῶν περιβόλων παραδέχεται ὁ Κύριος, τὸν κραιπαλῶντα ὡς βέβηλον καὶ ἀνίερον οὐ προσίεται. Ἐὰν γὰρ ἔλθῃς αὐτοῖς οἴνου ἀπόξων καὶ τούτου σεσηπότος, πῶς εἰς νηστείαν σοι τὴν κραιπάλην λογίσομαι; Μὴ γὰρ ὅτι πρόσφατον οὐκ 10 ἐνεχέω τὸν ἄκρατον, ἀλλ’ ὅτι οὐ καθαρεύεις οἴνον, τοῦτο λογίζον.

Ποῦ σε τάξω; Ἐν τοῖς μεθύσοις, ἢ ἐν τοῖς νηστευταῖς; Ἡ παρελθοῦσα οἰνοφλυγία πρὸς ἑαυτὴν ἐπισπάται· ἡ παροῦσα ἐνδεια νηστείαν προσμαρτυρεῖ. Ἀμφισβητήσιμος εἰ τῇ μέθῃ ὥσπερ ἀνδράποδον, καὶ οὐκ ἀφέξεται σου δικαίως, ἐναργεῖς 15 τὰς ἀποδείξεις τῆς δουλείας παρεχομένη, τὴν ὀσμὴν τοῦ οἴνου ὥσπερ ἀγγείῳ ἐναπομείνασαν. Εὐθὺς ἡ πρώτη τῶν νηστειῶν ἀδόκιμός σοι γενήσεται, διὰ τὸ ἐναποκεῖσθαι σοι τῆς μέθης τὰ λείφανα. Ὡν δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἀδόκιμος, καὶ τὸ πᾶν ἀπόβλητον δηλονότι. «Μέθυσοι Θεοῦ βασιλείαν οὐ κληρονομήσουσιν».

20 Εἰ μεθύων ἐρχῃ ἐπὶ τὴν νηστείαν, τί σοι τὸ ὄφελος; Εἰ γὰρ ἀποκλείει σε τῆς βασιλείας ἡ μέθη, ποῦ σοι λοιπὸν χρήσιμον τὸ νηστεύειν; Οὐχ ὅρᾶς ὅτι καὶ τῶν ἵππων τοὺς ἀγωνιστὰς οἱ ἐμπειρότατοι πωλοδάμναι, τῆς ἀγωνίας προσδοκωμένης, διὰ τῆς ἐνδείας προευτρεπίζουσι; Σὺ δὲ ἐξεπίτηδες σεαυτὸν καταπιέζεις τῷ κόρῳ τοσοῦτον τῇ γαστριμαργίᾳ καὶ τὰ ἄλογα παρελαύνεις. Βαρούμένη γαστήρ οὐχ ὅπως πρὸς δρόμον, ἀλλ’ οὐ-

8. Ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχὴ εἶναι κατὰ τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας «ἡ καλὴ συζυγία», διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ ἡ μία χωρὶς τὴν ἄλλην.

μένας. Μή λοιπὸν καὶ σύ, ἐνῶ ἀναμένεται ἡ νηστεία, ὁ δηγῆς πρώτα τὴν μέθην, τὴν δημοσίαν πόρνην, τὴν μητέρα τῆς ἀναισχυντίας, τὴν φίλην τοῦ γέλωτος, τὴν μανικήν, τὴν εὔκολον εἰς κάθε ἰδέαν ἀσχημοσύνης. Εἰς ψυχὴν ποὺ ἔχει λερωθῆ ἀπὸ τὴν μέθην δὲν θὰ εἰσέλθῃ νηστεία καὶ προσευχή⁸. 'Ο Κύριος προσδέχεται εἰς τὰς Ἱερὰς αὐλὰς αὐτὸν ποὺ νηστεύει, δὲν δέχεται, ὡσὰν βέβηλον καὶ ἀνίερον, τὸν μέθυσον. Διότι ἐὰν ἔλθῃς αὔριον, ἐνῶ μυρίζεις κρασὶ καὶ μάλιστα χωνευμένον, πῶς θὰ σοῦ ὑπολογίσω τὴν κραιπάλην ὡς νηστείαν; Διότι μὴ λογαριάζῃς αὐτό, ὅτι δηλαδὴ πρόσφατα δὲν κατηνάλωσες πολὺ κρασί, ἀλλὰ ὅτι δὲν είσαι καθαρὸς ἀπὸ κρασί. Ποῦ νὰ σὲ κατατάξω; Εἰς τοὺς μεθύσους ἦ εἰς τοὺς νηστευτάς; 'Η προηγουμένη μέθη σύρει πρὸς τὸν ἔαυτόν της, ἐνῶ ἡ παροῦσα δίαιτα ἐπιβεβαιώνει τὴν νηστείαν. 'Ωσὰν ἀνδράποδον είσαι ὑποκείμενος εἰς τὴν μέθην καὶ δικαίως δὲν θὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ ἐσέ, διότι μὲ τὸ νὰ παραμείνῃ, ὡσὰν εἰς τὸ ἄγγεῖον ἡ μυρωδιὰ τοῦ οἴνου, παρέχει σαφεῖς ἀποδείξεις τῆς δουλείας. Εύθυνς ἀμέσως ἡ πρώτη ἥμέρα τῶν νηστειῶν θὰ σοῦ γίνῃ ἀπρόσφορος, διότι μέσα σου ἐναπομένουν τὰ λείψανα τῆς μέθης. Αύτῶν ὅμως τῶν ὅπτιών ἡ ἀρχὴ εἶναι ἀπόβλητος καὶ τὸ ὄλον, εἶναι φανερόν, ὅτι εἶναι ἀπόβλητον. «Οἱ μέθυσοι δὲν θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»⁹. 'Ἐὰν προσέρχεσαι μεθυσμένος εἰς τὴν νηστείαν, τί σὲ ὡφελεῖ; Διότι ἐὰν ἡ μέθη σὲ ἀποκλείῃ ἀπὸ τὴν βασιλείαν, ποῦ λοιπὸν θὰ σοῦ εἶναι χρήσιμος, ἡ νηστεία; Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ οἱ πιὸ ἔμπειροι ἀλογοδαμασταὶ ἐν ὅψει τῶν ἀγώνων διὰ τῆς διαίτης προετοιμάζουν ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ἵππους ποὺ ἀγωνίζονται; 'Εσὺ ὅμως ἔξεπίτηδες καταπιέζεσαι μὲ τὸν κόρον· τόσον πολὺ ξεπερνᾷς καὶ τὰ ἀλογα εἰς τὴν λαιμαργίαν! 'Η κοιλία ὅμως βαριφορτωμένη ὅχι μόνον διὰ δρόμον δὲν εἶναι ἐπιτηδεία, ἀλλ' οὕτε καὶ διὰ

δὲ πρὸς ὅπνον ἐπιτηδείᾳ διότι καταθλιβομένη τῷ πλήθει, οὐδὲ ἡρεμεῖν συγχωρεῖται, ἀλλ' ἀναγκάζεται πολλὰς ποιεῖσθαι τὰς περιστροφὰς ἐφ' ἑκάτερα.

5. Νηστείᾳ φυλάσσει νήπια, σωφρονίζει τὸν νέον, σε-
5 μνὸν ποιεῖ τὸν πρεσβύτην αἰδεσιμωτέρα γὰρ πολιὰ νηστείᾳ κεκοσμημένη. Γυναιξὶ κόσμος ἀρμοδιώτατος, ἀκμαζόντων χαλινός, συνεγίας φυλακτήριον, παρθενίας τροφός. Τοιαῦται μὲν αἱ καθ' ἔκαστον οἰκον αὐτῆς ἐπιμέλειαι. Δημοσίᾳ δὲ πᾶς τῷ βίῳ ήμῶν ἐμπολιτεύεται; Πᾶσαν ἀθρόως τὴν πόλιν καὶ
10 πάντα τὸν δῆμον μεθαρμόζει πρὸς εὐταξίαν, κοιμίζει κραυγὴν, ἔξορίζει μάχην, λοιδορίαν κατασιγάζει. Τίνος διδασκάλου παρουσίᾳ παίδων θόρυβον οὕτως ἀθρόως καθίστησιν, ὡς ἡ νηστείᾳ παραφανεῖσα ταραχὴν πόλεως καταστέλλει; Ποῖος κωμαστὴς ἐν νηστείᾳ προῆλθε; Ποῖος χρόδος ἀσελγῆς ἀπὸ νη-
15 στείας συνέστη; Ἀπαλοὶ γέλωτες καὶ ἄσματα πορνικὰ καὶ ὁρχήσεις ἐκμανεῖς ἔξαπίνης τῆς πόλεως ὑπεξέρχονται, ὥσπερ ὑπὸ δικαστοῦ τινος αὐστηροῦ τῆς νηστείας φυγαδευθεῖσαι. Εἰ δὲ πάντες αὐτὴν εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν πρακτέων σύμβουλον παρ-
ελάμβανον, οὐδὲν ἐκώλυε βαθεῖαν εἰρήνην εἶναι κατὰ πᾶσαν
20 τὴν οἰκουμένην· μήτε ἔθνῶν ἐπανισταμένων ἀλλήλοις, μήτε στρατοπέδων συρροηγνυμένων. Οὐκ ἀν ἐχαλκεύετο δπλα, νη-
στείας κρατούσης, οὐδ' ἀν δικαστήρια συνεκροτεῖτο, οὐδ' ἀν ἔρχουν τινὲς τὰ δεσμωτήρια, οὐδ' ἀν δλως εἴχον αἱ ἐρημίαι τοὺς κακουργοῦντας, ἢ αἱ πόλεις τοὺς συκοφάντας, ἢ τοὺς καταπον-
25 τιστὰς ἡ θάλασσα. Εἰ πάντες ἦσαν μαθηταὶ τῆς νηστείας, οὐδ'
ἀν ἡκούσθη δλως, κατὰ τὸν τοῦ Ἱώβ λόγον, φωνὴ φορολόγου,
οὐδ' ἀν οὕτως ἦν δ βίος ήμῶν πολυστένακτος καὶ κατηφείας

ῦπνον, διότι καταπιεζομένη ἀπὸ τὸ βάρος, δὲν τῆς ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ ἡρεμῇ, ἀλλ' ἀναγκάζεται νὰ γυρίζῃ πότε ἀπὸ τὴν μίαν καὶ πότε ἀπὸ τὴν ἄλλην.

5. Ἡ νηστεία προφυλάσσει τὰ νήπια, σωφρονίζει τὸν νέον, κάμνει σεβαστὸν τὸν γέροντα. Διότι τὰ γηράματα στολισμένα μὲ νηστείαν γίνονται πιὸ σεβαστά. Διὰ τὰς γυναῖκας εἶναι στολίδι ταιριαστό, χαλινάρι τῶν εύρισκομένων εἰς ἀκμήν, φυλακτήριον τῆς συζυγικῆς ζωῆς, τροφὸς τῆς παρθενίας. Τέτοιαι λοιπὸν εἶναι αἱ φροντίδες αὐτῆς διὰ κάθε σπίτι. Πῶς δμως πολιτεύεται εἰς τὴν δημοσίαν ζωήν μας; Διὰ μιᾶς δλόκληρον τὴν πόλιν καὶ δλόκληρον τὸν λαὸν καθιστᾶ εὕτακτον, κοιμίζει τὰς κραυγάς, ἔξορίζει τὴν μάχην, κατασιγάζει τὴν κακολογίαν. Ποίου διδασκάλου ἡ παρουσία ἀποκαθιστᾶ ἔτσι διὰ μιᾶς τὸν θόρυβον τῶν παιδιῶν, ὅπως ἡ νηστεία καταστέλλει τὴν ταραχὴν τῆς πόλεως, ὅταν ἐμφανισθῇ; Ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς διασκεδάσεις ἐπροχώρησεν εἰς τὴν νηστείαν; Ποῖος ἀκόλαστος χορὸς προῆλθεν ἀπὸ τὴν νηστείαν; Τρυφερὰ γέλια, καὶ πορνικὰ τραγούδια καὶ ἔξαλλοι χοροὶ ἀμέσως ἀπομακρύνονται κρυφὰ ἀπὸ τὴν πόλιν, ὥσταν νὰ ἔχουν φυγαδευθῆ ἀπὸ κάποιον αὐστηρὸν δικαστήν, τὴν νηστείαν. Ἐὰν δλοι τὴν ἐδέχοντο ώς σύμβουλον δι' αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ πράττουν, τίποτε δὲν θὰ ἡμπόδιζε νὰ ἐπικρατήσῃ ἄκρα εἰρήνη εἰς δλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ἀφοῦ οὔτε τὰ ἔθνη θὰ ἐπαναστατοῦν τὸ ἔνα κατὰ τοῦ ἄλλου, οὔτε τὰ στρατεύματα θὰ ἔρχωνται εἰς σύρραξιν. Ἐὰν ἡ νηστεία ἐπικρατοῦσε, δὲν θὰ κατεσκευάζοντο ὅπλα, δὲν θὰ ἐγίνοντο δικαστήρια, οὔτε θὰ ἐφυλακίζοντο μερικοί, οὔτε γενικῶς αἱ ἐρημίαι θὰ ἐφιλοξενοῦσαν τοὺς κακοποιούς, οὔτε αἱ πόλεις τοὺς συκοφάντας καὶ ἡ θάλασσα τοὺς πειρατάς. Ἐὰν δλοι ήσαν μαθηταὶ τῆς νηστείας δὲν θὰ εἶχεν ἀκουσθῆ καθόλου, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Ἰώβ¹⁰, φωνὴ εἰσπράκτορος τῶν φόρων, οὔτε θὰ ἦτο τόσον πολυστένακτος δ βίος μας καὶ γεμάτος ἀπὸ κα-

πλήρης, εἰ νηστεία τὸν βίον ἡμῶν ἐπρυτάνευε. Δῆλον γὰρ ὅτι ἐδίδαξεν ἀν πάντας οὐχὶ βρωμάτων μόνον ἐγκράτειαν, ἀλλὰ καὶ φιλαργυρίας καὶ πλεονεξίας καὶ πάσης κακίας παντελῆ φυγὴν καὶ ἄλλοτρίωσιν. Ὡν ἐξαιρεθέντων, οὐδὲν ἐκώλυεν ἐν 5 εἰρήνῃ βαθείᾳ καὶ ἀταραξίᾳ ψυχῶν τὴν ζωὴν ἡμᾶς παραπέμπειν.

6. Νῦν δὲ οἱ μὲν τὴν νηστείαν ἀποπεμπόμενοι, τὴν τρυφὴν δὲ ὡς μακαριότητα βίου μεταδιώκοντες, τόν τε πολὺν ἐκεῖνον τῶν κακῶν ἑσμὸν ἐπεισήγαγον καὶ τὰ ἔαυτῶν προσ-
10 διαφθείρουσι σώματα. Παρατήρησόν μοι τῶν προσώπων τὴν διαφοράν, τῶν τε σήμερόν σοι κατὰ τὴν ἑσπέραν φανησομένων καὶ τῶν αὔριον. Σήμερον οἰδοῦντα, ὑπέρυθρα, ἰδρῶτι λεπτῷ νοτιζόμενα, ὁφθαλμοὶ δίνυροι, προπετεῖς, τὸ ἀκριβὲς τῆς αἰσθήσεως ἐκ τῆς ἔνδοθεν ἀχλύος ἀφηρημένοι, αὔριον δὲ κατε-
15 σταλμένα, σεμνά, τὴν ἐκ τῆς φύσεως χρόαν ἀπολαβόντα, συν-
νοίας γέμοντα καὶ πάσης αἰσθήσεως ἀκριβοῦς, οὐδεμιᾶς ἔν-
δοθεν αἰτίας ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις ἐπισκοτούσης. Νηστεία,
ἡ τῶν ἀγγέλων δμοίωσις, ἡ τῶν δικαίων δμόσκηνος, ὁ τοῦ βίου
σωφρονισμός. Αὕτη νομοθέτην ἐποίησε τὸν Μωυσῆν· νηστείας
20 ἐστὶ καρπὸς Σαμουήλ. Νηστεύοντα προσηνέξατο τῷ Θεῷ Ἀν-
να· ἦτοραντι Κύριε, Ἐλώι Σαβαώθ, ἐὰν ἐπιβλέπων ἐπιβλέψῃς
ἐπὶ τὴν δούλην σου, καὶ δῶς μοι σπέρμα ἀνδρός, δώσω αὐτὸν
ἐνώπιόν σου δοτόν. Οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίη, ἔως ἡμέρας
θανάτου αὐτοῦ». Αὕτη τὸν μέγαν Σαμψὼν ἐτιθηνήσατο, καὶ
25 ἔως ὅτε συμπαρῆν τῷ ἀνδρὶ, κατὰ χιλίους ἐπιπτον οἱ πολέμιοι,
καὶ πύλαι πόλεων ἀνεσπῶντο, καὶ λέοντες τῶν χειρῶν τὴν ἴ-

11. Α' Βασιλ. 1,11.

12. Κριτ. 13,14.

τήφειαν, ἐὰν ἡ νηστεία ἐπρυτάνευεν εἰς τὴν ζωὴν μας. Διότι εἴναι φανερὸν ὅτι θὰ ἔδιδασκεν εἰς ὅλους ὅχι μόνον τὴν ἐγκράτειαν ἀπὸ τὰ βρώματα ἀλλὰ καὶ ὀλοκληρωτικὴν φυγὴν καὶ ἀποξένωσιν καὶ ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν καὶ ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ ὅποδε κάθε κακίαν. Αύτὰ ἐὰν εἶχαν ἀποβληθῆ, τίποτε δὲν θὰ ἡμπόδιζε νὰ διάγωμεν ἡμεῖς τὴν ζωὴν μὲ βαθεῖαν εἰρήνην καὶ ἀταραξίαν ψυχῶν.

6. Τώρα ὅμως οἱ μέν, μὲ τὸ νὰ ἀπορρίπτουν τὴν νηστείαν, νὰ ἐπιδιώκουν δὲ τὴν τρυφὴν ὡς τὴν μακαριότητα τῆς ζωῆς, ἔχουν εἰσάγει καὶ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἀφθονίαν τῶν κακῶν καὶ ἐπὶ πλέον καταστρέφουν τὰ σώματά των. Παρατήρησε, παρακαλῶ, τὴν διαφορὰν τῶν προσώπων καὶ αὐτῶν ποὺ σήμερα κατὰ τὸ βράδυ θὰ σοῦ παρουσιασθοῦν καὶ τῶν αὔριανῶν. Σήμερα πρισμένα, κατακόκκινα, ύγρα ἀπὸ λεπτὸν ίδρωτα, μάτια ὀλόυγρα, αὐθάδη, ἐστερημένα τὴν ἀκρίβειαν τῆς δράσεως ἐξ αἰτίας τῆς ἐσωτερικῆς συσκοτίσεως, αὔριον ὅμως ἐντροπαλά, σεμνά, ἔχοντα φυσικὸν χρῶμα, γεμάτα περίσκεψιν καὶ ἀκρίβειαν αἰσθήσεων, ἀφοῦ καμμία ἐσωτερικὴ αἰτία δὲν ἐπισκοτίζει τὰς φυσικὰς ἐνεργείας. Ἡ νηστεία εἴναι ἡ δμοίωσις τῶν ἀγγέλων, ἡ σύνοικος τῶν δικαίων, ἡ ἐγκράτεια τοῦ βίου. Αύτὴ ἔκαμε νομοθέτην τὸν Μωυσῆν. Ὁ Σαμουὴλ εἴναι καρπὸς τῆς νηστείας. Ἡ "Ἀννα ἐπροσευχήθη εἰς τὸν Θεὸν ἀφοῦ ἐνήστευσε. «Κύριε τῶν δυνάμεων, ἐὰν πράγματι προσβλέψῃς εἰς τὴν δούλην σου καὶ μοῦ δώσῃς τέκνον τοῦ ἀνδρός, θὰ σοῦ τὸ ἀφιερώσω ἐνώπιόν σου¹¹. Δὲν θὰ πίῃ κρασὶ καὶ μεθυστικὰ ποτά, ὡς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου»¹². Ἡ νηστεία ἀνέθρεψε τὸν μεγάλον Σαμψών· καὶ ὡς τότε ποὺ συμπαρίστατο εἰς τὸν ἄνδρα κατὰ χιλιάδας ἐφονεύοντο οἱ ἔχθροι καὶ κατεκρημνίζοντο αἱ πύλαι τῶν πόλεων καὶ τὰ λεοντάρια δὲν ἀντεῖχαν εἰς τὴν δύναμιν τῶν χεριῶν του¹³. "Οταν ὅμως τὸν κατέλα-

13. Κριτ. 14,6· 15,16· 16,3.

σχὺν οὐχ ὑφίσταντο. "Οτε δὲ μέθη αὐτὸν καὶ πορνεία παρέλαβον, ἀλώσιμος ἦν τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τῶν ὄφθαλμῶν στερηθεὶς παίγνιον προέκειτο τοῖς παιδαρίοις τῶν ἀλλοφύλων. Νηστεύσας Ἡλίας ἀπέκλεισε τὸν οὐρανὸν τρία ἔτη καὶ μῆνας ἔξ. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε πολλὴν ἐκ τοῦ κόρου τικτομένην τὴν ὕβριν, ἀναγκαίως αὐτοῖς τὴν ἀκούσιον ἐκ τοῦ λιμοῦ νηστείαν ἐπήγαγε· δι’ ἣς πρὸς τὸ ἀμετρον ἥδη χεομένην αὐτῶν τὴν ἀμαοτίαν ἔστησεν, οἷον καντῆρί τινι ἡ τομῆ, τῇ νηστείᾳ τὴν εἰς τὸ πλέον πρόδοδον τοῦ κακοῦ διακόγας.

10   7. Δέξασθε αὐτήν, οἱ πένητες, τὴν σίνοικον ὑμῶν καὶ διμοτράπεζον. Οἱ δοῦλοι, τὴν ἀνάπαυσιν τῶν συνεχῶν τῆς ὑπηρεσίας καμάτων. Οἱ πλούσιοι, τὴν ἰατρεύουσαν ὑμᾶς τῆς ἐκ τοῦ κόρου βλάβης καὶ τῇ μεταβολῇ τερπνότερα ποιοῦσαν τὰ ὑπὸ τῆς συνηθείας καταφρονούμενα. Οἱ ἀρρωστοί, τὴν τῆς 15 ὑγείας μητέρα. Οἱ εὐεκτοῦντες, τὸ τῆς εὐεξίας ὑμῶν φυλακτήριον. Ἐρώτησον τοὺς ἰατροὺς καὶ ἀναγγελοῦσί σοι, διτι σφαλερώτατόν ἔστι πάντων ἡ ἐπ’ ἄκρον εὐεξία. Διόπερ διὰ νηστείας ὑφαιροῦσι τὸ πλεονάζον οἱ ἐμπειρότατοι, ὡς μὴ τῷ βάρει τῆς πολυσαρκίας ὑποκλασθῆναι τὴν δύναμιν. Ἐξεπίτηδες γὰρ διὰ 20 τῆς ἐνδείας καθελόντες τὴν ἀμετρίαν, εὐρυχωρίαν τινὰ καὶ ἀνατροφὴν καὶ ἀρχὴν δευτέρας αὐδῆσεως τῇ θρεπτικῇ δυνάμει παρασκευάζουσιν. Οὕτω παντὶ ἐπιτηδεύματι καὶ πάσῃ σώματος ἔξει τὸ παρ' αὐτῆς ὠφέλιμον ἀπαντᾶ καὶ πᾶσιν δμοίως ἐπιτρέπει, τοῖς οἴκοις, ταῖς ἀγοραῖς, ταῖς νυξί, ταῖς ἡμέραις, 25 ταῖς πόλεσι, ταῖς ἐρημίαις. Τὴν τοίνυν διὰ τοσούτων ἡμῶν τὸ παρ' ἔαντῆς καλὸν χαριζομένην φαιδρῶς ὑποδεξώμεθα, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, μὴ κατασκυθρωπάζοντες ὡς οἱ ὑποκριταί, ἀλλὰ τὸ ἱλαρὸν τῆς ψυχῆς ἀνεπιτηδεύτως διαδεικνύντες.

βαν ἡ μέθη καὶ ἡ πορνεία περιῆλθεν εἰς τὰ χέρια τῶν ἔχθρῶν καὶ ἀφοῦ ἔχασε τὰ μάτια του, ἔγινε παιχνίδι εἰς τοὺς διούλους των ἀλλοεθνῶν¹⁴. Ὁ Ἡλίας μὲ τὴν νηστείαν ἐσταμάτησε τὸν οὐρανὸν ἕπτὶ τρία χρόνια καὶ ἦξι μῆνας¹⁵. Ἀφοῦ εἶδε λοιπὸν ὅτι ἀπὸ τὸν κόρον πολλαπλασιάζεται ἡ ὑβρις, κατ' ἀνάγκην ἐπροσκάλεσε τὴν ἀκούσιον εἰς αὐτοὺς νηστείαν τῆς πείνης. Μὲ αὐτὴν ἐσταμάτησε τὴν ἀμαρτίαν των, ποὺ κιόλας ἔξεχύνετο χωρὶς μέτρον, ἀφοῦ μὲ τὴν νηστείαν, ὡσὰν μὲ κάποιον καυτερὸν σίδηρον ἡ τομήν, διέκοψε τὴν δλονὲν καὶ περισσότερον πρόοδον τοῦ κακοῦ.

7. Δεχθῆτε την, οἱ πτωχοί, τὴν συγκάτοικον σας καὶ δμοτράπεζον. Οἱ δοῦλοι αὐτὴν ποὺ εἰναι ἡ ἀνάπταυσις ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς καμάτους τῆς ὑπηρεσίας. Οἱ πλούσιοι αὐτὴν ποὺ σᾶς ἰατρεύει ἀπὸ τὴν βλάβην τοῦ κόρου καὶ ποὺ μὲ τὴν μεταβολὴν κάμνει πιὸ τερπνὰ αὐτὰ ποὺ ἀπὸ τὴν συνήθειαν περιφρονοῦνται. Οἱ ἄρρωστοι τὴν μητέρα τῆς ὑγείας. Οἱ ὑγιεῖς τὸ φυλακτήριον τῆς εὔεξίας. Ρώτησε τοὺς ἰατροὺς καὶ θὰ σοῦ ἀπαντήσουν ὅτι τὸ περισσότερον σφαλερὸν ἀπὸ δλα τὰ πράγματα εἰναι ἡ ἄκρα εὔεξία. Διὰ τοῦτο οἱ πιὸ ἔμπειροι μὲ νηστείαν ἀφαιροῦν τὸ πάχος, ὥστε νὰ μὴ συντριβῇ ἡ δύναμις κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς παχυσαρκίας. Διότι σκοπίμως, ἀφοῦ μὲ τὴν στέρησιν ἔξαφανίσουν τὴν ἀσυμμετρίαν τοῦ πάχους, παρέχουν εἰς τὴν θρεπτικὴν δύναμιν κάποιαν ἄνεσιν καὶ ἀσκησιν καὶ ἀρχὴν διὰ δευτέραν αὔξησιν. Ἐτσι εἰς κάθε ἔργον καὶ σωματικὴν ἔξιν εύρίσκεται ἡ ὠφέλεια τῆς νηστείας καὶ εἰς δλα δόμοιως ἀρμόζει· εἰς τοὺς οἴκους, εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τὰς νύκτας, εἰς τὰς ἡμέρας, εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰς ἔρημίας. Αὐτὴν λοιπόν, ποὺ μὲ τόσα μέσα χαρίζει εἰς ἡμᾶς τὸ καλόν, ἀς ὑποδεχθοῦμεν μὲ χαράν, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· νὰ μὴ φαινώμεθα κατηφεῖς, ἀλλὰ νὰ δεικνύωμεν χωρὶς προσποίησιν τὸ χαρωπὸν τῆς ψυχῆς¹⁶.

15. Γ' Βασιλ. 17,1.

16. Ματθ. 6,16 - 17.

Καὶ οὐ τοσούτου μοι δεῖν ἀγῶνος ἥγοῦμαι τὴν περὶ νηστείας παράκλησιν, δσου τὸ μὴ σήμερόν τινα τοῖς κακοῖς τῆς μέθης περιπεσεῖν. Τὴν μὲν γὰρ νηστείαν καὶ διὰ τὴν συνήθειαν, καὶ διὰ τὴν πρὸς ἄλλήλους αἰδῶ, οἱ πολλοὶ καταδέχονται. Φοβοῦ-
 5 μαι δὲ τὴν μέθην, ἦν, ὥσπερ τινὰ κλῆρον πατρῷον, οἱ φίλοινοι διασώζονται. Ὡς γὰρ οἱ πρὸς τὰς μακρὰς ἀποδημίας ἀπαί-
 ροντες, οὕτω τινὲς τῶν ἀνοήτων σήμερον πρὸς τὰς πέντε τῶν νηστειῶν ἡμέρας οἰνίζονται. Τίς οὕτως ἀνόητος, ὥστε πρὶν
 ἔρξασθαι πίνειν, τὰ τῶν μεθυόντων παραφρονεῖν; Οὐκ οἴδας,
 10 δτι γαστὴρ παρακαταθήκην οὐ διασώζει; Γαστὴρ συναλλα-
 κτής ἐστιν ἀπιστότατος· ταμιεῖον ἀφύλακτον, πολλῶν ἐναπο-
 τεθέντων, τὴν μὲν βλάβην παρακατέχονσα, τὰ μέντοι παρατε-
 θέντα οὐ διασώζονσα. "Ορα καὶ μή σοι αὔριον ἀπὸ μέθης ἐλ-
 θόντι τὰ νῦν ἀναγνωσθέντα λεχθῆ· «Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν
 15 ἔξελεξάμην, λέγει Κύριος». Τί μιγνύεις τὰ ἄμικτα; Τίς μετοχὴ
 νηστείας πρὸς μέθην; Τίς κοινωνία τῇ οἰνοφλυγίᾳ πρὸς τὴν
 ἐγκράτειαν; Τίς συγκατάθεσις ναῷ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Ναὸς
 μὲν γὰρ Θεοῦ εἰσιν ἐν οἷς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνοικεῖ· ναὸς δὲ
 εἰδώλων, οἱ διὰ τῆς μέθης τὸν συρφετὸν τῆς ἀκολασίας ὑπο-
 20 δεχόμενοι. Ἡ σήμερον ἡμέρα προπύλαιόν ἐστι τῶν νηστειῶν.
 Οὐδήπον δὲ ὁ ἐν τοῖς προθύροις βεβηλωθεὶς ἔξιός ἐστιν εἰσ-
 ελθεῖν εἰς τὰ ἄγια. Οὐδεὶς οἰκέτης ἔξευμενίσασθαι θέλων τὸν
 ἑαυτοῦ δεσπότην, τῷ ἔχθρῳ αὐτοῦ προστάτῃ καὶ διαλλακτῇ
 κέχρηται. Μέθη ἔχθρα ἐστὶν εἰς Θεόν· νηστεία δέ, ἀρχὴ μετα-
 25 νοίας. Εἰ οὖν βούλει διὰ τῆς ἔξομολογήσεως ἐπανελθεῖν πρὸς
 τὸν Θεόν, φεῦγε τὴν μέθην, μή σοι χαλεπωτέραν κατασκευάσῃ
 τὴν ἄλλοτρίωσιν. Οὐ μέντοι ἔξαρκεῖ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἀποχὴ τῶν

17. Ἡσ. 58,5.

18. Β' Κορ. 6,16.

Καὶ δὲν νομίζω ὅτι ἡ προτροπὴ διὰ τὴν νηστείαν χρειάζεται τόσον ἀγῶνα, ὃσον τὸ νὰ μὴ περιπέσῃ σήμερα κάποιος εἰς τὰ κακὰ τῆς μέθης. Διότι οἱ πιὸ πολλοὶ ἀποδέχονται τὴν νηστείαν καὶ λόγῳ τῆς συνηθείας ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἐντροπῆς τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Τρέμω ὅμως διὰ τὴν μέθην, τὴν δ-ποίαν σὰν πατρικὴν κληρονομίαν διαφυλάσσουν οἱ φίλοι τοῦ οἴνου. Διότι, ὅπως αὐτοὶ ποὺ κάμνουν μακρυνὰ ταξίδια, ἔτσι καὶ μερικοὶ ὀνόρητοι σήμερα πίνουν οἶνον ἐν ὅψει τῶν πέντε ἡμερῶν τῆς νηστείας. Ποῖος εἰναι τόσον ἀνόρητος, ὥστε προτοῦ ἀρχίσῃ νὰ πίνῃ, νὰ κάμνῃ τὰς τρέλλας τῶν μεθυσμένων; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἡ κοιλία δὲν κάμνει ἀποταμίευσιν; Ἡ κοιλία εἰναι δὲ πιὸ ἀπιστος μεσίτης. Εἰναι ταμεῖον ποὺ δὲν φυλάσσεται, διότι ἐνῶ ἔχουν ἐναποτεθῇ πολλά, διατηρεῖ τὴν βλάβην χωρὶς νὰ διαφυλάσσῃ τὰ παρατεθέντα. Πρόσεχε μὴ τυχὸν καὶ εἰς σέ, ποὺ θὰ ἔλθῃς αὔριον ἀπὸ τὴν μέθην, λεχθοῦν αὐτὰ ποὺ τώρα ἔχουν ἀναγνωσθῇ· «Δὲν ἔδιάλεξα τὴν νηστείαν αὐτήν, λέγει ὁ Κύριος»¹⁷. Διατί ἀναμιγνύεις αὐτὰ ποὺ δὲν ἐπιδέχονται ἀνάμιξιν; Ποία εἰναι ἡ σχέσις τῆς νηστείας πρὸς τὴν μέθην; Ποία εἰναι ἡ σχέσις τῆς μέθης πρὸς τὴν ἐγκράτειαν; «Ποία συμφωνία μεταξὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εἰδώλων»¹⁸. Διότι ναὸς τοῦ Θεοῦ εἰναι αὐτοὶ εἰς τοὺς ὅποιούς κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ¹⁹, ἐνῶ ναὸς τῶν εἰδώλων εἰναι αὐτοὶ ποὺ ὑποδέχονται μὲ τὴν μέθην τὸν συρφετὸν τῆς ἀκολασίας. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἰναι τὰ πρόθυρα τῶν νηστειῶν. Βεβαίως αὐτὸς ποὺ ἔχει βεβηλωθῆ²⁰ εἰς τὰ πρόθυρα δὲν εἰναι ἀξιος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἄγια. Κανεὶς δοῦλος ποὺ θέλει νὰ ἔξευμενίσῃ τὸν κύριόν του δὲν μεταχειρίζεται τὸν ἔχθρὸν αὐτοῦ ὡς προστάτην καὶ μεσίτην. Ὁ Θεὸς ἔχθρεύεται τὴν μέθην. Ἡ νηστεία ὅμως εἰναι ἡ ἀρχὴ τῆς μετανοίας. Ἐὰν λοιπὸν θέλῃς διὰ τῆς ἔξομολογήσεως νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἀποφεύγῃς τὴν μέθην, διὰ νὰ μὴ σοῦ κάμη δυσκολωτέραν τὴν ἀποξένωσιν. Καὶ ὅμως δὲν εἰναι

βρωμάτων πρὸς τὴν ἐπαινετὴν νηστείαν, ἀλλὰ νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτήν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ.²⁰ Ἀληθῆς νηστεία, ἡ τοῦ κακοῦ ἀλλοτρίωσις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιᾶς, φεύδους, ἐπιορκίας.²¹ Η τούτων 5 ἔνδεια νηστεία ἐστὶν ἀληθής.²² Εν τούτοις μὲν οὖν ἡ νηστεία καλόν.

8. Κατατρυφήσωμεν δὲ τοῦ Κυρίου, ἐν τῇ μελέτῃ τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος καὶ ἐν τῇ ἀναλήψει τῶν σωτηρίων νοούμων καὶ ἐν πᾶσι τοῖς διορθωτικοῖς τῶν ψυχῶν ἡμῶν δόγμα-
10 σιν.²³ Απὸ μέντοι τῆς ἐν τῷ κρυπτῷ νηστείας φυλαξώμεθα, περὶ ἣς καὶ ὁ προφήτης ἀπεύχεται λέγων· «Οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς δικαίων». Καὶ τό· «Οὐκ εἰδον δίκαιον ἐγκαταλελειμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους». Οὐ γὰρ ἀν περὶ αἰσθητῶν ἄρτων εἴπεν ὁ εἰδὼς τοὺς παῖδας τοῦ πατριάρ-
15 χου ἡμῶν Ἰακώβ ἄρτων ἔνεκεν καταβάρτας εἰς Αἴγυπτον, ἀλλὰ περὶ τῆς πνευματικῆς λέγει τροφῆς, καθ' ἣν ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος τελειοῦται. Μὴ ἔλθῃ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἡ τοῖς Ἰουδαίοις ἀπεληθεῖσα νηστεία· «Ιδοὺ γὰρ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἐπάξω ἐπὶ τὴν γῆν ταύτην λιμόν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ
20 δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγου Κυρίουν»· δν διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν ὁ δίκαιος κριτής, ἐπειδὴ ἔώρα αὐτῶν τὸν μὲν νοῦν ἐν τῇ ἀτροφίᾳ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων λιμαγχονούμενον, ὑπερπι-
ανόμενον δὲ αὐτῶν καὶ κατασαρκούμενον τὸν ἔξω ἄνθρωπον.
Πάσας τοίνυν τὰς ἐφεξῆς ἡμέρας ἐστιάσει ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα
25 τὸ ἅγιον, ἐωθιναῖς τε καὶ ἐσπεριναῖς εὐφροσύναις. Μηδεὶς

20. Παροιμ. 10,3.

21. Ψαλμ. 36,25.

22. Ἀμώς 8,11.

άρκετή μόνη ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὰ βρώματα διὰ τὴν ἐπαινετὴν νηστείαν, ἀλλὰ ἡς νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτὴν καὶ εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν. Νηστεία ἀληθινὴ εἰναι ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ τὸ κακόν, ἡ ἐγκράτεια τῆς γλώσσης, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὸν θυμόν, δ χωρισμὸς ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας, τὴν καταλαλιάν, τὸ φεῦδος καὶ τὴν ψευδορκίαν. Ἡ στέρησις ἀπὸ αὐτὰ εἰναι ἀληθινὴ νηστεία. Μέσα εἰς αὐτὰ λοιπὸν ἡ νηστεία εἰναι ἄγαθόν.

8. "Ἄσ εὐφρανθοῦμεν ἐν Κυρίῳ, μὲ τὴν μελέτην τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος καὶ μὲ τὴν ἀποδοχὴν τῶν σωτηριῶδῶν ἔθιμων καὶ μὲ κάθε διδασκαλίαν ποὺ διορθώνει τὰς ψυχὰς μας. "Ἄσ φυλαχθοῦμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν νηστείαν ποὺ γίνεται κρυφά. Αὔτὴν καὶ δ προφήτης ἀπεύχεται, ὅταν λέγῃ· «Ο Κύριος δὲν θὰ θανατώσῃ διὰ τῆς πείνης τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων»²⁰, καὶ τό· «δὲν εἶδα νὰ ἔχῃ ἐγκαταλειφθῇ δ δίκαιος, οὔτε τοὺς ἀπογόνους του νὰ ζητιανεύουν ψωμί»²¹. Διότι αὐτὸς ποὺ γνωρίζει δτὶ τὰ παιδιά τοῦ πατριάρχου μας Ἰακὼβ ἐξ αἵτιας τοῦ ἄρτου κατέβηκαν εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν εἰναι δυνατὸν νὰ δμιλῇ διὰ τοὺς αἰσθητοὺς ἄρτους, ἀλλὰ δμιλεῖ διὰ τὴν πνευματικὴν τροφήν, μὲ τὴν δποίαν δ ἐσωτερικός μας ἀνθρωπος γίνεται τέλειος. "Ἄσ μὴ ἔλθῃ καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ νηστεία ποὺ ἀπείλησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους δ Θεός· «Νά, ἔρχονται ἡμέραι, λέγει δ Κύριος, ποὺ θὰ προκαλέσω εἰς αὐτὴν τὴν γῆν πεῖναν, ὅχι πεῖναν ἄρτου, οὔτε δίψαν νεροῦ, ἀλλὰ πεῖναν ἀπὸ τὸ νὰ ἀκούσῃ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου»²². Διὰ τοῦτο ἐπέφερε τὴν πεῖναν αὐτὴν δ δίκαιος κριτής, διότι ἔβλεπε τὸν νοῦν αὐτῶν νὰ λιμοκτονῇ εἰς τὴν ἀτροφίαν τῶν δογμάτων τῆς ἀληθείας καὶ τὸν ἐξωτερικὸν ἀνθρωπὸν νὰ ὑπερπαχαίνῃ καὶ νὰ γίνεται ὅλος σάρκες. "Ολας λοιπὸν τὰς ἐπομένας ἡμέρας θὰ μᾶς προσφέρῃ γεῦμα τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον καὶ μὲ πρωΐνὰς καὶ μὲ βραδυνὰς τέρψεις²³. Κα-

23. Πρόκειται δι' δμιλίας ποὺ ἔξεφώνει δ Βασίλειος κατὰ τὰς πρωΐνὰς καὶ ἐσπερινὰς ὡρας τῆς ἡμέρας.

έκουσίως ἀπολιμπανέσθω τῆς πνευματικῆς εὐωχίας. Πάντες μετάσχωμεν τοῦ νηφαλίου κρατῆρος, δν ἡ σοφία κεράσασα, προέθηκεν ἡμῖν ἐξίσου, καθ' ὅσον ἔστι χωρητικὸς ἔκαστος ἀπαρνέσθαι. «Ἐκέρασε γὰρ τὸν ἑαυτῆς κρατῆρα, καὶ ἔσφαξε τὰ 5 ἑαυτῆς θύματα». τουτέστι τὴν τῶν τελείων τροφήν, «Τῶν διὰ τὴν ἐξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ». Ὡν δαψιλῶς ἐμφορηθέντες, ενδεθείημεν ἄξιοι καὶ τῆς ἐν τῷ νυμφῶντι εὐφροσύνης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, φῇ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀ-
10 μῆν.

νεὶς ἄς μὴ λείψη μὲ τὴν θέλησίν του ἀπὸ τὴν πνευματικὴν εὔωχταν. "Ολοι ἄς κοινωνήσωμεν ἀπὸ τὸ νηφάλιον ποτήριον ποὺ ἡ σοφία ἀφοῦ ἀνέμιξε μᾶς προσέφερεν ἔξισου, διὰ νὰ ἀντλήσῃ ὁ καθένας ὅσον ἥμπορεῖ. Διότι «ἀνέμιξε τὸν οἶνον τῆς καὶ ἔσφαξε τὰ ζῶα τῆς»²⁴. Δηλαδὴ τὴν τροφὴν τῶν τελείων, «αὐτῶν ποὺ λόγῳ τῆς συνηθείας ἔχουν γυμνασμένα τὰ αἰσθητήρια εἰς τὸ νὰ διακρίνουν καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν»²⁵. Μὲ αὐτὰ πλουσίως ἀφοῦ χορτάσωμεν, μακάρι νὰ εὑρεθοῦμεν ἀξιοι καὶ τῆς εύφροσύνης εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον, μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Κύριόν μας, εἰς τὸν δόποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας. 'Αμήν.

---

25. Ἐβρ. 5,14.

**ΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ**

1. Ἡκούσατε τῶν ὁμιλητῶν τοῦ ἀποστόλου, διὸ ὃν Θεοσταλονικεῦσι διαλέγεται, παντὶ νομοθετοῦντος τῷ βίῳ. Ἡ μὲν γὰρ διδασκαλία πρὸς τοὺς ἑκάστοτε αὐτῷ παρατυγχάνοντας ἦν, τὸ δὲ ἀπ' αὐτῆς ὡφέλιμον ἐπὶ πᾶσαν διαβαίνει τὴν τῶν ἀνθρωπῶν ζωήν. «Πάντοτε χαίρετε, φησίν, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε». Τί μὲν οὖν τὸ χαίρειν αὐτό, καὶ τί τὸ ἐξ αὐτοῦ ὡφέλιμον, καὶ πῶς δυνατὸν τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν κατορθοῦν, καὶ τὴν ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστίαν ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ, ὡς δυνατὸν μικρὸν ὕστερον διηγησόμεθα. "Ἄγε μὴν παρὰ τῶν ἐναντίων ἡμῖν ἀπαντᾶ, διαβαλλόντων τὸ τῆς νομοθεσίας ἀδύνατον, ταῦτα προδιαλαβεῖν ἀναγκαῖον. Τίς γάρ ἔστιν ἀρετή, φησί, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν διαχύσει ψυχῆς φαιδρὸν καὶ γεγανωμένον διάγειν; Πῶς δὲ καὶ δυνατὸν κατορθωθῆναι τοῦτο, μυρίων περισταμένων ἡμᾶς ἀβουλίτων κακῶν, 15 ἀναγκαίαν τῇ ψυχῇ τὴν κατήφειαν ἐμποιούντων, ἐξ ὃν χαίρειν καὶ διευθυμεῖσθαι πλέον ἀδύνατον, ἢ τὸν ἀποτηγανιζόμενον

1. Α' Θεσσ. 5,16 - 18.

2. Ἡ διδασκαλία προσευχῆς ἀπετέλεσε βασικὸν στόχον καὶ κύριον μέλημα τῶν ἡσυχαστῶν ἀσκητῶν διὰ μέσου τῆς ιστορίας τοῦ μοναχικοῦ

ΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

1. Ἡκούσατε τὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου μὲ τὰ ὅποια ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ἐνῶ νομοθετεῖ δι' δλόκληρον τὸν κόσμον. Διότι ἡ διδασκαλία ἐγίνετο δι' αὐτούς, ποὺ κάθε φορὰν εὑρίσκοντο κοντά του, ἀλλ' ἡ ὥφελεια ἀπὸ αὐτὴν διαβαίνει εἰς δλόκληρον τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. «Πάντοτε νὰ χαίρετε, λέγει, ἀδιακόπως νὰ προσεύχεσθε, δι' ὅλα νὰ εὔχαριστεῖτε»¹. Λοιπόν, τί σημαίνει αὐτὸ τὸ «χαίρειν» καὶ ποία εἶναι ἡ ὥφελεια ἀπὸ αὐτὸ καὶ πῶς ἡμπορεῖ νὰ κατορθωθῇ ἡ ἀδιάλειπτος προσευχὴ² καὶ νὰ ἀποδίδεται διὰ τὸ κάθε τι εὐχαριστία εἰς τὸν Θεόν, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατὸν θὰ ἔξηγήσωμεν ὑστερώτερα. Τώρα βεβαίως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν πρῶτα αὐτὰ τὰ ὅποια μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους ποὺ διαβάλλουν τὸ ἀδύνατον τῆς νομοθεσίας. Διότι τί εἶδους ἀρετὴ εἶναι, λέγουν, ὅταν νύκτα καὶ ἡμέραν ἡ ψυχὴ εὑρίσκεται εἰς διάχυσιν, τὸ νὰ διάγη κανεὶς μὲ φαιδρότητα καὶ λαμπρότητα; Καὶ ἐπὶ πλέον πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ αὐτό, ὅταν μύρια ἀκούσια κακὰ μᾶς περιβάλλουν καὶ ἐμβάλλουν κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ψυχὴν τὴν κατήφειαν, ἐξ αἵτιας τῶν ὅποιών εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ χαιρώμεθα καὶ εὐθυμοῦμεν ὑπερβολικῶς, ἐκτὸς ἐὰν δὲν πονῇ αὐτὸς ποὺ ψήνεται εἰς τὸ τηγάνι καὶ δὲν αἰσθάνε-

---

βίου ἀπὸ τοῦ Διαδόχου Φωτικῆς καὶ ἐντεῦθεν σχεδὸν μέχρι καὶ σήμερον. Αὐτὴ ἐπιτυγχάνεται ὑπὸ τῶν μοναχῶν διὰ τῆς μονολογίστου προσευχῆς «Κύριε Ἰησοῦ, ἐλέησον τὸν μᾶς», τὴν ὅποιαν οἱ ἡσυχασταὶ ἀπαγγέλλουν ἀδιαλείπτως.

μὴ ἀλγεῖν καὶ τὸν κατακεντούμενον μὴ δδυνᾶσθαι; "Η πού τις τῶν περιεστώτων ἡμᾶς ἐνταῦθα, τὴν ἀσθένειαν ταύτην τῶν λογισμῶν ἀρρωστῶν, προφασίζεται προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις", διὰ τὸ περὶ τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν δκνηρόν, τῷ νομοθέτῃ 5 περιτρέπειν τὰς μέμψεις ἐπιχειρεῖ, ὡς ἀδύνατα διορίζοντι.

Καὶ φησι· πῶς δυνατόν μοι πάντοτε χαίρειν, τῶν αἰτιῶν τῆς χαρᾶς οὐκ ἐπ' ἐμοὶ κειμένων; "Ἐξωθεν γάρ ἐστι τὰ ποιητικὰ τοῦ χαίρειν καὶ οὐκ ἐν ἡμῖν ἀποκείμενα φίλου παρουσία, γονέων χρονία συντυχία, χρημάτων εὑρέσεις, τιμαὶ παρὰ τῶν 10 ἀνθρώπων, πρὸς ὑγείαν ἐκ χαλεπῆς ἀρρωστίας ἀποκατάστασις, ἡ λοιπὴ τοῦ βίου εὐημερία οἶκος εὐθηνῶν διὰ πάντων, τράπεζα πλήθουσα, κοινωνοὶ τῆς εὐφροσύνης οἱ ἐπιτήδειοι, ἀκούσματα καὶ θεάματα ἡδονὴν φέροντα, ὑγεία τῶν οἰκειοτάτων, καὶ ἡ λοιπὴ αὐτοῖς τοῦ βίου εὔροια. Λυπηρὰ γάρ, οὐ τὰ 15 ἡμῖν προσπίπτοντα μόνον τῶν ἀλγειῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ φίλους καὶ συγγενεῖς ἀνιῶντα. "Ωστε ἐκ πάντων τούτων ἀνάγκη ἀθροίζεσθαι τὸ περιχαρὲς καὶ εἴθυμον τῆς ψυχῆς. Καὶ πρὸς τούτοις, δταν ὅρāν ὑπάρχῃ ἐχθρῶν καταπτώσεις, ἐπιβούλων πληγάς, εὐεργετῶν ἀμοιβάς, καὶ ἀπαξαπλῶς, ἐὰν μήτε παρόν τι 20 τῶν δυσκόλων, μήτε προσδοκώμενον δλως τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐπιταράσση, τότε δυνατὸν ἐγγίνεσθαι τῇ ψυχῇ τὴν χαράν. Πῶς οὖν πρόσταγμα ἡμῖν δέδοται, τὸ μὴ ἐκ προαιρέσεως κατορθούμενον, ἀλλὰ ἐπακολούθημα ἐτέρων προηγουμένων ὑπάρχον; Πῶς δὲ καὶ ἀδιαλείπτως προσεύξομαι, τῶν τοῦ σώματος 25 χρειῶν ἀναγκαίως τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς περιστρεφούσῶν πρὸς

3. Ἀπηχοῦνται έδῶ βασανιστήρια μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰς τὰ δποῖα ὑπεβάλλοντο οἱ πιστοὶ ὑπὸ τῶν διωκτῶν.

ται πόνον αύτὸς ποὺ κατατρυπιέται³; Ἡ Ἰωας κάποιος καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μᾶς περιβάλλουν ἐδῶ, πάσχων ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρρώστιαν τῶν λογικῶν, προφασίζεται προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις⁴ καὶ λόγῳ δικηρίας νὰ τηρήσῃ τὰς ἐντολάς, ἐπιχειρεῖ νὰ στρέψῃ τὰς κατηγορίας ἐναντίον τοῦ νομοθέτου διτὶ τάχα διατάσσει πράγματα ἀδύνατα. Καὶ πιθανὸν νὰ λέγῃ· πῶς μοῦ εἰναι δυνατὸν νὰ χαίρω πάντοτε, τὴν στιγμὴν ποὺ τὰ αἴτια τῆς χαρᾶς δὲν ἔξαρτῶνται ἀπὸ ἐμέ; Διότι αὐτὰ ποὺ συντελοῦν εἰς τὴν χαρὰν ἔρχονται ἀπὸ ἔξω καὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς ἐμέ. Δηλαδὴ ἡ παρουσία τοῦ φίλου, ἡ διαρκής συναναστροφὴ μὲ τοὺς γονεῖς, ἡ ἔξεύρεσις χρημάτων, αἱ τιμαὶ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀποκατάστασις τῆς ὑγείας ὑστερα ἀπὸ βαρεῖαν ἀρρώστιαν καὶ ἡ ὑπόλοιπος εὔημερία τῆς ζωῆς· οἶκος ποὺ νὰ εὔημερῇ διαρκῶς, πλούσιον τραπέζι, οἱ φίλοι μέτοχοι τῆς εὐφροσύνης, ἀκούσματα καὶ θεάματα ποὺ νὰ προξενοῦν ἥδονήν, ὑγεία τῶν συγγενῶν καὶ ἡ ὑπόλοιπος δι’ αὐτοὺς εὐδαιμονία τῆς ζωῆς. Διότι λυπηρὰ δὲν εἰναι μόνον ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ δυσάρεστα ποὺ συμβαίνουν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ποὺ στενοχωροῦν φίλους καὶ συγγενεῖς. “Ωστε εἰναι ἀνάγκη ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ λογαριάσωμεν τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐθυμίαν τῆς ψυχῆς. Καὶ κοντὰ εἰς αὐτά, ὅταν συμβαίνῃ νὰ βλέπωμεν τὴν κατάρρευσιν τῶν ἔχθρῶν, τὰ κτυπήματα τῶν κακῶν, τὰς ἀνταμοιβὰς τῶν εὐεργετῶν καὶ γενικῶς ὅταν δὲν διαταράσσῃ τὴν ζωήν μας κάτι δύσκολον οὔτε παρὸν οὔτε ἀναμενόμενον, τότε εἰναι δυνατὸν νὰ γεννᾶται ἡ χαρὰ εἰς τὴν ψυχήν. Πῶς λοιπὸν μᾶς ἔχει δοθῆ ὡς πρόσταγμα, ὅχι αὐτὸ ποὺ ἐπιτυγχάνει ἡ βιούλησις, ἀλλὰ κάτι ποὺ ὑπάρχει ὡς ἐπακόλουθον ἄλλων προηγουμένων; Πῶς δὲ καὶ ἀδιακόπως θὰ προσεύχωμαι, ὅταν αἱ ἀνάγκαι τοῦ σώματος ὑποχρεωτικῶς στρέφουν τὴν διάνοιαν τῆς ψυχῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἐαυτόν τους,

έαυτάς, ἀδυνάτου δυντος, κατὰ ταῦτὸν πρὸς δύο μερίμνας τὴν διάνοιαν κατατέμνεσθαι;

2. Ἐλλὰ καὶ ἐν παντὶ μοι εὐχαριστεῖν διατέτακται. Εὐχαριστήσω στρεβλούμενος; αἰκιζόμενος; ἐπὶ τροχοῦ κατατείνομενος; τοὺς δρόθαλμοὺς ἐκκοπτόμενος; Εὐχαριστήσω τυπόμενος τὴν ἄτιμον πληγὴν παρὰ τοῦ μισοῦντος; πηγνύμενος ὑπὸ τοῦ κρύους; λιμῷ καταγχόμενος; ἐπὶ τοῦ ξύλου δεδεμένος; ἀτεκνωθεὶς ἀθρόως, ἦ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτῆς ἐστερημένος; ἐκ ναναγίων ἔξαιφνης ἐκπεσὼν εὐπορίας; πειραταῖς κατὰ 10 θάλασσαν, ἦ λῃσταῖς κατ’ ἥπειρον περιτυχών; τραύματα ἔχων; συκοφαντούμενος; ἀλητεύων; τὸ δεσμωτήριον οἰκῶν; Ταῦτα καὶ ἔτι πλείω τούτων κατηγοροῦντες τοῦ νομοθέτου συνείρουσιν, ἀπολογίαν τῶν ἀμαρτημάτων ἔαυτοῖς εὐτρεπίζειν, ἡγούμενοι τὴν ἐπὶ τοῖς διατεταγμένοις ἡμῖν, ὡς ἀδυνάτοις, δια-15 βολήν. Τί οὖν φαμέν; Ὄτι πρὸς ἔτερα βλέποντος τοῦ ἀποστόλου καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν πειρωμένους χαμόθεν πρὸς ὑψος μετεωρίζειν καὶ ἐπὶ τὸ οὐράνιον μετατιθέναι πολίτευμα, οἱ μὴ ἐφικνούμενοι τῆς μεγαλονοίας τοῦ νομοθέτου, περὶ γῆν καὶ σάρκας, ὡς περὶ τέλμα σκώληκες, ἵλυσπώμενοι ἐν τοῖς τοῦ 20 σώματος πάθεσι, τὸ δυνατὸν τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων ἀπαιτοῦσιν. Ο δὲ προκαλεῖται εἰς τὸ πάντοτε χαίρειν, οὐχὶ τὸν τυχόντα, ἀλλὰ τὸν οἶος αὐτὸς ἦν, οὐκέτι ζῶν ἐν σαρκὶ, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἔαυτῷ τὸν Χριστόν, ὡς τῆς πρὸς τὸ ἀκρότατον

5. Τροχός· ήταν ὅργανον βασανιστικῆς θανατώσεως ποὺ ἔχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ τὸ δποῖον διεδόθη εὐρέως κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ διετηρήθη ὡς τὰ τέλη τοῦ ιη' αἰώνος. Διὰ πρώτην φορὰν ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα εἰς τὸν μῦθον τοῦ Ἰξίωνος, δ ὅποῖος ἐπειδὴ ἡρωτεύθη τὴν "Ηραν προσεδέθη ἐπὶ πτερωτοῦ τροχοῦ, ποὺ περιεστρέφετο ὀκαταπαύστως καὶ ταχέως εἰς τὸν ἀέρα.

ἐνῶ είναι ἀδύνατον ἢ διάνοια νὰ διασπᾶται συγχρόνως εἰς δύο φροντίδας;

2. Ἐλλὰ μοῦ ἔχει διαταχθῆ νὰ εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν διὰ τὸ κάθε τι. Θὰ εὐχαριστήσω ὅταν βασανίζωμαι; ὅταν κακοποιοῦμαι; ὅταν τεντώνωμαι ἐπάνω εἰς τὸν τροχόν⁵; ὅταν μοῦ βγάζουν τὰ μάτια; Θὰ εὐχαριστήσω ὅταν κτυπῶμαι ἀτιμωτικὰ ἀπὸ αὐτὸν ποὺ μὲ μισεῖ; ὅταν παγώνω ἀπὸ τὸ κρῦον; ὅταν λιμοκτονῶ; ὅταν εἴμαι δεμένος ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον⁶; ὅταν διὰ μᾶς ἀτεκνωθῶ ἢ χάσω καὶ τὴν ίδιαν τὴν σύζυγον; ὅταν ξαφνικὰ ἔξ αἰτίας ναυαγίων ἐκπέσω ἀπὸ τὴν εὔπορίαν; ὅταν περιπέσω εἰς τὰ χέρια πειρατῶν εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ληστῶν εἰς τὴν ξηράν; ὅταν τραυματίζωμαι; ὅταν συκοφαντοῦμαι; ὅταν περιπλανῶμαι σὰν ζητιάνος; ὅταν εἴμαι εἰς τὴν φυλακήν; Αὐτὰ καὶ ἀκόμη περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἀραδιάζουν διὰ νὰ κατηγορήσουν τὸν νομοθέτην, νομίζοντες ὅτι ἡ συκοφαντία ὡς ἀνεφαρμόστων αὐτῶν ποὺ μᾶς ἔχουν διαταχθῆ είναι ἀπολογία διὰ τὰ ἀμαρτήματά τους. Τί λοιπὸν θὰ ἀπαντήσωμεν; "Ο, τι ἐνῷ ὁ ἀπόστολος ἀπέβλεπεν εἰς ἄλλα καὶ ἐπροσπαθοῦσε νὰ ἀνυψώσῃ ἀπὸ κάτω τὰς ψυχάς μας καὶ νὰ τὰς μεταθέσῃ εἰς τὸ οὐράνιον πολίτευμα, οἱ ἀνίκανοι νὰ φθάσουν τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ νομοθέτου, κυλιόμενοι εἰς τὴν γῆν καὶ τὰς σάρκας, εἰς τὰ σωματικὰ πάθη, ὡσὰν τὰ σκουλήκια εἰς τὸν βοῦρκον, ἀξιοῦν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων. Αὕτως ὅμως προσκαλεῖ εἰς τὴν παντοτινὴν χαρὰν ὅχι τὸν δρποιονδήποτε, ἀλλὰ ἐκείνον ποὺ είναι ὅπως ἦταν δὲν ἔζοῦσε πλέον κατὰ σάρκα, ἀλλ' εἶχε μέσα του ζωντανὸν τὸν Χριστόν⁷, ὡσὰν νὰ μὴ ἐδέχετο καθό-

6. "Οργανον βασανισμοῦ, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἐνα ἢ δύο ἢ καὶ περισσότερα ξύλα εἰς διάφορα σχήμαστα ἐπὶ τοῦ δρποίου προσέδεναν τοὺς δούλους πρὸς ἀτιμωτικὴν καὶ χλευαστικὴν τιμωρίαν κατ' ἀρχὰς καὶ θανατικὴν καταδίκην κατόπιν (Βλ. Λ. Φιλιππίδου, 'Ιστορία τῆς ἐποχῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης, 'Αθῆναι 1958, σ. 309εξ).

7. Γαλάτ. 2,20.

τῶν ἀγαθῶν συναφείας μηδαμῶς τὴν ἀπὸ τῶν δχληρῶν τῆς σαρκὸς συμπάθειαν δεχομένης. Ὁ Αλλὰ καν διακόπτηται ἡ σάρξ. ἡ τῆς συνεχείας διάλυσις ἐναπομένει τῷ πεπονθότι τοῦ σώματος μέρει, τῆς διαδόσεως τοῦ λυποῦντος οὐδὲναμένης δικνεῖται πρὸς τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς. Εἰ γὰρ ἐνεκρώσαμεν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ ἀποστόλου, καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιεφέρομεν, ἀναγκαίως ἡ ἀπὸ τοῦ νενεκρωμένου σώματος πληγὴ πρὸς τὴν ἀπολελυμένην τῆς συναφείας αὐτοῦ ψυχὴν οὐ κωρύσει. Ἀτιμίαι δὲ καὶ ζητοῦμεν καὶ οἰκείων θάνατοι οὐδὲ ἀναβήσονται πρὸς τὸν νοῦν, οὐδὲ καταστρέψουσι τὸ ὑψηλὸν τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ὥδε συμπάθειαν. Εἰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ φρονοῦσι τῷ σπουδαίῳ οἱ ταῖς δυσκολίαις περιπεσόντες, οὐ παρέξουσι λύπας ἐτέρῳ, οἷς γε μηδὲ αὐτοὶ λυπηρῶς διαφέροντες τὰ συμπίπτοντα. Εἰ δὲ κατὰ σάρκα ζῶσιν, οὐθὲν οὕτω λυπήσουσιν, ἀλλ᾽ ἐλεεινοὶ κοιθήσονται, οὐ τῶν περιστάσεων μᾶλλον, ἢ τοῦ μὴ προαιρεῖσθαι τὰ δέοντα. "Ολας δὲ ψυχή, ἡ ἀπαξ προσδεθεῖσα τῷ πόθῳ τοῦ κτίσαντος καὶ τοῖς ἐκεῖ κάλλεσιν ἐνειθισμένην φαιδρύνεσθαι, τὸ περιχαρὲς αὐτῆς καὶ εἴθυμον ὑπὸ τῆς ποικίλης μεταπτώσεως τῶν σαρκικῶν παθημάτων οὐ μεταβαλεῖ, ἀλλὰ τὰ τοῖς ἄλλοις λυπηρὰ προσθήκην εὐφροσύνης ποιήσεται. Οἰος ἦν δὲ ἀπόστολος, εὐδοκῶν ἐν ἀσθενείαις, ἐν θλίψειν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, καυχήματα ἔαυτοῦ τὰς ἐνδείας ποιούμενος ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, ἐν διωγμοῖς καὶ στενοχωρίαις, ἐφ' οἷς ἄλλοι δυσανασχετοῦσι καὶ πρὸς τὸν βίον ἀπαγορεύοντες, ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ἀγαλλιώμενος. Οἱ τοίνυν ἀπαιδεύτως ἔχον-

8. Κολασ. 3,5.

9. Β' Κορ. 4,10.

10. Ρωμ. 8,13.

λου ἡ σάρκα τὴν ἔξαρτησιν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐνοχλοῦν τὴν σύνδεσιν μὲ τὸ ὑψιστον ἀπὸ τὰ ἀγαθά. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ σάρκα κόπτεται καὶ σχίζεται, ἡ διάλυσις τῆς συνεχείας ἐναπομένει εἰς τὸ παθητὸν μέρος τοῦ σώματος, διότι ἡ λύπη δὲν ἡμπτορεῖ νὰ μεταδοθῇ εἰς τὸ νοερὸν μέρος τῆς ψυχῆς. Διότι ἔάν, συμφώνως μὲ τὰς ὑποθήκας τοῦ ἀποστόλου, ἔχωμεν νεκρώσει τὰ γήινα μέλη⁸ καὶ περιεφέραμεν τὴν νέκρωσιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ σῶμα μας⁹, κατ' ἀνάγκην ἡ πληγὴ ἀπὸ τὸ σῶμα δὲν θὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν ψυχὴν ποὺ ἔχει ἀπελευθερωθῆ ἀπὸ τὸν δεσμόν της μὲ αὐτό. Ἀτιμώσεις δὲ καὶ ζημίαι καὶ θάνατοι συγγενῶν δὲν θὰ ἀνεβοῦν εἰς τὸν νοῦν, οὔτε θὰ βλάψουν τὸ ὑψηλὸν φρόνημα τῆς ψυχῆς μὲ τὰ ἔδω παθήματα. Διότι ἔάν αὐτοὶ ποὺ ἔχουν περιπέσει εἰς τὰς δυσκολίας ἔχουν τὸ ἴδιον μὲ τὸν ἀνδρεῖον φρόνημα δὲν θὰ λυπήσουν ἄλλον, αὐτοὶ βεβαίως ποὺ οὔτε οἱ ἴδιοι λυποῦνται διὰ τὰ συμβαίνοντα. Ἐὰν δῆμος ζοῦν σαρκικά¹⁰ δὲν θὰ προξενήσουν λύπην τόσον, ἄλλὰ θὰ κριθοῦν ὡς ἐλεεινοί, ὅχι τόσον ἐνεκα τῶν περιστάσεων, δσον διὰ τὸ ὅτι δὲν ἐκλέγουν τὰ πρέποντα. Γενικῶς δὲ ἡ ψυχὴ ἐκείνη ποὺ ἔχει προσδεθῆ διαπαντὸς μὲ τὸν πόθον τοῦ κτίστου καὶ ποὺ ἔχει συνηθίσει νὰ λαμπρύνεται καὶ μὲ τὰ ἐκεī κάλλη, δὲν θὰ μεταβάλῃ τὴν μεγάλην χαρὰν καὶ τὴν εύθυμίαν της ἔξ αἰτίας τῆς ποικίλης ἐναλλαγῆς τῶν σαρκικῶν παθημάτων, ἄλλὰ αὐτὰ ποὺ εἶναι λυπηρὰ εἰς τοὺς ἄλλους θὰ τὰ κάμη πρόσθετον εὐφροσύνην. Ὅπως ἦταν δ ἀπόστολος, δ ὅποῖς διέκειτο εὔνοϊκῶς εἰς τὰς ἀσθενείας, εἰς τὰς θλίψεις, εἰς τοὺς διωγμούς, εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ ἐθεωροῦσε καυχήματά του τὰς στερήσεις¹¹ εἰς τὴν πειναν καὶ τὴν δίψαν, εἰς τὸ ψῦχος καὶ τὴν γύμνιαν, εἰς τοὺς διωγμούς καὶ τὰς στενοχωρίας¹². εἰς αὐτὰ ποὺ ἄλλοι δυσανασχετοῦν καὶ ἀποκάμνουν διὰ τὴν ζωήν, εἰς αὐτὰ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν ἀγαλλίασιν. Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ

11. Β' Κορ. 12,9 - 10.

12. Β' Κορ. 11,27.

τες τῆς ἀποστολικῆς διανοίας καὶ μὴ συνιέντες ὅτι πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν ἡμᾶς προσκαλεῖται ζωήν, τολμῶσι κατηγορεῖν τοῦ Παύλου, ὡς ἀδύνατα ἡμῖν διορίζοντος. Ἐλλὰ μὴν διδασκέσθωσαν δσαι τοῦ χαίρειν εὐλόγως, αἱ ἀφορμαὶ διὰ τῆς τοῦ 5 Θεοῦ μεγαλοδωρεᾶς ἡμῖν πρόκεινται. Παρήχθημεν εἰς τὸ εἶναι, μὴ ὄντες· κατ’ εἰκότα τοῦ κτίσαντος ἐγεννήθημεν· νοῦν καὶ λόγον συμπληροῦντα ἡμῶν τὴν φύσιν ἔχομεν, δι’ οὗ Θεὸν ἐγγνωρίσαμεν. Καὶ τὰ κάλλη τῆς κτίσεως ἐντέχνως καταμανθάνοντες, δι’ αὐτῶν, οἵονει διὰ γραμμάτων τινῶν, τὴν μεγάλην τοῦ 10 Θεοῦ περὶ πάντα πρόνοιαν καὶ σοφίαν ἀναγινώσκομεν. Διακριτικοὶ ἐσμεν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ χείρονος· ἐκλογὴν τοῦ συμφέροντος καὶ ἀποστροφὴν τοῦ βλαβεροῦ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως δεδιδάγμεθα. Ἐλλοτριωθέντες Θεοῦ διὰ τῆς ἀμαρτίας, πάλιν εἰς τὴν 15 οἰκειότητα ἀνεκλήθημεν, τῷ αἷματι τοῦ Μορογενοῦς ἐκ τῆς ἀτίμου δουλείας ἐξαιρεθέντες. Ἀναστάσεως ἐλπίδες, ἀγγελικῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσεις, ἡ ἐν οὐρανοῖς βασιλεία, τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθά, καὶ διανοίας καὶ λόγου δύναμιν ὑπερβαίνοντα.

3. Πῶς οὐχὶ ταῦτα προσήκει χαρᾶς ἀλήκτον καὶ εὐφροσύνης 20 διηνεκοῦς ἐξαρκεῖν νομίζειν αἴτια, ἀλλ’ οἰεσθαι τὸν γαστριζόμενον καὶ καταυλούμενον καὶ ἐπὶ μαλακῆς κοίτης ἀνατετραμμένον καὶ ρέγχοντα, τοῦτον ἀξίως χαρᾶς διαζῆν; Ἐγὼ δὲ τούτοις μὲν τὸ θρηνεῖσθαι φαίην ἀν πρέπειν παρὰ τῶν νοῦν ἔχόντων, μακαρίζειν δὲ τοὺς ἐπ’ ἐλπίδι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος 25 τὴν παροῦσαν ζωὴν διαφέροντας καὶ τὰ παρόντα τῶν αἰωνίων ἀμειβομένους, κανὸν ἐν φλογὶ διάγωσιν οἱ Θεῶ συνημμένοι, ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας, κανὸν λέουσιν ὡσι συγ-

13. Γέν. 1,26.

14. Δαν. 3,21.

δὲν ἔχουν διδαχθῆ τὴν ἀποστολικὴν σκέψιν καὶ δὲν καταλαβαίνουν ὅτι μᾶς προσκαλεῖ εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ζωὴν, τολμοῦν νὰ κατηγοροῦν τὸν Παῦλον ὅτι τάχα μᾶς διατάσσει ἀνεφάρμοστα πράγματα. 'Ἄλλ' ὅμως ἂς διδαχθοῦν πόσαι εἴναι αἱ διὰ τῆς μεγαλοδωρεᾶς τοῦ Θεοῦ ἐνώπιόν μας ἀφορμαὶ τῆς εὐλόγου χαρᾶς. "Ηλθαμεν εἰς τὴν ὑπαρξιν, ἐνῶ δὲν ὑπήρχαμεν. 'Ἐδημιουργήθημεν συμφώνως πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ κτίστου¹³. ἔχομεν νοῦν καὶ λόγον ποὺ συμπληρώνει τὴν φύσιν μας, διὰ τοῦ δποίου ἐγνωρίσαμεν τὸν Θεόν. Καὶ ὅταν μὲ αὐτὰ προσεκτικὰ παρατηροῦμεν τὰ κάλλη τῆς δημιουργίας ὡσὰν μὲ κάποια γράμματα, διαβάζομεν τὴν μεγάλην πρόνοιαν καὶ σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔχει δι' ὅλα τὰ κτίσματα¹⁴. Ξεχωρίζομεν τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, καὶ ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν ἔχομεν διδαχθῆ νὰ ἐκλέγωμεν τὸ συμφέρον καὶ νὰ ἀποστρεφώμεθα τὸ βλαβερόν. 'Ἐνῶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ἀπεξενώθημεν ἀπὸ τὸν Θεόν, πάλιν ἀνεκλήθημεν εἰς τὴν συγγένειαν, ὅταν μὲ τὸ αἷμα τοῦ Μονογενοῦς ἀπελευθερώθημεν ἀπὸ τὴν ἀτιμωτικὴν δουλείαν. Τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχουν ὑποσχεθῆ καὶ ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν δύναμιν τῆς διανοίας καὶ τῆς λογικῆς εἴναι αἱ ἐλπίδες τῆς ἀναστάσεως, αἱ ἀπολαύσεις τῶν ἀγγελικῶν ἀγαθῶν, ἡ οὐράνιος βασιλεία.

3. Πῶς δὲν ἀρμόζει νὰ πιστεύωμεν ὅτι αὐτὰ εἴναι ἐπαρκῆ αἵτια ἀτελευτήτου χαρᾶς καὶ διαρκοῦς εὐφροσύνης, ἀλλὰ νὰ νομίζωμεν ὅτι δὲ κοιλιόδουλος καὶ αὐτὸς ποὺ διαδιασκεδάζει μὲ τὴν αὔλησιν καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀνατραφῆ εἰς μαλακὸν κρεββάτι καὶ ροχαλίζει, αὐτὸς ζῇ ὅπως ἀξίζει εἰς τὴν χαράν; 'Ἐγὼ ὅμως θὰ ἔλεγα ὅτι οἱ μυαλωμένοι, πρέπει αὐτοὺς μὲν νὰ τούς θρηνοῦν νὰ μακαρίζουν δὲ αὐτοὺς ποὺ περνοῦν τὴν παροῦσαν ζωὴν μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος καὶ ἀνταλλάσσουν τὰ παρόντα μὲ τὰ μελλοντικά. Εἴτε εἰς τὴν φλόγα διαβιοῦν οἱ συνδεδεμένοι μὲ τὸν Θεόν, ὅπως οἱ τρεῖς παῖδες εἰς τὴν Βαθυλῶνα¹⁵, εἴτε εἴναι ἔγκλειστοι μὲ

καθειργμένοι, κάν ύπὸ κήτους καταποθέντες, ὑφ' ἡμῶν τε χρῆναι μακαρίζεσθαι, καὶ αὐτοὺς ἐν χαρᾶ διάγειν, οὐχὶ τοῖς παροῦσιν ἀλγυνομένους, ἀλλὰ τῇ ἐλπίδι τῶν εἰς ὕστερον ἡμῖν ἀποκειμένων εὐφραινομένους. Οἶμαι γὰρ τὸν ἀγωνιστὴν τὸν καὶ λόν, ἀπαξ ἐπὶ τὸ τῆς εὐσεβείας στάδιον ἀποδύντα, φέρειν χρῆναι γενναίως τὰς πληγὰς τῶν ἀντιπάλων, ἐλπίδι τῆς δόξης τῆς ἀπὸ τῶν στεφάνων. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν, οἱ κατὰ τὰς παλαίστρας τοῖς πόνοις προσεθισθέντες, οὐ πρὸς τὸ ἀλγεινὸν συστέλλονται τῆς πληγῆς, ἀλλ' ὅμοσε χωροῦσι τοῖς 10 ἀντιπάλοις, ἐπιθυμίᾳ τῆς ἀναρρήσεως, τῶν παραυτίκα πόνων ὑπερορῶντες. Οὕτω τῷ σπουδαίῳ κάν παρῇ τι τῶν τραχυτέρων, οὐκ ἐπισκοτήσει τῷ χαίρειν. Διότι «Ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμίν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει». Διὸ καὶ ἔτέρωθι τῇ θλίψει ὑπομένειν, 15 καὶ τῇ ἐλπίδι χαίρειν παρὰ τοῦ αὐτοῦ προσετάχθημεν. Ἐλπὶς οὖν ἐστιν ἡ τὴν χαρὰν σύνοικον ιῆ ψυχῇ τοῦ σπουδαίου παρασκευάζουσα. Ἀλλ' δ αὐτὸς ἀπόπτολος καὶ κλαίειν χρῆναι ἥμᾶς προστάσσει μετὰ κλαιόντων· καὶ Φιλιππησίοις γράφων ἔκλαιε περὶ τῶν ἔχθρῶν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τί δεῖ 20 λέγειν ·Ιερεμίαν κλαίοντα καὶ ·Ιεζεκιὴλ θρίγνους ἀρχόντων ἐκ προστάγματος Θεοῦ γράφοντα καὶ πολλοὺς δὲ τῶν ἀγίων οἰμώζοντας; «Οἵμοι, μῆτερ, ὡς τίνα με ἔτεκες», καί, «Οἵμοι ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβῆς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ δὲ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ἔστιν». Καί, «Οἵμοι ὅτι ἐγενόμην ὡς συνάγων καλάμην

16. Ἰων. 2,1.

17. Ρωμ. 5,3 - 5.

18. Ρωμ. 12,12.

19. Ρωμ. 12,15.

20. Τὸ κείμενον ἐκ λάθους ἔχει Γαλάτας.

21. Φιλιππ. 3,18.

λεοντάρια, εἴτε ἔχουν καταποθῇ ἀπὸ κῆτος¹⁶, ἀπὸ ἡμᾶς πρέπει νὰ μακαρίζωνται ὅτι αὐτοὶ περνοῦν τὴν ζωὴν τῶν μὲ χαράν. Διότι δὲν θλίβονται διὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ εὐφραίνονται μὲ τὴν ἐλπίδα δι’ αὐτὰ ποὺ εἰς τὸ μέλλον φυλάσσονται δι’ ἡμᾶς. Ἐπειδὴ νομίζω ὅτι δὲ καλὸς ἀγωνιστής μιᾶς καὶ ἄρχισε τὸν ἀγῶνα εἰς τὸ στάδιον τῆς εὔσεβείας, πρέπει νὰ φέρῃ μὲ γενναιότητα τὰ κτυπήματα τῶν ἀντιπάλων μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς δόξης ποὺ θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸ στεφάνωμα. Διότι καὶ εἰς τοὺς γυμναστικοὺς ἀγῶνας, αὐτοὶ ποὺ ἔχουν συνηθίσει εἰς τοὺς κόπους τῆς παλαίστρας δὲν ὑποχωροῦν ἐμπρὸς εἰς τὰ δύσυνηρὰ κτυπήματα, ἀλλὰ συμπλέκονται μὲ τοὺς ἔχθρούς, μὲ τὸν πόθον τῆς ἀναδείξεως τοῦ νικητοῦ, περιφρονοῦντες τοὺς πόνους τῆς στιγμῆς. Ἐτοι δὲ γενναῖος καὶ ἐπιμελής καὶ ὅταν ἀκόμη παρουσιασθῇ κάτι ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα δὲν θὰ ἐπισκιάσῃ τὴν χαράν. Διότι «ἡ θλῖψις παράγει ὑπομονήν, ἡ δὲ ὑπομονὴ δόκιμον χαρακτῆρα, δὲ δόκιμος χαρακτῆρος ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς δὲν ἐντροπιάζει»¹⁷. Διὰ τοῦτο, ἀλλοῦ πάλιν, καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον ἔχομεν τὴν προσταγὴν νὰ ὑπομένωμεν εἰς τὴν θλῖψιν καὶ νὰ χαίρωμεν μὲ τὴν ἐλπίδα¹⁸. Ἡ ἐλπὶς λοιπὸν εἶναι αὐτὴ ποὺ κάμνει σύνοικον τὴν χαρὰν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ γενναίου. Ἄλλ’ δὲ ἴδιος δὲ ἀπόστολος μᾶς προστάζει ὅτι πρέπει «νὰ κλαίωμεν μαζὶ μὲ αὐτοὺς ποὺ κλαίουν»¹⁹. Καὶ ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους²⁰ ἔκλαιε διὰ τοὺς ἔχθρούς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ²¹. Καὶ διατί πρέπει νὰ λέγωμεν ὅτι δὲ Ἱερεμίας θρηνεῖ;²² καὶ ὅτι δὲ Ἱεζεκὶλ γράφει θρήνους κατόπιν προσταγῆς τοῦ Θεοῦ²³ καὶ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀγίους θρηνοῦν καὶ κλαίουν; «Ἄλλοι μόνον, εἰς ἐμέ, μητέρα μου, διότι μὲ ἔγεινησες»²⁴. καὶ «ἄλλοι μόνον, διότι ἔξηφανίσθη δὲ εὔσεβής ἀπὸ τὴν γῆν καὶ δὲν ὑπάρχει δίκαιος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων»²⁵. Καὶ «ἄλλοι-

22. Θρῆν. 1,1 ἔξ.

23. Ἱεζεκ. 2,10.

24. Ἱερεμ. 15,10.

25. Μιχ. 7,2.

ἐν ἀμήτῳ». Καὶ δλως ἐρεύνησον τὰς φωνὰς τῶν δικαίων, καὶ πού τινα εῦρης σκυθρωποτέραν φωνὴν ἀφιέντα, πεισθήσῃ, διτὶ πάντες τοῦ κόσμου τούτου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς τῆς δυστήνου ταύτης καταστενάζουσιν. «Οἵμοι διτὶ ἡ παροικία μου 5 ἐμακρύνθη». Ἐπιθυμίαν γὰρ ἔχει «ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἰναι». Ως οὖν ἐμπόδιον τῆς χαρᾶς, τῆς παροικίας ταύτης τὴν παράτασιν δυσχεραίνει. Δαβὶδ δὲ καὶ ἐν μέλεσιν ἡμῖν θρῆνον τοῦ φίλου κατέλιπεν Ἰωνάθαν, φῶ συναπεθρήνησε καὶ τὸν ἐχθρὸν ἑαυτοῦ. «Ἄλγω ἐπὶ σοί, ἀδελφέ μου, Ἰωνάθαν». Καί, 10 «Θυγατέρες Ἰσραὴλ, θρηνήσατε ἐπὶ Σαούλ». Τὸν μὲν γὰρ θρηνεῖ, ως ἐναποθανόντα τῇ ἀμαρτίᾳ, τὸν δὲ Ἰωνάθαν, ως μέχρι παντὸς αὐτῷ κοινωνήσαντα τοῦ βίου. Καὶ τί δεῖ τὰ ἄλλα λέγειν; Ἄλλ᾽ ἐδάκρυσε καὶ ὁ Κύριος ἐπὶ Λαζάρῳ, ἐδάκρυσε καὶ ἐπὶ Ἱερονσαλήμ. Καὶ μακαρίζει δὲ τοὺς πενθοῦντας καὶ 15 πάλιν τοὺς κλαίοντας.

4. Καὶ πῶς σύμφωνα ταῦτα, φασί, τῷ «Πάντοτε χαίρετε»; Οὐδὲ γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν δάκρυνόν τε καὶ χαρὰ τὴν γένεσιν ἔχουσι. Τὸ μὲν γάρ, οἶον ἐκ πληγῆς τινος, τῆς προσβολῆς τοῦ ἀβουλήτου τὴν ψυχὴν τύπτοντος καὶ συστέλλοντος, καταθλιβομένου τοῦ περικαρδίου πνεύματος, ἀποτίκτεσθαι πέφυκεν, ἡ δὲ χαρὰ οἶον σκίότημά τι ἐστι τῆς ψυχῆς ἐπαγαλλομένης τοῖς κατὰ γνώμην. «Οθεν καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα συμπτώματα διενήνοχε. Τοῖς μὲν γὰρ λυπονμένοις ὑπωχρος καὶ πελιδνὸς καὶ κατεψυγμένος ὁ δύκος, τοῖς δὲ φαι-

26. Μιχ. 7,1.

27. Ψαλμ. 119,5.

28. Φιλιππ. 1,23.

29. Β' Βασιλ. 1,26.

30. Β' Βασιλ. 1,24.

μονον διότι κατήντησα, ὅπως αὐτὸς ποὺ συλλέγει ἄχυρον κατὰ τὸν θερισμόν»²⁶. Καὶ γενικῶς νὰ ἐρευνήσῃς τὰς φωνὰς τῶν δικαίων καὶ, ἀν κάπου εὔρῃς κάποιον νὰ ἀφήνῃ πιὸ θλιμμένην φωνήν, θὰ πεισθῆς ὅτι ὅλοι θρηνοῦν τὸν κόσμον τοῦτον καὶ αὐτὴν τὴν ἀθλίαν ζωὴν εἰς αὐτόν. «Ἄλλοι μόνον μου, διότι ἡ διαμονή μου παρετάθη ἐπὶ πολύ»²⁷. Διότι ἐπιθοῦσεν δὲ Παῦλος νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ εὐρεθῇ μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν²⁸. ‘Ως ἐμπόδιον λοιπὸν τῆς χαρᾶς δυσανασχετεῖ διὰ τὴν παράτασιν τῆς διαμονῆς αὐτῆς. ‘Ο δὲ Δαβὶδ μᾶς ἀφησεν ἐμμελῆ θρῆνον διὰ τὸν φίλον του Ἰωνάθαν, μὲ τὸν δποῖον ἐθρήνησε καὶ τὸν ἔχθρὸν αὐτοῦ. «Πονῶ διὰ σέ, ἀδελφέ μου, Ἰωνάθαν»²⁹. Καὶ «κλαύσατε θυγατέρες τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τὸν Σαούλ»³⁰. Διότι αὐτὸν μὲν τὸν θρηνεῖ, ἐπειδὴ ἀπέθανεν εἰς τὴν ἀμαρτίαν, τὸν δὲ Ἰωνάθαν, ἐπειδὴ εἶχε μαζὶ του φιλικὴν συναναστροφὴν εἰς ὅλον τὸν βίον. Καὶ διατί πρέπει νὰ λέγωμεν τὰ ἄλλα; “Ἄλλωστε καὶ δὲ Κύριος ἐδάκρυσε διὰ τὸν Λάζαρον”³¹, ἐδάκρυσε καὶ διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ³². Ἐπὶ πλέον δὲ μακαρίζει αὐτοὺς ποὺ πενθοῦν καὶ πάλιν αὐτοὺς ποὺ κλαίουν³³.

4. Καὶ πῶς αὐτά, λέγουν, συμφωνοῦν μὲ τὸ «πάντοτε χαίρετε»³⁴; Διότι καὶ τὰ δάκρυα καὶ ἡ χαρὰ δὲν ἔχουν τὴν προέλευσίν των ἀπὸ τὰς ἴδιας αἰτίας. Τὰ μὲν δάκρυα προκαλοῦνται φυσικά, ὅταν καταπιέζεται τὸ περικάρδιον πνεῦμα τῆς ψυχῆς, π.χ. ἀπὸ κάποιο πλῆγμα, τὴν προσβολὴν τοῦ ἀπροόπτου ποὺ πλήττει καὶ σφίγγει τὴν ψυχήν, ἡ δὲ χαρὰ εἴναι κατὰ κάποιον τρόπον σκίρτημα τῆς ψυχῆς, ὅταν αὐτὴ χαίρῃ διὰ τὰ κατὰ βούλησιν πράγματα. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ σωματικὰ συμπτώματα διαφέρουν. Διότι εἰς αὐτοὺς μὲν ποὺ λυποῦνται ἡ μορφὴ εἴναι χλωμή, μαυροκίτρινη καὶ

31. Ἰωάν. 11,35.

32. Λουκ. 19,41.

33. Ματθ. 5,4· Λουκ. 6,21.

34. Φιλιππ. 4,4.

δρυνομένοις ἐξανθοῦσα καὶ ὑπέρωθρος ἡ τοῦ σώματος ἔξις, μονονουχὶ πηδώσης τῆς ψυχῆς καὶ προωθουμένης ὑφ' ἥδονῆς εἰς τὸ ἔξω. Πρὸς δὴ ταῦτα ἐροῦμεν ὅτι καὶ οἱ θρῆνοι καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἀγίων διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐγίγνοντο. Ἄει 5 οὖν ἐνορῶντες τῷ ἀγαπητῷ καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς εὐφροσύνην συναέξοντες, τὰ περὶ τοὺς διμοδούλους ἑαυτῶν ὁκονόμουν, πενθοῦντες τοὺς ἀμαρτάνοντας, ἐπανορθούμενοι αὐτοὺς διὰ τῶν δακρύων. "Ωσπερ δὲ οἱ ἐπὶ τῶν αἰγιαλῶν ἐστῶτες, τοῖς ἐν τῇ θαλάττῃ βαπτιζομένοις συμπάσχοντες, οὐ προΐενται τὴν 10 οἰκείαν ἀσφάλειαν ἐν τῇ περὶ τῶν κινδυνεύοντων φροντίδι, οὕτως οὐδὲ οἱ τοῖς ἀμαρτήμασι τῶν πέλας ἐπιστιγνάζοντες, τὴν οἰκείαν ἀφανίζονται εὐφροσύνην. Τὸ ἐναντίον μὲν οὖν καὶ μείζονα ποιοῦσιν αὐτήν, ὑπὲρ τῶν εἰς τὸν ἀδελφὸν δακρύων, τῆς χαρᾶς τοῦ Κυρίου καταξιούμενοι. Λιὰ τοῦτο, «μακάριοι οἱ κλαί- 15 οντες, καὶ μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται, καὶ αὐτοὶ γελάσονται». Γέλωτα δὲ λέγειν, οὐ τὸν διὰ τῶν παρειῶν ἐκπίπτοντα ψόφον ἐν τῷ αἷματος ἀναβρασμῷ ἄλλὰ τὴν ἄκρατον καὶ ἀμιγῆ παντὸς σκυθρωποῦ ἴλαρότητα. «Κλαίειν οὖν μετὰ κλαιόντων» συγχωρεῖ ὁ ἀπόστολος, ἐπειδὴ τὸ δά- 20 κρονον τοῦτο οἰονεὶ σπέρμα καὶ δάνεισμα γίνεται τῆς αἰωνίου χαρᾶς. Ἀνάβα μοι τῇ διανοίᾳ καὶ θέασαι τὴν ἀγγελικὴν κατάστασιν, εἰ ἄλλη τις αὐτοῖς πρέπει κατάστασις, πλὴν τοῦ χαίρειν καὶ διευθυμεῖσθαι· ὅτι ἡσίωνται παρεστάναι Θεῷ καὶ ἀπολαύειν τοῦ ἀπορρήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ κτίσαντος 25 ἡμᾶς. Πρὸς ἐκεῖνον οὖν τὸν βίον παρορμῶν ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος, πάντοτε χαίρειν ἡμῖν διετάξατο.

5. Ἀλλὰ μὴν πρός γε τὸ δακρῦσαι τὸν Κύριον ἐπὶ Λα-

35. Λουκ. 6,21· Ματθ. 5,4.

36. Ρωμ. 12,15.

παγερά, εἰς αὐτοὺς δὲ ποὺ χαίρονται ἡ κατάστασις τοῦ σώματος εἰναι θαλερὰ καὶ ἐρυθρωπή, ὡσὰν ἡ ψυχὴ νὰ πηδᾶ καὶ νὰ ὀθῆται σχεδὸν πρὸς τὰ ἔξω ἀπὸ μεγάλην εύχαριστησιν. Κοντὰ εἰς αὐτὰ θὰ εἴπωμεν μάλιστα ὅτι καὶ οἱ θρῆνοι καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἀγίων ἐπροκαλοῦντο ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν. Πάντοτε λοιπόν, ὅταν προσέβλεπταν εἰς τὸν ἀγαπητὸν καὶ ηὔξαναν διὰ τοὺς ἑαυτούς των τὴν προερχομένην ἀπ’ ἐκεῖ εύφροσύνην, ἐφρόντιζαν συγχρόνως καὶ διὰ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τοὺς συνανθρώπους των, ἀφοῦ μὲ τὸ νὰ πενθοῦν αὐτοὺς ποὺ ἀμαρτάνουν τοὺς διώρθωναν μὲ τὰ δάκρυα. “Οπως δὲ αὐτοὶ ποὺ στέκονται εἰς τὸν αἰγιαλόν, μὲ τὸ νὰ συμπάσχουν δι’ αὐτοὺς ποὺ βυθίζονται εἰς τὴν θάλασσαν δὲν ἀφήνουν τὴν ἀσφάλειάν των, ἐνῷ φροντίζουν δι’ αὐτοὺς ποὺ κινδυνεύουν, ἔτσι οὕτε αὐτοί, ποὺ θλίβονται διὰ τὰ ἀμαρτήματα τῶν πλησίον, ἐξαφανίζουν τὴν χαράν των. Τὸ ἀντίθετον λοιπόν τὴν κάμνουν μεγαλυτέραν διὰ τῶν δακρύων πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἀφοῦ καταξιώνονται μὲ τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο «εἰναι μακάριοι αὐτοὶ ποὺ κλαίουν καὶ μακάριοι αὐτοὶ ποὺ πενθοῦν, διότι αὐτοὶ θὰ εὔρουν παρηγορίαν καὶ αὐτοὶ θὰ γελάσουν»³⁵. Καὶ γέλωτα ἐννοεῖ ὅχι τὸν θόρυβον ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὰ μάγουλα μὲ τὸν ἀναβρασμὸν τοῦ αἵματος, ἀλλὰ τὴν καθαρὰν καὶ ἀμιγῆ ἀπὸ κάθε σκυθρωπότητα γλυκύτητα. ‘Ο ἀπόστολος λοιπὸν ἐπιτρέπει τὸ «κλαίειν μετὰ κλαίοντων»³⁶, ἐπειδὴ τὰ δάκρυα αὐτὰ γίνονται κατὰ κάποιον τρόπον σπέρμα καὶ δάνεισμα τῆς αἰώνιου χαρᾶς. Ἀνέβα, σὲ παρακαλῶ, μὲ τὴν σκέψιν καὶ κύτταξε τὴν ἀγγελικὴν κατάστασιν, ἐὰν κάποια ἄλλῃ εἰς αὐτοὺς ἀρμόζει κατάστασις ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐθυμίας. Διότι κατηξιώθησαν νὰ παραστέωνται εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τὸ ἀνέκφραστον κάλλος τῆς δόξης τοῦ κτίστου μας. ‘Ο ἀπόστολος λοιπὸν ἐπειδὴ μᾶς παρορμᾷ πρὸς τὴν ζωὴν ἐκείνην, μᾶς διέταξε νὰ χαίρωμεν πάντοτε.

5. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἐδάκρυσε βέβαια

ζάρω καὶ ἐπὶ τῇ πόλει, ἐκεῖνο εἰπεῖν ἔχομεν, ὅτι καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιεν, οὐκ αὐτὸς τούτων δεόμενός, ἀλλά σοι μέτρα καὶ ὄρους τῶν ἀναγκαίων τῆς ψυχῆς παθημάτων καταλιμπάνων.

Οὕτω γοῦν καὶ ἐδάκρυσε, τῶν ὀδυρτικῶν καὶ φιλοθρήνων τὸ 5 ἄγαν περιπαθὲς καὶ ταπεινὸν ἐπανορθούμενος. Εἴ γάρ τι ἄλλο, καὶ τὸ δακρύειν τῆς ἐκ τοῦ λόγου συμμετρίας προσδεῖται· ἐπὶ τίσι γίνεσθαι, καὶ ἐπὶ πόσον, καὶ πότε, καὶ ὅπως προσῆκεν.

"Οτι γὰρ οὐκ ἐμπαθὲς ἦν τὸ δάκρυνον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ διδασκαλικόν, ἐκεῖθεν δῆλον· «Λάζαρος δὲ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται,

10 ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἔξυπνήσω αὐτόν». Τίς ἡμῶν κοιμώμενον ὀδύρεται φίλον, διν μικρὸν ὑστερον προσδοκᾶ διυπνίζειν; «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω». Καὶ δὲ νεκρὸς ἐζωοποιεῖτο καὶ δὲδεμένος περιεπάτει. Θαῦμα ἐν θαύματι κειρίαις δεδέσθαι τοὺς πόδας, καὶ μὴ κωλύεσθαι πρὸς τὴν κίνησιν. Μεῖζον γὰρ ἦν τὸ ἐνισχύον

15 τοῦ ἐμποδίζοντος. Πῶς οὖν δὲ τοιαῦτα ἐνεργεῖν μέλλων, δακρύων ἄξιον τὸ συμβὰν ἔκρινεν; "Η δῆλον, ὅτι πανταχόθεν τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν ὑπερείδων, μέτροις τισὶ καὶ ὅροις τὰ ἀναγκαῖα περιέλαβε πάθη, τὸ μὲν ἀσυμπαθὲς ὡς θηριῶδες ἐκκλίνων, τὸ δὲ φιλόλυπον καὶ πολύθρηγον ὡς ἀγενὲς παραιτούμενος. Διόπερ ἐπι-

20 δακρύσας τῷ φίλῳ, αὐτός τε τὴν κοιωνίαν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ἐπεδείξατο καὶ ἡμᾶς τῶν ἐφ' ἐκάτερα ὑπερβολῶν ἡλευθέρωσε· μήτε καταμαλακίζεσθαι πρὸς τὰ πάθη, μήτε ἀναισθήτως ἔχειν τῶν λυπηρῶν ἐπιτρέπων. Ως οὖν κατεδέξατο τὴν

25 πεῖναν δὲ Κύριος, τῆς στερεᾶς τροφῆς διαπνευσθείσης αὐτῷ, καὶ τὴν δίψαν προσήκατο, τῆς ὑγρότητος ἀναλωθείσης τῆς ἐν τῷ σώματι, καὶ ἐκοπίασε τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων ἐκ τῆς

37. Ἰωάν. 11,11.

38. Ἰωάν. 11,43.

ὁ Κύριος διὰ τὸν Λάζαρον καὶ διὰ τὴν πόλιν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιε, μολονότι ὁ Ἰδιος δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ αὐτά. 'Ἄλλ' ἔπραξεν αὐτὰ διὰ νὰ σοῦ ἀφήσῃ μέτρα καὶ ὅρια διὰ τὰ κατ' ἀνάγκην παθήματα τῆς ψυχῆς. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἐδάκρυσεν, ὡστε νὰ διορθώσῃ τὸ μεγάλον πάθος τῆς θλίψεως καὶ τὴν ἀναξιοπρέπειαν αὐτῶν ποὺ δδύρονται καὶ ἀγαποῦν τὰ μοιρολόγια. Διότι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο καὶ τὰ δάκρυα πρέπει νὰ μετριάζωνται ἀπὸ τὴν λογικήν· δηλαδὴ διὰ ποῖα πράγματα πρέπει νὰ δακρύῃ κανεὶς καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον καὶ πότε καὶ πῶς ἀρμόζει. "Οτι δηλαδὴ τὸ δάκρυσμα τοῦ Κυρίου δὲν ἥταν πάθος, ἀλλὰ διδακτικόν, γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸ ἔξῆς· «ὅ φίλος μᾶς ὁ Λάζαρος ἔχει κοιμηθῆ, ἀλλὰ πηγαίνω νὰ τὸν ξυπνήσω»³⁷. Ποῖος ἀπὸ μᾶς κλαίει φίλον ποὺ κοιμᾶται καὶ ποὺ ὕστερα ἀπὸ δλίγον περιμένει νὰ τὸν ξυπνήσῃ; «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω»³⁸. Καὶ ὁ νεκρὸς ἐλάμβανε ζωὴν καὶ ὁ δεμένος ἐπεριπατοῦσε. Θαῦμα ἐπάνω εἰς τὸ θαῦμα· τὸ ὅτι μὲ νεκρικὰς ταινίας είναι δεμένα τὰ πόδια καὶ δὲν ἐμποδίζονται νὰ βαδίσουν. Διότι ἡ βοήθεια ἥταν μεγαλυτέρα ἀπὸ τὸ ἐμπόδιον. Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσῃ τέτοια ἔργα θὰ ἐθεωροῦσε τὸ συμβάν ἀξιον δακρύων; "Η είναι φανερὸν ὅτι, στηρίζων ἀπὸ παντοῦ τὴν ἀσθένειάν μας, περιέκλεισε τὰ κατ' ἀνάγκην πάθη εἰς μέτρα καὶ ὅρια μὲ τὸ νὰ ἀποστρέφεται μὲν τὴν ἔλλειψιν συμπαθείας ὡς κάτι τὸ θηριῶδες, νὰ ἀποφεύγῃ δὲ ὡς ἀνάρμοστον τὴν τάσιν πρὸς τὴν μεγάλην λύπην καὶ τὸ πολὺ κλάμα. Διότι μὲ τὸ νὰ δακρύσῃ διὰ τὸν φίλον ὁ Ἰδιος ἐφανέρωσε τὴν κοινωνικότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ μᾶς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰς ἀκρότητας πρὸς τὸ ἔνα καὶ τὸ ἄλλο, μὴ ἐπιτρέπων οὕτε νὰ ἐκθηλυνώμεθα ἐνώπιον τῶν παθῶν, οὕτε νὰ γινώμεθα ἀναίσθητοι ἐμπρὸς εἰς τὰ λυπηρά. "Οπως λοιπὸν ὁ Κύριος ὑπέμεινε τὴν πεῖναν, ὅταν ἔξανεμίσθη ἡ στερεὰ τροφή, καὶ ἀπεδέχθη τὴν δίψαν, ὅταν τὸ ύγρὸν στεχεῖον ποὺ ὑπάρχει εἰς τὸ σῶμα ἔξωδεύθη, καὶ ἐκοπίασεν, ὅταν

δόδοιπορίας ύπερταθέντων, οὐ τῆς θεότητος τῷ καμάτῳ δαμαζομένης, ἀλλὰ τοῦ σώματος τὰ ἐκ φύσεως ἐπακολουθοῦντα συμπτώματα δεχομένου, οὗτο καὶ τὸ δάκρυνον προσήκατο, τὸ φυσικὸν τῇ σαρκὶ ἐπιγίνεσθαι σύμπτωμα συγγωρῶν. "Οπερ συμβαίνει, ὅταν τὰ κοῖλα τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ἐκ . ἦ, λύπης ἀναθυμιάσεων πληρωθέντα, οἷον δι' ὁχετῶν τινων τῶν κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς πόρων τοῦ ὑγροῦ τὸ βάρος ἀποσκευάζηται. "Οθεν ἥχοι τινες καὶ ἔλιγγοι καὶ σκοτώσεις ἐπὶ ταῖς ἀδοκήτοις τῶν λυπηρῶν ἀκοαῖς ἐγγίνονται, περιδονούμενης τῆς κεφαλῆς ὑπὸ 10 τῶν ἀτμῶν, οὓς ἡ ἐπὶ τὸ βάθος τοῦ θερμοῦ συστολὴ ἀναπέμπει.

Εἴτα, οἶμαι, ὡσπερ τὸ νέφος εἰς ψεκάδα, οὗτο τὸ πάχος τῶν ἀτμῶν εἰς δάκρυνον διαλύεται. "Ενθεν καὶ ἡδονή τίς ἐστι τοῖς λυπουμένοις περὶ τὸν θρῆνον, λανθανόντως διὰ τοῦ κλαίειν κερούμενον αὐτοῖς τοῦ βαρύνοντος. Συνίστησι δὲ τοῦ λόγου 15 τὸ ἀληθὲς ἡ πεῖρα τῶν γινομένων. Πολλοὺς γὰρ ἔγγωμεν ἐν συμφοραῖς ἀνηκέστοις ἀποστάξαι τὸ δάκρυνον βιαίως ἐγκαρτερόγσαντας· εἴτα τοὺς μέν, εἰς ἀνήκεστα ἐμπεσόντας πάθη, ἀποπληξίας ἡ παραλύσεις, τοὺς δέ, καὶ παντελῶς ἀποψύξαντας, ὡσπερ ἐρείσματος ἀσθενοῦς, τῆς δυνάμεως αὐτῶν τῷ βάρει 20 τῆς λύπης ὑποκλασθείσης. "Ο γὰρ ἐπὶ τῆς φλογὸς ὁρᾶν ὑπάρχει, ὑπὸ τοῦ οἰκείου αὐτὴν καπτοῦ καταπνίγεσθαι, μὴ ὑπεξιόντος, ἀλλὰ περὶ αὐτὴν είλονμένου, τοῦτό φασι καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομούσης τὸ ζῶον δυνάμεως γίνεσθαι, ἀπομαραίνεσθαι γὰρ ὑπὸ τῶν ὀδυνηρῶν καὶ κατασβέννυσθαι, μηδεμιᾶς γινομένης ἐπὶ 25 τὸ ἔξω διαπνοῆς.

6. *Μὴ τοίνυν εἰς συνηγορίαν τοῦ οἰκείου πάθους τὸ τοῦ Κυρίου προβαλλέσθωσαν δάκρυνον οἱ φιλόλυποι. Ως γὰρ ἡ*

οἱ μῆς καὶ τὰ νεῦρα εἶχαν παρατεντωθῆ ἀπὸ τὴν πεζοπορίαν³⁹, ὅχι διότι ἡ θεότης ἐνικᾶτο ἀπὸ τὸν κάματον, ἀλλὰ διότι τὸ σῶμα ὑφίστατο τὰ συμπτώματα ποὺ ἔκ φύσεως ἐπακολουθοῦν, ἔτσι καὶ τὸ δάκρυσμα κατεδέχετο, ἐπιτρέπων νὰ ἐκδηλώνεται εἰς τὴν σάρκα τὸ φυσικόν της σύμπτωμα. Αὐτὸ συμβαίνει, ὅταν αἱ κοιλότητες τοῦ ἐγκεφάλου, ἀφοῦ γεμίσουν ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις ἔκ τῆς λύπης, ξεφορτώνωνται τρόπον τινὰ διὰ μέσου κάποιων ὄχετῶν, τῶν ὀφθαλμικῶν πόρων, τὸ βάρος τοῦ ὑγροῦ. Διὰ τοῦτο ὅταν μὲ τὰ ἀπροσδόκητα ἀκούσματα τῶν λυπηρῶν πραγμάτων προκαλοῦνται βοαί, ζάλαι καὶ σκοτοδίναι, συγκλονίζεται ἡ κεφαλὴ ἀπὸ τοὺς ἀτμοὺς ποὺ ἀναπέμπει ἡ συστολή, ποὺ γίνεται εἰς τὸ βάθος τοῦ θερμοῦ ὑγροῦ. Ἐπειτα, νομίζω ὅπως τὸ σύννεφον διαλύεται εἰς σταγονίδια, ἔτσι καὶ ἡ πυκνότης τῶν ἀτμῶν εἰς δάκρυα. Ἀλλωστε αὐτοὶ ποὺ λυποῦνται δοκιμάζουν κάποιαν εὔχαριστησιν ἀπὸ τὸν θρῆνον, διότι μὲ τὸ κλάμα ἀνεπαισθήτως ἀδειάζει αὐτὸ ποὺ τοὺς βαρύνει⁴⁰. Ἡ πεῖρα τῶν γεγονότων ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων. Δηλαδὴ ἐγνωρίσαμεν πολλοὺς ποὺ ὑπέμειναν τὰς ἀθεραπεύτους συμφορὰς μὲ τὸ χύσιμον τῶν δακρύων· ἐπειτα ἀλλούς μὲν ποὺ ἐπεσαν εἰς ἀνιάτους ἀσθενείας, ἀποπληξίας ἢ παραλύσεις, ἀλλούς δὲ ποὺ τελικῶς ἀπέθαναν, ἀφοῦ ἡ δύναμίς των, ὥσταν ἀνίσχυρον ἔρεισμα, κατέρρευσε κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς λύπης. Αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ συμβαίνει νὰ παρατηροῦμεν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς φλόγας, τὸ νὰ καταπνίγεται κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιον καπνὸν ποὺ δὲν ὑποχωρεῖ, ἀλλὰ στρέφεται γύρω της, αὐτὸ λέγουν ὅτι γίνεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς δυνάμεως ποὺ κυβερνᾷ τὸν ἀνθρωπὸν, ὅτι μαραζώνει δηλαδὴ καὶ σβήνει ἔξ αἰτίας τῶν λυπηρῶν, ὅταν δὲν εὑρίσκῃ διέξοδον.

6. Οἱ ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν λύπην νὰ μὴ προβάλλουν λοιπὸν δι’ ὑποστήριξιν τοῦ ἴδικοῦ των πάθους τὸ δάκρυσμα

40. Καὶ σήμερα λέγεται: «κλάψε γιὰ νὰ ξαλαφρώσῃ».

βρῶσις, ἢν δὲ Κύριος ἔφαγεν, οὐκ ἔστιν ἡδυπαθείας ἡμῖν ἀφορμή, τὸ ἐναντίον μὲν οὖν, ἐγκρατείας καὶ αὐταρκείας δρος δὲ ἀνωτάτω, οὗτῳ καὶ τὸ δάκρυον οὐκ ἔστι νομοθεσία πρὸς τὸ θρηνεῖν, ἀλλὰ μέτρον εὐσχημονέστατον ἐκτεθὲν καὶ κανὼν ἀκριβής, καθ' δν 5 προσῆκε σεμνῶς καὶ εὐσχημόνως τοῖς τῆς φύσεις δροις ἐμμένοντας διαφέρειν τὰ λυπηρά. Οὔτε οὖν γυναιξίν, οὔτε ἀνδράσιν ἐπιτέτραπται τὸ φιλοπενθὲς καὶ πολύδακρυ, ἀλλ' ὅσον ἐπιστηγγάσαι τοῖς λυπηροῖς καὶ μικρόν τι δάκρυον ἀποστάξαι, καὶ τοῦτο ἡσυχῆ, μὴ ἀναβρυχώμενον μηδὲ ὀλολύζοντα, μηδὲ καταρρηγγύν-10 τα χιτῶνα, ἢ κόνιν καταχεόμενον, μηδὲ ἄλλο τι τοιοῦτον ἀσχημονοῦντα τῶν ἐπιτηδευομένων παρὰ τῶν ἀπαιδεύτως ἔχόντων πρὸς τὰ οὐράνια. Δεῖ γὰρ τὸν κεκαθαρμένον τῷ θείῳ διδασκαλίῳ οἶον ὀχυρῷ τινι τειχίῳ τῷ ὁρθῷ λόγῳ πεφράχθαι, καὶ ἀνδρείως καὶ καρτερῶς τὰς τῶν τοιούτων παθῶν προσβολὰς ἀπαμύνασθαι 15 καὶ μή, καθάπερ εἴς τι χωρίον ὑποκαθίμενον, τῷ ταπεινῷ καὶ ὑπείκοντι τῆς ψυχῆς, τὸν τῶν παθῶν ὄχλον ἐπιρρέοντα δέχεσθαι. Ἐνάνδρου γὰρ ψυχῆς καὶ οὐδένα τόνον ἐκ τῆς ἐπὶ Θεὸν ἐλπίδος ἔχούσης, τὸ σφοδρῶς καταρρίγγυνσθαι καὶ ὑποπίπτειν τοῖς λυπηροῖς. Ὡσπερ γὰρ οἱ σκώληκες τοῖς ἀπαλωτέροις 20 τῶν ξύλων ἐντίκτονται μάλιστα, οὕτως αἱ λῦπαι τοῖς μαλακωτέροις ἥθεσι τῶν ἀνθρώπων ἐμφύονται. Μὴ γὰρ ἀδαμάντινος ἢν δὲ Ἰὼβ τὴν καρδίαν; μὴ γὰρ ἐκ λίθου ἢν αὐτῷ πεποιημένα τὰ σπλάγχνα; Ἐπεσον αὐτῷ δέκα παῖδες ἐν βραχείᾳ καιροῦ ροπῆ μιᾷ πληγῇ συντριβέντες ἐν τῷ οἴκῳ τῆς θυμηδίας, ἐν τῷ και-25 ρῷ τῆς ἀπολαύσεως, ἐπικατασείσαντος αὐτοῖς τοῦ διαβόλου τὸ οἰκημα. Εἰδε τράπεζαν αἷματι μεμιγμένην, εἴδε παῖδας

τοῦ Κυρίου. Διότι, ὅπως ἡ βρῶσις ποὺ ἔφαγεν ὁ Κύριος, δὲν ἀποτελεῖ δι’ ἡμᾶς ἀφορμὴν ἥδονικῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον, ὅτι εἶναι δηλαδὴ ὁ ὑπέρτατος ὄρος ἐγκρατείας καὶ αὐταρκείας, ἔτσι καὶ τὸ δάκρυσμα δὲν εἶναι νομοθεσία διὰ νὰ θρηνοῦμεν, ἀλλὰ κάτι ποὺ προεβλήθη, ὡς μέτρον ἀξιοσέβαστον καὶ κανὼν ἀκριβῆς, συμφώνως πρὸς τὸν ὅποιον ἀρμόζει σεμνῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς νὰ ὑπομένουν τὰ λυπηρά αὐτοὶ ποὺ ἔμμενουν εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους. Δὲν ἔχει ἐπιτραπῆ λοιπὸν οὕτε εἰς τὰς γυναῖκας, οὕτε εἰς τοὺς ἄνδρας ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ πένθος καὶ τὸ πολὺ κλάμα, ἀλλὰ τόσον, ὃσον νὰ θλιβῇ κανεὶς διὰ τὰ λυπηρὰ καὶ νὰ χύσῃ ὀλίγα δάκρυα, καὶ αὐτὰ ἥσυχα, δηλαδὴ νὰ μὴ βογγᾶ, μήτε νὰ σκούζῃ, μήτε νὰ ξεσχίζῃ τὰ ἐνδύματα ἢ νὰ κάμνῃ κάποιαν ἄλλην παρομοίαν ἀσχημίαν ἀπὸ αὐτὰς ποὺ διαπράττουν οἱ ἀπαίδευτοι πρὸς τὰ οὐράνια πράγματα. Διότι πρέπει αὐτὸς ποὺ ἔχει καθαρθῆ εἰς τὴν θείαν διδασκαλίαν, ὡσὰν νὰ ἔχῃ περιφραχθῆ μὲ κάποιον ἴσχυρὸν τείχωμα, τὸν ὄρθον λόγον, καὶ νὰ ἀποκρούῃ ἀνδρείως καὶ θαρραλέως τὰς προσβολὰς τῶν παρομοίων παθῶν καὶ νὰ μὴ δέχεται νὰ εἰσορμῇ ὁ θόρυβος τῶν παθῶν εἰς τὸ ταπεινὸν καὶ ὑποχωρητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ὡσὰν εἰς κάποιαν χαμηλοτέραν θέσιν. Διότι ἡ βιαία καταστροφὴ καὶ ἡ ὑποδούλωσις εἰς τὰ λυπηρὰ εἶναι γνώρισμα ἀνάνδρου ψυχῆς ποὺ δὲν λαμβάνει κανένα τονωτικὸν ἀπὸ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ὅπως τὰ σκουλήκια γεννῶνται πολὺ πιὸ εὔκολα εἰς τὰ ἀπαλώτερα ἀπὸ τὰ ξύλα, ἔτσι καὶ αἱ θλίψεις ἐμφυτεύονται εἰς τὰ μαλακώτερα ἥθη τῶν ἀνθρώπων. Μήπως δηλαδὴ ὁ Ἰώβ ἤταν ἀδαμάντινος εἰς τὴν καρδίαν; Μήπως δηλαδὴ τὰ σπλάγχνα ἤταν κατεσκευασμένα εἰς αὐτὸν ἀπὸ πέτραν; Μέσα εἰς ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἔχασε δέκα παιδιά, ποὺ μὲ ἓνα κτύπημα ἔγιναν συντρίμμια εἰς τὸ χαρούμενον σπίτι, κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀπολαύσεως, ὅταν ὁ διάβολος συνεκλόνισε καὶ ἐκρήμνισεν ἐπάνω τους τὸ οἴκημα. Ἀντίκρυσε τὴν τράπεζαν νὰ εἶναι γεμάτη αἷμα· ἀντίκρυσε τὰ παιδιά ποὺ εἶχαν γεννηθῆ εἰς

διαφόρως μὲν κατὰ τὸν χρόνον ἀποτεχθέντας, κοινῇ δὲ ὑπελθόντας τοῦ βίου τὸ τέλος. Οὐκ ὥμαξεν, οὐ κατετίλατο κόμην, οὐκ ἀφῆκε τινα φωνὴν ἀγενῆ, ἀλλὰ τὴν ἀοἰδιμον ἐκείνην καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνυμνούμενην εὐχαριστίαν ἀπεφθέγξατο· «Ο Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον». Μὴ ἀσυμπαθής ὁ ἀνθρωπος; Καὶ πῶς; δς γε περὶ ἑαυτοῦ λέγει· «Ἐγὼ ἔκλαυσα ἐπὶ παντὶ θλιβομένῳ». Ἀλλ' ἀρα μὴ ἐψεύδετο ταῦτα λέγων; Καὶ μὴν μαρτυρεῖ αὐτῷ η ἀλήθεια ὅτι πρὸς ταῖς 10 λοιπαῖς ἀρεταῖς καὶ ἀληθινὸς ἦν· «Ἄνθρωπος γάρ, φησίν, ἀμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀληθινός». Σὺ δὲ ὠδαῖς τισι πρὸς τὸ κατηφὲς πεποιημέναις παραθρηνεῖς καὶ μέλεσι γοεροῖς ἐκτήκειν σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιτηδεύεις· καὶ ὥσπερ τῶν τραγῳδῶν ἵδιόν ἔστι τὸ ἀνάπλασμα καὶ η σκευή, μεθ' ης τὰ θέατρα 15 καταλαμβάνονται, οὕτως οἵει προσήκειν καὶ τῷ πενθοῦντι πρέπον εἶναι σχῆμα, μέλαν ἴματιον, καὶ αὐχμηρὰν κόμην, καὶ σκότος ἐν οἰκίᾳ, καὶ ὁὔπον, καὶ κόνιν, καὶ μέλος στυγνόν, ἀεὶ νεαρὸν τῆς λύπης τὸ τραῦμα τῇ ψυχῇ διασῶζον. Κατάλιπε ταῦτα ποιεῖν τοῖς μὴ ἔχονσιν ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἐδιδάχθης περὶ τῶν ἐν Χριστῷ 20 κοιμηθέντων, ὅτι «Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν». Τί οὖν κλαίεις τὸν ἐξελθόντα μεταμφιάσασθαι; Μήτε σεαυτὸν θρήνει ὡς βοηθοῦ τυνος πρὸς τὸν βίον στερούμενος· «Ἄγαθὸν γάρ, φησίν, ἐλπί-

41. Ἱωβ 1,21.

42. Ἱωβ 30,25.

43. Ἱωβ 1,1.

44. Πρόκειται μᾶλλον διὰ τὰς ἐλεγείας, θρηνώδη δηλαδὴ ἄσματα, κοινῶς «μοιρολόγια», τὰ δποῖα ἐλέγοντο γύρω ἀπό τοὺς νεκρούς καὶ λέγονται δκόμη καὶ σήμερον εἰς τὰ χωρία εἰς ἀναλόγους περιπτώσεις.

διάφορον χρόνον, νὰ είναι συγχρόνως πεθαμένα. Δὲν ἔβγαλε κραυγὰς θρήνου, δὲν ἐμάδησε τὰ μαλλιά, δὲν ἔβγαλε καμμίαν ἀναξιοπρεπῆ φωνὴν, ἀλλ’ ἐπρόφερεν ἐκείνην τὴν περίφημον καὶ ποὺ ἀπὸ ὅλους ἔξυμνεῖται εὐχαριστίαν· «Ο Κύριος ἔδωκεν, δ Κύριος ἐπῆρεν. Ὅτως ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Κύριον, ἔτσι καὶ ἔγινεν· ἂς είναι εὐλογημένον τὸ δνομα τοῦ Κυρίου»⁴¹. Μήπως ὅμως δ ἀνθρωπος ἥταν ἀνάλγητος; Καὶ πῶς είναι τοῦτο δυνατόν; Αὔτὸς βεβαίως λέγει διὰ τὸν ἑαυτόν του· «κι ἔγώ ἔκλαυσα διὰ κάθε πονεμένον»⁴². Ἀλλὰ μήπως ἀράγε ἔψεύδετο, ὅταν ἔλεγεν αὐτά; Ἀλλ’ ὅμως ἡ ἀλήθεια τὸ βεβαιώνει· Διότι κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἥταν καὶ ἀληθής· «Ἀνθρωπος, λέγει, ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀληθινός»⁴³. Σὺ ὅμως μοιρολογεῖς μὲ κάποια τραγούδια ποὺ ἔχουν ποιηθῆ πρὸς τὸ λυπητερὸν⁴⁴ καὶ μὲ γοερὰ ἀσματα φροντίζεις νὰ λυώνῃς τὴν ψυχήν σου. Καὶ ὅπως ἔργον τῶν τραγῳδῶν είναι ἡ ἀλλαγὴ ὅψεως καὶ ἡ ἐνδυμασία τῶν ἥθοποιῶν, μὲ τὴν ὁποίαν κατέχουν θέσιν εἰς τὰ θέατρα, ἔτσι νομίζεις ὅτι ἀρμόζει καὶ εἰς τὸν πενθοῦντα ὅτι τὸ σχῆμα ποὺ τοῦ πρέπει είναι, μαῦρον ἔνδυμα, ἀγριωπά μαλλιά καὶ σκοτάδι εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἀκαθαρσία καὶ σκόνη καὶ θλιβερὸν τραγούδι, ποὺ νὰ διατηρῇ πάντοτε νέον τὸ τραῦμα τῆς λύπτης εἰς τὴν ψυχήν. Ἀφησε αὐτὰ νὰ τὰ κάμνουν αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔλπιζουν⁴⁵. Σὺ ἔχεις διδαχθῆ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτοὺς ποὺ ἔκοιμήθσαν ἐν Χριστῷ⁴⁶ ὅτι· «ἐκεῖνο ποὺ σπέρνεται είναι φθαρτόν, ἐκεῖνον ποὺ ἀνασταίνεται ἀφθαρτον· σπέρνεται ἀδόξιον, ἀνασταίνεται ἔνδοξον· σπέρνεται σῶμα ψυχικόν, ἀνασταίνεται σῶμα πνευματικόν»⁴⁷. Διατί λοιπὸν κλαίεις αὐτὸν ποὺ ἀπῆλθε διὰ νὰ ἀλλάξῃ; Οὕτε τὸν ἑαυτόν σου νὰ θρηνῆς, διότι είναι ώσταν νὰ χάνῃς κάποιον βοηθὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν σου. Διότι «είναι καλόν, λέγει, νὰ ἔλπιζῃς εἰς τὸν Κύ-

45. Α' Θεσσ. 4,13.

46. Ἀποκ. 14,13.

47. Α' Κορ. 15,42 - 44.

ζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον». Μήτε ἔκεινον δδύρου, ὡς δεινὰ πεπονθότα. Μικρὸν γὰρ ὑστερον ἢ ἐξ οὐρανῶν σάλπιγξ αὐτὸν διυπνίσει καὶ ὅψει αὐτὸν παριστάμενον τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. "Ἄφες οὖν ταύτας τὰς ταπεινὰς καὶ ἀ-
5 παιδεύτους φωνάς· οἷμοι τῶν ἀπροσδοκήτων κακῶν! καὶ τό-
τις δ' ἀν ταῦτα ώγίθη γενέσθαι; Καί, πότε δ' ἀν προσεδόκησα
γῆ κατακρύψειν τὴν φιλτάτην ἐμοὶ κεφαλήν; Ταῦτα γὰρ οὐδὲν
ἐτέρον λέγοντος ἀκούωμεν, ἐρυθριᾶν ἡμᾶς προσῆκε, τοὺς ἐκ τε
τῆς μνήμης τῶν παρελθόντων καὶ ἐκ τῆς τῶν παρόντων πει-
10 ρις τὰ ἀναγκαῖα τῆς φύσεως πάθη δεδιδαγμένους.

7. Οὕτε οὖν ἀωρίαι θανάτου, οὕτε ἄλλαι τινὲς δυσκλη-
ρίαι ἀδοκήτως ἐμπεσοῦσαι, ἐκπλήξουσιν ἡμᾶς ποτε τοὺς πα-
δαγωγούμενούς τῷ λόγῳ τῆς φύσεβείας. Οἶον, παῖς μοι ἦν
νεανίας, μόνος τοῦ βίου διάδοχος, παραμύθιον γῆρως, ἐγκαλλώ-
15 πισμα γένους, ἄνθος τῶν ὁμηλίκων, στήριγμα τῆς οἰκίας, αὐ-
τὸ τῆς ἡλικίας ἥγε τὸ χαριέστατον· οὗτος ἀνάρπαστος οἴχεται,
καὶ γῆ καὶ κόνις γέγονεν, ὁ πρὸ βραχέως ἥδὺ μὲν ἀκονσμα φθεγ-
γόμενος, ἥδιστον δὲ θέαμα ὃν τοῖς τοῦ γεννήσαντος διφθαλμοῖς.
Τί οὖν ποιήσομαι; Καταρρήξομαι τὴν ἐσθῆτα καὶ καταδέξο-
20 μαι κυλινδεῖσθαι χαμαὶ καὶ ποτνιᾶσθαι καὶ δυσανασχετεῖν
καὶ δεικνύειν ἐμαυτὸν τοῖς παροῦσιν οίονεὶ παῖδά τινα ὑπὸ πλη-
γῶν ἐκβοῶντα καὶ ἀποσπάζοντα; "Η τῷ ἀναγκαῖῳ τῶν γινο-
μένων προσέχων, ὅτι ἀπαραιτητος ὁ τοῦ θανάτου νόμος καὶ
διὰ πάσης ὁμοίως ἡλικίας χωρῶν καὶ πάντα ἐφεξῆς τὰ σύνθετα
25 διαλύων, οὐ διενισθήσομαι τῷ συμβάντι; οὐδὲ ἀνατραπήσομαι
τὸν νοῦν ὡς ὑπὸ πληγῆς ἀπροσδοκήτου καταρραχθείς, πάλαι
προπεπαιδευμένος ὅτι θυητὸς ὁν, θυητὸν εἰχον τὸν παῖδα, καὶ

ριον, παρά νὰ ἔλπιζης εἰς ἀνθρωπον»⁴⁸. Μήτε νὰ δδύρεσαι δι' ἑκεῖνον, διότι ἐδεινοπάχθησε. Διότι ὑστερα ἀπὸ δλίγον ἡ οὐράνιος σάλπιγγα θὰ τὸν ἔξυπνήσῃ καὶ θὰ τὸν ἰδῆς νὰ παραστέκεται εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ. "Αφησε λοιπὸν αὐτὰς τὰς ταπεινὰς καὶ ἀγροίκους φωνάς· «'Ἄλλοι μονον, τί ἀναπάντεχα κακά!» καὶ τό· «πτοῖος ἐπερίμενε νὰ μοῦ συμβοῦν αὐτά;». Καί, «ποτὲ δὲν ἀνέμενα νὰ παραχώσω εἰς τὴν γῆν τὸ ἀγαπητόν μου πρόσωπον». Καὶ ἀν αὐτὰ ἀκούωμεν νὰ τὰ λέγῃ ἄλλος, ἡμεῖς ἀρμόζει νὰ κοκκινίζωμεν· ἡμεῖς οἱ δποῖοι ἔχομεν διδαχθῆ καὶ διὰ τῆς ἀναμήσεως τῶν περασμένων καὶ διὰ τῆς ἐμπειρίας τῶν τωρινῶν τὰ ἀναγκαῖα ἀπὸ τὴν φύσιν πάθη.

7. 'Ημᾶς οἱ δποῖοι ἔχομεν παιδαγωγηθῆ μὲ τὸν λόγον τῆς πίστεως δὲν θὰ μᾶς τρομάξουν ποτὲ οὔτε οἱ πρόωροι θάνατοι, οὔτε ἄλλα δυστυχήματα ποὺ ἀπροσδοκήτως θὰ συμβοῦν. "Οπως π.χ. διούσ μου ἡταν νέος, δι μοναδικὸς κληρονόμος τῆς περιουσίας, παρηγορία τοῦ γήρατος, κόσμημα τῆς γενιᾶς, ἀνθως τῶν συνομηλίκων, τὸ στήριγμα τοῦ σπιτιοῦ, διηγε τὸ πιὸ χαρούμενον στάδιον τῆς ἡλικίας, αὐτὸς ἀνηρπάγη καὶ ἔχάθη. "Εγινε χῶμα καὶ σκόνη, αὐτὸς ποὺ πρὸ δλίγου, δταν ώμίλει, ἡταν ἀκουσμα γλυκὺ καὶ ἀκόμη πιὸ γλυκύτερον θέαμα εἰς τὰ μάτια τῶν γονέων. Τί λοιπὸν θὰ κάμω; Θὰ ξεσχίσω τὸ ἔνδυμα καὶ θὰ καταδεχθῶ νὰ κυλίωμαι κάτω καὶ νὰ θρηνῶ μεγαλόφωνα καὶ νὰ δυσανασχετῶ καὶ νὰ δεικνύω τὸν ἑαυτόν μου εἰς τοὺς παρευρισκομένους ώσὰν κάπτοι παιδί ποὺ ἀπὸ τὰ κτυπήματα ξεφωνίζει καὶ σπαρταρᾶ; "Η μὲ τὸ νὰ στρέφω τὴν προσοχήν μου εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῶν συμβαινόντων δτι δ νόμος τοῦ θανάτου είναι ἀμείλικτος καὶ προχωρεῖ δμοίως διὰ μέσου κάθε ἡλικίας καὶ διαλύει δλα δσα είναι σύνθετα, δὲν θὰ ξενισθῶ μὲ τὸ συμβάν; Δὲν θὰ σαλευθοῦν τὰ μυαλά μου, ώσὰν νὰ ἔχω συντριβῆ ἀπὸ ἀναπάντεχον πλῆγμα, δταν πρὸ πολλοῦ ἔχω διδαχθῆ δτι, δντας δ ἴδιος θνητός, είχα θνητὸν παιδί, καὶ δτι ἐκ φύσεως τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν

δτι οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ εἰς τὸ παντελὲς παραμένειν τοῖς κτησαμένοις πέφυκεν; Ἀλλὰ καὶ πόλεις μεγάλαι καὶ περιφανεῖς τῇ τε τῶν κατασκενασμάτων λαμπρότητι, καὶ τῇ δυνάμει τῶν ἐνοικούντων καὶ τῇ λοιπῇ κατά τε τὴν χώραν 5 καὶ τὴν ἀγορὰν εὐθηρίᾳ διαπρέπουσαι, ἐν ἐρειπίοις νῦν μόνοις τῆς παλαιᾶς σεμνότητος τὰ σύμβολα φέρουσι. Καὶ πλοῖον πολλάκις ἐκ θαλάττης διασωθὲν καὶ μυριάκις μὲν ταχυναυτῆσαν μυρίον δὲ φόρτον τοῖς ἐμπορευομένοις διακομίσαν, μιᾶ προσβολῆ 10 πνεύματος ἡφανίσθη. Στρατόπεδα δὲ κρατήσαντα μάχαις πολλάκις τῶν ἐναντίων, περιτραπείστης αὐτοῖς τῆς εὐημερίας, ἐλειποὺν θέαμα καὶ διήγημα γέγονεν. Ἐθνη δὲ δλα καὶ νῆσοι ἐπὶ μέγα δυνάμεως προελθοῦσαι καὶ πολλὰ μὲν κατὰ γῆν, πολλὰ δὲ κατὰ θάλασσαν, ἐγείρασαι τρόπαια, πολὺν δὲ πλοῦτον ἐκ λαφύρων ἀθροίσασαι, ἢ χρόνῳ κατηναλώθησαν, ἢ αἰχμάλωτοι 15 γενόμεναι, δουλείαν τῆς ἐλευθερίας ἡλλάξαντο. Καὶ δλως, ὅπερ ἀν εἴπης τῶν μεγίστων καὶ ἀφορήτων κακῶν, ἥδη προλαβὼν δ βίος ἔχει τὰ ὑποδείγματα. Ὡσπερ οὖν τὰ βάρῃ ταῖς ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ ὁπαῖς διακρίνομεν, καὶ τοῦ χρυσοῦ τὴν διαφορὰν τῇ λίθῳ προστριβούντες δοκιμάζομεν, οὕτω πρὸς τὰ ἐκτεθέντα 20 ήμιν παρὰ τοῦ Κυρίου μέτρα τὴν μνήμην ἐπαναφέροντες, οὐδαμοῦ ἀν τῶν δρων τῆς σωφροσύνης ἐκπέσοιμεν. Ἐπειδὰν οὖν σοὶ ποτε προσπέσῃ τῶν ἀβουλήτων τι, μάλιστα μὲν τῷ προεντρεπισμένῳ τῆς διανοίας, τὴν ταραχὴν μὴ παθεῖν ἐπειτα δὲ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων κονφότερα ποιεῖν τὰ παρόντα. 25 Ὡσπερ γὰρ οἱ ἀσθενεῖς τὰ ὅμματα, τῶν ἄγαν λαμπρῶν τὰς δψεις ἀπάγοντες, ἐν ἀνθεσι καὶ πόαις προσαναπαύονται, οὕτω χρὴ καὶ τὴν ψυχὴν μὴ συνεχῶς καταβλέπειν τὸ λυπηρόν, μηδὲ τοῖς παροῦσιν ἀνιαροῖς προσκεῖσθαι, ἀλλὰ πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ὅντως ἀγαθῶν περιάγειν αὐτῆς τὸ ὅμμα. Οὕτω κατορθωθή-

είναι βέβαιον, οὕτε παραμένουν ώς τὸ τέλος εἰς τοὺς κατόχους; Ἀλλὰ καὶ πόλεις μεγάλαι καὶ ἔνδοξοι καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τῶν κτισμάτων καὶ διὰ τὴν δύναμιν τῶν κατοίκων, καὶ ποὺ διέπρεπαν κατὰ τὸν ὑπόλοιπον πλοῦτον καὶ εἰς τὴν περιοχὴν καὶ εἰς τὴν ἀγοράν, δὲν φέρουν τώρα εἰς μόνα τὰ ἐρείπια τὰ σημεῖα τῆς παλαιᾶς μεγαλοπρεπείας; Καὶ πλοῖον ποὺ πολλὰς φορὰς ἔχει διασωθῆ ἀπὸ τρικυμίαν καὶ ἐταξίδευσεν ἀπείρους φορὰς καὶ μετέφερεν ἀναρίθμητα φορτώματα εἰς τοὺς ἐμπόρους, μὲν ἔνα κτύπημα ἀνέμου συνήθως ἔξαφανίζεται. Στρατεύματα ποὺ πολλὰς φορὰς ἐνίκησαν εἰς μάχας τοὺς ἀντιπάλους, ὅταν ὅμως ἤλλαξε δι' αὐτὰ ἡ τύχη, ἔγιναν ἐλεεινὸν θέαμα καὶ μῆθος. Ὁλόκληρα δὲ ἔθνη καὶ νησιά, ποὺ ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν καὶ ποὺ ἔστησαν πολλὰ τρόπαια νίκης καὶ κατὰ ξηράν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ποὺ συνεκέντρωσαν πλοῦτον πολὺν ἀπὸ λάφυρα, ἡ μὲ τὸν χρόνον ἔξελιπαν ἡ ἀφοῦ ἡχμαλωτίσθησαν ἀντήλλαξαν τὴν ἐλευθερίαν των μὲ τὴν δουλείαν. Καὶ γενικῶς, ὅποιο ἀπὸ τὰ πιὸ μεγάλα καὶ δυσβάστακτα κακὰ θὰ ἡμποροῦσες νὰ ἀναφέρης, ἔχει ἐκ τῶν προτέρων κιόλας ἡ ζωὴ τὰ παραδείγματα. Ὅπως λοιπὸν διακρίνομεν τὰ βάρη μὲ τὴν φοράν τῆς ζυγαριᾶς καὶ δοκιμάζομεν τὴν ποιότητα τοῦ χρυσοῦ μὲ τὸ νὰ τὸν προστρίβωμεν εἰς τὸν ἀδάμαντα, ἔτσι ἀφοῦ ἐπαναφέρωμεν τὴν μνήμην πρὸς τὰ μέτρα ποὺ δὲ Κύριος ἔχει προβάλει εἰς ἡμᾶς, πουθενὰ δὲν θὰ πέσωμεν ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς σωφροσύνης. Ἐὰν λοιπὸν κάποτε σοῦ συμβῇ κάτι ἀπὸ τὰ ἀπροσδόκητα, ἔχων μὲν πολὺ καλὰ προετοιμασμένον τὸ φρόνημα, νὰ μὴ ταραχθῆς· ἔπειτα δὲ μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων νὰ κάμηνς ἐλαφρώτερα τὰ παρόντα. Ὅπως δηλαδὴ οἱ ἄρρωστοι εἰς τὰ μάτια ἀποφεύγουν νὰ κυττάζουν τὰ πολὺ λαμπρὰ ἀντικείμενα καὶ ἀναπταύουν τὰ βλέμματά των εἰς τὰ ἀνθη καὶ τὴν πρασινάδα, ἔτσι πρέπει καὶ ἡ ψυχὴ νὰ μὴ θεωρῇ συνεχῶς τὰ λυπηρά, μήτε νὰ ἀφοσιώνεται εἰς τὰ παρόντα ἀνιαρά, ἀλλὰ νὰ περιφέρῃ τὸ βλέμμα τῆς εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀληθινῶν ἀγαθῶν. ἔτσι θὰ κατόρθωσης νὰ

σεταί σοι τὸ «πάντοτε χαίρειν»· ἐὰν δὲ μὲν βίος σοι ἀεὶ πρὸς Θεὸν ἀποβλέπη, ἡ δὲ ἐλπὶς τῆς ἀντιδόσεως κονφίζῃ τοῦ βίου τὰ λυπηρά. Ἡ τιμάσθης; Ἀλλὰ πρὸς τὴν δόξαν τὴν διὰ τῆς ὑπομονῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποκειμένην ἀπόβλεψον. Ἔξημιώθης; 5 Ἀλλ’ ἐνατένισον τῷ πλούτῳ τῷ ἐπουρανίῳ καὶ τῷ θησαυρῷ, διὸ ἀπέθου σεαυτῷ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων. Ἐξέπεσες τῆς πατρίδος; Ἀλλ’ ἔχεις πατρίδα τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Τέκνον ἀπέβαλες; Ἀλλ’ ἀγγέλους ἔχεις, μεθ’ ὧν χορεύσεις περὶ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφρανθήσῃ τὴν αἰώνιον εὐφρο-
10 σύην. Οὕτως ἀντιτιθεὶς τοῖς παροῦσιν ἀνιαροῖς τὰ προσδοκώμενα ἀγαθά, φυλάξεις σεαυτῷ τὸ ἄλυπον τῆς ψυχῆς καὶ ἀτάραχον, ἐφ’ δὲ προσκαλεῖται ἡμᾶς ἡ νομοθεσία τοῦ ἀποστόλου. Μήτε τὰ φαιδρὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων περιχαρείας ἀμέτρους ἐμποιείτω σου τῇ ψυχῇ, μήτε τὰ λυπηρὰ κατηφείας
15 καὶ συστολαῖς τὸ γαῦρον αὐτῆς καὶ ὑψηλὸν ταπεινούτω. Μὴ γὰρ οὕτω προπεπαιδευμένος περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον, οὐδέ ποτε ἀκύμονα ζωὴν καὶ ἀτάραχον ζήσῃ. Τοῦτο δέ σοι ὁρίως κατορθωθήσεται, ἐὰν ἔχῃς τὴν ἐντολὴν σύνοικον, τὴν πάντοτε χαίρειν σοι παραινοῦσαν, ἀποπεμπόμενος μὲν τὰ δχληρὰ τῆς
20 σαρκός, συνάγων δὲ τὰς τῆς ψυχῆς εὐφροσύνας καὶ τῶν μὲν παρόντων τὴν αἰσθησιν ὑπερβαίνων, πρὸς δὲ τὴν ἐλπίδα τῶν αἰώνιων ἀποτείνων τὴν ἔννοιαν, ὃν καὶ μόνη ἡ φαντασία ἐξαρκεῖ τὴν ψυχὴν εὐφροσύνης πληρῶσαι καὶ τὸ ἀγγελικὸν ἀγαλλίαμα ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐνοικίσαι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
25 ὃς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

χαίρης πάντοτε, ἐὰν μὲν ὁ βίος σου ἀποβλέπῃ πάντοτε πρὸς τὸν Θεόν, ἡ δὲ ἐλπὶς τῆς ἀνταποδόσεως ἀνακουφίζει τὰ δυσάρεστα τῆς ζωῆς. Ἐχεις ἀτιμασθῆ; Νὰ ἀποβλέψῃς πρὸς τὴν δόξαν ποὺ διὰ τῆς ὑπομονῆς φυλάσσεται εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἐχεις ζημιωθῆ; Νὰ ἀτενίσῃς εἰς τὸν ἐπουράνιον πλοῦτον καὶ εἰς τὸν θησαυρόν, τὸν δποῖον κατέθεσες διὰ τὸν ἔαυτόν σου μὲ τὰ καλὰ ἔργα. Ἐχεις ἔξορισθῆ ἀπὸ τὴν πατρίδα; Ἐχεις ὅμως πατρίδα τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Ἐχασες τέκνον; Ἐχεις ὅμως ἀγγέλους μὲ τοὺς δποίους θὰ χορεύσῃς γύρω ἀπὸ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ εὐφρανθῆς τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην. Ἔτσι ἀφοῦ ἀντιπαραβάλῃς τὰ προσδοκώμενα ἀγαθὰ πρὸς τὰ παρόντα δυσάρεστα, θὰ διατηρήσῃς εἰς τὸν ἔαυτόν σου τὴν ἀλυπίαν καὶ ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς, ὅπου καὶ μᾶς προσκαλεῖ ἡ νομοθεσία τοῦ ἀποστόλου. Τὰ φαιδρὰ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα νὰ μὴ ἐμβάλλουν εἰς τὴν ψυχὴν σου ὑπερβολικάς χαράς, καὶ τὰ λυπηρὰ νὰ μὴ ταπεινώνουν μὲ κατουφιάσματα καὶ ἔξετελισμούς τὸ ὑπερήφανον καὶ ὑψηλὸν φρόνημά της. Διότι ἐὰν ἔτσι δὲν είσαι παιδαγωγημένος γύρω ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς, οὐδέποτε θὰ ζήσῃς ἀκύμαντον καὶ ἀτάραχον ζωήν. Αὔτὸ δὲ εὔκολα θὰ τὸ ἐπιτύχης, ἐὰν ἔχῃς συγκάτοικον τὴν ἐντολὴν ποὺ σὲ προτρέπει πάντοτε νὰ χαίρεσαι, ἐὰν ἀποδιώκῃς αὐτὰ ποὺ ἐνοχλοῦν τὴν σάρκα καὶ συγκεντρώνῃς τὰς εὐφροσύνας τῆς ψυχῆς καὶ ἐὰν ξεπερνᾶς τὴν ἐντύπωσιν τῶν παρόντων καὶ κατατείνῃς τὴν σκέψιν πρὸς τὴν ἐλπίδα τῶν αἰώνιων. Αὕτῶν καὶ μόνη ἡ φαντασία εἶναι ἀρκετὴ νὰ γεμίσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ εὐφροσύνην καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὰς καρδίας μας τὸ ἀγγελικὸν ἀγαλλίαμα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ποὺ εἶναι ὁ Κύριός μας, εἰς τὸν δποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

*ΟΜΙΛΙΑ
ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ*

1. Ὡφειλεν ἄνθρωπος ἐν τῇ παρὰ Θεῷ δόξῃ μεμενηκέναι, καὶ εἰχεν ἀν ὕψος οὐκ ἐπίπλαστον, ἀλλ᾽ ἀληθινόν· δυνάμει Θεοῦ μεγαλυνόμενος, σοφίᾳ θείᾳ φαιδρυνόμενος, αἰωνίᾳ ζωῇ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς εὐφραινόμενος. Ἐπειδὴ δὲ τὴν τῆς θείας δόξης 5 ἐπιθυμίαν μετέθηκε καὶ μείζονα προσδοκήσας καὶ σπεύσας ὅπερ οὐκ ἡδύνατο λαβεῖν, ἀπώλεσεν ὅπερ ἔχειν ἡδύνατο· μεγίστη σωτηρία αὐτῷ καὶ τῆς νόσου θεραπεία καὶ πρὸς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπάνοδος, ἀτυφία, καὶ τὸ μὴ φαντάζεσθαι δόξης τινὸς περιβολὴν δι' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ζητεῖν παρὰ Θεοῦ. Οὕτω γὰρ 10 διορθώσει τὸ πταισμα, οὗτως ίάσεται τὸ νόσημα, οὗτως ἀναδραμεῖται πρὸς τὴν ἴεράν, ἦν κατέλιπεν, ἐντολήν. Ἀλλ᾽ ὁ καταβαλὼν ἐλπίδι δόξης φευδοῦς τὸν ἄνθρωπον διάβολος οὐ παύεται τοῖς αὐτοῖς ἐρεθίσμασιν ἐκκαλούμενος καὶ μνρία μηχανήματα πρὸς τοῦτο ἐξευρίσκων· μέγα μὲν ἐπιδεικνὺς αὐτῷ, χρημάτων 15 περιβολὴν, ἵνα ἐπὶ τούτῳ μεγαλύνηται καὶ περὶ τοῦτο σπουδάζῃ, ὅπερ ἐστὶν οὐδὲν μὲν εἰς δόξαν, μέγα δὲ εἰς κίνδυνον. Χρημάτων γὰρ πορισμός, πλεονεξίας μὲν ὑπόθεσις, κτῆσις δέ, οὐδὲν εἰς εὐδοξίαν, ἀλλὰ μάτην τυφλοῖ, διακενῆς ἐπαίρει, φλεγμονῆς τινὶ παραπλήσιον πάθος ἐργάζεται περὶ τὴν ψυχήν. Οὐ γὰρ ὑγι-

ΟΜΙΛΙΑ
ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

1. Θὰ ἔπρεπεν δὲ ἄνθρωπος νὰ εἶχε μείνει κοντὰ εἰς τὴν θείαν δόξαν καὶ θὰ εἶχεν ἔτσι δχι πλαστὸν ἀλλ' ἀληθινὸν μεγαλεῖον. Διότι θὰ ἐμεγαλύνετο μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐλαμπρύνετο μὲ τὴν θείαν σοφίαν καὶ θὰ ηύφραίνετο μὲ τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τὰ ἀγαθά τῆς. Ἐπειδὴ δμως μετέθεσεν ἀπὸ τὴν θείαν δόξαν τὴν ἐπιθυμίαν καὶ μὲ τὸ νὰ ἐλπίσῃ ἀνώτερα πράγματα καὶ μὲ τὸ νὰ σπεύσῃ νὰ λάβῃ αὐτὸ ποὺ δὲν ἡμποροῦσεν, ἔχασε καὶ αὐτὸ ποὺ ἡμποροῦσε νὰ ἔχῃ, δι' αὐτὸ εἶναι μεγίστη σωτηρία καὶ συνάμα θεραπεία τῆς ἀρρώστιας καὶ ἐπιστροφὴ εἰς τὴν ἀρχικὴν κατάστασιν ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ τὸ νὰ μὴ φαντάζεται ὅτι ἀπὸ μόνος του θὰ περιβληθῇ κάποιαν δόξαν, ἀλλὰ νὰ τὴν ζητῇ ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι ἔτσι θὰ διορθώσῃ τὸ σφάλμα, ἔτσι θὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀρρώστιαν, ἔτσι θὰ ἀνατρέξῃ πίσω εἰς τὴν ἴερὰν ἐντολήν, τὴν δποίαν ἐγκατέλειψεν. Ἀλλ' δ διάβολος, δ δποῖος ἐνίκησε τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπατηλῆς δόξης, δὲν θὰ παύσῃ νὰ τὸν προκαλῇ μὲ τὰ ἵδια ἐρεθίσματα καὶ νὰ ἔξευρίσκῃ πρὸς τοῦτο ἀπείρους ἐφευρέσεις, μὲ τὸ νὰ τοῦ ἐπιδεικνύῃ τὸν πλοῦτον τῶν χρημάτων ὡς μεγάλο πρᾶγμα, διὰ νὰ καυχᾶται δι' αὐτὸν καὶ ν' ἀσχολῆται μ' αὐτόν. Πρᾶγμα ποὺ εἶναι μηδαμινὸν διὰ δόξαν, ἀλλὰ μέγα εἰς κίνδυνον. Διότι δ πορισμὸς τῶν χρημάτων εἶναι ὑπόθεσις πλεονεξίας καὶ ἡ ἀπόκτησίς των εἶναι μηδαμινὴ διὰ τὴν καλὴν φήμην. Εἰς τὰ χαμένα δμως ἀποτυφλώνει, ἀσκόπως προκαλεῖ ἀλαζονείαν καὶ δημιουργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν πάθος παρόμοιον

ἥς ὅγκος, οὐδὲ ὡφέλιμος, δ τῶν φλεγμανόντων σωμάτων, ἀλλὰ νοσώδης, ἐπιβλαβής, ἀρχὴ κινδύνου καὶ πρόφασις ἀπολείας. Τοιοῦτο καὶ περὶ ψυχῆν ὑπερηφανία. Καὶ γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ χρήμασιν ἔπαρσις γίνεται, οὐδὲ μόνον ταῖς ἀπὸ τῶν χρημάτων κομπώδεσι διαίταις τε καὶ περιβολαῖς ἔπαιρονται ἄνθρωποι· πολυτελεῖς ὑπὲρ τὴν χρείαν παρατιθέμενοι τραπέζας τρυφηλάς, οὐκ ἀναγκαίας περιβαλλόμενοι τὰς ἐσθῆτας, οἰκων μεγέθη κατασκευάζοντες καὶ κάλλει ποικίλλοντες, οἰκετῶν ἀκολούθων πλήθη, καὶ κολάκων ἀναριθμίτων ἐξηρτημένοι συστήματα, 10 ἀλλὰ καὶ χειροτονητοῖς ἀξιώμασιν ὑπὲρ φύσιν ὑψοῦνται. Εἰ δῆμος ἀξιώμα δῷ, εἴ τιος προεδρίας ἀξιώσειε καὶ τὸ τῆς ὑπεροχῆς ἀξιώμα ψηφίσαιτο αὐτῷ, καὶ ἐνταῦθα δή, καθάπερ ὑπεροβάλλοντες τὴν ἀνθρώπειον φύσιν, μόνον τὴν οὐκ ἐπὶ νεφελῶν ἰδρῦσθαι νομίζουσι, πάτημα τοὺς ὑποκειμένους ἀνθρώπους ἥγούμενοι καὶ κατὰ τῶν τὴν ἀξίαν δεδωκότων αὐτοῖς ἔπαιρούμενοι καὶ δι’ ὧν εἶναι δοκοῦσί τινες, κατὰ τούτων ἀλαζονεύμενοι· πρᾶγμα πλῆρες ἀνοίας ὑπομένοντες, δνείρον σαθροτέραν ἔχοντες δόξαν, καὶ ματαιοτέραν φασμάτων νυκτερινῶν περιβεβλημένοι λαμπρότητα, νεύματι δήμου συνισταμένην 20 καὶ νεύματι διαλυομένην. Οἷος ἦν ὁ παράφρων ἐκεῖνος, ὁ τοῦ Σολομῶντος νίος, ὁ νέος τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς φρένας νεώτερος, ὁ τῷ δήμῳ ζητοῦντι πραοτέραν ἥγεμονίαν ἀπειλήσας χαλεπωτέραν καὶ διὰ τῆς ἀπειλῆς ἀπολέσας τὴν βασιλείαν, δι’ ἦς προσεδόκησε βασιλικῶτερος ὀφθήσεσθαι, διὰ ταύτης καθαιρεθεὶς 25 ἦς εἶχεν ἀξίας. Θρασύνει δὲ ἄνθρωπον καὶ χειρῶν δύναμις καὶ τάχος ποδῶν καὶ σώματος εὐμορφία, νόσων παραναλώ-

πρὸς φλόγωσιν. Διότι τὸ βάρος τῶν σωμάτων, ποὺ πάσχουν ἀπὸ φλόγωσιν δὲν εἶναι ὑγιεινόν, οὔτε ὡφέλιμον, ἀλλὰ νοσηρὸν καὶ ἐπιβλαβές. Εἶναι ἀρχὴ κινδύνου καὶ αἰτία καταστροφῆς. Κάτι παρόμοιον εἶναι καὶ ἡ ὑπερηφάνεια διὰ τὴν ψυχήν. Πράγματι ἡ ἀλαζονεία δὲν γίνεται μόνον διὰ τὰ χρήματα. Οὔτε οἱ ἀνθρώποι ὑπερηφανεύονται μόνον διὰ τὰς κομπαστικὰς διαίτας καὶ ἐνδυμασίας, μὲ τὸ νὰ παραθέτουν δηλαδὴ πολυτελῆ καὶ ἔξω ἀπὸ τὰς ἀνάγκας ἀπολαυστικὰ τραπέζια, νὰ φοροῦν ἐνδύματα ποὺ δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, νὰ κατασκευάζουν σπίτια μεγάλα καὶ νὰ τὰ καλλωπίζουν μὲ κεντήματα, νὰ ἔξαρτῶνται ἀπὸ πλήθη ἀκολούθων ὑπηρετῶν καὶ ἀπὸ συγκροτήματα κολάκων, ἀλλὰ καὶ ὑπερβολικὰ καμαρώνουν καὶ διὰ τὰ αἱρετὰ ὀξιώματα. Ἐὰν δὲ λαὸς τοὺς δώσῃ κάποιο ὀξίωμα, ἔὰν θὰ τοὺς θεωρήσῃ ὀξίους διὰ κάποιαν προεδρίαν καὶ μὲ τὴν ψῆφον τοὺς παραχωρήσῃ ἀνώτατον ὀξίωμα, καὶ μάλιστα ἔδῶ, ὥστα νὰ ξεπερνοῦν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μόνον ποὺ δὲν νομίζουν ὅτι ἔχουν ἐγκατασταθῆ ἐπάνω εἰς τὰ σύννεφα· καὶ διὰ τοῦτο θεωροῦν πάτημα τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ἔξουσίαν των καὶ ὑπερηφανεύονται ἐμπρὸς εἰς ἐκείνους ποὺ τοὺς ἔδωσαν τὴν ὀξίαν καὶ ἀλαζονεύονται ἐμπρὸς εἰς αὐτοὺς μὲ τὴν ψῆφον τῶν δποίων φαίνονται ὅτι κάτι εἶναι. Καὶ ὑφίστανται μίαν κατάστασιν γεμάτην τρέλλαν μὲ τὸ νὰ ἔχουν δόξαν ποὺ εἶναι πιὸ σαθρὰ καὶ ἀπὸ ὄνειρον καὶ μὲ τὸ νὰ περιβάλλωνται λαμπρότητα ποὺ εἶναι πιὸ ματαία καὶ ἀπὸ τὰ νυκτερινὰ φαντάσματα. Τέτοιος ὑπῆρξεν ἐκείνος ὁ τρελλός, ὁ υἱὸς τοῦ Σολομῶντος, ὁ νεαρὸς εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ πολὺ πιὸ νέος εἰς τὰ μυαλά. Ὁ δποῖος ἡπείλησε βαρυτέραν βασιλείαν εἰς τὸν λαὸν ποὺ ἔζητοῦσεν ἡπιωτέραν καὶ ὁ δποῖος καθηρέθη μὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν μὲ τὴν δποίαν εἶχεν ἐλπίσει νὰ φανῇ βασιλικῶτερος¹. Καὶ ἡ δύναμις τῶν χεριῶν καὶ ἡ γρηγοράδα τῶν ποδιῶν καὶ ἡ σωματικὴ ὅμορφιά, αὐτὰ δηλαδὴ ποὺ τὰ καταστρέφουν αἱ ἀρρώστιαι καὶ τὰ φθείρει ὁ χρόνος, ἀκόμη καὶ αὐτὰ ἀποθρασύνουν τὸν ἀνθρωπὸν.

ματα καὶ χρόνου δαπανήματα· καὶ οὐκ αἰσθάνεται ὅτι «Πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου, ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε». Τοιαῦται γιγάντων ἐπὶ δυνάμει ἀλαζονεῖαι, καὶ Γολιάθ ἀνοήτου φρόνημα θεομά-⁵ χον, καὶ ὁ κάλλει μέγα φρονῶν Ἀδωνίας, καὶ μεγέθει κόμης ἐπαιρόμενος Ἀβεσσαλώμ.

2. Ὁ δὲ δοκεῖ τῶν ἀλλων τῶν ὑπαρχόντων ἀνθρώποις καλῶν μέγιστον εἶναι καὶ βεβαιότερον, ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις, καὶ τοῦτο ματαίαν ἔχει τὴν ἐπαρσιν καὶ ὑψος οὐκ ἀληθὲς 10 παρασκευάζει, τῆς παρὰ Θεοῦ σοφίας ἀπούσης, εἰς οὐδὲν τούτων λογιζομένων. Διαπίπτει μὲν γὰρ αὐτῷ τῷ διαβόλῳ τὸ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου σόφισμα, καὶ καθ' ἑαυτοῦ τεχνάσας ἔλαθεν δικατὰ τοῦ ἀνθρώπου μεμηχάνηται, οὐδὲν τοσοῦτον ἐκεῖνον ζημιώσας, διν ἥλπισεν ἀπαλλοτριώσειν Θεοῦ καὶ ζωῆς αἰωνίου, 15 ὃσον ἑαυτὸν προδούς, ἀποστάτης Θεοῦ γεγονὼς καὶ θανάτῳ καταδικασθεὶς αἰωνίω. Καὶ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου στήσας παγίδα, διὰ ταύτης ἐάλω, σταυρωθεὶς ἐνῷ σταυρώσειν προσεδόκησε, καὶ ἀποθανὼν ἐνῷ τὸν Κύριον ἥλπισεν ἀναιρήσειν θανάτῳ. Εἰ δὲ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, ὁ πρῶτος καὶ μέγιστος καὶ ἀδρατος 20 τῆς κοσμικῆς σοφίας σοφιστής, ἀλίσκεται τοῖς ἑαυτοῦ σοφίσμασι, εἰς τὴν ἐσχάτην περιιστάμενος ἀφροσύνην, πολλῷ μᾶλλον οἱ ἑκείνου μαθηταὶ καὶ ζηλωταί, καὶ μνρία σοφίσωνται, «Φά-

2. Ἡσ. 40,6·7.

3. Γέν. 6,4.

4. Α' Βασιλ. 17,4.

Δὲν ἔχει συναίσθησιν ὅτι «κάθε ἀνθρωπος εἶναι χόρτος καὶ κάθε ἀνθρωπίνη δόξα δμοιάζει μὲ τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου. Ὁ χόρτος ξηραίνεται καὶ τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου πέφτει»². Τέτοιαι ήσαν αἱ καυχήσεις τῶν γιγάντων διὰ τὴν δύναμιν των³. Τέτοιο ἦταν τὸ θεομάχον φρόνημα τοῦ ἀνοήτου Γολιάθ⁴ καὶ τέτοιος ὑπῆρξεν δὲ Ἀδωνίας ποὺ εἶχε μεγάλην ἴδεαν διὰ τὴν ὁμορφιάν του⁵ καὶ δὲ Ἀβεσσαλώμ ποὺ ἐκαυχᾶτο διὰ τὰ μεγάλα μαλλιά του⁶.

2. Αὐτὸ δὲ ποὺ θεωρεῖται ὅτι εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο καὶ τὸ πιὸ σταθερὸν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ὑπάρχουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ ἡ σοφία καὶ ἡ φρονιμάδα, ἀκόμη καὶ αὐτὸ ἔχει κούφιαν ἔπαρσιν, καὶ ἐτοιμάζει ὅχι ἀληθινὸν μεγαλεῖον. Αὕτα δὲν λογαριάζονται, ὅταν ἀπουσιάζῃ ἡ θεία σοφία. Διότι τὸ σόφισμα ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου ἀποβαίνει ἀχρηστὸν εἰς τὸν ἕιδον τὸν διάβολον. Καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον ἔχει ἐπινοήσει ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ τὸ ἐτεχνούργησε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, διότι δὲν ἐζημίωσε τόσον ἐκεῖνον ποὺ ἥλπισε νὰ ἀποξενώσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὴν αἰώνιαν ζωήν, ὅσον ἐπρόδωσε τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἀποστάτης τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καταδικασθῇ εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον. Καὶ εἰς τὴν παγίδα ποὺ ἔστησεν εἰς τὸν Κύριον ἐπιάσθη δὲ ἕιδος μὲ τὸ νὰ σταυρωθῇ μὲ τὸ μέσον ποὺ ἥλπισε νὰ σταυρώσῃ καὶ μὲ τὸ νὰ πεθάνῃ τὸν θάνατον μὲ τὸν ὅποιον εἶχεν ἐλπίσει νὰ θανατώσῃ τὸν Κύριον. Ἐὰν δὲ δὲ ἀρχῶν τοῦ κόσμου τῆς ἀμαρτίας, αὐτὸς ποὺ εἶναι δὲ πρῶτος καὶ δὲ πιὸ μεγάλος σοφιστὴς τῆς κοσμικῆς σοφίας, πιάνεται εἰς τὰ δικά του τεχνάσματα, περιερχόμενος εἰς τὴν ἐσχάτην ἀφροσύνην, πολὺ περισσότερον οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ ζηλωταὶ ἐκείνου, ἔστω καὶ ἀν ἐπινοήσουν μύρια σοφίσματα, «ἐνῷ λέγουν ὅτι εἶναι σοφοί, ἔγιναν μω-

5. Γ' Βασιλ. 1,5κὲ.

6. Β' Βασιλ. 14,26.

σκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν). Κατασοφίζεται φαραὼ ἐπ' ὀλέθρῳ Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἔλαθεν ὁ κατασοφισμὸς αὐτῷ διαλυθεὶς, δθεν οὐ προσεδόκησε. Καὶ βρέφος ἐκτεθὲν διὰ τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ εἰς θάνατον, λανθάνει τρεφόμενον ἐπὶ τῆς οἰκίας 5 τῆς βασιλικῆς, καὶ καθαιροῦν τὴν ἐκείνου δύναμιν καὶ τὴν τοῦ παντὸς ἔθνους, καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐξάγον εἰς σωτηρίαν. Ὁ δὲ ἀνδροφόρος Ἀβιμέλεχ, ὁ τοῦ Γεδεῶν νόθος υἱός, ὁ τοὺς ἑβδομήκοντα παῖδας τοὺς γυνησίους ἀποκτείνας καὶ σοφὸν τοῦτο νομίσας ἐξευρηκέναι πρὸς τὸ βεβαίως τὴν βασιλείαν κατασχεῖν, 10 συντρίβει μὲν τοὺς συνεργοὺς αὐτῷ τοῦ φόνου γενομένους, συντρίβεται δὲ ὑπὲρ αὐτῶν· καὶ τέλος ἀπόλλυται χειρὶ γυναικὸς καὶ λίθου βολῇ. Καὶ ἐσοφίσαντο πάντες Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦ Κροίου βούλευμα ὀλέθριον, ἑαυτοῖς λέγοντες, «Ἐὰν ἀφῶμεν οὗτος, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ρω- 15 μαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος». Ἐκ τούτου τοῦ βούλευματος ἐπὶ τὴν χριστοκτονίαν ἐλθόντες, ὡς τὸ ἔθνος αὐτοὶ καὶ τὴν χώραν διασώσοντες, ἀπολώλασι δι' ὧν ἐβούλεύσαντο καὶ ἐκ τῆς χώρας ἀνάστατοι καὶ τῷν νόμῳν ἀλλότριοι καὶ τῆς λατρείας γεγενημένοι. Καὶ δῆλος ἐγ μυρίοις ἂν τις κα- 20 ταμάθοι παραδείγμασι σαθρὸν τὸ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας πλεονέκτημα, μικρόν τε καὶ ταπεινὸν μᾶλλον, ἢ μέγα καὶ ὑψηλόν.

3. "Ωστε οὐδεὶς εὖ φρονῶν, οὕτε ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τῇ ἑαυτοῦ μέγα φρονήσει, οὕτε ἐπὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς προειρημένοις, ἀλλὰ πεισθήσεται τῇ καλλίστῃ παραινέσει τῆς μακαρίας" Αννης καὶ 25 τοῦ προφήτου Ἱερεμίου «Μὴ κανχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ

7. Ρωμ. 1,22.

8. Ἔξ. 2,1ξ.

ροί»⁷. 'Ο φαραὼ σοφίζεται σχέδια πανοῦργα διὰ νὰ καταστρέψῃ τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἡ πανουργία διελύθη χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ἀπ' ἐκεῖ ἀπ' ὅπου δὲν ἐπερίμενε. Καὶ τὸ βρέφος ποὺ εἶχε ριφθῆ ἔξ αἰτίας τῆς διαταγῆς του διὰ νὰ πεθάνῃ, ἀνατρέφεται κρυφὰ μέσα εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον⁸, καὶ διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ δλοκλήρου τοῦ ἔθνους καὶ διὰ νὰ σώσῃ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. Καὶ δὲ Ἀβιμέλεχ δ φονιᾶς, δ νόθος υἱὸς τοῦ Γεδεών, αὐτὸς ποὺ ἐφόνευσε τὰ ἔβδομήντα γυνήσια παιδιά καὶ ἐνόμισεν ὅτι εἶχεν ἔξευρει αὐτὸς ὡς τέχνασμα διὰ νὰ καταλάβῃ μὲν ἀσφάλειαν τὴν βασιλικὴν ἔξουσίαν, συνέτριψε μὲν αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ἔλθει ὡς συνεργοί του εἰς τὸν φόνον, ἀλλὰ καὶ δ ἕδιος συνετρίβει ἀπό τοὺς ἰδίους. Τελικὰ ἐφονεύθη ἀπὸ χέρι γυναικός, μὲν μίαν πετριάν. Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐσοφίσθησαν καταστρεπτικὴν ἀπόφασιν ἐναντίον τοῦ Κυρίου, μὲ τὸ νὰ εἴποῦν εἰς τοὺς ἔαυτούς των· «Ἐὰν τὸν ἀφῆσωμεν ἔτσι, δλοι θὰ πιστέψουν εἰς αὐτὸν καὶ θὰ ἔλθουν οἱ Ρωμαῖοι καὶ θὰ μᾶς πάρουν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸν λαόν»⁹. Μὲ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ὀδηγηθέντες εἰς τὴν χριστοκτονίαν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι αὐτοὶ θὰ σώσουν καὶ τὸν λαόν καὶ τὴν χώραν, κατεστράφησαν μὲ τὰ ἕδια μέσα ποὺ ἐσκέφθησαν, διότι καὶ ἀπὸ τὴν χώραν των ἔξεδιώχθησαν καὶ ἀπεξενώθησαν ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ τὴν λατρευτικὴν ζωὴν. Καὶ γενικὰ μὲ χλια δύο παραδείγματα θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ πληροφορηθῇ ὅτι τὸ πλεονέκτημα τῆς ἄνθρωπίνης σοφίας εἶναι σαθρόν, εἶναι μικρὸν καὶ ποταπὸν μᾶλλον, παρὰ μεγάλο καὶ ὑψηλόν.

3. "Ωστε κανένας μυαλῷμένος ἄνθρωπος δὲν θὰ ἔχῃ μεγάλην ἰδέαν διὰ τὴν σοφίαν του, οὔτε διὰ τὰ ἀλλα ποὺ εἴπαμεν προηγουμένως, ἀλλὰ θὰ πεισθῇ εἰς τὴν ἀρίστην συμβουλὴν τῆς μακαρίας Ἀννης καὶ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου. «Ἄσ μὴ καυχᾶται ὁ σοφὸς διὰ τὴν σοφίαν του, ἃς μὴ καυχᾶται

9. Ἰωάν. 11,48.

αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ ἴσχυρὸς ἐν τῇ ἴσχύι αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ». Ἀλλὰ τί τὸ καύχημα τὸ ἀληθές; καὶ ἐν τίνι μέγας ὁ ἄνθρωπος; «Ἐν τούτῳ, φησί, καυχάσθω ὁ καυχώμενος, ἐν τῷ συνιεῖν καὶ γινώσκειν ὅτι ἐγὼ 5 Κύριος». Τοῦτο ὑψος ἀνθρώπου, τοῦτο δόξα καὶ μεγαλειότης ἀληθῶς γνῶναι τὸ μέγα καὶ τούτῳ προσφύεσθαι καὶ δόξαν τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου τῆς δόξης ἐπιζητεῖν. Λέγει δὲ ὁ ἀπόστολος, «Ο καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω», λέγων, ὅτι «Χριστὸς ἡμῖν ἐγενήθη σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμὸς 10 καὶ ἀπολύτρωσις», ἵνα καθὼς γέγραπται, «Ο καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω». Αὕτη γάρ δὴ ἡ τελεία καὶ δλόκληρος καύχησις ἐν Θεῷ, δτε μήτε ἐπὶ δικαιοσύνῃ τις ἐπαίρεται τῇ ἑαυτοῦ, ἀλλ’ ἔγνω μὲν ἐνδεῆ ὅντα ἑαυτὸν δικαιοσύνης ἀληθοῦς, πίστει δὲ μόνῃ τῇ εἰς Χριστὸν δεδικαιωμένον. Καὶ κανχᾶται 15 Παῦλος ἐπὶ τῷ καταφρονῆσαι τῆς ἑαυτοῦ δικαιοσύνης, ζητεῖν δὲ τὴν διὰ Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, «Τοῦ γνῶναι αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως καταντήσει εἰς τὴν ἑξανάστασιν τὴν ἐκ 20 νεκρῶν». Ἐνταῦθα πέπτωκε πᾶν ὑψος ὑπεροηφανίας. Οὐδὲν ὑπολέλειπταί σοι πρὸς ἀλαζονείαν, ὡς ἀνθρωπε, φῶ τὸ καύχημα καὶ ἡ ἐλπὶς ἐν τῷ νεκρῶσαι μὲν πάντα τὰ σεαυτοῦ, ζητῆσαι δὲ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν τὴν μέλλουσαν, ἡς ἀπαρχὰς ἔχοντες, ἥδη ἐν τούτοις ἐσμέν, τὸ δλον ἐν χάριτι ζῶντες καὶ δωρεὰ Θεοῦ. 25 Καὶ Θεὸς μέν ἐστιν, «Ο ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ

10. Α' Βασιλ. 2,3· Ἱερεμ. 9,23.

11. Ἱερεμ. 9,24.

12. Α' Κορ. 1,31.

δὸς ἰσχυρὸς διὰ τὴν δύναμίν του καὶ ἀς μὴ καυχᾶται ὁ πλούσιος διὰ τὸν πλοῦτόν του»¹³. Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ ἀληθινὴ καύχησις καὶ κατὰ τί εἶναι μεγάλος ὁ ἀνθρωπός; «Διὰ τοῦτο, λέγει, ἀς καυχᾶται αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ καυχᾶται· διὰ τὸ δτὶ κατανοεῖ καὶ γνωρίζει ὅτι ἔγὼ εἴμαι ὁ Κύριος»¹⁴. Αὐτὸς εἶναι τὸ ὑψος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλειότης, τὸ νὰ γνωρίζῃ ἀληθινὰ τὸ μέγα καὶ νὰ προσκολλᾶται εἰς αὐτὸς καὶ νὰ ἐπιζητῇ τὴν δόξαν ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου. Καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει· «Ἐκεῖνος ποὺ καυχᾶται, ἀς καυχᾶται διὰ τὸν Κύριον»¹², λέγων ὅτι «ὁ Χριστὸς ἔγινε δι’ ἡμᾶς σοφία ἀπὸ τὸν Θεόν, δικαίωσίς μας καὶ ἀγίασμός καὶ ἀπολύτρωσις», διὰ νὰ «καυχᾶται», δπως ἔχει γραφῆ, «διὰ τὸν Κύριον αὐτὸς ποὺ καυχᾶται»¹³. Διότι πράγματι αὐτῇ εἶναι ἡ τελεία καὶ ὥλοκληρωμένη κατὰ Θεὸν καύχησις, δταν δηλαδὴ δὲν καυχᾶται κανεὶς διὰ τὴν δικαιοσύνην του, ἀλλὰ γνωρίζῃ ὅτι εἶναι πτωχὸς ὁ ἐαυτός του ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν δικαιοσύνην καὶ ὅτι ἔχει δικαιωθῆ μὲ μόνην τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ ὁ Παῦλος καυχᾶται διὰ τὴν περιφρόνησιν τῆς αὐτοδικαιώσεώς του καὶ ζητᾷ τὴν δικαίωσιν διὰ τοῦ Χριστοῦ, «τὴν δικαίωσιν ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὴν πίστιν, μὲ τὸ νὰ γνωρίσῃ αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεώς του καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος πρὸς τὸν θάνατόν του μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἔξανάστασιν τῶν νεκρῶν»¹⁴. Ἐδῶ κάθε ὑψος ὑπερηφανείας ἔχει καταπέσει. Τίποτε, ὡς ἀνθρωπε, δὲν σοῦ ἀπέμεινε διὰ νὰ καυχηθῆς. Τὸ καύχημά σου καὶ ἡ ἐλπίς σου συνίσταται εἰς τὸ νὰ νεκρώσῃς κάθε τι ἴδικόν σου καὶ νὰ ζητήσῃς τὴν κατὰ Χριστὸν μελλοντικὴν ζωήν. «Ἐχοντες τὰς ἀπαρχὰς αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἀπὸ τοῦδε κιόλας εύρισκόμεθα εἰς αὐτά, μὲ τὸ νὰ ζῶμεν ἐξ ὀλοκλήρου διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ. Καὶ «ὁ Θεός εί-

13. Α' Κορ. 1,30.

14. Φιλιππ. 3,10 - 11.

ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας», Θεὸς δὲ τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν τὴν πρωωρισμένην εἰς δόξαν ἡμῶν ἀποκαλύπτει διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, Θεὸς δὲ τὴν ἐν πόνοις δίδωσι δύναμιν. «Περισσότερον πάντων ἐκοπίασα», φησὶ Παῦλος, «οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ᾽ ἡ χάρις τοῦ 5 Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί». Θεὸς δὲ ἔξαιρεῖται κινδύνων παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐλπίδα. «Ἄντοι, φησίν, ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὅμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς· διὸ ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ὁὗται, εἰς δινὴν ἥλπικαμεν δτι καὶ 10 ἔτι δύσεται».

4. Τί οὖν ἐπαίρεις, εἰπέ μοι, σαντὸν ὡς ἐπὶ καλοῖς ἰδίοις, ἀντὶ τοῦ χάριν ἐπὶ τοῖς δώροις ὅμοιογεῖν τῷ δεδωκότι; «Τί γὰρ ἔχεις, δούκε ἔλαβες; Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών»; Οὐ σὺ Θεὸν ἔγνως διὰ δικαιοσύνης, ἀλλὰ Θεός σε 15 διὰ χρηστότητα ἔγνω· «Γνόντες, φησί, Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ». Οὐ σὺ Χριστὸν κατείληφας διὰ τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ Χριστός σε διὰ τῆς παρουσίας κατείληφε. «Διώκω, φησίν, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ». «Οὐχ ὑμεῖς με ἔξελέξασθε, φησὶν ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐγὼ ἔξελεξάμην 20 ὑμᾶς». Ἀλλ' δτι τετίμησαι, μέγα φρονεῖς, καὶ τὸν ἔλεον πρόφασιν ὑπερηφανίας λαμβάνεις; Καὶ τότε γνῶς σεαυτὸν δστις εἰ, ὡς Ἄδαμ ἐκβληθεὶς ἐκ τοῦ παραδείσου, ὡς Σαοὺλ καταλειφθεὶς ὑπὸ Πνεύματος Θεοῦ, ὡς Ἰσραὴλ τῆς ἄγίας όίζης ἀπο-

15. Φιλιππ. 2,13.

16. Α' Κορ. 2,7· 10.

17. Α' Κορ. 15,10.

18. Β' Κορ. 1,9 - 10.

19. Α' Κορ. 4,7.

20. Γαλάτ. 4,9.

21. Φιλιππ. 3,12.

ναι αύτὸς ποὺ ἀπεργάζεται μέσα μας καὶ τὸ νὰ θέλωμεν καὶ τὸ νὰ ἐνεργοῦμεν κατὰ τὴν θέλησίν του»¹⁵. 'Ο Θεός δὲ ἀποκαλύπτει διὰ τοῦ Πνεύματός του τὴν σοφίαν του ποὺ εἶναι προωρισμένη διὰ τὴν ἴδικήν μας δόξαν¹⁶. 'Ο Θεός μᾶς ἔνδυναμώνει εἰς τοὺς μόχθους· «περισσότερον ἀπὸ δλούς ἐκοπίσασα» λέγει δὲ Παῦλος, «ὅχι ἕγῳ ὅμως, δὲλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι μαζί μου»¹⁷. 'Ο Θεός παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐλπίδα μᾶς βγάζει ἀπὸ τοὺς κινδύνους. «Οἱ ἴδιοι, λέγει, διὰ τοὺς ἔαυτούς μας εἴχαμεν λάβει τὴν θανατικὴν καταδίκην, διὰ νὰ ἔχωμεν πεποιθῆσιν ὅχι εἰς τοὺς ἔαυτούς μας, δὲλλ' εἰς τὸν Θεόν, ποὺ ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς. Αὐτὸς μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ ἕνα τόσον θανάσιμον κίνδυνον καὶ μᾶς σώζει· εἰς αὐτὸν ἔχομεν ἐλπίσει ὅτι καὶ πάλιν θὰ μᾶς σώσῃ»¹⁸.

4. Διατί λοιπόν, πέτε μου, ἐπαίρεσαι ὡσὰν δι' ἴδια καλά, ἀντὶ νὰ εύχαριστῆς διὰ τὰ δῶρα τὸν δωρητήν; Διότι «τί ἔχεις ποὺ νὰ μὴ τὸ ἔλαβεις; Καὶ ἐὰν τὸ ἔλαβεις, διατί καυχᾶσαι ὡσὰν νὰ μὴ τὸ ἔχης λάβει;»¹⁹. Δὲν είσαι σὺ αὐτὸς ποὺ μὲ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης σου ἔγνωρισες τὸν Θεόν, δὲλλὰ δὲ Θεός σὲ ἔγνωρισε λόγῳ τῆς ἀγαθότητός του. «Ἄφοῦ ἔγνωρίσατε, λέγει, ἡ καλύτερα δὲ Θεός σᾶς ἔγνωρισε»²⁰. Δὲν ἔχεις λάβει ἐσύ τὸν Χριστὸν διὰ τῆς ἀρετῆς σου, δὲλλὰ δὲ Χριστὸς μὲ τὴν παρουσίαν σὲ ἔχει προσλάβει· «τρέχω, λέγει, μήπως κάμω ἴδικόν μου, αὐτὸς μὲ τὸ ὅποιον δὲ Χριστὸς μὲ ἔχει κάμει ἴδιον του»²¹. «Δὲν μὲ ἐκλέχατε ἐσεῖς, λέγει δὲ Κύριος, δὲλλὰ ἔγῳ σᾶς ἔξέλεξα»²². 'Αλλὰ μεγαλοφρονεῖς διότι ἔχεις τιμηθῆ καὶ ἐκλαμβάνεις τὴν χάριν ὡς πρόφασιν διὰ νὰ ὑπερηφανευθῆς; Καὶ τότε θὰ γνωρίσης τὸν ἔαυτόν σου ποιὸς είσαι, ὅπως δὲ 'Αδάμ ὅταν ἔξεδιώχθη ἀπὸ τὸν παράδεισον²³, ὅπως δὲ Σαούλ ὅταν ἔγκατελείφθη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ²⁴, ὅπως δὲ Ισραηλιτικὸς λαὸς ὅταν ἀπεκόπη

22. Ἰωάν. 15,16.

23. Γέν. 3,24.

24. Α' Βασιλ. 16,14.

τμηθείς. «Τῇ πίστει, φησίν, ἔστηκας· μὴ ύψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ». Κρίσις ἐπεται χάριτι, καὶ ὅπως ἔχρήσω τοῖς χαρισθεῖσιν, δικριτής ἔξετάσει. Εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο αὐτὸ συνίης, δτι χάριτος τετύχηκας, ἀλλ’ ἴδιον ποιῇ κατόρθωμα τὴν χάριν, ύπερβολῆς τῆς ἀναισθησίας, οὐκ εἰ τοῦ μακαρίου τιμιώτερος ἀποστόλου Πέτρου. Οὐδὲ γὰρ ἀγάπη τῇ πρὸς τὸν Κύριον ύπερβαλέσθαι δυνήσῃ τὸν οὗτο σφοδρῶς ἀγαπῶντα, ὡς καὶ ύπεραποθνήσκειν ἔθέλειν. Ἀλλ’ δτι μεγαλοφρονέστερον ἐφθέγξατο λέγων· «Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἀλλ’ ἐγὼ οὐδέποτε 10 σκανδαλισθήσομαι», παρεδόθη τῇ ἀνθρωπίῃ δειλίᾳ, καὶ πέπτωκεν εἰς ἄρνησιν, σωφρονιζόμενος τῷ σφάλματι πρὸς εὐλάβειαν καὶ διδασκόμενος φείδεσθαι τῶν ἀσθενούντων, τῷ καὶ τὴν ἑαυτοῦ καταμαθεῖν ἀσθένειαν καὶ γνῶναι σαφῶς δτι, καθάπερ ἐν τῷ πελάγει καταποντιζόμενος, ἐκουφίσθην τῇ τοῦ 15 Χριστοῦ δεξιᾷ, οὗτος ἐν τῷ κλύδωνι τοῦ σκανδαλισμοῦ κινδυνεύσας ἀπολέσθαι δι’ ἀπιστίας, ἐφυλάχθη δυνάμει Χριστοῦ, δς καὶ προεἶπεν αὐτῷ τὸ συμβησόμενον λέγων· «Σίμων, Σίμων, ἵδον δ σατανᾶς ἔξητήσατο τοῦ σινιάσαι ὑμᾶς ὡς τὸν σῖτον. Κάγὼ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου, καὶ 20 σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου». Καὶ Πέτρος μὲν οὗτος ἐλεγχθείς, δικαίως ἐβοηθεῖτο, πρὸς ἀπόθεσιν ἀλλαζονείας καὶ φειδὼ τῶν ἀσθενούντων ἐκπαιδευόμενος· δ δὲ φαρισαῖος ἐκεῖνος, δ βαρὺς καὶ καθ’ ύπερβολὴν ύπερήφανος, δ μὴ

25. Ρωμ. 11,20.

26. Ματθ. 26,33.

ἀπὸ τὴν ἀγίαν ρίζαν. «Διὰ τῆς πίστεως, λέγει, στέκεσαι· ἃς μὴ μεγαλοφρονῆς, ἀλλὰ νὰ φοβᾶσαι»²⁶. Ἡ κρίσις ἀκολουθεῖ τὴν χάριν· δικριτής θὰ σὲ κρίνῃ καὶ κατὰ τὸν τρόπον ποὺ ἔχρησιμοποίησες τὰ δῶρα. Ἐὰν δὲ δὲν γνωρίζῃς οὕτε αὐτὸ τὸ ἴδιον, ὅτι δηλαδὴ ἔχεις τύχει τῆς χάριτος, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ἀναισθησίας κάμνης ἴδικόν σου κατόρθωμα τὴν χάριν, δὲν εἶσαι τιμιώτερος ἀπὸ τὸν μακάριον ἀπόστολον Πέτρον. Διότι δὲν θὰ ἡμπορέσῃς οὕτε κατὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον νὰ ξεπεράσῃς αὐτὸν ποὺ τόσον πολὺ ἀγαπᾷ, ὥστε νὰ θέλῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀλλ’ ἐπειδὴ ἐμεγαλοφρόνησε μὲ τὸ νὰ εἰπῇ· «καὶ ἀν ἀκόμη ὅλοι κλονισθοῦν εἰς τὴν πίστιν τῶν πρὸς σέ, ἐγὼ δὲν οὐδέποτε θὰ σκανδαλισθῶ»²⁸, παρεδόθη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φοβίαν καὶ ἔξεπεσεν εἰς τὴν ἄρνησιν, διὰ νὰ σωφρονίζεται μὲ τὸ σφάλμα του πρὸς τὴν εὐλάβειαν καὶ διὰ νὰ διδάσκεται νὰ λυπήται τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίστιν, μὲ τὸ νὰ πληροφορηθῇ καλὰ καὶ τὴν ἴδικήν του ἀσθενειαν καὶ μὲ τὸ νὰ γνωρίσῃ ἕκαστα ὅτι, ὅπως εἰς τὸ πέλαγος ἐκρατήθη ἐπάνω ἀπὸ τὰ κύματα διὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυρίου, ἔτσι εἰς τὸν κλύδωνα τοῦ σκανδαλισμοῦ, ἀφοῦ ἐκινδύνευσε νὰ χαθῇ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας, διεφυλάχθη μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, δὲ ποτὸς τοῦ προεῖπε δι’ αὐτὸ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ, λέγοντας· «Σίμων, Σίμων, νὰ δ σατανᾶς ἐζήτησε νὰ σᾶς ταράξῃ καὶ νὰ σᾶς κοσκινίσῃ ὅπως τὸ σιτάρι εἰς τὸ κόσκινον. Καὶ ἐγὼ ἐπροσευχήθην διὰ λογαριασμὸν σου, διὰ νὰ μὴ σοῦ ἀπολείψῃ ἢ πίστις· καὶ σύ, ὅταν κάποτε ἐπιστρέψῃς διὰ τῆς μετανοίας, νὰ στηρίξῃς τοὺς ἀδελφούς σου»²⁷. Καὶ δὲν Πέτρος ἔτσι ἀφοῦ ἡλέγχθη δικαιολογημένα ἐβοηθεῖτο, διὰ νὰ ἐκπαιδευθῇ εἰς τὴν ἀποβολὴν τῆς ἀλαζονείας καὶ τὴν συμπόνοιαν αὐτῶν ποὺ ἀσθενοῦν εἰς τὴν πίστιν. Ἔκεινος δὲν φαρισαῖος, δὲν πολὺ βαρὺς καὶ ὑπερβολικὰ

μόνον ἐφ' ἑαυτῷ θρασυνόμενος, ἀλλὰ καὶ τὸν τελώνην ἐπὶ Θεοῦ διασύρων, ἀπώλεσε τῆς δικαιοσύνης τὸ καύχημα, διὰ τὸ τῆς ὑπερηφανίας ἔγκλημα. Καὶ κατῆλθεν ὁ τελώνης δεδικαιωμένος ὑπὲρ αὐτόν, ὅτι τὸν ἄγιον ἐδόξαζε Θεόν, καὶ οὐδὲ ἀναβλέπειν ἐτόλμα, ἀλλ' ἵλασμὸν ἔζήτει μόνον, κατήγορος ὡν ἑαυτοῦ καὶ τῷ σχήματι καὶ τῇ κατὰ στήθους πληγῇ καὶ τῷ ζητεῖν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἵλασμόν. "Ορα δὴ οὖν καὶ φυλάττου τὸ παράδειγμα τῆς χαλεπῆς δι' ὑπερηφανίαν ζημίας. Ἐξημιώθη τὴν δικαιοσύνην ὑπερηφανευσάμενος, ἀπώλεσε τὸν μισθὸν θρασυνόμενος,
 10 ἥλαττώθη τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ, μεγαλύνας ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐκεῖνον, καὶ οὐκ ἀναμείνας τὴν παρὰ Θεοῦ κρίσιν, ἀλλὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐξενεγκών. Σὺ δὲ κατ' οὐδενὸς ἐπαρθήσῃ ποτέ, οὐδὲ κατὰ τῶν ἄγαν ἀμαρτωλῶν. Ῥύεται πολλάκις ἡ ταπεινοφροσύνη τὸν ἡμαρτηκότα πολλὰ καὶ μεγάλα. Μὴ οὖν σεαυτὸν
 15 δικαιώσῃς ὑπὲρ ἐτερον, μήποτε δικαιωθεὶς τῇ σεαυτοῦ ψήφῳ, τῇ τοῦ Θεοῦ κατακριθῆς. «Οὐκ ἀνακρίνω, φησίν, ἐμαυτόν», ὁ Παῦλος. «Οὐδὲν γάρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. Ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστιν».

5. Οἵει τί κατορθοῦν ἀγαθόν; Εὑχαρίστει τῷ Θεῷ, μὴ
 20 κατὰ τοῦ πλησίον ἐπαίρουν. «Τὸ ἔογον ἑαυτοῦ, φησί, δοκιμαζέτω ἔκαστος καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἐτερον». Τί γάρ ὠνησας τὸν πλησίον ὅτι πίστιν ὀμολογησας, ἢ φυγὴν ὑπέμεινας διὰ δνομα Χριστοῦ, ἢ τοῖς νηστείας

28. Λουκ. 18,11 - 14.

29. Α' Κορ. 4,3· 4.

ἀλαζονικός, δ ὅποῖς δὲν ἔκαμάρωνε μὲ τὸν ἑαυτόν του μόνον, ἀλλὰ διέσυρε καὶ τὸν τελώνην, ᾔχασε τὸ δικαίωμα τῆς καυχήσεως λόγω τοῦ ἐγκλήματος τῆς ὑπερηφανείας. «Καὶ ἐκατέβη δ τελώνης ἀθωαμένος καὶ δίκαιος, παρὰ ἑκεῖνος», διότι ἐδόξαζε τὸν ἄγιον Θεὸν καὶ δὲν ἀπετολμοῦσε νὰ κυττάξῃ ὑψηλά, ἀλλὰ ἐξητοῦσε μόνον συγχώρησιν, κατηγορῶντας τὸν ἑαυτόν του καὶ μὲ τὴν στάσιν του καὶ μὲ τὸ κτύπημα τοῦ στήθους του καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ ζητῇ τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν συγχώρησιν²⁸. Πρόσεχε τώρα λοιπὸν καὶ φυλάξου ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῆς βαρείας ζημίας ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερηφανείας. Διότι αὐτὸς ποὺ ὑπερηφανεύθη ᾔχασε τὴν δικαίωσιν καὶ δ ὑρασὺς ἀπώλεσε τὸν μισθόν του. Ἐπειδὴ ἐμεγαλύνθη περισσότερον ἀπὸ ἑκεῖνον καὶ δὲν ἀνέμεινε τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ’ δ ἵδιος ἔξεφερε τὴν ἴδικήν του, ἐμειώθη ἀπὸ τὸν ταπεινὸν καὶ τὸν ἀμαρτωλόν. Ἐσύ δὲν νὰ μὴ ὑπερηφανευθῆς ποτὲ εἰς βάρος ἄλλου, οὔτε καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ὑπερβολικὰ ἀμαρτωλῶν. Πολλὰς φορὰς ἡ ταπεινοφροσύνη σώζει αὐτὸν ποὺ διέπραξε πολλὰ καὶ μεγάλα ἀμαρτήματα. Νὰ μὴ θεωρῆς λοιπὸν τὸν ἑαυτόν σου περισσότερον δίκαιον ἀπὸ κάποιον ἄλλον, διὰ νὰ μὴ κάποτε, ἀφοῦ αὐτοδικαιωθῆς, καταδικασθῆς μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. «Δὲν κρίνω τὸν ἑαυτόν μου», λέγει δ Παῦλος, «διότι δὲν συναισθάνομαι τίποτε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀλλὰ μ’ αὐτὸ δὲν εἴμαι δικαιωμένος. Αὐτὸς ποὺ μὲ κρίνει είναι δ Κύριός μου»²⁹.

5. Νομίζεις ὅτι ἐπιτυγχάνεις κάτι καλόν; Νὰ εύχαριστῆς τὸν Θεὸν καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανεύεσαι κατὰ τοῦ πλησίον. «Ο καθένας, λέγει, δις ἔξετάζῃ τὸ ἔργον του καὶ τότε μόνον δ λόγος τῆς καυχήσεώς του θὰ είναι εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ δχι εἰς τὸν ἄλλον»³⁰. Διότι κατὰ τί ὠφέλησες τὸν πλησίον, ἐπειδὴ ὡμολόγησες πίστιν ἡ ὑπέμεινες διωγμὸν ἐξ αἰτίας τοῦ δνόματος τοῦ Χριστοῦ ἡ ὑπέφερες τοὺς κόπους

ἐνεκαρτέρησας πόνοις; Οὐχ ἐτέρου τὸ κέρδος, ἀλλὰ σόν. Φοβήθητι τῆς τοῦ διαβόλου πτώσεως τὴν ὅμοίωσιν, δις ἐπαρθεὶς κατὰ τοῦ ἀνθρώπου πέπτωκεν ὑπ' ἀνθρώπου, καὶ παραδέοται πάτημα τῷ πεπατημένῳ. Τοιαύτη καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν 5 ἡ πτῶσις. Ἐπαιρόμενοι γὰρ κατὰ τῶν ἔθνῶν, ὡς ἀκαθάρτων, ἀκάθαρτοι γεγόνασιν ἀληθῶς, τὰ δὲ ἔθνη κεκάθαρται. Καὶ τῶν μὲν ἡ δικαιοσύνη γέγονεν «ώς ράκος ἀποκαθημένης», τῶν δὲ ἔθνῶν ἡ ἀνομία καὶ ἡ ἀσέβεια διὰ πίστεως ἐξήλειπται. Καθόλου μέμνησο τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· «Ὑπερηφάνοις Θεὸς ἀν-
10 τιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν». Ἐχε τοῦ Κυρίου τὸ
ἔῆμα πρόχειρον· «Πᾶς δὲ ταπεινῶν ἔαυτὸν ὑψωθήσεται· καὶ δὲ
ὑψῶν ἔαυτὸν ταπεινωθήσεται». Μὴ γίνου κριτὴς ἄνισος σεαν-
τοῦ, μηδὲ πρὸς χάριν ἐξέταζε, εἰ μέν τι δοκεῖς ἔχειν καλόν,
τοῦτο ἐν ψήφῳ τιθείς, τῶν δὲ πταισμάτων ἐκὼν ἐπιλανθανό-
15 μενος, μηδὲ ἐφ' οἷς μὲν σήμερον κατορθοῖς μεγαλυνόμενος,
ἐφ' οἷς δὲ πρώην καὶ πάλαι κακῶς εἰογάσω, συγχώρησιν σεαν-
τῷ διδούς, ἀλλ' ὅταν σε τὸ παρὸν ἐπαίρῃ, τὸ παλαιὸν εἰς ἀνά-
μνησιν ἀγέτω, καὶ παύσῃ τῆς ἀναισθήτου φλεγμονῆς. Καὶ
εἰ τὸν πέλας ἀμαρτάνοντα θεωρήσεις, μὴ τοῦτο μόνον αὐτοῦ
20 σκοπήσῃς· ἐνθυμήθητι δὲ καὶ δσα πέπραχεν ἢ πράττει καλῶς
καὶ πολλάκις εὑρήσεις αὐτὸν ἀμείνονα σεαυτοῦ, διὰ πάντων
ἐξετάζων καὶ μὴ μερικὰ ψηφιζόμενος. Οὐδὲ γὰρ Θεὸς μερικῶς

31. Ἡσ. 64,5.

32. Παροιμ. 3,34· Ἰακ. 4,6· Α' Πέτρ. 5,5.

τῆς νηστείας; Ἡ ώφέλεια δὲν εἶναι ἀλλού, ἀλλὰ ἴδική σου. Νὰ φοβᾶσαι νὰ μὴ δμοιάσῃς τὸ πέσιμον τοῦ διαβόλου. Αὐτὸς ἀφοῦ ὑπερηφανεύθη κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἐνικήθη ὑπὸ ἀνθρώπου καὶ παρεδόθη νὰ γίνῃ καταπάτημα εἰς αὐτὸν ποὺ ἥταν καταπατημένος. Τέτοιο ὑπῆρξε καὶ τὸ πέσιμον τῶν Ἰσραηλιτῶν. Διότι μὲ τὸ νὰ ὑπερηφανευθοῦν κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, ποὺ τοὺς ἔθεωροῦσαν ὡς ἀκαθάρτους, ἔγιναν πράγματι αὐτοὶ ἀκάθαρτοι, ἐνῷ οἱ εἰδωλολάτραι ἐκαθαρίσθησαν. Καὶ ἔγιναν τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν ρυπαρά, ὅπως εἶναι τὰ ράκη τῆς γυναικὸς ποὺ ἔχει τὰ ἔμμηνα³¹, ἐνῷ ἡ ἀνομία καὶ ἡ ἀσέβεια τῶν ἐθνικῶν διὰ τῆς πίστεως ἔχει ἔξαλειφθῇ. Γενικὰ νὰ ἐνθυμῆσαι τὸν λόγον τῆς ἀληθινῆς παροιμίας· «Ο Κύριος περιφρονεῖ τοὺς ἀλαζόνας, ἀλλὰ δεικνύει εὐμένειαν πρὸς τοὺς ταπεινούς»³². Νὰ ἔχῃς πρόχειρον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. «Ο καθένας ποὺ ὑψώνει τὸν ἔαυτόν του θὰ ταπεινωθῇ, καὶ ἔκεινος ποὺ ταπεινώνει τὸν ἔαυτόν του θὰ ὑψωθῇ»³³. Νὰ μὴ γίνεσαι ὅδικος κριτής τοῦ ἔαυτοῦ σου καὶ νὰ μὴ ἔξετάζῃς τὰ πράγματα χαριζόμενος εἰς τὸν ἔαυτόν σου. Δηλαδὴ ἔὰν μὲν νομίζῃς ὅτι ἔχεις κάτι καλόν, αὔτὸν νὰ τὸ θεωρεῖς ἀξιόλογον, νὰ λησμονῇς δὲ θεληματικῶς τὰ σφάλματα ποὺ διέπραξες· μήτε νὰ ὑπερηφανεύεσαι δι’ αὐτὰ ποὺ σήμερα ἐπιτυγχάνεις καὶ νὰ συγχωρῇς τὸν ἔαυτόν σου δι’ αὐτὰ τὰ κακὰ ποὺ διέπραξες πρὸ δλίγου καὶ παλαιότερα. Ἀλλὰ ὅταν τὸ παρὸν κατόρθωμα σὲ ξιπάσῃ, νὰ φέρῃς εἰς τὴν μνήμην σου τὸ παλαιὸν καὶ ἔτσι θὰ κατασιγάσῃς τὴν ἀναίσθητον φλεγμονὴν τῆς ὑπερηφανείας. Καὶ ὅταν ἴδῃς τὸν πλησίον νὰ ἀμαρτάνῃ, νὰ μὴ ἔξετάζῃς μόνον αὐτό, ἀλλὰ νὰ θυμηθῇς καὶ ὅσα καλὰ ἔχει πράξεις ἡ πράττει καὶ πολλὰς φορὰς θὰ τὸν εύρῃς νὰ εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὸν ἔαυτόν σου, ὅταν τὸν ἔξετάζῃς δι’ ὅλα καὶ δὲν κρίνῃς μόνον μερικά. Διότι οὕτε δ Θεὸς κρίνει τὸν ἀνθρώπον

εξετάζει τὸν ἄνθρωπον· «Ἐγὼ γάρ, φησί, τὰ ἔργα καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν ἔρχομαι συναγαγεῖν». Καὶ τῷ Ἰωσαφάτ ἐπιτιμήσας ποτὲ διὰ τὴν παραπόδας ἀμαρτίαν, ἐμνήσθη καὶ τῶν κατωρθωμένων αὐτῷ λέγων· «Πλὴν ἀλλὰ λόγοι ἀγαθοὶ εὗνται σεῖς ἐν σοί».

6. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς τὴν ὑπερηφανίαν ἐπάδωμεν ἔαυτοῖς ἐκάστοτε, καθαιροῦντες ἔαυτοὺς ἵν’ ὑψωθῶμεν, μιμούμενοι τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα Κύριον πρὸς τὴν ἐσχάτην ταπεινότητα, καὶ τούτωντίον ἐκ ταπεινότητος εἰς ὕψος αἴσιον 10 ἐξογκούμενοι. Πάντα γὰρ δὴ πρὸς ταπεινοφροσύνην παιδεύοντα τὰ τοῦ Κυρίου εὑρίσκομεν. Βρέφος ὁν, εὐθὺς ἐν σπηλαίῳ, καὶ οὐδὲ ἐπὶ κλίνης, ἀλλ’ ἐπὶ φάτνης· ἐν οἷκῳ τέκτονος καὶ μητρὸς πενιχρᾶς, ὑποτασσόμενος τῇ μητρὶ καὶ τῷ ταύτης μητρῷ· διδασκόμενος, ἀκούων ὅν οὐκ ἐδεῖτο, ἐπερωτῶν δὲ δμως, 15 καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως ἐπὶ τῇ σοφίᾳ θαυμαζόμενος. Ὑποτασσόμενος Ἰωάννη, καὶ βάπτισμα παρὰ τοῦ δούλου δεχόμενος ὁ Δεσπότης· οὐδὲν τῶν ἐπανισταμένων ἀνθιστάμενος, οὐδὲ τὴν ἄφατον ἐξουσίαν, ἥν εἶχεν, ἐπανατεινόμενος· ἀλλ’ ὡς δυνατωτέροις ὑποχωρῶν καὶ τῇ προσκαίρῳ ἐξουσίᾳ τὸ κατ’ αὐτὴν 20 ἴσχυρὸν ἐπιτρέπων. Ἐπὶ τῶν ἀρχιερέων ἰστάμενος ἐν σχήματι δικαζομένου, ἥγεμόνι προσαγόμενος καὶ κρίσιν ὑποφέρων, καὶ παρὸν ἐλέγχειν τοὺς συκοφαντοῦντας, σιωπῇ φέρων τὰς συκοφαντίας. Ἐμπτυνόμενος ὑπὸ δούλων καὶ παιδαρίων εὐ-

34. Ἡσ. 66,18. Τὸ χωρίον ἐδῶ είναι παρηλλαγμένον· ἡ παραλλαγὴ φαίνεται διτὶ διφείλεται εἰς τὸ ἀνακάτωμα τῶν λέξεων ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸ ἴδιον χωρίον, τὸ διποῖον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ ἔχει· «κάγὼ τὰ ἔργα αὐτῶν

μερικῶς. «Ἐγώ, λέγει, ἔρχομαι νὰ συγκεντρώσω τὰ ἔργα καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν»³⁴. Καὶ ὅταν κάποτε ἐπέπληξε τὸν Ἰωσαφάτ διὰ τὴν πρόσφατον ἀμαρτίαν του, ἐνεθυμήθη καὶ τὰ κατορθώματά του, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ· «ἐν τούτοις ὑπάρχει κάτι καλὸν μέσα σου»³⁵.

6. Κάθε φοράν αὐτὰ καὶ παρόμοια νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας ἐναντίον τῆς ὑπερηφανείας, διὰ νὰ ὑψωνώμεθα, ἀφοῦ ταπεινώνομεν τοὺς ἑαυτούς μας μὲ τὸ νὰ μιμούμεθα τὴν ἄκραν ταπείνωσιν τοῦ Κυρίου, ποὺ κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ προχωροῦμεν ἀντιθέτως, ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν εἰς ἔξασιον ὑψος. Διότι πράγματι δλόκληρον τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου τὴν εύρισκομεν νὰ μᾶς παιδαγωγῇ πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἐνῷ ἥταν βρέφος, δὲν τὸν ἔβαλαν εἰς κρεββάτι, ἀλλὰ εἰς τὸ σπίτι τοῦ ξυλουργοῦ καὶ τῆς πτωχῆς μητέρας, ὑπακούων εἰς τὴν μητέρα καὶ εἰς τὸν ἀρραβωνιαστικὸν αὐτῆς. Ἐδιδάσκετο καὶ ἥκουε πράγματα, τὰ δποῖα δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀκούσῃ· ἔρωτοῦσε καὶ μὲ τὰς ἔρωτήσεις του ἔθαυμάζετο διὰ τὴν σοφίαν του. Ὅπετάσσετο εἰς τὸν Ἰωάννην, καὶ δὲ Δεσπότης ἐδέχετο τὸ βάπτισμα ἀπὸ τὸν δοῦλον. Δὲν ἀνθίστατο εἰς κανένα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔξεγειροντο ἐναντίον του, οὔτε ἀντέτεινε τὴν ἀρρητὸν ἔξουσίαν ποὺ εἶχεν, ἀλλ' ὑπεχωροῦσεν ὡσὰν εἰς περισσότερον δυνατούς καὶ ἐπέτρεπτεν εἰς τὴν πρόσκαιρον ἔξουσίαν νὰ φανερώνῃ τὴν δύναμίν της. Ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς ἐστέκετο εἰς στάσιν δικαζομένου· εἰς τὸν ἡγεμόνα προσήγετο καὶ ὑπέμεινε τὴν δίκην καὶ μολονότι ἡμπτοροῦσε νὰ ἀποδείξῃ δτι ψεύδονται οἱ συκοφάνται, ὑπέμεινε διὰ τῆς σιωπῆς τὴν συκοφαντίαν των. Ἐπτύετο ἀπὸ τοὺς δούλους καὶ τοὺς τιποτένιους ὑπηρέτας· παρεδίδετο εἰς τὸν θάνατον καὶ μάλιστα

καὶ τὸν λογισμὸν αὐτῶν ἐπίσταμαι· ἔρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη καὶ τὰς γλώσσας καὶ ἥξουσι καὶ ὕψονται τὴν δόξαν μου».

35. Β' Παραλειπ. 19,3.

τελεστάτων, θανάτῳ παραδιδόμενος καὶ θανάτῳ τῷ παρὰ ἀνθρώποις αἰσχίστῳ. Οὕτω τὸν ἀνθρωπὸν διεξῆλθε πάντα τὰ ἀπὸ γενέσεως εἰς τέλος, καὶ μετὰ τοσάτην ταπεινοφροσύνην ὑστερον τὴν δόξαν ἐκφαίνει, συνδοξάζων ἑαυτῷ τοὺς συναδόξησαντας. Ὡν οἱ μακάριοι μαθηταὶ πρῶτι· πένητες καὶ γυμνοὶ τὴν οἰκουμένην διαδραμόντες, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, οὐκ ἐν ἀκολούθων πλήθει, μόνοι καὶ ἀλῆται καὶ ἔρημοι γῆν τε καὶ θάλατταν ἐξαμείβοντες, μαστιζόμενοι, λιθοβολούμενοι, διωκόμενοι, τέλος ἀναιρούμενοι. Ταῦτα ἡμῖν πατρῶα καὶ θεῖα 10 παιδεύματα. Πρὸς τὴν τούτων ἔλθωμεν μίμησιν, ἵν' ἡμῖν ἐκ τῆς ταπεινότητος ἀνατείλῃ δόξα αἰώνιος, ἡ τελεία καὶ ἀληθὴς Χριστοῦ δωρεά.

7. Πῶς οὖν εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην καταβησόμεθα, τὸν δλέθριον ὅγκον τῆς ὑπερηφανίας καταλιπόντες; 15 Ἐὰν διὰ πάντων ἀσκῶμεν τὸ τοιοῦτο, καὶ μηδὲν παρορῶμεν ὡς οὐ παρὰ τοῦτο βλαβησόμενοι. Τοῖς γὰρ ἐπιτηδεύμασιν δομοιοῦται ψυχὴ καὶ πρὸς ἀ πράττει τυποῦται καὶ πρὸς ταῦτα σχηματίζεται. Ἐστω σοι καὶ σχῆμα καὶ ἴμάτιον καὶ βάδισμα καὶ καθέδρα καὶ τροφῆς κατάστασις καὶ στρωμνῆς παρασκευὴ καὶ οἶκος καὶ τὰ ἐν οἴκῳ σκεύη πάντα πρὸς εὐτέλειαν ἡσκημένα· καὶ λόγος καὶ ὕδη καὶ ἡ τοῦ πλησίον ἔντευξις καὶ ταῦτα πρὸς μετριότητα μᾶλλον, ἥ πρὸς ὅγκον ὁράτω. Μή μοι κόμπους ἐν λόγῳ σοφιστικούς, μηδὲ ἐν ὕδαις ἡδυφανίας ὑπερβαλλούσας, μηδὲ διαλέξεις ὑπερηφάνους καὶ βαρείας, ἀλλ' ἐν ἄπασιν ὑφαίρει τοῦ μεγέθους· χρηστὸς πρὸς τὸν φίλον, ἥπιος πρὸς τὸν οἰκέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλάνθρωπος πρὸς τοὺς ταπεινούς, παρηγορῶν κακούμενους, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐν ὁδύναις, μηδένα καθ' ἄπαξ ὑπερορῶν, γλυκὺς ἐν προση-

εἰς τὸν πιὸ αἰσχρὸν διὰ τοὺς ἀνθρώπους θάνατον. Ἔτσι ἐπέρασεν ὅλα τὰ στάδια ὡς ἀνθρωπος ἀπὸ τὴν γέννησιν ὃς τὸ τέλος τῆς ζωῆς. Καὶ ὑστεραὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ταπείνωσιν φανερώνει τὴν δόξαν καὶ μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτόν του δοξάζει καὶ αὐτοὺς ποὺ μαζὶ του ἔγιναν ἄδοξοι. Ἀπ' αὐτοὺς πρῶτοι εἶναι οἱ μακάριοι μαθηταί· αὐτοὶ ποὺ πτωχοὶ καὶ γυμνοὶ διέτρεξαν δλόκληρον τὴν οἰκουμένην, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν σοφίαν τοῦ λόγου, χωρὶς νὰ συνοδεύωνται ἀπὸ πλήθος ὑπηρετῶν, ἀλλὰ μοναχοὶ καὶ σὰν ἀλῆτες καὶ ἕρημοι διέτρεχαν τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν· ἐμαστιγώνοντο, ἐλιθοβολοῦντο, ἐδιώκοντο καὶ τέλος ἐφονεύοντο. Αὐτὰ εἶναι δι' ἡμᾶς πατρικὰ καὶ θεῖα διδάγματα. Αὐτοὺς ἢς μιμηθοῦμεν, διὰ νὰ ἀνατείλῃ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν αἰώνιος δόξα, ἡ τελεία καὶ ἀληθινὴ δωρεὰ τοῦ Χριστοῦ.

7. Πῶς λοιπόν, ἀφοῦ ἀπαλλαγοῦμεν ἀπὸ τὸν καταστρεπτικὸν ὅγκον τῆς ὑπερηφανείας, θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην; Ἐὰν ἀσκούμεθα εἰς αὐτὴν μὲ ὅλα τὰ μέσα καὶ δὲν παραμελοῦμεν τίποτε μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι παρὰ ταῦτα δὲν θὰ βλαβοῦμεν. Διότι ἡ ψυχὴ ὁμοιώνεται πρὸς αὐτὰ ποὺ σπουδάζει καὶ λαμβάνει τὸν τύπον αὐτῶν ποὺ πράττει καὶ συμμορφώνεται πρὸς αὐτά. Ἄς εἶναι εἰς σὲ καὶ ἡ ἐμφάνισις καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ τὸ περπάτημα καὶ τὸ κάθισμα καὶ ἡ δίαιτα καὶ ἡ ἐτοιμασία τοῦ κρεββατιοῦ καὶ τὸ σπίτι καὶ τὰ οἰκιακὰ σκεύη ὅλα ἐξησκημένα πρὸς τὴν ταπείνωσιν. Ἀκόμη καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ ἀσμα καὶ ἡ συναναστροφὴ μὲ τὸν πλησίον καὶ αὐτὰ νὰ ἀποβλέπουν πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνην μᾶλλον παρὰ πρὸς τὴν ὑπερηφάνειαν. Νὰ μή, παρακαλῶ, κάμινης λόγους σοφιστικούς, μήτε νὰ ψάλλῃς μὲ ὑπερβολικὰ γλυκεῖαν φωνήν, μήτε νὰ διαλέγεσαι ὑπερήφανα καὶ ἀλαζονικά, ἀλλὰ εἰς ὅλα νὰ περικόπτης ἀπὸ τὸ μέγεθος. Νὰ εἴσαι καλὸς πρὸς τὸν φίλον, μαλακὸς εἰς τὸν ὑπηρέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλάνθρωπος πρὸς τοὺς πτωχούς. Νὰ παρηγορῇς τοὺς πάσχοντας, νὰ ἐπισκέπτεσαι αὐτοὺς ποὺ εύρισκονται εἰς θλῖψιν· νὰ μὴ περιφρονῇς κανένα

γορίᾳ, φαιδρὸς ἐν ἀποκρίσει, δεξιός, εὐπρόσιτος ἄπασι, μήτε σεαυτοῦ διεξιὰν ἐγκώμια, μηδὲ ἑτέρους λέγειν παρασκευάζων, μηδὲ λόγον ἀσεμνον ἀποδεχόμενος, ἐπικαλύπτων δσα δυνατὸν τῶν σεαυτοῦ πλεονεκτημάτων ἐπὶ δὲ τοῖς ἀμαρτήμασι 5 κατηγορῶν σεαυτοῦ, καὶ μὴ τοὺς ἑτέρων ἐλέγχους ἀναμένων, ἵνα γένη κατὰ τὸν δίκαιον τὸν ἑαυτοῦ κατήγορον ἐν πρωτολογίᾳ, ἵνα ἡς κατὰ τὸν Ἰώβ, δς οὐ διετράπη πολυοχλίαν πόλεως ἐπ’ αὐτῶν ἐξαγορεῦσαι τὸ ἴδιον πταῖσμα. Μὴ βαρὺς ἐν ἐπιτιμήσεσι γίνον, μηδὲ ταχέως μηδὲ ἐμπαθῶς ἐξελέγχων (αὕθαδες γάρ 10 τὸ τοιοῦτον), μηδὲ ἐπὶ μικροῖς καταδικάζων, ὡς ἀκριβοδίκαιος αὐτὸς ὑπάρχων, τοὺς ἐν παραπτώματι προσλαμβανόμενος καὶ πνευματικῶς καταρτίζων αὐτούς, ὡς δ ἀπόστολος παραινεῖ· «Σκοπῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς», τοσαύτην ποιούμενος σπουδὴν μὴ δοξάζεσθαι παρὰ ἀνθρώποις, δσην ἑτεροι περὶ τοῦ 15 δοξάζεσθαι, εἴ γε μέμνησαι τοῦ Χριστοῦ, ζημίαν λέγοντος εἰναι τοῦ παρὰ Θεῷ μισθοῦ τὴν ἐκούσιον παρὰ ἀνθρώποις ἐπιφάνειαν, καὶ τὸ ποιεῖν ἀγαθὸν «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις». «Ἄπέχουσι γάρ, φησί, τὸν μισθὸν αὐτῶν». Μὴ τοίνυν ζημίου σεαυτόν, ἐπὶ ἀνθρώπων φαίνεσθαι βουλόμενος. Ἐπειδὴ Θεὸς 20 μέγας θεατής, φιλοδόξησον ἐπὶ Θεοῦ λαμπρὸν γάρ ἀποδίδωσι τὸν μισθόν. Ἀλλὰ προεδρίας ἡξιώθης καὶ περιέπονσί σε ἀνθρώποι καὶ δοξάζονσι; Γίνου τοῖς ὑπηκόοις ἵσος, «Μὴ ὡς κατεξου-

36. Παροιμ. 18,17.

37. Ἰώβ 31,34.

38. Γαλάτ. 6,1.

ποτέ. Νὰ εἰσαι γλυκὺς εἰς τὰς συνομιλίας, φαιδρὸς εἰς τὰς ἀπαντήσεις, πρόθυμος, εύκολοπλησίαστος εἰς ὅλους. Νὰ μὴ κάμνῃς ἐγκώμια τοῦ ἑαυτοῦ σου, οὔτε νὰ παρακινῇς ἄλλους νὰ λέγουν· νὰ μὴ δέχεσαι ἀπρεπῆ λόγια καὶ νὰ σκεπάζῃς ὅσα εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὰ προτέρηματά σου. Νὰ κατηγορῇς τὸν ἑαυτόν σου διὰ τὰ ἀμαρτήματα καὶ νὰ μὴ περιμένῃς τοὺς ἐλέγχους τῶν ἄλλων, διὰ νὰ γίνῃς ὅμοιος πρὸς τὸν δίκαιον δ ὅποιος πρῶτος αὐτὸς κατηγορεῖ τὸν ἑαυτόν του³⁶, διὰ νὰ δομοιάσῃς τὸν Ἰεβ³⁷, δ ὅποιος δὲν ἀπέφυγε τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως, προκειμένου νὰ ἔξομολογηθῇ εἰς αὐτούς τὸ ἀμάρτημά του. Νὰ μὴ εἴσαι αύστηρὸς εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις καὶ νὰ μὴ ἐλέγχῃς γρήγορα καὶ μὲ ἐμπάθειαν, (διότι αὐτὸς εἶναι αὐθάδεια)· μήτε νὰ καταδικάζῃς τὸν ἄλλον διὰ μικρὰ σφάλματα, ὡσὰν δ ἴδιος νὰ εἴσαι ἀκριβοδίκαιος. Νὰ περιμαζεύῃς αὐτοὺς ποὺ πέφτουν εἰς παραπτώματα καὶ νὰ τοὺς διορθώνῃς πνευματικά, ὅπως συμβουλεύει καὶ δ ἀπόστολος, λέγων· «νὰ προσέχῃς τὸν ἑαυτόν σου μήπως καὶ σὺ πέσῃς εἰς πειρασμόν»³⁸. Καὶ ὅταν φροντίζῃς τόσον διὰ νὰ μὴ δοξάζεσαι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὃσον ἄλλοι φροντίζουν διὰ νὰ δοξάζωνται, νὰ ἐνθυμῆσαι βέβαια τὸν Χριστόν, δ ὅποιος λέγει ὅτι ἡ ἐκούσιος δόξα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ διάπραξις τοῦ καλοῦ διὰ νὰ φανῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ζημιώνουν τὸν μισθὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, διότι αὐτοί, λέγει, «ἔχουν πάρει τὸν μισθὸν τους»³⁹. Νὰ μὴ ζημιώνῃς λοιπὸν τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὸ νὰ θέλῃς νὰ φαίνεσαι εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ δ ὁ Θεὸς εἶναι μέγας θεατής, νὰ φιλοδοξήσῃς νὰ φαίνεσαι εἰς τὸν Θεόν. Διότι αὐτὸς ἀποδίδει λαμπρὸν μισθόν. Ἐχεις καταξιωθῆ μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς προεδρίας καὶ σὲ περιβάλλουν πολλοὶ ἀνθρωποί καὶ σὲ δοξάζουν; Νὰ ἔξισωθῇς μὲ τοὺς ὑπηκόους· «νὰ μὴ κυριαρχῆτε, λέγει, ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ποὺ σᾶς ἔλαχε νὰ ποιμαίνετε»⁴⁰,

39. Ματθ. 6,2.

40. Α' Πέτρ. 5,3.

σιάζων τῶν κλήρων», φησί, μηδὲ κατὰ τοὺς κοσμικοὺς ἀρχοντας.
 Τὸν γὰρ θέλοντα πρῶτον εἶναι, δοῦλον εἶναι πάντων ὁ Κύριος
 ἐκέλευσε. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, οὕτω δίωξον τὴν ταπεινοφροσύνην,
 ὡς ἐραστῆς αὐτῆς. «Ἐράσθητι αὐτῆς καὶ δοξάσει σε». Οὕτω
 5 καλῶς ἐπὶ δόξαν διδεύσεις τὴν ἀληθῆ, τὴν ἐν ἀγγέλοις, τὴν πα-
 ρὰ Θεῷ. Ὁμολογήσει δέ σε Χριστός, ὡς ἴδιον μαθητήν, ἐπὶ
 τῶν ἀγγέλων καὶ δοξάσει σε, ἀν γένη τῆς ταπεινοφροσύνης
 αὐτοῦ μιμητής, τοῦ λέγοντος: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, δτι πρᾶός εἰμι,
 καὶ ταπειψός τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπτανσιν ταῖς ψυχαῖς
 10 ὑμῶν». Ὡς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἄμην.

---

41. Μάρκ. 10,44.

42. Παροιμ. 4,6.

ούτε νὰ ἔξουσιάζετε ὅπως οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες. Διότι δὲ Κύριος διέταξε· «αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ είναι πρῶτος, πρέπει νὰ είναι δοῦλος ὅλων»⁴¹. Καὶ διὰ νὰ διμιλήσωμεν γενικά, ἔτσι νὰ ἐπιδιώκησ τὴν ταπεινοφροσύνην, ὡσάν νὰ τὴν ἔχησ ἔρωτευθῆ. «Νὰ τὴν ἀγαπήσῃς καὶ αὐτὴ θὰ σὲ δοξάσῃ»⁴². Ἔτσι θὰ βαδίσῃς σωστὰ πρὸς τὴν ἀληθινὴν δόξαν, τὴν ἀγγελικήν, τὴν θείαν. Ὁ Χριστὸς θὰ σὲ διμολογήσῃ ὡς πραγματικὸν μαθητήν του ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀγγέλους καὶ θὰ σὲ δοξάσῃ⁴³, ἐὰν μιμηθῆς εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτόν, ποὺ λέγει· «μάθετε ἀπὸ ἐμὲ ὅτι είμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς κατὰ τὴν καρδίαν καὶ θὰ εὔρητε ἀνάπτασιν εἰς τὰς ψυχάς σας»⁴⁴. Εἰς αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἐμήν.

43. Λουκ. 12,8.

44. Ματθ. 11,29.

9

*ΟΜΙΛΙΑ
ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ*

1. Ἐγαθὸς δὲ Θεὸς καὶ ἀγαθῶν τοῖς ἀξίοις παρεκτικός· πονηρὸς δὲ διάβολος καὶ κακίας παντοίας δημιουργός. Καὶ ὥσπερ ἔπειται τῷ ἀγαθῷ ἡ ἀφθονία, οὕτως ἀκολουθεῖ τῷ διαβόλῳ ἡ βασκανία. Φυλαξώμεθα οὖν, ἀδελφοί, τὸ πάθος τοῦ φθόνου, 5 μὴ κοινωνοὶ τῶν ἔργων τοῦ ἀντικειμένου γενώμεθα, καὶ εὐρεθῶμεν τῷ αὐτῷ συγκαταδικαζόμενοι κρίματι. Εἰ γὰρ ὁ τυφωθεὶς εἰς κοῖμα ἐμπίπτει τοῦ διαβόλου, πῶς ὁ φθονερὸς τὴν ἡτοιμασμένην τῷ διαβόλῳ τιμωρίαν ἐκφεύξεται; Φθόνον γὰρ πάθος οὐδὲν ὀλεθριώτερον ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐμφύεται· δε 10 ἐλάχιστα λυπῶν τὸν ἔξωθεν, πρῶτον κακὸν καὶ οἰκεῖόν ἐστι τῷ κεκτημένῳ. "Ωσπερ γὰρ ἵὸς σίδηρον, οὕτως δὲ φθόνος τὴν ἔχουσαν αὐτὸν ψυχὴν ἔξαναλίσκει. Μᾶλλον δὲ ὥσπερ τὰς ἔχιδνας φασὶ τὴν κυήσασαν αὐτὰς γαστέρα διεσθιούσας ἀπογεννᾶσθαι, οὕτω καὶ δὲ φθόνος τὴν ὠδίνουσαν αὐτὸν ψυχὴν πέφυκε 15 δαστανᾶν. Λύπη γάρ ἐστι τῆς τοῦ πλησίον εὐπραγίας ὁ φθόνος. Διόπερ οὐδέποτε ἀνίαι, οὐδέποτε δυσθυμίαι τὸν βάσκανον ἀπολείπουσιν. Εὐφόρησεν ἡ χώρα τοῦ πλησίον; εὐθηνεῖται πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον ὁ οἶκος; θυμηδίαι τὸν ἄνδρα οὐκ ἐπιλεί-

---

1. Κλήμης δὲ Ἐλεξανδρεὺς λέγει σχετικῶς: «μητρολῶν καὶ πατρολῶν τὸ τῆς ἔχιδνης γένυνημα», διότι τὰ μὲν μικρὰ γεννώμενα θανατώνουσιν τὴν μητέρα των, αὐτὴ δὲ μετὰ τὴν ἐρωτικὴν πρᾶξιν σκοτώνει τὸν ἀρσενικόν. Τὸ

ΟΜΙΛΙΑ
ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ

1. Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ παρέχει ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀξίους. Ὁ διάβολος εἶναι πονηρὸς καὶ δημιουργὸς κάθε κακίας. Καὶ δπως εἰς τὸν ἀγαθὸν ἀκολουθεῖ ἡ ἔλλειψις φθόνου, ἔτσι εἰς τὸν διάβολον ἀκολουθεῖ ὁ φθόνος. Ἀς φυλαχθοῦμεν λοιπόν, ἀδελφοί, ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φθόνου διὰ νὰ μὴ γίνωμεν κοινωνοὶ τῶν ἔργων τοῦ διαβόλου καὶ εὐρεθοῦμεν νὰ καταδικαζώμεθα συγχρόνως μὲ τὴν ἴδιαν καταδίκην. Διότι ἐὰν αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀλαζονεύσθῃ εὐρίσκεται εἰς τὸ κρῆμα τοῦ διαβόλου, τότε πῶς ὁ φθονερὸς θὰ ξεφύγῃ τὴν τιμωρίαν ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον; Διότι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων δὲν φυτρώνει κανένα πάθος ὀλεθριώτερον ἀπὸ τὸν φθόνον. Αὔτὸ ποὺ ἐλάχιστα λυπεῖ τοὺς ἔξω, εἶναι τὸ πρῶτον καὶ συγγενὲς κακὸν εἰς τὸν κάτοχον. Διότι δπως ἡ σκωρίασις φθείρει τὸν σίδηρον, ἔτσι διὰ φθόνος φθείρει τὴν ψυχὴν ποὺ τὴν κατέχει. Ἡ καλύτερα δπως οἱ ὅχιες λέγουν ὅτι γεννῶνται μὲ τὸ νὰ τρώγουν ἐσωτερικὰ τὴν κοιλίαν ποὺ τὰς ἐκυοφόρησεν¹, ἔτσι καὶ διὰ φθόνος φυσικὰ κατατρώγει τὴν ψυχὴν ποὺ τὸν ἐγκυμονεῖ. Ὁ φθόνος εἶναι λύπη διὰ τὴν εὔτυχίαν τοῦ πλησίον. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν φθονερὸν οὐδέποτε λείπουν ἀθυμίαι, οὐδέποτε αἱ κακοκεφιές. Ἔκαμε πολλὰ γεννήματα τὸ χωράφι τοῦ πλησίον; Ἐχει ἐπάρκεια τὸ σπίτι ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς; Πάντοτε εἶναι χ-

---

παράδειγμα ἐπαναλαμβάνουν καὶ ἄλλοι πατέρες· βλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ‘Ομιλία 11,2, PG 57, 193 - 194.

πουσι; Ταῦτα πάντα τροφὴ τῆς νόσου καὶ προσθήκη τῆς ἀλγηδόνος ἐστὶ τῷ βασκάνῳ. "Ωστε οὐδὲν διαφέρει ἀνθρώπου γυμνοῦ παρὰ πάντων τιτρωσκομένου. Ἀνδρεῖός τις ἐστιν; εὐεκτεῖ; Ταῦτα πλήττει τὸν βάσκανον. "Ετερος χαριέστερος τὴν 5 μορφήν; "Άλλη πληγὴ τῷ βασκάνῳ. Ὁ δεῖνα τοῖς τῆς ψυχῆς προτερήμασι τῶν πολλῶν ὑπερέχει; ἐπὶ φρονήσει καὶ δυνάμει λόγων ἀποβλέπεται καὶ ζηλοῦται; "Άλλος πλουτεῖ καὶ φιλοτιμεῖται λαμπρῶς ἐν ἐπιδόσεσι καὶ κοινωνίᾳ τῇ πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς, καὶ πολὺς αὐτῷ παρὰ τῶν εὐεργετουμένων δ ἔπαινος;

10 Ταῦτα πάντα πληγὰὶ καὶ τραύματα, μέσην αὐτοῦ τύπτοντα τὴν καρδίαν. Καὶ τὸ χαλεπὸν τῆς νόσου, δτι οὐδὲ ἔξειπεν αὐτὴν δύναται, ἀλλὰ κύπτει μὲν καὶ κατηφῆς ἐστι καὶ συγκέχυται καὶ πονιᾶται καὶ ἀπόλωλεν ὑπὸ τοῦ κακοῦ. Ἐρωτώμενος δὲ τὸ πάθος, ἔρυθριὰ δημοσιεῦσαι τὴν συμφοράν, δτι βάσκανός εἰμι 15 καὶ πικρὸς καὶ ἐπιτρίβει με τὰ τοῦ φίλον καλὰ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν εὐθυμίαν ὁδύρομαι καὶ οὐ φέρω τὴν θέαν τῶν ἀλλοτρίων καλῶν, ἀλλὰ συμφορὰν ποιοῦμαι τὴν τῶν πλησίον εὐνημερίαν. Ταῦτα γὰρ ἀν εἴποι, εἰ τὰ ἀληθῆ λέγειν βούλοιτο. Ὡν οὐδὲν 20 ἔξειπεν αἰρούμενος, ἐν τῷ βάθει κατέχει τὴν νόσου ὑποσμύχουσαν αὐτοῦ τὰ σπλάγχνα καὶ κατεσθίουσαν.

2. Οὐκοῦν οὕτε ἰατρὸν τῆς νόσου παραλαμβάνει, οὕτε τι φάρμακον ἔξευρεν δύναται τοῦ πάθους ἀλεξιτίχιον, καίτοι πλήρεις αἱ Γραφαὶ τῶν ἴαμάτων τούτων, ἀλλὰ μίαν ἀναμένει τοῦ κακοῦ ὁρστώνην, εἰ πού τινα ἵδιοι καταπεσόντα τῶν φθονούμενων. Οὗτος δρος τοῦ μίσους, ἀθλιον ἵδεν ἐκ μακαρίον τὸν βασκαινόμενον, ἐλεεινὸν γενέσθαι τὸν ζηλωτόν. Τότε σπένδεται καὶ φίλος ἐστίν, δταν δακρύοντα ἵδη, δταν πειθοῦντα θεάσηται. Καὶ εὐθυμοῦντι μὲν οὐ συνευφραίνεται, ὁδυρομένῳ

ρούμενος δ ἄνθρωπος; "Ολα αὐτὰ εἶναι τροφὴ διὰ τὴν ἀρρώστιαν καὶ πρόσθετος πόνος διὰ τὸν φθονερόν. "Ωστε κατὰ τίποτε νὰ μὴ διαφέρῃ ἀπὸ τὸν γυμνὸν ἄνθρωπον ποὺ ἀπὸ δλους πληγώνεται. Εἶναι κάποιος γενναῖος; "Εχει καλὴν ύγειαν; Αύτὰ πληγώνουν τὸν φθονερόν. "Άλλος εἶναι πιὸ διμορφος; Τοῦτο εἶναι ἀλλή πληγὴ διὰ τὸν φθονερόν. "Υπερέχει κάποιος ως πρὸς τὰ προτερήματα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοὺς πολλούς; Εἶναι περίβλεπτος καὶ ζηλεύεται διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου; "Άλλος εἶναι πλούσιος καὶ ἐπιδίδεται λαμπρὰ εἰς δοσίματα καὶ εἰς κοινωνίαν πρὸς τοὺς πτωχούς καὶ ἐπαινεῖται πολὺ ἀπὸ τοὺς εὐεργετουμένους; "Ολα αὐτὰ εἶναι πληγαὶ καὶ τραύματα ποὺ τοῦ κτυποῦν κατάμεσα τὴν καρδίαν. Καὶ ἡ δυσκολία τῆς ἀσθενείας εἶναι ὅτι δὲν ἡμπορεῖ οὕτε κἄν νὰ τὴν δύνομάσῃ. 'Άλλ' ὅμως σκύβει, καὶ εἶναι κατηφής, τὰ ἔχει χαμένα, κλαίει μεγαλόφωνα καὶ ἀπὸ τὸ κακὸν εἶναι χαμένος. "Οταν δὲ ἐρωτᾶται διὰ τὸ πάθος, ἐντρέπεται νὰ διμολογήσῃ τὴν συμφοράν· ὅτι είμαι φθονερὸς καὶ πικρὸς καὶ μὲ συντρίβουν τὰ καλὰ τοῦ φίλου, δδύρομαι διὰ τὴν χαρὰν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ δὲν ὑποφέρω νὰ βλέπω τὰ ξένα καλά, ἀλλὰ θεωρῶ συμφοράν τὴν εύτυχίαν τοῦ πλησίον μου. Πράγματι αὐτὰ θὰ ἡμποροῦσε νὰ εἰπῇ, ἐὰν θὰ ἥθελε νὰ διμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν. 'Επειδὴ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν θέλει νὰ ἔξομολογηθῇ, κρατᾷ κατάβαθμα τὴν ἀσθένειαν, ἡ ὅποια τοῦ σιγολυώνει καὶ κατατρώγει τὰ σπλάγχνα.

2. Λοιπὸν οὕτε ίστρὸν καλεῖ διὰ τὴν ἀρρώστιαν οὕτε ἡμπορεῖ νὰ εὔρῃ κάποιο φάρμακον διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὸ πάθος. Καὶ ὅμως αἱ Γραφαὶ εἶναι γεμάται ἀπὸ τὰ ίστρικὰ αὐτά. 'Άλλ' ἀναμένει κάποιαν ἀνακούφισιν ἀπὸ τὸ κακόν· νὰ ἡμποροῦσε δηλαδὴ νὰ ίδῃ κάποιον ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ φθονεῖ νὰ πίπτῃ κάτω. Αὐτὸς εἶναι ὁ κανὼν τοῦ μίσους· νὰ ἀντικρύσῃ τὸν φθονούμενον νὰ γίνεται ἀπὸ μακάριος ἀθλιος, καὶ δ ἀξιοζήλευτος νὰ γίνεται ἀξιολύπητος. Τότε εἰρηνεύει καὶ γίνεται φίλος, ὅταν ἀντικρύσῃ ἄνθρωπον νὰ κλαίῃ,

δὲ συνδακρύει. Καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου, ἐξ οἷων εἰς οὐα
μεταπέπτωση, κατοικτίζεται οὐχ ὑπὸ φιλανθρωπίας καὶ τοῦ
συμπαθῆς εἶναι, ἐξαύρων τῷ λόγῳ τὰ πρότερα, ἀλλ᾽ ἵνα βαρυτέ-
ραν αὐτῷ κατασκευάσῃ τὴν συμφοράν. Τὸ παιδίον μετὰ τὸν
5 θάνατον ἐπαινεῖ καὶ μνήσιοις ἐγκωμίοις ἀποσεμνύνει, ώς μὲν
καλὸν ἴδειν, ώς δὲ εὔμαθές, ώς δὲ πρὸς πάντα εὐάρμοστον, οὐκ
ἄν αὐτῷ περιόντι γλῶσσαν εὑφημον χαρισάμενος. Ἐὰν μέντοι
πολλοὺς ἴδῃ συντρέχοντας τῷ ἐπαίνῳ, μεταβαλὼν πάλιν, βα-
σκαίνει τῷ τεθνεῶτι. Τὸν πλοῦτον θαυμάζει μετὰ τὴν ἔκπτωσιν.
10 Τὴν ὥραν τοῦ σώματος, ἢ τὴν δώμην καὶ τὴν εὐεξίαν μετὰ τὰς
νόσους ἐπαινεῖ καὶ ἐξαύρει. Καὶ δλως, ἔχθρὸς μέν ἐστι τῶν παρ-
όντων, φίλος δὲ τῶν ἀπολλυμένων.

3. Τί ἀν οὖν γένοιτο τῆς νόσου ταύτης ὀλεθριώτερον;
Φθορὰ τῆς ζωῆς, λύμη τῆς φύσεως, ἔχθρα τῶν παρὰ Θεοῦ δε-
15 δομένων ἡμῖν, ἐναντίωσις πρὸς Θεόν. Τί τὸν ἀρχένακον δαί-
μονα εἰς τὸν κατὰ ἀνθρώπων ἐξέμηνε πόλεμον; Οὐχ ὁ φθόνος;
δι' οὗ καὶ θεομάχος φανερῶς ἀπηλέγχθη, ἀχθόμενος μὲν Θεῷ
ἐπὶ τῇ μεγαλοδωρεῇ τῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἄνθρωπον δὲ
ἀμυνόμενος, ἐπειδὴ Θεὸν οὐκ ἡδύνατο. Τὰ αὐτὰ δὲ ποιῶν καὶ
20 ὁ Κάνιν δείκνυται, ὁ πρῶτος μαθητὴς τοῦ διαβόλου καὶ φθόνον
καὶ φόνον παρ' αὐτοῦ διδαχθείς, τὰς ἀδελφὰς ἀνομίας, δις καὶ
Παῦλος συνέζευξεν εἰπών «Μεστοὺς φθόνου, φόνου». Τί οὖν
ἥν δ ἐποίησεν; Εἰδε τὴν παρὰ Θεοῦ τιμὴν καὶ ἐξεκαύθη πρὸς
ζῆλον καὶ ἀνεῖλε τὸν τιμηθέντα, ἵνα καθάψηται τοῦ τιμήσαν-

ὅταν Ἰδῇ ἄνθρωπον νὰ πενθῇ. Καὶ ὅταν μὲν κάποιος εὐθυμῇ, δὲν εὐφραίνεται μαζί του, ὅταν δὲν κάποιος δύσπεται, δακρύζει μαζί του. Καὶ εὐσπλαγχνίζεται διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου· ποῦ ἥταν καὶ ποῦ κατήντησεν! Ἐξαίρει διὰ τοῦ λόγου τὴν προηγουμένην κατάστασιν ὃχι ἀπὸ φιλανθρωπικὰ αἰσθήματα καὶ συμπάθειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸν μεγαλυτέραν τὴν συμφοράν. Ἐπαινεῖ τὸ παιδί μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὸ ἔξυμνεῖ μὲν χίλια δυὸς ἐγκώμια· πόσον δμορφον ἥταν! πόσον ἐπιμελές! πόσον εἰς ὅλα καλόβουλον! Ἐνῷ, ὅταν αὐτὸς ἥταν ζωντανόν, οὔτε καν τοῦ εἶπε λόγον ἐπαινετικόν. Ἐὰν δὲν καὶ ἀλλούς νὰ συναγωνίζωνται εἰς τὸν ἔπαινον, ἀλλάσσει γνώμην πάλιν καὶ φθονεῖ τὸ πεθαμένον. Θαυμάζει τὸν πλοῦτον μετὰ τὴν πτώχευσιν. Ἐπαινεῖ καὶ ἔξυμνεῖ τὴν δμορφιὰν τοῦ σώματος καὶ τὴν ρωμαλεότητα καὶ τὴν καλὴν ύγειαν μετὰ τὴν ἀρρώστιαν. Καὶ γενικὰ εἶναι ἔχθρὸς τῶν παρόντων καὶ φίλος αὐτῶν ποὺ χάνονται.

3. Λοιπὸν τί πιὸ ἀθλιὸν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ; Εἶναι καταστροφὴ τῆς ζωῆς, κακοποίησις τῆς φύσεως, ἔχθρα αὐτῶν ποὺ μᾶς χαρίζει δὲ Θεός, ἐναντίωσις πρὸς τὸν Θεόν. Τί ἥταν ἐκεῖνο ποὺ ἔξαγρίωσε τὸν ἀρχέκακον διάβολον εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἄνθρωπων; Δὲν ἥταν δὲ φθόνος, διὰ τοῦ ὅποίου καὶ ἀπεδείχθη φανερὰ ὅτι εἶναι θεομάχος μὲν τὸ νὰ δυσανασχετῇ ἀφ' ἐνὸς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν μεγαλοδωρεάν του πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ μὲ τὸ νὰ ἐκδικῆται ἀφ' ἑτέρου τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ δὲν ἡμποροῦσε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Θεόν; Τὰ ἴδια ἀκριβῶς ἀποδεικνύεται νὰ κάμνῃ καὶ δὲ Κάιν. Αὐτὸς ὑπῆρξεν δὲ πρῶτος μαθητὴς τοῦ διαβόλου, διότι ἀπὸ αὐτὸν ἐδιδάχθη τὰς δύο ἀδελφὰς ἀδικίας, τὸν φθόνον καὶ τὸν φόνον. Αὐτὰς συνέδεσε καὶ δὲ Παῦλος μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «εἶναι γεμάτοι ἀπὸ φθόνον καὶ φόνον»². Τί ἥταν αὐτὸς ποὺ ἔκαμε λοιπόν; Εἰδε τὴν τιμὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ ἄναψεν ἀπὸ τὴν ζήλειάν του. Ἐφόνευσεν αὐτὸν ποὺ ἐτιμήθη, διὰ νὰ προσβάλῃ αὐ-

τος. Πρὸς γὰρ τὴν θεομαχίαν ἀδυνατῶν, εἰς ἀδελφοκοτονίαν μετέπεσε. Φύγωμεν, ἀδελφοί, τόσον θεομαχίας διδάσκαλον, ἀνδροφονίας μητέρα, σύγχυσιν φύσεως, οἰκειότητος ἄγνοιαν, συμφορὰν ἀλογωτάτην. Τί λνπῆ, ἀνθρώπε, μηδὲν δεινὸν πε-
 5 πονθώς; τί πολεμεῖς τῷ ἐν ἀγαθοῖς τισιν ὅντι, μηδὲν τῶν σῶν ἐλαττώσαντι; Ἐὰν δὲ δὴ καὶ εὐεργετούμενος ἀγανακτῆς, οὐκ ἄντικρυς τῆς ἑαυτοῦ ὡφελείας βασκαίνεις; Ὁποῖος ἢν ὁ Σαούλ,
 δις τῶν εὐεργεσιῶν τὰς ὑπερβολὰς ἀφορμὴν τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τὸν Λαβὶδ ἐποιήσατο. Πρῶτον μὲν γὰρ τῇ παναρμονίᾳ
 10 ἐκείνῃ καὶ θείᾳ μουσικῇ τῆς μανίας ἀπαλλαγείς, ἐπειρᾶτο δό-
 ρατι διαπεῖραι τὸν εὐεργέτην. Ἐπειτα σὺν αὐτῷ τῷ στρατῷ ἐκ τῶν πολεμίων περισωθεὶς καὶ τῆς ἐπὶ τῷ Γολιάθ αἰσχύνης ἀπαλλαγείς, δμως ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἐπινικίοις τὸ δεκαπλάσιον τῆς τῶν συμβάντων αἰτίας τῷ Λαβὶδ ἀνέθεσαν αἱ χορεύονται.
 15 Ἡ Ἑπάταξε Λαβὶδ ἐν μυριάσι καὶ Σαούλ ἐν χιλιάσιν αὐτοῦ· διὰ μίαν ταύτην φωνὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ὑπάρξασαν μαρτυρίαν, πρῶτοι αὐτόχειρ γενέσθαι, καὶ ἐξ ἐνέδρας ἀνελεῖν ἐπεχείρησεν, εἴτα φυγάδα καταστήσας, οὐδὲ οὕτω τὴν ἔχθραν ἔστησεν, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον ἐκστρατεύσας ἐπ' αὐτὸν
 20 τρισχιλίοις λογάσι, τὰς ἐρημίας διηρευνάτο. Εἰ δὲ ἡρωτήθη τοῦ πολέμου τὴν πρόφασιν, εἶπεν ἀν πάντως τὰς τοῦ ἀνδρὸς εὐποιίας. Ὅς γε παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς διώξεως καθεύδων καταληφθείς, ἔτοιμος εἰς σφαγὴν προκείμενος τῷ ἔχθρῳ, καὶ πάλιν περισωθεὶς ὑπὸ τοῦ δικαίου, ἐπαγαγεῖν αὐτῷ τὰς χεῖ-

τὸν ποὺ τὸν ἔτιμησεν. Ἀδυνατῶν δηλαδὴ νὰ θεομαχήσῃ, διέπραξε τὴν ἀδελφοκτονίαν. Ἄς ἀποφεύγωμεν, ἀδελφοί, τὴν ἀρρώστιαν ποὺ εἰναι διδάσκαλος τῆς θεομαχίας, μητέρα τῆς ἀνθρωποκτονίας, ἀνατροπὴ τῆς φύσεως παραγνώρισις τῆς συγγενείας, παράλογος συμφορά. Διατί λυπεῖσαι, ἀνθρωπέ μου, ἐνῷ δὲν ἔπαθες κανένα κακόν; Διατί καταπολεμᾶς αὐτὸν ποὺ κατέχει δλίγα ἀγαθά, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀφαιρέσει κάτι ἀπὸ τὰ ἴδικά σου; Ἐὰν μάλιστα ἀγανακτῇς, δταν ἀκόμη εὔεργετῆσαι, δὲν φθονεῖς κατάματα τὴν ἴδικήν σου ὡφέλειαν; Τέτοιος ὑπῆρξεν δ Σαούλ, δ δποῖος τὰς ὑπερβολικὰς εὔεργεσίας τὰς μετέβαλεν εἰς αἰτίαν τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Δαβίδ. Πρῶτα ἀφοῦ μὲ τὴν παναρμόνιον ἐκείνην καὶ θείαν μουσικὴν ἔγινε καλὰ ἀπὸ τὴν μελαγχολίαν, ἐπροσπάθησε μὲ τὸ δόρυ νὰ διατρυπήσῃ τὸν εὔεργέτην του. Ἐπειτα μαζὶ μὲ τὸν στρατὸν του ἐγλύτωσεν ἀπὸ τοὺς ἔχθροὺς καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Γολιάθ. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὰ ἐπινίκια αἱ χορεύτριαι ἀπέδωσαν τὸ δεκαπλάσιον τῆς αἰτίας τῶν γεγονότων εἰς τὸν Δαβίδ, «ἔφόνευσεν δ Δαβίδ τὰς μυριάδας του, ἀλλὰ δ Σαούλ τὰς χιλιάδας του»³, διὰ μίαν τέτοιαν φωνὴν καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ποὺ ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν της εἰς τὴν ἴδιαν τὴν πραγματικότητα, ἐπροσπάθησε πρῶτα μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια καὶ ἀπὸ ἐνέδραν νὰ τὸν φονεύσῃ. Ἐπειτα τὸν ἔκαμε νὰ γίνη φυγάς, ἀλλ’ οὕτε ἔτσι ἐσταμάτησε τὴν ἔχθραν του. Τέλος ἔξεστράτευσεν ἐναντίον του μὲ τρεῖς χιλιάδας ἐπιλέκτους στρατιώτας καὶ τὸν ἀναζητοῦσεν εἰς τὰς ἔρημίας ⁴. Ἐὰν δὲ κάποιος τὸν ἔρωτοῦσε διὰ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου, ἔξαπαντος θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἀναφέρῃ τὰς εὔεργεσίας τωῦ ἀνδρός! Αύτὸς βέβαια καὶ δταν ἀκόμη κατὰ τὸν καιρὸν ποὺ ἔκαμε τὴν καταδίωξιν συνελήφθη ἀπὸ τὸν Δαβίδ, ἐνῷ ἔκοιμᾶτο καὶ ἦταν ἐμπρὸς εἰς τὸν ἔχθρὸν ἔτοιμος

4. Α' Βασιλ. 24,3.

ρας φυλαξαμένου, οὐδ' ὑπὸ ταύτης τῆς εὐεργεσίας ἐκάμφθη, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐστρατολόγει καὶ πάλιν ἐδίωκεν, ἕως καὶ δεύτερον ἀλοὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ, τοῦ μὲν τὴν ἀρετὴν λαμπροτέραν ἀπέδειξεν, ἕαυτοῦ δὲ τὴν πονηρίαν καταφανεῖστέραν ἐποίησε. Δυσμεταχειριστότατον ἔχθρας εἶδος ὁ φθόνος. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλως δυσμενεῖς ἡμεροτέρους ποιοῦσιν αἱ εὐποιίαι, τὸν βάσκανον δὲ καὶ κακοήθη τὸ καλῶς παθεῖν πλέον προσερεθίζει· καὶ δσωπερ ἀν μειζόνων τύχη, μειζόνως ἀγανακτεῖ καὶ ἀνιᾶται καὶ δυσχεραίνει. Πλεῖον γὰρ ἔχθεται τῇ δυνάμει τοῦ εὐεργέτου, ἥτις χάριν ἔχει τοῖς εἰς αὐτὸν γινομένοις. Ποῖον οὖν νικῶσι θηρίον τῇ χαλεπότητι τῶν τρόπων; Τί τῶν ἀνημέρων οὐχ ὑπερβάλλουσιν ἀγριότητι; Οἱ κύνες τρεφόμενοι ἡμεροῦνται, οἱ λέοντες χειροήθεις γίνονται θεραπευόμενοι, οἱ δὲ βάσκανοι ταῖς θεραπείαις πλέον ἐξαγριαίνονται.

15   4. Τί τὸν γενναῖον Ἰωσήφ δοῦλον ἐποίησεν; Οὐχ ὁ φθόνος τῶν ἀδελφῶν; "Ἐνθα καὶ θαυμάσαι ἀξιον τὴν ἀλογίαν τῆς νόσου. Φοβηθέντες γὰρ τῶν ὀνειράτων τὴν ἔκβασιν, δοῦλον ἐποίουν τὸν ἀδελφόν, ὃς οὐκ ἀν ποτε δούλον προσκυνηθέντος. Καίτοι εὶ μὲν ἀληθῆ τὰ ἐνύπνια, τίς μηχανὴ μὴ οὐχὶ πάντως ἔκβηναι τὰ προρρηθέντα; Εἰ δὲ ψευδεῖς αἱ τῶν ὀνειράτων δψεις, ἀντὶ τίνος βασκαίνεται τῷ σφαλλομένῳ; Νυνὶ δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας περιτρέπεται αὐτοῖς τὸ σοφόν. Λι' ὅν γὰρ ἐνόμιζον ἐμποδίζειν τῇ προρρήσει, διὰ τούτων ἐφάνησαν

διὰ τὴν σφαγὴν καὶ διεσώθη πάλιν ἀπὸ τὸν δίκαιον⁵, δὸποῖς ἀπέφυγε νὰ βάλῃ χέρι ἐπάνω του, δὲν ἔλύγισεν οὔτε κάτω ἀπὸ μίσιν τέτοιαν εὐεργεσίαν. Ἀλλὰ πάλιν συνεκέντρωνε στρατὸν καὶ πάλιν τὸν κατεδίωκε, μέχρις ὅτου καὶ διὰ δευτέραν φοράν συνελήφθη ἀπὸ τὸν Ἰδιον εἰς τὸ σπήλαιον. Καὶ ὅπερεις πιὸ λαμπρὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ ἔκαμε πιὸ φανερὰν τὴν πονηρίαν τοῦ Σαούλ. Ὁ φθόνος εἶναι ἔνα δυσκολομεταχείριστον εἶδος ἔχθρας. Διότι αἱ εὐεργεσίαι τοὺς μὲν κατὰ διάφορον τρόπον ἐμπαθεῖς τοὺς κάμνει πιὸ ἡμέρους, τὸν φθονερὸν ὅμως καὶ τὸν κακοήθη ἢ εὐεργεσία τὸν ἔξερεθίζει ἀκόμη περισσότερον. Καὶ δὸσον περισσότερα ἐπιτυγχάνει, τόσον περισσότερον ἀγανακτεῖ καὶ στενοχωρεῖται καὶ δυσανασχετεῖ. Περισσότερον δηλαδὴ λυπεῖται διὰ τὴν δύναμιν τοῦ εὐεργέτου παρὰ εὐγνωμονεῖ δι’ αὐτὰ ποὺ γίνονται εἰς αὐτόν. Ποῖον θηρίον δὲν ξεπερνοῦν εἰς τὴν σκληρότητα τῶν τρόπων; Ποῖον ἀπὸ τὰ ἀνήμερα ζῶα δὲν ὑπερβαίνουν εἰς ἀγριότητα; Οἱ σκύλοι ἔξημερώνονται μὲ τὴν τροφὴν καὶ τὰ λεοντάρια γίνονται ἡμερα μὲ τὴν περιποίησιν. Οἱ φθονεροὶ ὅμως ἔξαγριώνονται ἀκόμη περισσότερον μὲ τὰς περιποιήσεις.

4. Τί ἡταν ἐκεῖνο ποὺ κατέστησε δοῦλον τὸν γενναῖον Ἰωσήφ⁶; Ὁχι δὲλφικὸς φθόνος; Ἐδῶ ἀξίζει μάλιστα νὰ θαυμάσῃ κανεὶς τὸν παραλογισμὸν τῆς ἀρρώστιας! Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐφοβήθησαν τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὀνείρων, ἔκαμαν δοῦλον τὸν ἀδελφόν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν θὰ ἐπροσκυνεῖτο ποτὲ δοῦλος. Καὶ ὅμως, ἐάν τὰ ὀνειρα εἶναι ἀληθινά, ποῖον ἐμπόδιον θὰ ὑπάρξῃ, ὡστε νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν αὐτὰ ποὺ ἔχουν προλεχθῆ; Ἐάν τὰ δράματα τῶν ὀνείρων εἶναι ψευδῆ, τότε ἀντὶ ποίου φθονεῖται αὐτὸ ποὺ δὲν ἐπραγματοποιήθη; Τώρα ὅμως ἢ πρόνοια τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνατρέπει τὸ ἐπινόημά των. Διότι μ’ αὐτὰ ποὺ ἐνόμιζαν

δδοποιοῦντες τὴν ἔκβασιν. Εἰ γὰρ μὴ ἐπράθη, οὐκ ἀν ἥλθεν εἰς Αἴγυπτον, οὐκ ἀν διὰ σωφροσύνην ταῖς ἐπιβουλαῖς τῆς ἀκολάστου γυναικὸς περιέπεσεν, οὐκ ἀν ἐβλίθη εἰς δεσμωτήριον, οὐκ ἀν ἐγένετο συνήθης τοῖς ὑπηρέταις τοῦ φαραώ, οὐδὲ 5 ἀν συνέβαλε τὰ ὀνείρατα, ὅθεν τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο τῆς Αἴγυπτον, καὶ διὰ τὴν σιτοδείαν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἐλθόντων προσεκυνήθη. Μετάβα τῷ λόγῳ ἐπὶ τὸν μέγιστον φθόνον, καὶ ἐπὶ μεγίστοις συστάντα, δις ἐκ τῆς Ἰουδαίων μανίας κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐγένετο. Λιὰ τί ἐφθονεῖτο; Λιὰ τὰ 10 θαύματα. Τίνες δὲ ἡσαν αἱ θαυματοποιίαι; Σωτηρία τῶν δεομένων ἐτρέφοντο οἱ πεινῶντες καὶ ὁ τρέφων ἐπολεμεῖτο, ἡγείροντο οἱ νεκροὶ καὶ ὁ ζωοποιῶν ἐβασκαίνετο, δαιμονες ἀπηλαύνοντο καὶ ὁ ἐπιτάσσων ἐπεβουλεύετο, λεπροὶ ἐκαθαρίζοντο καὶ χωλοὶ περιεπάτοντ, κωφοὶ ἥκοντον καὶ τυφλοὶ ἀνέβλεπον, καὶ ὁ εὐεργέτης ἐφυγαδεύετο. Καὶ τὸ τελευταῖον, θανάτῳ παρέδωκαν τὸν τὴν ζωὴν χαρισάμενον, καὶ ἐμαστίγουν τὸν ἐλευθερωτὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατεδίκαζον τὸν κριτὴν τοῦ κόσμου. Οὕτω μέχρι πάντων διεξῆλθε τὰ τοῦ φθόνου κακά. Καὶ ἐνὶ τούτῳ ὅπλῳ ἀπὸ καταβολῆς ἀρξάμενος κόσμου 15 μέχρι. συντελείας αἰῶνος πάντας τιρώσκει καὶ καταβάλλει ὁ λυμεὼν τῆς ζωῆς ἡμῶν διάβολος, ὁ χαίρων ἡμῶν τῇ ἀπωλείᾳ, ὁ καταπεσὼν διὰ τοῦ φθόνου καὶ ἡμᾶς ἐαντῷ διὰ τοῦ ἵσου πάθους συγκαταβάλλων. Σοφὸς ἄρα ἦν, ὁ τῷ βασκάνῳ ἀνδρὶ μηδὲ συνδειπνεῖν ἐπιτρέπων, ἀπὸ τῆς ἐν τῷ δείπνῳ συνονοσίας 20 περὶ πάσης ὁμοῦ τῆς κατὰ τὸν βίον κοινωνίας διαλεγόμενος. "Ωσπερ γὰρ τὴν εὐκατάποηστον ὕλην ἐπιμελὲς ἡμῖν δτι πορρωτάτῳ τοῦ πυρὸς ἀποτίθεσθαι, οὕτω χρή, καθ' δοσον οἰόν τε, τῆς τῶν βασκάνων ὁμιλίας τὰς φιλίας ἀπάγειν, ἔξω τῶν τοῦ

ὅτι ἐμποδίζουν τὴν προφητείαν, μὲ τὰ ἴδια ἔφάνησαν νὰ ἔτοιμάζουν τὴν πραγματοποίησιν. Διότι ἐὰν δὲν εἶχε πωληθῆ δὲν θὰ ἤρχετο εἰς τὴν Αἴγυπτον. Δὲν θὰ περιέπιπτεν εἰς τὰ ἐπίβουλα σχέδια τῆς ἀνηθίκου γυναικὸς διὰ τὴν ἐγκράτειάν του. Δὲν θὰ ἔρριπτετο εἰς τὴν φυλακήν, δὲν θὰ ἐγίνετο οἰκεῖος εἰς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ φαραώ, δὲν θὰ ἔξηγούσε τὰ δράματα, ἀπ' ὅπου ἀνέλαβε τὴν ἔξουσίαν τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐπροσκυνήθη ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του ποὺ ἤλθαν πρὸς αὐτὸν ἔξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως σίτου. Νὰ μεταβῆσ μὲ τὴν σκέψιν εἰς τὸν πιὸ μεγάλον φθόνον, δὸς δποῖος μάλιστα συνδέεται μὲ πολὺ μεγάλα πράγματα. Εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔξεδηλώθη ἐναντίον τοῦ Σωτῆρος ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν Ἰουδαίων. Διατί ἔφθονεῖτο; Διὰ τὰ θαύματά του. Ποιαὶ ὅμως ὑπῆρξαν αἱ θαύμασται πράξεις; 'Η σωτηρία αὐτῶν ποὺ τὴν ἔχρειάζοντο. Ἐτρεφε τοὺς πεινῶντας καὶ δ τροφέας τῶν κατεπολεμεῖτο. Ἀνέσταινε τοὺς νεκροὺς καὶ δ ζωοποιὸς ἔφθονεῖτο. Ἐξεδίωκε τὰ δαιμόνια καὶ αὐτὸς ποὺ τὰ διέτασσε ἐπεβουλεύετο. Ἐκαθάριζε τοὺς λεπτροὺς καὶ ἔκαμε τοὺς χωλοὺς νὰ περιπατοῦν, τοὺς κωφοὺς νὰ ἀκούουν, τοὺς τυφλοὺς νὰ βλέπουν καὶ δ εὔεργέτης ἔδιώκετο. Καὶ τελευταῖα παρέδωκαν εἰς τὸν θάνατον αὐτὸν ποὺ ἔχάρισε τὴν ζωήν· ἔμαστίγωναν τὸν ἐλευθερωτὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατεδίκαζαν τὸν δικαστὴν τοῦ κόσμου. Ἐτσι ἐπέρασεν ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ τοῦ φθόνου. Καὶ μ' αὐτὸ τὸ μοναδικὸν ὅπλον δ διάβολος, δ καταστροφεὺς τῆς ζωῆς μας, αὐτὸς ποὺ χαίρει μὲ τὴν ἀπώλειάν μας, ποὺ ἀπὸ φθόνον ἔπεσε καὶ μὲ τὸ ἴδιον πάθος μᾶς καταβάλλει, πληγώνει καὶ νικᾷ ὅλους ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων. Ἐρα ὑπῆρξε σοφὸς αὐτὸς ποὺ δὲν ἐπιτρέπει μήτε νὰ συνδειπνῇ κανεὶς μὲ τὸν φθονερὸν ἄνδρα⁷. Καὶ ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν εἰς τὸ δεῖπνον διμιλεῖ δι' ὀλόκληρον τὴν συμπεριφορὰν εἰς τὴν ζωήν. Διότι, ὅπως φροντίζομεν νὰ ἀποθέτωμεν πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὴν φωτιὰν τὴν εὔφλεκτον ὑλην, ἔτσι πρέπει, ὅσον ἡμίποροῦμεν, νὰ ἀπομακρύνωμεν τὰς φιλικὰς σχέσεις ἀπὸ τοὺς

φθόνον βελῶν ἑαυτοὺς ποιοῦντας. Οὐδὲ γὰρ ἄλλως δυνατὸν συμπλακῆται τῷ φθόνῳ, μὴ δι' οἰκειότητος αὐτῷ προσεγγίσαντα. Ἐπείπερ κατὰ τὸν Σολομῶντος λόγον, «Τῷ ἀνδρὶ δέκτηλος παρὰ τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ». Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Οὐχὶ 5 τῷ Αἰγυπτίῳ βασκαίνει ὁ Σκύθης, ἀλλὰ τῷ ὁμοεθνεῖ ἔκαστος καὶ ἐν τῷ ὁμοεθνεῖ μέντοι οὐ τοῖς ἀγνοούμενοις φθονεῖ, ἀλλὰ τοῖς συνηθεστάτοις· καὶ τῶν συνήθων τοῖς γείτοσι καὶ ὁμοτέχνοις καὶ τοῖς ἄλλως οἰκείοις· κὰν τούτοις πάλιν, ἡλικιώταις καὶ συγγενέσι καὶ ἀδελφοῖς. Καὶ δλως, ὥσπερ η ἐρυσίβη 10 ἴδιόν ἔστι τοῦ σίτου νόσημα, οὕτως ὁ φθόνος φιλίας ἔστιν ἀρρώστημα. Ἐκεῖνό γε κὰν ἐπαινέσειέ τις τοῦ κακοῦ, ὅτι ὅσπερ ἄν σφοδρότερος κινηθῇ, τοσούτῳ χαλεπώτερός ἔστι τῷ κεκτημένῳ. Ὡσπερ γὰρ τῶν βελῶν τὰ βιαίως φερόμενα, ἐπειδὰν καρτερῷ τινι καὶ ἀντιτύπῳ προσπέσῃ, ἐπὶ τὸν προέ- 15 μενον ἐπανέρχεται, οὕτω καὶ τὰ τοῦ φθόνου κινήματα οὐδὲν λυποῦντα τὸν βασκανόμενον, αὐτοῦ πληγαὶ γίνονται τοῦ βασκάνου. Τίς γὰρ λυπούμενος ἡλάττωσέ ποτε τὰ τοῦ πλησίον καλά; Ἐαντὸν μέντοι προσηγνάλωσε ταῖς λύπαις κατατηκόμενος. Ἡδη δὲ καὶ τῶν ἰοβόλων αὐτῶν ὀλεθριώτεροι είναι οἱ 20 νοσοῦντες τὴν βασκανίαν ὑπονενόηται, εἴπερ τὰ μὲν διὰ πληγῆς ἐνίησι τὸν ίόν, καὶ κατὰ μικρὸν σηπεδόσι τὸ δηχθὲν ἐπινέμεται, τοὺς δὲ φθονερούς τινες οἰονται καὶ δι' ὀφθαλμῶν μόνων τὴν βλάβην ἐπιβάλλειν· ὥστε τὰ εὐεκτικὰ σώματα καὶ ἐξ τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀκμῆς εἰς τὴν ἄκραν ὥραν ὑπερανθή- 25 σαντα, τήκεσθαι παρ' αὐτῶν καταβασκανόμενα καὶ δλον ἀθρόως συναναιρεῖσθαι τὸν δύκον, οἶν ζεύματός τινος ὀλεθρίου

φθονερούς, βγάζοντας ἔξω τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ φθόνου. Διότι διαφορετικὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνάψωμεν σχέσεις μὲ τὸν φθονερόν, ἐὰν δὲν τὸν πλήσιάσωμεν μὲ οἰκειότητα. Ἐπειδὴ καὶ σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Σολομῶντος «ὅ φθόνος εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν πλησίον του προέρχεται»⁸. Καὶ πράγματι ἔτσι συμβαίνει. 'Ο Σκύθης δὲν φθονεῖ τὸν Αἰγύπτιον, ἀλλὰ ὁ καθένας τὸν συμπατριώτην του. 'Αλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν δὲν φθονεῖ αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἄγνωστοι, ἀλλὰ τοὺς πολὺ γνωστούς. Καὶ ἀπὸ τοὺς γνωστούς, τοὺς γείτονας καὶ τοὺς συνεπαγγελματίας καὶ αὐτοὺς ποὺ κατὰ διάφορον τρόπον εἶναι οἰκεῖοι. Καὶ ἀπ' αὐτοὺς πάλιν τοὺς συνομηλίκους, τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς ἀδελφούς. Καὶ γενικά, ὅπως ἡ καπνιὰ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἀσθένεια τοῦ σίτου, ἔτσι ὁ φθόνος εἶναι ἀρρώστια τῆς φιλίας. 'Αλλὰ κάποιος θὰ ἡμποροῦσε βέβαια νὰ ἐπαινέσῃ ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ κακόν, ὅτι δηλαδὴ ὅσον σφοδρότερα ἐκδηλώνεται, τόσον περισσότερον ἐνοχλητικὸν γίνεται εἰς τὸν κάτοχόν του. "Οπως δηλαδὴ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ βέλη ποὺ ἐκτοξεύονται μὲ δύναμιν, ὅταν μὲν προσκρούσουν εἰς κάποιο δυνατὸν καὶ σκληρὸν ἀντίσωμα, ἐπιστρέφουν εἰς αὐτὸν ποὺ τὰ ἐκτόξευσεν, ἔτσι καὶ τὰ κινήματα τοῦ φθόνου, χωρὶς νὰ προκαλοῦν λύπην εἰς τὸν φθονούμενον, γίνονται κτυπήματα τοῦ ίδίου τοῦ φθονεροῦ. Διότι ποῖος ποὺ λυπεῖται ἐξημίωσε ποτὲ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον; Κατέστρεψεν ὅμως τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸ νὰ λυώνῃ ἀπὸ τὰς λύπας. Οἱ ἀρρώστοι ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ φθόνου ἐθεωρήθησαν πρὸ πολλοῦ ὅτι εἶναι ὀλεθριώτεροι καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ δηλητηριώδη ζῶα. Αὐτὰ μὲν διὰ πλήγματος χύνουν τὸ δηλητήριον καὶ ὀλίγον καταστρέφεται ἀπὸ τὸ σάπισμα τὸ μέρος ποὺ ἐδαγκώθη. Οἱ φθονεροὶ ὅμως, νομίζουν μερικοί, ὅτι καὶ μὲ μόνα τὰ μάτια προκαλοῦν τὴν ζημίαν, ὥστε, μερικὰ σώματα ποὺ ἔχουν καλὴν ύγειαν καὶ ποὺ λόγω τῆς ἀκμῆς τῆς ἡλικίας ᔹχουν φθάσει εἰς τὴν ἔπακρον ὀμορφιάν, νὰ μαραζώνουν ὅταν ἀπὸ αὐτοὺς βασκαίνωνται καὶ διὰ μιᾶς νὰ χάνουν ὅλον τὸ βάρος, ὡσὰν

ἐκ τῶν φθονερῶν ὀφθαλμῶν ἀπορρέοντος καὶ λυμαινομένου, καὶ διαφθείροντος. Ἐγὼ δὲ τοῦτον μὲν τὸν λόγον ἀποπέμπομαι, ὃς δημώδης καὶ τῇ γνωμακούσιτι παρεισαχθέντα ὑπὸ γραϊδίων, ἐκεῖνο δέ φημι, ὅτι οἱ μισόκαλοι δαίμονες, ἐπειδὴν οἰκείας ἔαν-
5 τοῖς εὑρωσι προαιρέσεις, παντοίως αὐταῖς πρὸς τὸ ἴδιον ἀπο-
κέχορηται βούλημα, ὥστε καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν βασκάνων
εἰς ὑπηρεσίαν χρῆσθαι τοῦ ἴδιου θελήματος. Εἴτα οὖθισσεις
ὑπηρέτην σεαυτὸν ποιῶν δαίμονος ὀλεθρίου, ἀλλ᾽ ὑποδέχῃ κα-
κόν, δι’ οὗ ἔχθρὸς μὲν γενήσῃ τῶν μηδὲν ἀδικούντων, ἔχθρὸς
10 δὲ Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀφθόνου;

5. Φύγωμεν κακὸν ἀφόρητον. "Οφεώς ἐστι δίδαγμα,
δαιμόνων εὑρημα, ἔχθροῦ ἐπισπορά, ἀρραβών κολάσεως, ἐμ-
πόδιον εὐσεβείας, ὅδος ἐπὶ γέενναν, στέρησις βασιλείας. Άηλοι
δέ πως καὶ αὐτῷ τῷ προσώπῳ τυγχάνονσιν οἱ φθονοῦντες.
15 "Ομμα τούτοις ξηρὸν καὶ ἀλαμπές, παρειὰ κατηφής, ὀφρὺς
συμπεπτωκυῖα, ἡ ψυχὴ τῷ πάθει συγκεχυμένη, τὸ τῆς ἀληθείας
κριτήριον ἐπὶ τῶν πραγμάτων οὐκ ᔁχονσα. Οὐ πρᾶξις κατ'
ἀρετὴν ἐπαινετὴ παρ' ἐκείνοις, οὐ λόγον δύναμις σεμνότητι
κεκοσμημένη καὶ χάρισιν, οὐκ ἄλλο τι τῶν ζηλωτῶν καὶ περι-
20 βλέπτων οὐδέν. "Ωσπερ δὲ οἱ γῦπες πρὸς τὰ δυσώδη φέρον-
ται, πολλοὺς μὲν λειμῶνας, πολλοὺς δὲ ἡδεῖς καὶ εὐώδεις τό-
πους ὑπεριπτάμενοι, καὶ αἱ μνῖαι τὸ μὲν ὑγιαῖνον παρατρέχου-
σι, πρὸς δὲ τὸ ἔλκος ἐπείγονται, οὕτως οἱ βάσκανοι, τὰς μὲν
τοῦ βίου λαμπρότητας καὶ τὰ μεγέθη τῶν κατορθουμένων οὐ-
25 δὲ προσβλέποντι, τοῖς δὲ σαθροῖς ἐπιτίθενται· καν τι προσ-
πταῖσαι συμβῆ, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, τοῦτο δημοσιεύοντι
καὶ ἀπὸ τούτων τοὺς ἀνδρας γνωρίζειν βούλονται· ὥσπερ οἱ
πονηροὶ τῶν ζωγράφων ἀπὸ τῆς ἐνδιαστρόφου φύνος, ἢ ἀπό

νὰ ἀπορρέῃ ἀπὸ τὰ μάτια καταστρεπτικὸν ρεῦμα καὶ νὰ κακοποιῆ καὶ νὰ καταστρέφῃ. Ἐγὼ δὲ ἀπορρίπτω τὴν ἔξήγησιν αὐτήν, διότι εἶναι λαϊκή καὶ ἔχει εἰσαχθῆ κατὰ τρόπον μυστικὸν ἀπὸ τὰ γραῖδια εἰς τὸν γυναικεῖον κόσμον. Λέγω δὲ τὸ ἔξῆς, ὅτι οἱ δαίμονες ποὺ μισοῦν τὸ καλόν, διὰ τῶν διαθέσεις φιλικὰς εἰς αὐτούς, μὲ κάθε τρόπον τὰς χρησιμοποιοῦν πρὸς τὸ ἴδιον τῶν θέλημα, ὥστε νὰ χρησιμοποιοῦν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θελήματός των καὶ τὰ μάτια τῶν φθονερῶν. Ἔπειτα δὲν φρικιᾶς νὰ καθιστᾶς τὸν ἑαυτόν σου ὑπηρέτην τοῦ καταστρεπτικοῦ δαίμονος, ἀλλὰ ὑποδέχεσαι κακόν, μὲ τὸ δόποιον θὰ γίνης ἔχθρὸς αὐτῶν ποὺ εἰς τίποτε δὲν ἀδικοῦν καὶ ἔχθρὸς τοῦ Θεοῦ, δὸς δόποιος εἶναι ἀγαθὸς καὶ δὲν γνωρίζει τὸν φθόνον;

5. Ἄσ φύγωμεν μακρù ἀπὸ ἔνα τέτοιο ἀφόρητον κακόν. Εἶναι δίδαγμα φιδιοῦ, διαβολικὴ ἐφεύρεσις, πρόσθετος σπορὰ ἔχθροῦ, ἀρραβών κολάσεως, ἐμπόδιον εἰς τὴν εὔσεβειαν, δρόμος διὰ τὴν κόλασιν, στέρησις τῆς βασιλείας. Οἱ φθονεροὶ δὲ γίνονται κάπως φανεροὶ καὶ ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν ἐμφάνισίν των. Τὸ βλέμμα των εἶναι σκληρὸν καὶ σκοτεινόν, τὸ πρόσωπον σκυθρωπόν, ἡ ψυχὴ διάχυτος ἀπὸ τὸ πάθος, δὲν διαθέτει τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας διὰ τὰ πράγματα. Δι' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει πρᾶξις ἀρετῆς ἀξία νὰ ἐπαινεθῇ· δὲν ὑπάρχει ἱκανότης λόγου, στολισμένη μὲ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν χάριν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀξιοζήλευτα καὶ ἀξιοπρόσεκτα. Ὁπως δὲ τὰ ἀρπακτικὰ ὅρνεα ὅρμοῦν πρὸς τὰ δύσοσμα, ἐνῷ πετοῦν ἐπάνω ἀπὸ πολλὰ λιβάδια καὶ ἀπὸ πολλὰ εὐχάριστα καὶ εὐωδιαστὰ τοπία, καὶ ὅπως οἱ μῆγες ἀδιαφοροῦν διὰ τὸ καθαρὸν καὶ σπεύδουν πρὸς τὰ ἔλκη, ἔτσι καὶ οἱ φθονεροί, ἐνῷ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν κακῶν, οὔτε καν παρατηροῦν τὰ λαμπρὰ καὶ μεγάλα ἐπιτεύγματα τοῦ βίου. Καὶ ἂν συμβῇ νὰ σφάλη κάποιος εἰς κάτι, πρᾶγμα πολὺ ἀνθρώπινον, τὸ γνωστοποιοῦν καὶ ἀπὸ αὐτὰ θέλουν νὰ διαμορφώνουν γνώμην διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁπως οἱ πονηροὶ ἀπὸ τοὺς ζωγράφους ποὺ ἀπὸ τὴν στραβήν μύτην ἢ ἀπὸ

τινος οὐλῆς ἢ κολοβώματος ἐκ φύσεως ἢ ἐκ πάθους ἐπισυμβάντος τὰς μορφὰς τῶν γραφομένων ἀποσημαίνοντες. Δεινοὶ δὲ ταῖς εἰς τὸ χεῖρον παρατροπαῖς τὸ ἐπαινετὸν διαπτέσαι, καὶ ἐκ τῆς γείτονος κακίας τὴν ἀρετὴν διαβαλεῖν. Θρασὺν μὲν 5 γὰρ λέγουσι τὸν ἀνδρεῖον, ἀνάλγητον δὲ τὸν σώφρονα, τὸν δίκαιον ἀπηνῆ, κακοῦργον τὸν φρόνιμον. Καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ μὲν ὡς βάναυσον διαβάλλοντι, τὸν ἐλευθέριον δὲ ὡς ἄσωτον πάλιν τὸν οἰκονομικόν, φειδωλόν. Καὶ δλως, πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς εἴδη οὐκ ἀπορεῖ παρ' αὐτοῖς ὀνόματος ἐκ τῆς ἀντικει-
10 μένης κακίας μετενεχθέντος. Τί οὖν; ἐν τῇ κατηγορίᾳ τοῦ κακοῦ τὸν λόγον στήσομεν; Ἀλλὰ τοῦτο ὥσπερ ἡμισύ τί ἔστι τῆς ιατρείας. Τὸ μὲν γὰρ δεῖξαι τῷ κάμνοντι τῆς νόσου τὸ μέγεθος, ὥστε ἀξίαν ἐμποιῆσαι αὐτῷ τοῦ κακοῦ τὴν φροντίδα, οὐκ ἄχρηστον, τὸ δὲ ἄχρι τούτου καταλιπεῖν, μὴ πρὸς τὴν ὑ-
15 γίειαν χειραγωγίσαντα, οὐδὲν ἕτερόν ἔστιν ἢ ἔκδοτον ἀφεῖναι τῇ ἀρρωστίᾳ τὸν κάμνοντα. Τί οὖν; πῶς ἀν μὴ πάθοιμεν ἐξ ἀρχῆς τὴν νόσον, ἢ ὑπαχθέντες ἐκφύγοιμεν; Εἰ πρῶτον μὲν μηδὲν μέγα, μηδὲ ὑπερφυὲς τῶν ἀνθρωπίνων κρίνοιμεν· μὴ εὐ-
πορίαν τὴν ἐν ἀνθρώποις, μὴ δόξαν τὴν ἀπαίθουσαν, μὴ σώ-
20 ματος ενεξίαν. Οὐ γὰρ ἐν τοῖς παρερχομένοις ὁριζόμεθα εἰναι τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἐπὶ αἰωνίων ἀγαθῶν καὶ ἀληθινῶν μετουσίαν κεκλίμεθα. Ὡστε ὁ πλούτων οὕπω ζηλωτός ἔστι διὰ τὸν πλοῦτον, οὐχ ὁ δυνάστης διὰ τὸν δύκον τοῦ ἀξιώματος, οὐχ ὁ ἴσχυρὸς διὰ τὴν δύναμην τοῦ σώματος, οὐχ ὁ σοφὸς διὰ τὴν τοῦ λόγου περιουσίαν.
25 Ὁργανα γάρ ἔστι ταῦτα τῆς ἀρετῆς τοῖς καλῶς κεχομένοις, οὐκ αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα τὸ μακάριον. Ο μὲν οὖν κακῶς αὐτοῖς κεχρημένος ἐλεεινός, ὡς ὁ τῷ ξίφει, ὁ ἐλαβε πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἄμυναν, τούτῳ ἐκουσίως ἑαυτὸν κατατιρώσκων. Εἰ δὲ καλῶς καὶ κατὰ τὸν ὁρθὸν λόγον τὸν

κάποιαν ούλην ἢ ἀναπτηρίαν ποὺ ἐκ φύσεως ἢ ἀπὸ ἀτύχημα ἐπισυνέβη, ἀπεικονίζουν τὰς μορφὰς τῶν ζωγραφιῶν των. Εἰναι δὲ ίκανοὶ νὰ διαστρέψουν τὸ ἀξιέπαινον πρὸς τὸ κακὸν καὶ νὰ συκοφαντήσουν τὴν ἀρετὴν μὲ τὴν γειτονικὴν κακίαν. Διότι ὀνομάζουν τὸν μὲν γενναῖον θρασύν, τὸν δὲ σώφρονα ἀναίσθητον, σκληρὸν τὸν δίκαιον καὶ κακοῦργον τὸν φρόνιμον. Καὶ αὐτὸν ποὺ ἔχει λαμπρὸν παρουσιαστικὸν τὸν συκοφαντοῦν ὡς βάναυσον καὶ τὸν ἐλεύθερον ὡς ἄσωτον. Ἐπίστης τὸν οἰκονόμον ὡς τσιγκούνην. Καὶ γενικὰ δὲν ὑπάρχει δυσκολία εἰς αὐτοὺς νὰ ὀνομάζουν ὅλα τὰ εἰδη τῆς ἀρετῆς μὲ τὰ ἀντίθετά των τῆς κακίας. Τί λοιπόν; Θὰ περιορίσωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ νὰ κατηγοροῦμεν τὸ κακόν; Ἀλλ’ αὐτὸν εἰναι σὰν νὰ εἰναι μισή θεραπεία. Διότι τὸ νὰ δείξῃ κανεὶς εἰς τὸν ἄρρωστον τὸ μέγεθος τῆς ἀρρώστιας του, ὥστε νὰ τοῦ ἐμβάλλῃ ἀξίαν πρὸς τὸ κακὸν φροντίδα, δὲν εἰναι ἄχρηστον; τὸ νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ ὅμως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, χωρὶς νὰ τὸν χειραγωγήσῃ πρὸς τὴν ὑγείαν, δὲν εἰναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἐγκατάλειψις τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὴν ἀρρώστιάν του. Τί λοιπόν; Πῶς θὰ ἡμπορούσαμεν ἐξ ἀρχῆς νὰ μὴ ἀσθενήσωμεν, ἢ ἀφοῦ ἀσθενήσαμεν νὰ ἀπαλλαγοῦμεν; Ἐὰν κατ’ ἀρχὴν θεωρήσωμεν ὅτι τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν εἰναι μέγα οὕτε ἔξαίσιον· οὕτε ἡ εὐπορία εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὕτε ἡ δόξα ποὺ ἀκμάζει, οὕτε ἡ ὑγεία τοῦ σώματος. Διότι δὲν ὁρίζομεν ὅτι τὸ ἀγαθὸν ὑπάρχει εἰς αὐτὰ ποὺ παρέρχονται, ἀλλ’ ἔχομεν κληθῆ νὰ γίνωμεν μέτοχοι τῶν αἰωνίων καὶ ἀληθινῶν ἀγαθῶν. Ὡστε αὐτὸς ποὺ εἰναι πλούσιος δὲν εἰναι καθόλου ἀξιοζήλευτος διὰ τὸν πλοῦτόν του· οὕτε ὁ ἀπόλυτος ἀρχῶν διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιώματός του, οὕτε ὁ ἴσχυρὸς διὰ τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, οὕτε ὁ σοφὸς διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ λόγου. Διότι αὐτὰ εἰναι ὅργανα τῆς ἀρετῆς δι’ αὐτοὺς ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦν καλῶς. Αὐτὰ δὲν ἔχουν ἐντός των τὴν μακαριότητα. Αὐτὸς ποὺ κάμνει κακὴν χρῆσιν αὐτῶν εἰναι ἐλεεινός, ὅπως αὐτὸς ποὺ μὲ τὸ ξίφος, ποὺ ἔλαβε διὰ νὰ ἀμυνθῇ εἰς τὸν πόλεμον,

παρόντα μεταχειρίζεται, καὶ οἰκονόμος ἐστὶ τῶν παρὰ Θεοῦ,
οὐχὶ δὲ πρὸς ἴδιαν ἀπόλαυσιν θησαυρίζει, ἐπαινεῖσθαι καὶ ἀ-
γαπᾶσθαι δίκαιος ἐστι διὰ τὸ φιλάδελφον καὶ κοινωνικὸν τοῦ
τρόπου. Πάλιν φρονήσει τις διαφέρει καὶ λόγῳ Θεοῦ τετίμη-
5 ται καὶ ἔξηγητής ἐστιν ἰερῶν λογίων· μὴ φθονήσῃς τῷ τοιού-
τῳ, μηδὲ βουληθῆς ποτε σιωπῆσαι τὸν τῶν ἰερῶν λόγων ὑπο-
φήτην, εἰ τῇ τοῦ Πνεύματος χάριτι ἀποδοχή τις καὶ ἐπαινος
ἐκ τῶν ἀκονόντων ἀκολουθεῖ. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἀγαθὸν καὶ σοὶ
ἔπειμφθη διὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς διδασκαλίας τὸ δῶρον, ἐὰν ὑπο-
10 δέξασθαι θέλῃς. Εἴτα, πηγὴν μὲν βρύνουσαν οὐδεὶς ἐμφράσσει·
καὶ ἡλίου λάμποντος οὐδεὶς τὰς ὅψεις ἐπικαλύπτει, οὐδὲ βα-
σκαίνει ἐκείνοις, ἀλλ’ ἔαντῷ συνεύχεται τὴν ἀπόλαυσιν. Λό-
γου δὲ πνευματικοῦ ἐν Ἑκκλησίᾳ βρύνοντος, καὶ καρδίας εὐσε-
βοῦς ἐκ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος πηγαζούσης, οὐχ
15 ὑπέχεις τὰς ἀκοὰς μετ’ εὐφροσύνης; οὐκ εὐχαρίστως ὑποδέχῃ
τὴν ὡφέλειαν; Ἀλλὰ δάκνει σε ὁ κρότος τῶν ἀκονόντων, καὶ
ἐβουλήθης ἂν μήτε τὸν ὡφελούμενον εἶναι, μήτε τὸν ἐπαινοῦν-
τα. Τίνα ταῦτα ἀπολογίαν ἔξει ἐπὶ τοῦ κριτοῦ τῶν καρδιῶν
ἡμῶν; Φύσει μὲν οὖν εἶναι καλὸν ἥγεῖσθαι χοὴ τὸ τῆς ψυχῆς
20 ἀγαθόν, τὸν δὲ ὑπερανθοῦντα τῷ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ μέγα
φρονοῦντα καὶ εὐεξίᾳ σώματος καὶ καλῶς μὲν κεχρημένον
οἷς ἔχει, ἀγαπᾶν καὶ περιέπειν, ὡς κοινὰ τὰ τοῦ βίου ὅργανα
κεκτημένον, εἴπερ δὴ ταῦτα κατὰ τὸν δρθὸν λόγον μεταχειρί-
ζοιτο, ὡς τῇ μὲν τῶν χρημάτων χορηγίᾳ ἄφθονος εἶναι τοῖς
25 δεομένοις, τῷ σώματι δὲ ὑπηρεσίαν παρέχειν τοῖς ἀσθενοῦσι,
πᾶσαν δὲ τὴν λοιπὴν περιουσίαν οὐ μᾶλλον ἔαντοῦ νομίζειν,

9. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὸ Ἑκκλησίασμα ἔχειροκροτοῦσε τοὺς Ἑκ-
κλησιαστικοὺς ρήτορας.

μ' αύτὸν ἔκουσίως αὐτοτραυματίζεται. Ἐάν δὲ καλῶς καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ὁρθὴν λογικὴν μεταχειρίζεται τὰ παρόντα καὶ εἴναι οἰκονόμος αὐτῶν ποὺ δ Θεὸς δωρίζει καὶ δὲν θησαυρίζει δι’ ἀτομικὴν ἀπόλαυσιν, δικαιοῦται νὰ ἐπαινῆται καὶ νὰ ἀγαπᾶται διὰ τὴν φιλάδελφον καὶ κοινωνικὴν συμπεριφοράν του. Ἐπίστης διαφέρει κάποιος εἰς φρόνησιν καὶ ἔχει τιμηθῆ μὲ τὸ χάρισμα τοῦ λόγου ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ εἴναι ἔξηγητής τῶν Ἱερῶν γραφῶν; μὴ τὸν φθονήσῃς καὶ μὴ θελήσῃς πιοτὲ νὰ σιωπήσῃ δ ἐρμηνευτής τῶν Ἱερῶν λόγων, ἐάν μὲ τὴν χάριν τοῦ ἄγίου Πνεύματος ἀκολουθεῖ ἐκ μέρους τῶν ἀκροατῶν κάποια ἐκτίμησις καὶ ἐπαινος. Διότι ἴδικόν σου είναι τὸ ἀγαθὸν καὶ σοῦ ἐστάλη τὸ δῶρον μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀδελφοῦ, ἐάν θελήσῃς νὰ τὸ δεχθῆς. Ἐπειτα, κανεὶς δὲν βουλώνει τὴν πηγὴν ποὺ ἀναβρύζει. Καὶ ὅταν δ ἥλιος λάμπῃ κανεὶς δὲν σκεπάζει τὰ μάτια του, οὕτε φθονεῖ δι’ αὐτά, ἀλλ’ εὔχεται εἰς τὸν ἑαυτόν του συγχρόνως τὴν ἀπόλαυσιν. Ὁταν δὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναβλύζῃ δ πνευματικὸς λόγος καὶ εύσεβής καρδία ἐκπηγάζῃ ἀπὸ τὰ χαρίσματα τοῦ ἄγίου Πνεύματος, δὲν τείνεις τὰς ἀκοάς σου μὲ εὐφροσύνην; Δὲν δέχεσαι μὲ εὐχαρίστησιν τὴν ὡφέλειαν; Ἀλλὰ σὲ ἐνοχλοῦν τὰ χειροκροτήματα τῶν ἀκροατῶν καὶ θὰ ἥθελες νὰ μὴ ὑπάρχῃ οὕτε αὐτὸς ποὺ ὡφελεῖται οὕτε αὐτὸς ποὺ χειροκροτεῖ⁹. Ποίαν δικαιολογίαν θὰ εὔρουν αὐτὰ ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ τῶν καρδιῶν μας; Πρέπει λοιπὸν νὰ θεωροῦμεν δτι τὸ ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς εἴναι καλὸν ἀπὸ τὴν φύσιν του. Αὐτὸν δὲ ποὺ εἴναι πλούσιος καὶ καυχᾶται διὰ τὴν ἔξουσίαν καὶ διὰ τὴν σωματικὴν ρωμαλεότητα καὶ ποὺ χρησιμοποιεῖ καλῶς αὐτὰ ποὺ ἔχει, νὰ τὸν ἀγαπᾶς καὶ νὰ τὸν τιμᾶς, διότι κατέχει ἀγαθὰ κοινὰ εἰς τὴν ζωήν, ἐάν βέβαια τὰ διαχειρίζεται σύμφωνα μὲ τὸν ὁρθὸν λόγον. Διότι μὲ τὴν χορηγίαν τῶν χρημάτων παρέχει ἄφθονα εἰς τοὺς πτωχούς, καὶ μὲ τὸ σῶμά του προσφέρει ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς ἀρρώστους. Ὁλόκληρος δὲ ἡ ὑπόλοιπος περιουσία δὲν νομίζει δτι εἴναι περισσότερον δική του ἀπὸ ὅσον καὶ τοῦ δποιουδήποτε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ

ἢ καὶ οὐτινοσοῦν τῶν ἐπιδεομένων, τὸν δὲ μὴ οὕτω πρὸς ταῦτα διακείμενον, ἄθλιον τίθεσθαι μᾶλλον ἢ ἐπίφθονον, εἰ μείζονας ἔχοι πρὸς τὸ κακός εἶναι τὰς ἀφορμάς. Τοῦτο γάρ ἐστιν ἐκ πλείονος τῆς παρασκευῆς καὶ πραγματείας ἀπόλληνσθαι. Εἰ μὲν γὰρ 5 ἐφόδιον πρὸς ἀδικίαν δὲ πλοῦτος, ἐλεεινὸς δὲ πλουτῶν· εἰ δὲ ὑπηρεσίᾳ πρὸς ἀρετήν, οὐκ ἔχει χώραν ἡ βασκανία, κοινῆς τῆς ἀπ' αὐτῶν ὀφελείας ἅπασι προκειμένης· πλὴν εἰ μή τις ἄρα τῇ περιουσίᾳ τῆς πονηρίας καὶ ἑαυτῷ βασκαίνοι τῶν ἀγαθῶν. "Ολοις δέ, ὑπερκύψας τῷ λογισμῷ τὰ ἀνθρώπινα καὶ πρὸς τὸ ὄντως 10 καλὸν καὶ ἐπαινετὸν ἀπιδών, πολλοῦ ἂν τι δέοις τῶν φθαρτῶν καὶ γηίνων μακαριστὸν κωῖναι καὶ ζηλωτόν. Οὕτω δὲ ἔχοντι, καὶ μὴ ὡς ἐπὶ μεγάλοις ἐκπεπληγμένῳ τοῖς κοσμικοῖς, ἀμίχανόν ποτε παραγενέσθαι τὸν φθόνον. Εἰ δὲ πάντως δόξης ἐπιθυμεῖς καὶ βούλει τῶν πολλῶν ὑπερφαίνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀνέ- 15 χῃ δεύτερος εἶναι (ἔστι γὰρ οὖν δὴ καὶ τοῦτο πρὸς τὸ φθονεῖν ἀφορμή), σὺ δὲ ἐπὶ τὴν κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, ὥσπερ τι φεῦμα, μετάθεσ σεαυτοῦ τὸ φιλότιμον. Μὴ γὰρ πάντως πλουτεῖν ἐκ παντὸς τρόπου βούλον, μηδὲ εὐδόκιμος εἶναι ἐκ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων. Οὐ γὰρ ἐπὶ σοὶ ταῦτα, ἀλλὰ δίκαιος ἔσο καὶ σώ- 20 φρων καὶ φρόνιμος καὶ ἀνδρεῖος καὶ ὑπομονητικὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας παθήμασιν. Οὕτω γὰρ καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ ἐπὶ μείζοσιν ἀγαθοῖς μείζονα ἔξεις τὴν περιφάνειαν. Ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἐφ' ἡμῖν, καὶ δυνατὴ κτηθῆναι τῷ φιλοπόνῳ, ἡ δὲ τῶν χρημάτων περιβολὴ καὶ ὡρα σώματος καὶ ὅγκος ἀξιωμάτων, 25 οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Εἰ τοίνυν καὶ μεῖζον ἀγαθὸν ἡ ἀρετὴ καὶ διαρκέστερον, καὶ διμολογούμενην παρὰ πάντων ἔχουσα τὴν προτί-

τὴν ἔχουν ἀνάγκην. Αὔτὸν δὲ ποὺ δὲν συμπεριφέρεται ἔτσι πρὸς αὐτὰ πρέπει νὰ τὸν θεωρῆς καλύτερα ἀθλίον παρὰ φθονερόν, διότι ἔχει μεγαλυτέρας ἀφορμὰς διὰ νὰ εἰναι κακός. Αὔτὸ σημαίνει νὰ καταστρέφεται κανεὶς ύστερα ἀπὸ πολλὴν προπαρασκευὴν καὶ ἐπίπονον φροντίδα. Διότι ἐὰν δὲ πλοῦτος γίνεται ἐφόδιον τῆς ὀδικίας, τότε δὲ πλούσιος εἰναι ἀξιολύπητος. 'Εὰν δὲ ύπηρετῇ τὴν ἀρετήν, δὲ φθόνος δὲν ἔχει χῶρον, διότι δι' ὅλους προκύπτει κοινὴ ὡφέλεια ἀπ' αὐτά. 'Εκτὸς ἐὰν κάποιος μὲ τὴν ύπεροχὴν τῆς κακίας φθονῇ καὶ τὸν ἔσωτόν του διὰ τὰ ἀγαθά. Γενικὰ δέ, ἀφοῦ θέσης κάτω ἀπὸ τὴν λογικὴν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ ἀποβλέψης πρὸς τὸ πράγματι καλὸν καὶ ἐπαινετόν, θὰ ἔχρειάζεσο πολὺ ἀκόμη νὰ θεωρήσῃς κάτι ἀξιομακάριστον καὶ ἀξιοζήλευτον ἀπὸ τὰ φθαρτὰ καὶ τὰ γήινα ἀγαθά. "Οταν δὲ ἔτσι διάκησαι καὶ δὲν ἔχῃς ξιπασθῆ μὲ τὰ μεγάλα κοσμικὰ πράγματα, εἰναι ἀδύνατον νὰ ἔμφανισθῇ δὲ φθόνος. 'Εὰν δὲ ἐπιθυμῇς ἔξαπαντος τὴν δόξαν καὶ ἐπιθυμῇς νὰ ύπερτερῇς ἀπὸ πολλοὺς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀνέχεσαι νὰ εἰσαι δεύτερος (διότι καὶ αὐτὸ εἰναι ἀφορμὴ φθόνου), ἐσύ νὰ τρέψῃς, ώστὲν κάποιο ρεῦμα, τὴν φιλοδοξίαν σου πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς. 'Αλλὰ ἔξαπαντος νὰ μὴ ἐπιθυμῇς νὰ πλουτῇς καθ' οἰονδήποτε τρόπον, μήτε νὰ εύδοκιμῇς ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Διότι αὐτὰ δὲν ἔχουν εἰς σὲ θέσιν· νὰ εἰσαι δίκαιος, σώφρων, φρόνιμος, ἀνδρεῖος καὶ ύπομονητικὸς εἰς τὰ παθήματα ύπερ τῆς εύσεβείας. Διότι ἔτσι καὶ τὸν ἔσωτόν σου θὰ σώσῃς καὶ θὰ ἔχῃς πολὺ μεγάλην καύχησιν διὰ μεγάλα ἀγαθά. Διότι ἡ ἀρετὴ ἔξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ὁ φιλόπονος ἡμπορεῖ νὰ τὴν κάμῃ κτῆμά του. 'Η ἐπιδιώξις ὅμως τῶν χρημάτων, ἡ ὁμορφιὰ τοῦ σώματος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀξιωμάτων δὲν ἔξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς. 'Εὰν λοιπὸν ἡ ἀρετὴ εἰναι καὶ ἀγαθὸν μεγαλύτερον καὶ διαρκέστερον καὶ ἀπὸ ὅλους ὁμολογουμένως προτιμᾶται, αὐτὴν ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν. Αὔτὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔμφατευθῇ εἰς ψυχὴν ποὺ

μησιν, ταύτην ἡμῖν διωκτέον· ἦν ἐγγενέσθαι τῇ ψυχῇ, ἀπό τε τῶν ἄλλων παθῶν καὶ μάλιστα δὴ πάντων ἀπὸ τῆς βασκανίας μὴ καθαρευούση, ἀμήχανον.

6. Οὐχ ὁρᾶς ἡλίκον κακὸν ἡ ὑπόκρισις; Καὶ αὕτη καρ-
5 πός ἔστι τοῦ φθόνου. Τὸ γὰρ διπλοῦν τοῦ ἥθους ἐκ φθόνου μά-
λιστα τοῖς ἀνθρώποις ἐγγίνεται, ὅταν τὸ μῆσος ἐν τῷ βάθει
κατέχοντες, ἀγάπῃ δεικνύωσι κατακεχρωσμένην τὴν ἐπιφά-
νειαν, κατὰ τὰς ὑφάλονς πέτρας, αἱ βραχεῖ ὕδατι καλυπτόμε-
ναι, κακὸν ἀπροόρατον τοῖς ἀφυλάκτοις γίνονται. Εἰ τοίνυν
10 καὶ θάνατος ἡμῖν ἐκεῖθεν ὥσπερ ἐκ πηγῆς ἐπερρόνη, ἀγαθῶν
ἐκπτωσις, Θεοῦ ἄλλοτρίωσις, θεσμῶν σύγχυσις καὶ ἀνατρο-
πὴ πάντων ὅμοι τῶν κατὰ τὸν βίον καλῶν, πεισθῶμεν τῷ ἀπο-
στόλῳ καὶ «Μὴ γενώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμε-
νοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες, ἀλλὰ μᾶλλον χρηστοί, εὔσπλαγχνοι,
15 χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ὡς καὶ ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν», ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ ἡ δόξα τῷ Πατρὶ, σὺν
τῷ ἀγίῳ Πνεύματi, εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

δὲν εἶναι καθαρὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀπὸ τὸν φθόνον.

6. Δὲν βλέπεις πόσον μεγάλον κακὸν εἶναι ἡ ὑποκρισία; Καὶ αὐτὴ εἶναι καρπὸς τοῦ φθόνου. Διότι ἡ διπλῆ συμπεριφορὰ γεννᾶται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν, ἐνῷ κρατοῦν εἰς τὰ κατάβαθμα τὸ μῖσος, δεικνύουν τὸ πρόσωπον χρωματισμένον μὲν ἀγάπην, κατ’ ἀναλογίαν πρὸς τὰς ὑφάλους πέτρας, αἱ δποῖαι καλυπτόμεναι μὲν δλίγον νερόν, ἀποβαίνουν ἀπρόβλεπτον κακὸν εἰς αὐτοὺς ποὺ δὲν προσέχουν. Ἐὰν λοιπὸν καὶ ὁ θάνατος δι’ ἡμᾶς ἀπ’ ἔκει, ὥσταν ἀπὸ πηγήν, ἀπέρρευσεν, καὶ ἡ ἔκπτωσις ἀπὸ τὰ ἀγαθά, καὶ ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὸ ἀνακάτωμα τῶν θεσμῶν, καὶ ἡ ἀνατροπὴ ὅλων μαζὶ τῶν καλῶν τῆς ζωῆς, ὃς δώσωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἀπόστολον, καὶ «Ἄς μὴ γινώμεθα κενόδοξοι προκαλοῦντες δὲνας τὸν ἄλλον καὶ φθονοῦντες δὲνας τὸν ἄλλον»¹⁰. Ἀλλὰ καλύτερα νὰ εἴμεθα «καλοί, εὔσπλαγχνικοί, νὰ συγχωροῦμεν δὲνας τὸν ἄλλον, δπως καὶ δ Θεὸς μᾶς ἐσυγχώρησεν»¹¹ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ποὺ εἶναι δ Κύριός μας. Μετ’ αὐτοῦ ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα μαζὶ μὲ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

*ΟΜΙΛΙΑ
ΚΑΤΑ ΟΡΓΙΖΟΜΕΝΩΝ*

1. Ὡσπερ ἐπὶ τῶν ιατρικῶν παραγγελμάτων, ὅταν εὐστόχως καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς τέχνης γίγνηται, μετὰ τὴν πεῖραν μάλιστα τὸ ἀπ' αὐτῶν ὠφέλιμον διαδείκνυται, οὕτως ἐπὶ τῶν πνευματικῶν παραινέσεων, ἐπειδὰν μάλιστα τὴν ἔκβασιν 5 μαρτυροῦσαν λάβῃ τὰ παραγγέλματα, τότε τὸ σοφὸν αὐτῶν καὶ ὠφέλιμον πρὸς τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ βίου καὶ τὴν τῶν πειθομένων τελείωσιν ἀναφαίνεται. Ἀκούοντες μὲν γὰρ τῶν Παροιμιῶν διαρρήδην ἀποφαινομένων ὅτι «Ὀργὴ ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους», ἀκούοντες δὲ καὶ ἀποστολικῶν παραινέσεων· 10 «Πᾶσα δογὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ ἀρθῆτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ», καὶ τοῦ Κυρίου λέγοντος, «Τὸν δογιζόμενον εἴκῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔνοχον εἶναι τῇ κρίσειν· νῦν ὅτε εἰς πεῖραν ἥλθομεν τοῦ πάθους, οὐκ ἐν ἡμῖν γενομένον, ἀλλ᾽ ἔξωθεν ἡμῖν προσπεσόντος, ὥσπερ καταιγίδος τινὸς ἀδοκίτου, τό- 15 τε μάλιστα τὸ θαυμαστὸν τῶν θείων παραγγελμάτων ἐπέγνωμεν. Λόντες μὲν αὐτοὶ τῇ δογῇ τόπον, ὥσπερ ὁρύματι βιαίῳ διέξοδον, καταμανθάνοντες δὲ ἐν ἵσυχίᾳ τὴν ἀσχίμονα ταραχὴν τῶν ὑπὸ τοῦ πάθους κατεχομένων, ἐπέγνωμεν ἐπὶ τῶν ἔργων τὴν εὐστοχίαν τοῦ δήματος ὅτι «Ἄνηρ θυμώδης οὐκ εὐσχή-

---

1. Παροιμ. 15,1.

2. Ἐφεσ. 4,31.

ΟΜΙΛΙΑ
ENANTION ΤΩΝ ΟΡΓΙΖΟΜΕΝΩΝ

1. "Οπως εἰς τὰς ἰατρικὰς συνταγάς, ὅταν μὲ ἐπιτυχίαν καὶ σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴν τῆς ἐπιστήμης ἐπιτελοῦνται, μετὰ τὴν ἐμπειρίαν μάλιστα ἀποδεικνύεται ἡ ὡφέλεια ἀπὸ αὐτάς, ἔτσι καὶ εἰς τὰς πνευματικὰς διδασκαλίας, ἀφοῦ τὰ παραγγέλματα λάβουν τὸ τέλος ποὺ τὰ ἐπιβεβαιώνει κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον, τότε ἀποδεικνύεται ἡ σοφία των καὶ ἡ ὡφέλεια διὰ τὴν διόρθωσιν τῆς ζωῆς καὶ ἡ τελείωσις αὐτῶν ποὺ τὰ ἀκούουν καὶ πείθονται. "Οταν ἀκούωμεν λοιπὸν τὰς Παροιμίας νὰ ἀποφαίνωνται ἀπεριφράστως ὅτι «ἡ ὁργὴ καταστρέφει καὶ τοὺς φρονίμους»¹, ἀκούωμεν δὲ καὶ τὰς ἀποστολικὰς προτροπάς· «κάθε ὁργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ ἀς εἰναι μακρυὰ ἀπὸ σᾶς μαζὶ μὲ κάθε κακίαν»², καὶ τὸν Κύριον νὰ λέγῃ ὅτι «δ καθένας ποὺ ὁργίζεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του χωρὶς λόγον πρέπει νὰ δικασθῇ»³, τώρα, ὅπότε ἐλάβαμεν γνῶσιν τοῦ πάθους, ποὺ δὲν ἔχει συμβῆ εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ ἀπ' ἔξω μᾶς ἔχει προσβάλει, ώσταν κάποια ἀναπάντεχη καταιγίδα, τώρα ἐγνωρίσαμεν πολὺ καλύτερα τὸ ἀξιοθαύμαστον τῶν θείων παραγγελμάτων. 'Αφοῦ ἐδώσαμεν τόπον εἰς τὴν ὁργὴν οἱ ἴδιοι, ὅπως δίδομεν διέξοδον εἰς ὀρμητικὸν ρεῦμα, καὶ ἀφοῦ ἐμάθαμεν καλὰ ἐν ἡσυχίᾳ τὴν αἰσχρὰν ταραχὴν αὐτῶν, ποὺ κατέχονται ἀπὸ τὸ πάθος, ἐγνωρίσαμεν ἐπάνω εἰς τὰ ἴδια τὰ πράγματα τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ λόγου ὅτι «ἄνδρας ὁργίλος δὲν

---

3. Ματθ. 5,22.

μων». Ἐπειδὰν γὰρ ἄπαξ παρωσάμενον τοὺς λογισμοὺς τὸ πάθος αὐτὸ τὴν δυναστείαν τὴν ψυχῆς παραλάβη, ἀποθηριοῖ παντελῶς τὸν ἀνθρωπὸν καὶ οὐδὲ ἀνθρωπὸν εἶναι συγχωρεῖ, οὐκέτι ἔχοντα τὴν ἐκ τοῦ λόγου βοήθει τοῖς. "Οπερ γὰρ τοῖς 5 ιοβόλοις ἔστιν δὲ ιός, τοῦτο τοῖς παροξυνθεῖσιν δὲ θυμὸς γίνεται. Λυσσῶσιν ὥσπερ οἱ κύνες, ἥττουσιν ὥσπερ οἱ σκορπίοι, δάκνουσιν ὥσπερ οἱ ὅφεις. Οἰδε καὶ ἡ Γραφὴ τοὺς ὑπὸ τοῦ πάθους κεκρατημένους ταῖς τῶν θηρίων προσηγορίαις ἀποκαλεῖν, οἷς ἑαυτὸν διὰ τῆς πονηρίας φκείωσαν. «Κύνας 10 γὰρ ἐννεούς», καὶ ὅφεις, «γεννήματα ἔχιδνῶν», καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορεύει. Οἱ γὰρ ἔτοιμοι πρὸς τὴν κατ' ἄλλήλων φθορὰν καὶ τὴν κατὰ τῶν δμοφύλων βλάβην, εἰκότως ἀν θηρίοις καὶ ιοβόλοις συναριθμοῦντο, οἷς ἀδιάλλακτον ἐκ φύσεως ἐνυπάρχει πρὸς ἀνθρώπους τὸ μῆσος. Διὰ θυμόν, ἀχάλιοι 15 γλῶσσαι καὶ ἀπίλωτα στόματα· χεῖρες ἀκρατεῖς, ὕβρεις, ὀνείδη, κακηγορίαι, πληγαί, τὰ ἄλλα δσα οὐδὲ ἀν ἔξαριθμήσαιτό τις, δργῆς καὶ θυμοῦ ἔκγονά ἔστι πάθη. Διὰ θυμόν, καὶ ξίφος ἀκονᾶται. Θάνατος ἀνθρώπου, ἐκ χειρὸς ἀνθρωπείας τολμᾶται. Διὰ τοῦτον ἀδελφοὶ μὲν ἀλλήλους ἡγνόησαν, γονεῖς 20 δὲ καὶ τέκνα τῆς φύσεως ἐπελάθοντο. Ἀγνοοῦσι μὲν γὰρ ἑαυτὸν πρῶτον οἱ δργιζόμενοι, ἔπειτα καὶ πάντας δμοῦ τοὺς ἐπιτηδείους. "Ωσπερ γὰρ αἱ χαράδραι πρὸς τὰ κοῦλα συρρέουσαι, τὸ προστυχὸν παρασύρουσιν, οὔτως αἱ τῶν δργιζομένων δρμαὶ βίαιοι καὶ ἀκάθεκτοι διὰ πάντων δμοίως χωροῦσιν. Οὐ πολιὰ

είναι σεβαστός»⁴. Διότι τὸ πάθος αύτὸ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ ἔκδιώξῃ τὰ λογικὰ καὶ ἔξουσιάσῃ τὴν ψυχὴν ἀποθηριώνει καθ' δλοκληρίαν τὸν ἀνθρωπὸν καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει οὔτε ἀνθρωπὸς νὰ είναι, ἀφοῦ πλέον δὲν ἔχει τὴν βοήθειαν τῆς λογικῆς. Διότι ὅ,τι πρᾶγμα είναι τὸ δηλητήριον διὰ τὰ φαρμακερὰ ζῶα, τὸ ἕδιο γίνεται διθυμὸς εἰς αὐτοὺς ποὺ θὰ ἔξοργισθοῦν. ‘Ωσὰν τὰ σκυλιά λυσσοῦν, ὡσὰν τοὺς σκορπιοὺς ἐπιτίθενται, ὡσὰν τὰ φίδια δαγκάνουν. Καὶ ἡ Γραφὴ γνωρίζει αὐτοὺς ποὺ διακατέχονται ἀπὸ τὸ πάθος νὰ τοὺς ἀποκαλῇ μὲ δινομασίας τῶν θηρίων, μὲ τὰ δποῖα ἔξωμοιώθησαν διὰ τῆς πονηρίας. Δηλαδὴ τοὺς δινομάζει «κρυφὰ σκυλιά»⁵, φίδια, «γεννήματα ἔχιδνῶν»⁶ καὶ ἄλλα παρόμοια. Διότι αύτοὶ ποὺ είναι ἔτοιμοι διὰ νὰ καταστρέψουν δὲνας τὸν ἄλλον καὶ νὰ βλάψουν τοὺς δόμοφύλους των εὐλόγως θὰ ἡμποροῦσαν νὰ συγκαταριθμηθοῦν μεταξὺ τῶν θηρίων καὶ τῶν φαρμακερῶν ζώων, εἰς τὰ δποῖα ἐκ φύσεως ἐνυπάρχει ἀσπονδον μῆσος ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων. ’Εξ αἰτίας τοῦ θυμοῦ ὑπάρχουν ἀχαλίνωτοι γλῶσσαι καὶ ξέφραγα στόματα, χέρια ἀσυγκράτητα, ὕβρεις, χλευασμοί, κατηγορίαι, προσβολαὶ καὶ ἄλλα πάθη, γεννήματα τῆς ὁργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ, τόσα, ὅσα θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ ἀπαριθμήσῃ. ’Εξ αἰτίας τοῦ θυμοῦ καὶ τὸ ξίφος ἀκονίζεται καὶ διθάνατος ἀνθρώπου ἀπὸ ἀνθρώπινον χέρι ἐπιχειρεῖται. ’Εξ αἰτίας αύτοῦ τὰ ἀδέλφια δὲν θέλουν νὰ ἡξεύρουν τὸ ἔνα τὸ ἄλλο καὶ οἱ γονεῖς καὶ τὰ παιδιὰ ξεχνοῦν τὴν συγγένειάν των. Καὶ πρῶτα πρῶτα αύτοὶ ποὺ ὁργίζονται δὲν ἀναγνωρίζουν τοὺς ἑαυτούς των καὶ ἐπειτα ὅλους συγχρόνως τοὺς συγγενεῖς. “Οπως δηλαδὴ οἱ χείμαροι ποὺ χύνονται εἰς τὰ κοιλώματα παρασύρουν ὅ,τι εὔρουν ἐμπρός των, ἔτσι καὶ αἱ βίαιαι καὶ ἀσυγκράτητοι δρμαὶ αὐτῶν ποὺ ὁργίζονται παρασύρουν δμοίως ὅλους. Αύτοὶ ποὺ θυμώνουν δὲν σέβονται τὰ γερατειά· δὲν σέβον-

5. Ἡσ. 56,10.

6. Ματθ. 3,7.

τοῖς θυμονυμένοις αἰδέσιμος, οὐκ ἀρετὴ βίου, οὐκ οἰκειότης γένους, οὐ προλαβοῦσαι χάριτες, οὐκ ἄλλο τι τῶν τιμίων. Μανία τίς ἐστιν ὀλιγοχρόνιος δὲ θυμός. Οὗ γε καὶ εἰς προῦπτον κακὸν ἔαυτοὺς πολλάκις ἐμβάλλουσι, τῇ πρὸς τὴν ἀμυναν σπουδῇ, 5 τοῦ καθ' ἔαυτοὺς ἀμελοῦντες. Οἰονεὶ γὰρ οἰστρῳ τῇ μνήμῃ τῶν λελυπηκότων περικεντούμενοι, σφαδάζοντος αὐτοῖς τοῦ θυμοῦ καὶ πηδῶντος, οὐ πρότερον ἀπολίγουσι, πρὸν ἦ κακόν τι δοῦναι τῷ παροξύναντι, ἥπον τι καὶ προσλαβεῖν ἐὰν τύχῃ, ὥσπερ που πολλάκις τὰ βιαίως καταρρηγνύμενα ἐπαθέ τι 10 πλέον ἦ ἔδρασε τοῖς ἀντιτύποις περιθραυσθέντα.

2. Τίς ἀν ἐφίκοιτο τοῦ κακοῦ; δπως οἱ ὁξύρροποι πρὸς θυμὸν ὑπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως ἐξαπτόμενον, βοῶντες καὶ ἀγριαίνοντες, καὶ τίνος οὐχὶ ἰοβόλων ἀγαιδέστερον ἐφορμῶντες, οὐ πρότερον ἵστανται πρὸν ἦ διὰ μεγάλου καὶ ἀνη-
15 κέστου κακοῦ, οἰον πομφόλυγος, αὐτοῖς τῆς ὀργῆς ἐκραγείσης, διαπνευσθῆ τὸ φλεγμαῖνον. Οὔτε γὰρ ξίφους ἀκμῇ, οὔτε πῦρ, οὔτε ἄλλο τι τῶν φοβερῶν, ἵκανὸν τὴν ὑπὸ τῆς ὀργῆς ἐκμανεῖσαν ψυχὴν ἐπισχεῖν, οὐ μᾶλλόν γε, ἦ τοὺς ὑπὸ δαιμόνων κατασχεθέντας, ὃν οὐδὲν οὔτε κατὰ τὸ σχῆμα, οὔτε κατὰ τὴν 20 τῆς ψυχῆς διάθεσιν οἱ ὀργιζόμενοι διαφέρονται. Ὁρεγομένοις γὰρ τῆς ἀντιλυπίσεως περιζεῖ μὲν τῇ καρδίᾳ τὸ αἷμα, ὥσπερ βίᾳ πυρὸς κυκώμενον καὶ παφλάζον, πρὸς δὲ τὴν ἐπιφάνειαν ἐξανθῆσαν, ἐν ἄλλῃ μορφῇ τὸν ὀργιζόμενον ἔδειξε,
τὴν συνιθῆ πᾶσι καὶ γνωρίμην, ὥσπερ τι προσωπεῖον ἐπὶ

ται τὴν ἀρετὴν τῆς ζωῆς, οὔτε τὴν συγγένειαν, οὔτε ἀποκτηθέντα προτερήματα, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ τιμοῦν οἱ ἀνθρωποι. Ὁ θυμὸς εἶναι στιγμιαία τρέλλα. Αὐτοὶ βέβαια πολλάς φορᾶς καὶ εἰς δλοφάνερον κακὸν ρίπτονται μὲ τὸ νὰ παραμελοῦν τοὺς ἔσωτούς των ἐξ αἰτίας τῆς σπουδῆς νὰ ἐκδικηθοῦν. Κεντριζόμενοι δηλαδὴ μὲ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν ποὺ τοὺς ἡδίκησαν, ὡσὰν ἀπὸ οἰστρον, καὶ ἐνῷ ἐντός των βράζει καὶ κοχλάζει ὁ θυμός, δὲν ἡσυχάζουν προηγουμένως παρὰ ἀφοῦ ἀνταποδώσουν κάποιο κακὸν εἰς αὐτὸν ποὺ τοὺς ἐξώργισε, ἢ λάβουν οἱ ἴδιοι, ὅπως συμβαίνει πολλάς φορᾶς εἰς τὰ πράγματα ἐκεῖνα ποὺ μὲ δρμὴν πίπτουν ἐπάνω εἰς ἄλλα καὶ παθαίνουν πολὺ μεγαλυτέραν βλάβην ἀπὸ ἐκείνην τὴν δποίαν ἐπροκάλεσαν εἰς τὸ πρᾶγμα ἐπάνω εἰς τὸ δποῖον ἔπεσαν καὶ ἀπὸ τὸ δποῖον ἐθρυμματίσθησαν.

2. Ποῖος θὰ ἡμποροῦσε νὰ περιγράψῃ τὸ κακὸν τοῦτο; Πῶς δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἐπιρρεπεῖς πρὸς τὸν θυμόν, ποὺ ἀπὸ τυχαίαν πρόφασιν ἔξαπτεται, μὲ τὸ νὰ κραυγάζουν καὶ νὰ ἀγριεύουν καὶ νὰ δρμοῦν πιὸ ἀδιάντροπα ἀπὸ δποιοδήποτε ἀπὸ τὰ δηλητηριώδη θηρία δὲν σταματοῦν παρὰ μόνον ὅταν ξεθυμάνῃ ἢ φλεγμονὴ τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ ὡσὰν φούσκα ἀέρος ξεσπάσῃ ἢ ὀργή των, εἰς κάποιο μεγάλο καὶ ἀθεράπευτον κακόν. Διότι οὔτε ἢ κόψη τοῦ ξίφους, οὔτε ἢ φωτιά, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ φοβερά, εἶναι ίκανὸν νὰ συγκρατήσῃ τὴν ψυχὴν ποὺ ἔχει γίνει μανιακὴ ἀπὸ τὴν ὀργήν, βεβαίως ὅχι περισσότερον ἀπ' ὅσον αὐτοὶ ποὺ ἔχουν κυριευθῆ ἀπὸ τοὺς δαίμονας, ἀπὸ τοὺς δποίους εἰς τίποτε οὔτε κατὰ τὴν συμπεριφορὰν οὔτε κατὰ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς διαφέρουν αὐτοὶ ποὺ ὀργίζονται. Διότι εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ πάρουν ἐκδίκησιν, βράζει εἰς τὴν καρδίαν τὸ αἷμα, ὡσὰν νὰ ἀνακατεύεται καὶ νὰ κοχλάζῃ ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς φωτιᾶς. "Οταν δὲ βγῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, μὲ ἄλλην μορφὴν παρουσιάζει τὸν ὀργιζόμενον, ἀφοῦ ἀλλάσσει, ὡσὰν μὲ προσωπεῖον εἰς τὴν σκηνήν, τὴν συνήθη καὶ γνωστὴν εἰς ὅλους μορφήν. Δηλαδὴ τὰ μάτια ποὺ εἰς αὐτοὺς

σκηνῆς ὑπαλλάξαν. Ὁφθαλμοὶ μὲρ γὰρ ἐκείνοις οἱ οἰκεῖοι τε καὶ συνήθεις ἡγούνται παράφοροι δὲ τὸ δῦμα καὶ πῦρ ἥδη βλέπει. Καὶ παραθήγει τὸν ὀδόντα, κατὰ τῶν συῶν τοὺς δύμόσε χωροῦντας. Πρόσωπον πελιδνὸν καὶ ὕφαιμον, ὅγκος τοῦ 5 σώματος ἔξοιδαίνων, φλέβες διαρρηγνύμεναι, ὑπὸ τῆς ἔνδοθεν ζάλης κλονουμένον τοῦ πνεύματος. Φωνὴ τραχεῖα καὶ ὑπερτεινομένη καὶ ὁ λόγος ἄναρθρος καὶ εἰκῇ προεκπίπτων, οὐ κατὰ μέρος, οὐδὲ εὐτάκτως, οὐδὲ εὐσήμως προῖών. Ἐπειδὰν δὲ εἰς τὸ ἀνήκεστον, ὥσπερ φλὸξ ὑλῆς ἀφθονίᾳ, τοῖς παρ-
10 οξύνοντιν ἔξαφθῃ, τότε δή, τότε, τὰ οὕτε λόγῳ ἔρητά, οὕτε ἔργῳ φορητὰ ἐπιδεῖν ἔστι θεάματα· χεῖρας μὲν διηρμένας κατὰ τῶν δόμοφύλων καὶ πᾶσι μέρεσι τοῦ σώματος ἐπιφερομένας, πόδας δὲ ἀφειδῶς τοῖς καιριωτάτοις ἐναλλομένους, πᾶν δὲ τὸ φανὲν ὅπλον τῇ μαρίᾳ γινόμενον. Ἐὰν δὲ καὶ ἐκ
15 τοῦ ἐναντίου τὸ ἵσον κακὸν ἀντιστρατευόμενον εὔρωσιν, ὁργὴν ἀλλην καὶ μαρίαν δόμτιμον, οὗτοι δὴ συμπεσόντες ἔδρασαν ἀλλήλους καὶ ἔπαθον, ὅσα εἰκὸς τοὺς ὑπὸ τοιούτῳ δαίμονι στρατηγούμενούς παθεῖν. Πηρώσεις γὰρ μελῶν ἦ καὶ θανάτους πολλάκις ἀθλα τῆς ὁργῆς οἱ μαχόμενοι ἀπηνέγκαντο.
20 Ἡρξε χειρῶν ἀδίκων, ὁ δὲ ἡμύνατο, ὁ δὲ ἀντεπήνεγκεν, ὁ δὲ οὐχ ὑφίεται. Καὶ τὸ μὲν σῶμα ταῖς πληγαῖς διακόπτεται, ὁ δὲ θυμὸς τοῦ ἀλγεινοῦ τὴν αἰσθησιν παραιρεῖται. Οὐ γὰρ ἀγονοῦσι σχολὴν πρὸς τὴν ὧν πεπόνθασιν αἰσθησιν, δλῆς αὐτοῖς τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἄμυναν τοῦ λελυπηκότος κεκινη-
25 μένης.

3. Μὴ δὴ κακῷ τὸ κακὸν ἴασθε, μηδὲ ἐπιχειρεῖτε ἀλλήλους ὑπερβαίνειν ταῖς συμφοραῖς. Ἐν γὰρ ἀμίλλαις πονηραῖς ἀθλιώτερος ὁ νικήσας, διότι ἀπέρχεται τὸ πλεῖον ἔχων

είναι οίκεια καὶ γνωστὰ γίνονται ἀγνώριστα. Τὸ βλέμμα είναι παράφορον καὶ ἀστράπτει κιόλας φωτιάν. Ἀκονίζει τὰ δόντια, ὅπως κάμνουν οἱ χοῖροι ὅταν παλαίουν μεταξύ των. Τὸ πρόσωπον είναι μαυροκίτρινον καὶ θερμόαιμον. Ὁλόκληρον τὸ σῶμα πρήζεται. Οἱ φλέβες τεντώνονται, διότι ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν τραχὴν συγκλονίζεται τὸ πνεῦμα. Ἡ φωνὴ γίνεται τραχεῖα καὶ ἔντονος. Ὁ λόγος ξεφεύγει ἀπὸ τὸ στόμα ἀναρθρος καὶ ὅπως - ὅπως, χωρὶς καμμίαν σειράν, ἀτακτος καὶ ἀκατανόητος. "Οταν δὲ τὸ κακὸν φθάσῃ, εἰς αὐτοὺς ποὺ ὄργιζονται, ὅπως ἡ φλόγα μὲ τὴν ἀφθονίαν τῆς καυσίμου ὑλῆς, εἰς τὸ ἀθεράπευτον σημεῖον, τότε λοιπόν, τότε, είναι δυνατόν νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς θεάματα, ποὺ οὔτε μὲ τὸν λόγον λέγονται οὔτε εἰς τὴν πρᾶξιν παριστάνονται. Νὰ στηκώνωνται χέρια κατὰ τῶν δμοφύλων καὶ νὰ πίπτουν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ σώματος, πόδια νὰ κλωτσοῦν χωρὶς λύπην εἰς τὰ πλέον εύαίσθητα μέρη, καὶ τὸ κάθε τι ποὺ εύρισκεται ἐμπρός των νὰ γίνεται ὅπλον εἰς τὴν μανίαν. Ἔὰν δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν συναντήσουν νὰ ἀντιστρατεύεται τὸ ἴδιον κακόν, δηλαδὴ ἄλλην ὄργην καὶ ἰσαξίαν τρέλλαν, καὶ συγκρουσθοῦν μάλιστα ἔτσι, τότε πράττουν καὶ παθαίνουν, ὅσα συνήθως παθαίνουν αὐτοὶ ποὺ ἔχουν στρατηγόν τους ἔνα τέτοιον δαίμονα. Πολλὰς φορὰς δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ διαπληκτίζονται ἀποκομίζουν ὡσὰν βραβεῖα τῆς ὄργης των σωματικὰς ἀναπτηρίας καὶ θανάτους. "Ἐκαμε κάποιος ἀρχὴν τῆς χειροδικίας, δ ἄλλος ἡμύνθη ἀνταπέδωσεν δ πρῶτος, δ δὲ ἄλλος δὲν ὑποχωρεῖ. Καὶ τὸ μὲν σῶμα καταξεσχίζεται ἀπὸ τὰ κτυπήματα, δ δὲ θυμὸς δλιγοστεύει τὸ αἰσθημα τοῦ πόνου. Δηλαδὴ δὲν ἥσυχάζουν ἔξ αἰτίας τῆς ἐντυπώσεως αὐτῶν ποὺ ἔχουν ὑποστῆ, διότι δλόκληρον τὸ μένος τῆς ψυχῆς εἰς αὐτοὺς ἔχει κινηθῆ πρὸς ἐκδίκησιν αὐτοῦ, δ ὅποιος ἐπροκάλεσε τὴν λύπην.

3. Μὴ λοιπὸν θεραπεύετε τὸ κακόν μὲ τὸ κακόν, καὶ μὴ προσπαθῆτε νὰ ξεπεράσετε δ ἔνας τὸν ἄλλον εἰς τὰς συμ-

τῆς ἀμαρτίας. Μὴ τοίνυν γένη κακοῦ πληρωτής ἐράνου, μηδὲ πονηροῦ δανείου πονηρότερος ἐκτιστής. "Υβρισεν ὁργισθείς; στῆσον τῇ σιωπῇ τὸ κακόν. Σὺ δὲ ὥσπερ ὁρεῖ μηνὸν ἐκείνον ὁργὴν εἰς τὴν ἴδιαν καρδίαν ὑποδεξάμενος, τοὺς ἀνέμους μιμῆ, 5 διὰ τῆς ἀντιπνοίας ἀντιδιδόντας τὸ ἐνεχθέν. Μὴ διδασκάλῳ χοήσῃ τῷ ἔχθρῳ, μηδὲ δι μισεῖς, τοῦτο ζηλώσῃς. Μηδὲ γένη ὥσπερ κάτοπτρον τοῦ ὁργίλου, τὴν ἐκείνον μορφὴν ἐν σεαυτῷ δεικνύς. Ἐρυθρὸς ἐκεῖνος, σὺ δὲ οὐκ ἐφοινίχθης; Ὁφθαλμοὶ ὕψαιμοι, οἵ δὲ σοί, εἰπέ μοι, γαλήνην βλέπουσι; Φοινὴ τραχεῖα, 10 ἡ δὲ σὴ ἡπία; Οὐδὲ ἡ ἐν ταῖς ἐρημίαις ἡχῷ οὕτως ἀνεκλάσθη ἀκεραία πρὸς τὸν φθεγξάμενον, ὡς ἐπὶ τὸν λοιδοροῦ αἱ ὕβρεις ἐπαναστρέφουσι. Μᾶλλον δὲ δι μὲν ἡχος δι αὐτὸς ἀπεδόθη, η δὲ λοιδορία μετὰ προσθήκης ἐπάνεισιν. Οἴα γὰρ ἀλλήλους ἐφυβρίζοντες ἀντιφθέγγονται; Ὁ μὲν εἶπεν ἀφανῆ, καὶ ἐξ 15 ἀφανῶν, δι δὲ ἀπεκάλεσεν οἰκοτοίβων οἰκότροιβα· οὗτος πένητα, ἐκεῖνος ἀλήτην· οὗτος ἀμαθῆ, ἐκεῖνος παραπλῆγα, ἔως ἂν αὐτοῖς αἱ ὕβρεις, ὥσπερ τοξεύματα, ἐπιλίπωσιν. Εἴτα, πᾶσαν λοιδορίαν διὰ τῆς γλώττης ἐκσφενδονήσωσιν, οὕτω λοιπὸν πρὸς τὴν διὰ τῶν ἔργων χωροῦσιν ἄμινων. Θυμὸς μὲν 20 γὰρ ἐγείρει μάχην, μάχη δὲ γεννᾷ λοιδορίας, αἱ δὲ λοιδορίαι πληγάς, αἱ δὲ πληγαὶ τραύματα, ἐκ δὲ τραυμάτων πολλάκις θάνατοι. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τὸ κακὸν ἐπίσχωμεν, τὴν ὁργὴν πάσῃ μηχανῆ τῶν ψυχῶν ἐξελόντες. Οὕτω γὰρ ἂν δυνηθείημεν τὰ πλεῖστα τῶν κακῶν, ὥσπερ δίζη τινὶ καὶ ἀρχῇ, τῷ 25 πάθει τούτῳ συνεκτεμεῖν. Ἐλοιδόρησε; σὺ δὲ εὐλόγησον.

7. «Οἰκότριψ» ἐκαλεῖτο ὁ δοῦλος ποὺ εἶχε γεννηθῆ καὶ ἀνατραφῆ εἰς τὸν οἶκον· ἡ λέξις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν λέξιν «οἰκογενής». Ως λέξις ὕβριστι-

φοράς. Διότι εἰς τοὺς κακούς συναγωνισμούς ὁ νικητὴς εἴ-
ναι ἀθλιώτερος, διότι ἀποχωρεῖ ἐνῷ ἔχει τὸ μεγαλύτερον
μέρος τῆς ἀμαρτίας. Νὰ μὴ γίνης λοιπὸν πληρωτὴς κακοῦ
ἐράνου, μήτε πιὸ κακὸς ἔξιφλητὴς πονηροῦ δανείου. Σὲ ὑ-
βρισεν αὐτὸς ποὺ ὡργίσθη; Σταμάτησε τὸ κακὸν μὲ τὴν
σιωπήν. Ἐσὺ δέ, ὡσὰν ρεῦμα, ἀφοῦ ὑποδεχθῆς τὴν ὀργήν
του εἰς τὴν καρδίαν σου, νὰ μιμῆσαι τοὺς ἀνέμους ποὺ μὲ τὸ
ἀντιφύσημα ἀνταποδίδουν κάθε τι ποὺ λαμβάνουν. Νὰ μὴ
κάμης διδάσκαλόν σου τὸν ἔχθρον, μήτε νὰ ζηλέψῃς αὐτὸς
ποὺ μισεῖς. Μήτε νὰ γίνης ὡσὰν καθρέπτης τοῦ ὀργίου,
μὲ τὸ νὰ ἐμφανίζῃς τὴν μορφὴν ἐκείνου εἰς τὸν ἑαυτόν σου.
Ἐκεῖνος εἶναι κατακόκκινος. Ἐσὺ δὲν ἔκοκκίνισες; Μά-
τια κατακόκκινα ἔκεινος· τὰ ἴδικά σου, πές μου, γαληνεύουν;
Ἡ φωνή του τραχειά, ἡ ἴδική σου εἶναι γλυκεῖα; Οὔτε δὲν
λαλος εἰς τὰς ἐρημίας δὲν ἐπιστρέφει συνήθως ἔτσι δλοκάθα-
ρος δπίσω εἰς αὐτὸν ποὺ φωνάζει, δπως ξαναγυρίζουν αἱ
ὕβρεις εἰς τὸν ὑβριστήν. Ἡ καλύτερα δὲν λαλος δὲν
ἔπανακάμπτει, ἡ ὕβρις δὲν ἔπανέρχεται μὲ προσθήκην.
Τὶ δηλαδὴ λέγει δὲνας εἰς τὸν ἄλλον, δταν ὕβρίζωνται με-
ταξύ των; Ὁ δὲνας λέγει· ἀσήμαντε τῶν ἀσημάντων· καὶ
δὲν λαλος ἀνταπαντῇ δοῦλε δούλων?⁷ Αὔτος, πτωχέ, ἔκεινος
ἄλήτη. Αὔτος, ἀγράμματε, ἔκεινος, τρελλέ. Καὶ ἔτσι πάει,
μέχρις ὅτου αἱ ὕβρεις τοὺς λείψουν, δπως τὰ βέλη. Ἐπειτα,
ἀφοῦ μὲ τὴν γλῶσσαν ἐκτοξεύσουν κάθε εἰδους ὕβριν, ἔτσι
εἰς τὸ ἔξης προχωροῦν μὲ ἔργα εἰς τὴν μάχην. Διότι δὲν
προκαλεῖ μάχην, ἡ μάχη γεννᾷ ὕβρεις, αἱ ὕβρεις κτυπήματα,
τὰ κτυπήματα τραύματα καὶ ἀπὸ τὰ τραύματα πολλὰς φορὰς
οἱ θάνατοι. Ἀς συγκρατήσωμεν τὸ κακὸν ἀπὸ τὸ πρῶτον
ξεκίνημα μὲ τὸ νὰ ξεριζώσωμεν μὲ κάθε τρόπον τὴν ὀργὴν
ἀπὸ τὰς ψυχάς. Διότι ἔτσι θὰ ἡμπτορούσαμεν τὰ περισσότερα
ἀπὸ τὰ κακά, ὡσὰν κάποιοι ἀρχὴν καὶ ρίζαν, νὰ τὰ ἀποκό-
ψωμεν μαζὶ μὲ τὸ πάθος αὐτό. Σὲ ὕβρισεν; Ἐσὺ πές καλὸν
κὴ καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ἔκφρασιν δπως ἔδω «οἰκοτρίβων οἰκότριβα» ἀπαν-
τᾶται εἰς τὸν Δημοσθένην 173,16.

Ἐτύπτησε; σὺ δὲ ὑπόμεινον. Διαπτύει καὶ τὸ μηδὲν ἡγεῖται σε; σὺ δὲ ἔννοιαν λάβε σεαυτοῦ, ὅτι ἐκ γῆς ὑφέστηκας καὶ εἰς γῆν πάλιν ἀναλυθήσῃ. Ὁ γὰρ τούτοις τοῖς λόγοις ἔαυτὸν προκατασχών, πᾶσαν ἀτιμίαν ἐλάττονα εὑρήσει τῆς ἀληθείας.

5 Οὕτω γὰρ καὶ τῷ ἐχθρῷ ἀμήχανον κατασκευάσεις τὴν ἀμυναν, ἄτρωτον σεαυτὸν ταῖς λοιδορίαις δεικνύς, καὶ σεαυτῷ μέγαν τῆς ὑπομονῆς προξενήσεις τὸν στέφανον, τὴν ἐτέρου μανίαν ἀφορμὴν οἰκείας φιλοσοφίας ποιούμενος. "Ωστε, ἀνέμοι πείθη, καὶ ἐπιδαψιλεύσῃ τῶν ὕβρεων. Ἀφανῆ σε εἰπεν,

10 καὶ ἄδοξον καὶ μηδένα μηδαμόθεν; Σὺ δὲ γῆν εἰπὲ καὶ σποδὸν σεαυτόν. Οὐκ εἴ σεμνότερος τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, δις ἔαυτὸν ταῦτα ἀπεκάλει. Ἀμαθῆ καὶ πτωχὸν καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξιον; Σὺ δὲ σκώληκα σεαυτὸν εἰπέ, καὶ ἀπὸ κοποίας ἔχειν τὴν γένεσιν, τὰ τοῦ Δαβὶδ λέγων ὁγμάτα. Τούτοις πρόσθετες

15 καὶ τὸ τοῦ Μωυσέως καλόν. Ἐκεῖνος ὑπὸ Ἀαρὼν καὶ Μαρίας λοιδορηθείς, οὐ κατενέτυχε τῷ Θεῷ, ἀλλὰ προσηγένετο ὑπὲρ αὐτῶν. Τίνων βούλει μαθητῆς εἶναι μᾶλλον, τῶν θεοφιλῶν καὶ μακαρίων ἀνδρῶν, ή τῶν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πονηρίας πεπληρωμένων; "Οταν σοι κινηθῇ τῆς λοιδορίας δὲ πειρασμός,

20 νόμιζε κρίνεσθαι σεαυτόν, πότερον διὰ τῆς μακροθυμίας προσχωρεῖς τῷ Θεῷ, ή διὰ τῆς δργῆς ἀποτρέχεις πρὸς τὸν ἀντίδικον. Δός καιρὸν τοῖς λογισμοῖς σεαυτοῦ τὴν ἀγαθὴν ἐκλέξασθαι μερίδα. Ἡ γὰρ ὠφέλησάς τι κάκεῖνον τῷ ὑποδείγματι τῆς πραότητος, ή χαλεπώτερον ἡμύνω διὰ τῆς ὑπεροψίας.

25 Τί γὰρ ἀν γένοιτο ὁδυνηρότερον τῷ ἐχθρῷ, ή τὸν ἐχθρὸν ἔαυτοῦ ὀρῶν ὕβρεων ὑψηλότερον; Μή καταβάλῃς σεαυτοῦ τὴν

8. Γέν. 3,19.

9. Γέν. 18,27.

10. Ψαλμ. 21,7.

λόγον. Σὲ ἐκτύπησεν; Ἐσὺ νὰ ὑπομείνῃς. Σὲ φτύνει καὶ σὲ θεωρεῖ ὡς τίποτε; Ἐσὺ σκέψου ποῖος εἰσαι, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὴν γῆν προῆλθες καὶ πάλιν θὰ διαλυθῆς εἰς τὴν γῆν⁸. Διότι αὐτὸς ποὺ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς θὰ αὐτοκυριαρχηθῇ, θὰ εῦρῃ κάθε ἀτίμωσιν μικροτέραν τῆς πραγματικότητος. Διότι ἔτσι καὶ εἰς τὸν ἔχθρὸν θὰ ἀχρηστεύσῃς τὴν ἄμυναν, μὲ τὸ νὰ δεικνύῃς ὅτι εἰσαι ἀτρωτος ἀπὸ τὰς ὕβρεις, καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν σου θὰ προμηθεύσῃς μεγάλο τὸ στεφάνι τῆς ὑπομονῆς μὲ τὸ νὰ καταστήσῃς τὴν μανίαν τοῦ ἀλλου ἀφορμὴν τῆς ἴδικῆς σου φιλοσοφίας. "Ωστε, ἀν μὲ πιστεύσῃς, θὰ φανῆς ἀνώτερος ἀπὸ τὰς ὕβρεις. Σὲ εἶπεν ἄσημον καὶ ἄδοξον καὶ τιποτένιον; Ἐσὺ νὰ εἰπῆς τὸν ἑαυτόν σου «χῶμα καὶ στάκτην»⁹. Δὲν εἰσαι περισσότερον ἀξιοσέβαστος ἀπὸ τὸν πατέρα μας τὸν Ἀβραὰμ ποὺ μὲ αὐτὰ ἀπεκάλεσε τὸν ἑαυτόν του. Σὲ εἶπεν ἀγροίκον καὶ πτωχὸν καὶ μηδενικόν; Ἐσὺ νὰ εἰπῆς σκουλήκι τὸν ἑαυτόν σου καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν κοπριάν προῆλθες, λέγων τὰ λόγια τοῦ Δαβΐδ¹⁰. Κοντὰ εἰς αὐτὰ νὰ προσθέσῃς καὶ τὸ καλὸν παράδειγμα τοῦ Μωυσέως. Ἐκεῖνος ὅταν ἐξυβρίσθη ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν καὶ τὴν Μαρίαν δὲν παρεπονέθη εἰς τὸν Θεὸν ἐναντίον τους, ἀλλὰ ἐπροσευχήθη δι' αὐτούς¹¹. Ποίων μαθητὴς προτιμᾶς νὰ εἰσαι· τῶν ἀνδρῶν ποὺ ὑπῆρξαν θεοφιλεῖς καὶ μακάριοι ἢ τῶν ἀνδρῶν ποὺ ὑπῆρξαν γεμάτοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας; "Οταν ὁ πειρασμὸς τῆς ὕβρεως κινηθῇ ἐντός σου, νὰ πιστεύῃς ὅτι δοκιμάζεσαι· νὰ προχωρήσῃς εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὴν μακροθυμίαν ἢ νὰ προστρέξῃς εἰς τὸν ἀντίπαλον μὲ τὴν ὀργήν; Δῶσε τὴν εὔκαιρίαν εἰς τοὺς λογισμούς σου νὰ διαλέξουν τὴν καλὴν μερίδα. "Η δηλαδὴ θὰ ὠφελήσῃς καὶ ἐκεῖνον μὲ τὸ παράδειγμα τῆς πραότητος ἢ δυσκολώτερα θὰ τὸν ἀντιμετωπίσῃς μὲ τὴν ἀλαζονείαν. Διότι, τί θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ πιὸ δύσνηρὸν διὰ τὸν ἔχθρὸν ἀπὸ τὸ νὰ βλέπῃ τὸν ἀντίπαλόν του ἀνώτερον ἀπὸ τὰς ὕβρεις; Νὰ μὴ ταπεινώσῃς τὸ φρό-

11. Ἀριθ. 12,1εξ.

γνώμην, μηδὲ ἀνάσχη γενέσθαι ἐφικτὸς τοῖς ύβριζουσιν. "Εασον αὐτὸν ἄπρακτά σου καθυλακτεῖν· ἐφ' ἑαυτῷ διαρρηγνύσθω. "Ωσπερ γὰρ ὁ τύπτων τὸν μὴ ἀλγοῦντα, ἑαυτὸν τιμωρεῖται (οὕτε γὰρ τὸν ἔχθρὸν ἡμύνατο, καὶ τὸν θυμὸν οὐκ ἀνέπαυσεν), 5 οὕτως ὁ τὸν ἀλοιδόρητον ὀνειδίζων, παραμυθίαν εὔρειν τοῦ πάθους οὐ δύναται. Τούναντίον μὲν οὖν, ὅπερ ἐφιη, καὶ διαπρίεται. Εὐθὺς γὰρ ἐκ τῶν παρόντων οἴλα ἐκάτερος ύμῶν προσαγορεύεται; "Ο μὲν λοιδορος, σὺ δὲ μεγαλόψυχος· ὁ μὲν ὁργιλος καὶ χαλεπός, σὺ δὲ μακρόθυμος καὶ πρᾶος· ὁ μὲν μεταγρά-
10 σεται ἐφ' οἷς ἐφθέγξατο, σὺ δὲ οὐδέποτε μεταμελήσῃ τῆς ἀρε-
τῆς.

4. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Τῷ μὲν ἀπέκλεισε τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἡ λοιδορία· «Λοιδοροι γὰρ βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι», σοὶ δὲ ἡτοίμασε τὴν βασιλείαν ἡ σιωπή.
15 «Ο γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται». Ἀμυνόμενος δὲ καὶ εἰς ἵσον ἀντικαθιστάμενος τῷ λοιδόρῳ, τί καὶ ἀπολογήσῃ; "Οτι παρώξυνε κατάρξας; Καὶ ποίας τοῦτο συγγνώμης ἀξιον; Οὐδὲ γὰρ ὁ πόρνος ἐπὶ τὴν ἐταίραν τὴν αἰτίᾳ μετατίθεις ὡς πρὸς τὴν ἀμαρτίαν διερεθίσασαν, ἦττον τῆς κατακρί-
20 σεως ἀξιοῦται. Οὕτε στέφανοι χωρὶς ἀνταγωνιστῶν, οὕτε πτώματα χωρὶς ἀντιπάλων. "Ακονε τοῦ Λαβίδ λέγοντος· «Ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἀμαρτωλὸν ἐναντίον μου, οὐχὶ παρωξύνθην, οὐδὲ ἡμυνάμην», ἀλλ' «Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην,
καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν». Σὺ δὲ παροξύνη μὲν ὡς ἐπὶ φαύλῃ

νημά σου· ούτε νὰ ἀνεχθῆς νὰ γίνης προσιτός εἰς αὐτοὺς ποὺ
ὑβρίζουν. Ἀφησέ τον νὰ γαυγίζῃ ἐναντίον σου χωρὶς κανέ-
να ἀποτέλεσμα· ἃς μαλώνῃ μὲ τὸν ἑαυτόν του. Ὁπως δη-
λαδὴ αὐτὸς ποὺ κτυπᾷ ἐκεῖνον ποὺ δὲν αἰσθάνεται τὸν πό-
νον αὐτοτιμωρεῖται (διότι ούτε τὸν ἔχθρὸν ἀπέκρουσεν, οὔ-
τε καὶ τὸν θυμόν του κατεπράσυνεν), ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ ὑ-
βρίζει ἐκεῖνον ποὺ δὲν ὑβρίζει δὲν ἡμπορεῖ νὰ κατασιγάσῃ
τὸ πάθος του. Ἀντιθέτως λοιπόν, ὅπως εἶπα, ἔξοργίζεται
ἀκόμη περισσότερον. Ἀμέσως δὲ ἀπὸ τοὺς παρόντας,
πῶς ὁ καθένας σας ὀνομάζεται; Αὐτὸς μὲν ὑβριστής, ἐνῷ
ἐσὺ μεγαλόκαρδος· αὐτὸς ὀργίλος καὶ ἐπικίνδυνος, ἐνῷ ἐσὺ
μακρόθυμος καὶ πρᾶος. Αὐτὸς μὲν θὰ μετανοήσῃ δι' αὐτὰ
ποὺ εἶπε, ἐνῷ ἐσὺ καμμίαν φοράν δὲν θὰ μεταμεληθῆς διὰ
τὴν ἀρετήν.

4. Ἄλλὰ διατί πρέπει νὰ λέγωμεν πολλά; Ἡ ὑβρις
τοῦ ἀπέκλεισε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διότι «οἱ ὑβρι-
σταὶ δὲν θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»¹².
Διὰ σὲ ὅμως ἡ σιωπὴ ἔχει ἐτοιμάσει τὴν βασιλείαν. Διότι
«αὐτὸς ποὺ θὰ ὑπομείνῃ ὡς τὸ τέλος, αὐτὸς θὰ σωθῇ»¹³.
“Οταν ὅμως ὑπερασπίζεσαι τὸν ἑαυτόν σου καὶ ἔξισου ἀντι-
τάσσεσαι πρὸς τὸν ὑβριστήν, διατί ἀπολογεῖσαι ἐπὶ πλέον;
Διότι ἔκαμεν ἀρχὴν τοῦ παροξυσμοῦ; Καὶ αὐτὸς ἀξίζει νὰ
συγχωρηθῇ; Διότι ούτε ὁ ἀνήθικος μὲ τὸ νὰ μεταθέσῃ τὴν
εὐθύνην εἰς τὴν πόρνην, ὅτι δῆθεν τὸν ἔξηρέθισεν εἰς τὴν
ἀμαρτίαν, ἀξιώνεται νὰ τιμωρηθῇ ὀλιγώτερον. Ούτε στε-
φάνια ὑπάρχουν χωρὶς ἀνταγωνιστάς, ούτε πτώματα χωρὶς
ἀντιπάλους. Ἀκου τὸν Δαβὶδ ποὺ λέγει· «ἐν ὕσῳ ὁ ἀσεβὴς
ἐστέκετο ἐμπρός μου, δὲν ἔθυμωσα, ούτε ὑπερήσπισα τὸν
ἑαυτόν μου», ἀλλὰ «ἔκαμα τὸν κωφάλαλον καὶ ἐταπεινώθην
καὶ ἀπέσχον ἀπὸ τὸ καλόν»¹⁴. Ἐσύ δὲ ἔξοργίζεσαι μὲν ὡσὰν
εἰς κακὸν ἐναντίον τῆς ὑβρεως, ἀλλὰ τὴν μιμεῖσαι πάλιν ὡς

13. Ματθ. 10,22.

14. Ψαλμ. 38,2 - 3.

τῇ λοιδορίᾳ, μιμῆ δὲ πάλιν ὡς ἀγαθόν. Ἰδοὺ γὰρ ἔπαθες ἀ
ἐγκαλεῖς. Ἡ τὸ μὲν ἀλλότριον κακὸν ἐπιμελῶς καταβλέπεις;
τὸ δὲ σεαυτοῦ αἰσχρὸν οὐδαμοῦ τιθεῖς; Πονηρὸν η̄ ὑβρις;
Φεῦγε τὴν μίμησιν. Οὐ γὰρ δὴ τὸ ἔτερον κατάρξαι, ἵκανὸν
5 εἰς παραίτησιν. Δικαιότεροι μὲν οὖν, ὡς ἐμαυτὸν πείθω, καὶ
ἐπιτεῖναι τὴν ἀγανάκτησιν, διότι δὲ μὲν οὐκ εἶχε τὸ σωφρονί-
ζον ὑπόδειγμα· σὺ δὲ βλέπων ἀσχημονοῦντα τὸν δρυιζόμε-
νον, οὐκ ἐφυλάξω αὐτοῦ τὴν δμοίωσιν, ἀλλ' ἀγανακτεῖς καὶ
χαλεπαίνεις καὶ ἀντοργίζῃ καὶ γίνεται σου τὸ πάθος ἀπολογία
10 τοῦ προλαβόντος. Αὐτοῖς γὰρ οἵς ποιεῖς, κάκεῖνον αἰτίας ἀφίης
καὶ σεαυτὸν κατακρίνεις. Εἰ μὲν γὰρ πονηρὸν ὁ θυμός, τί οὐκ
ἐξέκλινας τὸ κακόν; Εἰ δὲ συγγράμμης ἄξιοι, τί χαλεπαίνεις
τῷ θυμούμενῷ; Ὡστε εἰ δεύτερος ἥλθες πρὸς τὴν ἀντίδοσιν,
οὐδέν σε τοῦτο ὀνήσει. Οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς στεφανίταις ἀγῶσιν,
15 δὲ κατάρξας τῶν παλαισμάτων, ἀλλ' δὲ ὁ ὑπερβαλλόμενος στε-
φανοῦται. Καὶ κατακρίνεται τοίνυν, οὐχὶ μόνον δὲ καθηγησά-
μενος τοῦ δεινοῦ, ἀλλ' δὲ καὶ πονηρῷ ἥγεμόνι πρὸς τὴν ἀμαο-
τίαν ἐξακολουθίσας. Ἐὰν πένητά σε προσείπῃ, εἰ μὲν ἀληθῆ
λέγει, κατάδεξαι τὴν ἀλίθειαν, εἰ δὲ φεύδεται, τί πρὸς σὲ τὸ
20 λεγόμενον; Μήτε πρὸς ἔπαινους χαννωθῆς τοὺς ὑπὲρ τὴν ἀλή-
θειαν, μήτε πρὸς ὑβρεῖς ἀγοιανῆς τὰς οὐχ ἀπτομένας σου. Οὐχ
δρᾶς τὰ τοξεύματα, πῶς τῶν μὲν στερρῶν καὶ ἀντιτύπων πέ-
φυκε διεκπίπτειν, ἐν δὲ τοῖς ἀπαλοῖς καὶ ὑπείκουσι τὴν ὁρμὴν
ὑπεκλύειν; Τοιοῦτον δή τι νόμιζε εἶναι καὶ τὸ τῆς λοιδορίας.
25 Ο μὲν ἀντιβαίνων εἰς ἑαυτὸν καταδέχεται, δὲ δὲ ἐνδιδοὺς
καὶ ὑπείκων ἐν τῇ ἀπαλότητι τοῦ τρόπου τὴν ἐπ' αὐτὸν φευγο-

καλόν. Νὰ λοιπὸν ποὺ ἔπαθες αὐτὰ ποὺ κατηγορεῖς. "Η μήπως ἔξετάζῃς μὲ ἐπιμέλειαν τὸ ξένον κακὸν καὶ τὸ ἴδικόν σου αἰσχρὸν δὲν τὸ βλέπεις πουθενά; 'Η ύβρις εἶναι πρᾶγμα πονηρόν. Νὰ ἀποφεύγῃς τὴν μίμησιν. Διότι τὸ δὲ ὅλος ἔκαμε τὴν ἀρχὴν δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν συγχώρησιν. Εἶναι δικαιότερον λοιπόν, ὅπως ἐγὼ πιστεύω, νὰ ἐπιτείνῃς περισσότερον τὴν ἀγανάκτησιν, διότι αὐτὸς μὲν δὲν εἶχε τὸ παράδειγμα ποὺ νὰ τὸν σωφρονίζῃ· ἐσὺ δὲ ἐνῷ ἔβλεπες τὸν δργιζόμενον νὰ ἀσχημονῇ δὲν ἔφυλάχθης ἀπὸ τὸ νὰ τὸν δμοιάσῃς, ἀλλὰ ἀγανακτεῖς καὶ δυσφορεῖς καὶ δργίζεσαι ἐναντίον του, καὶ γίνεται ἔτσι τὸ πάθος σου δικαιολογία δι' αὐτὸν ποὺ σὲ ἐπρόλαβεν εἰς τὴν ὀργήν. Δηλαδὴ μ' αὐτὰ ποὺ κάμνεις καὶ ἔκεινον ἀπαλλάσσεις ἀπὸ τὴν εὔθυνην καὶ τὸν ἔαυτόν σου καταδικάζεις. Διότι ἐὰν δὲ θυμὸς εἶναι πονηρός, διατί δὲν ἀπέφυγες τὸ κακόν; 'Ἐὰν δὲ ἀξίζῃ τὴν συγχώρησιν, διατί δυσφορεῖς μ' αὐτὸν ποὺ θυμώνει; "Ωστε εἰς τίποτε δὲν θὰ σὲ ὠφελήσῃ, ὅτι ἥλθες δεύτερος εἰς ἀνταπόδοσιν τοῦ κακοῦ. Διότι εἰς τοὺς ἀγῶνας ὅπου ἀπονέμονται στεφάνια δὲν στεφανώνεται αὐτὸς ποὺ πρῶτος ἀρχισε τὰ ἀγωνίσματα, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ νικᾷ. Συνεπῶς καὶ καταδικάζεται ὅχι μόνον αὐτὸς ποὺ ἔκαμεν τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποὺ ἡκολούθησεν εἰς τὴν ἀμαρτίαν κακὸν ἀρχηγόν. 'Ἐὰν σὲ ἀποκαλέσῃ πτωχόν, νὰ τὸ παραδεχθῆς, ἐὰν λέγῃ τὴν ἀλήθειαν· ἐὰν δμως λέγῃ ψέματα, διατί ἐνοχλεῖσαι ἀπὸ τὸ λεγόμενον; Νὰ μὴ ἀποχαυνώνεσαι ἀπὸ ἔπαίνους ποὺ ξεπερνοῦν τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ μὴ ἀγριεύῃς ἀπὸ τὰς ύβρεις ποὺ δὲν σὲ πιάνουν. Δὲν παρατηρεῖς τὰ βέλη, πῶς ἐκ φύσεως ἔξοστρακίζονται ἀπὸ τὰ στερεὰ καὶ τὰ σκληρὰ ἀντικείμενα, ἐνῷ εἰς τὰ ἀπαλὰ καὶ τὰ ὑποχωρητικὰ χαλαρώνουν τὴν ὄρμήν; Κάτι παρόμοιον λοιπὸν νὰ πιστεύῃς ὅτι εἶναι καὶ τὸ πάθος τῆς ύβρεως. Αὐτὸς μὲν ποὺ ἐναντιώνεται, πρὸς τὸν ἔαυτόν του ἐναντιώνεται· αὐτὸς δὲ ποὺ ὑποχωρεῖ, μὲ τὴν ἀπαλότητα τῆς συμπεριφορᾶς του διαλύει τὴν κακίαν ποὺ στρέφεται ἐναντίον του. Διατί

μένην πονηρίαν διέλυσε. Τί δέ σε ταράσσει ἡ προσηγορία τοῦ πένητος; Μνήσθητι τῆς φύσεως σεαυτοῦ δτι «Γυμνὸς εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθες, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσῃ». Τί δὲ γυμνοῦ πενιχρότερον; Οὐδὲν ἥκουσας δεινόν, ἐὰν μὴ σεαυτῷ οἰκεῖται ὁ σῆς τὰ εἰρημένα. Τίς ποτε ἀπήκθη διὰ πενίαν εἰς δεσμωτήριον; Οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν εὐγενῶς τὴν πενίαν. Μνήσθητι τοῦ Δεσπότου «Οτι πλούσιος ὁν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς». Ἐὰν ἀφρονά σε καὶ ἀμαθῆ προσαγορεύσῃ, ὑπομνήσθητι τῶν ιονδαῖκῶν ὑβρεων, αἵς τὴν ἀληθινὴν 10 σοφίαν ἐλοιδορήσαντο· «Σαμαρείτης εἶ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις». Ἐὰν μὲν οὖν ὁργισθῆς, ἐβεβαίωσας τὰ ὄνειδη. Τί γὰρ ὁργῆς ἀφρογέστερον; Ἐὰν δὲ μείνῃς ἀόργητος, ἥσχυνας τὸν ὑβρίσαντα, ἔργῳ τὴν σωφροσύνην ἐπιδειξάμενος. Ἐρραπίσθης; Καὶ γὰρ καὶ ὁ Κύριος. Ἐνεπτύσθης; Ἀλλὰ καὶ ὁ Δεσπότης 15 ἡμῶν. «Οὐ γὰρ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων». Ἐσυκοφαντήθης; Καὶ γὰρ καὶ ὁ κριτής. Περιέρρηξάν σου τὸν χιτωνίσκον; Ἀπέδυσάν μου καὶ τὸν Κύριον, «καὶ διεμερίσαντο τὰ ἴματια αὐτοῦ ἔαντοῖς». Οὕπω κατεκρίθης, οὗποι ἐσταυρώθης. Πολλά σοι λείπει, ἵνα φθάσῃς αὐτοῦ 20 πρὸς τὴν μίμησιν.

5. Τούτων ἔκαστον ὑποτρεχέτω σου τὴν διάνοιαν καὶ καταστελλέτω τὴν φλεγμονήν. Αἱ γὰρ τοιαῦται προπαρασκευαὶ καὶ διαθέσεις, οἷον πηδήματα τῆς καρδίας καὶ σφυγμοὺς ἀφαιροῦσαι, εἰς εὐστάθειαν καὶ γαλήνην τοὺς λογισμοὺς ἐπ-25 ανάγονσι. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἄρα τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον,

15. Ἰωβ 1,21.

16. Β' Κορ. 8,9.

17. Ἰωάν. 8,48.

18. Ἡσ. 50,6.

δὲ σὲ προκαλεῖ ταραχὴν ἡ ὀνομασία τοῦ πτωχοῦ; Θυμήσου τὴν φύσιν σου «ὅτι γυμνὸς εἰσῆλθες εἰς τὸν κόσμον καὶ γυμνὸς θὰ φύγης»¹⁵. Τί δῶμας εἶναι πιὸ πτωχὸν ἀπὸ τὴν γύμνιαν; Τίποτε τὸ φοβερὸν δὲν ἄκουσες, ἐὰν δὲν οἴκειοποιηθῆσις αὐτὰ ποὺ εἴπαμεν. Ποῖος ποτὲ ὀδηγήθη διὰ τὴν πτωχείαν του εἰς τὴν φυλακὴν; Δὲν εἶναι κακὸν ἡ πτωχεία, ἀλλὰ κακὸν εἶναι τὸ νὰ μὴ ὑπομένῃς μὲ εὐγένειαν τὴν πτωχείαν. Νὰ ἔνθυμησαι τὸν Δεσπότην μας, ὅτι «ἔνω ἦταν πλούσιος ἔγινεν πτωχὸς πρὸς χάριν μας»¹⁶. 'Εὰν σὲ ἀποκαλέσῃ ἄφρονα καὶ ἀμαθῆ, νὰ ἔνθυμηθῆσις τὰς ὕβρεις τῶν Ἰουδαίων μὲ τὰς δόποιας ἔξυβρισαν τὴν ἀληθινὴν σοφίαν. «Ἐίσαι Σαμαρείτης καὶ ἔχεις δαιμόνιον»¹⁷. 'Εὰν λοιπὸν ὄργισθῆς, εἶναι σὰν νὰ ἐπιβεβαιώνῃς τὰ αἰσχη. Διότι ποῖον πρᾶγμα εἶναι περισσότερον ἀσύνετον ἀπὸ τὴν ὀργήν. 'Εὰν παραμείνῃς νηφάλιος, θὰ ἔντροπιάσῃς αὐτὸν ποὺ ὑβρίζει καὶ ἐμπράκτως θὰ ἀποδείξῃς τὴν σωφροσύνην σου. 'Εδέχθης ράπισμα; 'Αλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἔρραπισθη. 'Επτύσθης; 'Αλλὰ καὶ ὁ Δεσπότης μας ἔπτύσθη. Διότι «δὲν ἔκρυψε τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τὰ πτυσίματα τῆς ἔντροπῆς»¹⁸. 'Εσυκοφαντήθης; Καὶ ὁ Κριτής ἔσυκοφαντήθη. Σοῦ ἔξέσχισαν τὸν χιτωνίσκον; Καὶ τὸν Κύριόν μου τὸν ἔξεγύμνωσαν καὶ ἐμοίρασαν μεταξύ των τὰ ἔνδυματά του¹⁹. Δὲν κατεδικάσθης ἀκόμη, δὲν ἐσταυρώθης ἀκόμη. Σοῦ λείπουν πολλὰ διὰ νὰ τὸν ὅμοιάσῃς.

5. Τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ μυαλόν σου καὶ νὰ καταστέλλῃ τὴν φλόγωσιν. Διότι τέτοιου εἴδους προετοιμασίαι καὶ διαθέσεις, ποὺ τρόπον τινὰ ἀφαιροῦν τὰ πηδήματα καὶ τοὺς σφυγμοὺς τῆς καρδίας, ἐπαναφέρουν τὰ λογικὰ εἰς τὴν σταθερότητα καὶ τὴν γαλήνην. Καὶ αὐτὸς σημαίνει λοιπὸν ὁ λόγος ποὺ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ὅτι «ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην»²⁰. Πρέπει λοιπὸν μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῶν

19. Ματθ. 27,31· 35.

20. Ψαλμ. 118,60.

δτι «*Ητοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην*». Λεῖ τοίνυν τὸ μανικὸν καὶ ἔκπληκτον κίνημα τῆς ψυχῆς καταστέλλειν τῇ μνήμῃ τῶν μακαρίων ἀνδρῶν ὑποδειγμάτων πᾶς δὲ μέγας Δαβὶδ πράως ἤνείχετο τῆς παροινίας τοῦ Σεμεεί. Οὐ γὰρ ἐδίδον και-
 5 ρὸν τῇ ὁργῇ κινηθῆναι, πρὸς τὸν Θεὸν μεταφέρων τὴν ἔννοιαν,
 δτι «*Κύριος εἰπε, φησί, τῷ Σεμεεὶ καταρᾶσθαι τὸν Δαβὶδ*». Διόπερ ἀκούων αἰμάτων ἀνὴρ καὶ ἀνὴρ παράνομος, οὐκ ἐκεί-
 νῳ ἔχαλέπαινεν, ἀλλ’ ἔαυτὸν ἐταπείνου, ὡς κατὰ τὴν ἀξίαν
 αὐτῷ τῆς ὑβρεως ἀπαντώσης. Δύο δὴ ταῦτα περίελε σεαυτοῦ,
 10 μήτε σεαυτὸν μεγάλων ἀξιον κρίνης, μήτε ἀνθρώπων τινὰ
 παρὰ πολὺ ἐλαττοῦσθαι σον κατὰ τὴν ἀξίαν νομίσης. Οὕ-
 τω γὰρ οὐδέποτε δὲ θυμὸς ἐν ταῖς ἐπαγομέναις ἡμῖν ἀτιμί-
 αις ἐπαναστήσεται. Δεινὸν μὲν τὸν εὑρεγετηθέντα καὶ ταῖς
 μεγίσταις ὑπόχρεων χάρισι, πρὸς τῷ ἀχαρίστῳ ἔτι καὶ ὑ-
 15 βρεως καὶ ἀτιμίας κατάρξαι. Δεινὸν μέν, ἀλλὰ τῷ ποιοῦντι
 μεῖζόν ἔστι κακὸν ἢ τῷ πάσχοντι. Ἐκεῖνος ὑβριζέτω, σὺ δὲ
 μὴ ὑβρίζου. Γυμνάσιόν σοι πρὸς φιλοσοφίαν ἔστω τὰ ὅγματα.
 Ἐὰν μὴ δηχθῆς, ἄτρωτος εἰ. Ἐὰν δὲ καὶ πάθης τι τὴν ψυχήν,
 ἐν σεαυτῷ κάτασχε τὸ λυπηρόν. *“Ἐν ἐμοὶ γάρ, φησίν, ἐτα-*
 20 *ράχθη ἢ καρδία μονον”* τουτέστιν, οὐ διεδόθη πρὸς τὸ ἔξω τὸ
 πάθος, ἀλλ’ οἰόν τι κῦμα εἴσω τῶν αἰγιαλῶν κατακλασθὲν
 ἐστορέσθη. Καθησύχασόν μοι τὴν καρδίαν ὑλακτοῦσαν καὶ
 ἀγριαίνουσαν. Αἰδείσθω τὰ πάθη τοῦ ἐν σοὶ λόγου τὴν ἐπιφά-
 νειαν, ὥσπερ τὸ ἐν παισὶν ἄτακτον ἀνδρὸς αἰδεσίμον παρ-
 25 ονσίαν. Πᾶς δὲ οὖν ἐκφύγοιμεν τὴν ἐκ τοῦ ὁργίζεσθαι βλάβην;
 Ἐὰν πείσωμεν τὸν θυμὸν μὴ προλαμβάνειν τὸν λογισμούς,

παραδειγμάτων τῶν ἀγίων ἀνδρῶν νὰ καταστέλλωμεν τὸ μανιακὸν καὶ φοβερὸν κίνημα τῆς ψυχῆς. Πῶς δὲ μεγάλος Δαβὶδ μὲ πραότητα ἡνείχετο τὴν ὑβριστικὴν συμπεριφορὰν τοῦ Σεμεεί. Δὲν ἔδιδεν εὔκαιρίαν εἰς τὴν ὄργην νὰ ἐκδηλωθῇ, διότι ἔστρεφε τὴν διάνοιάν του πρὸς τὸν Θεόν. Διότι «ὁ Κύριος εἶπε, λέγει, εἰς τὸν Σεμεεὶ νὰ καταρασθῇ τὸν Δαβὶδ»²¹. Διὰ τοῦτο ὅταν ἀκούῃ νὰ τὸν ὀνομάζῃ ἀνδρα τῶν αἵμάτων καὶ ἀνδρα παράνομον, δὲν ἔδυσφοροῦσεν ἐναντίον του, ἀλλὰ ἔταπείνωνε τὸν ἔαυτόν του, ὡσὰν ἡ ὑβρις νὰ τοῦ ἀξιζε. Δύο πράγματα λοιπὸν νὰ ἀπομακρύνης ἀπὸ τὸν ἔαυτόν σου· νὰ μὴ θεωρῇς τὸν ἔαυτόν σου ἀξιόλογον καὶ σπουδαῖον οὕτε νὰ νομίσῃς ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι κατώτερός σου εἰς τὴν ἀξίαν. Διότι ἔτσι ὁ θυμὸς οὐδέποτε θὰ ἔξεγερθῇ διὰ τὰς ἀτιμώσεις ποὺ μᾶς προσγίνονται. Εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα, αὐτὸς ποὺ ἔχει εὐεργετηθῆναι καὶ ποὺ εἶναι χρεωμένος μὲ τὰς πιὸ μεγάλας εὐεργεσίας, κοντὰ εἰς τὴν ἀχαριστίαν, νὰ ἀρχίσῃ νὰ ὑβρίζῃ καὶ νὰ ἀτιμάζῃ. Εἶναι βεβαίως φοβερόν, ἀλλὰ εἶναι μεγαλύτερον κακὸν δι' αὐτὸν ποὺ τὸ κάμνει παρὰ δι' αὐτὸν ποὺ τὸ ὑφίσταται. Ἐκεῖνος ἀς ὑβρίζῃ, ἐσένα ὅμως νὰ μὴ σὲ πιάνῃ ἡ ὑβρις. Τὰ λόγια νὰ σοῦ γίνουν γύμνασμα εἰς τὸ νὰ φιλοσοφῇς. Ἐὰν δὲν πειραχθῆς, εἶσαι ἀτρωτος. Ἐὰν ὅμως ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον αἰσθανθῆς εἰς τὴν ψυχήν, κράτησε ἐντὸς σου τὸ λυπηρόν. Διότι λέγει· «ἡ καρδία μου ἐντός μου εἶναι ταραγμένη»²². Δηλαδὴ τὸ πάθος δὲν ἔξεδηλώθη ἔξωτερικῶς, ἀλλὰ κατεπράσυνεν ὡσὰν κῦμα ποὺ ἔσπασε μέσα εἰς τὸν αἰγιαλόν. Νὰ καθησυχάζῃς, παρακαλῶ, τὴν καρδίαν σου ὅταν ὄργιζεται καὶ ἀγριεύῃ. Τὰ πάθη ἀς ἐντραποῦν τὴν παρουσίαν τοῦ λόγου ποὺ εὐρίσκεται μέσα σου, δπως τὸ ἀτακτὸν παιδὶ τὴν παρουσίαν σεβαστοῦ ἀνδρὸς ἀνάμεσα εἰς τὰ παιδιά. Πῶς λοιπὸν θὰ ἥμπορούσαμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ζημίαν ποὺ προξενεῖ ἡ ὄργη; Ἐὰν πείσωμεν τὸν θυμὸν νὰ μὴ προτρέχῃ τοῦ λο-

ἀλλὰ τούτου πρῶτον ἐπιμελώμεθα, ὡς μηδέποτε αὐτὸν προ-
εκτρέχειν τῆς διανοίας· ἔχωμεν δὲ ὥσπερ ἵππον ὑπεζενγμέ-
νον ἡμῖν, καὶ οἶνον χαλινῷ τινι τῷ λόγῳ καταπειθῆ, μηδαμοῦ
τῆς τάξεως ἐκβαίνοντα τῆς οἰκείας, ἀγόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ λόγου,
5 ἐφ' ὅπερ ἀν καθηγῆται. "Ἐτι γάρ πρὸς πολλὰ τῶν τῆς ἀρετῆς
ἔργων ἐπιτίθειον ἡμῶν τῆς ψυχῆς τὸ θυμοειδές, δταν, ὥσπερ
τις στρατιώτης παρὰ τῷ στρατηγῷ τὰ δπλα θέμενος, ἐτοίμας
ἐπὶ τὰ παραγγελλόμενα τὰς βοηθείας παρέχηται, καὶ σύμμαχος
ἡ τῷ λόγῳ κατὰ τῆς ἀμαρτίας. Νεῦρον γάρ ἐστι τῆς ψυχῆς ὁ
10 θυμός, τόνον αὐτῇ πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἔνστασιν ἐμποιῶν.

Ἔτι γάρ ποτε λάβοι αὐτὴν ὑφ' ἡδονῆς ἐκλυθεῖσαν, οἵονεὶ βαρῆ
σιδήρου στομάσας, αὐστηρὰν αὐτὴν καὶ ἀνδρείαν ἐκ μαλακῆς
ἄγαν καὶ ἀνειμένης ἐποίησεν. Οὐ γάρ, εἰ μὴ θυμωθείης κατὰ
τοῦ πονηροῦ, δυνατόν σοι μισῆσαι αὐτὸν ὅσον ἄξιον. Δεῖ γάρ,
15 οἷμαι, τὴν ἵσην σπουδὴν ἔχειν περὶ τε τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς,
καὶ περὶ τὸ μῆσος τῆς ἀμαρτίας. Πρὸς δπερ μάλιστα χρήσιμος
ὁ θυμός· ἐπειδὰν οἶον κύων ποιμένι, οὕτως ὁ θυμὸς τῷ λο-
γισμῷ παρεπόμενος, πρᾶος μένη καὶ χειροήθης τοῖς ὀφελοῦ-
σι, καὶ εὐανάκλητος τῷ λογισμῷ, πρὸς μὲν τὴν ἀλλοτρίαν
20 καὶ φωνὴν καὶ ὅψιν ἐξαγριούμενος, κανὸν θεραπείαν ἔχειν δοκῆ,
τοῦ δὲ συνήθους αὐτῷ καὶ φίλουν ἐμβοήσαντος, ὑποπτήσσων.
Αὕτη ἀρίστη ἐστὶ καὶ ἔμμετρος τῷ φρονίμῳ τῆς ψυχῆς μέ-
ρει παρὰ τοῦ θυμοειδοῦς ἡ συνεργασία. Ο γάρ τοιοῦτος ἀδιάλ-
λακτος ἐσται τοῖς ἐπιβούλοις καὶ ἀσπονδος, μηδέποτε τὴν
25 πρὸς τὸ βλάπτον φιλίαν καταδεχόμενος, ἀλλὰ τὴν ἐπίβουλον
ἡδονὴν, ὥσπερ τινὰ λίκον ὑλακτῶν ἀεὶ καὶ σπαράσσων. Τοιοῦ-

23. Ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Μέγας Βασίλειος χρησιμοποιεῖ τὴν τρι-
μερῆ διάκρισιν τῆς ψυχῆς (λογιστικόν, θυμοειδές καὶ ἐπιθυμητικόν) καὶ
θεωρεῖ ὅτι τὰ δύο τελευταῖα ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ λογικοῦ είναι συντε-
λεστικά τῆς ἀρετῆς.

γικοῦ. Ἐλλὰ νὰ φροντίζωμεν πρῶτα δι’ αὐτό, ὥστε οὐδέποτε νὰ τρέχῃ αὐτὸς ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν νοῦν. Νὰ τὸν ἔχωμεν ώστὶν ἄλογον ὑποταγμένον εἰς ἡμᾶς καὶ μὲ τὴν λογικήν ώστὶν μὲ χαλινὸν νὰ τὸν πείθωμεν, εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ μὴ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὴν θέσιν του, ἀλλὰ νὰ δδηγῆται ἀπὸ τὴν λογικήν ἐκεῖ ὅπου αὐτὴ νομίζει. Διότι τὸ θυμοειδὲς μέρος τῆς ψυχῆς²³ μᾶς εἶναι ἀκόμη κατάλληλον εἰς πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ὅταν ώστὶν κάποιος στρατιώτης, ποὺ ἀπέθεσε τὰ ὅπλα εἰς τὸν στρατηγόν, προσφέρῃ προθύμως τὰς ὑπηρεσίας του εἰς αὐτὰ ποὺ τοῦ παραγγέλλονται καὶ εἶναι σύμμαχος εἰς τὴν λογικήν ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας. Δηλαδὴ διὸ θυμὸς εἶναι τὸ νεῦρον τῆς ψυχῆς, διότι τονώνει εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν καλῶν ἔργων. Διότι ἐὰν κάποτε τὴν συλλάβῃ νὰ ἔχῃ ἔξαχρειωθῆ ἀπὸ τὴν ἡδονήν, τὴν καθιστᾷ ἀπὸ μαλακήν καὶ ὑπερβολικὰ χαλαράν, αὐστηράν καὶ γενναίαν, καθ’ ὃν τρόπον σκληρύνουν τὸν σίδηρον μὲ τὸ βάψιμον εἰς τὸ νερόν. Διότι ἐὰν δὲν θυμώσῃς ἐναντίον τοῦ κακοῦ, δὲν θὰ σοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ μισήσῃς ὅσον ἀξίζει. Πρέπει, νομίζω, νὰ ἐπιδεικνύωμεν τὴν ἴδιαν ἐπιμέλειαν καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς καὶ διὰ τὸ μῖσος ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας. Ὁ θυμὸς μάλιστα εἶναι πολὺ χρήσιμος εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς. Ἐὰν ἔτσι διὸ θυμὸς ἀκολουθῶν τὴν λογικήν, ὅπως διὸ σκύλος τὸν τσομπάνον, μένη πρᾶος καὶ ἥμερος εἰς αὐτοὺς ποὺ ὠφελοῦν καὶ εὔκολα ὑπακούη εἰς τὴν λογικήν, μὲ τὸ νὰ ἔξαγριώνεται εἰς τὸ ἄκουσμα ξένης φωνῆς καὶ εἰς τὴν θέαν ξένου προσώπου καὶ ὅταν ἀκόμη φαίνεται νὰ λαμβάνῃ περιποίησιν, καὶ νὰ ζαρώῃ φιλικὰ ὅταν φωνάζῃ διὸ γνώριμος του καὶ φίλος. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρίστη καὶ συμμετρικὴ εἰς τὸν φρόνιμον συνεργία τοῦ θυμοειδοῦς μέρους τῆς ψυχῆς. Διότι αὐτὸς ποὺ εἶναι τέτοιος θὰ εἶναι ἀσυμφιλίωτος καὶ ἀσπονδος εἰς τοὺς ἐπιβούλους. Δὲν δέχεται ποτὲ τὴν φιλίαν μὲ αὐτὸ ποὺ βλάπτει, ἀλλὰ τὴν ἐπικίνδυνον ἡδονήν, ώστὶν λύκον, τὴν ἀποδιώκει πάντοτε καὶ τὴν κατασπαράσσει. Τέτοια εἶναι ἡ ὠφέλεια τοῦ θυμοῦ δι’ αὐτοὺς ποὺ γνωρίζουν καλὰ

τον μὲν δὴ τὸ ἀπὸ θυμοῦ ὡφέλιμον τοῖς εἰδόσι μεταχειρίζεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων ἐκάστη παρὰ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως ἢ κακὸν ἢ ἀγαθὸν τῷ κεντημένῳ γίνεται.

Olov, τῷ ἐπιθυμητικῷ τῆς ψυχῆς, διὰ μὲν εἰς ἀπόλαυσιν σαρώντος καὶ τῶν ἀκαθάρτων ἥδονῶν ἀποχρησάμενος, βδελυκτὸς καὶ ἀκόλαστος, διὰ δὲ ἐπὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τρέψας καὶ τὴν δρεξινήν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ζηλωτὸς καὶ μακάριος. Καὶ πάλιν τὸ λογιστικὸν διὰ μὲν καλῶς μεταχειρίζομενος φρόνιμός ἐστι καὶ συνετός, διὰ δὲ ἐπὶ βλάβῃ τῶν πλησίον ἡκονητούμονος τὸν νοῦν κακεντροεχῆς ἐστι καὶ κακοῦργος.

6. Μὴ δὴ οὖν τὰ πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν δεδομένα παρὰ τοῦ κτίσαντος ἀφορμὴν ἔαυτοῖς ἀμαρτίας ποιήσωμεν. Οὕτω δὴ καὶ διὰ θυμός, διετε δεῖ καὶ ὡς δεῖ κινούμενος, ἀνδρίαν ποιεῖ καὶ ὑπομονὴν καὶ ἐγκράτειαν, παρὰ δὲ τὸν ὅρθὸν λόγου ἐνεργῶν, μανία γίνεται. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς διὰ ψαλμὸς νοούθετε· «Οργίζεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε». Καὶ διὰ Κύριος τῷ μὲν ὁργίζομένῳ εἰκῇ τὴν κρίσιν ἐπανατείνεται, τὸ δὲ ἐφ' ἂ δεῖ κεχρῆσθαι τῇ ὁργῇ, ὡς ἐν φραμάκον εἴδει οὐ παραιτεῖται. Τὸ γάρ, «Ἐχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ τοῦ ὅφεως»· καὶ τὸ, διδάσκοντός ἐστι κεχρῆσθαι τῷ θυμῷ ὥσπερ δπλω. Διὰ τοῦτο Μωυσῆς διὰ πάντων ἀνθρώπων προστατος, ἐκδικῶν τὴν εἰδωλολατρίαν, τὰς τῶν Λευΐτῶν χειρας πρὸς τὸν τῶν ἀδελφῶν φόνον ἐξώπλισε. «Θέσθω, φησί, τὴν δομφαίαν ἐκαστος ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, καὶ διέλθετε ἀπὸ πύλης εἰς πύλην καὶ ἀνακάμψατε διὰ τῆς παρεμβολῆς·

24. Ψαλμ. 4,5.

25. Ματθ. 5,22.

νὰ τὸν μεταχειρίζωνται. Ἀλλωστε καὶ κάθε μία ἀπὸ τὰς ἄλλας δυνάμεις σύμφωνα μὲ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως ἀποβαίνει κακὴ ἢ καλὴ εἰς τὸν κάτοχον. Παραδείγματος χάριν αὐτὸς ποὺ χρησιμοποιεῖ τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὰς σαρκικὰς καὶ τὰς ἀκαθάρτους ἥδονὰς εἶναι σιχαμερὸς καὶ ἀκόλαστος. Αὐτὸς ὅμως ποὺ τὸ ἔστρεψε πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν εἶναι ἀξιοζήλευτος καὶ μακάριος. Ἐπίσης καὶ τὸ λογικόν· αὐτὸς ποὺ τὸ χρησιμοποιεῖ καλὰ εἶναι φρόνιμος καὶ συνετός. Αὐτὸς ὅμως ποὺ ἀκονίζει τὸ μαυλόν του διὰ νὰ βλάψῃ τὸν πλησίον εἶναι κακὸς καὶ δόλιος καὶ κακούργος.

6. Τώρα λοιπὸν ἃς μὴ κάμωμεν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας ἀφορμὴν ἀμαρτίας αὐτὰ ποὺ μᾶς ἔχουν διθῆ ἀπὸ τὸν κτίστην πρὸς σωτηρίαν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ θυμός, ἐκδηλούμενος ὅταν πρέπῃ καὶ ὅπως πρέπει, ισχυροποιεῖ καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἐγκράτειαν. Ὁταν ὅμως ἐνεργῇ ἀντίθετα πρὸς τὸν ὄρθوذον λόγον, γίνεται τρέλλα. Διὰ τοῦτο μάλιστα ὁ ψαλμῳδὸς μᾶς νουθετεῖ. «Νὰ ὄργιζεσθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀμαρτάνετε»²⁴. Καὶ ὁ Κύριος ἀπειλεῖ τὴν καταδίκην εἰς αὐτὸν ποὺ ὄργιζεται χωρὶς κανένα λόγον²⁵. Δὲν παραιτεῖται ὅμως ἀπὸ τὸ νὰ χρησιμοποιῇ, σὰν εἶδος φαρμάκου, τὴν ὄργην ἐκεῖ ὅπου πρέπει. Δηλαδὴ τὸ «θὰ στήσω ἔχθραν ἀνάμεσα εἰς σὲ καὶ εἰς τὸ φίδι»²⁶ καὶ τὸ «ἀρχίσατε ἔχθροπραξίας μὲ τοὺς Μαδιαγίτας»²⁷, εἶναι ἔργον διδασκάλου νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν θυμὸν σὰν ὅπλον. Διὰ τοῦτο ὁ Μωυσῆς, αὐτὸς ποὺ ὑπῆρξεν ὁ πιὸ πρᾶος μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνθρώπων²⁸, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν εἰδωλολατρίαν ἔξωπλισε τὰ χέρια τῶν Λευΐτῶν διὰ νὰ φονεύσουν τοὺς ἀδελφούς. «Ἄσ προσδέσῃ, λέγει, ὁ καθένας τὸ ξίφος του εἰς τὸν μηρόν του καὶ ἃς μεταβῇ ἐμπρὸς καὶ δπίσω ἀπὸ θύρας εἰς θύραν εἰς τὸ στρατόπεδον

26. Γέν. 3,15.

27. Ἀριθ. 25,17.

28. Ἀριθ. 12,3.

καὶ ἀποκτείνατε ἔκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἔκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἔκαστος τὸν ἔγγιστα αὐτοῦ». Καὶ μετ' ὅλιγα· «Καὶ εἰπε, φησί, Μωυσῆς· ἐπληρώσατε τὰς χειρας ὑμῶν σήμερον τῷ Κυρίῳ, ἔκαστος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ 5 ἐν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, δοθῆναι ἐφ' ὑμᾶς εὐλογίαν». Τί δὲ τὸν Φινεές ἐδικαίωσεν; Οὐχ ἡ δικαία ὁργὴ κατὰ τῶν πορνευσάντων; δις τὰ πολλὰ ἐπιεικῆς ὥν καὶ πρᾶος, ἐπειδὴ εἶδε τὴν πορνείαν τοῦ Ζαμβρὶ καὶ τῆς Μαδιανίτιδος ἀναφανδὸν καὶ ἀπηρυθριασμένως γινομένην, οὐδὲ συγκαλυπτόντων αὐτῶν τῆς αἰ-
10 σχύνης τὴν ἀσχήμονα θέαν, οὐκ ἀνασχόμενος, εἰς δέον ἐχρήσατο τῷ θυμῷ, δι' ἀμφοῖν ἐλάσις τὸν σειρομάστην. Σαμονὴλ δὲ τὸν Ἀγάγ τὸν βασιλέα τοῦ Ἀμαλὴκ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ παρὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ περισωθέντα οὐχ ὑπὸ δικαίας ὁργῆς εἰς μέσον ἀγαγῶν κατεφύγευσεν; Οὕτω γίνεται πολλάκις ὁ
15 θυμὸς ἀγαθῶν πράξεων ὑπηρέτης. Ἡλίας δὲ ὁ ζηλωτής, πεντήκοντα καὶ τετρακοσίους ἄνδρας ἵερεῖς τῆς αἰσχύνης, καὶ τετρακοσίους ἄνδρας ἵερεῖς τῶν ἀλσῶν, ἐσθίοντας τράπεζαν
Ἴεζάβελ, λελογισμένω θυμῷ καὶ σώφρονι, εἰς ὅφελος παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐθανάτωσε. Σὺ δὲ ὁργίζῃ τῷ ἀδελφῷ σου εἰκῇ.
20 Πῶς γὰρ οὐκ εἰκῇ, ἄλλον ἐνεργοῦντος, ἄλλῳ χαλεπάνων αὐτός; Καὶ ποιεῖς τὸ τῶν κυνῶν, οἱ τοὺς λίθους δάκνοντι,
τοῦ βάλλοντος οὐ προσαπίσμενοι. Ὁ ἐνεργούμενος ἐλεεινός,
δὲ ἐνεργῶν μισητός. Ἐκεῖ τὸν θυμὸν μετάθεες ἐπὶ τὸν ἀνθρω-
ποκτόνον, τὸν τοῦ ψεύδοντος πατέρα, τὸν ἐργάτην τῆς ἀμαρτίας,
25 τῷ δὲ ἀδελφῷ καὶ συμπάθησον, διτι ἐὰν ἐπιμείνῃ τῇ ἀμαρτίᾳ,

29. *Εξοδ. 32,27.

30. *Εξοδ. 32,29.

31. Ἀριθμ. 25,8.

καὶ φονεύσατε δὲ καθένας τὸν ἀδελφόν του, τὸν φίλον του
καὶ τὸν γείτονά του»³². Καὶ ὑστεραὶ ἀπὸ ὀλίγα λόγια, λέγει·
«Καὶ τότε εἰπεν δὲ Μωυσῆς· σήμερα καθιερώθητε ὡς Ἱερεῖς
τοῦ Κυρίου, διότι δὲ καθένας σας ἐστράφη ἐναντίον τοῦ νεοῦ
του καὶ τοῦ συγγενοῦς του, ὥστε νὰ σᾶς χορηγήσῃ σήμερα
τὴν εὐλογίαν του»³³. Τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἐδικαίωσε τὸν Φι-
νεές; Δὲν ἦταν ἡ δικαία ὁργή του ἐναντίον αὐτῶν ποὺ εἶχαν
πορνεύσει; Αὔτὸς ποὺ ἦταν τόσον πολὺ ἐπιεικής καὶ πρᾶος,
ὅταν εἶδε τὴν πορνείαν τοῦ Ζαμβρί μὲ τὴν Μαδιανίτιδα νὰ
γίνεται ὀλοφάνερα καὶ χωρὶς ἐντροπὴν καὶ οὕτε κἀν νὰ συ-
καλύπτουν τὸ αἰσχός των καὶ τὸ ἀπρεπὲς θέαμα, δὲν ἐ-
κρατήθη. Καὶ ἔκαμε χρῆσιν τοῦ θυμοῦ του, ὅπως ἐπρεπε·
τοὺς διαπέρασε καὶ τοὺς δύο μὲ τὴν λόγχην³¹. Ἐπίσης δὲ Σα-
μουὴλ τὸν Ἀγάγ τὸν βασιλέα τῶν Ἀμαληκιτῶν, τὸν διποί-
ον δὲ Σαοὺλ διέσωσε παρὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, δὲν τὸν
κατέσφαξε κάτω ἀπὸ τὴν δικαίαν ὁργήν, ἀφοῦ τὸν ὠδήγη-
σεν ἐνώπιόν του;³² Ἐτσι πολλὰς φοράς δὲ θυμός ἐξυπηρετεῖ
ἄγαθὰς πράξεις. Παρομοίως καὶ Ἡλίας δὲ ζηλωτὴς κάτω ἀπὸ
δικαιολογημένην καὶ συνετὴν ὁργὴν δὲν ἐθανάτωσε πρὸς
ὄφελος ὀλοκλήρου τοῦ Ἰσραὴλ τετρακοσίους πενήντα ἄν-
δρας, ποὺ ἦταν Ἱερεῖς τῆς ἐντροπῆς καὶ τετρακοσίους ἄν-
δρας, ποὺ ἦταν Ἱερεῖς τῶν Ἱερῶν ἀλσῶν καὶ κατέτρωγαν
τὸν ἄρτον τῆς Ἱεζάβελ³³; Ἐσὺ ὅμως ὁργίζεσαι ἐναντίον
τοῦ ἀδελφοῦ σου χωρὶς λόγον. Πῶς λοιπὸν δὲν δυσφορεῖς
δὲν ἕδιος χωρὶς αἴτιαν ἐναντίον ἄλλου, ὅταν ἄλλος εἶναι αὐ-
τὸς ποὺ δρᾶ; Καὶ κάμνεις αὐτὸς ποὺ κάμνουν οἱ σκύλοι, ποὺ
δαγκάνουν τὰς πέτρας, ἀλλὰ δὲν πειράζουν αὐτὸν ποὺ
τὰς ρίπτει. Οἱ παθῶν εἶναι ἀξιολύπητος, δὲν δράστης ὅμως
εἶναι μισητός. Νὰ μετατοπίσης τὸν θυμόν σου ἐκεῖ εἰς τὸν ἀν-
θρωποκτόνον διάβολον, ποὺ εἶναι δὲν πατέρας τοῦ ψεύδους
καὶ δὲν ἐργάτης τῆς ἀμαρτίας. Νὰ εἶσαι συμπαθής πρὸς τὸν

32. Α' Βασιλ. 15,33.

33. Γ' Βασιλ. 18,22 - 40.

μετὰ τοῦ διαβόλου παραδοθήσεται τῷ αἰωνίῳ πυρὶ. "Ωσπερ
δὲ τὰ ὄντα διάφορα θυμοῦ καὶ ὁργῆς, οὕτω καὶ τὰ ὑπὸ αὐτῶν
σημαινόμενα πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρει. "Εστι γὰρ θυ-
μὸς μὲν οἶον ἔξαψίς τις καὶ ἀναθυμίασις ὅξεῖται τοῦ πάθους,
5 ὁργὴ δὲ ἔμμονος λύπη καὶ ὀρμὴ διαρκῆς πρὸς τὴν τῶν ἡδι-
κήκότων ἀντίδοσιν, ὥσπερ ὁργώσης τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀμν-
ναν. Εἰδέναι οὖν χρή, ὅτι κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαθέσεις πλημ-
μελοῦσιν οἱ ἀνθρωποι· ἡ μανικῶς καὶ ἐμπλήκτως κατὰ τῶν
παροξυνόντων κινούμενοι, ἡ δολερῶς καὶ ἐπιβούλως τοὺς λυ-
10 πήσαντας ἐνεδρεύοντες, ἀπερ ἀμφότερα φυλακτέον ἡμῖν.

7. Πῶς ἀν οὖν μὴ κινοῖτο πρὸς ἄ μὴ δεῖ τὸ πάθος;
Πῶς; Εἰ προπαιδευθείης τὴν ταπεινοφροσύνην, ἦν δὲ Κύριος
καὶ λόγω διετάξατο καὶ ἔργω ὑπέδειξε, νῦν μὲν λέγων, «Ο
θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος», νῦν
15 δὲ πράως καὶ ἀκινήτως τοῦ τύπτοντος ἀνεχόμενος. Ο γὰρ
οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴς καὶ Δεσπότης, δὲ παρὰ πάσης τῆς
νοητῆς καὶ αἰσθητῆς κτίσεως προσκυνούμενος, δὲ «Φέρων
τὰ σύμπαντα τῷ ὁγματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ», οὐχὶ ζῶντα
ἔπειμψεν αὐτὸν εἰς τὸν ἄδην, τῆς γῆς ὑπορραγείσης τῷ δυσσε-
20 βεῖ, ἀλλὰ νουθετεῖ καὶ διδάσκει· «Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτί-
ρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;». Εἳναν γὰρ
ἔθισθῆς πάντων ἔσχατος εἶναι κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου,
πότε ἀγανακτήσεις ὡς παρὰ τὴν ἀξίαν καθυβρισμένος; Οταν
σε παιδίον νήπιον λοιδορήσῃ, γέλωτος ἀφορμὴν ποιῇ τὰ λοι-
25 δορήματα· καὶ δταν ὑπὸ φρενίτιδος ἔξεστηκὼς τὴν διάνοιαν
φθέγγηται ὁγματα ἀτιμίας, ἐλεεινὸν ἡγῆ μᾶλλον ἢ μίσους

34. Μάρκ. 9,35.

35. Ἰωάν. 18,22 - 23.

36. Ἐθρ. 1,3.

ἀδελφόν, διότι ἐὰν ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ἀμαρτίαν, θὰ παραδοθῇ μαζὶ μὲ τὸν διάβολον εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ. "Οπως δὲ διαφέρουν τὰ δνόματα θυμὸς καὶ δργή, ἔτσι καὶ ἡ σημασία των διαφέρει πάρα πολὺ μεταξύ των. Διότι θυμὸς εἶναι τρόπον τινὰ κάποια ἔξαψις καὶ ἀπότομον ξέσπασμα τοῦ πάθους, ἐνῷ δργή εἶναι μόνιμος λύπη καὶ διαρκῆς δρμὴ πρὸς τὴν δνταπόδοσιν αὐτῶν ποὺ ἐπροκάλεσαν τὴν λύπην, ὡσὰν ἡ ψυχὴ νὰ τείνῃ μὲ ζέσιν πρὸς τὴν ἐκδίκησιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζωμεν καλὰ ὅτι οἱ ἄνθρωποι καὶ ὡς πρὸς τὰς δύο διαθέσεις σφάλλουν. Διότι ἡ κινοῦνται ἐναντίον αὐτῶν ποὺ τοὺς ἔξοργίζουν μὲ μανίαν καὶ διάθεσιν νὰ τοὺς κτυπήσουν ἡ δολίως καὶ ἐπίβουλα παγιδεύουν αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἤδικησαν. Ἡμεῖς πρέπει νὰ φυλασσόμεθα καὶ ἀπὸ τὰ δύο.

7. Πῶς λοιπὸν θὰ ἡμποροῦσε νὰ μὴ ἐκδηλωθῇ τὸ πάθος πρὸς αὐτὰ ποὺ δὲν ἀρμόζει; Πῶς; 'Ἐὰν προηγουμένως ἀσκηθῆσεις εἰς τὴν σωφροσύνην, τὴν δποίαν δὲ Κύριος καὶ μὲ λόγον καὶ ἔργον μᾶς ὕρισεν. "Ἀλλοτε μὲν μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ εἶναι πρῶτος ἀνάμεσά σας, πρέπει νὰ εἶναι δὲ τελευταῖος ὅλων»³⁴. "Ἀλλοτε δὲ μὲ τὸ νὰ ἀνέχεται μὲ πραότητα καὶ χωρὶς κίνησιν³⁵ αὐτὸν ποὺ τὸν ἐκτυποῦσε. Διότι αὐτὸς ποὺ εἶναι ποιητὴς τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς καὶ Δεσπότης, αὐτὸς ποὺ προσκυνεῖται ἀπὸ δλόκληρον τὴν κτίσιν, «αὐτὸς ποὺ βαστᾷ τὰ σύμπαντα μὲ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου»³⁶ δὲν τὸν ἔξαπέστειλε ζωντανὸν εἰς τὸν ἄδην μὲ τὸ νὰ διανοιχθῇ ἡ γῆ εἰς τὸν ἀσεβῆ, ἀλλὰ τὸν νουθετεῖ καὶ τὸν διδάσκει. «Ἐὰν ὡμίλησα κακῶς, μαρτύρησε διὰ τὸ κακόν, ἐὰν δὲ καλῶς, διατί μὲ κτυπᾶς»³⁷; 'Ἐὰν συνηθίσῃς νὰ εἰσαι τελευταῖος ὅλων σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, πότε θὰ ἀγανακτήσῃς διότι ἔξυβρίσθης χωρὶς νὰ τὸ ἀξίζῃς; "Οταν ἔνα μικρὸ παιδὶ σὲ ὑβρίσῃ, νὰ θεωρήσῃς τὰς ὕβρεις ἀφορμὴν διὰ γέλια. Καὶ ὅταν κάποιος ἀπὸ μανίαν ξεστομίζῃ λόγια ἀτιμωτικά, νὰ τὸν θεωρῇς μᾶλλον ἀξιολύπητον παρὰ

ᾶξιον. Οὐ τοίνυν τὰ ὁγήματα πέφυκε τὰς λύπας κινεῖν, ἀλλὰ ἡ κατὰ τοῦ λοιδορήσαντος ἡμᾶς ὑπερογία καὶ ἡ ἐκάστον περὶ ἔαυτὸν φαντασία. "Ωστε ἀν ἀφέλης τῆς ἔαυτοῦ διανοίας τούτων ἐκάτερον, ψόφος ἐστὶν ἄλλως διακενῆς ἡχῶν τὰ φερόμενα.

5 Παῦσαι οὖν ἀπὸ ὁργῆς καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν, ἵνα φύγῃς τῆς ὁργῆς τὴν πεῖραν, τῆς ἀποκαλυπτομένης «'Ἄπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων». Ἐὰν γὰρ λογισμῷ σώφρονι ἐκτεμεῖν δυνηθῆς τὴν πικρὰν δίζαν τοῦ θυμοῦ, πολλὰ τῶν παθῶν τῇ ἀρχῇ ταύτη συναναιρίσεις. Καὶ γὰρ τὸ 10 δολερὸν καὶ ὑποπτον καὶ ἄπιστον καὶ κακόνθες καὶ ἐπίβουλον καὶ θρασὺν καὶ πᾶν τὸ τῶν τοιούτων πονηρῶν σμῆνος, ταύτης τῆς κακίας ἐστὶν ἀποβλαστήματα. Μὴ δὴ οὖν ἐπεισάγωμεν ἔαυτοῖς κακὸν τοσοῦτον ἀρρωστίαν ψυχῆς, σκότωσιν λογισμῶν, ἀπὸ Θεοῦ ἀλλοτρίωσιν, οἰκειότητος ἄγνοιαν, ἀρχῆν 15 πολέμου, συμφορῶν πλήρωμα, δαίμονα πονηρὸν αὐταῖς ὑμῶν ταῖς ψυχαῖς ἐντικτόμενον, καὶ ὥσπερ τινὰ ἔνοικον ἀναιδῆ προκατέχοντα ἡμῶν τὰ ἔνδον καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι τὴν πάροδον ἀποκλείοντα. "Οπου γὰρ ἔχθραι, ἔρεις, θυμοί, ἐριθεῖαι, φιλονικίαι, θορύβους ἀσιγήτους ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦντα, 20 ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τῆς προαντήτος οὐκ ἀναπαύεται. Πεισθέντες δὲ τῇ παραινέσει τοῦ μακαρίου Παύλου, «πᾶσαν ὁργὴν καὶ θυμὸν καὶ κραυγὴν ἀρωμεν̄ ἀφ' ἡμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ, καὶ γενώμεθα εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ καὶ εὔσπλαγχνοι», ἀναμένοντες τὴν μακαρίαν ἐλπίδα τὴν τοῖς πραέσιν ἐπηγγελμένην («Μακάριοι γὰρ οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσονται τὴν γῆν»), ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ω̄ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμήν.

38. Ψαλμ. 36,8.

39. Ρωμ. 1,18.

άξιον μίσους. Φυσικά λοιπόν δὲν εἶναι τὰ λόγια ποὺ προκαλοῦν τὴν λύπην, ἀλλὰ ἡ ὑπεροψία ἔναντι αὐτοῦ ποὺ μᾶς ἔξυθρισε καὶ ἡ φανταστική ἵδεα ποὺ δὲ καθένας ἔχει διὰ τὸν ἐσατόν του. "Ωστε ἔὰν ἀφαιρέσῃς τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τὸ μυαλόν σου, ὅλα γενικῶς αὐτὰ ποὺ σοῦ ἔρχονται εἶναι κούφιος θόρυβος ποὺ εἰς τὸ κενὸν ἤχει. «Παῦσε λοιπὸν ἀπὸ τὴν δργὴν καὶ ἀφησε τὸν θυμόν»³⁸, διὰ νὰ ἀποφύγῃς τὴν ἐμπειρίαν τῆς δργῆς, «ποὺ φανερώνεται ἀπὸ τὸν οὔρανὸν ἔναντίον κάθε ἀσεβείας καὶ κακίας τῶν ἀνθρώπων»³⁹. Διότι ἔὰν θὰ ἡμπορέσῃς μὲ σώφρονα λογισμὸν νὰ ξεριζώσῃς τὴν πικρὰν ρίζαν τοῦ θυμοῦ, μαζὶ μὲ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν πολλὰ ἀπὸ τὰ κακὰ θὰ ξεπαστρέψῃς. Διότι πράγματι δὲ δόλος καὶ ἡ ὑποψία, ἡ ἀπιστία καὶ ἡ κακοήθεια, ἡ ἐπιβουλὴ καὶ ἡ θρασύτης καὶ δλόκληρον τὸ σμῆνος ἀπὸ τέτοια κακά, εἶναι βλαστάρια αὐτῆς τῆς κακίας. "Ἄσ μὴ εἰσάγωμεν λοιπὸν ἔνα τόσον μεγάλον κακὸν εἰς τοὺς ἔαυτούς μας. Διότι εἶναι ἀρρώστια τῆς ψυχῆς, σκοτοδίνη τῶν λογισμῶν, ἀποξένωσις ἀπὸ τὸν Θεόν, ἄγνοια τῆς συγγενείας, ἀρχὴ πολέμου, ἐπισώρευσις συμφορῶν, πονηρὸς δαίμων ποὺ γεννᾶται εἰς τὰς ἴδιας τὰς ψυχάς μας καὶ πού, ώσταν ξετοίπωτος νοικάρης κυριαρχεῖ εἰς τὴν οἰκίαν μας καὶ ἀποκλείει τὴν εἰσοδον τοῦ ἄγίου Πνεύματος. Διότι ὅπου ὑπάρχουν ἔχθραι, μαλώματα, θυμοί, ἔριδες, ποὺ ἐμβάλλουν εἰς τὰς ψυχὰς ἀκαταπαύστους θορύβους, ἐκεῖ δὲν ἀναπταύεται τὸ πνεῦμα τῆς πραότητος. 'Αφοῦ πιστεύσωμεν εἰς τὴν παραίνεσιν τοῦ μακαρίου Παύλου, «ἄς ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ ἡμᾶς κάθε δργὴν καὶ θυμὸν καὶ κραυγὴν μαζὶ μὲ κάθε κακίαν, καὶ ἄς γίνωμεν καλοὶ δὲν ἔνας πρὸς τὸν ἄλλον, καὶ εὔσπλαγχνικοί»⁴⁰, ἀναμένοντες τὴν μακαρίαν ἔλπιδα ποὺ ἔχει ἐπαγγελθῆ εἰς τοὺς πράους («διότι εὐτυχεῖς εἶναι οἱ πρᾶοι, διότι αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν γῆν»)⁴¹ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ποὺ εἶναι ὁ Κύριός μας. Εἰς αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας. 'Αμήν.

40. Ἐφεσ. 4,31 - 32.

41. Ματθ. 5,5.

*ΟΜΙΛΙΑ
ΚΑΤΑ ΜΕΘΥΟΝΤΩΝ*

*1. Κινεῖ μέν με πρὸς τὸν λόγον τὰ ἑσπερινὰ θεάματα,
κατέχει δέ μου πάλιν τὴν ὁρμὴν καὶ ἀπαμβλύνει τὴν προθυ-
μίαν τῶν προλαβόντων πόνων τὸ ἄκαρπον. Ἐπεὶ καὶ γεωργός,
τῶν πρώτων αὐτῷ σπερμάτων μὴ ἐκφύεντων, ὀκνηρότερός
5 ἐστι πρὸς τὸ δεύτερον ταῖς αὐταῖς ἀρούραις πάλιν ἐγκαταβάλ-
λειν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοσαύταις παραπέσεσιν, ἃς ἔν τε τῷ προλα-
βόντι χρόνῳ παρακαλοῦντες ὑμᾶς οὐδὲ λίπομεν, καὶ ἐφεξῆς
τῶν ἐπτὰ τούτων τῆς νηστείας ἐβδομάδων νυκτὸς καὶ ἡμέρας
διαμαρτυρόμενοι ὑμῖν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ
10 οὐκ ἐπανσάμεθα, οὐδὲν γέγονεν ὅφελος, ἐπὶ ποίαις ἐλπίσι
διαλεχθῶμεν σήμερον; Ὡς πόσας νύκτας εἰκῇ ἡγρυπνήσατε;
πόσας ἡμέρας εἰκῇ συνηθροίσθητε; εἴ γε καὶ εἰκῇ. Ὁ γὰρ
ἐν προκοπῇ γενόμενος ἀγαθῶν ἔργων, είτα παλινδρομήσας
πρὸς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, οὐ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς πεπονημέ-
15 νοις μισθὸν ἔξημιώθη, ἀλλὰ καὶ βαρυτέρας ἀξιοῦται τῆς κατα-
κοίσεως, δτι γενσάμενος καλὸν Θεοῦ ὄῆμα καὶ γνώσεως μν-
στηρίων ἀξιωθείς, πάντα προέδωκεν, ἥδονῇ βραχείᾳ δελεα-
σθείς. Ὅς μὲν γὰρ ἐλάχιστος συγγνωστός ἐστιν ἐλέους· δν-
νατοὶ δέ, φησί, δινατῶς ἐτασθήσονται». Μία ἑσπέρα, καὶ
20 μία προσβολὴ τοῦ ἔχθροῦ πάντα τὸν πόνον ἐκεῖνον διέλυσε*

ΟΜΙΛΙΑ
ENANTION ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΜΕΘΟΥΝ

1. Τὸ ἔσπερινὸν θέαμα μὲ παρακινεῖ νὰ ὅμιλήσω, ἀλλὰ τὸ ἄκαρπον τῶν προηγουμένων κόπων συγκρατεῖ πάλιν τὴν δρμήν μου καὶ ἀμβλύνει τὴν προθυμίαν μου. Διότι καὶ ὁ γεωργός, ὅταν ἡ πρώτη σπορὰ δὲν φυτρώσῃ, γίνεται περισσότερον διστακτικὸς διὰ νὰ σπείρῃ καὶ πάλιν εἰς τὰ ἴδια χωράφια. 'Ἐὰν δηλαδὴ μὲ τὰς τόσας πολλὰς προτροπὰς μὲ τὰς δποίας δὲν ἐπαύσαμεν νὰ σᾶς προτρέπωμεν κατὰ τὸν χρόνον ποὺ ἐπέρασε καὶ ἐὰν κατὰ τὰς ἐπτὰ αὔτὰς ἔβδομάδας τῶν νηστειῶν δὲν ἐπαύσαμεν νὰ σᾶς κηρύσσωμεν νύκτα καὶ ἡμέραν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, δὲν προέκυψε κανένα κέρδος, μὲ ποίας ἐλπίδας θὰ ὅμιλήσωμεν σήμερα; "Ω πόσας νύκτας ἀσκόπως ἔχετε ξαγρυπνήσει; Πόσας νύκτας ἀσκόπως δὲν ἔχετε συγκεντρωθῆ; 'Ἐὰν βέβαια καὶ ματαίως! Διότι αὐτὸς ὁ ὅποιος ἐπρόκοψεν εἰς ἀγαθὰ ἔργα καὶ ἐπειτα ξαναεπέστρεψεν εἰς τὴν παλαιάν του συνήθειαν δὲν ἔζημιώθη μόνον τὸν μισθὸν δι' αὐτὰ ποὺ ἐκοπίασεν, ἀλλὰ καὶ εἶναι ἄξιος βαρυτέρας καταδίκης, διότι ἀφοῦ ἐδοκίμασε τὸν καλὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡξιώθη νὰ γνωρίσῃ τὰ μυστήρια, ὅλα τὰ ἐπρόδωσε μὲ τὸ νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ στιγμιαίαν ἥδονήν. Διότι «ὁ ἀδύνατος εἶναι ἄξιος συγχωρήσεως, οἱ ἰσχυροὶ ὅμως, λέγει, θὰ κριθοῦν αὐστηρῶς»¹. "Ἐνα βράδυ καὶ μία προσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ ἔχουν διαλύσει καὶ ἔξαφανίσει ὅλον ἐκεῖνον τὸν μόχθον. Ποία προθυμία λοιπὸν διὰ τὸν τωρινὸν λόγον; "Ωστε καὶ θὰ ἐσιωποῦσα ἀκόμη, τὸ ἡξεύρετε καλά, ἐὰν δὲν ἐφοβούμην τὸ παράδειγμα τοῦ

καὶ ἡφάνισε. Ποία οὖν προθυμία τοῦ νῦν λόγου; "Ωστε κανὲν ἐ-
σιώπησα, εὐδιάλεκτε, εἰ μὴ ἐφοβούμην τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ἱερεμίου,
ὅς πρὸς ἀπειθῆ λαὸν φθέγγεσθαι μὴ βουλόμενος, ἔπαθεν ἐκεῖνα
ἀπερ ἀντὸς διηγήσατο· ὅτι ἐγένετο αὐτῷ πῦρ ἐν τοῖς ἐγκάτοις,
5 καὶ παρεῖτο πάντοθεν καὶ οὐκ ἥδυνατο φέρειν. Γυναῖκες ἀκό-
λαστοι, ἐπιλαθόμεναι τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου
καταφρονήσασαι, ἐν ἡμέρᾳ τοιαύτῃ, ὅτε αὐτὰς ἔχοην διὰ τὴν
ἀνάμνησιν τῆς ἀναστάσεως καθῆσθαι ἐν τοῖς οἴκοις, καὶ ἐν-
νοιαν λαμβάνειν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἀνοιγήσονται
10 μὲν οἱ οὐρανοί, ἐπιφανήσεται δὲ ἡμῖν ὁ κριτὴς ἐξ οὐρανῶν,
καὶ σάλπιγγες Θεοῦ, καὶ ἀνάστασις νεκρῶν, καὶ κρίσις δικαία,
καὶ ἀντίδοσις ἐκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ ταῦτα ἔχειν
ἐν τοῖς διαλογισμοῖς καὶ καθαιρεῖν μὲν ἑαυτῶν τὰς καρδίας
ἀπὸ πονηρῶν ἐνθυμήσεων, ἐξαλείφειν δὲ τοῖς δάκρυσι τὰ προ-
15 ημαρτημένα, ἐτοιμάζεσθαι δὲ πρὸς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Χριστοῦ
κατὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ, ἀποσεισάμεναι
τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας τοῦ Χριστοῦ, δίψασαι ἀπὸ τῶν κεφαλῶν
τὰ τῆς εὐσχημοσύνης καλύμματα, καταφρονήσασαι τοῦ Θεοῦ,
καταφρονήσασαι τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καταγαισχυντήσασαι
20 πάσης ἄρρενος ὅψεως, σοβοῦσαι τὰς κόμας, σύρουσαι τοὺς χι-
τῶνας, «καὶ τοῖς ποσὶν ἀμα παίζουσαι», ὀφθαλμῷ ἀσελγεῖ,
γέλωτι ἐκκεχυμένῳ πρὸς ὅρχησιν ἐκμανεῖσαι, πᾶσαν νέων ἀκο-
λασίαν ἐφ' ἑαυτὰς προσκαλούμεναι, ἐν τοῖς πρὸ τῆς πόλεως μαρ-
τυρίοις χοροὺς συστησάμεναι, ἐργαστήριον τῆς οἰκείας αὐτῶν
25 ἀσχημοσύνης τοὺς ἡγιασμένους τόπους πεποίηνται. Ἐμίαναν
μὲν τὸν ἀέρα τοῖς ἄσμασι τοῖς πορνικοῖς, ἐμίαναν δὲ τὴν γῆν
τοῖς ἀκαθάρτοις ποσίν, ἣν ἐν ταῖς ὁρχήσεσι κατεκρύπτησαν,

Ίερεμίου, δ ὅποιος ἐπειδὴ δὲν ἡθέλησε νὰ δμιλήσῃ εἰς λαὸν ἀνυπάκουον, ἔπαθεν αὐτὰ τὰ ὅποια μᾶς διηγεῖται δ ἴδιος, δτὶ δηλαδὴ ἀναψε φωτιάν εἰς τὰ ἔγκατά του καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐλυωνε καὶ δὲν ἡμποροῦσε νὰ ἀνθέξῃ². Γυναῖκες διεστραμμέναι ἔξέχασαν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ περιεφρόνησαν τὴν αἰωνίαν φωτιάν, εἰς ἡμέραν τέτοιαν, δπότε ἐπρεπεν αὐταὶ λόγῳ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα νὰ κάθωνται εἰς τὰ σπίτια καὶ νὰ στοχάζωνται τὸ νόημα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, κατὰ τὴν ὅποιαν θὰ ἀνοιγοῦν οἱ οὐρανοὶ καὶ θὰ φανερωθῇ ἐνώπιον μας ὁ κριτῆς ἀπὸ τοὺς οὐρανούς καὶ θὰ ἡχήσουν αἱ σάλπιγγες τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ γίνῃ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ δικαία κρίσις καὶ ἡ ἀπόδοσις εἰς τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του. Ἀντὶ νὰ ἔχουν αὐτὰ εἰς τὸ μυαλόν τους καὶ νὰ καθαρίζουν τὰς καρδίας των ἀπὸ τὰς πτονηρὰς ἐνθυμήσεις καὶ νὰ ἔξαλείφουν μὲ δάκρυα τὰ ὄσα προηγουμένως ἡμάρτησαν, καὶ νὰ ἐτοιμάζωνται διὰ νὰ συναντήσουν τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς παρουσίας του, αὐταὶ ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας τοῦ Χριστοῦ, ἔβγαλαν ἀπὸ τὰ κεφάλιά των τὰ καλύμματα τῆς κοσμιότητος. Περιεφρόνησαν τὸν Θεόν, περιεφρόνησαν τοὺς ἀγγέλους του, ἔχασαν κάθε ἐντροπήν εἰς τοὺς ἀνδρας. Καὶ μὲ ἐπιδεικτικὸν τίναγμα τῶν μαλλιῶν σύρουσαι τὰ ἐνδύματα καὶ συγχρόνως παίζουσαι προκλητικῶς μὲ τὰ πόδια των³, μὲ μάτια λάγνα, μὲ γέλιο σπαρταριστό, ἔχουν ξετρελλαθῆ διὰ χορὸν προκαλοῦσαι ἔτσι διὰ τοὺς ἔαυτούς των κάθε εἶδους ἀκολασίαν τῶν νέων. Καὶ ἀκόμη ἔστησαν χορούς εἰς τὰ μαρτύρια ποὺ εἶναι ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ μετέβαλαν τοὺς ἀγιασμένους τόπους εἰς ἔργαστήριον τῆς ἴδικῆς των αἰσχρότητος. Ἐμόλυναν τὸν ἀέρα μὲ πορνικὰ τραγούδια. Ἐμόλυναν τὴν γῆν μὲ τὰ ἀκάθαρτα πόδια, τὴν ὅποιαν κατεπάτησαν μὲ τοὺς χορούς. Ἐδημιούργησαν θέαμα εἰς τὸ πλῆθος τῶν νεαρῶν

3. Ἡσ. 3,16.

θέατρον ἔαυταις νεανίσκων ὅχλοι περιστησάμεναι, σοβάδες δύτως καὶ παράφοροι παντελῶς, μανίας οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολείπουσαι. Ταῦτα πᾶς μὲν σιωπήσω; πῶς δὲ κατ' ἄξιαν διδύρωμαι; Οἶνος ήμīν τῶν ψυχῶν τούτων τὴν ζημίαν ἐποίησεν· 5 οἶνος, τὸ παρὰ Θεοῦ δῶρον εἰς παραμιθῆι τῆς ἀσθενείας δεδομένον τοῖς σωφρονοῦσιν, δπλον δὲ νῦν γενόμενον ἀκολασίας τοῖς ἀσελγαίνοντοι.

2. Μέθη, ὁ αὐθαίρετος δαίμων, ἐξ ἡδονῆς ταῖς ψυχαῖς ἐμβαλλόμενος, μέθη, κακίας μήτηρ, ἀρετῆς ἐναντίωσις, τὸν 10 ἀνδρεῖον δειλὸν ἀποδείκνυσι, τὸν σώφρονα ἀσελγῆ· δικαιοσύνην οὐκ οἶδε, φρόνησιν ἀναιρεῖ. "Ωσπερ γὰρ ὅδωρ πολέμιον ἔστι πυρί, οὕτως ἀμετρία οἴνοι λογισμὸν κατασβέννυσι. Διόπερ ὕκνουν τι λέγειν κατὰ μέθης, οὐχ ὡς περὶ μικροῦ τυνος κακοῦ ἢ παροφθῆναι ἀξίον, ἀλλ' ὡς οὐδὲν ὅφελος παρεχομένον τοῦ 15 λόγου. Εἰ γὰρ ὁ μεθύον παραφρονεῖ καὶ ἐσκότωται, εἰκῇ ὁ αψωδεῖ ὁ ἐπιπλήττων τῷ μὴ ἀκούοντι. Τίσιν οὖν διαλεχθῶμεν; εἴπερ ὁ μὲν χρῆζων τῆς παραινέσεως, οὐκ ἀκούει τῶν λεγομένων· δὲ σωφρονῶν καὶ νήφων οὐδεῖται τῆς ἐκ τοῦ λόγου βοηθείας, καθαρεύων τοῦ πάθονς. Τί οὖν χρήσομαι τοῖς παροῦσιν, εἰ καὶ 20 ὁ λόγος ἀχρηστος καὶ ἡ σιωπὴ ἀποδος; Παρίδωμεν τὴν ἐπιμέλειαν; 'Αλλ' ἐπικίνδυνος ἡ ἀμέλεια. 'Αλλὰ φθέγξομαι τι κατὰ τῶν μεθυόντων; 'Αλλ' εἰς νεκρὰς ἀκοὰς ἐνηχοῦμεν. Μή ποτε οὖν ὡς ἐπὶ τῶν λοιμικῶν τοσημάτων, οἱ τῶν σωμάτων θεραπευταὶ τοὺς μὲν ὑγιαίνοντας τοῖς προφυλακτικοῖς βοηθή- 25 μασιν ἀσφαλίζονται, τοῖς δὲ κεκρατημένοις ὑπὸ τοῦ πάθους οὐκ ἐγχειροῦσιν, οὕτω καὶ ὑμīν ἐξ ἡμισείας ἔχει ὁ λόγος τὸ χοήσιμον· φυλακὴν ὑποδεικνὺς τοῖς ἀπαθέσιν, οὐκ ἀπαλλαγὴν καὶ ἱασιν τοῖς ὑπὸ τοῦ πάθους κεκρατημένοις.

ποὺς τοὺς περιεστοίχισαν· πρόγματι αὐθάδεις καὶ τρελλαὶ δλότελα, δὲν παρέλειψαν καμμίαν ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς μανίας. Πῶς νὰ τὰ ἀποσιωπήσω αὐτά; Καὶ πῶς νὰ κλαύσω ἐπαξίως; Τὸ κρασὶ σᾶς ἐπροκάλεσε τὴν ζημίαν τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Τὸ κρασὶ ποὺ ἐδόθη ὡς δῶρον εἰς τοὺς ἐγκρατεῖς ἀπὸ τὸν Θεόν διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ἀρρώστιας τώρα ἔγινεν δργανον ἀκολασίας εἰς τοὺς ἀσελγεῖς.

2. Ἡ μέθη εἶναι ὁ θεληματικὸς δαίμων, ὁ ὄποιος μὲ τὴν ἡδονὴν ἔμβαίνει εἰς τὰς ψυχάς. Ἡ μέθη εἶναι ἡ μητέρα τῆς κακίας, εἶναι ἡ ἀντίθεσις κατὰ τῆς ἀρετῆς· κάμνει τὸν γενναῖον δειλὸν καὶ τὸν ἐγκρατῆ ἀσελγῆ. Δὲν γνωρίζει τὸ δίκαιον, ἀθετεῖ τὴν σύνεσιν. Διότι ὅπως τὸ νερὸν εἶναι ἔχθρὸς τῆς φωτιᾶς, ἔτσι ἡ ἀμετρος χρῆσις τοῦ κρασιοῦ, σβήνει τὸν λογισμόν. Διὰ τοῦτο ἐδίσταζα νὰ δμιλήσω ἐναντίον τῆς μέθης· ὅχι διότι εἶναι δῆθεν μικρὸν κακὸν ἡ ἄξιον νὰ τὸ παραβλέψῃ κανείς, ἀλλὰ διότι κανένα ὄφελος δὲν προσφέρει ὁ λόγος. Διότι ἔὰν ὁ μέθυσος γίνεται τρελλὸς καὶ ἀποτυφλώνεται εἰς τὰ χαμένα ἀπαγγέλλει ραψωδίας εἰς αὐτὸν ποὺ δὲν ἀκούει αὐτὸς ποὺ τὸν μαλώνει. Λοιπὸν πρὸς ποίους νὰ διαλεχθῶ; Ἐὰν αὐτὸς ὁ ὄποιος ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὰς παραινέσεις δὲν ἀκούῃ αὐτὰ ποὺ λέγονται, ἐνῷ ὁ ἐγκρατής καὶ νηφάλιος ἐπειδὴ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τὸ πάθος δὲν χρείαζεται τὴν βοήθειαν τοῦ λόγου, πῶς λοιπὸν θὰ μεταχειρισθῶ τοὺς παρόντας, ὅταν καὶ ὁ λόγος εἶναι ἄχρηστος καὶ ἡ σιωπὴ ἀνωφελής; Νὰ ἀμελήσωμεν; Ἄλλ’ ἡ ἀμέλεια εἶναι ἐπικίνδυνος. Θὰ εἴπωμεν κάτι ἐναντίον αὐτῶν οἱ ὄποιοι μεθοῦν; Ἄλλὰ θὰ φωνάξωμεν εἰς αὐτὶα νεκρά. Ἰσως λοιπόν, ὅπως εἰς τὰ λοιμώδη νοσήματα οἱ ἱατροὶ τῶν σωμάτων τοὺς μὲν ὑγιεῖς ἀσφαλίζουν μὲ προληπτικὰ μέτρα, τοὺς δὲ κατεχομένους ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν δὲν ἐπιχειροῦν νὰ τοὺς θεραπεύσουν, ἔτσι καὶ εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸ ἥμισυ ὁ λόγος εἶναι χρήσιμος, μὲ τὸ νὰ ὑποδεικνύῃ προφύλαξιν εἰς αὐτοὺς· ποὺ δὲν ἔχουν τὸ πάθος καὶ τὴν μὴ ἀπαλλαγὴν καὶ θεραπείαν εἰς αὐτούς, οἱ ὄποιοι κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὸ πάθος.

3. Τίνι διενήροχας τῶν ἀλόγων, ὃ ἄνθρωπε; Οὐ τῇ δωρεῇ τοῦ λόγου, ἢν λαβὼν παρὰ τοῦ κτίσαντός σε, ἀρχῶν καὶ κύριος ἐγένου πάσης τῆς κτίσεως; Ὁ τοίνυν ἀφελόμενος ἐαυτοῦ τὴν φρόνησιν διὰ τῆς μέθης, «Παραστεβλήθη τοῖς κτήνεσι 5 τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὅμοιώθη αὐτοῖς». Μᾶλλον δὲ καὶ τῶν βοσκημάτων φαίνη ἀν ἔγωγε ἀλογωτέρους εἰναι τοὺς ἐν τῇ μέθῃ, εἴπερ τὰ μὲν τετράποδα πάντα καὶ τὰ θηρία τεταγμένας ἔχει τὰς πρὸς τὴν μίξιν δρμάς, οἱ δὲ ὑπὸ τῆς μέθης τὴν ψυχὴν κατεχόμενοι καὶ τὸ σῶμα τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος ἀναπλήσαντες, 10 πάντα καιρὸν καὶ πᾶσαν ὥραν πρὸς τὰς ἀκαθάρτους καὶ ἀσχήμονας συμπλοκὰς καὶ ἡδονὰς συνελαύνονται. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον τὴν ἀλογίαν αὐτοῖς ἐμποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν αἰσθήσεων παρατροπή, χείρονα παντὸς κτήνους ἀποδείκνυσι τὸν μεθύοντα. Ποῖον γὰρ βόσκημα οὕτω παραβλέπει καὶ οὕτω παρακούει ὡς 15 ὁ μεθύων; Οὐκ ἀγνοοῦσι μὲν τοὺς οἰκειοτάτους, προστρέχοντι δὲ πολλάκις τοῖς ἀλλοτρίοις ὡς τοῖς συνήθεσιν; Οὐ τὰς σκιὰς διαπηδῶσι πολλάκις ὡς ὁχετοὺς ἢ φάραγγας; Ἡχῶν δὲ αὐτοῖς καὶ ψόφων, οίονεὶ θαλάσσης κυμαινούσης, τὰ ὡτα πεπλήρωται, ἡ δὲ γῆ πρὸς τὸ ὅρθιον διανίστασθαι δοκεῖ καὶ τὰ ὅρη 20 περιτρέχειν ἐν κύκλῳ. Οὗτοι ποτὲ μὲν γελῶσιν ἀπαυστα, ποτὲ δὲ ὀδυνῶνται καὶ κλαίοντιν ἀπαρηγόρητα. Καὶ νῦν μὲν θρασεῖς εἰσι καὶ ἀπτόητοι, νῦν δὲ κατάφοβοι καὶ δειλοί. Τούτοις ὑπνοὶ μὲν βαρεῖς καὶ δυσανάφοροι καὶ πνιγώδεις καὶ τῷ ὅντι θανάτου γείτονες, αἱ δὲ γρηγορήσεις τῶν ὑπνων ἀναισθητότεραι. Ἐν- 25 ὑπνιον γὰρ αὐτοῖς ἐστιν ὁ βίος, οἱ γε ἴμάτιον οὐκ ἔχοντες, οὐδὲ τί φάγωσιν εἰς τὴν αὔριον, βασιλεύοντι καὶ στρατοπέδων ἀρχοντιν ἐν τῇ μέθῃ καὶ πόλεις οἰκοδομοῦσι καὶ χρήματα διανέμονται. Τοιούτων φαντασιῶν καὶ ἀπάτης τοσαύτης περιζέων

3. Κατὰ τί διαφέρεις ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, ὡς ἄνθρωπε; "Οχι κατὰ τὴν δωρεὰν τοῦ λογικοῦ, τὴν δόποισαν ἀφοῦ ἔλαβες ἀπὸ τὸν κτίστην σου, ἔγινες ἄρχων καὶ κύριος δλοκλήρου τῆς κτίσεως; Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ μὲ τὴν μέθην ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του τὴν σύνεσιν «ἔγινεν ὅμοιος μὲ τὰ ἀνόητα κτήνη»⁴. "Η καλύτερα θὰ ἡμπτοροῦσα νὰ εἴπω ἐγώ ὅτι αὔτοὶ ποὺ εύρισκονται εἰς μέθην εἴναι πιὸ ἄλογοι καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη τὰ βοσκήματα. Διότι ὅλα τὰ τετράποδα καὶ τὰ θηρία ἔχουν καθωρισμένην καὶ σταθεράν τὴν ἐποχὴν τοῦ ζευγαρώματος, αὔτοὶ ὅμως οἱ δόποιοι κρατοῦν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τὴν μέθην καὶ ἔχουν γεμίσει τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ἀφύσικον θερμότητα, ὅλον τὸν καιρὸν καὶ ὅλας τὰς ὥρας παρορμοῦνται πρὸς τὰς ἀκαθάρτους καὶ αἰσχρὰς συνουσίας καὶ ἡδονᾶς. Καὶ δὲν εἴναι μόνον αὐτὸ ποὺ τοὺς ἐμβάλλει τὸν παραλογισμόν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκτροπὴ τῶν αἰσθήσεων ἀποδεικνύει χειρότερον ἀπὸ κάθε κτῆνος αὐτὸν ποὺ μεθᾶ. Διότι ποῖον ζῶον παραβλέπει ἔτσι καὶ παρακούει ἔτσι, δῆπος αὐτὸς ὁ δόποιος μεθᾶ; Δὲν ἀγνοοῦν μὲν αὐτοὺς ποὺ τοὺς εἴναι πολὺ οἰκεῖοι ἀλλὰ πολλὰς φορὰς σπεύδουν πρὸς τοὺς ξένους, ὡσὰν εἰς τοὺς γνωστούς των; Δὲν πηδοῦν πολλλὰς φορὰς τὰς σκιὰς τῶν πραγμάτων, ὡσὰν νὰ πηδοῦν αὐλάκια καὶ χάσματα; Τὰ αὐτιά των ἔχουν πληρωθῆ ἀπὸ ἥχους καὶ θορύβους, ὡσὰν νὰ κυματίζῃ θάλασσα. 'Η γῆ τοὺς φαίνεται νὰ σηκώνεται ὀρθία καὶ τὰ βουνά νὰ περιτριγυρίζουν. Αὔτοὶ ἀλλοτε μὲν γελοῦν ἀκατάπαυστα, ἀλλοτε δὲ θλίβονται καὶ κλαίουν ἀπαρηγόρητα. Καὶ ἀλλοτε μὲν εἴναι θρασεῖς καὶ ἀφοβοί, ἀλλοτε δὲ φοβισμένοι καὶ δειλοί. 'Ο ὑπνος των εἴναι βαρὺς καὶ δύσφορος καὶ πνιγερὸς καὶ πράγματι γείτων τοῦ θανάτου, ἡ δὲ ἐγρήγορσις εἴναι χειροτέρα τοῦ ὑπνου. Δι' αὐτοὺς δηλαδὴ ἡ ζωὴ εἴναι δνειρον. Αὔτοὶ οἱ δόποιοι δὲν ἔχουν οὔτε ἔνδυμα, οὔτε τί νὰ φάγουν τὴν ἐπαύριον, εἰς τὴν κατάστασιν τῆς μέθης βασιλεύουν καὶ κυβερνοῦν στρατούς, κτίζουν πόλεις καὶ μοιράζουν χρήματα. Μὲ τέτοιας καὶ τόσας φαντασιώσεις καὶ ψευδαπάτας γεμίζει τὰς

δοίνος τὰς καρδίας αὐτῶν πληροῖ. Ἐτεροι δὲ εἰς τὰ ἐναντία περιάγονται πάθη. Δυσέλπιδές εἰσι καὶ κατηφεῖς καὶ ὀδυνηροὶ καὶ δακρυώδεις καὶ ψιφοδεεῖς καὶ εὐπτόητοι. Ὁ αὐτὸς οἶνος ἐν διαφόροις σωμάτων ἔξεσι, διάφορα τὰ πάθη ταῖς ψυχαῖς 5 ἐργαζόμενος. Οἱς μὲν γὰρ ἀν διάχυσιν τοῦ αἵματος ἐμποιήσας πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἔξανθήσῃ, φαιδροὺς καὶ ἥδεῖς καὶ γεγανωμένους αὐτοὺς ἀποδείκνυσιν, ὃν δὲ ὑπὸ τοῦ βάροντος καταπιλήσῃ τὴν ἔξιν, συστέλλων αὐτῶν καὶ καταπιέζων τὸ αἷμα, πρὸς τὴν ἐναντίαν αὐτοὺς περιάγει διάθεσιν. Καὶ τί δεῖ λέγειν τῶν 10 λοιπῶν παθῶν τὸν δχλον; τὰς δυσκολίας τοῦ ἥθους; τὸ ἐνπαρόξυντον; τὸ μεμψίμοιρον; τὸ ὀξύρροπον τῆς ψυχῆς; τὴν κρανγήν; τὸν θόρυβον; τὸ πρὸς πᾶσαν ἀπάτην εὐπαράγωγον; τὸ πρὸς τὰς ὁργὰς ἀταμίευτον;

4. Ἡ δὲ πρὸς τὰς ἥδονάς ἀκρασία, ἄντικρυς, ὡσπερ 15 ἐκ πηγῆς τοῦ οἴνου φέρεται καὶ συνεισπίπτει τῷ ἀκράτῳ τῆς ἀσελγείας ἡ νόσος, πᾶσαν βοσκημάτων μανίαν ἐπὶ τὸ θῆλυ δευτέραν τῆς τῶν μεθυόντων ὕβρεως ἀποφαίνουσα, εἰπερ τὰ μὲν ἄλογα γνωρίζει τοὺς δροὺς τῆς φύσεως, οἵ δὲ μεθύοντες ἐν ἀρρενὶ μὲν τὸ θῆλυ, ἐν δὲ τῷ θήλει τὸ ἀρρεν ἐπιζητοῦσιν. Οὐ- 20 δὲ ἐπεξελθεῖν τῷ λόγῳ ὁρίσιον πᾶσι τοῖς ἐκ τῆς μέθης δεινοῖς. Αἱ μὲν οὖν ἐκ τοῦ λοιμοῦ βλάβαι χρόνῳ ἐγγίνονται τοῖς ἀνθρώποις, κατὰ μικρὸν τοῦ ἀέρος τὴν παρ' ἑαυτοῦ φθορὰν ἐντιθέντος τοῖς σώμασιν, αἱ δὲ παρὰ τοῦ οἴνου εὐθὺς συνεισπίπτουσιν. Οὕτω γὰρ τὴν ψυχὴν ἀπολωλότες, ὡς ὑπὸ πάσης κηλῆδος εἰναι 25 κατεστιγμένοι, ἔτι καὶ αὐτὴν τοῦ σώματος τὴν ἔξιν προσδιαφθείρονται, οὐ μόνον τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἥδονῶν ἔξοιστρουσῶν ἐπὶ λαγνείας ἐκτετηκότες καὶ διαρρέοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ ὅγκῳ πεπλαδηκός καὶ βρυῶδες καὶ τοῦ ζωτικοῦ τόνου λελυμένον

καρδίας των τὸ κρασὶ ποὺ βράζει μέσα των. Ἀλλοι δὲ περιπίπτουν εἰς τὰ ἀντίθετα πάθη. Εἰναι ἀπελπισμένοι καὶ κατηφεῖς, θλιβεροὶ καὶ δακρύβρεκτοι, εἰς τὸ ἔπακρον δειλοὶ καὶ φοβιτσάρηδες. Τὸ ᾱδιον κρασὶ εἰς διαφορετικὰς καταστάσεις σωμάτων προκαλεῖ διαφορετικὰ τὰ πάθη εἰς τὰς ψυχάς. Αὔτοὺς δηλαδὴ εἰς τοὺς δόποίους προκαλεῖ τὴν διάχυσιν τοῦ αἵματος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, τοὺς κάμνει χαρωπούς, εὐχαρίστους καὶ χαρούμενους. Αὔτοὺς ὅμως τῶν δόποίων τὴν διάθεσιν συμπιέζει κάτω ἀπὸ τὸ βάρος μὲ τὸ νὰ συστέλλῃ καὶ συμπυκνώῃ τὸ αἷμα, τοὺς δόηγει εἰς τὴν ἀντίθετον κατάστασιν. Ἀλλὰ διατί πρέπει νὰ δミλήσωμεν διὰ τὰς ἐνοχλήσεις τῶν ὑπολοίπων παθῶν; Τὰς δυστροπίας, τὴν εὔκολον ὄργην, τὴν μεμψιμοιρίαν, τὴν εὔκολον ἀλλαγὴν τῆς ψυχῆς, τὰς κραυγάς, τὴν ταραχήν, τὴν εὔκολίαν διὰ κάθε ἀπατεωνίαν, τὴν ἀσυγκράτητον ὄργην;

4. Ἡ δὲ ἀκράτεια πρὸς τὰς ἡδονὰς προέρχεται κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ κρασί, ὡσὰν ἀπὸ πηγήν. Εἰς τὸν ἀκρατῆ εἰσβάλλει καὶ ἡ ἀρρώστια τῆς ἀσελγείας, ἡ δόποία ἐκδηλώνει τὴν κάθε βοσκηματώδη μανίαν πρὸς τὸ θηλυκὸν ὡς δευτέραν ὑβριν αὐτῶν, οἱ δόποιοι μεθοῦν. Ἀκόμη καὶ τὰ ζῶα γνωρίζουν καὶ συμπεριφέρονται σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικούς νόμους, ἐνῷ οἱ μέθυσοι ἀναζητοῦν τὴν θηλείαν εἰς τὸν ἄρρενα καὶ τὸν ἄρρενα εἰς τὴν θηλείαν. Δὲν εἰναι εὔκολον δ λόγος νὰ διεξέλθῃ δλα τὰ δεινὰ τῆς μέθης. Αἱ βλάβαι λοιπὸν ἀπὸ τὴν πανώλην μὲ τὸν χρόνον γεννῶνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διότι δ ἀέρας δλίγον κατ' δλίγον προκαλεῖ τὴν ἔξ αὐτοῦ φθορὰν εἰς τὰ σώματα, αἱ βλάβαι δμως ἀπὸ τὸ κρασὶ συγχρόνως εἰσορμοῦν μαζὶ μ' αὐτὸ εἰς τὸν ὄργανισμόν. Καὶ ἔτσι ἀφοῦ χάσουν τὴν ψυχὴν καὶ γίνουν κατάστικτοι ἀπὸ κάθε κηλεῖδα, διαφθείρουν ἐπὶ πλέον καὶ τὴν ἰδίαν τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος. Διότι ἔχουν λυώσει καὶ καταρρέουν ὅχι μόνον ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς ἡδονὰς ποὺ μανιωδῶς παρορμοῦν εἰς τὴν λαγνείαν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ αὐτοῦ τοῦ βάρους φέρουν τὸ σῶμα πλαδαρὸν καὶ χαῦνον καὶ ἐστερημένον

τὸ σῶμα φέροντες. Τούτων πελιδνοὶ οἱ δφθαλμοί, ὥπωχρος δὲ
 ἡ ἐπιφάνεια, πνεῦμα προσεστηκός, γλῶσσα παρειμένη καὶ
 κρανγὴ ἀσημος, ἀκροσφαλεῖς οἱ πόδες καθάπερ οἱ τῶν παι-
 δῶν, ἐκκρίσεις δὲ τῶν περιττωμάτων αὐτόματοι ὥσπερ ἀπὸ
 5 ἀψύχων δέουσαι. Ἐλεεινοὶ τῆς τρυφῆς, ἐλεεινότεροι τῶν ἐν
 πελάγει χειμαζομένων, οὓς ἄλλα ἐξ ἄλλων διαδεχόμενα καὶ
 ἐπιβαπτίζοντα κύματα ἀναφέρειν οὐκ ἐπιτρέπει τοῦ κλύδωνος.
 Οὕτω δὴ καὶ τούτων αἱ ψυχαὶ ὑποβρύχιοι φέρονται βεβα-
 πισμέναι τῷ οἴνῳ. Διόπερ ὡς τὰ χειμαζόμενα πλοῖα ἐπειδὴν
 10 ὑπέροχα τλα γένηται, ἀναγκαίως τῇ ἐκβολῇ τοῦ φόρτου κουφί-
 ζεται, οὗτω καὶ τούτοις ἀναγκαῖοι τῶν βαρυνόντων αἱ ἀποθέ-
 σεις. Ἐμοῦντες γὰρ καὶ ἀποβλύζοντες, μόλις ἐλευθεροῦνται
 τοῦ βάρους, τοσοῦτον τῶν δυσπλοούντων ἐλεεινότεροι, ὅσον
 οἱ μὲν ἀνέμοις καὶ θάλασσαν καὶ τὰς ἔξωθεν ἀνάγκας ἐπαιτι-
 15 ὠνται, οἱ δὲ αὐθαίρετον ἐπισπῶνται τὸν ἐκ τῆς μέθης χει-
 μῶνα. Ὁ δαιμονῶν, ἐλεεινός· ὁ δὲ μεθύων, τὰ αὐτὰ πάσχων,
 οὐδὲ τοῦ ἐλεεῖσθαι ἔξιος, αὐθαίρετῷ δαιμονὶ προσπαλαίων.
 Οἱ καὶ μέθης συντιθέασι φάρμακα, οὐχὶ τὸ μὴ παθεῖν τι δει-
 νὸν ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἄλλὰ τὸ μὴ διαλείπειν μεθύοντες μηχανώ-
 20 μενοι. Ὁλίγη μὲν γὰρ αὐτοῖς ἡ ἡμέρα, μικρὰ δὲ ἡ νὺξ καὶ ἡ
 χειμέριος, πρός γε τὸν τοῦ πότου χρόνον. Τέλος δὲ οὐκ ἔστι τοῦ
 κακοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἔαυτὸν ὁ οἶνος ἐπὶ τὸ πλεῖον προάγει. Οὐ
 γὰρ τὴν χρείαν παραμνθεῖται, ἀλλ' ἐτέρου πότου χρείαν ἀπα-
 ραίτητον ἐμποιεῖ, ἐκκαίων τοὺς μεθύοντας καὶ ἀεὶ πρὸς τὴν
 25 τοῦ πλείονος ἔφεσιν προκαλούμενος. Ἀπλήρωτον δὲ τοῦ πίνειν
 τὴν δρεξινὴν ἔχειν ἐπινοοῦντες, τὸ ἐναντίον πάσχουσιν ἢ προή-

ἀπὸ τὸν ζωτικὸν τόνον καὶ ξεχαρβαλωμένον. Τὰ μάτια των εἰναι μαυροκίτρινα, τὸ πρόσωπον ὑπόχλωμον, ἡ ἀναπνοὴ ἀποκρουστική, ἡ γλῶσσα ἀσυνάρτητος καὶ ἡ φωνὴ των ἀναρθρος καὶ ἀσαφῆς. Τὰ πόδια των ἀσταθῆ ὅπως εἰναι τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ αἱ κενώσεις τῶν περιττωμάτων γίνονται αὐτόματα ὥστὲ ἀπὸ ἄψυχα. Οἱ ἐλεεινοὶ τῆς ἡδονικῆς ζωῆς εἰναι πιὸ ἀξιοθρήνητοι ἀπὸ αὐτοὺς οἱ δποῖοι χειμάζονται εἰς τὰ πελάγη, ποὺ τὰ κύματα τῆς τρικυμίας ἔρχόμενα τὸ ἔνα κατόπιν τοῦ ἄλλου δὲν τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ συνέλθουν. Ἐτσι τώρα καὶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν δδηγοῦνται πρὸς τὸ βάθος, πνιγμένοι μὲ τὸ κρασί. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὰ πλοϊα, ποὺ ταλαιπωροῦνται ἀπὸ τὴν τρικυμίαν, ὅταν καταπλημμυρίσουν ἀπὸ τὰ νερά, ἀνακουφίζονται κατ’ ἀνάγκην μὲ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ φορτίου, ἔτσι καὶ δι’ αὐτοὺς εἰναι ἀναγκαῖαι αἱ ἀποβολαὶ τῶν πραγμάτων ποὺ τοὺς βαρύνουν. Μόλις καὶ μετὰ βίας δηλαδὴ ἀπελευθερώνονται ἀπὸ τὸ βάρος μὲ τὰς ἐκχύσεις καὶ τοὺς ἐμέτους. Τόσον ἐλεεινότεροι εἰναι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν κακὸν πλοῦν, καθόσον οἱ μὲν κατηγοροῦν τοὺς ἀνέμους, τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ἔξωτερικὰς ἀνάγκας, αὐτοὶ δὲ ἐκουσίως δέχονται τὴν τρικυμίαν τῆς μέθης. Ὁ δαιμονιζόμενος εἰναι ἀξιολύπητος. Ὁ μέθυσος ὅμως ποὺ πάσχει τὰ ἕδια, δὲν ἀξίζει τοῦ οἴκτου, διότι παλαίει μὲ ἐκούσιον δαιμόνιον. Αὔτοὶ κατασκευάζουν ἀκόμη καὶ φάρμακα μέθης ὅχι διὰ νὰ μὴ πάθουν κάτι κακὸν ἀπὸ τὸ κρασί, ἀλλὰ διὰ νὰ ἔξευρίσκουν τρόπον νὰ μὴ παύουν ἀπὸ τὸ νὰ μεθοῦν. Δι’ αὐτοὺς δηλαδὴ ἡ ἡμέρα εἰναι δλίγη, ἐπίστης μικρὰ εἰναι καὶ ἡ χειμωνιάτικη νύκτα, διὰ τὸν χρόνον βέβαια τῆς πόσεως. Δὲν ὑπάρχει τέλος εἰς τὸ κακόν. Διότι τὸ κρασί τὸ ἕδιο ἀνοίγει τὴν ὅρεξιν διὰ περισσότερον. Δὲν μετριάζεται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν, ἀλλὰ κάμνει ἀπαραίτητον ἀνάγκην καὶ ἀλλης πόσεως μὲ τὸ νὰ φλέγῃ τοὺς μεθύσους καὶ μὲ τὸ νὰ προκαλῇ πάντοτε τὸν πόθον πρὸς τὸ περισσότερον. Μὲ τὸ νὰ ἐπινοοῦν ὅμως νὰ μὴ χορταίνουν τὴν ὅρεξιν τῆς πόσεως, παθαίνουν τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ

ερηνται. Τῷ γὰρ συνεχεῖ τῆς τρυφῆς τὰς αἰσθήσεις ἀπομαραίνουσιν. Ὡς γὰρ τὸ ἄγαν λαμπρὸν ἀμαυροῦ τὰς ὅψεις, καὶ ὥσπερ οἱ τοῖς μεγάλοις ψόφοις κατακρούμενοι, τῇ ἀμετρίᾳ τῆς πληγῆς εἰς τὸ μηδὲ ἀκούειν παντελῶς περιάγονται, οὕτω καὶ οὗτοι λελήθασιν ἔαυτοὺς ὑπὸ τῆς ἄγαν φιληδονίας τὴν ἡδονὴν ἀπολέσαντες. Ἀποιος μὲν γὰρ αὐτοῖς καὶ ὑδατώδης ὁ οἶνος, κἄν ἄκρατος ἦ, χλιαρὰ δὲ τοῦ νεαροῦ ἡ ἀντίληψις, κἄν τὸ ἀκραιφνέστατον ἦ, κἄν αὐτὴ χιών, κατασβέσαι τὴν ἔνδαν ἐν αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀμετρίας τοῦ οἴνου καιομένην φλόγα μὴ δυναμένη. «Τίνι οὐαὶ; 10 τίνι θόρυβος; τίνι κρίσεις; τίνι ἀηδίαι καὶ λέσχαι; τίνι συντρίμματα διακενῆς; τίνος πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί»; Οὐ τῶν ἐγχροινζόντων ἐν οἴνῳ καὶ κατασκοπούντων ποῦ πότοι γίνονται; Τὸ οὐαὶ θρηνῶδές ἐστι ἐπίφθεγμα. Θρήνουν δὲ ἕξιοι οἱ μεθύοντες, διότι «Μέθυσοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι». Θόρυβος δὲ διὰ τὴν ἐκ τοῦ οἴνου ταραχὴν ἐγγιωμένην τοῖς λογισμοῖς. Καὶ ἀηδίαι διὰ τὰς πικρὰς ἐκ τῆς τοῦ πίνειν ἡδονῆς ἀναδόσεις. Τούτων γὰρ δεσμοῦνται μὲν οἱ πόδες, δεσμοῦνται δὲ χεῖρες ἐκ τῶν ἐπιπεμπομένων αὐτοῖς παρὰ τῆς μέθης ὁρμάτων. Καίτοι καὶ πρὸ τούτων τῶν παθῶν, παρ’ αὐτὸν τὸν 20 καιρὸν τοῦ πίνειν, τὰ τῶν φρενιτικῶν αὐτοῖς συμπίπτει πάθη. «Οταν γὰρ πλήρεις αἱ μήνιγγες γένωνται τῆς αἰθάλης, ἦν ὁ οἶνος ἔξατμιζόμενος ἀναφέρει, βάλλεται μὲν ὀδύναις ἀφορήτοις ἡ κεφαλή μένειν δὲ δρθῇ ἐπὶ τῶν ὅμων μὴ δυναμένη, ἄλλοτε ἐπ’ ἄλλα καταπίπτει, τοῖς σπονδύλοις ἐνολισθαίνονσα. Λέσχην 25 δὲ λέγει τὴν ἀμετρον ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ ἐμφιλόνικον

ἐπιθυμοῦν. Διότι μὲ τὴν διάρκειαν τῆς τρυφῆς μαραζώνουν τὰς αἰσθήσεις. "Οπως δηλαδὴ ἡ ὑπερβολικὴ λάμψις τυφλώνει τὰ μάτια καὶ ὅπως αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔσκεψαίνονται ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς ἥχους δδηγοῦνται εἰς παντελῆ κώφωσιν λόγῳ τοῦ ὑπερβολικοῦ πλήγματος, ἔτσι καὶ αὐτοὶ λάθρα χάνουν τὴν ἡδονὴν λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς φιληδονίας. Δι' αὐτοὺς τὸ κρασὶ εἶναι ἄγευστον καὶ νερουλὸν καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι γνήσιον. Ἡ πόσις τοῦ νεροῦ, εἴτε αὐτὸς εἶναι τὸ γάργαρον εἴτε εἶναι τὸ ἴδιον τὸ χιόνι, εἶναι χλιαρὰ διότι δὲν ἡμπορεῖ νὰ σθήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν φλόγα ποὺ δναψεν ἡ ὑπερβολικὴ χρῆσις τοῦ κρασιοῦ. «Τίνι ούαί; τίνι θόρυβος; τίνι κρίσεις; τίνι ἀηδίαι καὶ λέσχαι; τίνι συντρίμματα διακενῆς; τίνος πελιδνοὶ οἱ ὁφθαλμοί»⁵. Δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι χρονίζουν πίνοντες κρασὶ καὶ κατασκοπεύουν ποὺ ὑπάρχουν «κρασοπωλεῖα»; Τὸ ούαί εἶναι ἐπιφώνημα θρηνητικόν. Αὔτοὶ οἱ ὅποιοι μεθοῦν ἀξίζουν τὰ κλάματα, διότι «οἱ μέθυσοι δὲν θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»⁶. Θόρυβος δὲ εἶναι ἡ ταραχὴ ποὺ προκαλεῖται εἰς τὸ μυαλὸν ἀπὸ τὸ κρασί. Καὶ ἀηδίαι, λόγῳ τῶν πικρῶν ἐμπνεύσεων ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν εύχαριστησιν τῆς πόσεως. Αὐτῶν τὰ πόδια δένονται, αὐτῶν τὰ χέρια δένονται ἀπὸ τὰ ρεύματα ποὺ ἐκπέμπονται εἰς αὐτὰ ἀπὸ τὴν μέθην. Καὶ δμως καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ πάθη αὐτά, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πόσεως, τὰ συμπτώματα αὐτῶν ποὺ πάσχουν ἀπὸ ἐγκεφαλίτιδα συμπίπτουν μ' αὐτά. "Οταν δηλαδὴ τὰ μηνίγγια γεμίσουν ἀπὸ καπνιάν, τὴν ὅποιαν ἀναδίδει τὸ κρασὶ ποὺ ἔξατμίζεται, ἡ κεφαλὴ προσβάλλεται ἀπὸ ἀνυπόφορους πόνους, ὡστε νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ στέκεται ὅρθια εἰς τοὺς ὕμους καὶ ἀλλοτε γέρνει πρὸς τὴν μίαν καὶ ἀλλοτε πρὸς τὴν ἄλλην μεριάν, μὲ τὸ νὰ γλιστρᾶ εἰς τοὺς σπονδύλους. Λέσχην δὲ ἔννοεῖ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ ἐριστικὴν δμιλίαν κατὰ τὰ συμ-

6. Α' Κορ. 6,10.

δμιλίαν. Καὶ συντρίμματα διακενῆς γίνεται τοῖς οἰνόφλυξιν, οὐ δυναμένοις ὀρθοῦσθαι ὑπὸ τῆς μέθης. Ἀνατρέπονται γὰρ εἰς παντοῖα πτωμάτων σχήματα, ὥστε ἀναγκαῖον αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ σώματος συντρίμματα ἔχειν διακενῆς.

5   5. Ἐλλὰ τίς εἴπη ταῦτα τοῖς οἰνοπλήκτοις; Καρηβαροῦσι γὰρ ἐκ τῆς κραιπάλης, νυστάζουσι, χασμῶνται, ἀχλὼν βλέπονται, ναυτιῶσι. Λιὰ τοῦτο οὐκ ἀκούονται τῶν διδασκάλων πολλαχόθεν αὐτοῖς ἐμβοώντων· «Μὴ μεθύσκεσθε οἶνῳ, ἐν φέστιν ἀσωτίᾳ». Καὶ πάλιν· «Ἀκόλαστον οἶνος, καὶ ὑβριστικὸν 10 μὲθη». Ὡν παρακούοντες, αὐτόθεν ἔχονται τὰς ἐπικαρπίας τῆς μέθης. Οἰδαίνει μὲν γὰρ ὁ ὅγκος, ὀφθαλμοὶ δίνγροι, στόμα ξηρὸν διακαές. Ὡσπερ γὰρ αἱ χαράδραι, ἔως μὲν ἀν αὐταῖς ἐπιρρέωσιν οἱ χείμαρροι, πλήρεις εἰναι δοκοῦσι, παρελθούσης δὲ τῆς πλημμύρας, ξηραὶ καταλιμπάνονται, οὕτω καὶ τοῖς οἰνό-
15 φλυξι τὸ στόμα, ἐλλιμνάζοντος μὲν τοῦ οἴνου, πλῆρες ἐστί πως καὶ δίνγρον, μικρὸν δὲ παραδραμόντος, ξηρὸν καὶ ἄνικμον ἀπελέγχεται. Παρασυρόμενον δὲ ἀεὶ καὶ κατακλυζόμενον τῇ ἀμετρίᾳ τοῦ οἴνου, καὶ τὴν ζωτικὴν ἴκμαδα προσαποβάλλει. Ποία γὰρ κατασκευὴ ἀνθρώπου οὕτως ἰσχυρά, ὥστε τοῖς ἐκ 20 τῆς μέθης κακοῖς ἀντισχεῖν; Τίς γὰρ μηχανὴ τὸ ἀεὶ θερμαινόμενον καὶ ἀεὶ διάβροχον τῷ οἶνῳ γινόμενον σῶμα μὴ οὐχὶ ἐκπλυτον καὶ ἐξίτηλον καὶ διερρυηκός γενέσθαι; Ἐντεῦθεν οἱ τρόμοι καὶ αἱ ἀσθένειαι, κοπτομένου γὰρ αὐτοῖς τοῦ πνεύματος ὑπὸ τῆς ἀμετρίας τοῦ οἴνου, καὶ τῶν νεύρων λυομένων τῆς συν-
25 τονίας, ὁ κλόνος τῷ σύμπαντι ὅγκῳ τοῦ σώματος ἐπιγίνεται. Τί τὴν κατάφαν τοῦ Κάιν ἐφ' έαυτὸν ἐπισπᾶσαι, τρέμων καὶ περιφερόμενος διὰ παντὸς τοῦ βίου; Οὐ γὰρ ἔχον τὸ σῶμα τὸν

πόσια. Καὶ «συντρίμματα διακενῆς» συμβαίνουν εἰς τοὺς μεθύσους ποὺ δὲν ἡμποροῦν νὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὴν μέθην. Διότι ἀναποδογυρίζουν εἰς διάφορα σχήματα πτώσεων, ὥστε κατ' ἀνάγκην αὐτοὶ νὰ τραυματίζωνται εἰς τὸ σῶμα χωρὶς κανέναν λόγον.

5. Ἀλλὰ ποῖος νὰ εἰπῇ αὐτὰ εἰς αὐτοὺς ποὺ μεθοῦν; Διότι ἀπὸ τὴν μέθην ἔχουν τὰ κεφάλια των βαρειά, νυστάζουν, χασμουριοῦνται, βλέπουν θολά, ζαλίζονται. Διὰ τοῦτο δὲν ἀκούουν τοὺς διδασκάλους ποὺ ἀπὸ παντοῦ τοὺς κράζουν· «νὰ μὴ μεθύετε μὲν κρασί, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἀσωτία»⁷. Καὶ πάλιν «τὸ κρασὶ εἶναι χλεύη καὶ ἡ μέθη πρᾶγμα ὑβριστικόν»⁸. Ἐπειδὴ ὅμως παρακούουν τὴν φωνὴν αὐτῶν διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν παρακοὴν δρέπουν τοὺς καρπούς τῆς μέθης. Ἐξογκώνεται τὸ βάρος, τὰ μάτια γίνονται δλό-υγρα, τὸ στόμα ξηραίνεται καὶ καίει. Διότι ὅπως αἱ χαράδραι, ἔως ὅτου μὲν τὰς διατρέχουν οἱ χείμαρροι, φαίνονται νὰ εἶναι γεμάται, ὅταν ὅμως περάσῃ ἡ πλημμύρα, ἐγκαταλείπονται ξηραί, ἔτσι καὶ εἰς τοὺς μεθύσους τὸ στόμα. «Οταν λιμνάζῃ τὸ κρασί, εἶναι κάπως γεμάτον καὶ δλόυγρον, ὅταν ὅμως δι’ δλίγον λείψῃ γίνεται ξηρὸν καὶ ἄδροσον. Μὲ τὸ νὰ παρασύρεται δὲ καὶ νὰ κατακλύζεται ἀπὸ τὴν ἄμετρον χρῆσιν τοῦ κρασιοῦ, χάνει ἐπὶ πλέον καὶ τὴν ζωτικὴν δύναμιν. Διότι ποῖος ἀνθρωπος ἔχει τόσον ἴσχυρὰν σωματικὴν κρᾶσιν, ὥστε νὰ ἀντέχῃ εἰς τὰ κακὰ τῆς μέθης; Ποῖος τρόπος ὑπάρχει ὥστε τὸ σῶμα τὸ ὅποιον συνεχῶς θερμαίνεται καὶ συνεχῶς ποτίζεται μὲν κρασὶ νὰ μὴ ξεπλυσθῇ, νὰ μὴ διαβρωθῇ καὶ καταρρεύσῃ; Ἀπ’ ἐδῶ προέρχονται τὸ τρεμούλιασμα καὶ αἱ ἀσθένειαι. Διότι, ὅταν κάτω ἀπὸ τὴν ἄμετρον χρῆσιν τοῦ κρασιοῦ αὐτοὶ ἀποδυναμώνωνται καὶ παραλύῃ ὁ τόνος τῶν νεύρων, ἐπέρχεται εἰς ὀλόκληρον τὸν ὅγκον τοῦ σώματος ὁ κλονισμός. Διατί ἐπισύρεις ἐπάνω σου τὴν κατάραν τοῦ Κάιν μὲ τὸ νὰ τρέμης καὶ νὰ κουβαλιέσαι εἰς ὀλόκληρον τὴν

ἐκ τῆς φύσεως στηριγμόν, ἀναγκαίως περιδονεῖται καὶ κατασεί-
εται.

6. Μέχρι πότε οἶνος; μέχρι τίνος μέθη; Κινδυνεύεις λοι-
πὸν βόρβορος εἶναι ἀντὶ ἀνθρώπου, οὕτως δλος ἀνεμίχθης
5 τῷ οἴνῳ καὶ συγκατεσάπης αὐτῷ, ἐκ τῆς καθημερινῆς κραι-
πάλης οἴνου ἀπόξων, καὶ τούτου διεφθαρμένου, ὥσπερ τῶν
ἀγγείων τὰ ἀχρηστότατα. Τούτους Ἡσαΐας ὁδύρεται. «Οὐαὶ
οἱ ἐγειρόμενοι τὸ πρωὶ καὶ τὰ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες
τὸ ὄψε· ὁ γὰρ οἶνος αὐτοὺς συγκαύσει· μετὰ γὰρ κιθάρας καὶ
10 αὐλῶν τὸν οἶνον πίνοντες, τὰ δὲ ἔργα Κυρίου οὐκ ἐμβλέποντες,
καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσι». Σίκερα πᾶν τὸ
δυνάμενον μέθην ἐμποιῆσαι πόμα τοῖς Ἐβραίοις ὄνομάζειν
σύνηθες. Οἱ οὖν ἀρχομένης ἡμέρας περισκοποῦντες, ποῦ πότοι
γίνονται, καὶ οἰνοπάλια καὶ καπηλεῖα περιαθροῦντες καὶ ἀλ-
15 λήλους ἐπὶ τὸ πίνειν παραλαμβάνοντες καὶ πᾶσαν τῆς ψυχῆς
τὴν μέριμναν περὶ τὴν τῶν τοιούτων φροντίδα καταναλίσκον-
τες, οὗτοι ὑπὸ τοῦ προφήτου καταθρηνοῦνται, ὡς καιρὸν οὐ-
δένα ἔαντοῖς πρὸς τὴν τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ κατανόησιν
ἀπολείποντες. Οὐ γὰρ ἄγονοι σχολὴν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἀνα-
20 νεῦσαι πρὸς οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ κάλλη καταμαθεῖν καὶ
πᾶσαν τὴν ἐν τοῖς οἷσι διακόσμησιν ἐπισκέψασθαι, ὥστε ἐκ
τῆς τούτων εὐταξίας τὸν δημιουργὸν ἐννοῆσαι, ἀλλ᾽ εὐθὺς ἀρ-
χομένης ἡμέρας, κοσμοῦσιν ἔαντῶν τὰ συμπόσια τάπησι ποι-
κίλοις καὶ ἀνθίνοις παραπετάσμασι, σπουδῆν τε καὶ ἐπιμέλειαν
25 εἰς τὴν τῶν ἐκπιωμάτων παρασκευὴν ἐπιδείκνυνται, ψυκτῆρας
καὶ κρατῆρας καὶ φιάλας, ὥσπερ ἐν πομπῇ τινι καὶ πανηγύρει,
διατιθέντες, ὡς ἀν τὸ τῶν ἀγγείων διάφορον τὸν κόρον αὐτοῖς

ζωήν; ⁹ Διότι ὅταν τὸ σῶμα δὲν διαθέτῃ τὴν φυσικὴν στήριξιν κατ' ἀνάγκην κλονίζεται καὶ πέφτει.

6. Μέχρι πότε τὸ κρασί; «Ως πότε ἡ μέθη; Κινδυνεύεις λοιπὸν νὰ εἰσαι βόρβορος ἀντὶ ἀνθρώπου. Ἐτσι ἔχεις δλόκληρος βουτηχθῆ εἰς τὸ κρασί καὶ ἐσάπησες μαζὶ του, μὲ τὸ νὰ βρωμῆς κρασίλα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν μέθην, δπως τὰ ἄχρηστα ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα. Αὔτοὺς κλαίει ὁ Ἡσαίας. «Ἄλλοι μονον εἰς αὐτοὺς οἱ δποῖοι σηκώνονται ἐνωρὶς τὸ πρωὶ καὶ ἀναζητοῦν δυνατὸν ποτόν, οἱ δποῖοι κάθονται ὡς ἀργά, μέχρις ὅτου τὸ κρασί τοὺς ἀνάψῃ. Μὲ συνοδείαν κιθάρας καὶ αὐλῶν πίνουν τὸ κρασί, ἀλλὰ δὲν δίδουν προσοχὴν εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν βλέπουν τὰ ἔργα τῶν χεριῶν του» ¹⁰. Οἱ Ἐβραῖοι ὀνομάζουν συνήθως «σίκερα» κάθε ποτόν, τὸ δποῖον ἡμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ μέθην. Αὔτοὶ λοιπὸν οἱ δποῖοι μόλις ἀρχίσει ἡ ἡμέρα ἔξετάζουν ποῦ γίνονται κρασοποσίαι καὶ κυττάζουν γύρω ποῦ ὑπάρχουν κρασοπωλεῖα καὶ ταβερνεῖα καὶ παίρνουν ὁ ἔνας τὸν ἄλλον διὰ νὰ πίνουν καὶ ἔξοδεύουν δλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς γύρω ἀπὸ τὴν φροντίδα τῶν πραγμάτων αὐτῶν, αὐτοὶ θρηνοῦνται ἀπὸ τὸν προφήτην, διότι δὲν τοὺς μένει καιρὸς νὰ κατανοήσουν τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Τὰ μάτια τους δὲν ἔχουν καιρὸν νὰ κυττάξουν πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ παρατηρήσουν τὰ κάλλη ποὺ ὑπάρχουν εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἐπιθεωρήσουν δλόκληρον τὸν διάκοσμον ποὺ ἔχουν τὰ δντα, ὥστε νὰ ἔννοήσουν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὴν εύταξίαν αὐτῶν. Ἄλλα ἀμέσως μόλις ἡ ἡμέρα ἀρχίσῃ στολίζουν τὰ συμπόσια μὲ ποικίλους τάπητας καὶ μὲ λουλουδιαστὰ παραπετάσματα καὶ δεικνύουν βιασύνην καὶ φροντίδα εἰς τὴν προετοιμασίαν τῶν ποτηρίων. Ἀραδιάζουν ὥστὲν εἰς κάποιαν πομπὴν καὶ πανήγυριν ἀγγεῖα δπου παγώνουν τὸ κρασί, στάμνας καὶ φιάλας, λὲς καὶ ἡ ποικιλία τῶν δοχείων τοὺς ἀφαιρεῖ

10. Ἡσ. 5,11 - 12.

ὑποκλέπτη, καὶ ἡ τῶν ἐκπωμάτων ὑπαλλαγὴ καὶ μετάβασις ἵκανήν αὐτοῖς εἰς τὸ πίνειν διατριβὴν ἐμποιῆ. Συμποσίαρχοι δέ τινες ἐπὶ τούτοις καὶ ἀρχιοινοχόοι καὶ ἀρχιτρίκλινοι καὶ τάξις ἐν ἀταξίᾳ καὶ διάθεσις ἐν ἀκόσμῳ πράγματι ἐπινενόη-
5 ται, ἵν' ὥσπερ ταῖς ἀρχαῖς ταῖς ἔξωθεν ἐκ τῶν δορυφορούν-
των ἡ σεμνότης συναύξεται, οὕτω καὶ τῇ μέθῃ οἶον βασιλίδι
τινὶ θεραπείαν περιστήσαντες, τὸ ἐπονείδιστον αὐτῆς τῷ ὑπερ-
βάλλοντι τῆς σπουδῆς περιστέλλωσι. Στέφανοι ἐπὶ τούτοις
καὶ ἄνθη καὶ μύρα καὶ θυμιάματα καὶ μυρίαι τινὲς ἔξωθεν
10 θυμηδίαι, πλείονα τὴν ἀσχολίαν τοῖς ἀπολλυμένοις παρασκευά-
ζουσιν. Εἴτα πόρω προϊόντος τοῦ τόπου, ἅμιλλαι περὶ τοῦ
πλείονος, φιλονικίαι καὶ ἀγωνίσματα, ἀλλήλους ὑπερβάλλεσθαι
φιλοτιμούμενων κατὰ τὴν μέθην καὶ ὁ ἀγωνοθετῶν αὐτοῖς
ὅ διάβολος, καὶ ἄθλον τῆς νίκης ἡ ἀμαρτία. Ὁ γὰρ πλείονα τὸν
15 ἄκρατον ἐκχεόμενος, οὗτος φέρεται κατὰ τῶν ἄλλων τὰ νικη-
τήρια. Ὅντως «‘Ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν». Φιλονικοῦσι
μὲν γὰρ ἄλλήλοις, ἀμύνονται δὲ ἑαυτούς. Ποῖος λόγος ἐφικέσθαι
τῆς αἰσχρότητος τῶν γινομένων δύναται; Πάντα ἀλογίας γέμει,
πάντα συγχύσεως· οἱ ήττηθέντες μεθίουσιν, οἱ νικῶντες με-
20 θύουσιν, οἱ ὑπηρέται καταγελῶσιν. Ἡ χεὶρ ἀπειρηκε, τὸ στόμα
οὐχ ὑποδέχεται, ἡ γαστὴρ διαρρήγνυται καὶ τὸ κακὸν οὐχ
νφίησι. Τὸ ἄθλιον σῶμα τοῦ φυσικοῦ τόνου παραλυθέν, ἀπόρ-
ρυτόν ἐστι πανταχόθεν, τὴν ἐκ τῆς ἀμετρίας βίαν μὴ ὑπομέ-
νον.

25 7. Ἐλεεινὸν θέαμα Χριστιανῶν ὁφθαλμοῖς. Ἀνὴρ ἀκμά-
ζων καθ' ἡλικίαν, σφριγῶν τῷ σώματι, στρατιωτικοῖς κα-
ταλόγοις ἐμπρέπων, φοράδην οἰκαδε κομιζόμενος, μὴ δυνά-
μενος ὁρθοῦσθαι, μηδὲ τοῖς ἴδιοις ποσὶν ἀπιέναι. Ἀνὴρ φοβε-

τὸν κόρον καὶ ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἡ μετατόπισις τῶν ποτηρίων τοὺς κάμνει νὰ πίνουν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Καὶ δι’ αὐτὰ ὑπάρχουν συμποσίαρχοι, ἀρχικερασταὶ καὶ προϊστάμενοι τοῦ συμποσίου καὶ ἔχει ἐπινοηθῆ τάξις μέσα εἰς τὴν ἀταξίαν καὶ τακτοποίησις εἰς πρᾶγμα ἀκοσμον, διὰ νὰ αὔξανεται συνάμα ἡ μεγαλοπρέπεια, ὅπως εἰς τὰς κοσμικὰς ἔξουσίας μὲ τοὺς δορυφόρους, ἔτσι καὶ τὴν μέθην, ὡσὰν βασίλισσαν περιποιούμενοι, περιορίζουν τὴν αἰσχρότητά της μὲ τὴν ὑπερβολικὴν φροντίδα. Καὶ ἐπιπροσθέτως στεφάνια καὶ ἀνθοδέσμαι καὶ ἀρώματα καὶ θυμιάματα καὶ χίλιαι δύο ἔξωτερικαὶ φαιδρότητες παρασκευάζουν περισσοτέραν τὴν ἀπασχόλησιν εἰς αὐτοὺς ποὺ χάνονται. Ἐπειτα ἀφοῦ προχωρήσῃ περαιτέρω τὸ γλέντι τοῦ πιοτοῦ, γίνεται ἄμιλλα ποῖος θὰ πιῇ περισσότερον, προσπάθειαι καὶ ἀγωνίσματα αὐτῶν ποὺ φιλοδοξοῦν νὰ ξεπεράσῃ ὁ ἔνας τὸν ἄλλον εἰς τὸ μεθύσι. Ὁ διάβολος εἶναι ὁ ἀγωνοθέτης εἰς αὐτοὺς καὶ βραβεῖον τῆς νίκης ἡ ἀμαρτία. Διότι αὐτὸς ὁ δρόποιος καταναλώνει περισσότερον κρασὶ αὐτὸς ἀναδεικνύεται νικητής ἔναντι τῶν ἄλλων. Πράγματι «ἡ δόξα εἶναι εἰς τὴν ἐντροπήν των»¹¹. Διότι διαγωνίζονται μεταξύ των, ἀλλὰ τιμωροῦν τοὺς ἑαυτούς των. Ποῖος λόγος ἡμπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὰς πράξεις τῆς αἰσχρότητος; Ὄλα εἶναι γεμάτα παραλογισμόν, ὅλα εἶναι μία σύγχυσις. Διότι οἱ νικημένοι μεθοῦν, οἱ νικηταὶ μεθοῦν καὶ οἱ ὑπηρέται κοροϊδεύουν. Τὰ χέρια ἐκουράσθησαν, τὸ στόμα δὲν πίνει, ἡ κοιλία σκάζει καὶ τὸ κακὸν δὲν καταπραύνει. Τὸ δύστυχον σῶμα παραλυμένον ἀπὸ τὴν φυσικὴν δύναμιν, ἀπὸ παντοῦ ἀφήνει ύγρά, διότι δὲν ἀντέχει εἰς τὴν βίαν τῆς ὑπερβολῆς.

7. Ἀξιοθρήνητον θέαμα εἰς τὰ μάτια τῶν Χριστιανῶν. Ἀνδρας εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας, σφριγγηλὸς εἰς τὸ σῶμα, διαπρεπής εἰς τὰ στρατιωτικὰ ἀξιώματα μεταφέρεται εἰς τὸ σπίτι του ἐπάνω εἰς φορεῖον, διότι δὲν ἡμπορεῖ νὰ στηκωθῇ, οὕτε μὲ τὰ πόδια του νὰ ἀπέλθῃ. Ἀνδρας ποὺ πρέ-

ρὸς εἰναι δφείλων τοῖς πολεμίοις, γέλωτός ἐστιν ἀφορμὴ τοῖς κατ' ἀγορὰν παιδίοις· ἀνευ σιδήρου καταβέβληται, ἀνευ πολεμίων πεφύνενται. Ἀνὴρ δπλίτης, αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ ἄνθος, οἴνον γέγονε παρανάλωμα, ἔτοιμος παθεῖν τοῖς ἔχθροῖς 5 δσα βούλονται. Μέθη, λογισμῶν δλεθρος, ἵσχυος διαφθορά, γῆρας ἄωρον, δλιγοχρόνιος θάνατος. Τί γὰρ ἄλλο εἰσὶν οἱ μεθύοντες, ἢ τὰ εἰδωλα τῶν ἔθνῶν; ἢ Οφθαλμοὺς ἔχονται καὶ οὐ βλέπονται, ὅτα ἔχονται καὶ οὐκ ἀκούονται· χεῖρες παραλέλυται, οἱ πόδες ἀπενεκρώθησαν. Τίς δ ταῦτα ἐπιβουλεύσας; τίς 10 δ τῶν κακῶν τούτων αἴτιος; τίς δ τὸ τῆς μανίας ἡμῖν φάρμακον ἐγκεράσας; Ἀνθρωπε, παράταξιν ἐποίησας τὸ συμπόσιον. Ἐκβάλλεις τοὺς νεανίσκους χειραγωγούμενους, ὡς τραυματίας ἀπὸ πολέμου, ἐνέκρωσας τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος ἀπὸ οἴνου καὶ καλεῖς μὲν ὡς φίλον ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ἐκβάλλεις δὲ νε- 15 κρόν, οἴνῳ τὴν ζωὴν αὐτοῦ κατασβέσας. Ὅταν δὲ νομισθῶσι διακορεῖς εἰναι τοῦ οἴνου, τότε τοῦ πίνειν ἀρχονται καὶ πίνονται τὸ τῶν κτηνῶν τρόπον, ὡς ἀπὸ κρήνης αὐτοσχεδίου, ἵσαριθμοὺς τοῖς ἀνακειμένοις τοὺς κρουνοὺς ἀφιείσης. Προϊόντος γὰρ ἥδη τοῦ πότου, ἐπεισέρχεται τὶς αὐτοῖς νεανίας, γενναῖος 20 τοὺς ὕμους, οὕπω μεθύων, φιάλην φέρων εὐμεγέθη οἴνον κατεψυγμένον, δις τὸν οἰνοχόον αὐτῶν παρωσάμενος, καταστὰς εἰς τὸ μέσον, διὰ σκολιῶν σωλήνων ἵσην τοῖς συμπόταις διανέμει τὴν μέθην. Κανὸν τοῦτο τῆς ἀμετρίας τὸ μέτρον, ἵνα κατ' ἴσομοιρίαν ἀλλήλους συνασπελγαίνωσι, μηδένα ὑπερβάλ- 25 λειν ἐν τῷ πίνειν τὸν ἔτερον. Διελόμενοι γὰρ τὰς ὑδρορρόας, καὶ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἔκαστος τετραμμένην ὑποδεξάμενοι, ὥσπερ ἀπό τινος δεξαμενῆς ἀπνευστὶ πίνονται ὡς οἱ βόες, τοσοῦτον ὑφέλκειν ἐπειγόμενοι τοῖς λαιμοῖς, δσον αὐτοῖς ἀνωθεν

πει νὰ είναι φοβερὸς εἰς τοὺς ἔχθροὺς γίνεται ἀφορμὴ γιὰ γέλιο εἰς τὰ ἀγοραῖα παιδιά. Ἐχει νικηθῆ χωρὶς ὅπλον, ἔχει φονευθῆ χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ἔχθροι. Ἀνδρας στρατιώτης, ποὺ διάγει τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας, ἔγινε παρανάλωμα τοῦ κρασιοῦ καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ πάθῃ ἀπὸ τοὺς ἔχθροὺς ὃσα αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν. Ἡ μέθη εἶναι καταστροφὴ τοῦ λογικοῦ, φθιρὰ τῆς δυνάμεως, πρόωρα γεράματα, θάνατος ὀλιγοχρόνιος. Τί ἄλλο λοιπὸν εἶναι οἱ μεθυσμένοι, παρὰ τὰ εῖδωλα τῶν εἰδωλολατρῶν; «Μάτια ἔχουν, ἀλλὰ δὲν βλέπουν, αὐτιὰ ἔχουν, ἀλλὰ δὲν ἀκούουν».¹² τὰ χέρια ἔχουν παραλύσει, τὰ πόδια ἔχουν ἀπονεκρωθῆ. Ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐσχεδίασεν αὐτά; Ποῖος εἶναι ὁ αἴτιος τῶν κακῶν αὐτῶν; Ποῖος μᾶς ἔχει κεράσει τὸ φάρμακον τῆς τρέλλας; Ὡ ἄνθρωπε, ἔχεις κάμει παράταξιν μάχης τὸ συμπόσιον. Βγάζεις ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς νεαροὺς κρατῶντάς τους ἀπὸ τὸ χέρι, ὡσὰν τραυματίας πολέμου. Ἐνέκρωσες μὲ τὸ κρασὶ τὰ νειᾶτα. Τὸν καλεῖς βέβαια ὡς φίλον εἰς τὸ δεῖπνον, τὸν διώχνεις ὅμως νεκρόν, ἀφοῦ ἐσβῆσες τὴν ζωήν του μὲ τὸ κρασί. Ὁταν νομίσουν ὅτι εἶναι χορτᾶτοι ἀπὸ κρασὶ τότε ἀρχίζουν νὰ πίνουν καὶ πίνουν ὅπως τὰ κτήνη, ὡσὰν ἀπὸ αὐτοσχέδιον βρύσην, ἡ ὅποια ἀνοίγει ἵσαριθμους πρὸς τοὺς φιλοξενουμένους κάνουλας. Ἐνῷ λοιπὸν ἔχει προχωρήσει τὸ γλέντι τοῦ συμποσίου, ἐμβαίνει εἰς αὐτοὺς κάπτοιος νεαρός. Ἐχει γεροὺς ὕμους, δὲν ἔχει ἀκόμη μεθύσει· κρατᾷ εἰς τὰ χέρια του μεγάλην φιάλην μὲ παγωμένον κρασί. Αὐτὸς ἀφοῦ παραγκωνίσει τὸν κεραστήν τους καὶ σταθῇ εἰς τὸ κέντρον διανέμει τὴν μέθην ἴσην εἰς ὅλους τοὺς συμπότας μὲ γυριστούς σωλήνας. Εἶναι νέον τὸ μέτρον τοῦτο τῆς ὑπερβολῆς, διὰ νὰ ἀσελγοῦν ἰσομερῶς συγχρόνως μεταξύ των, ὡστε ὁ ἔνας νὰ μὴ ξεπερνᾷ τὸν ἄλλον εἰς τὸ πιοτόν. Ἀφοῦ μοιράσουν τὰς κάνουλας καὶ δικαθένας λάβῃ αὐτὴν ποὺ εἶναι ἐστραμμένη πρὸς αὐτόν, ὡσὰν ἀπὸ κάποιαν δεξιαμενήν πίνουν χωρὶς ἀναπνοήν, ὅπως τὰ βόδια. Βιάζονται νὰ ροφήξουν τόσον εἰς τὰ λαρύγγια των, ὅσον εἰς αὐτοὺς ἀφήνει ἀπὸ ἐπάνω

δ ψυκτήρ διὰ τῶν ἀργυρέων ὁχετῶν ἐπαφίησι. Κατάκυψόν σου πρὸς τὴν ἀθλίαν γαστέρα, κατάμαθε τοῦ ὑποδεχομένου ἀγγείου τὸ μέγεθος, ὅτι μιᾶς κοτύλης ἔχει κοιλότητα. Μὴ πρὸς τὴν οἰνοχόην ἀφόρα, πότε κενώσης, ἀλλὰ πρὸς τὴν σεαυτοῦ κοιλίαν, 5 ὅτι πάλαι πεπλήρωται. Διὰ τοῦτο, «Οὐαὶ οἱ ἐγειρόμενοι τὸ πρωὶ καὶ τὰ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὄφε, καὶ διημερεύοντες ἐν τῇ μέθῃ· ὡς μηδένα καιρὸν ἔαντοῖς παρέχειν εἰς τὸ τὰ ἔργα Κυρίου ἐμβλέπειν, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ κατανοεῖν. Ὁ γὰρ οἶνος αὐτοὺς συγκαύσειν· διότι τὸ ἐκ τοῦ 10 οἴνου θερμόν, ἐγγινόμενον τῇ σαρκὶ, ἔξαμπλα γίνεται τῶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ ἐχθροῦ. Τὸν μὲν γὰρ λογισμὸν καὶ τὸν νοῦν ὁ οἶνος καταβαπτίζει, τὰ δὲ πάθη καὶ τὰς ἥδονάς, ὥσπερ τι σμῆνος μελισσῶν ἐπεγείρει. Ποῖον γὰρ ἄρμα πώλων οὕτως ἀτάκτως φέρεται, ἀποβαλὼν τὸν ἡνίοχον; Ποῖον δὲ πλοῖον ἀ-15 κυβέρνητον, ὑπὸ τῶν κυμάτων, ὡς ἀν τύχη, φερόμενον, οὐκ ἀσφαλέστερον ἔστι τοῦ μεθύοντος;

8. Ἐπὸ τοιούτων κακῶν, ἄνδρες ὅμοι καὶ γυναικες κοινοὺς συστησάμενοι χορούς, δαίμονι οἰνηρῷ τὰς ψυχὰς παραδότες, ἀλλήλους ταῖς ἀκίσι τῶν παθῶν ἀντετίτωσκον. Γέλατες 20 παρ̄ ἀμφοτέρων, ἄσματα αἰσχρά, σχῆματα πορνικά, ἐρεθίζοντα πρὸς ἀσέλγειαν. Γελᾶς, εἰπέ μοι, καὶ τέρπη τέρψιν ἀκόλαστον, δακρύειν δέον καὶ στένειν ἐπὶ τοῖς φθάσασιν; Ἅσματα πόρνης φθέγγη, ἐκβαλὼν τοὺς φαλμοὺς καὶ τοὺς ὕμνους, οὓς ἐδιδάχθης; Κινεῖς πόδας καὶ ἐξάλλη ἐμμανῶς καὶ χορεύεις 25 ἀχόρευτα, δέον τὰ γόνατα κάμπτειν εἰς τὴν προσκύνησιν; Τίνας ὀδύρωμαι; τὰς κόρας τὰς ἀπειρογάμους, ἢ τὰς ἐν τῷ ζυγῷ τοῦ

---

13. Ἡ κοτύλη ἦτο εἶδος πιτοτηρίου πλατέος, ποὺς ὀμοίαζε πρὸς λεκάνην, ἢ μᾶλλον πρὸς τὰς φιάλας τοῦ κρασιοῦ ποὺς ἔχουν πλατεῖαν βάσιν.

τὸ ψυγεῖον μὲ τὰς ἀργυρένιας κάνουλας. Σκύψε πρὸς τὰ κάτω καὶ κύττα τὴν δύστυχον κοιλίαν· παρατήρησε τὸ μέγεθος τοῦ δοχείου, τὸ περιεχόμενον τοῦ δποίου ὑποδέχεται, ὅτι διαθέτει κοιλότητα μιᾶς κοτύλης¹³. Νὰ μὴ κυττᾶς πρὸς τὸ δοχεῖον μὲ τὸ κρασί, πότε θὰ τὸ ἀδειάσῃς, ἀλλὰ πρὸς τὴν κοιλίαν σου, διότι ἔχει κιόλας πληρωθῆ. Διὰ τοῦτο «ἄλλοι-μονον εἰς αὐτοὺς οἱ δποῖοι σηκώνονται ἐνωρὶς τὸ πρωὶ καὶ ἀναζητοῦν δυνατὸν ποτόν, οἱ δποῖοι κάθονται ὡς ἀργὰ καὶ περνοῦν δλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ μεθύσι. Διότι δὲν δίδουν τὴν εὔκαιρίαν εἰς τοὺς ἑαυτούς των νὰ προσέξουν τὰς ἐν-εργείας τοῦ Κυρίου καὶ νὰ κατανοήσουν τὰ ἔργα τῶν χε-ριῶν του. Τὸ κρασὶ θὰ τοὺς φλογώσῃ»¹⁴. Διότι ἡ θερμό-της τοῦ κρασιοῦ ὅταν μεταδοθῇ εἰς τὴν σάρκα, γίνεται ἀναμ-μα τῶν πυρακτωμένων βελῶν τοῦ ἔχθροῦ. Τὸ κρασὶ κατα-βαραθρώνει τὴν λογικὴν καὶ τὸν νοῦν καὶ διεγείρει τὰ πάθη καὶ τὰς τέρψεις, ὡσὰν κάπποιο σμῆνος μελισσῶν. Διότι ποιὸν ἀμάξι ἀλόγων φέρεται τόσον ἄτακτα, ὅταν ἀπορρίψῃ τὸν καβαλλάρην; Ποιὸν ἐπίσης πλοῖον ἀκυβέρνητον, ποὺ ἀπὸ τὰ κύματα φέρεται, ὅπως τύχῃ, δὲν εἶναι πιὸ ἀσφαλὲς ἀπὸ τὸν μέθυσον;

8. "Ἐνεκα τέτοιων κακῶν ἀνδρες μαζὶ καὶ γυναῖκες, ἀφοῦ ὡργάνωσαν κοινούς χορούς καὶ παρέδωσαν τὰς ψυχάς των εἰς τὸν κρασωμένον διάβολον μὲ τὰ βέλη τῶν παθῶν ἐπλήγωσαν δ ἔνας τὸν ἄλλον. Γέλια ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τραγούδια αἰσχρά, χειρονομίαι πορνι-καί, ποὺ ἐρεθίζουν πρὸς ἀκολασίαν. Γελᾶς, πές μου, καὶ εύ-χαριστεῖσαι μὲ ἀκόλαστον τέρψιν, ἐνῷ πρέπει νὰ χύνης δά-κρυα καὶ νὰ ἀναστενάζῃς διὰ τὸ κατάντημα; Τραγουδᾶς πορνικὰ τραγούδια, ἀφοῦ ἀπέρριψες τοὺς ψαλμούς καὶ τοὺς ὕμνους, ποὺ ἔχεις διδαχθῆ; Κουνᾶς τὰ πόδια καὶ πηδᾶς ἔξ-αλλα καὶ χορεύεις αύτὰ ποὺ δὲν χορεύονται, ἐνῷ πρέπει νὰ κλίνης τὰ γόνατα εἰς τὴν προσκύνησιν; Ποίους νὰ κλαύσω;

14. Ἡσ. 5,11.

γάμου κατεχομένας; Αἱ μὲν γὰρ ἐπανῆλθον, τὴν παρθενίαν οὐκ
ἔχουσαι, αἱ δὲ τὴν σωφροσύνην τοῖς ἀνδράσι οὐκ ἐπανήγαγον.
Ἐἳ γὰρ πού τινες καὶ τῷ σώματι τὴν ἀμαρτίαν διέφυγον, ἀλλὰ πάντως γε ταῖς ψυχαῖς τὴν φθορὰν ὑπεδέξαντο. Ταῦτά μοι
5 καὶ περὶ τῶν ἀρρένων εἰρήσθω. Εἶδε κακῶς, ἔθεάθη κακῶς.
«Ο ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἥδη ἐμοίχευσεν». Εἴ
αἱ ἀπὸ ταῦτομάτον συντυχίαι τοῖς περιέργως κατασκοποῦ-
σι τοσοῦτον ἔχουσι κίνδυνον, αἱ κατ' ἐπιτήδευσιν ἀπαντήσεις,
ῶστε εἰδεῖν γυναικας ἀσχημονούσας ὑπὸ τῆς μέθης καὶ κα-
10 τασχηματιζομένας πρὸς ἔκλυσιν, καὶ μέλη τεθρυμμένα ἀδού-
σας, δυνάμενα καὶ μόνον ἀκουσθέντα πάντα οἰστρον ἡδονῆς
ἐμποιῆσαι τοῖς ἀκολάστοις, τί ἐροῦσιν ἢ τί ἀπολογήσονται,
ἐκ τοιούτων θεαμάτων μνοίων ἐσμὸν τῶν κακῶν συλλεξάμενοι;
Οὐχ, ὡς διὰ τοῦτο ἐμβλέψαντες, ἵνα τὰς ἐπιθυμίας ἐγείρωσιν;
15 Οὐκοῦν ὑπόδικοί εἰσι, κατὰ τὴν ἀπαραίτητον ἀπόφασιν τοῦ
Κυρίου, τῷ κρίματι τῆς μοιχείας. Πῶς ὑμᾶς ἡ πεντηκοστὴ ὑ-
ποδέξεται, οὕτω τοῦ πάσχα καθυβρισθέντος; Ἡ πεντηκοστὴ
τοῦ Πνεύματος ἔσχε τοῦ ἁγίου τὴν ἐναργῆ καὶ πᾶσι γνωρίμην
ἐπιδημίαν· σὺ δὲ προλαβὼν, σεαυτὸν οἰκητήριον τοῦ ἀντικει-
20 μένου ἐποίησας πνεύματος καὶ ἐγένοντο ναὸς εἰδώλων, ἀντὶ τοῦ
γενέσθαι ναὸς Θεοῦ διὰ τῆς ἐνοικήσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ
ἁγίου. Ἐπεσπάσω τὴν ἀρὰν τοῦ προφήτου, εἰπόντος ἐκ προσώ-
που τοῦ Θεοῦ δτι «Στρέψω τὰς ἑορτὰς αὐτῶν εἰς πένθος». Πῶς
25 τῶν οἰκετῶν ἄρξετε, αὐτοὶ δουλεύοντες ἐπιθυμίαις ἀνοίγ-
τοις καὶ βλαβεραῖς ὡς ἀνδράποδα; Πῶς τοὺς παῖδας νουθε-
τήσετε, ἀνουθέτητον ζωὴν καὶ ἀδιάτακτον ζῶντες; Τί οὖν;

15. Ματθ. 5,28.

16. Ρωμ. 8,11.

Τὰ ἀνύπανδρα κορίτσια ἢ τὰς ὑπάνδρους γυναικας; Διότι τὰ μὲν κορίτσια ἐπέστρεψαν, ἀφοῦ ἔχασαν τὴν παρθενίαν, αἱ δὲ γυναικες δὲν ἐπανέφεραν τὴν συζυγικὴν πίστιν εἰς τοὺς ἄνδρας. Ἐὰν δηλαδὴ μερικαὶ διέφυγαν τὴν σωματικὴν ἀμαρτίαν, ἔξαπαντος ὅμως ἐδέχθησαν τὴν φθορὰν εἰς τὰς ψυχάς των. Αὐτά, παρακαλῶ, ἴσχύουν καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας. Ἐκύτταξε πονηρὰ καὶ ἐκυττάχθη πονηρά. «Αὔτὸς ποὺ ἐκύτταξε γυναικα καὶ τὴν ἐπόθησε, διέπραξε κιόλας τὴν μοιχείαν»¹⁶. Ἐὰν αἱ κατὰ τύχην συναντήσεις δι' αὐτοὺς ποὺ κυττάζουν περίεργα περικλείουν τόσον μεγάλον κίνδυνον, αἱ σκόπιμοι συναντήσεις, ὡστε νὰ ἰδοῦμεν γυναικας ποὺ ἀπὸ τὴν μέθην ἀσχημονοῦν καὶ συμμορφώνονται καταλλήλως δι' ἀκολασίαν, καὶ τραγουδοῦν περιπαθῆ τραγούδια, ποὺ ἡμποροῦν καὶ μόνον ὅταν ἀκουσθοῦν νὰ προκαλέσουν κάθε αἰστρον ἡδονῆς εἰς τοὺς ἀκολάστους, τί θὰ εἴπουν ἢ τί θὰ ἀπολογηθοῦν αὐτοὶ ποὺ ἐμάζευσαν ἀπὸ τὰ τέτοια θεάματα πλῆθος κακῶν; Δὲν ἐκύτταξαν ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον αὐτόν, διὰ νὰ διεγείρουν τὰς ἐπιθυμίας; Εἶναι ὑπεύθυνοι μοιχείας λοιπόν, σύμφωνα μὲ τὴν ἀμείλικτον ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου. Πῶς θὰ σᾶς ὑποδεχθῇ ἡ Πεντηκοστή, ὅταν ἔτσι τὸ Πάσχα ἔξυβρίσθῃ; Τὴν Πεντηκοστὴν ἔγινεν ἡ γνωστὴ εἰς ὅλους καθαρὰ ἐπιδημία τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ἐσύ ὅμως ἐπρόλαβες καὶ ἔκαμες τὸν ἔαυτόν σου κατοικητήριον τοῦ ἀντιθέτου πνεύματος καὶ ἔγινες ναὸς τῶν εἰδώλων, ἀντὶ νὰ γίνης ναὸς τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἐνοίκησιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος¹⁸. Ἐπέσυρες τὴν κατάραν τοῦ προφήτου δὲ διποῖος εἴπεν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ὅτι «θὰ μεταβάλω τὰς ἐορτάς των εἰς ἐορτὰς πένθουσ»¹⁷. Πῶς θὰ κυβερνήσετε τοὺς ὑπηρέτας, ὅταν σεῖς οἱ ἴδιοι δουλεύετε, σὰν σκλαβάκια, εἰς τὰς βλακώδεις καὶ βλαβερὰς ἐπιθυμίας; Πῶς θὰ νουθετήσετε τὰ παιδιά, ὅταν ζῆτε ζωὴν χωρὶς νουθεσίαν καὶ ἀτακτον;

Ἐν τούτοις ὑμᾶς καταλείπω; Ἀλλὰ φοβοῦμαι, μήπως ὁ μὲν ἀνυπότακτος στραγγότερος γένηται, ὁ κατανενυγμένος τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ. «Ἴαμα γάρ, φησί, καταπαύσει ἄμαρτίας μεγάλας». Ἡ νηστεία τὴν μέθην θεραπευσάτω, φαλ-
 5 μὸς τὴν αἰσχρὰν μελῳδίαν, δάκρυνον γενέσθω τοῦ γέλωτος ἴα-
 μα, ἀντὶ τῆς ὀρχήσεως τὸ γόνυν κλινέσθω, ἀντὶ τοῦ κρότου τῶν
 χειρῶν τὸ στῆθος τυπτέσθω, ἀντὶ τοῦ κόσμου τῆς ἐσθῆτος ἡ
 ταπείνωσις. Ἐπὶ πᾶσιν ἡ ἐλεημοσύνη ἔξαγοραζέτω σε ἀπὸ
 τῆς ἄμαρτίας. «Ἄντρον γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ὁ ἴδιος αὐτοῦ πλοῦτος».

10 Πολλοὺς ἐργάτευσον τῶν θλιβομένων εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς
 προσευχῆς, εἰ ἄρα σοι ἀφεθήσεται ἡ ἐπίνοια τῆς κακίας. «Οτε
 «Ἐκάθισεν δὲ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ ἀνέστησαν παῖςειν»,
 ἡ δὲ παιδιὰ αὐτῶν εἰδωλολατρία ἦν, τότε οἱ Λευΐται κατὰ
 τῶν ἀδελφῶν ἔαντοὺς ἔξοπλίσαντες, εἰς ἱερωσύνην τὰς χεῖρας
 15 ἔαντῶν ἐτελείωσαν. Καὶ ὑμῖν τοίνυν τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύ-
 ριον, δσοι νῦν ἐπεστυγγάσατε ἐπὶ τῇ ἀσχημοσύνῃ τῶν κατα-
 γνωσθέντων, ἐκεῖνο διαστελλόμεθα· ἐὰν μὲν ἴδητε μετανοοῦν-
 τας ἐπὶ τῇ ἀτοπίᾳ τῶν πεπραγμένων, συμπαθήσατε ὡς οἰκείοις
 μέλεσι νενοσηκόσιν, ἐὰν δὲ ἀπανθαδιαζομένους καὶ κατα-
 20 φρονοῦντας τῆς ὑμετέρας ἐπ' αὐτοῖς λύπης, «Ἐξέλθετε ἐκ μέσου
 αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἀπτεσθε», ἵνα οὕτως
 οἱ μὲν ἐντραπέντες εἰς ἐπίγνωσιν ἔλθωσι τῆς οἰκείας κακίας,
 ὑμεῖς δὲ τοῦ ζήλου τοῦ Φινεὲς τὸν μισθὸν ὑποδέξησθε, διὰ τῆς
 δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 25 ὃς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

18. Β' Κορ. 2,7.

19. Ἔκκλ. 10,4.

20. Δαν. 4,24.

21. Παροιμ. 13,8.

Τί λοιπόν; θὰ σᾶς ἔγκαταλείψω εἰς αὐτά; Ὁλλὰ φοβᾶμαι μήπως δὲ ἀνυπότακτος γίνη ἀναιδέστερος καὶ δὲ λυπημένος καταστραφῆ μὲ τὴν περισσοτέραν λύπην¹⁸. Διότι «ἡ θεραπεία, λέγει, θὰ σταματήσῃ τὰ μεγάλα κακά»¹⁹. Ἡ νηστεία νὰ θεραπεύσῃ τὴν μέθην, δὲ ψαλμὸς τὸ αἰσχρὸν τραγούδι, τὰ δάκρυα νὰ γίνουν ἡ θεραπεία τοῦ γέλιου, καὶ ἀντὶ τοῦ χοροῦ τὸ γόνατο νὰ κλίνῃ, ἀντὶ τὰ χέρια νὰ κτυποῦν παλαμάκια, νὰ κτυποῦν τὸ στῆθος, καὶ ἀντὶ τοῦ στολισμοῦ τοῦ ἐνδύματος ἡ ταπείνωσις. Καὶ ἐπάνω ἀπ’ ὅλα ἡ ἐλεημοσύνη νὰ σὲ ἔξαγοράζῃ ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν²⁰. Διότι «σωτηρία τοῦ ἀνδρὸς εἶναι δὲ ἴδιος δὲ πλοῦτός του»²¹. Νὰ προσλάβῃς ἔργάτας εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς προσευχῆς πολλοὺς ἀπ’ αὐτοὺς ποὺ λυποῦνται, μήπως σοῦ συγχωρηθῇ τὴν κακία ποὺ ἐπενόησες καὶ διέπραξες. "Οταν «δὲ λαὸς ἐκάθισε διὰ νὰ φάγῃ καὶ νὰ πιῇ καὶ μετὰ ἐσηκώθησαν διὰ νὰ διασκεδάσουν»²², καὶ ἡ διασκέδασίς των ἤταν εἰδωλολατρία, τότε οἱ Λευΐται, ἀφοῦ ἔχωπλίσθησαν ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν, καθιερώθησαν. Καὶ εἰς σᾶς λοιπὸν οἱ δόποιοι φοβεῖσθε τὸν Κύριον, δοσοὶ δηλαδὴ τώρα ἐθλίβητε διὰ τὴν αἰσχρότητα αὐτῶν ποὺ ἔχουν κατακριθῆ, παραγγέλλομεν τοῦτο· ἐάν μὲν τοὺς ἰδῆτε νὰ μετανοοῦν διὰ τὴν ἀπρέπειαν τῶν δοσῶν ἔχουν διαπράξει, νὰ τοὺς συμπαθήσετε ὥστὲν ἀρρωσταὶ ἴδικά σας μέλη, ἐάν δὲ νὰ γίνωνται αὐθάδεις καὶ νὰ κοροϊδεύουν τὴν λύπην σας, διὰ λογαριασμὸν τους, τότε, «φύγετε ἀπὸ ἀνάμεσά των καὶ ἀπομακρυνθῆτε καὶ μὴ ἔγγίζετε ἀκάθαρτον»²³, διὰ νὰ συνέλθουν ἔτσι ἀπὸ τὴν κακίαν τους αὐτοὶ ἀφοῦ ἐντραποῦν. Ἐσεῖς δὲ νὰ λάβετε τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ζήλου τοῦ Φινεές κατὰ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν δόποιον πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

22. Ἔξοδ. 32,6.

23. Ἡσ. 52,11· Β' Κοριν. 6,17.

*ΟΜΙΛΙΑ
ΕΙΣ ΤΟ· «ΠΡΟΣΕΧΕ ΣΕΑΥΤΩ»*

1. Τοῦ λόγου τὴν χρῆσιν δέδωκεν ἡμῖν ὁ κτίσας ἡμᾶς Θεός, ἵνα τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν ἀλλήλοις ἀποκαλύπτωμεν καὶ διὰ τὸ κοινωνικὸν τῆς φύσεως ἔκαστος τῷ πλησίον μεταδιδῶμεν, ὥσπερ ἐκ τινων ταμείων, τῶν τῆς καρδίας κρυπτῶν, 5 προφέροντες τὰ βουλεύματα. Εἰ μὲν γὰρ γυμνῇ τῇ ψυχῇ διεξῶμεν, εὐθὺς ἀν ἀπὸ τῶν νοημάτων ἀλλήλοις συνεγινόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ παραπετάσματι τῇ σαρκὶ καλυπτομένῃ ἡμῶν ἡ ψυχὴ τὰς ἐννοίας ἐργάζεται, δημάτων δεῖται καὶ ὄνομάτων πρὸς τὸ δημοσιεύειν τὰ ἐν τῷ βάθει κείμενα. Ἐπειδὰν οὖν ποτε 10 λάβηται φωνῆς σημαντικῆς ἡ ἐννοία ἡμῶν, ὥσπερ πορθμείῳ τινὶ τῷ λόγῳ ἐποχούμενῃ, διαπερῶσα τὸν ἀέρα, ἐκ τοῦ φθεγγομένου μεταβαίνει πρὸς τὸν ἀκούοντα· κανὸν μὲν εὔρη γαλήνην βαθεῖαν καὶ ἡσυχίαν, ὥσπερ λιμέσιν εὐδίοις καὶ ἀχειμάστοις ταῖς ἀκοαῖς τῶν μανθανόντων ὁ λόγος ἐγκαθισμίζεται· ἐὰν δὲ οἷον 15 ζάλη τις τραχεῖα ὁ παρὰ τῶν ἀκούοντων θόρυβος ἀντιπνεύσῃ, ἐν μέσῳ τῷ ἀέρι διαλυθεὶς ἐνανάγησε. Ποιήσατε τοίνυν γαλήνην τῷ λόγῳ διὰ τῆς σιωπῆς. Ἰσως γὰρ ἂν τι φανείη χρήσιμον ἔχων τῶν ἀγωγίμων. Δυσθήρατός ἐστιν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, ἀφανίως δυνάμενος ἐκφεύγειν τοὺς μὴ προσέχοντας, οὕτω τοῦ 20 Πνεύματος οἰκονομήσαντος συνεσταλμένον αὐτὸν εἶναι καὶ βραχὺν, ὥστε πολλὰ ἐν δλίγοις δηλοῦν, καὶ διὰ συντομίαν εὑκολον εἶναι τῇ μνήμῃ παρακατασχέσθαι. Καὶ γὰρ φύσει ἀρετὴ λόγου,

ΟΜΙΛΙΑ
ΕΙΣ ΤΟ· «ΠΡΟΣΕΧΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΣΟΥ»¹

1. 'Ο Θεὸς ποὺ μᾶς ἔπλασε μᾶς ἔδωσε τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου, διὰ νὰ φανερώνωμεν ὁ ἔνας εἰς τὸν ἄλλον τὰς σκέψεις τῶν καρδιῶν καὶ νὰ μεταδίδωμεν ὁ καθένας εἰς τὸν πλησίον, λόγῳ τῆς κοινωνικότητος τῆς φύσεως, ὡσὰν ἀπὸ κάποια ταμεῖα, προσφέροντες τὰς σκέψεις ἀπὸ τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας. Διότι ἔὰν ἔζουσαμεν μὲ γυμνήν ἀπὸ τὸ σῶμα τὴν ψυχήν, ἀμέσως θὰ ἐπεκοινωνούσαμεν μεταξύ μας διὰ τῶν σκέψεων. 'Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ψυχή μας διανοεῖται καλυπτομένη ἀπὸ τὸ παραπέτασμα τῆς σαρκός, ἔχει διάγκη ἀπὸ λόγια καὶ δύνοματα διὰ νὰ ἀνακοινώνῃ αὐτὰ ποὺ κείνται εἰς τὸ βάθος της. "Οταν λοιπὸν ἡ σκέψις ἐκφρασθῇ διὰ φωνῆς, αὐτὴ μεταβαίνει ἀπὸ τὸν δύμιλητὴν πρὸς αὐτὸν ποὺ τὸν ἀκούει, ἀφοῦ διασχίσῃ τὸν ἀέρα, φερομένη διὰ τοῦ λόγου, ὡσὰν διὰ πτορθμείου. Καὶ ἔὰν μὲν εὔρῃ ἄκρων γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, ὡσὰν εἰς γαλήνια καὶ ἀχείμαστα λιμάνια, ὁ λόγος ἀγκυροβολεῖ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροστῶν. 'Ἐὰν ὅμως, ὡσὰν κάποια σφιδρὰ θύελλα, ὁ θόρυβος τῶν ἀκουόντων πνεύσῃ ἀντίθετα, τότε ὁ λόγος ναυαγεῖ, διαλυόμενος εἰς τὸν ἀέρα. Διὰ τῆς σιωπῆς λοιπὸν κάμετε ἡσυχίαν χάριν τοῦ λόγου. Διότι ἵσως κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ φέρει σᾶς φανῆ χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον. 'Ο λόγος τῆς ἀληθείας εἶναι δύσκολον θήραμα, διότι εὔκολα ἡμπτορεῖ νὰ ξεφύγῃ αὐτοὺς ποὺ δὲν προσέχουν, ἀφοῦ ἔτσι τὸ Πνεῦμα οἰκονόμησε νὰ εἶναι σύντομος καὶ βραχύς, ὡστε νὰ δηλώνῃ πολλὰ εἰς ὀλίγα καὶ μὲ τὴν συντομίαν νὰ εἶναι εὔκολον νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν μνήμην. "Αλλωστε

μήτε ἀσαφείᾳ κρύπτειν τὰ σημαινόμενα, μήτε περιττὸν εἶναι καὶ μάταιον εἰκῇ τοῖς πράγμασι περιφρέοντα. Ὁποῖος οὖν δή ἐστι καὶ δ ἀρτίως ἡμῖν ἐκ τῶν Μωυσέως βίβλων ἀνεγνωσμένος λόγος, οὗ μέμνησθε πάντως οὗ γε φιλόπονοι, πλὴν εἰ μή που διὰ 5 βραχύτητα παρέδραμεν ὑμῶν τὰς ἀκοάς. Ἐχει δὲ ἡ λέξις οὕτως. «Πρόσεχε σεαυτῷ μή ποτε γένηται ὁῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα». Εἴκολοί ἐσμεν πρὸς τὰς κατὰ διάνοιαν ἀμαρτίας οἱ ἄνθρωποι. Διόπερ δ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, εἰδὼς δτι τὸ πλεῖστον τῆς ἀμαρτίας ἐν τῇ δρμῇ πληροῦ-
10 ται τῇ κατὰ πρόθεσιν, τὴν ἐν τῷ ἥγεμονικῷ καθαρότητα πρώτην ἡμῖν διετάξατο. Ὡ γὰρ μάλιστα προχείρως ἔξαμαρτάνομεν, τοῦτο πλείονος φυλακῆς καὶ ἐπιμελείας ἡξίωσεν. Ὡσπερ γὰρ τῶν σωμάτων τὰ ἀσθενέστερα οἱ προμηθέστεροι τῶν ἰατρῶν ταῖς προφυλακτικαῖς ὑποθήκαις πόρρωθεν ἀσφαλίζονται, οὕ-
15 τως δ κοινὸς κηδεμῶν καὶ ἀληθινὸς τῶν ψυχῶν ἰατρός, δ μάλιστα ἡμῶν οἰδε πρὸς ἀμαρτίαν δλισθηρότερον, τοῦτο ἴσχυροτέραις προκατελάβετο φυλακαῖς. Αἱ μὲν γὰρ διὰ τοῦ σώματος πράξεις καὶ χρόνου δέονται, καὶ εὐκαιρίας, καὶ καμάτων, καὶ συνεργῶν, καὶ τῆς λοιπῆς χορηγίας. Αἱ δὲ τῆς διανοίας κινή-
20 σεις ἀχρόνως ἐνεργοῦνται, ἀκόπως ἐπιτελοῦνται, ἀπραγματεύτως συνίστανται, πάντα καιρὸν ἐπιτήδειον ἔχουσι! Καὶ πού τις τῶν σοβαρῶν καὶ κατωφρυνωμένων ἐπὶ σεμνότητι, πλάσμα σωφροσύνης ἔξωθεν περικείμενος, ἐν μέσοις καθεξόμενος πολλάκις τοῖς ἐπ' ἀρετῇ αὐτὸν μακαρίζουσιν, ἀπέδραμε τῇ διανοίᾳ πρὸς
25 τὸν τῆς ἀμαρτίας τόπον ἐν τῷ ἀφανεῖ τῆς καρδίας κινήματι. Εἰδε τῇ φαντασίᾳ τὰ σπουδαῖόμενα, ἀνετυπώσατό τινα διμίλιαν οὐκ εὐπρεπῆ, καὶ δλως ἐν τῷ κρυφαίῳ τῆς καρδίας ἐργα-

ή φυσική ἀρετή τοῦ λόγου είναι μήτε νὰ κρύπτη μὲ τὴν ἀσάφειαν τὰ ἐκφραζόμενα μήτε νὰ πλημμυρίζῃ ἀπὸ λέξεις περιττὰς καὶ πράγματα μάταια. Τέτοιος λοιπὸν είναι καὶ ὁ λόγος αὐτὸς ποὺ τώρα ἔχει ἀναγνωσθῆ ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως. "Οσοι βέβαια εἰσθε φιλομαθεῖς νὰ ἐνθυμῆσθε αὐτόν, ἐκτὸς ἂν κάπου διέφυγε τὴν ἀκοήν σας, λόγῳ τῆς βραχύτητος. 'Ο λόγος κάπως ἔτσι ἔχει· «πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ποτε γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα». 'Ημεῖς οἱ ἀνθρωποι εἴμεθα εὔκολοι εἰς τὰς ἀμαρτωλὰς σκέψεις. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς αὐτὸς ποὺ κατ' ἴδιαν ἔπλασε τὰς καρδίας μας², ἐπειδὴ ἔγνωριζε πολὺ καλὰ ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀμαρτίας συντελεῖται εἰς τὴν κατὰ διάθεσιν ὁρμήν, μᾶς ὡρισεν ὡς πρωταρχικὴν καθαρότητα αὐτὴν τῆς διανοίας. Διότι αὐτὸς μὲ τὸ δόποιον πολὺ πιὸ εὔκολα διαπράττομεν τὴν ἀμαρτίαν, δι' αὐτὸς ἡξίωσε περισσοτέραν προφύλαξιν καὶ ἐπιμέλειαν. "Οπως δηλαδὴ οἱ προνοητικοὶ ἀπὸ τοὺς Ιατροὺς ἀσφαλίζουν τὰ ἀσθενέστερα σώματα μὲ τὰς προληπτικὰς συνταγάς, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ είναι προστάτης ὅλων καὶ ἀληθινὸς Ιατρὸς τῶν ψυχῶν, μὲ ίσχυροτέρας προφυλάξεις ἔξησφάλισεν αὐτὸς ποὺ ἔγνωριζεν ὅτι είναι εἰς ήμᾶς περισσότερον δλισθηρὸν πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Διότι αἱ πράξεις ποὺ γίνονται μὲ τὸ σῶμα χρειάζονται καὶ χρόνου καὶ εὔκαιρίαν καὶ κόπους καὶ συνεργάτας καὶ ἄλλην βοήθειαν. Αἱ κινήσεις δῆμος τῆς διανοίας ἐνεργοῦνται ὀχρόνως, ἐπιτελοῦνται χωρὶς κόπουν, σχηματίζονται εὔκολα καὶ ἔχουν δλον τὸν καιρὸν κατάλληλον. Μάλιστα κάποτε κάποιος ἀπὸ τοὺς σπουδαίους καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ὑπερηφανεύονται διὰ σεμνότητα, περιβαλλόμενος ἔξωτερικὰ δόμοιώμα σωφροσύνης καὶ καθήμενος ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς ποὺ συχνὰ τὸν μακαρίζουν διὰ τὴν ἀρετὴν του, τρέχει γρήγορα μὲ τὴν σκέψιν πρὸς τὸν τόπον τῆς ἀμαρτίας, μὲ τὴν ἀφανῆ ἐνέργειαν τῆς καρδίας. Εἶδε μὲ τὴν φαντασίαν τὰ μελετώμενα, ἐφαντάσθη κάποιαν ἀπρεπῆ συναναστροφήν καὶ γενικῶς εἰς τὸ κρυφὸν ἐργαστήριον τῆς καρδίας μὲ τὸ νὰ ζω-

στηρίω, ἐναργῆ ἐν ἔαυτῷ τὴν ἡδονὴν ζωγραφήσας, ἀμάρτυρον
ἔσω τὴν ἀμαρτίαν εἰργάσατο, ἄγνωστον πᾶσιν, ἐως ἂν ἔλθῃ ὁ
ἀποκαλύπτων τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερῶν τὰς βου-
λὰς τῶν καρδιῶν. |Φύλαξαι οὖν «Μή ποτε γένηται ὅῆμα κρυ-
5 πτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα». «Ο γάρ ἐμβλέψας γνωσκὸν πρὸς
τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἥδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». Διότι αἱ
μὲν τοῦ σώματος πράξεις ὑπὸ πολλῶν διακόπτονται, ὁ δὲ κατὰ
πρόθεσιν ἀμαρτάνων, τῷ τάχει τῶν νοημάτων συναπαρτιζο-
μένην ἔχει τὴν ἀμαρτίαν. «Οπον οὖν δέν τὸ παράπτωμα, τα-
10 χεῖα δέδοται ἡμῖν ἡ φυλακή. Διαμαρτύρεται γάρ, «Μή ποτε
γένηται ὅῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα». Μᾶλλον
δὲ ἐπ’ αὐτὴν τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν ἀναδράμωμεν.

2. «Πρόσεχε, φησί, σεαυτῷ». Τῶν ζώων ἔκαστον παρὰ
τοῦ τὰ πάντα συστησαμένου Θεοῦ οἴκοθεν ἔχει τὰς ἀφορμὰς
15 πρὸς τὴν φυλακὴν τῆς οἰκείας συστάσεως. Καὶ εὔροις ἄν, εἰ κα-
ταμάθοις ἐπιμελῶς, τῶν ἀλόγων τὰ πλεῖστα ἀδίδακτον ἔχον-
τα τὴν πρὸς τὸ βλάπτον διαβολήν, καὶ φυσικῆς τινι πάλιν ὀλκῆς
πρὸς τὴν τῶν ὠφελούντων ἀπόλαυσιν ἐπειγόμενα. Διὸ καὶ ἡμῖν
δὲ παιδεύων ἡμᾶς Θεὸς τὸ μέγα τοῦτο παράγγελμα δέδωκεν,
20 ἵνα ὅπερ ἔκείνοις ἐκ φύσεως, τοῦτο ἡμῖν ἐκ τῆς τοῦ λόγου βο-
ηθείας προσγένηται, καὶ ὅπερ κατορθοῦται τοῖς ἀλόγοις ἀνε-
πιστάτως, τοῦτο παρ’ ἡμῶν ἐπιτελῆται διὰ τῆς προσοχῆς καὶ
τῆς συνεχοῦς τῶν λογισμῶν ἐπιστάσεως· καὶ φύλακες ὅμεν
ἀκριβεῖς τῶν παρὰ Θεοῦ δεδομένων ἡμῖν ἀφορμῶν, φεύγοντες
25 μὲν τὴν ἀμαρτίαν, ὥσπερ τὰ ἄλογα φεύγει τῶν βρωμάτων τὰ

γραφήσῃ μέσα του καθαράν τὴν ἡδονήν, διέπραξε ἐσωτερικὰ τὴν ἄμαρτίαν ποὺ δὲν ἀποδεικνύεται καὶ ποὺ θὰ μείνη ἄγνωστος εἰς ὅλους ὡς τότε ποὺ θὰ ἔλθῃ αὐτὸς ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώνει τὰς σκέψεις τῶν καρδιῶν³. «Φυλάξου λοιπὸν μὴ τυχὸν κάποτε σκέψις κρυφῇ εἰς τὴν καρδίαν σου γίνῃ ἄμαρτία». Διότι «αὐτὸς ποὺ κυττάζει γυναῖκα μὲ πονηρὰν ἐπιθυμίαν εἶναι σὰν νὰ ἐμοίχευσε κιόλας εἰς τὴν καρδίαν του»⁴. Διότι αἱ πράξεις τοῦ σώματος διακόπτονται ἀπὸ πολλούς, αὐτὸς ὅμως ποὺ ἄμαρτάνει μὲ τὴν σκέψιν, μὲ τὴν ταχύτητα τῶν διανοημάτων ἔχει ὀλοκληρώσει τὴν ἄμαρτίαν. «Οπου λοιπὸν τὸ παράπτωμα εἶναι ταχύ, ταχεῖα μᾶς ἔδόθη καὶ ἡ φρούρησις. Δηλαδὴ διακηρύσσεται ἐντόνως· «μή ποτε γένηται βῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα». Καλύτερα ὅμως νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου.

2. «Πρόσεχε, λέγει, τὸν ἑαυτόν σου». Καθένα ἀπὸ τὰ ζῶα ἔχει ἐκ φύσεως ἀπὸ τὸν Θεὸν ποὺ ἔδημιούργησε τὰ πάντα, τὰς ἀφορμὰς διὰ τὴν προστασίαν τῆς ὑπάρξεώς του. Καὶ θὰ εὔρῃς ἐὰν ἐπιμελῶς παρατηρήσῃς ὅτι τὰ πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα δὲν ἔχουν διδαχθῆ τὴν προφύλαξιν πρὸς αὐτὸ ποὺ βλάπτει, καὶ ὅτι μὲ κάποιαν πάλιν φυσικὴν ἔλξιν σπεύδουν πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ωφελίμων. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ποὺ μᾶς παιδαγωγεῖ ἔδωκε τὸ μεγάλο τοῦτο παράγγελμα, διὰ νὰ προστεθῇ καὶ εἰς ἡμᾶς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς λογικῆς αὐτὸ τὸ ὄποιον ἐκ φύσεως ἔχουν ἔκεινα. Καὶ αὐτὸ ποὺ εἰς τὰ ζῶα κατορθώνεται χωρὶς καμμίαν ἐπιστασίαν, αὐτὸ εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιτελῇται διὰ τῆς προσοχῆς καὶ τῆς συνεχοῦς ἐπιβλέψεως τῶν λογισμῶν. Καὶ νὰ εἴμεθα πιστοὶ φύλακες τῶν ἐντολῶν ποὺ μᾶς ἔχουν διθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὸ νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἄμαρτίαν, ὅπως τὰ ζῶα ἀποφεύγουν τὰ δηλητήρια ἀπὸ τὰς τροφὰς

4. Ματθ. 5,28.

δηλητήρια, διώκοντες δὲ τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ κάκεῖνα μεταδιώκει τῆς πόσις τὸ τρόφιμον. «Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ», ἵνα δυνατὸς ἂς διακρίνειν τὸ βλάπτον ἀπὸ τοῦ σώζοντος. Ἐπειδὴ δὲ διπλοῦν τὸ προσέχειν· τὸ μέν, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἐνατενίζειν τοῖς ὅρατοῖς, τὸ δέ, τῇ νοερῷ τῆς ψυχῆς δυνάμει ἐπιβάλλειν τῇ θεωρίᾳ τῶν ἀσωμάτων· ἐὰν μὲν ἐπὶ τῆς τῶν ὀθφαλμῶν ἐνεργείας κεῖσθαι εἴπωμεν τὸ παράγγελμα, εὐθὺς αὐτοῦ τὸ ἀδύνατον ἀπελέγξομεν. Πῶς γὰρ ἢν τις δλον ἔαυτὸν τῷ ὀφθαλμῷ καταλάβοι; Οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐφ' ἔαυτὸν ὁ ὀφθαλμὸς κέχορηται 10 τῷ ὅρᾳ· οὐ κορυφῆς ἐφικνεῖται, οὐ τὰ νῶτα οἰδεν, οὐ πρόσωπα, οὐ τὴν ἐν τῷ βάθει τῶν σπλάγχνων διάθεσιν. Ἀσεβὲς οὖν τὸ λέγειν ἀδύνατα εἶναι τὰ τοῦ Πνεύματος παραγγέλματα. Λείπεται τοίνυν ἐπὶ τῆς κατὰ νοῦν ἐνεργείας τοῦ προστάγματος ἔξακούειν. «Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ»· τουτέστι, πανταχόθεν σεαυτὸν περισκόπει. Ἀκοίμητον ἔχε πρὸς τὴν σεαυτοῦ φυλακὴν τὸ τῆς ψυχῆς ὅμμα. Ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις. Κεκρυμμένοι βρόχοι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ πολλαχόθεν καταπεπήγασι. Πάντα οὖν περισκόπει, «Ἴνα σώζῃ ὥσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ ὥσπερ δρυεον ἐκ παγίδος». Ἡ μὲν γὰρ δορκὰς ἀνάλωτός ἐστι 20 τοῖς βρόχοις δι' ὀξύτητα τῆς ὅράσεως, δθεν καὶ ἐπώρυνμός ἐστι τῆς οἰκείας δξυδερκίας, τὸ δὲ δρυεον κούφω τῷ πτερῷ ὑψηλότερον τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἀγρευόντων, ὅταν προσέχῃ, γίνεται. «Ορα οὖν μὴ χείρων φανῆς τῶν ἀλόγων πρὸς τὴν σεαυτοῦ φυλακὴν μή ποτε ταῖς παγίσιν ἀλούς, θήραμα γένη τοῦ διαβόλου, 25 ἔξωγρημένος ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

3. «Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ»· τουτέστι, μήτε τοῖς σοῖς, μήτε τοῖς περὶ σέ, ἀλλὰ σεαυτῷ μόνῳ πρόσεχε. Ἄλλο γάρ

5. Παροιμ. 6,5.

6. Β' Τιμ. 2,26.

καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν δικαιοσύνην, ὅπως ἔκεινα ἐπιζητοῦν τὸ φαγώσιμον ἀπὸ τὴν χλόην. «Πρόσεχε, λοιπόν, σεαυτῷ», διὸς νὰ γίνηται ἵκανὸς νὰ διακρίνῃς τὸ βλαβερὸν ἀπὸ τὸ σωτήριον. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ νὰ προσέχῃ κανεὶς σημαίνει δύο πράγματα, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ νὰ προστηλώνῃ τὰ σωματικὰ μάτια εἰς τὰ ὄρατά, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ νὰ ἐπιβάλλῃ μὲ τὴν νοερὰν δύναμιν τῆς ψυχῆς τὴν θεωρίαν τῶν ἀσωμάτων, ἐὰν μὲν εἴπωμεν ὅτι τὸ παράγγελμα ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ὁφθαλμῶν, τότε ἀμέσως θὰ ἐλέγξωμεν τὸ ἀνεφάρμοστον αὐτοῦ. Διότι πῶς θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς μὲ τὸν ὁφθαλμὸν νὰ ἴδῃ ὀλόκληρον τὸν ἑαυτόν του; Μάλιστα οὔτε ὁ ἴδιος ὁ ὁφθαλμὸς χρησιμοποιεῖ τὴν ὄρασιν διὰ τὸν ἑαυτόν του. Δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν κορυφήν, δὲν γνωρίζει τὰ νῶτα, οὔτε τὰ πρόσωπα, οὔτε τὴν διάθεσιν ποὺ εἶναι εἰς τὸ βάθος τῶν σπλάγχνων. Ἀρα εἶναι ἀσέβεια νὰ λέγωμεν ὅτι δὲν ἰσχύουν τὰ παραγγέλματα τοῦ ἄγίου Πνεύματος. Ὅπολείπεται λοιπὸν νὰ κατανοοῦμεν τὴν προσταγὴν εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ νοῦ. «Πρόσεχε, λοιπόν, σεαυτῷ». Δηλαδὴ ἀπὸ παντοῦ νὰ παρατηρῇς προσεκτικὰ τὸν ἑαυτόν σου. Νὰ ἔχῃς ἄγρυπνον τὸ ὅμμα τῆς ψυχῆς σου διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἑαυτοῦ σου. Κρυφαὶ παγίδες ἔχουν στηθῆ παντοῦ ἀπὸ τὸν ἔχθρόν. Προσεκτικὰ νὰ παρατηρῇς τὸ κάθε τι λοιπόν, «διὰ νὰ γλυτώνῃς σὰν τὸ ζαρκάδι ἀπὸ τὰ δόκανα καὶ σὰν πτηνὸν ἀπὸ τὴν παγίδα»⁵. Διότι τὸ μὲν ζαρκάδι λόγω τῆς ὁξυτάτης ὄράσεως δὲν συλλαμβάνεται εἰς τὰ δόκανα, διὰ τοῦτο φέρει καὶ τὴν ἐπωνυμίαν δορκάς διὰ τὴν ὁξυδέρκειαν του, τὸ δὲ πτηνὸν μὲ τὰ ἐλαφρὰ πτερά του πετᾶ ύψηλότερα ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν κυνηγῶν, ὅταν προσέχῃ. Κύττα λοιπὸν μὴ φανῆς κατώτερος ἀπὸ τὰ ἀλογαζῶα εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἑαυτοῦ σου, διὰ νὰ μὴ κάποτε, ἀφοῦ συλληφθῆς εἰς τὰς παγίδας, γίνηται θήραμα τοῦ διαβόλου, αἰχμάλωτος ἀπ' αὐτὸν εἰς τὸ νὰ κάμης τὸ θέλημά του⁶.

3. «Πρόσεχε, λοιπόν, σεαυτῷ». Δηλαδὴ, οὔτε τὰ δικά σου, οὔτε τὰ γύρω ἀπὸ ἐσέ, ἀλλὰ πρόσεξε μόνον τὸν ἑα-

έσμεν ήμεῖς αὐτοί, καὶ ἄλλο τὰ ήμέτερα, καὶ ἄλλο τὰ περὶ ήμᾶς. Ἡμεῖς μὲν οὖν ἐσμεν ή ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς, καθὸ κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσατος γεγενήμεθα, ήμέτεροι δὲ τὸ σῶμα καὶ αἱ δι' αὐτοῦ αἰσθήσεις, περὶ ήμᾶς δέ, χρήματα, τέχναι καὶ ή λοιπὴ ἡ τοῦ βίου κατασκευή. Τί οὖν φησιν ὁ λόγος; Μὴ τῇ σαρκὶ πρόσεχε, μηδὲ τὸ ταύτης ἀγαθὸν ἐκ παντὸς τρόπου δίωκε· ὑγείαν, καὶ κάλλος καὶ ἥδονῶν ἀπολαύσεις καὶ μακροβίωσιν, μηδὲ χρήματα καὶ δόξαν καὶ δυναστείαν θαύμαζε, μηδὲ ὅσα σοι τῆς προσκαίρουν ζωῆς τὴν ὑπηρεσίαν πληροῖ, ταῦτα μεγάλα νο-
10 μίσας, τῇ περὶ ταῦτα σπουδῇ τῆς προηγουμένης σεαυτοῦ ζωῆς καταμέλει, ἀλλὰ «Πρόσεχε σεαυτῷ»· τουτέστι, τῇ ψυχῇ σου. Ταύτην κατακόσμει καὶ ταύτης ἐπιμελοῦ, ὥστε πάντα μὲν τὸν ἐκ τῆς πονηρίας ἐπιγυνόμενον αὐτῇ ὁύπον ἀποικονομεῖσθαι διὰ τῆς προσοχῆς, πᾶν δὲ τὸ ἀπὸ κακίας αἰσχος ἀποκαθαίρεσθαι,
15 παντὶ δὲ τῷ ἐξ ἀρετῆς κάλλει κατακοσμεῖν αὐτὴν καὶ φαιδρύ-
νειν. Ἐξέτασον σεαυτὸν τίς εἶ, γνῶθι σαντοῦ τὴν φύσιν, ὅτι θυητὸν μέν σου τὸ σῶμα, ἀθάνατος δὲ η ψυχή, καὶ ὅτι διπλῆ τίς
ἐστιν ήμῶν η ζωή· η μὲν οἰκεία τῇ σαρκὶ, ταχὺ παρερχομένη,
η δὲ συγγενῆς τῇ ψυχῇ, μὴ δεχομένη περιγραφήν. «Πρόσεχε
20 οὖν σεαυτῷ», μήτε τοῖς θιητοῖς ως ἀδίοις ἐναπομείνης, μήτε τῶν
ἀδίον ως παρερχομένων καταφρονήσῃς. Ὑπερόδα σαρκός,
παρέρχεται γάρ· ἐπιμελοῦ ψυχῆς, πράγματος ἀθανάτου. Ἐπί-
στηθι μετὰ πάσης ἀκριβείας σεαυτῷ, ἵνα εἰδῆς διανέμειν ἔκα-
τέρῳ τὸ πρόσφορον, σαρκὶ μὲν διατροφὰς καὶ σκεπάσματα,
25 ψυχῇ δὲ δόγματα εὐσεβείας, ἀγωγὴν ἀστείαν, ἀρετῆς ἀσκησιν,
παθῶν ἐπανόρθωσιν· μήτε ὑπεροπιαίνειν τὸ σῶμα, μήτε περὶ τὸν
δχλον τῶν σαρκῶν ἐσπουδακέναι. Ἐπειδὴ γάρ· «Ἐπιθυμεῖ η
σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός,

τόν σου. Διότι ἄλλο πρᾶγμα εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἕδιοι καὶ ἄλλο πρᾶγμα τὰ δικά μας καὶ ἄλλο τὰ γύρω ἀπὸ μᾶς. Ἡμεῖς εἴμεθα ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς, διότι ἔχομεν πλασθῆ σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ κτίστου μας⁷. Ἰδικόν μας εἶναι τὸ σῶμα καὶ αἱ αἰσθήσεις του. Γύρω δὲ ἀπὸ μᾶς ὑπάρχουν χρήματα, τέχναι καὶ ὅλη ἡ ὑπόλοιπος πραμάτεια τοῦ βίου. Τί λοιπὸν λέγει ὁ λόγος τῆς Γραφῆς; Μὴ δίδης σημασίαν εἰς τὴν σάρκα, οὔτε νὰ ἐπιζητῇς μὲ κάθε τρόπον ὅ,τι εἶναι ἀγαθὸν εἰς αὐτήν, δηλαδὴ ὑγείαν, ὅμορφιάν καὶ ἀπολαύσεις ἥδονικὰς καὶ μακροζωίαν, οὔτε νὰ θαυμάζῃς χρήματα καὶ δόξαν καὶ ἔχουσσίαν. Ἀλλὰ πρόσεχε τὸν ἑαυτόν σου, δηλαδὴ τὴν ψυχήν σου. Αὐτὴν στόλιζε καὶ αὐτὴν φρόντιζε, ὥστε διὰ τῆς προσοχῆς νὰ κατορθώνῃς νὰ τὴν ἀπαλλάσσῃς ἀπὸ δλόκληρον τὸν ρύπον ποὺ ἐπικάθεται εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὴν πονηρίαν, νὰ ἀποκαθαίρεται κάθε αἰσχος κακίας καὶ νὰ τὴν κοσμῆς καὶ νὰ τὴν φαιδρύνῃς μὲ ὅλον τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Ἐξέτασε τὸν ἑαυτόν σου· ποῖος εἶσαι; γνώρισε τὴν φύσιν σου, ὅτι τὸ μὲν σῶμά σου εἶναι θνητὸν ἡ δὲ ψυχὴ σου ἀθάνατος καὶ ὅτι ἡ ζωὴ μας εἶναι διπλῆ. Ἡ μὲν προσιδιάζει εἰς τὴν σάρκα καὶ περνᾷ γρήγορα, ἡ δὲ ἄλλη συγγενεύει μὲ τὴν ψυχὴν καὶ δὲν ἐπιδέχεται περιγραφήν. Πρόσεχε, λοιπόν, τὸν ἑαυτόν σου καὶ μὴ προσκολληθῆς εἰς τὰ θνητὰ ὡσάν σὲ αἰώνια, μήτε νὰ περιφρονήσῃς τὰ αἰώνια ὡσάν περαστικά. Νὰ περιφρονῆς τὴν σάρκα, διότι παρέρχεται. Νὰ ἐπιμελῆσαι τὴν ψυχὴν, διότι εἶναι πρᾶγμα ἀθάνατον. Μὲ κάθε προσοχὴν νὰ ἐπιβλέπῃς τὸν ἑαυτόν σου, διὰ νὰ γνωρίζῃς νὰ ἀπονέμῃς εἰς τὸν καθένα τὸ ὡφέλιμον· εἰς μὲν τὴν σάρκα τὰς διατροφὰς καὶ τὰ σκεπάσματα εἰς δὲ τὴν ψυχὴν τὰ δόγματα τῆς εὐσεβίας, δηλαδὴ λεπτὴν ἀγωγὴν, ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς, διόρθωσιν τῶν παθῶν. Μήτε νὰ παραπαχίνῃς τὸ σῶμα, μήτε νὰ φροντίζῃς διὰ τὰς σαρκικὰς δχλήσεις. Ἀφοῦ λοιπὸν «ἐπιθυμεῖ ἡ σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός, ταῦτα δὲ ἀλλήλοις ἀντίκειται»⁸, πρόσεχε μήπως μὲ τὸ νὰ

ταῦτα δὲ ἀλλήλοις ἀντίκειταιν ὅρα μή ποτε προσθέμενος τῇ σαρκὶ, πολλὴν παράσχῃ τὴν δυναστείαν τῷ χείρονι. "Ωσπερ γὰρ ἐν ταῖς δόπαις τῶν ζυγῶν, ἐὰν μίαν καταβαρύνῃς πλάστιγγα, κουφοτέραν πάρτως τὴν ἀντικειμένην ποιήσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ 5 σώματος καὶ ψυχῆς, δι τοῦ ἑτέρου πλεονασμὸς ἀναγκαίαν ποιεῖ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἑτέρου. Σώματος μὲν γὰρ εὐπαθοῦντος καὶ πολυσαρκίᾳ βαρυνομένου, ἀνάγκη ἀδρανῆ καὶ ἄτονον εἰναι πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας τὸν ιοῦν, ψυχῆς δὲ εὐεκτούσης καὶ διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν μελέτης πρὸς τὸ οἰκεῖον μέγεθος ὑψονμένης, 10 ἐπόμενον ἔστι τὴν τοῦ σώματος ἔξιν καταμαραίνεσθαι.

4. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο παράγγελμα, καὶ ἀσθενοῦσι χρήσιμον καὶ ἐρρωμένοις ἀρμοδιώτατον. Ἐν μὲν γε ταῖς ἀσθενείαις οἱ ἰατροὶ τοῖς κάμνουσι παρεγγυῶσι προσέχειν αὐτοὺς ἕαντοῖς καὶ μηδενὸς τῶν εἰς θεραπείαν ἡκόντων καταμελεῖν. 15 Ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν λόγος τὴν ὑπὸ τῆς ἀμάρτιας κεκακωμένην ψυχὴν διὰ τοῦ μικροῦ τούτου βοηθήματος ἔξιᾶται. «Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ», ἵνα κατὰ ἀναλογίαν τοῦ πλημμελήματος καὶ τὴν ἐκ τῆς θεραπείας βοήθειαν καταδέξῃ. Μέγα καὶ χαλεπὸν τὸ ἀμάρτημα; πολλῆς σοι χρεία ἐξομολογήσεως, δακρύων πικρῶν, συντόνου τῆς ἀγρυπνίας, ἀδιαλείπτου τῆς ητσείας. Κοῦφον καὶ φορητὸν τὸ παράπτωμα; ἔξισαζέσθω καὶ ἡ μετάνοια. Μόνον «Πρόσεχε σεαυτῷ», ἵνα γνωρίζῃς ψυχῆς εὐρωστίαν καὶ νόσον. Πολλοὶ γὰρ ἀπὸ τῆς ἀγανάκτης, μεγάλα καὶ ἀνίata νοσοῦντες, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἴσασιν ὅτι νοσοῦσι. 20 Μέγα δὲ τὸ ἐκ τοῦ παραγγέλματος ὄφελος καὶ τοῖς ἐρρωμένοις περὶ τὰς πράξεις· ὥστε τὸ αὐτὸ καὶ νοσοῦντας ἵται καὶ ὑγιαίνοντας τελειοῖ. "Ἐκαστος γὰρ ἡμῶν τῶν μαθητευομένων τῷ λόγῳ μιᾶς τινος πράξεώς ἔστιν ὑπηρέτης, τῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διατεταγμένων ἡμῖν. Ἐν γὰρ τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ τῇ Ἐκ-

ύπερπαχύνης τὴν σάρκα προσφέρης πολλήν ἔξουσίαν εἰς τὸ κατώτερον. Διότι ὅπως εἰς τὰς κλίσεις τῶν ζυγῶν, ἐὰν μὲν παραφορτώσῃς τὴν μίαν πλάστιγγα, ἔξαπαντος θὰ κάμης ἐλαφροτέραν τὴν ἀπέναντί της, ἔτσι καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, δι πλεονασμὸς τοῦ ἐνὸς κατ' ἀνάγκην ἐπιφέρει τὴν ἐλάσττωσιν τοῦ ἀλλού. Διότι, δταν τὸ σῶμα εὔεργετῆται καὶ βαρύνεται μὲ τὴν πολυσαρκίαν, κατ' ἀνάγκην δ νοῦς γίνεται ἀδρανής καὶ ἀτονος κατὰ τὰς ἐνεργείας του. "Οταν ὅμως ἡ ψυχὴ εἰναι ὑγιής καὶ ἔξυψώνεται πρὸς τὸ ὑψος ποὺ τῆς ἀρμόζει μὲ τὴν μελέτην τῶν ἀγαθῶν, εἰναι ἐπόμενον νὰ μαραίνεται ἡ σωματικὴ ἔξις.

4. Τὸ ἴδιον αὐτὸ παράγγελμα καὶ διὰ τοὺς ἀσθενεῖς εἰναι χρήσιμον καὶ διὰ τοὺς γεροὺς πολὺ κατάλληλον. Κατὰ τὰς ἀσθενείας οἱ ἰατροὶ παραγγέλλουν εἰς τοὺς ἀρρώστους νὰ προσέχουν οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτούς των καὶ νὰ μὴ παραμελοῦν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συντελοῦν εἰς τὴν θεραπείαν. Ὁμοίως καὶ δ λόγος, δ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν μας, μὲ τὸ μικρὸν τοῦτο βοήθημα θεραπεύει τὴν ψυχὴν ποὺ ἔχει ταλαιπωρηθῆ ἀπὸ τὴν ἀμάρτιαν. Πρόσεχε, λοιπόν, τὸν ἑαυτόν σου, διὰ νὰ λάβῃς ἀνάλογον πρὸς τὸ παράπτωμα καὶ τὴν βοήθειαν ἀπὸ τὴν θεραπείαν. Εἰναι μεγάλο καὶ βαρὺ τὸ ἀμάρτημα; Σοῦ χρειάζεται πολλὴ ἔξομολόγησις, πικρὰ δάκρυα, συνεχῆς ἀγρυπνία καὶ διαρκῆς νηστεία. Εἰναι ἐλαφρὸν τὸ ἀμάρτημα καὶ ὑποφερτόν; Νὰ ἔξισωθῇ καὶ ἡ μετάνοια. Μόνον νὰ προσέχῃς τὸν ἑαυτόν σου, διὰ νὰ γνωρίζῃς τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἀρρώστιαν τῆς ψυχῆς. Διότι πολλοὶ ποὺ νοσοῦν ἀπὸ μεγάλην καὶ διάτατον ἀσθένειαν λόγῳ τῆς μεγάλης ἀπροσεξίας, δὲν γνωρίζουν οὕτε αὐτὸ τὸ ἴδιον, δτι δηλαδὴ νοσοῦν. Ἐπίστης μεγάλο εἰναι τὸ κέρδος ἀπὸ τὸ παράγγελμα καὶ εἰς τοὺς ὑγιεῖς ὡς πρὸς τὰς πράξεις, ὥστε τὸ ἴδιον καὶ τοὺς ἀρρώστους θεραπεύει καὶ τοὺς ὑγιεῖς τελειοποιεῖ. Διότι δ καθένας ἀπὸ μᾶς ποὺ μαθητεύομεν εἰς τὸν λόγον γίνεται ὑπηρέτης κάποιας πράξεως ἀπὸ αὐτὰς ποὺ σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιον μᾶς ἔχουν διαταχθῆ. Δηλαδὴ

κλησίᾳ ταύτῃ οὐ μόνον σκεύη ἐστὶ παντοδαπά, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ
 καὶ ξύλινα καὶ διστράκινα, ἄλλὰ καὶ τέχναι παντοῖαι. Ἐχει
 γὰρ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, «ῆτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος»,
 θηρευτάς, ὁδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς,
 5 ποιμένας, ἀθλητάς, στρατιώτας. Πᾶσι τούτοις ἐφαρμόσει τὸ
 βραχὺ τοῦτο ὅῆμα, ἔκαστω καὶ ἀκρίβειαν τοῦ ἔργου καὶ σπουδὴν
 τῆς προαιρέσεως ἐμποιοῦν. Θηρευτής εἰ ἀπεσταλμένος ὑπὸ
 τοῦ Κυρίου τοῦ εἰπόντος «Ίδον ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς
 θηρευτὰς καὶ θηρεύσοντιν αὐτοὺς ἐπάνω παντὸς ὅρους». Πρόσ-
 10 εχει οὖν ἐπιμελῶς, μή πού σε διαφύγῃ τὸ θήραμα, ἵνα συλλαβό-
 μενος τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἀγριωθέντας
 προσαγάγῃς τῷ σώζοντι· «Οδοιπόρος εἰ δομοίως τῷ εὐχομένῳ·
 «Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον». «Πρόσεχε σεαυτῷ», μὴ πα-
 ρατραπῆς τῆς ὁδοῦ, μὴ ἐκκλίνῃς δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ· δδῷ βασι-
 15 λικῇ πορεύον. Ὁ ἀρχιτέκτων ἀσφαλῶς τὸν θεμέλιον κατα-
 βαλλέσθω τῆς πίστεως, δις ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ὁ οἰκο-
 δόμος «βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ μὴ ξύλα, μὴ χόρτον, μὴ
 καλάμην, ἄλλὰ χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους». Ὁ ποιμήν,
 πρόσεχε μή τι παρέλθῃ τῶν ἐπιβαλλόντων τῇ ποιμαντικῇ.
 20 Ταῦτα δέ εἰσι ποῖα; Τὸ πεπλανημένον ἐπίστρεφε, τὸ συντε-
 τριμμένον ἐπίδησον, τὸ νοσοῦν ἵασαι. Ὁ γεωργός, πεψίσκαπτε
 τὴν ἄκαρπον συκῆν καὶ ἐπίβαλλε τὰ πρὸς βοήθειαν τῆς καρπο-
 γονίας. Ὁ στρατιώτης, «Συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ»,
 στρατεύον τὴν καλὴν στρατείαν κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονη-

9. Β' Τιμ. 2,20.

10. Α' Τιμ. 3,15.

11. Ἱερεμ. 16,16.

12. Ψαλμ. 118,133.

13. Α' Κορ. 3,11-12.

είς τὴν μεγάλην οἰκίαν, τὴν Ἐκκλησίαν αὐτήν, δὲν ὑπάρχουν μόνον διάφορα σκεύη, χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ξύλινα καὶ πήλινα⁹ ἀλλὰ καὶ διάφορα ἐπαγγέλματα. Ἐχει δηλαδὴ δ ὅικος τοῦ Θεοῦ, «ποὺ εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ ζῶντος Θεοῦ»¹⁰, κυνηγούς, πεζοπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, βοσκούς, ἀθλητάς, στρατιώτας. Εἰς ὅλους δ μικρὸς αὐτὸς λόγος θὰ εὕρῃ ἐφαρμογὴν καὶ θὰ ἐμβάλῃ εἰς τὸν καθένα καὶ δρθοπραξίαν καὶ ἐπιμέλειαν τῆς προαιρέσεως. Ἐχεις ἀποσταλῇ κυνηγὸς ἀπὸ τὸν Κύριον, ποὺ εἶπε· «Νὰ ἔγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς κυνηγούς καὶ θὰ θηρεύσουν αὐτοὺς ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ βουνά»¹¹. Νὰ προσέχῃς λοιπὸν μὲ ἐπιμέλειαν, μὴ σὲ διαφύγῃ ἀπὸ πουθενὰ τὸ θήραμα, διὰ νὰ δδηγήσῃς εἰς τὸν σωτῆρα αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἔξαγριωθῇ ἀπὸ τὴν κακίαν, ἀφοῦ τοὺς συλλάβῃς μὲ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Εἶσαι πεζοπόρος παρομοίως μὲ ἑκεῖνον ποὺ εὔχεται· «τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον»¹². πρόσεξε μὴ παραστρατήσῃς, νὰ μὴ κλίνῃς πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἄριστερά. Βάδιζε τὴν βασιλικὴν ὁδόν. Ὁ ἀρχιτέκτων μὲ ἀσφάλειαν νὰ καταθέσῃ τὸν θεμέλιον τῆς πίστεως, ποὺ εἶναι δ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ κτίστης νὰ βλέπῃ πῶς κτίζει· «μὴ ξύλα, μὴ χόρτον, μὴ καλάμην, ἀλλὰ χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους»¹³. Ὁ ποιμὴν νὰ προσέχῃ μὴ διαφύγῃ κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐπιβάλλονται εἰς τὴν τέχνην τῆς ποιμαντικῆς. Καὶ ποῖα εἶναι αὐτά; Νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ πλανημένον, νὰ ἐπιδένῃ τὸ πληγωμένον, νὰ θεραπεύῃ τὸ ἄρρωστον. Ὁ γεωργὸς νὰ σκάβῃ γύρω ἀπὸ τὴν ἄκαρπον συκιάν καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ αὐτὰ ποὺ βοηθοῦν εἰς τὴν καρποφορίαν¹⁴. Ὁ στρατιώτης¹⁵ νὰ «συγκακοπαθήσῃ διὰ τὸ εὐαγγέλιον»,¹⁶ νὰ ἐκστρατεύῃ τὴν καλὴν ἐκστρατείαν¹⁷ ἐναντίον τῶν πνευμά-

14. Λουκ. 13,8.

15. Β' Τιμ. 2,3.

16. Β' Τιμ. 1,8.

17. Α' Τιμ. 1,18.

ρίας, κατὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκός, ἀνάλαβε πᾶσαν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ· μὴ ἐμπλέκον ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃς. Ὁ ἀθλητής, πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ πού τινα παραβῆς τῶν ἀθλητικῶν νόμων. «Οὐδεὶς γάρ στεφα-
5 νοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ». Μιμοῦ τὸν Παῦλον καὶ τρέ-
χοντα καὶ παλαίοντα καὶ πυκτεύοντα· καὶ αὐτός, ὡς ἀγαθὸς πύκτης, ἀμετεώριστον ἔχε τὸ τῆς ψυχῆς βλέμμα. Σκέπε τὰ καίρια τῇ προβολῇ τῶν χειρῶν· ἀτενὲς τὸ ὅμμα πρὸς τὸν ἀν-
τίπαλον ἔστω. Ἐν τοῖς δρόμοις τοῖς ἐμπροσθεν ἐπεκτείνουν.
10 Οὕτω τρέχε, ἵνα καταλάβῃς. Ἐν τῇ πάλῃ τοῖς ἀοράτοις ἀντα-
γωνίζουν. Τοιοῦτόν σε εἶναι διὰ βίου ὁ λόγος βούλεται, μὴ ἀνα-
πεπτωκότα, μηδὲ καθεύδοντα, ἀλλὰ νηφόντως καὶ ἐγρηγο-
ρότως ἑαυτοῦ προεστῶτα.

5. Ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα διηγούμενον τὰ τε ἐπιτηδεύ-
15 ματα τῶν συνεργούντων εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ προστάγματος, δπως εὐαρμόστως ἔχει πρὸς ἄπαντας. «Πρόσεχε σεαυτῷ»· νηφάλιος ἔσο, βουλευτικός, τῶν παρόν-
των φύλαξ, προνοητικὸς τοῦ μέλλοντος. Μὴ τὸ μὲν ἥδη παρὸν
διὰ ῥαθυμίας προΐεσο, τῶν δὲ μήτε ὄντων, μήτε ἐσομένων τυ-
20 χόν, ὡς ἐν χερσὶν ὄντων, τὴν ἀπόλαυσιν ὑποτίθεσο. «Ἡ οὐχὶ φύσει ὑπάρχει τὸ ἀρρώστημα τοῦτο τοῖς νέοις, κονφότητι γνώ-
μης ἔχειν ἥδη νομίζειν τὰ ἐλπισθέντα; Ὁταν γάρ ποτε ἥρεμίας λάβωνται, ἡ ἡσυχίας νυκτερινῆς, ἀναπλάττουσιν ἑαυτοῖς φαν-
τασίας ἀνυποστάτους, τῇ εὐκολίᾳ τῆς διανοίας ἐπὶ πάντα φε-

18. Ἐφεσ. 6,12.

19. Ἐφεσ. 6,13.

20. Β' Τιμ. 2,4.

21. Β' Τιμ. 2,5.

των τῆς πονηρίας¹⁸, ἐναντίον τῶν σαρκικῶν παθῶν, νὰ φορέσῃ ὅλην τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ¹⁹. Μὴ ἐμπλέκεσαι εἰς τὰς βιοτικὰς ὑποθέσεις, διὰ νὰ ἀρέσῃς εἰς αὐτὸν ποὺ σὲ ἐπεστράτευσεν²⁰. Ὁ ἀθλητὴς ἀς προσέχῃ τὸν ἑαυτόν του, μὴ τυχὸν παραβῇ τοὺς ὀθλητικοὺς κανονισμούς. Διότι «κανεὶς δὲν στεφανώνεται ἐὰν δὲν ἀθλήσῃ νομίμως»²¹. Νὰ μιῆσαι τὸν Παῦλον ποὺ καὶ ἔτρεχε καὶ ἐπάλαιε καὶ ἐπυγμαχοῦσε²². Καὶ δ ἴδιος σὰν καλὸς πυγμάχος νὰ ἔχῃς ἀσάλευτον τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς. Προφύλαγε τὰ εὐαίσθητα ὅργανα τοῦ σώματος μὲ τὴν πρόταξιν τῶν χεριῶν. Τὸ βλέμμα σου νὰ ἀτενίζῃ τὸν ἀντίπαλον. Νὰ προπορεύεσαι εἰς τοὺς ἄγῶνας δρόμου²³. Ἔτσι νὰ τρέχῃς, διὰ νὰ προλάβῃς²⁴. Εἰς τὴν πάλην νὰ ἀνταγωνίζεσαι ἐναντίον τῶν ἀφράτων. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τέτοιον σὲ θέλει νὰ είσαι· δχι τεμπέλην καὶ κοιμισμένον, ἀλλὰ νηφάλια καὶ ἀγρυπνα προϊστάμενον τοῦ ἑαυτοῦ σου.

5. Δὲν θὰ μοῦ ἐπαρκέσῃ ἡ ἡμέρα νὰ διηγοῦμαι καὶ τὰ κατορθώματα τῶν συνεργῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ προστάγματος, πόσον καλὰ ἀρμόζει εἰς ὅλους. «Πρόσεχε σεαυτῷ». Νὰ είσαι υηφάλιος, σκεπτικός, φύλαξ τῶν παρόντων καὶ προνοητικός διὰ τὰ μέλλοντα. Μὴ ἀφήνῃς νὰ σοῦ διαφύγῃ τὸ παρόν ἔξ αἰτίας τῆς ὀκνηρίας καὶ μὴ λαμβάνῃς σὰν δεδομένην τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν ποὺ μήτε ὑπάρχουν καὶ ποὺ τυχὸν δὲν θὰ ὑπάρξουν, ὥσταν νὰ τὰ ἔχῃς εἰς τὰ χέρια σου. Ἡ μήπως δὲν ὑπάρχει ἐκ φύσεως ἡ ἀρρώστια αὔτῃ εἰς τοὺς νέους, δηλαδὴ τὸ νὰ νομίζουν μὲ τὴν ἐλαφρότητα τῆς γνώμης, ὅτι κατέχουν κιόλας αὐτὰ ποὺ ἐλπίζουν; Διότι δταν κάποτε ἡρεμήσουν ἡ κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἡσυχίαν, πλάθουν μὲ τὴν φαντασίαν ἀνύπαρκτα πράγματα μεταφερόμενοι εἰς δλα μὲ τὴν εὐκολίαν τῆς σκέψεως, μὲ τὸ νὰ φαντάζωνται βίον περίοπτον, λαμ-

22. Α' Κορ. 9,26.

23. Φιλιππ. 3,14.

24. Α' Κορ. 9,24.

ρόμενοι ύποτιθέμενοι περιφανείας βίου, γάμους λαμπρούς, εὐπαιδίαν, γῆρας βαθύ, τὰς παρὰ πάντων τιμάς. Είτε μηδαμοῦ στήναι τῶν ἐλπίδων δυνάμενοι, πρὸς τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις ύπερφυσῶνται. Οἶκους κτῶνται καλοὺς καὶ μεγάλους, 5 πληρώσαντες τούτους παντοδαπῶν κειμηλίων· γῆν περιβάλλονται, δσην ἀν αὐτοῖς ἡ ματαιότης τῶν λογισμῶν τῆς ὅλης κτίσεως ἀποτέμηται. Πάλιν τὰς ἐντεῦθεν εὐπορίας ταῖς τῆς μᾶταιότητος ἀποθήκαις ἐναποκλείονται. Προστιθέασι τούτοις βοσκήματα, οἰκετῶν πλῆθος ἀριθμὸν ὑπερβαῖνον, ἀρχὰς πο-
10 λιτικάς, ἡγεμονίας ἔθνῶν, στρατηγίας, πολέμους, τρόπαια, βασιλείαν αὐτήν. Πάντα ταῦτα τοῖς διακένοις τῆς διανοίας ἀναπλασμοῖς ἐπελθόντες, ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀνοίας ἀπολαύειν δοκοῦσι τῶν ἐλπισθέντων, ὡς ἥδη παρόντων καὶ ἐν ποσὶ κειμένων αὐτοῖς. ⁷Ιδιον ἀρρώστημα τοῦτο ἀργῆς καὶ ὁμοίου ψυχῆς,
15 ἐνύπνια βλέπειν ἐγρηγορότος τοῦ σώματος. Ταύτην τοίνυν τὴν χανδρήτητα τῆς διανοίας καὶ τὴν φλεγμονὴν τῶν λογισμῶν καταπιέζων δ λόγος καὶ οἶον χαλινῷ τινι ἀνακρούων τῆς διανοίας τὸ ἀστατον, παραγγέλλει τὸ μέγα τοῦτο καὶ σοφὸν παράγγελμα, «Σεαντῷ, φησί, πρόσεχε»· μὴ ὑποτιθέμενος τὰ ἀν-
20 ύπαρκτα, ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ συμφέρον διατιθέμενος.

Oīμαί δὲ κάκεῖνο τὸ πάθος ἐξαιροῦντα τῆς συνηθείας, ταύτῃ χρήσασθαι τῇ παραινέσει τὸν νομοθέτην. ⁸Ἐπειδὴ διάδιον ἐκάστῳ ἡμῶν πολυπραγμονεῦν τὰ ἀλλότρια, ἢ τὰ οἰκεῖα ἔαντον διασκέπτεσθαι, ἵνα μὴ τοῦτο πάσχωμεν, παῦσαι, φησί, τὰ τοῦ δεῖνος
25 κακὰ περιεργαζόμενος, μὴ δίδου σχολὴν τοῖς λογισμοῖς τὸ ἀλλότριον ἐξετάζειν ἀρρώστημα, ἀλλὰ «Σεαντῷ πρόσεχε»· τοντέστιν, ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἔρευναν στρέφε σου τὸ δόμα τῆς ψυχῆς. Πολλοὶ γάρ, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, «τὸ μὲν κάρφος τὸ ἐν τῷ δοφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ κατανοοῦσι, τὴν δὲ ἐν τῷ οἰκείῳ

προὺς γάμους, εύτεκνίαν, βαθειὰ γεράματα, τιμὰς ἀπὸ δλούς. Ἐπειτα, ἐπειδὴ δὲν ἡμποροῦν νὰ σταματήσουν πουθενὰ τὰς ἔλπιδας, ἀλαζούνευονται δι' αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται μεγάλα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἀποκτοῦν καλὰ καὶ μεγάλα σπίτια. Ἀφοῦ τὰ γεμίσουν μὲ διάφορα κειμήλια, περιφράττουν τόσην γῆν, ὅσην εἰς αὐτοὺς ἡ ματαιότης τῶν λογισμῶν ἔχει ἀποκόψει ἀπὸ δλόκληρον τὴν κτίσιν. Πάλιν τὰ πλούσια εἰσοδήματα ἀπὸ αὐτὴν τὰ ἀποθηκεύουν εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς ματαιοδοξίας. Κοντὰ εἰς αὐτὰ προσθέτουν ζῶα, ἀπειράριθμον πλῆθος δούλων, πολιτικὰς ἔξουσίας, ἡγεμονίας ἔθνῶν, ἀξίωμα στρατηγοῦ, πολέμους, νίκας καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν βασιλείαν. Ὄλα αὐτὰ ἀφοῦ τὰ διέτρεξαν μὲ τὰς κούφιας φαντασίας τῆς διανοίας, νομίζουν, λόγῳ τῆς ἄκρας μωρίας, ὅτι ἀπολαμβάνουν, ώσταν νὰ εἴναι κιόλας παρόντα καὶ κείμενα ἐμπρὸς εἰς τὰ πόδια των, αὐτὰ ποὺ ἔχουν ἐλπισθῆ. Τὸ νὰ βλέπῃ ὅνειρα κανεὶς ἐνῷ τὸ σῶμα εἴναι ἄγρυπνον, τοῦτο είναι ἀρρώστια ἀκαμάτου καὶ ὀκνηρᾶς ψυχῆς. Ὁ λόγος τῆς Γραφῆς διὰ νὰ καταπιέζῃ λοιπὸν αὐτὴν τὴν ἀποχαύνωσιν τοῦ νοῦ καὶ τὸν πυρετὸν τῶν λογισμῶν καὶ διὰ νὰ ἀναχαιτίζῃ, ώσταν μὲ κάποιον χαλινόν, τὴν ἀστάθειαν τῆς διανοίας, παραγγέλλει τὸ μεγάλο καὶ σοφὸν τοῦτο παράγγελμα· «σεαυτῷ, λέγει, πρόσεχε». Νὰ μὴ φαντάζεσαι τὰ ἀνύπαρκτα, ἀλλὰ νὰ οἰκονομῆς τὰ παρόντα πρὸς τὸ συμφέρον. Νομίζω δὲ ὅτι δ νομοθέτης διὰ νὰ ἀποβόλῃ καὶ ἔκεινο τὸ πάθος ἀπὸ τὴν συνήθειαν ἔχρησιμοποίησε τὴν ἴδιαν παραίνεσιν. Ἐπειδὴ είναι εὔκολον πρᾶγμα εἰς τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς νὰ περιεργάζεται τὰ ξένα παρὰ νὰ σκέπτεται τὰ ἴδια του, διὰ νὰ μὴ παθαίνωμεν αὐτό, σταμάτησε, λέγει, νὰ περιεργάζεσαι τὰ κακὰ τοῦ τάδε, μὴ δίδῃς ἀργοσχολίαν εἰς τοὺς λογισμοὺς νὰ ἔξετάζουν τὴν ξένην ἀσθένειαν, ἀλλὰ «σεαυτῷ πρόσεχε». Δηλαδὴ νὰ στρέφης τὸ ὅμμα τῆς ψυχῆς σου εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἑαυτοῦ σου. Διότι πολλοί, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, «τὸ μὲν κάρφος τὸ ἐν τῷ ὁφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ κατανοοῦσι, τὴν δὲ ἐν τῷ οίκειῷ

δρθαλμῷ δοκὸν οὐκ ἐμβλέπουσι». Μὴ παύσῃ τοίνυν διερευνώ-
μενος σεαυτόν, εἴς σοι κατὰ ἐντολὴν ὁ βίος πρόειστι· ἀλλὰ μὴ
τὰ ἔξω περισκόπει, εἴς πού τινος μῶμον ἔξενρεῖν δυνηθείης,
κατὰ τὸν φαρισαῖον τὸν βαρὺν ἐκεῖνον καὶ ἀλαζόνα, ὃς εἰστήκει
5 ἑαυτὸν δικαιῶν, καὶ τὸν τελώνην κατευτελίζων, ἀλλὰ σεαυτὸν
ἀνακρίνων μὴ διαλίπης· μή τι κατὰ τὰς ἐνθυμήσεις ἡμαρτεῖς,
μή τι ἡ γλῶσσα παρόλισθε τῆς διανοίας προεκδραμοῦσα, μὴ
ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν πέπρακται τι τῶν ἀβούλήτων. Καν
ενδρῆς ἐν τῷ βίῳ σεαυτοῦ πολλὰ τὰ ἀμαρτήματα (εὑρήσεις δὲ
10 πιάντως ἄνθρωπος ὅν), λέγε τὰ τοῦ τελώνου· «Ο Θεός, Ἰλά-
σθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ». «Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ». Τοῦτο σοι
τὸ δῆμα καὶ λαμπρῶς εὐημεροῦντί ποτε καὶ παντὸς τοῦ βίου
κατὰ ὁσῦν φερομένου, χρησίμως παραστήσεται, ὥσπερ τις ἀγα-
θὸς σύμβουλος ὑπόμνησιν φέρων τῶν ἀνθρωπίνων. Καὶ μέντοι
15 καὶ ὑπὸ περιστάσεων πιεζομένῳ, ἐν καιρῷ ἀν γένοιτο τῇ καρ-
δίᾳ κατεπαδόμενον, ὡς μήτε τύφῳ πρὸς ἀλαζονείαν ὑπέρογκον
ἐπαρθῆναι, μήτε ἀπογνώσει πρὸς ἀγενῆ δυσθυμίαν καταπεσεῖν.
Πλούτῳ κομᾶς; καὶ ἐπὶ προγόνοις μέγα φρονεῖς; καὶ ἐπαγάλλῃ
πατρίδι καὶ κάλλει σώματος καὶ ταῖς παρὰ πάντων τιμαῖς;
20 «Πρόσεχε σεαυτῷ», διτι θυητὸς εἰ, «Οτι γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπε-
λεύσῃ». Περίβλεψαι τοὺς πρὸ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις
ἔξετασθέντας. Ποῦ οἱ τὰς πολιτικὰς δυναστείας περιβεβλη-
μένοι; ποῦ οἱ δυσμαχώτατοι δῆτορες; ποῦ οἱ τὰς πανηγύρεις
διατιθέντες; οἱ λαμπροὶ ἵπποτρόφοι, οἱ στρατηγοί, οἱ σατρά-
25 παι, οἱ τύραννοι; Οὐ πάντα κόνις; οὐ πάντα μῆθος; Οὐκ ἐν

25. Ματθ. 7,3.

26. Λουκ. 18,11.

27. Λουκ. 18,13.

δόφθαλμῷ δοκὸν οὐκ ἐμβλέπουσι»²⁵. Μή παύστης λοιπὸν νὰ διερευνᾶς τὸν ἑαυτόν σου, ἀν ἡ ζωὴ σου προχωρῇ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολήν. Νὰ μὴ ἔξετάζῃς ὅμως τὰ ἔξωτερικά, μὴ τυχὸν ἡμπορέστης νὰ ἀνακαλύψῃς ψεγάδι κάποιου, ὅπως ἐκεῖνος δ ἀκατάδεκτος καὶ ἀλαζονικὸς φαρισαῖος, ποὺ ἐδικαίωνε τὸν ἑαυτόν του καὶ ἔξευτέλιζε τὸν τελώνην²⁶. Ἐλλὰ μὴ παραλίπης νὰ αὔτοανακρίνεσαι, μὴ τυχὸν διέπραξες κάποιο ἀμάρτημα κατὰ τοὺς στοχασμούς, μὴ ἡ γλῶσσα ἔσφαλεν εἰς κάτι τι μὲ τὸ νὰ προτρέξῃ τῆς διανοίας, μὴ εἰς τὰ ἔργα τῶν χεριῶν σου ἔχει πραχθῆ κάτι ἀπὸ τὰ ἀκούσια. Καὶ ἐὰν εἰς τὴν ζωὴν σου εὔρῃς νὰ είναι πολλὰ τὰ ἀμαρτήματα (καὶ ἔξαπαντος θὰ εὔρῃς ἀφοῦ είσαι ἀνθρωπος), λέγε τὰ λόγια τοῦ τελώνου: «δ Θεός, ἵλασθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ»²⁷.

Πρόσεχε, λοιπόν, τὸν ἑαυτόν σου. Αὔτὸς δ λόγος θὰ σου χρησιμεύσῃ σὰν κάποιος καλὸς σύμβουλος ποὺ ὑπενθυμίζει τὰ ἀνθρώπινα καὶ ὅταν λαμπρὰ εὐημερῆς καὶ ὅταν δλόκληρος ἡ ζωὴ κυλᾶται τὴν φυσικὴν φορὰν τῶν πραγμάτων. Ἐλλ’ ὅμως καὶ ὅταν πιέζεσαι κάτω ἀπὸ δυσκόλους περιστάσεις, εὔκαιριακῶς θὰ ἥταν δυνατὸν νὰ ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὴν καρδίαν, ὥστε μήτε λόγω ἐπάρσεως νὰ ἐπαρθῆσις εἰς ὑπερβολικὴν ἀλαζονείαν, μήτε ἀπὸ ἀπελπισίαν νὰ καταρρεύσῃς εἰς χυδαίαν μελαγχολίαν. «Υπερηφανεύεσαι διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ καυχᾶσαι διὰ τοὺς προγόνους, καὶ χαίρεσαι διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος καὶ διὰ τὰς τιμὰς ποὺ δέχεσαι ἀπὸ ὅλους; «Πρόσεχε σεαυτῷ», διότι είσαι θητός· «χῶμα είσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ πᾶς»²⁸. Κύτταξε τριγύρω αὐτοὺς ποὺ πρὶν ἀπὸ ἐσὲ ἔχουν δοκιμασθῆ εἰς τὰς δμοίας καυχήσεις. Ποῦ είναι αὐτοὶ ποὺ εἶχαν περιβληθῆ τὰς πολιτικὰς ἔξουσίας; Ποῦ είναι οἱ ἀκαταμάχητοι ρήτορες; Ποῦ είναι οἱ δργανωταὶ τῶν πανηγύρεων; Οἱ λαμπροὶ ἵπποκόμοι, οἱ στρατηγοί, οἱ σατράπαι, οἱ τύραννοι; Δὲν

δλίγοις δστέοις τὰ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν; Ἐγκυψον τοῖς τάφοις, εἰ δυνήσῃ διακρῖναι τίς ὁ οἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πτωχός, καὶ τίς ὁ πλούσιος. Διάκρινον, εἴ τίς σοι δύναμις, τὸν δέσμιον ἀπὸ τοῦ βασιλέως, τὸν ἴσχυρὸν ἀπὸ τοῦ 5 ἀσθενοῦς, τὸν εὐπρεπῆ ἀπὸ τοῦ δυσειδοῦς. Μεμνημένος οὖν τῆς φύσεως, οὐκ ἐπαρθήσῃ ποτέ. Μεμνήσῃ δὲ σαντοῦ, ἐὰν προσέχῃς σεαυτῷ.

6. Πάλιν δυσγενής τις εἰ καὶ ἄδοξος, πτωχὸς ἐκ πτωχῶν, ἀνέστιος, ἄπολις, ἀσθενής, τῶν ἐφ' ἡμέραν ἐνδείγης, τρέμων τοὺς 10 ἐν δυναστείᾳ, πάντας ὑποπτήσσων διὰ ταπεινότητα βίου· «Πτωχὸς γάρ, φησίν, οὐχ ὑφίσταται ἀπειλήν». Μὴ τοίνυν ἀπογνῶς σεαυτοῦ, μηδὲ δτι οὐδὲν ζηλωτὸν ἐν τῷ παρόντι σοι πρόσεστι, πᾶσαν ἀγαθὴν ἀπορρίψης ἐλπίδα· ἀλλ' ἀνάγαγε σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν πρός τε τὰ ἥδη ὑπηργμένα σοι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγαθὰ 15 καὶ πρὸς τὰ δι' ἐπαγγελίας ὕστερον ἀποκείμενα. Πρῶτον μὲν οὖν, ἀνθρωπος εἰ, μόνον τῶν ζώων θεόπλαστον. Ἄρος οὐκ ἐξαρκεῖ τοῦτο, σωφρόνως λογιζομένῳ, πρὸς εὐθυμίαν τὴν ἀνωτάτω, τὸ ὑπ' αὐτῶν τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ τὸν τὰ πάντα συστησαμένου διαπλασθῆναι; ἔπειθ' δτι καὶ κατ' εἰκόνα γενόμενος τοῦ 20 κτίσαντός σε, δύνασαι πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων ὁμοιμίαν δι' ἀγαθῆς πολιτείας ἀναδραμεῖν; Ψυχὴν ἔλαβες νοεράν, δι' ἣς Θεὸν περινοεῖς, τῶν ὅντων τὴν φύσιν λογισμῷ καθορᾶς, σοφίας δρέπη καρπὸν ἥδιστον. Πάντα μέν σοι τὰ χερσαῖα ζῶα, ἥμε-

29. Ἐντεῦθεν φαίνεται νὰ ἐμπνέεται ἐν μέρει τὸ τροπάριον Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὸ ὅποιον ψάλλεται κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν· «καὶ πάλιν κατενόησα ἐν τοῖς μνήμασι καὶ εἶδον τὰ δστὰ τὰ γεγυμνωμένα

εγιναν ὄλοι σκόνη; Δὲν εἶναι ὄλοι ἔνα παραμύθι; Δὲν διατηρεῖται ἡ ἀνάμνησις τῆς ζωῆς των εἰς τὰ δλίγα κόκκαλα; Σκύψε εἰς τοὺς τάφους μήπως ἡμπορέστης καὶ διακρίνῃς ποῖος εἶναι ὁ δοῦλος καὶ ποῖος ὁ κύριος, ποῖος ὁ πτωχὸς καὶ ποῖος ὁ πλούσιος²⁹; Ξεχώρισε, ἐὰν ἡμπορῆς, τὸν αἰχμάλωτον ἀπὸ τὸν βασιλέα, τὸν ἴσχυρὸν ἀπὸ τὸν ἀδύνατον, τὸν ὅμορφον ἀπὸ τὸν ἀσχημόν. Ἐφόσον λοιπὸν ἐνθυμῆσαι τὴν φύσιν σου δὲν θὰ ἀλαζονευθῆς ποτέ. Θὰ ἐνθυμῆσαι ὅμως τὸν ἑαυτόν σου, ὅταν προσέχης τὸν ἑαυτόν σου.

6. Ἐχεις πάλιν κακὴν καταγωγὴν καὶ εἶσαι ἄσημος, πτωχὸς ἀπὸ πτωχούς, χωρὶς ἔστιαν, χωρὶς πατρίδα, ἀδύνατος, στερεῖσαι τὰ καθημερινά, τρέμεις αὐτούς ποὺ κατέχουν τὴν ἔξουσίαν, φοβᾶσαι καὶ ἐντρέπεσαι ὄλους ἐξ αἰτίας τῆς ταπεινότητος τοῦ βίου σου; Ἀλλ’ ὁ «πτωχός, λέγει, δὲν ἀπειλεῖται»³⁰. Μὴ λοιπὸν ἀπελπισθῆς· μὴ ἀπορρίψῃς κάθε καλὴν ἔλπίδα, διότι τίποτε ἀξιοζήλευτον δὲν ἔχεις εἰς τὸ παρόν, ἀλλ’ ὁδήγησε τὴν ψυχὴν σου ὑψηλά, καὶ πρὸς τὰ ἀγαθά, ποὺ ἔχει κιόλας δημιουργήσει διὰ σὲ ὁ Θεός καὶ πρὸς αὐτά, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσίν του ἀπόκεινται εἰς τὸ μέλλον. Καὶ πρῶτα - πρῶτα εἶσαι λοιπὸν ἀνθρωπος· τὸ μόνον θεόπλαστον ἀπὸ τὰ ζῶα³¹. Δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν αὐτό, ἐφόσον στοχάζεσαι σωστά, τὸ ὅτι ἔχεις διαπλασθῆ πρὸς τὴν οὐράνιον γαλήνην ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐδημιούργησεν ὄλα; Ἐπειτα ὅτι, καὶ ἐπειδὴ ἔγινες σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ κτίστου σου, ἡμπορεῖ μὲ ἐνόρετον ζωὴν νὰ κατευθυνθῆς πρὸς τὴν ἀγγελικὴν δόμοτιμίαν; Ἐλαβες ψυχὴν νοερὰν μὲ τὴν ὄποιαν στοχάζεσαι τὸν Θεόν, μὲ τὸν λογισμὸν κατανοεῖς τὴν φύσιν τῶν ὄντων, δρέπεις τὸν γλυκύτατον καρπὸν τῆς σοφίας. «Ολα τὰ χερσαῖα ζῶα καὶ

καὶ εἶπον· Ἄρα τίς ἔστι βασιλεὺς ἢ στρατιώτης; πλούσιος ἢ πένης; ἢ δίκαιος ἢ ἀμαρτωλός;...»

30. Παροιμ. 13,8.

31. Γέν. 2,7.

ρά τε καὶ ἄγρια, πάντα δὲ τὰ ἐν ὅδαις διαιτώμενα, καὶ δσα τὸν
ἀέρα διαπέταται τοῦτον, δοῦλά ἐστι καὶ ὑποχείρια. Οὐ σὺ
μέντοι τέχνας ἔξενρες καὶ πόλεις συνεστήσω καὶ δσα ἀναγκαῖα,
καὶ δσα πρὸς τρυφὴν ἐπενόησας; Οὐ βάσιμά σοι τὰ πελάγη
5 διὰ τὸν λόγον; Οὐ γῆ καὶ θάλαττα ὑπηρετεῖ τῷ βίῳ τῷ σῷ;
Οὐκ ἀὴρ καὶ οὐρανὸς καὶ ἀστέρων χορεῖαι σοὶ τὴν ἑαυτῶν
ἐπιδείκνυνται τάξιν; Τί οὖν μικροψυχεῖς, δτι ἵππος σοι οὐκ ἔστιν
ἀργυροχάλινος; Ἀλλ ἥλιον ἔχεις δξυτάτῳ δρόμῳ διὰ πάσης
ἡμέρας δαδουχοῦντά σοι τὴν λαμπάδα. Οὐκ ἔχεις ἀργύρου καὶ
10 χρυσοῦ λαμπτηδόνας, ἀλλὰ σελήνην ἔχεις μυρίῳ σε τῷ παρ’ αὐ-
τῆς φωτὶ περιλάμπουσαν. Οὐκ ἐπιβέβηκας ἀρμάτων χρυσοκολ-
λήτων, ἀλλὰ πόδας ἔχεις οἰκεῖον ὅχημα καὶ συμφυὲς σεαυτῷ.
Τί οὖν μακαρίζεις τοὺς τὸ ἀδρὸν βαλάντιον κεκτημένους καὶ
ἀλλοτρίων ποδῶν εἰς τὴν μετάβασιν δεομένους; Οὐ καθεύδεις
15 ἐπὶ κλίνης ἐλεφαντίνης, ἀλλ ἔχεις τὴν γῆν πολλῶν ἐλεφάντων
τιμιωτέραν, καὶ γλυκεῖαν ἐπ’ αὐτῆς τὴν ἀνάπαυσιν, ταχὺν
τὸν ὕπνον, καὶ μερίμνης ἀπηλλαγμένον. Οὐ κατάκεισαι ὑπὸ
χρυσοῦν ὄφοφον, ἀλλ ὁὐρανὸν ἔχεις τοῖς ἀρρήτοις τῶν ἀστέ-
ρων κάλλεσι περιστίλβοντα. Ταῦτα μὲν δὴ τὰ ἀνθρώπινα· τὰ
20 δ’ ἔτι μείζω. Λιὰ σὲ Θεὸς ἐν ἀνθρώποις, Πνεύματος ἀγίου
διανομή, θανάτου κατάλυσις, ἀναστάσεως ἐλπίς, θεῖα προστά-
γματα τελειοῦντά σου τὴν ζωὴν, πορεία πρὸς Θεὸν διὰ τῶν ἐν-
τολῶν, βασιλεία τῶν οὐρανῶν εὐτροπής, στέφανοι δικαιοσύνης
ἔτοιμοι, τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς πόνους μὴ ἀποδράντι.

25   7. Ἐὰν προσέχῃς σεαυτῷ, ταῦτα καὶ ἔτι πλείω εὑρήσεις
περὶ σεαυτόν· καὶ ἀπολαύσεις μὲν τῶν παρόντων, οὐ μικροψυχή-

ήμερα καὶ ἄγρια, ὅλα ὅσα ζοῦν καὶ τρέφονται εἰς τὰ νερά καὶ ὅσα πετοῦν εἰς αὐτὸν τὸν ἀέρα, εἶναι δοῦλα καὶ ύποχείριά σου. Σὺ δὲν ἐφεῦρες τέχνας, δὲν ἴδρυσες πόλεις καὶ δὲν ἐπενόησες ὅλα ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ὅσα προορίζονται διὰ τρυφηλὴν ζωήν; Δὲν σοῦ εἶναι βατὰ τὰ πελάγη ἐξ αἰτίας τῆς λογικῆς; Ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα δὲν ὑπηρετοῦν τὴν ζωήν σου; Ὁ ἀέρας καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ συστήματα τῶν ἀστέρων δὲν σοῦ ἐπιδεικνύουν τὴν τάξιν των; Διατί λοιπὸν εἰσαι μικρόψυχος; Διότι τὸ ἄλογόν σου δὲν ἔχει ἀργυρᾶ χαλινάρια; Ἀλλ' ἔχεις τὸν ἥλιον ποὺ ἀδιακόπως καθ' ὅλην τὴν ήμέραν πρὸς χάριν σου κρατᾶ τὴν λαμπάδα. Δὲν ἔχεις τὰς ἀκτινοβολίας τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ, ἀλλ' ἔχεις τὴν σελήνην ποὺ σὲ περιλάμπει μὲ τὸ ἀπλετον φῶς της. Δὲν ἔχεις ἐπιβῆ σὲ χρυσοκέντητα ἀμάξια, ἀλλ' ἔχεις τὰ πόδια ἰδικόν σου ὅχημα καὶ σύμφυτον μὲ σέ. Διατί λοιπὸν μακαρίζεις αὐτοὺς ποὺ κατέχουν πλούσιον βαλάντιον καὶ ποὺ χρειάζονται ξένα πόδια διὰ νὰ μεταβοῦν κάπου; Δὲν κοιμᾶσαι εἰς κρεββάτι ἐλεφάντινον, ἀλλ' ἔχεις τὴν γῆν ποὺ εἶναι τιμιωτέρα ἀπὸ πολλὰ φίλντισι καὶ ἔχεις γλυκεῖαν τὴν ἀνάπταυσιν ἐπάνω εἰς αὐτήν, γρήγορον τὸν ὕπνον καὶ ἀπὸ κάθε φροντίδα ἀπηλλαγμένον. Δὲν κατακλίνεσαι κάτω ἀπὸ χρυσῆν ὁροφήν, ἔχεις ὅμως τὸν οὐρανὸν ποὺ ἀκτινοβολεῖ τριγύρω μὲ τὰ ἀπερίγραπτα κάλλη τῶν ἀστρων. Καὶ αὐτὰ βέβαια εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. Τὰ δὲν λασμένα, διὰ σὲ ἡ χορηγία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἡ κατάλυσις τοῦ θανάτου, ἡ ἐλπὶς τῆς ἀναστάσεως, τὰ θεῖα προστάγματα ποὺ σοῦ τελειοποιοῦν τὴν ζωήν, ἡ πορεία πρὸς τὸν Θεόν διὰ τῶν ἐντολῶν, ἡ ὅμορφη βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τὰ ἔτοιμα στεφάνια τῆς δικαιοσύνης, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποφύγης τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς.

7. «Ἐὰν προσέχῃς τὸν ἔαυτόν σου, αὐτὰ καὶ πολὺ περισσότερα θὰ εὔρῃς γύρω σου. Καὶ τὰ μὲν παρόντα θὰ ἀπολαύσῃς, δὲν θὰ στενοχωρηθῆς δὲ δι' αὐτὸ ποὺ λείπει. Παντοῦ

σεις δὲ πρὸς τὸ ἐνδέον. Πανταχοῦ σοι παριστάμενον τὸ παράγγελμα μεγάλην παρέξεται τὴν βοήθειαν. Οἶον, δογή σου τῶν λογισμῶν κατεκράτησε καὶ ἐκφέρῃ ὑπὸ θυμοῦ πρός τε δῆματα ἀπρεπῆ καὶ πράξεις χαλεπὰς καὶ θηριώδεις; Ἐὰν προσέχῃς σεαυτῷ, καταστελεῖς μὲν τὸν θυμόν, ὥσπερ τινὰ πῶλον ἀπειθῆ καὶ δυσήνιον, τῇ πληγῇ τοῦ λόγου οἰονεὶ μάστιγι καθαπτόμενος. Κρατήσεις δὲ καὶ γλώσσης, τὰς δὲ χεῖρας οὐκ ἐπαφήσεις τῷ παροξύναντι. Πάλιν ἐπιθυμίᾳ πονηρὰὶ ἔξοιστρωσαὶ σου τὴν ψυχήν, εἰς ὅρμὰς ἀκρατεῖς καὶ ἀκολάστους ἐμβάλλουσιν. Ἐὰν οὖν προσέχῃς σεαυτῷ καὶ μνησθῆς δτι τοῦτο μέν σοι τὸ παρὸν ἡδὺ εἰς πικρὸν κατανήσει πέρας, καὶ ὁ τοῦ ἐκ τῆς ἡδονῆς ἐγγινόμενος τῷ σώματι ἡμῶν γαργαλισμός, οὗτος γεννήσει τὸν ιοβόλον σκώληκα, ἀθάνατα κολάζοντα ἡμᾶς ἐν τῇ γεέννῃ, καὶ ἡ πύρωσις τῆς σαρκὸς μήτηρ γεννήσεται τοῦ 15 αἰώνιον πυρός, εὐθὺς οἰχήσονται φυγαδευθεῖσαι αἱ ἡδοναὶ καὶ θαυμαστή τις ἔνδον γαλήνη περὶ τὴν ψυχὴν καὶ ἡσυχία γεννήσεται, οἷον θεραπαινίδων ἀκολάστων θορύβου κατασιγασθέντος δεσποίνης τινὸς σώφρονος παρουσίᾳ. «Πρόσεχε τοίνυν σεαυτῷ», καὶ γνῶθι δτι τὸ μὲν λογικόν ἐστι καὶ νοερὸν τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ 20 παθητικόν τε καὶ ἄλογον. Καὶ τῷ μὲν φύσει τὸ κρατεῖν ὑπάρχει, τοῖς δὲ τὸ ὑπακούειν τῷ λόγῳ καὶ καταπείθεσθαι. Μή ποτε οὖν ἐάσῃς ἔξανδραποδισθέντα τὸν νοῦν δοῦλον γενέσθαι τῶν παθῶν, μηδὲ αὖ πάλιν ἐπιτρέψῃς τοῖς πάθεσι κατεξαναστῆναι τοῦ λόγου καὶ εἰς ἑαυτὰ τὸ κράτος τῆς ψυχῆς περιστῆσαι.

25 Ὁλως δέ σοι ἡ ἀκριβῆς σεαυτοῦ κατανόησις αὐτάρκη παρέξει χειραγωγίαν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν γὰρ προσέχῃς σεαυτῷ, οὐδὲν δεήσῃ ἐκ τῆς τῶν δλων κατασκευῆς τὸν δημιουργὸν ἔξιχνεύειν, ἀλλ’ ἐν σεαυτῷ, οἰονεὶ μικρῷ τινι διακόσμῳ τὴν μεγάλην κατόψει τοῦ κτίσαντός σε σοφίαν. Ἀσώματον 30 νόει τὸν Θεὸν ἐκ τῆς ἐνυπαρχούσης σοι ψυχῆς ἀσωμάτου, μὴ περιγραφόμενον τόπῳ· ἐπειδὴ οὐδὲ ὁ σὸς νοῦς προηγούμενην ἔχει τὴν ἐν τόπῳ διατριβήν, ἀλλὰ διὰ τῆς πρὸς τὸ σῶμα συναφείας ἐν τόπῳ γίνεται. Ἀδρατον εἶναι τὸν Θεὸν πίστενε,

ὅπου καὶ ἄν εύρισκεσαι τὸ παράγγελμα αὐτὸ θὰ σοῦ προσφέρη μεγάλην βοήθειαν. Παραδείγματος χάριν· ἡ δργή σου ἐκυριάρχησεν εἰς τὰ λογικὰ καὶ δόηγεῖσαι ἀπὸ τὸν θυμὸν εἰς λόγια ἀσχῆμα καὶ εἰς πράξεις δυσαρέστους καὶ θηριώδεις; Ἐὰν προσέχῃς τὸν ἔαυτόν σου, θὰ καταστείλῃς τὸν θυμόν, ὡσὰν κάποιο δύστροπον καὶ δυσκολοχαλίνωτον πουλάρι, προσβαλλόμενος, σὰν μὲν μαστίγιον, μὲ τὸ πλῆγμα τοῦ λόγου. Θὰ κρατᾶς καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ δὲν θὰ χειροδικῆς ἐναντίον αὐτοῦ ποὺ σὲ ἔξωργισεν. Ἐπίσης ἐπιθυμίαι ποὺ κάμνουν μανιώδη τὴν ψυχὴν τὴν ρίχνουν εἰς βιαίας δρμὰς καὶ ἀκολάστους. Ἐὰν λοιπὸν προσέχῃς τὸν ἔαυτόν σου καὶ ἐνθυμηθῆς ὅτι τὸ εὔχάριστον τοῦτο παρὸν διὰ σὲ θὰ καταλήξῃ εἰς τέλος πικρὸν καὶ ὁ γαργαλισμὸς ποὺ προκαλεῖται τώρα εἰς τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ἡδονήν, αὐτὸς θὰ γεννήσῃ τὸ φαρμακερὸ σκουλήκι ποὺ θὰ σὲ τιμωρῇ αἰώνια εἰς τὴν κόλασιν καὶ ἡ φλόγωσις τῆς σαρκὸς θὰ γίνη μητέρα τοῦ αἰώνιου πυρός, εὔθυς ἀμέσως θὰ φυγαδευθοῦν αἱ ἡδοναὶ καὶ κάποια θαυμαστὴ ἐσωτερικὰ γαλήνη ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ ἡσυχία θὰ ἐπικρατήσῃ, ὅπως μὲ τὴν παρουσίαν κάποιας σώφρονος κυρίας κατασιγάζει διάθρυψις τῶν ἀκολάστων ὑπηρετριῶν.

Πρόσεχε λοιπὸν τὸν ἔαυτόν σου. Καὶ γνώριζε ὅτι τὸ μὲν λογικὸν εἶναι καὶ νοερὸν μέρος τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ παθητικὸν εἶναι καὶ ὀλογον. Καὶ εἰς τὸ μὲν λογικὸν ὑπάρχει ἐκ φύσεως ἡ ἐγκράτεια, εἰς δὲ τὸ παθητικὸν καὶ ὀλογον ἡ ὑπακοὴ καὶ ἡ πειθώ γίνεται διὰ τοῦ λόγου. Μή λοιπὸν ἀφῆσῃς, ἄν ποτε διάθρυψις τῆς ψυχῆς, νὰ γίνῃ δοῦλος τῶν παθῶν. Μήτε πάλιν νὰ ἐπιτρέψῃς εἰς τὰ πάθη νὰ ξεσηκωθοῦν ἐναντίον τοῦ λογικοῦ καὶ νὰ διατηρήσῃς τὴν κυριαρχίαν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς αὐτά. Καὶ γενικῶς ἡ σωστὴ κατανόησις τοῦ ἔαυτοῦ σου θὰ προσφέρῃ ἀρκετὴν χειραγωγίαν διὰ νὰ ἐννοήσῃς τὸν Θεόν. Ἐὰν δηλαδὴ προσέχῃς τὸν ἔαυτόν σου δὲν θὰ σοῦ λείψῃ τίποτε διὰ νὰ ἔξιχνιάσῃς ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τῶν ὅλων τὸν δημιουργόν, ἀλλ’ εἰς τὸν ἔαυτόν σου, ὡσὰν εἰς μικρὸν διάκοσμον, θὰ ἴδῃς τὴν μεγάλην σο-

τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν ἐννοήσας, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ σωματικοῖς δοφθαλμοῖς ἀληπτός ἐστιν. Οὕτε γὰρ κέχρωσται, οὔτε ἐσχημάτισται, οὔτε τινὶ σωματικῷ χαρακτῆρι περιεληπται, ἀλλ’ 5 ἐκ τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζεται μόνον. “Ωστε μήτε ἐπὶ Θεοῦ ζητήσῃς τὴν δι’ ὀφθαλμῶν κατανόησιν, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ ἐπιτρέψας τὴν πίστιν, νοητὴν ἔχε τὴν περὶ αὐτοῦ κατάληψιν. Θαύμαζε τὸν τεχνίτην, πῶς τῆς ψυχῆς σου τὴν δύναμιν πρὸς τὸ σῶμα συνέδησεν, ὡς μέχρι τῶν περάτων αὐτοῦ δικνούμενην, 10 τὰ πλεῖστον διεστῶτα μέλη πρὸς μίαν σύμπνοιαν καὶ κοινωνίαν ἄγειν. Σκόπει τίς ἡ ἀπὸ ψυχῆς ἐνδιδομένη τῇ σαρκὶ δύναμις, τίς ἡ ἀπὸ σαρκὸς πρὸς ψυχὴν ἐπανιοῦσα συμπάθεια, πῶς δέχεται μὲν τὴν ζωὴν ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, δέχεται δὲ ἀλγηδόνας ἀπὸ τοῦ σώματος ἡ ψυχή, ποίας ἀποθήκας τῶν μαθημάτων 15 ἔχει, διὰ τί οὐκ ἐπισκοτεῖ τῇ γνώσει τῶν προλαβόντων ἡ τῶν ἐπιγνομένων προσθήκη, ἀλλ’ ἀσύγχυτοι καὶ εὐκρινεῖς αἱ μνῆμαι, οἷον χαλκῇ τινι στήλῃ τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς ἐγκεχαραγμέναι, διαφυλάττονται· πῶς μὲν πρὸς τὰ τῆς σαρκὸς ὑπολισθαίνοντα πάθη τὸ οἰκεῖον ἀπόλλυσι κάλλος, πῶς δὲ πάλιν 20 τὸ ἀπὸ κακίας αἰσχος ἀποκαθηραμένη, δι’ ἀρετῆς πρὸς τὴν ὁμοίωσιν ἀνατρέχει τοῦ κτίσαντος.

8. Πρόσσεχε, εἰ δοκεῖ σοι, μετὰ τὴν τῆς ψυχῆς θεωρίαν καὶ τῇ τοῦ σώματος κατασκευῇ, καὶ θαύμασον ὅπως πρέποντα ἀτὰ καταγώγιον τῇ λογικῇ ψυχῇ ὁ ἀριστοτέχνης ἐδημιούργη- 25 σεν. “Ορθιον ἔπλασε μόνον τῶν ζώων τὸν ἄνθρωπον, ἵν’ ἐξ αὐτοῦ τοῦ σχήματος εἰδῆς δτι ἐκ τῆς ἄνωθεν συγγενείας ἐστὶν ἡ ζωὴ σου. Τὰ μὲν γὰρ τετράποδα πάντα πρὸς τὴν γῆν βλέπει καὶ πρὸς

32. Βασικῶς ἐδῶ ἀναπτύσσεται τὸ ὑμνολογικὸν χωρίον «ἀσθενεῖ τὸ σῶμά μου, ἀσθενεῖ μου καὶ ἡ ψυχή».

φίαν τοῦ κτίστου. Νὰ ἀντιλαμβάνεσαι τὸν Θεόν ἀσώματον ἀπὸ τὴν ἀσώματον ψυχὴν ποὺ ὑπάρχει μέσα σου, καὶ ὡς κάτι ποὺ δὲν περιορίζεται τοπικῶς. Ἐφοῦ καὶ δ νοῦς σου δὲν ἔχει προηγουμένην διαμονὴν εἰς τόπον, ἀλλὰ προσδιορίζεται τοπικῶς διὰ τῆς συνδέσεως του μὲ τὸ σῶμα. Νὰ πιστεύῃς ὅτι δ Θεός εἶναι ἀόρατος, ἀφοῦ ἐννοήσῃς τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς σου, διότι καὶ αὐτὴ δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ μὲ τὰ σωματικὰ μάτια. Διότι οὔτε ἔχει χρωματισθῆ, οὔτε ἔχει σχηματισθῆ οὔτε ἔχει περιληφθῆ σὲ κάποιο σωματικὸν σχῆμα, ἀλλὰ γίνεται γνωστὴ μόνον ἀπὸ τὰς ἐνεργείας. "Ωστε νὰ μὴ ἐπιδιώξῃς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ νὰ τὸν θῇς μὲ τὰ μάτια, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπιτρέψῃς εἰς τὴν διάνοιαν τὴν πίστιν νὰ ἔχῃς νοητὴν ἀντίληψιν περὶ αὐτοῦ. Νὰ θαυμάζῃς τὸν τεχνίτην, πῶς συνέδεσε τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μὲ τὸ σῶμα, ὥστε, ἐνῷ φθάνει μέχρι τὰ πέρατά του, νὰ δδηγῇ εἰς σύμπνοιαν καὶ κοινωνίαν τὰ μέλη ποὺ ἀπέχουν πάρα πολὺ μεταξύ των. Σκέψου ποία εἶναι ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς ποὺ χορηγεῖται εἰς τὸ σῶμα, ποία εἶναι ἡ συμπάθεια ποὺ ἀπὸ τὸ σῶμα ἐπανέρχεται εἰς τὴν ψυχήν, πῶς δέχεται μὲν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα τὴν ζωὴν καὶ πῶς δέχεται ἀπὸ τὸ σῶμα πάλιν ἡ ψυχὴ τοὺς πόνους³². Ποίας ἀποθήκας διαθέτει διὰ τὰς γνώσεις, διατί ἡ προσθήκη τῶν νέων γνώσεων δὲν καλύπτει τὴν γνῶσιν τῶν προηγουμένων, ἀλλὰ διαφυλάσσονται ἀσύγχυτοι καὶ ξεκάθαροι αἱ ἐντυπώσεις, χαραγμέναι ὡσάν εἰς χαλκίνην στήλην εἰς τὸ λογικὸν μέρος τῆς ψυχῆς. Πῶς χάνει τὸ κάλλος της μὲ τὸ νὰ γλυστρᾶξεις τὰ σαρκικὰ πάθη καὶ πῶς πάλιν ὅταν ἀποκαθάρῃ τὸ αἰσχος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν κακίαν, βαδίζει διὰ τῆς ἀρετῆς τὴν πορείαν τῆς δμοιώσεως της πρὸς τὸν κτίστην.

8. Πρόσεξε, ἐὰν θέλῃς, μετὰ τὴν θεώρησιν τῆς ψυχῆς, καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ θαύμασε πῶς δ ἀριστοτέχνης ἐδημιούργησεν αὐτὸ κατάλυμα ποὺ πρέπει εἰς λογικὴν ψυχὴν. 'Απ' ὅλα τὰ ζῶα μόνον τὸν ἀνθρωπὸν ἐπλασεν δρθιον, διὰ νὰ γνωρίζῃς ἀπὸ τὸ σχῆμα αὐτὸ δτι

τὴν γαστέρα νένευκεν, ἀνθρώπῳ δὲ ἔτοίμη πρὸς οὐρανὸν ἡ ἀνάβλεψις, ὥστε μὴ σχολάζειν γαστρί, μηδὲ τοῖς ὑπὸ γαστέρα πάθεσιν, ἀλλ’ δλην ἔχειν τὴν δρμὴν πρὸς τὴν ἄνω πορείαν.⁷ Επειτα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτάτων θείς, ἐν αὐτῇ τὰς πλείστουν 5 ἀξίας τῶν αἰσθήσεων καθιδρύσατο. Ἐκεῖ δψις καὶ ἀκοὴ καὶ γεῦσις καὶ ὅσφρησις, πᾶσαι ἐγγὺς ἀλλήλων κατφυισμέναι. Καὶ οὕτως περὶ βραχὺ χωρίον στενοχωρούμεναι, οὐδὲν ἐκάστη παρεμποδίζει τῇ ἐνεργείᾳ τῆς γείτονος. Οφθαλμοὶ μέν γε τὴν ὑψηλοτάτην σκοπιὰν κατειλήφασιν, ὥστε μηθὲν αὐτοῖς 10 τῶν τοῦ σώματος μορίων ἐπιπροσθεῖν, ἀλλὰ μικρὰ τινὶ προβολῇ τῶν ὁφρύων ὑποκαθήμενοι, ἐκ τῆς ἄνωθεν ἐξοχῆς πρὸς τὸ εὐθὲς ἀποτείνονται. Πάλιν ἡ ἀκοή, οὐκ ἐπ’ εὐθείας ἤνοικται, ἀλλ’ ἐλικοειδεῖ τῷ πόρῳ τῶν ἐν τῷ ἀέρι ψόφων ἀντιλαμβάνεται. Σοφίας καὶ τοῦτο τῆς ἀνωτάτω, ὥστε τὴν μὲν φωνὴν ἀκωλύτως 15 διείναι, ἡ καὶ μᾶλλον ἐνηχεῖν, περικλωμένην ταῖς σκολιότησι, μηδὲν δὲ τῶν ἐξωθεν παρεμπιπτόντων κώλυμα εἶναι δύνασθαι τῇ αἰσθήσει. Κατάμαθε τῆς γλώττης τὴν φύσιν, δπως ἀπαλῇ τέ ἐστι καὶ εὔστροφος, καὶ πρὸς πᾶσαν χρείαν λόγου τῷ ποικίλῳ τῆς κινήσεως ἐξαρκοῦσα.⁸ Οδόντες, δμοῦ μὲν φωνῆς δργανα, 20 ἴσχυρὰν τῇ γλώττῃ τὴν ἀντέρεισιν παρεχόμενοι, δμοῦ δὲ καὶ τροφῆς ὑπηρέται· οἱ μὲν τέμνοντες αὐτήν, οἱ δὲ λεαίνοντες. Καὶ οὕτω πάντα λογισμῷ ἐπιπορευόμενος τῷ προσήκοντι, καὶ καταμαθάνων δλκὴν ἀέρος διὰ τοῦ πνεύμονος, τοῦ θερμοῦ φυλακὴν ἐπὶ τῆς καρδίας, δργανα πέψεως, ὀχετοὺς αἷματος· 25 ἐκ πάντων τούτων τὴν ἀνεξιχνίαστον σοφίαν τοῦ ποιήσαντός

ἡ ζωή σου προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐράνιον συγγένειαν. Διότι τὰ μὲν τετράποδα ὅλα πρὸς τὴν γῆν βλέπουν. καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς κοιλίας σκύβουν· εἰς τὸν ἄνθρωπον δύμας ἡ ἀνάβλεψις πρὸς τὸν οὐρανὸν εἶναι ἐτοίμη, ὥστε νὰ μὴ ἀσχολῇται μὲ τὴν κοιλίαν, μήτε μὲ τὰ ὑποκοίλια πάθη, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ δλόκληρον τὴν δρμὴν πρὸς τὴν ἀνοδικὴν πορείαν. Ἐπειτα μὲ τὸ νὰ θέσῃ τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ σώματος μέσα εἰς αὐτὴν ἐτοποθέτησε τὰς πιὸ ἀξιολογωτέρας ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις. Ἐκεῖ ἡ ὄρασις καὶ ἡ ἀκοὴ καὶ ἡ γεῦσις καὶ ἡ ὅσφρησις, ὅλαι ἡ μία δίπλα εἰς τὴν ἄλλην κατοικοῦν. Καὶ ἐνῷ εἶναι συγκεντρωμέναι εἰς τόσον μικρὸν χῶρον, κατὰ τίποτε δὲν ἔμποδίζει ἡ μία εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς γειτονικῆς. Βέβαια τὰ μάτια ἔχουν καταλάβει τὴν πιὸ ὑψηλὴν σκοπιάν, ὥστε κανένα ἀπὸ τὰ σωματικὰ μόρια νὰ μὴ ἔμβαίνῃ μπροστά εἰς αὐτά, ἀλλὰ καθήμενα κάτω ἀπὸ κάποιαν μικρὰν πρεξιοχὴν τῶν φρυδιῶν, βλέπουν κατ' εὐθεῖαν ἔμπρὸς ἐξ αἰτίας τῆς προεξιοχῆς ποὺ ὑπάρχει ἐπάνω. Ἡ ἀκοὴ πάλιν δὲν ἔχει ἀπ' εὐθείας ἀνοιγμα, ἀλλὰ μὲ τὸν κυκλοειδῆ πόρον ἀντιλαμβάνεται τοὺς εἰς τὸν ἀέρα θορύβους. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς οὐρανίου σοφίας, ὥστε ἡ μὲν φωνὴ ἀνεμπόδιστα νὰ διέρχεται ἡ στρεφομένη δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τὰς κυρτότητας νὰ ἐνηχῇ περισσότερον, ὥστε τίποτε νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ γίνη ἔμποδιον εἰς τὴν αἴσθησιν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔξωτερικὰ παρεμβάλλονται. Γνώρισε καλὰ καὶ τὴν φύσιν τῆς γλώσσης, πῶς εἶναι καὶ ἀπαλὴ καὶ εὐλύγιστος καὶ ἐπαρκεῖ εἰς κάθε ἀνάγκην τοῦ λόγου μὲ τὴν ποικιλίαν τῆς κινήσεως. Τὰ δόντια, ποὺ εἶναι συγχρόνως ὅργανα τῆς φωνῆς μὲ τὸ νὰ παρέχουν ἀντιστήριγμα εἰς τὴν γλῶσσαν, εἶναι συγχρόνως καὶ ὑπηρέται τῆς τροφῆς. Ἀλλα μὲν μὲ τὸ νὰ τὴν κόπτουν καὶ ἄλλα δὲ μὲ τὸ νὰ τὴν ἀλέθουν. Καὶ ἔτσι ἐπιθεωρῶν τὸ κάθε τι μὲ τὸν πρέποντα λογισμὸν καὶ πληροφορούμενος τὴν ἔλξιν τοῦ ἀέρος διὰ τοῦ πνεύματος, τὴν διατήρησιν τῆς θερμότητος εἰς τὴν καρδίαν, τὰ ὅργανα τῆς πέψεως, τοὺς φορεῖς τοῦ αἵματος, ἀπ' ὅλα αὐτὰ θὰ κατανοήσῃς τὴν ἀνεξερεύνητον

σε κατόφει, ὡς ἀν καὶ αὐτόν σε εἰπεῖν μετὰ τοῦ προφήτου· «Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ». «Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ» ἵνα προσέχῃς Θεῷ· φῶντας δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *Ἀμήν.*

---

34. Ψαλμ. 138,6.

σοφίαν τοῦ ποιητοῦ σου, ὡστε καὶ σὺ δὲ ἴδιος νὰ εἰπῆς μαζὶ μὲ τὸν προφήτην «δι’ ἐμὲ τέτοια γνῶσις εἶναι ὑπερθαύμαστος»³⁴. «Πρόσεχε, λοιπόν, παντοῦ», διὰ νὰ προσέχῃς τὸν Θεόν, εἰς τὸν δποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς δλους τοὺς αἰῶνας. ’Αμήν.

*ΟΜΙΛΙΑ
ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΗ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ*

1. Ὁ μὲν σοφὸς Σολομών¹ τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων τοὺς καιροὺς διαιρῶν καὶ ἐκάστῳ τῶν γινομένων τὸν ἐπιτήδειον ἀφορίζων, ἔφη· «Τοῖς πᾶσιν δὲ χρόνος, καὶ καιρὸς τῷ παρτὶ πράγματι· καιρὸς τοῦ τεκεῖν καὶ καιρὸς τοῦ ἀποθανεῖν». 5 Ἐγὼ δὲ μικρὸν τοῦ σοφοῦ τὴν ἀπόφασιν ὑπαλλάξας, εἴποιμι ἀν κηρύσσων ὑμῖν τὸ σωτήριον ἡρόγμα, ὅτι καιρὸς τοῦ ἀποθανεῖν καὶ καιρὸς τοῦ γεννηθῆναι. Τίς δὲ ὁ λόγος τῆς ἐναλλαγῆς; «Οτι δὲ μὲν περὶ τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορῇ διαλεγόμενος, τῇ σωματικῇ φύσει, τὴν γένεσιν . . . ζοέταξε τοῦ θανάτου (ἀδύνατον γὰρ θανάτου πεῖσαν λαβεῖ· τὸν μὴ πρότερον γεννηθέντα), ἐγὼ δὲ περὶ τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τὸν λόγον ποιεῖσθαι μέλλων, τὸν θάνατον προτίθημι τῆς ζωῆς. Διὰ γὰρ τοῦ ἀποθανεῖν τῇ σαρκὶ περιγίνεται ἡμῖν τὸ γεννηθῆναι τῷ πνεύματι, καθά φησι καὶ ὁ Κύριος· «Ἐγὼ ἀποκτενῶ, καὶ ζῆν ποιήσω»). 15 Ἀποθάνωμεν οὖν, ἵνα ζήσωμεν. Ἀποκτείνωμεν τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, τὸ μὴ δυνάμενον ὑποταγῆναι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος ἴσχυρὸν ἡμῖν ἐγγένηται, δι’ οὗ ζωὴ καὶ εἰρήνη περιγίνεσθαι πέφυκε. Συνταφῶμεν τῷ

1. Ἔκκλ. 3,1-2.

2. Δευτ. 32,39.

ΟΜΙΛΙΑ

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΗ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ

1. Όσοις Σολομών διακρίνων τοὺς καιρούς τῶν πραγμάτων τοῦ βίου καὶ προσδιορίζων εἰς τὸ καθένα ἀπὸ τὰ γεγονότα τὸν κατάλληλον καιρὸν εἴπε· «δι’ ὅλα ὑπάρχει χρόνος καὶ διὰ κάθε πρᾶγμα ὑπάρχει καθωρισμένος καιρός· καιρὸς διὰ τὴν γέννησιν καὶ καιρὸς διὰ τὸν θάνατον»¹. Ἐγὼ ἀφοῦ παραλλάξω ὀλίγον τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ, ἡμπορῶ νὰ εἴπω τώρα ποὺ σᾶς δミλῶ διὰ τὸ σωτήριον κήρυγμα ὅτι ὑπάρχει καιρὸς διὰ τὸν θάνατον καὶ καιρὸς διὰ τὴν γέννησιν. Ποῖος ὅμως δὲ λόγος αὐτῆς τῆς ἐναλλαγῆς; «Οτι αὐτὸς μὲν διαλεγόμενος διὰ τὰ πράγματα ποὺ γεννῶνται καὶ φθείρονται καὶ ἀκολουθῶν τὴν ύλικὴν φύσιν ἐπρόταξε ἀπὸ τὸν θάνατον τὴν γέννησιν (διότι εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει γεννηθῆ προηγουμένως νὰ γνωρίσῃ τὸν θάνατον), ἐγὼ δέ, δὲ ποτοῖς πρόκειται νὰ δミλήσω διὰ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, προτάσσω τὸν θάνατον ἀπὸ τὴν ζωὴν. Διότι μὲ τὸν θάνατον τῆς σαρκὸς συντελεῖται εἰς ἡμᾶς ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις, ὅπως καὶ ὁ Κύριος λέγει· «Ἐγὼ θανάτων καὶ ἐγὼ ζωοποιῶ»². «Ἄσ ἀποθάνωμεν λοιπὸν διὰ νὰ ζήσωμεν. «Ἄσ θανατώσωμεν τὸ σαρκικὸν φρόνημα, ποὺ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ³ διὰ νὰ ἴσχυροποιηθῇ εἰς ἡμᾶς τὸ πνευματικὸν φρόνημα, μὲ τὸ δποτοῖς φυσικὰ ἐπικρατεῖ ἡ ζωὴ καὶ ἡ εἰρήνη. «Ἄσ ταφῶμεν

---

3. Ρωμ. 8,7.

Χριστῷ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι, ἵνα καὶ συναναστῶμεν τῷ
 ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν προξενήσαντι. Καιρὸς μὲν οὖν ἄλλοις ἄλ-
 λος ἐπιτήδειος· ἕδιος ὅπνου καὶ ἕδιος ἐγρηγόρσεως· ἕδιος
 πολέμου καὶ ἕδιος εἰρήνης· καιρὸς δὲ βαπτίσματος ἄπας ὁ
 5 τῶν ἀνθρώπων βίος. Οὕτε γὰρ σώματι ζῆν μὴ ἀναπνέοντι δυ-
 νατόν, οὕτε ψυχῇ συνεστάναι μὴ γνωριζούσῃ τὸν κτίσαντα.
 Θεοῦ γὰρ ἄγνοια θάνατός ἐστι ψυχῆς. Ὁ δὲ μὴ βαπτισθεὶς,
 οὐ πεφάτισται. Ἀνεν δὲ φωτός, οὕτε ὀφθαλμὸς τὰ ἔαντοῦ κα-
 θορᾶ, οὕτε ψυχὴ Θεοῦ δέξασθαι δύναται θεωρίαν. Πᾶς μὲν οὖν
 10 χρόνος εὐκαιρίαν ἔχει πρὸς τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος σωτηρίαν·
 κἄν νόκτα εἴπης, κἄν ἡμέραν, κἄν ὥραν, κἄν στιγμὴν χρόνου,
 κἄν τι βραχύτατον. Πολλῷ δὲ δῆ πον εἰκὸς ἐπιτηδειότερον εἰ-
 ναι τὸν οἰκειότερον. Τί δ' ἂν γένοιτο τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα συγ-
 γενέστερον πρὸς τὸ βάπτισμα; Ἡ μὲν γὰρ ἡμέρα μνημόσυνον
 15 ἐστιν ἀναστάσεως, τὸ δὲ βάπτισμα δύναμίς ἐστι πρὸς τὴν ἀν-
 αστασιν. Ἐν τοίνυν τῇ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως
 τὴν χάριν ὑποδεξώμεθα. Διὰ τοῦτο πόρρωθεν ἡ Ἐκκλησία
 τοὺς ἔαντῆς τροφίμους ὑψηλῷ κηρύγματι συγκαλεῖ, ἵν' οὓς
 πάλαι ὕδινεν, ἀποκυήσῃ τότε, καὶ ἀπογαλακτίσασα αὐτοὺς
 20 τῶν λόγων τῆς κατηχήσεως, γεύσῃ τῆς στερεᾶς τῶν δογμάτων
 τροφῆς. Ἰωάννης ἐκήρυξσε βάπτισμα μετανοίας «καὶ ἐξεπο-
 ρεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία». Κύριος κηρύσσει βάπτι-
 σμα νίοθεσίας· καὶ τίς τῶν εἰς αὐτὸν ἥλπικότων οὐχ ὑπακού-
 σεται; Ἐκεῖνο εἰσαγωγικὸν τὸ βάπτισμα, τοῦτο τελειωτικόν.
 25 Ἐκεῖνο ἀμαρτίας ἀναχώρησις, τοῦτο οἰκείωσις πρὸς Θεόν.
 Ἐνδρὸς ἦν Ἰωάννου τὸ κήρυγμα, καὶ πάντας εἶλκε πρὸς
 τὴν μετάνοιαν· σὸ δέ, διὰ προφητῶν διδασκόμενος· «Λούσασθε,

μαζί μὲ τὸν Χριστόν, ποὺ ἀπέθαινε δι’ ἡμᾶς, διὰ νὰ ἀναστηθοῦμεν μ’ αὐτὸν ποὺ μᾶς ἐπροξένησε τὴν ἀνάστασιν. Λοιπὸν ὑπάρχει καιρὸς ἄλλος ποὺ εἶναι κατάλληλος δι’ ἄλλα· καιρὸς διὰ ὑπνον καὶ καιρὸς διὰ ἐγρήγορσιν. Καιρὸς διὰ πόλεμον καὶ καιρὸς διὰ εἰρήνην. Καιρὸς ὅμως διὰ τὸ βάπτισμα εἶναι δλόκληρος διὰ τῶν ἀνθρώπων. Διότι δὲν ἡμπορεῖ νὰ ζήσῃ τὸ σῶμα ποὺ δὲν ἀναπνέει, οὔτε ἡ ψυχὴ νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς νὰ γνωρίσῃ τὸν κτίστην αὐτῆς. Διότι ἡ ἄγνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι διάθανατος τῆς ψυχῆς. Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔβαπτίσθη δὲν ἔφωτίσθη. Χωρὶς ὅμως φῶς οὔτε τὰ μάτια βλέπουν τὰ πράγματά των, οὔτε ἡ ψυχὴ ἡμπορεῖ νὰ θεωρήσῃ τὸν Θεόν. ‘Ολόκληρος λοιπὸν διάχρονος παρέχει διὰ τοῦ βαπτίσματος εὔκαιρίαν διὰ τὴν σωτηρίαν· εἴτε νύκτα θὰ εἰπῆς, εἴτε ἡμέραν, εἴτε ὥραν, εἴτε χρονικὴν στιγμὴν εἴτε κάτι πιὸ μικρότερον. Πολὺ ὅμως περισσότερον φαίνεται νὰ εἶναι πιὸ κατάλληλον αὐτὸ ποὺ εἶναι πιὸ συγγενές. Τί πιὸ συγγενές πρὸς τὸ βάπτισμα ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ; Διότι ἡ μὲν ἡμέρα ὑπενθυμίζει τὴν ἀνάστασιν, τὸ δὲ βάπτισμα εἶναι δύναμις πρὸς τὴν ἀνάστασιν. ‘Ἄσ ύποδεχθοῦμεν λοιπὸν τὴν δωρεὰν τῆς ἀναστάσεως κατὰ τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ μακριὰ μὲ δυνατὸν κήρυγμα προσκαλεῖ τοὺς τροφίμους της, διὰ νὰ γεννήσῃ αὐτοὺς ποὺ προηγουμένως ἐκυοφόρησε καὶ διὰ νὰ τοὺς θρέψῃ μὲ τὴν στερεὰν τροφὴν τῶν δογμάτων, ἀφοῦ τοὺς ἀποκόψῃ ἀπὸ τὸ γάλα τῶν κατηχητικῶν λόγων. ‘Ο Ἰωάννης ἐκήρυσσε τὸ βάπτισμα τῆς μετανοίας καὶ ἔτρεχε πρὸς αὐτὸν δλόκληρος ἡ Ἰουδαία⁴. ‘Ο Κύριος κηρύσσει τὸ βάπτισμα τῆς υἱοθεσίας· καὶ ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἐλπίσει εἰς αὐτὸν δὲν θὰ ὑπακούσῃ; Τὸ βάπτισμα ἐκεῖνο ἦταν ἡ εἰσαγωγὴ, τὸ βάπτισμα τοῦτο εἶναι τὸ τελειωτικόν. ‘Ἐκεῖνο ἦταν ἡ ἀποχώρησις τῆς ἀμαρτίας, τοῦτο εἶναι ἡ οἰκείωσις μὲ τὸν Θεόν. Τὸ κήρυγμα ἐκεῖνο ἦταν ἐνὸς ἀνδρὸς, τοῦ Ἰωάννου, καὶ ἔτράβηξεν δλους πρὸς τὴν μετάνοιαν. ‘Ἐσύ ὅμως ποὺ διδάσκεσαι ἀπὸ τοὺς προφήτας· «Λουσθῆτε καὶ καθαρισθῆ-

καθαροὶ γίνεσθε», διὰ ψαλμῶν νουθετούμενος· «Προσέλθετε πρὸς αὐτόν, καὶ φωτίσθητε», δι’ ἀποστόλων εὐαγγελιζόμενος· «Μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἔκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὄνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε 5 τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος», ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου προσλαμβανόμενος, λέγοντος· «Λεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (ταῦτα γὰρ πάντα σήμερον συνέδραμε πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν), δικνεῖς καὶ βουλεύῃ καὶ διαμέλλεις; Ἐκ νηπίου τὸν λόγον κατηχούμε-
10 νος, οὕπω συνέθουν τῇ ἀληθείᾳ; Πάντοτε μανθάνων, οὐδέπω ἥλθες πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν; Πειραστὴς διὰ βίου, κατάσκοπος μέχρι γήρως, πότε γενήση Χριστιανός; πότε γνωρίσομέν σε ὃς ἡμέτερον; Πέροισι τὸν παρόντα καιρὸν ἐξεδέχουν, νῦν πάλιν ἀναμένεις τὸν ἐπιόντα. «Ορα μὴ εὑρεθῆς μακροτέρας τῆς
15 ζωῆς τὰς ὑποσχέσεις ποιούμενος. Οὐκ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα· μὴ ἐπαγγέλλον τὰ μὴ σά. Ἐπὶ ζωήν σε καλοῦμεν, ἀνθρώπε· τί ἀποφεύγεις τὴν κλῆσιν; Ἐπ’ ἀγαθῶν μετουσίαν· τί ὑπερβαίνεις τὴν δωρεάν; Βασιλεία οὐρανῶν ἥροικται· ὁ καλῶν ἀψευδῆς· ἡ δόδος δραδία, οὐ χρόνον, οὐ δαπάνης, οὐ πρα-
20 γματείας χρεία· τί μέλλεις; τί ἀναδύῃ; τί φοβῇ τὸν ζυγόν, ὕσπερ δάμαλίς τις ἀπειρόζυγος; Χρηστός ἐστιν, ἐλαφρός ἐστιν· οὐ τρίβει τὸν αὐχένα, ἀλλὰ δοξάζει. Οὐ γὰρ δεσμεῖται ἡ ζεύγη περὶ τὸν τράχηλον, αὐτεξούσιον ἐπιζητεῖ τὸν ὑφέλκοντα.
‘Ορᾶς δτι κατηγορεῖται Ἐφραΐμ, ὡς παροιστρῶσα δάμαλις,
25 δτι ἄτακτα περιπλανᾶται τὸν τοῦ νόμου ζυγὸν ἀτιμάζων; ‘Υπό-

5. Ἡσ. 1,16.

6. Ψαλμ. 33,6.

7. Πράξ. 2,38.

τε»⁵, νουθετεῖσαι ἀπὸ τοὺς Ψαλμούς· «προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτισθῆτε»⁶, εὐαγγελίζεσαι ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους· «μετανοήσατε καὶ δικαίωνας ἀπὸ σᾶς νὰ βαπτισθῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ θὰ λάβετε τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁷, προσλαμβάνεσαι ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κύριον ποὺ λέγει· «ἔλατε κοντά μου ὅλοι οἱ κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι καὶ ἔγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω»⁸ (ὅλα αὐτὰ σήμερα ἔτρεξαν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν), διστάζεις, σκέπτεσαι, καὶ ἀναβάλλεις; Ἐνῶ ἀπὸ νήπιον κατηχεῖσαι εἰς τὴν διδασκαλίαν δὲν συνετάγης ἀκόμη μὲ τὴν ἀλήθειαν; Εἰς ὅλην τὴν ζωὴν σου θὰ εἰσαι δόκιμος, μέχρι τὰ γεραστεὶὰ θὰ εἰσαι θεατής πότε θὰ γίνης Χριστιανός; Πότε θὰ σὲ γνωρίσωμεν ὡς ἴδιον μας; Πέρυσι ἀνέμενες τὸν τωρινὸν καιρόν, τώρα πάλιν ἀναμένεις τὸν ἐπόμενον. Κύττα νὰ μὴ εύρεθῃς νὰ δίδης ὑποσχέσεις, ποὺ εἶναι μακρότεραι ἀπὸ τὴν ζωὴν. Δὲν ἡξεύρεις τί θὰ φέρῃ ἡ αὔριανὴ ἡμέρα. Νὰ μὴ ὑπόσχεσαι αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι ἴδιακά σου. Σὲ προσκαλοῦμεν, ἀνθρωπε, εἰς τὴν ζωὴν. Διατί ἀποφεύγεις τὴν πρόσκλησιν; Εἰς συμμετοχὴν ἀγαθῶν. Διατί περιφρονεῖς τὴν δωρεάν; Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ἀνοικτή. Αὐτὸς ποὺ προσκαλεῖ δὲν ψεύδεται. Ο δρόμος εἶναι εὔκλοις. Δὲν χρειάζεται οὕτε χρόνος, οὕτε ἔξιδα, οὕτε φροντίδα. Διατί βραδύνεις; Διατί ἀποφεύγεις; Διατί φοβεῖσαι τὸν ζυγόν, ώσταν δαμάλι ποὺ δὲν γνωρίζει ζυγόν; «Εἶναι καλὸς ὁ ζυγός καὶ ἐλαφρός»⁹. Δὲν πληγώνει τὸν λαιμόν, ἀλλὰ τὸν δοξάζει. Διότι ἡ ζεύγλη δὲν δένεται γύρω ἀπὸ τὸν τράχηλον, ἐπειδὴ αὐτὸν ποὺ τὸν σύρει τὸν θέλει αὐτεξούσιον. Βλέπεις ὅτι δικαίωνας ἀπὸ σᾶς νὰ βαπτισθῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ θὰ λάβετε τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος»¹⁰, διότι περιπλανᾶται ἀτακτα ἀτιμάζοντας τὸν ζυγὸν τοῦ νόμου. Βάλε κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸν τὸν ἀνυ-

8. Ματθ. 11,28.

9. Ματθ. 11,30.

10. Ὁσ. 4,16.

θες σον τὸν ἀδάμαστον αὐχένα· γενοῦ ὑποζύγιον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μὴ ἀφειμένος τῆς ζεύγλης, μηδὲ ἐλευθεριάζων τῷ βίῳ, εὐεπιχείρητος ἡς τοῖς θηρίοις.

2. «Γεύσατε καὶ ἔδετε δτι χρηστὸς ὁ Κύριος». Γλυκύτη-
 5 τα μέλιτος πῶς ἀναγγείλω τοῖς ἀγνοοῦσι; «Γεύσασθε καὶ ἔ-
 δετε». Αἰσθησις, λόγου παντὸς ἐναργεστέρα πρὸς πεῖραν. Ὁ
 'Ιουδαῖος τὴν περιτομὴν οὐχ ὑπερτίθεται διὰ τὴν ἀπειλήν, δτι
 «Πᾶσα ψυχὴ, ἥτις οὐ περιτμηθήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ δύδοῃ,
 ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς»· σὺ δὲ τὴν ἀχειροποίητον
 10 περιτομὴν ἀναβάλλῃ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τῆς σαρκός, ἐν τῷ βα-
 πτίσματι τελειουμένην, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἀκούσας· Ὅτι
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μή τις γεννηθῇ δι' ὄντας καὶ Πνεύματος,
 οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Κάκεī μὲν ὄδύνη καὶ
 ἐλκος, ἐνταῦθα δὲ δρόσος ψυχῆς, καὶ ἐλκονς καρδίας ἴαμα.
 15 Προσκυνεῖς τὸν ὑπὲρ σοῦ ἀποθανόντα; Οὐκοῦν κατάδεξαι αὐ-
 τῷ συνταφῆναι διὰ τοῦ βαπτίσματος. Ἐὰν μὴ σύμφυτος γένη
 τῷ ὅμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, πῶς κοινωνὸς γενήσῃ τῆς
 ἀναστάσεως; Ὁ 'Ισραὴλ ἐκεῖνος εἰς τὸν Μωυσῆν ἐβαπτίσθη
 ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, σοὶ τὸν τύπον παραδιδούς,
 20 καὶ χαρακτηρίζων τὴν ἐπ' ἐσχάτων τῶν καιρῶν δειχθησομέ-
 νην ἀλήθειαν, σὺ δὲ περιφεύγεις τὸ βάπτισμα, οὐκ ἐν θαλάσσῃ
 τυπούμενον, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ τελειούμενον, οὐκ ἐν νεφέλῃ, ἀλλ'
 ἐν τῷ Πνεύματι· οὐκ εἰς Μωυσῆν τὸν ὅμόδοντον, ἀλλ' εἰς Χρι-
 στὸν τὸν ποιήσαντα. Ὁ 'Ισραὴλ εὶ μὴ παρῆλθε τὴν θάλασσαν,
 25 οὐκ ἀν ἔχωρίσθη τοῦ φαραώ· καὶ σὺ ἐὰν μὴ παρέλθῃς διὰ τοῦ

11. Ψαλμ. 33,9.

12. Γέν. 17,14.

13. Κολασ. 2,11.

14. Ἰωάν. 3,5.

πότακτον αὐχένα σου. Γίνε ύποζύγιον τοῦ Χριστοῦ διὰ νὰ μὴ γίνης εὐπρόσβλητος εἰς τὰ θηρία, ἀφοῦ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν ζεύγλην καὶ γυρίζεις ἐλεύθερα εἰς τὴν ζωήν.

2. «Δοκιμάσατε καὶ θὰ Ιδῆτε ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός»¹¹. Πῶς νὰ γνωρίσω τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος εἰς αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀγνοοῦν; Γευθῆτε καὶ Ιδέστε. 'Ἡ αἰσθησις εἶναι πιὸ ἀκριβῆς ἀπὸ κάθε λόγον διὰ τὴν γνῶσιν. 'Ο Ἰουδαῖος δὲν ἀναβάλλει τὴν περιτομὴν ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειλῆς ὅτι «κάθε ἀνθρωπος ποὺ δὲν θὰ περιτμηθῇ τὴν δύδοντα ἡμέραν, θὰ ἔξολοθρευθῇ ἀπὸ τὸν λαόν»¹². ἐσὺ ὅμως ἀναβάλλεις τὴν περιτομήν, ἡ ὅποια δὲν γίνεται μὲ χέρι κατὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς σαρκός¹³ καὶ τελειώνεται εἰς τὸ βάπτισμα, ἐνῷ ἥκουσες τὸν Κύριον νὰ λέγῃ: «Ἀλήθεια, ἀλήθεια σᾶς λέγω· ἔάν κάποιος δὲν ἀναγεννηθῇ διὰ τοῦ ὄντας καὶ τοῦ Πνεύματος, δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»¹⁴. Καὶ ἔκει μὲν ὑπάρχει πόνος καὶ πληγή, ἐδῶ ὅμως δροσιά τῆς ψυχῆς καὶ θεραπεία τῆς πληγωμένης καρδίας. Προσκυνεῖς αὐτὸν ποὺ ἀπέθανε διὰ σέ; Λοιπὸν καταδέξου νὰ ταφῆς μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος¹⁵. 'Εὰν δὲν ἐνωθῆς εἰς ἔνα θάνατον ὅμοιον μὲ τὸν ίδιον του θάνατον¹⁶, τότε πῶς θὰ λάβῃς μέρος εἰς τὴν ἀνάστασιν; 'Ο Ἰσραὴλ ἔκεινος ἐβαπτίσθη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μωυσέως εἰς τὴν νεφέλην καὶ εἰς τὴν θάλασσαν¹⁷, διὰ νὰ σοῦ παραδώσῃ τοὺς τύπους καὶ διὰ νὰ δώσῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀληθείας ποὺ θὰ ἐφανερώνετο εἰς τοὺς τελευταίους καιρούς. 'Ἐσύ ὅμως ἀποφεύγεις τὸ βάπτισμα, τὸ δόποιον δὲν γίνεται τυπικῶς εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ τελειώνεται εἰς τὴν πραγματικότητα; "Οχι εἰς τὴν νεφέλην, ἀλλὰ εἰς τὸ Πνεῦμα, ὅχι εἰς τὸν Μωυσῆν ποὺ ἦταν συνάνθρωπός σου, ἀλλὰ εἰς τὸν Χριστὸν ποὺ σὲ ἐδημιούργησεν. 'Ο Ἰσραὴλ ἔάν δὲν ἔδιάρθαινε τὴν θάλασσαν,

15. Κολασ. 2,12.

16. Ρωμ. 6,5.

17. Α' Κορ. 10,2.

ῦδατος, οὐ χωρισθήσῃ τῆς πικρᾶς τυραννίδος τοῦ διαβόλου. Οὐκ ἀν ἔπειν ἐκεῖνος ἐκ τῆς πνευματικῆς πέτρας, εἰ μὴ τυπικῶς ἐβαπτίσθη, οὐδέ σοι τις δώσει τὴν ἀληθινὴν πόσιν, ἐὰν μὴ ἀληθινῶς βαπτισθῇς. "Ἐφαγεν ἄρτον ἀγγέλων ἐκεῖνος με-
5 τὰ τὸ βάπτισμα, σὺ δὲ πῶς βρώσῃ τὸν ζῶντα ἄρτον, ἀν μὴ πρότερον ὑποδέξῃ τὸ βάπτισμα; Εἰσῆλθεν ἐκεῖνος εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας διὰ τὸ βάπτισμα, σὺ δὲ πῶς ἐπανέλθῃς εἰς τὸν παράδεισον, μὴ σφραγισθεὶς τῷ βαπτίσματι; "Η οὐκ οἶδας
10 δτι φλογίνη φομφαία τέτακται φυλάσσειν τὴν ὅδον τοῦ ξύλου ζωῆς, τοῖς μὲν ἀπίστοις φοβερὰ καὶ φλογίζουσα, τοῖς δὲ πεπιστευκόσιν εὐπρόσιτος καὶ ἡμερον ἐπιλάμπουσα; Καὶ στρέφεσθαι αὐτὴν ἐποίησεν ὁ Λεσπότης, ὅταν μὲν γὰρ ἵδη πιστόν,
τὰ νῶτα δίδωσιν, ὅταν δέ τινα τῶν ἀσφραγίστων, κατὰ στόμα προσαπαντᾷ.

15   3. Ἡλίας ἄρμα πυρὸς καὶ ἵππους πυρίνους πρὸς αὐτὸν ἐλθόντας οὐ κατεπλάγη, ἀλλ' ἐπιθυμίᾳ τῆς ἄνω πορείας τῶν φοβερῶν κατετόλμησε καὶ μετὰ περιχαρείας ἐπέβη τῶν φλογίνων ὀχημάτων, ὃ ἐν σαρκὶ ζῶν ἔτι, σὺ δὲ οὐ πυρίνων ἄρμάτων ἐπιβήσεσθαι μέλλων, ἀλλὰ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναβαί-
20 νειν εἰς τὸν οὐρανόν, οὐκ ἐπιτρέχεις τῇ κλήσει; "Εδειξεν Ἡλίας τοῦ βαπτίσματος τὴν ἴσχὺν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῶν δλοκαντώμάτων, οὐ διὰ πυρός, ἀλλὰ δι' ὕδατος τὴν θυσίαν δλοκαντώσας. "Αλλως μὲν οὖν ἡ τοῦ πυρὸς φύσις τῷ ὕδατι μάχεται· ἐπειδὴ δὲ μυστικῶς τὸ ὕδωρ τρίτον τότε τοῦ βωμοῦ κατεχέθη,

18. Ψαλμ. 77,25.

19. Ἰωάν. 6,51.

20. Γέν. 3,24.

21. Γέν. 3,24.

δὲν θὰ είχεν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸν φαραὼ. Καὶ σὺ ἐὰν δὲν περάσῃς μέσα ἀπὸ τὸ νερόν, δὲν θὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν πικρὰν δουλείαν τοῦ διαβόλου. Ἐκεῖνος δὲν θὰ ἔπινε νερὸν ἀπὸ τὴν πνευματικὴν πέτραν, ἐὰν δὲ ἐβαπτίζετο τὸ τυπικὸν βάπτισμα. Οὕτε εἰς σὲ θὰ δώσῃ κανεὶς τὴν ἀληθινὴν πόσιν, ἃν δὲν βαπτισθῆς τὸ ἀληθινὸν βάπτισμα. Ἐκεῖνος μετὰ τὸ βάπτισμα ἔφαγεν ἄρτον ποὺ τρώγουν οἱ ἄγγελοι¹⁸, ἐσὺ ὅμως θὰ φάγης τὸν ζωντανὸν ἄρτον¹⁹, ἐὰν πρῶτα δὲν δεχθῆς τὸ βάπτισμα; Ἐκεῖνος λόγω τοῦ βαπτίσματος εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐσὺ ὅμως πῶς θὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸν παράδεισον χωρὶς νὰ σφραγισθῆς μὲ τὸ βάπτισμα; Ἡ μήπως δὲν γνωρίζεις ὅτι φλογίνη ρομφαία ἔχει διαταχθῆ νὰ φυλάσσῃ τὸν δρόμον πρὸς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς²⁰ ποὺ εἶναι μὲν φοβερὰ καὶ κατακαίει τοὺς ἀπίστους, δι’ αὐτοὺς ὅμως ποὺ ἔχουν πιστεύσει εἶναι εὔκολοπλησίαστος καὶ λάμπει ἀπαλά; Καὶ δὲ Δεσπότης τὴν ἔκαμε νὰ περιστρέφεται²¹, ώστε ὅταν μὲν ἰδῇ πιστόν, νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα, ὅταν δὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀσφραγίστους, νὰ ἀπαντᾷ μὲ τὴν κόψιν.

3. Ὁ Ἡλίας δὲν ἐφοβήθη ὅταν πύρινον ἄρμα καὶ πύρινα ἄλογα ἥλθαν πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ λόγω τοῦ πόθου του διὰ τὴν πορείαν πρὸς τὰ ἐπάνω ἀπετόλμησε τὰ φοβερά· γειμάτος ἀπὸ χαρὰν ἀνέβη ἐπάνω εἰς τὴν πυρίνην ἄμαξαν, ἐνῷ ἦταν ἀκόμη ζωντανός²². Ἐσὺ δὲ ποὺ πρόκειται νὰ ἐπιβῆς ὅχι εἰς πύρινα ἄρματα ἀλλὰ νὰ ἀνεβῆς εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τοῦ ὄντος καὶ τοῦ Πνεύματος, δὲν προστρέχεις εἰς τὴν πρόσκλησιν; Ὁ Ἡλίας ἐφανέρωσε τὴν δύναμιν τοῦ βαπτίσματος ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν τῶν δλοκαυτωμάτων, μὲ τὸ νὰ προσφέρῃ δλοκαύτωμα ὅχι μὲ φωτιὰν ἀλλὰ μὲ νερόν. Διαφορετικὰ λοιπὸν ἡ φύσις τῆς φωτιᾶς μάχεται πρὸς τὸ νερόν, ἐπειδὴ ὅμως τὸ νερόν διὰ τρίτην τότε φορὰν ἔχυθη μυστικῶς ἐπάνω εἰς τὸν βωμόν, ἔγινεν ἀρχὴ εἰς τὴν φωτιὰν

ἀρχὴ ἐγένετο τῷ πυρὶ καὶ ἐξῆψε τὴν φλόγα ὥσπερ ἔλαιον. «Λά-
βετέ μοι, φησίν, υδρίας, καὶ ἐπιχέετε ἐπὶ τὸ δλοκαύτωμα καὶ
ἐπὶ τὰς σχίδακας. Καὶ εἰπε· δευτερώσατε, καὶ ἐδευτέρωσαν·
τριτοσώσατε, καὶ ἐτρίτοσσωσαν», δεικνύντος τοῦ λόγου, δτι
5 διὰ τοῦ βαπτίσματος τῷ Θεῷ οἰκειοῦται ὁ προσαγόμενος, καὶ
δτι φῶς καθαρὸν καὶ οὐράνιον ἐν ταῖς τῶν προσιόντων ψυχαῖς
διὰ τῆς εἰς τὴν Τριάδα πίστεως ἀναλάμπει. Εἰ χρυσὸν τῇ ἐκ-
κλησίᾳ διένεμον, οὐκ ἀν μοι εἰπες· αἴριον ἥξω, καὶ αἴριον δώ-
σεις, ἀλλ ἀπήγτεις ἀν ἥδη τὴν διανομὴν κατεπείγων καὶ ἐδυ-
10 σφόδρεις πρὸς τὴν ὑπέρθεσιν ἐπειδὴ δὲ οὐχ ὅλης εὑχροιαν, ἀλ-
λὰ ψυχῆς καθαρότητα προτείνεται σοι ὁ μεγαλόδωρος, προ-
φάσεις πλάτη καὶ αἵτιας ἀπαριθμῆ, δέον ἐπιτρέχειν τῷ δώ-
ρῳ. «Ω τοῦ θαύματος! ἀνακαινίζῃ, μὴ χωνευόμενος, ἀναπλάτ-
τη, μὴ συντριβόμενος, θεραπεύῃ, μὴ ὀδυνώμενος, καὶ οὐ λο-
15 γίζῃ τὴν χάριν. Εἰ δοῦλος ἀνθρώπων ἥσθα, προεγράφη δὲ δού-
λοις ἐλευθερίᾳ, οὐκ ἀν ἐπὶ τὴν κυρίαν ἀπήντησας, συνηγόρους
μισθούμενος καὶ δικαστὰς παρακαλῶν, ὥστε πάσῃ μηχανῇ
πρὸς ἐλευθερίαν ἐξαιρεθῆναι; »Η πον καὶ φάπισμα, τὴν τε-
λευταίαν τῶν δούλων πληγήν, ὑπὲρ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν αἰ-
20 κισμῶν ἀπαλλαγῆς κατεδέχον. »Ἐπειδὴ δὲ δοῦλον ὄντα σε, οὐκ
ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῆς ἀμαρτίας, καλεῖ πρὸς ἐλευθερίαν ὁ κῆ-
ρυξ, ἵνα λύσῃ μέν σε τῆς αἰχμαλωσίας, ἵσοπολίτην δὲ τοῖς ἀγ-
γέλοις ποιήσῃ, καὶ νίὸν μὲν ἀποδείξῃ τοῦ Θεοῦ εἰσποιηθέντα
διὰ τῆς χάριτος, κληρονόμον δὲ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Χριστοῦ, οὐ-
25 πω λέγεις εἶναι σοι καιρὸν δέξασθαι τὰ διδόμενα. »Ω τῶν πο-
νηρῶν ἐμποδίων! ὡ τῆς αἰσχρᾶς καὶ ἀτελέστου ἀσχολίας! »Ἔως
πότε ἥδονα; ἔως πότε ἥδυπάθεια; Πολὺν ἐζήσαμεν χρόνον

καὶ ἀναψε τὴν φλόγα, ὅπως τὸ λάδι· «γεμίσατε, παρακαλῶ, λέγει, ὑδρίας μὲν νερὸν καὶ χύσατε αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸ δλοκαύτωμα καὶ εἰς τὰ ξύλα· Καὶ εἶπε· ἐπαναλάβετε τοῦτο διὰ δευτέραν φοράν· καὶ αὐτοὶ τὸ ἐπανέλαβαν διὰ δευτέραν φοράν. Ἐπαναλάβατε διὰ τρίτην φορὰν καὶ τὸ ἔκαμαν καὶ διὰ τρίτην φοράν»²³. Διὰ νὰ δεῖξῃ ὁ λόγος ὅτι αὐτὸς ὁ δποῖος προσάγεται διὰ τοῦ βαπτίσματος συγγενεύει μὲ τὸν Θεὸν καὶ ὅτι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν προσερχομένων διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν Τριαδικὴν Θεότηταν ἀναλάμπει φῶς καθαρὸν καὶ οὐράνιον. Ἐὰν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐμοίραζαν χρυσόν, δὲν θὰ μοῦ ἔλεγες· θὰ ἔλθω αὔριον, καὶ αὔριον θὰ δώσῃς, ἀλλὰ θὰ ἔζητοῦσες νὰ γίνῃ ἡ διανομὴ τάχιστα, καὶ θὰ δυσανασχετοῦσες διὰ τὴν ἀναβολήν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν σοῦ προσφέρει ὁ μεγάλος δωρητὴς χρωματιστὴν ὥλην, ἀλλὰ καθαρότητα ψυχῆς, πλάθεις προφάσεις καὶ ἀραδιάζεις δικαιολογίας, ἐνῷ πρέπει νὰ προστρέξῃς εἰς τὸ δῶρον. «Ω τί θαῦμα! Ἀνακαινίζεσαι χωρὶς νὰ δοκιμάζεσαι εἰς τὸ χωνευτήρι, ἀναπλάσσεσαι χωρὶς νὰ συντρίβεσαι, θεραπεύεσαι χωρὶς νὰ πονᾶς καὶ δὲν λογαριάζεις τὴν δωρεάν; Ἐὰν ήσουν δούλοι εἰς ἀνθρώπους, καὶ ἔγνωστοποιεῖτο ἡ ἔλευθερία εἰς τοὺς δούλους, δὲν θὰ ἔσπευδες τὴν ἴδιαν ἡμέραν νὰ μισθώσῃς συνηγόρους καὶ νὰ παρακαλέσῃς δικαστάς, ὥστε μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀπελευθερώθῃς; Ἡ ἵσως θὰ καταδεχόσουν καὶ τὸ ράπτισμα, δηλαδὴ τὴν τελευταίαν πληγὴν τῶν δούλων, πρὸς χάριν τῆς μετέπειτα ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰς κακοποιήσεις. Ἐπειδὴ ὅμως ἐσὺ εἶσαι δοῦλος, ὅχι ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῆς ἀμαρτίας, δικῆρυξ σὲ καλεῖ εἰς ἔλευθερίαν, διὰ νὰ σὲ ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ διὰ νὰ σὲ καταστήσῃ πολίτην ἵσον μὲ τοὺς ἀγγέλους, διὰ νὰ σὲ ἀποδεῖξῃ ὅτι ἔγινες διὰ τῆς χάριτος υἱὸς Θεοῦ καὶ κληρονόμος τῶν ἀγαθῶν τοῦ Χριστοῦ. Λέγεις ὅτι δὲν είναι ἀκόμη καιρὸς νὰ δεχθῆς τὰ προσφερόμενα. «Ω τί κακά ἐμπόδια! «Ω τί αἰσχρά καὶ ἀτελείωτος ἀσχολία! «Ως πότε αἱ τέρψεις; «Ως πότε ἡ ἡδονικὴ ζωή; «Ἀρκετὰ ἔζήσαμεν διὰ τὸν κόσμον, ἀς ζήσωμεν λοιπὸν καὶ διὰ

τῷ κόσμῳ, ζήσωμεν λοιπὸν καὶ ἑαυτοῖς. Τί ψυχῆς ἀντάξιον;
 Τί ἴσοστάσιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν; Τίς ἀξιοπιστότερός σοι σύμβουλος τοῦ Θεοῦ; Τίς φρονιμώτερος τοῦ σοφοῦ,
 ἢ τίς ὠφελιμώτερος τοῦ ἀγαθοῦ; Τίς τοῦ κτίσαντος οἰκειότερος; Οὐδὲ τῇ Ενδιαφέρει τῇ τοῦ ὀφεως συμβουλῇ πεισθῆναι μᾶλλον ἢ τῇ τοῦ Δεσπότου. "Ω τῆς ἀτοπίας τῶν λόγων!
 Οὐκ ἄγω σχολὴν ὑγιᾶναι μίτρα μοι δείξης τὸ φῶς, μήπω συνάψῃς τῷ βασιλεῖ. Οὐ ταῦτα λέγεις ἀντικρυῖς; Μᾶλλον δὲ τὰ τούτων ἀλογιστότερα. Σὺ δέ, εἰ μὲν ἡς ἐγγεγραμμένος τοῖς
 10 δημοσίοις ὀφλήμασι, χρεῶν δὲ ἀποκοπαὶ τοῖς ὑπευθύνοις περιηγγέλθησαν, εἰτά τις ἦν ὁ πρὸς ἐπήρειαν ἀμοιρόν σε ποιῆσαι τῆς συγχωρήσεως ταύτης ἐπιχειρῶν, ἥγανάκτεις ἀν καὶ ἐβράς ὡς τὸ ἐπιβάλλον σοι μέρος τῆς κοινῆς χάριτος ἀφαιρούμενος.
 Ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον ἄφεσις τῶν παρελθόντων, ἀλλὰ καὶ δωρεαὶ τῶν μελλόντων προεκηρύχθησαν, αὐτὸς σεαυτὸν ἀδικῶν,
 ἀ μηδ' ἀν τῶν ἐχθρῶν σοὶ τις ἐπηρεάσατο, οἷει προσηκόντως βεβούλεῦσθαι, καὶ λυσιτελῶς ἐντεθυμῆσθαι περὶ σεαυτοῦ, ὃς γε οὐ δέχῃ τὴν ἄφεσιν, ἀλλ' ἐναποθνήσκεις τοῖς ὀφλήμασι;
 15 καὶ ταῦτα εἰδώς, ὅτι δ τῶν μυρίων ταλάντων χρεωφειλέτης ἔτυχεν ἀν τῆς ἀφέσεως, εἰ μὴ αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν εἴσπραξιν ἐκ τῆς πρὸς τὸν ὀμόδουλον ἀπανθρωπίας ἀνενεώσατο. "Ο καὶ ἡμῖν φυλακτέον μὴ πάθωμεν, ἐπειδὴν τῆς χάριτος τύχωμεν,
 μὴ ἀφιέντες τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν, ἵνα βέβαιον ἡμῖν παραμείνῃ τὸ δῶρον.

25   4. Εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου τῆς ψυχῆς, ἀνακίνησόν σου τῶν πεπραγμένων τὴν μνήμην. Εἰ μὲν πολλά σου ἔστι τὰ ἀμαρτήματα, μὴ ἀθυμήσῃς τῷ πλήθει. «Οπον γὰρ ἐπλεόνασεν

τούς ἔαυτούς μας. Τί ἀξίζει ὅσον ἀξίζει ἡ ψυχή; Τί εἶναι ἴ-
σάξιον πρὸς τὴν οὐράνιον βασιλείαν; Ποῖος σοῦ εἶναι πε-
ρισσότερον ἀξιόπιστος φίλος ἀπὸ τὸν Θεόν; Ποῖος εἶναι πιὸ
συνετὸς ἀπὸ τὸν σοφὸν ἢ ποῖος πιὸ ὠφέλιμος ἀπὸ τὸν
ἀγαθόν; Ποῖος εἶναι πιὸ συγγενῆς ἀπὸ τὸν δημιουργόν;
Οὕτε εἰς τὴν Εὔσαν συνέφερε νὰ πεισθῇ περισσότερον εἰς τὴν
συμβουλὴν τοῦ φιδιοῦ παρὰ εἰς τὴν συμβουλὴν τοῦ Θεοῦ.
“Ω πόσον παράλογα λόγια! Δὲν ἔχω εὔκαιρίαν νὰ γίνω κα-
λά. Μὴ μοῦ δείξῃς ἀκόμη τὸ φῶς, μὴ μὲ συνδέσῃς ἀκόμη μὲ
τὸν βασιλέα. Αὐτὰ δὲν λέγεις ἀπροκάλυπτα; Ἡ καλύτερα,
καὶ πιὸ παράλογα ἀπὸ αὐτά; Ἐσύ δέ, ἐὰν ἥσουν γραμ-
μένος εἰς τὰ δημόσια χρέη καὶ ἀνηγγέλλοντο ἀποσθέσεις
χρεῶν διὰ τοὺς χρεώστας καὶ ἔπειτα ὑπῆρχε κάποιος ποὺ
ἀλαζονικῶς θὰ ἐπεχειροῦσε νὰ σὲ ἔξαιρέσῃ ἀπὸ τὸ εὐ-
εργέτημα αὐτό, δὲν θὰ ἀγανακτοῦσες καὶ δὲν θὰ ἐκραύγα-
ζεις, ὡς στερούμενος τοῦ δικαιώματος τῆς κοινῆς χάριτος;
Ἐπειδὴ τώρα δὲν ἔχουν προαναγγελθῆ μόνον ἡ συγχώρη-
σις τῶν παρελθόντων, ἀλλὰ καὶ τὰ μελλοντικὰ δῶρα, ἐσὺ
δὲ ᾖδιος ἀδικῶν τὸν ἔαυτόν σου, νομίζεις ὅτι πολὺ σωστὰ
ἐσκέφθης δι’ αὐτὰ ποὺ οὔτε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἔχθροὺς σὲ
ἔζημίωσε καὶ ἐπωφελῶς προνοεῖς διὰ τὸν ἔαυτόν σου, ἐσὺ
δὲ δποῖος δὲν ἀποδέχεσαι τὴν ἀπαλλαγὴν ἀλλὰ πεθαίνεις
χρεωμένος; Γνωρίζεις ἀλλωστε πολὺ καλὰ αὐτὰ ὅτι δὲ
χρεω-
φειλέτης τῶν μυρίων ταλάντων θὰ ἐπετύγχανε τὴν ἔξοφλη-
σιν τοῦ χρέους ἐὰν ὁ ᾖδιος δὲν είχεν ἀνανεώσει διὰ τὸν ἔαυ-
τόν του τὴν εἰσπραξιν ἐξ αἰτίας τῆς ἀπανθρωπίας πρὸς τὸν
συνάνθρωπόν του²⁴. Πρέπει νὰ προσέξωμεν νὰ μὴ πάθωμεν
καὶ ἡμεῖς τὸ ᾖδιον, μὲ τὸ νὰ μὴ συγχωρήσωμεν εἰς τοὺς χρεώ-
στας μας τὴν ὄφειλήν, ὅταν ἐπιτύχωμεν τὴν χάριν, διὰ νὰ
παραμείνῃ μόνιμον εἰς ἡμᾶς τὸ δῶρον.

4. Νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ψυχῆς σου, νὰ
ἀναμοχλεύσῃς τὴν μνήμην τῶν πράξεών σου. Καὶ ἐν τὰ
ἄμαρτήματά σου εἶναι πολλά, νὰ μὴ καταληφθῆς ἀπὸ λύπην
ἐξ αἰτίας τοῦ πλήθους. Διότι «ὅπου ἡ ἀμαρτία ἐπλεόνασε

ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις²⁵), ἐὰν δέχῃ τὴν χάριν. Τῷ γὰρ ὁφείλοντι πολύ, πολὺ καὶ ἀφεθήσεται, ἵνα περισσότερον ἀγαπήσῃ. Εἰ δὲ μικρὰ καὶ εὐτελῆ καὶ οὐ πρὸς θάνατόν σου τὰ ἀμαρτήματα, τί ἀγωνιᾶς τὸ μέλλον, δις γε οὐκ ἀγενῶς τὰ παρελθόντα διήνεγκας, καὶ ταῦτα οὕπω τῷ νόμῳ παιδαγωγούμενος; Νῦν, ὥσπερ ἐπὶ τρυτάνης, ἐστάναι νόμιζέ σου τὴν ψυχήν, ἔνθεν ὑπ’ ἀγγέλων, κἀκεῖθεν ὑπὸ δαιμόνων διελκομένην. Τίσιν ἄρα δώσεις τὴν δοπὴν τῆς καρδίας; Τί παρὰ σοὶ νικήσει; ἥδονὴ σαρκός, ἡ ἀγιασμὸς ψυχῆς; ἀπόλαυσις τῶν παρόντων, ἡ 10 τῶν μελλόντων ἐπιθυμία; Ἡ Ἀγγελοί σε παραλήψονται, ἡ καθέξουσιν οἱ κατέχοντες; Ἐπὶ παραπάξεως οἱ στρατηγοὶ τὸ σύνθημα τοῖς ὑπ’ αὐτοὺς διανέμουσιν, ἵνα καὶ οἱ φίλοι ὁφέλιοι ἀλλήλους ἀνακαλῶνται, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους, ἐὰν ἐν ταῖς συμπλοκαῖς ἀναμιχθῶσιν, εὐκρινής δύνηται ὑπάρχειν δ χωρισμός. 15 Οὐδεὶς ἐπιγνώσεται σε, εἰ ἡμέτερος εἰ, ἡ τῶν ὑπεναντίων, ἐὰν μὴ τοῖς μυστικοῖς συμβόλοις παράσχῃ τὴν οἰκειότητα, ἐὰν μὴ σημειωθῇ ἐπὶ σὲ τὸ φῶς τοῦ προσώπου Κυρίου. Πῶς ἀντιποιηθῇ σου δ ἄγγελος; πῶς δὲ ἀφέληται τῶν ἐχθρῶν, ἐὰν μὴ ἐπιγνῷ τὴν σφραγίδα; Πῶς δὲ σὺ ἐρεῖς, τοῦ Θεοῦ είμι, μὴ ἐπιφερόμενος τὰ γνωρίσματα; Ἡ ἀγνοεῖς δτι τὰς ἐσφραγισμένας οἰκίας δ ὀλοθρευτὴς ὑπερέβαινεν, ἐν δὲ ταῖς ἀσφραγίστοις κατεφόνευε τὰ πρωτότοκα; Ἄσφραγιστος θησαυρὸς εὐεπιχειρητος κλέπταις, πρόβατον ἀσημείωτον ἀκινδύνως ἐπιβούλευεται.

25. Ρωμ. 5,20.

26. Α' Ἰωάν. 5,17.

έκει ἡ χάρις ἔξεχείλισε»²⁵, ἐὰν ἀποδέχεσαι τὴν χάριν. Διότι εἰς αὐτὸν ποὺ δφείλει πολλά, πολλὰ καὶ θὰ τοῦ ἀφεθοῦν διὰ νὰ ἀγαπήσῃ περισσότερον. Ἐὰν δὲ τὰ ἀμαρτήματα εἶναι μικρὰ καὶ ἀνάξια λόγου καὶ δὲν εἶναι ἀμαρτήματα ποὺ ἐπιφέρουν θάνατον²⁶, διατί ἀγωνιᾶς διὰ τὸ μέλλον, ἐσὺ δ δποῖος μὲ εὔγένειαν ἐπέρασες τὰ παρελθόντα καὶ μάλιστα τὴν στιγμὴν ποὺ σὲ ἐπαιδαγωγοῦσεν ἀκόμη δ νόμος; Τώρα, ὡσὰν ἐπάνω εἰς ζυγαριάν, νὰ νομίζῃς ὅτι στέκεται ἡ ψυχή σου, τὴν δποίαν ἀπὸ τὴν μίσαν ἄκραν τραβοῦν οἱ ἀγγελοι καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην οἱ δαίμονες. Εἰς ποίους λοιπὸν θὰ προσφέρῃς τὴν κλίσιν τῆς καρδίας σου; Τί θὰ νικήσῃ ἐντός σου; Ἡ σαρκικὴ ἡδονὴ ἢ δ ἀγιασμὸς τῆς ψυχῆς; Ἡ ἀπόλαυσις τῶν παρόντων ἢ δ πόθος τῶν μελλόντων; Θὰ σὲ παραλάβουν οἱ ἀγγελοι ἢ θὰ σὲ κρατήσουν αὐτοὶ ποὺ σὲ κατέχουν; Οἱ στρατηγοὶ εἶναι εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης καὶ διανέμουν εἰς αὐτοὺς ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ἔξουσίαν των τὸ σύνθημα, διὰ νὰ διατάσσωνται εὔκολα νὰ ἐπιστρέψουν δπίσω οἱ μεταξύ των σύμμαχοι καὶ διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ ὑπάρχῃ σαφῆς διαχωρισμός, ὅταν κατὰ τὰς συγκρούσεις ἀνακατωθοῦν μὲ τοὺς ἀντιπάλους. Κανεὶς δὲν θὰ σὲ ἀναγνωρίσῃ ἐὰν εἴσαι ἴδικός μας ἢ ἀνήκῃς εἰς τοὺς ἔχθρούς, ἐὰν δὲν προσφέρῃς τὴν ταυτότητά σου μὲ τὰ μυστικὰ σύμβολα, ἐὰν δὲν σημειωθῇ ἐπάνω σου τὸ φῶς τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου²⁷. Πῶς δ ἀγγελος θὰ ἐγείρῃ ἀξιώσεις διὰ σέ; Πῶς δὲ θὰ σὲ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς, ἐὰν δὲν ἀναγνωρίσῃ τὴν σφραγίδα; Καὶ πῶς ἐσὺ θὰ εἰπῆς, είμαι τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν φέρῃς ἐπάνω σου τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα; Ἡ μήπως δὲν ἥξεύρεις ὅτι δ ἔξολοθρευτής ἀγγελος ἀφηνε μὲν ἀθικτα τὰ σημαδευμένα σπίτια, ἐφόνευε δὲ εἰς τὰ ἀσφράγιστα τὰ πρωτότοκα²⁸; Ὁ θησαυρὸς ποὺ δὲν εἶναι ἀσφαλισμένος εἶναι εύπρόσβλητος εἰς τοὺς κλέπτας καὶ τὸ ἀσημάδευτον πρόβατον εὔκολα κινδυνεύει.

27. Ψαλμ. 4,7.

28. Ἔξοδ. 12,23.

5. Νέος εἰ; Ἀσφάλισαι τὴν νεότητα τῷ τοῦ βαπτίσματος χαλινῷ. Παρέδραμεν ἡ ἀκμή; Μὴ ζημιωθῆς τὰ ἐφόδια, μὴ ἀπολέσῃς τὸ φυλακτήριον, μὴ περὶ τῆς ἐνδεκάτης ὥρας ὡς περὶ πρώτης διανοοῦ· ὅπου γε προσήκει καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου 5 ἐν δφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευτήν. Εἴ τις ἴατρῶν ἐπηγγέλλετο σοι μηχαναῖς τισι καὶ ἐπινοίαις νέον ποιήσειν ἐκ γέροντος, οὐκ ἀν ἐπεθύμησας ἐλθεῖν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐν ᾧ σεαυτὸν ὁρᾶν ἔμελλες πρὸς ἀκμὴν ὑποστρέφοντα; Ἐπειδὴ δὲ τὴν ψυχὴν σου ἀναθηλήσειν ἐπαγγέλλεται σοι τὸ βάπτισμα, ἢν σὺ ἐπαλαίω-
10 σας καὶ ὁνσὴν αὐτὴν ἐκ τῶν ἀνομιῶν καὶ ἐσπιλωμένην ἀπέ-
δειξας, καταφρονεῖς τοῦ εὐεργέτον καὶ οὐ προστρέχεις τῷ
ἐπαγγέλματι. Οὐκ ἐπιθυμεῖς ἵδεῖν τί τὸ μέγα θαῦμα τῆς ὑπο-
σχέσεως; πῶς ἀνευ μητρὸς ἀναγεννᾶται ἄνθρωπος; πῶς ὁ πα-
λαιούμενος καὶ φθειρόμενος κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης
15 σφριγῷ πάλιν καὶ ἀνηβᾷ καὶ εἰς τὸ ἀληθινὸν ἄνθος τῆς νεό-
τητος ἐπανέρχεται; Βάπτισμα αἷχμαλώτοις λύτρον, ὀφλημά-
των ἀφεσις, θάνατος ἀμαρτίας, παλιγγενεσία ψυχῆς, ἔνδυμα
φωτεινόν, σφραγὶς ἀνεπιχείρητος, ὅχημα πρὸς οὐρανόν, βασι-
λείας πρόξενον, νίοθεσίας χάρισμα. Τοσούτων ἀγαθῶν καὶ τη-
20 λικούτων, ἄθλιε, προτιμοτέραν ἄγεις τὴν ἡδονήν; Νοῶ γάρ
σου τὴν ὑπέρθεσιν, καὶ περιστέλλῃ τοῖς ἁγίασιν, αὐτὰρ βοᾷ τὰ
πράγματα, καὶ τῇ φωνῇ σιωπᾷς. Ἐασον, ἀποχρήσωμαι τῇ
σαρκὶ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰσχρῶν, ἐγκυλισθῶ τῷ βορβόρῳ
τῶν ἡδονῶν, αἰμάξω τὰς χειρας, ἀφέλωμαι τὰ ἀλλότρια, δο-

5. Είσαι νέος; Νὰ ἀσφαλίσης τὰ νειᾶτα σου μὲ τὸν χαλινὸν τοῦ βαπτίσματος. Ἡλθεν ἡ ἀκμὴ τῆς ἡλικίας; Νὰ μὴ χάσῃς τὰ ἔφόδια, νὰ μὴ ἀπολέσῃς τὸ φυλακτόν, νὰ μὴ σκεφθῆς διὰ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν, ὡσὰν νὰ εἰναι ἡ πρώτη²⁹. Μολονότι πρέπει βέβαια καὶ αὐτὸς ποὺ ἀρχίζει τὴν ζωὴν νὰ ἔχῃ ὑπ’ ὅψιν του τὸν θάνατον. Ἐὰν κάποιος ἀπὸ τοὺς ιατροὺς σοῦ ὑπέσχετο ὅτι μὲ τὰ διάφορα μέσα καὶ ἐφευρήματα θὰ σὲ κάμῃ νέον ἀπὸ γέροντα, δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσες νὰ ἔλθῃ ἐκείνη ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπρόκειτο νὰ ἰδῆς τὸν ἑαυτόν σου νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν νεότητα; Ἐπειδὴ ὅμως τὸ βάπτισμα σοῦ ὑπόσχεται νὰ ἀνανεώσῃ τὴν ψυχήν σου, τὴν ὁποίαν ἐσὺ ἐπαλαίωσες καὶ τὴν ἔκαμες δλην ρυτίδας ἀπὸ τὰς ἀνομίας καὶ γεμάτην σπιλώματα, περιφρονεῖς τὸν εὔεργέτην καὶ δὲν προστρέχεις εἰς τὴν ἐπαγγελίαν; Δὲν ἐπιθυμεῖς νὰ ἰδῆς πόσον μεγάλον εἰναι τὸ θαῦμα τῆς ὑποσχέσεως; Πῶς χωρὶς μητέρα ξαναγεννᾶται δ ἄνθρωπος³⁰; Πῶς αὐτὸς ποὺ παλαιώνει καὶ φθείρεται λόγῳ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἀπάτης³¹, πάλιν γίνεται σφριγηλός καὶ ξανανεώνει καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ πνευματικὸν ἄνθος τῆς νεότητος; Τὸ βάπτισμα λυτρώνει τοὺς αἰχμαλώτους, ἀφήνει τὰ χρέη, θανατώνει τὴν ἀμαρτίαν, ἀναγεννᾷ τὴν ψυχήν. Ἐνδύει φωτεινὸν ἔνδυμα, σφραγίζει κατὰ τρόπον ἀπρόσβλητον, γίνεται δχημα πρὸς τὸν οὐρανόν, πρόξενον βασιλείας καὶ χάρισμα τῆς υἱοθεσίας. Ἐνῷ τὰ δγαθὰ εἰναι τόσα πολλὰ καὶ τόσον μεγάλα, ἐσὺ ἀθλιε, προτιμᾶς τὴν ἡδονὴν; Ἐγὼ βέβαια ἀντιλαμβάνομαι τὴν ἀναβολήν, ἔστω καὶ ἀν μὲ τὰ λόγια τὴν μετριάζεις τὰ ἴδια τὰ πράγματα κραυγάζουν, ἔστω καὶ ἀν μὲ τὴν φωνὴν σιωπῆς. Ἀφησέ με νὰ χρησιμοποιήσω τὴν σάρκα διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν, νὰ κυλισθῶ εἰς τὸν βόρβορον τῶν ἡδονῶν, νὰ ματώσω τὰ χέρια μου, νὰ κλέψω τὰ ξένα, νὰ ἔξαπατήσω, νὰ

30. Ἰωάν. 3,4.

31. Ἐφεσ. 4,22.

λίως πορευθῶ, ἐπιορκήσω, ψεύσωμαι· καὶ τότε τὸ βάπτισμα, ὅταν λήξω ποτὲ τῶν κακῶν, ὑποδέξομαι. Εἰ μὲν οὖν καλὸν ἡ ἀμαρτία, φύλασσε ταύτην εἰς τέλος, εἰ δὲ βλαβερὰ τῷ ποιοῦντι, τί ἐπιμένεις τοῖς ὀλεθρίοις; Οὐδεὶς χολὴν ἐμέσαι ζητῶν, ἐκ πονηρᾶς 5 καὶ ἀκολάστου διαίτης πολυπλασίονα ταύτην ἔαντῷ συναθροίζει. Καθαίρειν προσῆκε τῶν λυπούντων τὸ σῶμα, οὐ μέντοι κατασκευάζειν τὴν νόσον μείζονα τῆς δυνάμεως. Φαίνεται ἡ ναῦς μέχρι τινὸς τὸ βάρος τῶν ἀγωγίμων ὑφίσταται, τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦτο, καταβαπτίζει. Φοβήθητι μὴ καὶ σὺ τὰ παραπλήσια 10 πάθης καὶ μείζονα τῆς ἀφέσεως ποιήσας τὰ ἀμαρτήματα, πρὸ τῶν ἐλπισθέντων λιμένων ὑποστῆς τὸ ναυάγιον. Οὐ βλέπει Θεὸς τὰ γινόμενα; ἢ οὐ νοεῖ σου τὰ ἐνθυμήματα; ἢ συνεργάζεται σοι τὰς ἀνομίας; «Ὑπέλαβες ἀνομίαν, φησίν, ὅτι ἔσομαι σοι δμοιος». Σὺ δὲ ἀνδρὸς μὲν θητοῦ φιλίαν πραγματευόμενος, 15 δι' εὐεργεσίας αὐτὸν προσάγῃ, ἐκεῖνα λέγων καὶ πράττων οἰσπερ ἀν αἰσθη χαίροντα· Θεῷ δὲ προσοικειούμενος καὶ εἰς τὴν νίον τάξιν ἐλπίζων παραδεχθήσεσθαι, τὰ ἐχθρὰ τῷ Θεῷ πράττων καὶ διὰ τοῦ νόμου παραβάσεως ἀτιμάζων αὐτόν, ἐξ ᾧν μάλιστα προσκρούεις, ἐκ τούτων ἐλπίζεις τὴν οἰκειότητα; 20 «Ορα μὴ ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀπολυτρώσεως, πλῆθος κακῶν σεαντῷ συλλεξάμενος, τὴν μὲν ἀμαρτίαν συναθροίσῃς, τῆς δὲ συγχωρίσεως ἀποτύχης. «Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται». Μὴ ἐμπορεύον τὴν χάριν. Μὴ εἴπῃς· καλὸς μὲν ὁ νόμος, ἀλλ' ηδίων ἡ ἀμαρτία. Ἡδονὴ ἄγκιστρόν ἐστι τοῦ διαβόλου πρὸς ἀπώλειαν ἐλκον. 25 Ἡδονὴ, μιήτηρ τῆς ἀμαρτίας· ἡ δὲ ἀμαρτία τὸ κέντρον ἐστὶ τοῦ θανάτου. Ἡδονὴ, τροφὸς τοῦ αἰωνίου σκάληκος, ἡ πρὸς

32. Ψαλμ. 49,21.

33. Γαλάτ. 6,7.

γίνων ἐπίορκος, νὰ ψευσθῶ, καὶ τότε θὰ δεχθῶ τὸ βάπτισμα, ὅταν κάποτε σταματήσω ἀπὸ τὰ κακά. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀμαρτία εἶναι καλὸν πρᾶγμα νὰ τὴν κρατήσῃς ὡς τὸ τέλος, ἐὰν δμως εἶναι βλαβερὰ εἰς αὐτὸν ποὺ τὴν διαπράττει, τότε διατί ἐπιμένεις εἰς τὰ καταστρεπτικά; Κανεὶς ποὺ θέλει νὰ ἔμεσῃ χολὴν δὲν μαζεύει περισσοτέραν εἰς τὸν ἑαυτόν του μὲ κακὴν καὶ ἀχαλίνωτον δίαιταν. Πρέπει νὰ καθαρίζωμεν τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ βλαβερὰ καὶ ὅχι νὰ κάμνωμεν μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν ύγειαν τὴν ἀρρώστιαν. Τὸ πλοῖον φαίνεται μέχρι ποίου σημείου ἡμπορεῖ νὰ σηκώσῃ τὸ βάρος τῶν ἔμπορευμάτων. Τὸ παραπάνω ἀπὸ τὸ κανονικὸν τὸ καταβυθίζει. Νὰ φοβηθῆς μήπως καὶ ἐσὺ πάθης παρόμοια καί, ἀφοῦ κάμης μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν συγχώρησιν τὰ ἀμαρτήματα, ὑποστῆς τὸ ναυάγιον ἔμπρὸς εἰς τὰ λιμάνια τῆς ἐλπίδος. Δὲν βλέπει δ Θεὸς αὐτὰ ποὺ γίνονται; ἢ δὲν κατανοεῖ τὰς σκέψεις σου; ἢ συνεργάζεται μαζί σου εἰς τὰς ἀδικίας; «ἐνόμισες, λέγει, ὅτι εἴμαι ὅμοιος μὲ σέ»³². Ἐσύ δταν συνάπτης μὲ ἄνθρωπον θυητόν φιλίαν, τὸν παρουσιάζεις ὡς εὔεργέτην, μὲ τὸ νὰ λέγης καὶ νὰ πράττης αὐτὰ μὲ τὰ δποῖα θὰ νοιωθῆς ὅτι χαίρεις. «Οταν δμως κάμνης φίλον τὸν Θεὸν καὶ ἐλπίζης νὰ γίνης δεκτὸς εἰς τὴν θέσιν τοῦ υἱοῦ, μὲ τὸ νὰ πράττης αὐτὰ ποὺ εἶναι ἔχθρικὰ εἰς τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὸ νὰ τὸν ὀτιμάζῃς διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, ἐλπίζεις νὰ ἐπιτύχῃς τὴν φιλίαν μὲ αὐτὰ μὲ τὰ δποῖα μάλιστα ἔρχεσαι εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν Θεόν; Πρόσεχε μήπως, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπολυτρώσεως, ἀφοῦ ἐπισωρεύσῃς πολλὰ κακὰ εἰς τὸν ἑαυτόν σου, συγκεντρώσῃς τὴν ἀμαρτίαν καὶ χάσῃς τὴν συγχώρησιν. Ο Θεὸς δὲν ἔμπαιζεται³³. Μὴ ἔμπορεύεσαι τὴν χάριν. Νὰ μὴ εἰπῆς· καλὸς εἶναι δ νόμος, ἀλλὰ γλυκυτέρα ἡ ἀμαρτία. Ἡ ἡδονὴ εἶναι τὸ ἀγκίστρι τοῦ διαβόλου ποὺ σύρει πρὸς τὴν καταστροφήν. Ἡ ἡδονὴ εἶναι μητέρα τῆς ἀμαρτίας. Ἡ δὲ ἀμαρτία εἶναι τὸ κεντρὶ τοῦ θανάτου³⁴. Ἡ ἡδονὴ τρο-

34. Α' Κορ. 15,56.

καιρὸν μὲν καταλειπεῖ τὸν ἀπολαύοντα, ὅστερον δὲ πικροτέρας χολῆς ποιεῖται τὰς ἀναδόσεις. Οὐδὲν ἄλλο βοᾶ ἡ υπέρθεσις ἢ ταῦτα· βασιλευσάτω ἐν ἐμοὶ πρῶτον ἡ ἀμαρτία, εἴτα βασιλεύσει ποτὲ καὶ ὁ Κύριος. «Παραστήσω μου τὰ μέλη δπλα 5 ἀδικίας τῇ ἀνομίᾳ»· εἴτα παραστήσω ποτὲ καὶ δπλα δικαιοσύνης αὐτὰ τῷ Θεῷ. Οὕτω καὶ Κάιν προσέφερε τὰς θυσίας· τὰ πρῶτα τῇ ἀπολαύσει τῇ ἑαυτοῦ, τὰ δεύτερα τῷ κτίσαντι καὶ δωρησαμένῳ Θεῷ. "Οτε δυνατὸς εἰ ἐν ἔργοις, τὴν νεότητά σου ταῖς ἀμαρτίαις προσαναλίσκεις. "Οτε ἀποκάμῃ τὰ δργανα, 10 τότε προσάγεις αὐτὰ τῷ Θεῷ, δτε εἰς οὐδὲν αὐτοῖς ἐστι χρήσασθαι, ἄλλ' ἀνάγκη κεῖσθαι διὰ τὸν ἐκ τοῦ χρόνου μαρασμὸν παραλυθέντος τοῦ τόνου. 'Η ἐν γήρᾳ σωφροσύνη οὐ σωφροσύνη, ἄλλ' ἀκολασίας ἀδυναμία. Νεκρὸς οὐ στεφανοῦται· οὐδεὶς δίκαιος δι' ἀδυναμίαν κακοῦ. "Εως ἐστί σοι δύναμις, λόγῳ κρά- 15 τει τῆς ἀμαρτίας. Τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρετὴ· ἔκκλισις ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησις ἀγαθοῦ. 'Η δὲ ἀργία τῆς πονηρίας, οὔτε ἐπαίνων αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, οὔτε κολάσεων ἀξιοῦται. 'Εὰν δι' ἥλικιαν παύσῃ τῆς ἀμαρτίας, τῆς ἀσθενείας ἡ χάρις. 'Ἐπαινοῦμεν δὲ τοὺς κατὰ προαίρεσιν ἀγαθούς, οὐ τοὺς ἀπό τινος ἀνάγκης 20 ἔξειργομένους. Τίς δέ σοι καὶ τὸν δρον τῆς ζωῆς ἔπηξε; τίς σοι τὴν προθεσμίαν τοῦ γήρως ὠρισε; τίς οὔτως ἀξιόπιστος παρὰ σοὶ τῶν μελλόντων ἐγγυητής; Οὐχ δρᾶς νήπια ἀρπαζόμενα, τοὺς ἐν ἥλικια ἀπαγομένους; Οὐκ ἔχει μίαν προθεσμίαν ὁ βίος. Τί ἀναμένεις πυρετοῦ σοι δῶρον γενέσθαι τὸ βάπτισμα; δτε

φοδοτεῖ τὸν αἰώνιον σκώληκα. Αὔτὴ πρὸς στιγμὴν καταπρά-
ῦνει αὐτὸν ποὺ τὴν ἀπολαμβάνει, ὕστερα ὅμως κάμνει πιὸ
πικρὰς ἀπὸ τὴν χολὴν τὰς ἀναδόσεις. 'Ἡ ἀναβολὴ τίποτε
ἄλλο δὲν κραυγάζει παρὰ αὐτά. "Ἄσ βασιλεύσῃ πρῶτα εἰς
ἔμε ἡ ἀμαρτία, ἔπειτα θὰ βασιλεύσῃ κάποτε καὶ δ Κύριος.
Θὰ κάμω τὰ μέλη μου μὲ τὴν παρανομίαν ὅπλα τῆς ἀδικίας³⁵.
"Ἐπειτα κάποτε τὰ ἴδια θὰ τὰ κάμω καὶ ὅπλα δικαιοσύνης
εἰς τὸν Θεόν. "Ἐτσι καὶ δ Κάιν ἐπρόσφερε τὴν θυσίαν· τὰ
πρῶτα διὰ τὴν ἴδικήν του ἀπόλαυσιν, τὰ δεύτερα εἰς τὸν
Θεόν ποὺ τὰ ἔφτιασε καὶ τὰ ἐδώρησεν. "Οταν ἔχης ἀκμαίας
τὰς δυνάμεις δι' ἔργα, τὰ νειᾶτα σου τὰ ἔξιδεύεις εἰς τὰς ἀ-
μαρτίας. "Οταν τὰ ὄργανα κουρασθοῦν, τότε τὰ προσφέρεις
εἰς τὸν Θεόν, ὅπότε εἰς τίποτε δὲν ἥμπορεῖς νὰ τὰ χρησιμο-
ποιήσῃς, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ κατάκηνται, διότι παρέλυσεν
ἡ δύναμις λόγω μαρασμοῦ ἀπὸ τὸν χρόνον. 'Ἡ σωφροσύνη
τῶν γηρατειῶν δὲν εἶναι σωφροσύνη, ἀλλ' ἀδυναμία ἀκο-
λασίας. 'Ο νεκρὸς δὲν στεφανώνεται. Κανένας δὲν εἶναι δί-
καιος ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τοῦ κακοῦ. "Ωσπου ὑπάρχει
δύναμις εἰς σέ, μὲ τὴν λογικήν νὰ τὴν κρατᾶς ἀπὸ τὴν ἀμαρ-
τίαν. Διότι αὐτὸ σημαίνει ἀρετή· νὰ ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ τὸ
κακὸν καὶ νὰ πράττης τὸ ἀγαθόν³⁶. 'Ἡ ἀπραξία τῆς πονη-
ρίας αὐτὴ καθ' ἔσυτὴν δὲν ἀξίζει οὔτε τοὺς ἐπαίνους οὔτε τὰς
τιμωρίας. 'Εὰν λόγω ἡλικίας σταματήσῃς νὰ πράττης τὴν
ἀμαρτίαν τὰ εὐχαριστῶ εἶναι τῆς ἀρρώστιας. 'Ἐπαινοῦμεν
αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀγαθοὶ ἀπὸ τὴν θέλησίν των καὶ ὅχι αὐ-
τοὺς ποὺ ἐμποδίζονται ἀπὸ κάποιαν ἀναγκαιότητα. Ποῖος ὅ-
μως σοῦ ἔθεσε τὰ ὄρια τῆς ζωῆς; Ποῖος προσδιώρισε τὴν προ-
θεσμίαν τῶν γηρατειῶν; Ποῖος εἶναι τόσον ἀξιόπιστος ἐγγυη-
τὴς εἰς σὲ διὰ τὰ μέλλοντα; Δὲν βλέπεις νὰ ἀρπάζωνται νή-
πια καὶ ἡλικιωμένοι νὰ ἀπέρχωνται; 'Ἡ ζωὴ δὲν ἔχει προθε-
σμίαν. Διατί περιμένεις νὰ λάβῃς τὸ δῶρον τοῦ βαπτίσματος

οὐδὲ φθέγξασθαι δυνήσῃ τὰ σωτήρια ὁήματα, τάχα δὲ οὐδὲ ἀκοῦσαι καθαρῶς ἐπιτραπήσῃ, αὐτῇ τῇ κεφαλῇ ἐνοικούσης τῆς νόσου· οὐ χεῖρας ἀραι εἰς οὐρανόν, οὐκ ἐπὶ πόδας διαναστῆναι, οὐ κλῖναι γόνυν εἰς τὴν προσκύνησιν, οὐδὲ διδαχθῆναι χρησίμως, οὐχ διμολογῆσαι ἀσφαλῶς, οὐχὶ συνθέσθαι Θεῷ, οὐκ ἀποτάξασθαι τῷ ἐχθρῷ, τάχα δὲ οὐδὲ συνετῶς ἐπακολουθῆσαι μυσταγωγούμενος, ἀμφίβολος ὡν τοῖς παροῦσιν, ἀρα ἥσθον τῆς χάριτος, ἢ ἀναισθήτως ἔχεις τῶν γινομένων. "Οταν δὲ καὶ ἐπιστημόνως τὴν χάριν δέξῃ, τότε τὸ μὲν τάλαντον ἔχεις, τὴν 10 δὲ ἐργασίαν οὐκ ἐπιφέρῃ.

6. *Mίμησαι τὸν εὔνοῦχον. Εὔρεν ἐκεῖνος τὸν κατηχοῦντα καὶ οὐχ ὑπερεῖδε τὴν μάθησιν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἄρμα ἀνεβιβάσατο τὸν πένητα ὁ πλούσιος, τὸν ἴδιωτην καὶ εὐκαταφρόνητον ὁ σοβαρὸς καὶ ὑπέρογκος· καὶ διδαχθεὶς τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, 15 ἐδέξατο μὲν τῇ καρδίᾳ τὴν πίστιν, οὐκ ἀνεβάλετο δὲ τὴν σφραγίδα τοῦ Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπήντησαν ὅδατι, «'Ιδού, φησίν, ὅδωρ». Ἐκ περιχαρείας ὁ λόγος· ἵδον τὸ ζητούμενον. «Τί κωλύει με βαπτισθῆναι»; "Οπον προαιρεσίς ἔτοί μη, τὸ κωλῦσν οὐδέν. 20 Ὁ γὰρ καλῶν φιλάνθρωπος, ὁ διάκονος εὐτρεπής, ἡ χάρις ἀφθονος· ἡ προθυμία ἐινυπαρχέτω, καὶ τὸ ἐμποδίζον οὐκ ἔσται. Εἰς ἔστιν ὁ κωλύων, ὁ ἐμφράσσων ἡμῖν τὰς εἰς σωτηρίαν ὄδοις, 25 δν νικήσωμεν τῇ συνέσει. Ἐκεῖνος τὸν ὄχνον ἡμῖν ἐμποιεῖ, ἡμεῖς διαναστῶμεν πρὸς ἐργασίαν. Ἐκεῖνος διακένοις ἐπαγγελίας τὰς καρδίας ἡμῶν ἐξαπατᾷ, ἡμεῖς αὐτοῦ μὴ ἀγνοήσωμεν τὰ νοήματα. "Η γὰρ οὐχὶ τὴν μὲν ἀμαρτίαν σίμερον ποιεῖν ὑπο-*

37. Τὸ κείμενον ἔδω δπηχεῖ τὴν εὐχήν, ἡ δποία ἀναγινώσκεται καὶ σήμερα κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος.

δταν ἔχης πυρετόν; 'Οπότε οὔτε θὰ ἡμπορέσῃς νὰ ἀπαγγείλης τὰ σωτήρια λόγια. "Ισως δὲ νὰ μὴ σου ἐπιτραπῇ κάν νὰ τ' ἀκούσῃς καθαρά, ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἡ ἀρρώστια ἔνοικῇ εἰς τὴν κεφαλήν σου. Οὔτε νὰ ὑψώνῃς τὰ χέρια εἰς τὸν οὐρανόν, οὔτε νὰ σταθῆς εἰς τὰ πόδια, οὔτε νὰ γονατίσῃς κατὰ τὴν προσκύνησιν, οὔτε νὰ διδαχθῆς ἐπωφελῶς, οὔτε νὰ διμολογήσῃς σωστά, οὔτε νὰ συνταχθῆς μὲ τὸν Θεόν, οὔτε νὰ ἀποτάξῃς τὸν σατανᾶν³⁷. Ισως δὲ οὔτε νὰ παρακολουθήσῃς μὲ κατανόησιν τὴν μυσταγωγίαν, ἐφ' ὅσον ἀμφιβάλλεις διὰ τὰ παρόντα· Ισως ἔνοιωσες τὴν χάριν, ἢ δὲν αἰσθάνεσαι αὐτὰ ποὺ τελοῦνται. "Οταν ὅμως καὶ συνειδητῶς θὰ δεχθῆς τὴν χάριν, τότε ἔχεις μὲν τὸ τάλαντον, δὲν προσφέρεις ὅμως τὴν ἔργασίαν.

6. Νὰ μιμῆσαι τὸν εὔνοούχον³⁸. 'Εκεῖνος εὗρε τὸν κατηχητὴν καὶ δὲν ἐπειριφρόνησε τὴν μάθησιν. 'Ο πλούσιος ἀνέβασεν ἐπάνω εἰς τὴν ἄμαξαν τὸν πτωχόν, δ σοβαρὸς καὶ δ ἀξιωματοῦχος τὸν ἀπλοῦν καὶ τὸν περιφρονημένον. Καὶ ἀφοῦ ἐδιδάχθη τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, ἐδέχθη μὲν τὴν πίστιν εἰς τὴν καρδίαν, δὲν ἀνέβαλεν ὅμως τὴν σφραγίδα τοῦ βαπτίσματος. "Οταν λοιπὸν εὔρον νερόν· «νά, λέγει, νερόν!» 'Ο λόγος προέρχεται ἀπὸ περίσσειαν χαρᾶς. Νὰ αὐτὸ ποὺ ζητοῦμεν. «Τί μ' ἐμποδίζει νὰ βαπτισθῶ»; "Οπου ἡ διάθεσις εἶναι ἔτοιμη, δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιον. Διότι αὐτὸς ποὺ προσκαλεῖ εἶναι φιλάνθρωπος· δ ὑπηρέτης ἔτοιμος, ἢ χάρις πλουσία. 'Αρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ μέσα ἡ προθυμία καὶ δὲν θὰ ὑπάρξῃ κανένα ἐμπόδιον. "Ενας εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐμποδίζει, ποὺ μᾶς κλείει τοὺς σωτηρίους δρόμους· αὐτὸν θὰ τὸν νικήσωμεν μὲ τὴν σύνεσιν. 'Εκεῖνος μᾶς ἐμβάλλει τὴν ὁκνηρίαν, ἥμεῖς ἄς σηκωθοῦμεν δι' ἔργασίαν. 'Εκεῖνος ἔξαπατῷ τὰς καρδίας μας μὲ κούφιας ὑποσχέσεις, ἥμεῖς ἄς μὴν ἀγνοήσωμεν τὰ σχέδια του. "Η μήπως δὲν μᾶς ὑποδαυλίζει νὰ διαπράξωμεν μὲν

βάλλει, τὴν δὲ δικαιοσύνην εἰς τὴν αὔριον πείθει ἡμᾶς ταμεύεσθαι; Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἀναλύων αὐτοῦ τὰς πονηρὰς συμβούλιας, «Σήμερον, φησίν, ἐὰν τῆς φωνῆς μου ἀκούσητε». Ἐκεῖνος λέγει, τὴν σήμερον ἔμοι, καὶ τὴν αὔριον τῷ Θεῷ. Ὁ Κύριος 5 ἀντιφοῦ, σήμερον τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούσατε. Νόησον τὸν ἔχθρόν· οὐ τολμᾶ συμβούλεῦσαι καθόλου ἀποστῆναι Θεοῦ (οἶδεν δτι βαρὺ τοῦτο ἀκοῦσαι Χριστιανοῖς), ἀλλὰ τέχναις ἀπατηλαῖς μεθοδεύει τὴν ἐπιχείρησιν. Σοφός ἐστι τοῦ κακοποιῆσαι. Συνορᾷ δτι κατὰ τὸ παρὸν ζῶμεν οἱ ἄνθρωποι, καὶ πᾶσα πρᾶξις κατὰ τὸ 10 ἐνεστώς ἐνεργεῖται. Τὴν οὖν σήμερον κλέπτων ἡμῶν διὰ τῆς μεθοδείας, τῆς αὔριον ἡμῖν τὰς ἐλπίδας περιαφίησιν. Εἴτα ἐπειδὴν ἡ αὔριον ἔλθῃ, πάλιν ἔρχεται ὁ κακὸς συμμεριστῆς ἡμῶν, ἀξιῶν τὴν σήμερον ἑαντῷ, τὴν δὲ αὔριον τῷ Κυρίῳ· καὶ οὕτως ἀεὶ τὸ μὲν παρὸν δι' ἡδονῆς ὑφαιρούμενος, τὸ δὲ μέλλον ταῖς 15 ἐλπίσιν ἡμῶν προσαφιείς, λανθάνει ἡμᾶς ἀποβουκολῶν τῆς ζωῆς.

7. Τοιαύτην είδον ἐγώ ποτε πανοργίαν ὅρνιθος εὐμηχάνουν. Εὐαλώτων γὰρ αὐτῇ τῶν νεοττῶν ὑπαρχόντων δι' ἀπαλότητα, ἑαυτὴν προβαλλομένη ώς ἔτοιμον θήραμα καὶ ταῖς χερσὶ 20 τῶν ἀγρευόντων ἐντρεφομένη, οὕτε ἀλώσιμος ἦν ἐκ τοῦ προχείρου τοῖς θηρευταῖς, οὕτε ἀπόγνωσιν αὐτοῖς ἐνεποίει τῆς ἄγρας· ἀλλὰ ταῖς ἐλπίσιν αὐτοὺς ποικίλως παρακατέχουσα, τῇ περὶ ἑαυτὴν ἀσχολίᾳ, τοῖς νεοσσοῖς τὴν ἄδειαν τῆς φυγῆς προεξένησεν, εἴτα, τὸ τελευταῖον, καὶ αὐτὴ συναπέπτη. Φο-
25 βήθητι μὴ καὶ σὺ τὰ παραπλήσια πάθης, ἐν ταῖς περὶ τῶν ἀδή-

τὴν ἄμαρτίαν σήμερα, τὴν δὲ δικαιοσύνην μᾶς πείθει νὰ τὴν κρατήσωμεν διὰ τὴν αὔριον; Διὰ τοῦτο δὲ Κύριος διαλύνοντας τὰ πονηρά του σχέδια, λέγει· «σήμερα, ἐὰν ἀκούσετε τὸν λόγον μου»³⁹. Ἐκεῖνος λέγει· τὴν σήμερον ἀφιερώσατέ την εἰς ἔμε καὶ τὴν αὔριον εἰς τὸν Θεόν. Καὶ δὲ Κύριος ἀφήνει ἴσχυρὰν φωνήν· «σήμερα ἀκούσατε τὴν φωνήν μου». Νὰ καταλάβῃς τὸν ἔχθρόν σου. Δὲν τολμᾷ καθόλου νὰ σὲ συμβουλεύσῃ νὰ ἀπομακρυνθῆς ἀπὸ τὸν Θεόν (διότι ἡξεύρει καλὰ ὅτι τὸ ἀκουσμα αὐτὸν εἶναι βαρὺ εἰς τοὺς Χριστιανούς), ἀλλὰ μὲ πονηρὰ καὶ ἀπατηλὰ σχέδια ἔτοιμάζει τὴν ἐπιχείρησιν. Εἶναι σοφὸς εἰς τὸ νὰ διαπράξῃ τὸ κακόν⁴⁰. Γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι οἱ ἀνθρωποι ζῶμεν τὸ τώρα καὶ ὅτι κάθε πρᾶξις γίνεται κατὰ τὸ παρόν. Λοιπὸν μὲ τὸ νὰ κλέπτῃ μεθοδικῶς ἀπὸ μᾶς τὴν σήμερον μᾶς ἀφήνει τὰς ἐλπίδας διὰ τὴν αὔριον. Ἐπειτα, ὅταν ἔλθῃ ἡ αὔριον, πάλιν ἔρχεται ὁ κακὸς συμμεραστής μας καὶ ἀπαιτεῖ τὴν σήμερον διὰ τὸν ἑαυτόν του, καὶ τὴν αὔριον διὰ τὸν Θεόν. Καὶ ἔτσι πάντοτε μὲ τὸ νὰ μᾶς ἀφαιρεῖ ὑπουλα μὲ τὴν ἥδονὴν τὸ τώρα καὶ μὲ τὸ νὰ μᾶς ἀφήνῃ τὸ μέλλον εἰς τὴν ἐλπίδα, κρυφίως μᾶς ἀποσπᾷ ἀπὸ τὴν ζωήν.

7. Κάποτε ἦγὼ παρετήρησα τέτοιαν πανουργίαν ἐνὸς ἐπινοητικοῦ πτηνοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὰ πουλάκια του ἦταν εὔκολον νὰ πιασθοῦν ἐξ αἰτίας τῆς ἀνωριμότητος, ἐπρόβαλλε τὸν ἑαυτόν του σὰν εὔκολον θήραμα καὶ ἐστριφογύριζε εἰς τὰ χέρια τῶν κυνηγῶν, ἔτσι ὥστε οὕτε αὐτομάτως νὰ συλλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, ἀλλὰ οὕτε καὶ νὰ τοὺς ἀπογοητεύῃ εἰς τὸ κυνήγι. Ἀλλὰ ἀφοῦ τοὺς ἐκράτησε ποικιλοτρόπως μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀσχολοῦνται μ' αὐτό, ἔδωσε τὴν εὔκαιρίαν εἰς τὰ πουλάκια νὰ φύγουν καὶ ἔπειτα, τελευταῖα, ἐπέταξε καὶ ἔκεινο μαζί των. Νὰ φοβησαὶ μὴ τυχὸν πάθησε καὶ ἔσυ παρόμοια μὲ τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃς

40. Ἱερεμ. 4,22.

λιων ἐλπίσι τὰ φανερὰ προϊέμενος. Δεῦρο δὴ οὖν μοι, δλον σε-
αυτὸν μετάθεις ἐπὶ τὸν Κύριον, ἐπίδος σεαυτοῦ τὴν ὄνομασίαν,
καταγράφηθι μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ στρατιώτης καταλόγοις
ἐναριθμεῖται, ὁ ἀθλητὴς ἐναπογραψάμενος ἀγωνίζεται, ὁ δημό-
5 τῆς πολιτογραφηθεὶς τοῖς φυλέταις ἐναριθμεῖται. Πᾶσι τού-
τοις ὑπεύθυνος εἰ, ώς στρατιώτης Χριστοῦ, ώς ἀθλητὴς εὐσε-
βείας, ώς τὸ πολίτευμα ἔχων ἐν οὐρανοῖς. Ἀπογράφηθι ἐν
ταύτῃ τῇ βίβλῳ, ἵνα μεταγραφῆς εἰς τὴν ἄνω. Μάθε, διδάχθητι
εὐαγγελικὴν πολιτείαν, ὁφθαλμῶν ἀκριβείαν, γλώσσης ἐγ-
10 κράτειαν, σώματος δουλαγωγίαν, φρόνημα ταπεινόν, ἐννοίας
καθαρότητα, δργῆς ἀφανισμόν. Ἀγγαρενόμενος προστίθει,
ἀποστερούμενος μὴ δικάζον, μισούμενος ἀγάπα, διωκόμενος
ἀνέχον, βλασφημούμενος παρακάλει. Νεκρώθητι τῇ ἀμαρτίᾳ,
συσταυρώθητι τῷ Χριστῷ, δλην τὴν ἀγάπην μετάθεις ἐπὶ τὸν
15 Κύριον. Ἀλλὰ χαλεπὰ ταῦτα. Τί δὲ τῶν ἀγαθῶν εὔκολον; Τίς
καθεύδων τρόπαιον ἔστησε; Τίς τρυφῶν καὶ καταυλούμενος,
τοῖς τῆς καρτερίας στεφάνοις κατεκοσμήθη; Οὐδεὶς μὴ δραμὼν
ἀνείλετο τὸ βραβεῖον. Πόνοι γεννῶσι δόξαν, κάματοι προξε-
νοῦσι στεφάνους. «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς
20 τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», φημὶ κάγω· ἀλλὰ ταύτας μὲν τὰς
θλίψεις ή ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μακαριότης ἐκδέχεται,
τοὺς δὲ τῆς ἀμαρτίας καμάτους τὸ τῆς γεέννης ἐπίπονον καὶ
σκυθρωπὸν ἀναμένει. Ἀλλὰ γὰρ ἀκριβῶς σκοποῦντι, οὐδὲ
τὰ τοῦ διαβόλου ἔργα τοῖς ἔργάταις τῆς ἀνομίας ἀκμητὶ παραγί-

41. Οἱ Χριστιανοὶ τότε, δπως καὶ σήμερον, ἐλάμβανον τὸ δνομά των
κατὰ τὸ βάπτισμα.

42. Ματθ. 5,41.

43. Ματθ. 5,25

44. Ματθ. 5,44.

45. Ματθ. 5,44.

46. Α' Κορ. 4,12-13

τὰ φανερὰ εἰς τὰς ἐλπίδας τῶν ἀδήλων. Ὑμπρὸς λοιπὸν τώρα, παρακαλῶ, νὰ μεταθέσῃς δόλόκληρον τὸν ἔσυτόν σου εἰς τὸν Κύριον. Δῶσε τὸ ὄνομα εἰς τὸν ἔσυτόν σου⁴¹. Γράψου εἰς τὸν κατάλογον τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ στρατιώτης εἶναι γραμμένος εἰς καταλόγους. Ὁ ἀθλητὴς ἀφοῦ καταγραφῇ δύωνίζεται. Ὁ πολίτης ἀφοῦ πολιτογραφηθῇ ὑπολογίζεται εἰς τὰ μέλη κάποιας φυλῆς. Δι’ ὅλα αὐτὰ εἰσαι ὑπεύθυνος, ώς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, ώς ἀθλητὴς τῆς πίστεως, ώς πολίτης ποὺ ἔχεις τὸ πολίτευμα εἰς τοὺς οὐράνους. Νὰ ἀπογραφῆς εἰς αὐτὸ ἐδῶ, διὰ νὰ μεταγραφῆς εἰς τὸ οὐράνιον βιβλίον. Νὰ μάθῃς, νὰ διδαχθῆς τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν, τὴν εὐθύτητα τῶν ματιῶν, τὴν ἐγκράτειαν τῆς γλώσσης, τὴν δουλαγώγησιν τοῦ σώματος, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ, τὴν ἔξαφάνισιν τῆς ὁργῆς. Ὅταν ἀγγαρεύεσαι νὰ προσθέτῃς⁴². Ὅταν σὲ ἀδικοῦν νὰ μὴ πᾶς εἰς τὰ δικαστήρια⁴³. Ὅταν μισήσαι νὰ ἀγαπᾶς⁴⁴. Ὅταν διώκεσαι νὰ ὑπομένῃς⁴⁵, ὅταν βλασφημῆσαι νὰ παρακαλῆς⁴⁶. Νὰ νεκρωθῆς διὰ τὴν ἄμαρτίαν⁴⁷, νὰ συσταυρωθῆς μὲ τὸν Χριστόν. Ὁλόκληρον τὴν ἀγάπην δῶσέ την εἰς τὸν Κύριον. Ἀλλὰ εἶναι δύσκολα αὐτά. Καὶ ποῖον ἀπὸ τὰ καλὰ εἶναι εὔκολον; Ποῖος ἔστησε τρόπαιον νίκης μὲ τὸ νὰ κοιμᾶται; Ποῖος ἔστεφανώθη μὲ τὰ στεφάνια τῆς καρτερίας, ζῶντας πολυτελῆ ζωὴν καὶ διασκεδάζοντας; Κανένας δὲν ἔπειρε τὸ βραβεῖον χωρὶς νὰ τρέξῃ. Οἱ κόποι γεννοῦν τὴν δόξαν, οἱ μόχθοι φέρουν τὰ στεφάνια. «Πρέπει, λέγω καὶ ἔγω, ἡμεῖς μέσω πολλῶν θλίψεων νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν»⁴⁸. Ἀλλὰ τὰς θλίψεις αὐτάς, τὰς διαδέχεται ἡ μακαριότης εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν, τοὺς κόπους ὅμως τῆς ἄμαρτίας τοὺς περιμένει ἡ κατήφεια καὶ ἡ δυσκολία τῆς γεέννης. Ἀλλὰ δι’ αὐτὸν ποὺ μὲ προσοχὴν παρατηρεῖ, οὕτε τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου ἐπιτελοῦνται χωρὶς κόπον ἀπὸ τοὺς

47. Ρωμ. 6,2.

48. Πράξ. 14,22.

νεται. Ποῖοι ἴδρωτες τῆς σωφροσύνης; Ὁ δὲ πορνεύων κάθιδρώς
 ἔστι, τῆς ἡδονῆς αὐτὸν ἐκτηκούσης. Τί τοσοῦτον ὑφαιρεῖ τοῦ
 σώματος ἡ ἐγκράτεια, δσον ἡ βδελυρὰ καὶ λυσσώδης ἀκολασία
 διαφθείρει; Νύκτες δὲ ἄνπνοι τῶν διανυκτερευόντων ἐν προσ-
 5 ευχαῖς, ἀλλὰ πολλῷ χαλεπώτεραι τῶν ἐπαγρυπνούντων ταῖς
 ἀδικίαις. Ὁ τε γὰρ φόβος τοῦ φωραθήσεσθαι καὶ ὁ ἐπὶ ταῖς
 ἡδοναῖς οἰστρος πᾶσαν ἀνάπτανσιν παντελῶς ἀπελαύνει. Εἴ δὲ
 φεύγων τὸ στενὸν τῆς ἐπὶ σωτηρίαν φερούσης, τὸ εὔρυχωρον
 διώκεις τῆς ἀμαρτίας; φοβοῦμαι μὴ μέχρι τέλους τὴν πλατεῖαν
 10 ὀδεύσας, ἀκόλουθον εὗρης τῇ ὁδῷ τὸ κατάλυμα. Ἀλλὰ δυσφύ-
 λακτος ὁ θησαυρός. Καὶ ἐπαγρύπνησον, ἀδελφέ. Ἐχεις συν-
 εργούς, ἐὰν θέλῃς, προσευχὴν νυκτοφυλακοῦσαν, νηστείαν
 οἰκουροῦσαν, ψαλμῳδίαν ψυχαγωγοῦσαν. Ταύτας συμπαράλαβε.
 Αὗται συναγραυλείτωσάν σοι ἐπὶ τὰς φυλακὰς τῶν τιμίων.
 15 Τί βέλτιον, εἰπέ μοι, πλουτοῦντας ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς φυλακῆς
 τῶν τιμίων ἀγωνιοῦν, ἢ μηδὲ ἔχειν τὴν ἀρχὴν δ φυλάξωμεν;
 Οὐδεὶς φόβῳ τῶν στερήσεων τὰ ἀγαθὰ ἀποθεῖται. Οὕτω γὰρ
 ἂν οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων συνέστη, εἰ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν σπου-
 δαζομένων τὰς ἀποτυχίας ἐλογιζόμεθα. Παράκειται γὰρ τῇ
 20 γεωργίᾳ μὲν ἡ ἀφορία, ταῖς ἐμπορίαις δὲ τὰ νανάγια, τοῖς γάμοις
 αἱ χηρεῖαι, ταῖς παιδοτροφίαις αἱ ἀτεκνώσεις. Ἀλλ' ὅμως ἐγ-
 χειροῦμεν τοῖς ἔργοις, ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίσιν ἐπερειδόμενοι,
 τὴν δὲ τῶν ἐλπισθέντων ἔκβασιν ἀνατιθέντες τῷ τὰ ἡμέτερα
 οἰκονομοῦντι Θεῷ. Σὺ δὲ λόγῳ μὲν ἀποσεμνύνεις τὸν ἀγιασμόν,
 25 ἔργῳ δὲ τοῖς κατεγνωσμένοις ἐνδιατρίβεις. Ὅρα μή ποτέ σοι
 μεταμελήσῃ τῶν κακῶν βουλευμάτων, δτε ὅφελός σοι τῆς

έργατας τῆς ἀδικίας. Ποῖοι εἶναι οἱ ἴδρωτες τῆς ἐγκρατείας; Αὐτὸς ποὺ πορνεύει εἶναι καταϊδρωμένος ἀπὸ τὴν ἡδονὴν ποὺ τὸν λυώνει. Τόσον πολὺ ἀφαιρεῖ ἡ ἐγκράτεια ἀπὸ τὸ σῶμα, ὃσον καταστρέφει ἡ βδελυρὰ καὶ μανιακὴ ἀκολασία; Αὐτοὶ ποὺ διανυκτερεύουν εἰς προσευχάς, παραμένουν νύκτες ἄσπινοι, ἀλλὰ αἱ νύκτες αὔτῶν ποὺ ἐπαγρυπνοῦν εἰς τὰς ἀδικίας εἶναι πολὺ δυσκολώτεραι. Διότι καὶ ὁ φόβος νὰ μὴ συλληφθοῦν καὶ ὁ οἰστρος τῶν ἡδονῶν ἀπομακρύνει δλότελα κάθε ἀνάπταυσιν. Ἐὰν δὲ μὲ τὸ νὰ ἀποφεύγῃς τὴν στενότητα τοῦ δρόμου ποὺ ὀδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν, ἐπιζητεῖς τὴν εὐρυχωρίαν τῆς ἀμαρτίας, φοβοῦμαι μήπως, ἀφοῦ βαδίσῃς ὡς τὸ τέλος τὸν εὐρύχωρον δρόμον, εὕρης τὸ κατάλυμα ποὺ εἶναι ἡ συνέπεια τοῦ δρόμου. Ὁ θησαυρὸς ὅμως δύσκολα ἀσφαλίζεται. Νὰ ξαγρυπνήσῃς, ἀδελφέ μου. Ἐὰν θέλῃς, ἔχεις βοηθούς· τὴν προσευχὴν ποὺ φρουρεῖ τὴν νύκτα, τὴν νηστείαν ποὺ βοηθεῖ καὶ τὴν ψαλμῳδίαν ποὺ ψυχαγωγεῖ. Αὐτὰς νὰ τὰς ἔχῃς μαζί σου. Μαζί σου αὔται νὰ ἀγραυλοῦν εἰς τὴν φρούρησιν τῶν πολυτίμων ἀγαθῶν. Τί εἶναι καλύτερον, τὸ νὰ ἀγωνιοῦμεν διὰ τὴν φύλαξιν τῶν ἀγαθῶν, ὅταν πλουτοῦμεν ἢ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὸ ποὺ θὰ φυλάξωμεν; Κανένας ἔξ αἰτίας τοῦ φόβου τῶν στερήσεων δὲν ἀπωθεῖ τὰ ἀγαθά. Διότι ἔὰν διὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ σπουδαζόμενα ἐσκεπτόμεθα τὴν ἀποτυχίαν, τότε ἔτσι τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα δὲν θὰ ὑπῆρχε. Διότι δίπλα εἰς τὴν γεωργίαν εύρισκεται ἡ ἀκαρπία, εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἔργασίας τὰ ναυάγια, εἰς τοὺς γάμους ἡ χηρεία, εἰς τὴν ἀνατροφὴν τέκνων ἡ ἀτεκνία. Ἄλλ' ὅμως ἐπιχειροῦμεν τὰ ἔργα, στηριζόμενοι εἰς τὰς καλυτέρας ἐλπίδας καὶ ἀναθέτοντες τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων ποὺ ἔχομεν ἐλπίσει εἰς τὸν Θεὸν ποὺ κυβερνᾷ τὰς ὑποθέσεις μας. Ἐσὺ βέβαια μὲ τὰ λόγια ἐπαινεῖς τὸν ἀγιασμόν, μὲ τὰ ἔργα ὅμως διέρχεσαι τὸν καιρὸν μ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι καταδικασμένοι. Κύττα μὴ τυχὸν κάποτε μετανοιώσῃς διὰ τὰς σκέψεις σου, ὅπότε δὲν θὰ ἔχῃς κανένα κέρδος ἀπὸ τὴν μετάνοιαν. Τὸ παράδειγμα

μεταμελείας οὐδέν. Σωφρονισάτω σε τὸ τῶν παρθένων ὑπόδειγμα. Ἐκεῖναι τὸ ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις μὴ ἔχουσαι, δτε συνεισελθεῖν αὐτὰς ἔχρη τῷ νυμφίῳ, τότε ἐνδεῶς ἔχουσαι τῶν ἀραικαίων ἥσθιάνοιτο. Διὸ καὶ μωρὰς αὐτὰς ὁ λόγος ἀπεκάλεσεν, δτι τὸν καιρὸν τῆς τοῦ ἔλαιον χρήσεως εἰς τὸ περιέναι καὶ συμπορίζειν παραναλώσασαι, ἔλαθον ἔαιτάς ἀποκλείσασαι τῆς φαιδρότητος τοῦ νυμφῶνος. Μή ποτε καὶ σὺ ἐνιαυτὸν ἐξ ἐνιαυτοῦ, καὶ μῆνας ἐκ μηνῶν, καὶ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερτιθέμενος, καὶ μὴ λαμβάνων τὸ ἔλαιον, τὴν τροφὴν τοῦ φωτός,

10 ἐμπέσης ποτὲ εἰς ἦν οὐ προσδοκᾶς ἡμέραν, ἥνικα ἀν ἐπιλείπωσί σε λοιπὸν αἱ τοῦ ζῆν ἀφορμαὶ ἀπορίᾳ δὲ ἢ πάντοθεν καὶ θλῖψις ἀπαραμύθητος, ἀπειρηκότων μὲν ἴατρῶν, ἀπειρηκότων δὲ τῶν οἰκείων, δτε πυκνῷ ἀσθματι καὶ ἔηρῷ συνεχόμενος, πυρετοῦ λάβρου διακαίοντος τὰ ἔνδον καὶ ὑποσμύχοντος, στενάξεις

15 μὲν ἀπὸ μέσης καρδίας, τὸν δὲ συλλυπούμενον οὐχ εύριστις. Καὶ φθέγξῃ μέν τι λεπτὸν καὶ ἀδρανές, δ δὲ ἀκούων οὐκ ἔσται πᾶν δὲ τὸ λαλούμενον παρὰ σοῦ, ὡς παραφροσύνη καταφρονεῖται. Τίς δώσει τὸ βάπτισμα τότε; Τίς ὑπομνήσει κεκαρωμένον τῷ πάθει; Οἱ προσήκοντες ἀθυμοῦσιν, οἱ ἔξω τοῦ πάθους

20 καταφρονοῦσιν, δ φίλος ὀκνεῖ τὴν ὑπόμνησιν, ὡς ταραχὴν ἐμποιοῦσαν, ἢ πον καὶ ἴατρὸς ἐξαπατᾶ, καὶ σεαυτὸν οὐκ ἀπογινώσκεις διὰ τὸ φύσει φιλόζωον. Νῦξ καὶ ἐρημία τῶν βοηθούντων δ βαπτίζων οὐ πάρεστιν. Ὁ θάνατος παρέστηκεν, οἱ ἀπάγοντες κατεπείγονται. Τίς δ ἐξαιρούμενος; Θεός δ καταφρονηθείς;

25 Ἄλλ' εἰσακούσεται τότε· σὺ γὰρ αὐτοῦ νῦν εἰσακούεις. Προθεσμίαν δώσει; Καλῶς γὰρ ἔχρήσω τῇ δεδομένῃ.

τῶν παρθένων ἃς σὲ σωφρονίσῃ⁴⁹. Ἐκεῖναι ἐνῷ δὲν εἶχαν τὸ λάδι εἰς τὰ ἀγγεῖα, τότε ἔνοιωσαν τὴν ἀνάγκην τῶν ἀπαραίτητων, ὅταν ἔπρεπε νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν γαμβρόν. Διὰ τοῦτο ἡ Γραφὴ τὰς ὡνόμασε μωράς. Διότι μὲ τὸ νὰ ἔξιδεύουν τὸν καιρὸν τῆς χρήσεως τοῦ λαδιοῦ εἰς τὸν δρόμον καὶ τὴν προετοιμασίαν ἀπέκλεισαν τὸν ἑαυτόν των ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ γάμου. Μὴ τυχὸν καὶ ἐσύ ἀπὸ χρόνον εἰς χρόνον καὶ ἀπὸ μῆνα εἰς μῆνα καὶ ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν ἀναβάλλων καὶ μὴ λαμβάνων τὸ λάδι, ποὺ τροφοδοτεῖ τὸ φῶς, φθάσῃς κάπτοτε εἰς τὴν ἡμέραν ποὺ δὲν περιμένεις, διπότε θὰ σοῦ ἔχουν λείψει αἱ δυνάμεις διὰ τὴν ζωήν. Στέρησις θὰ εἴ. καὶ ἀπὸ παντοῦ καὶ ἀπαρηγόρητος θλῖψις, διότι θὰ ἔχουν ἀποκάμει οἱ ιατροί, θὰ ἔχουν ἀπελπισθῇ οἱ συγγενεῖς. Τότε ποὺ θὰ διακατέχεσαι ἀπὸ συχνὸν καὶ σκληρὸν ἀσθμα καὶ σφοδρὸς πυρετὸς θὰ κατακαίῃ τὰ σπλάγχνα σου καὶ θὰ τὰ σιγολυώνη ἐσωτερικά, θὰ ἀναστενάξῃς μὲν ἀπὸ τὰ κατάβαθα τῆς καρδίας, δὲν θὰ εὔρης ὅμως αὐτὸν ποὺ θὰ σὲ συλλυπηθῇ. Καὶ θὰ προφέρῃς βέβαια κάτι τὸ λεπτὸν καὶ ἀδύναμον, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπάρχῃ αὐτὸς ποὺ θὰ τ' ἀκούσῃ. Τὸ κάθε τι ποὺ θὰ λέγῃς, θὰ περιφρονῆται σὰν παράλογον. Ποῖος τότε θὰ σοῦ προσφέρῃ τὸ βάπτισμα; Ποῖος θὰ σὲ θυμηθῇ, ὅταν θὰ είσαι βυθισμένος εἰς τὴν δυστυχίαν; Οἱ συγγενεῖς σου δυσθυμοῦν, αὐτοὶ ποὺ εύρισκονται ἔξω ἀπὸ τὴν δυστυχίαν ἀδιαφοροῦν, δὲ φίλοις φοβεῖται τὴν ἐνθύμησιν, διότι τὸν ἐμβάλλει ταραχήν, ἢ ἵσως καὶ δὲ ιατρὸς σὲ ἔξαπατῃ καὶ δὲν ἀπελπίζεσαι, διότι φυσικὰ ὀγαπᾶς τὴν ζωήν. Νύκτα καὶ ἐρημία ἀπὸ βοηθούς! Δὲν παρευρίσκεται αὐτὸς ποὺ βαπτίζει. ‘Ο θάνατος εἶναι παρών. Βιάζονται οἱ ἀπαγωγεῖς. Ποῖος θὰ σὲ σώσῃ; ‘Ο Θεὸς ποὺ περιεφρονήθη; ‘Άλλὰ τότε θὰ σὲ εἰσακούσῃ, διότι ἐσύ τώρα αὐτὸν εἰσακούεις. Θὰ δώσῃ προθεσμίαν; Διότι καλῶς ἔχρησιμοποίησες αὐτὴν ποὺ σοῦ ἔδόθη.

8. Μηδείς σε ἐξαπατάτω κενοῖς λόγοις. Ἐπιστήσεται γάρ σοι αἰφνίδιος ὅλεθρος, καὶ ἡ καταστροφὴ ὁμοίως καταιγίδι παρέσται. Ἡξει ἄγγελος κατηφής, ἀπάγων βιαίως καὶ σύρων σου τὴν ψυχὴν δεδεμένην ταῖς ἀμαρτίαις, πυκνὰ μεταστρεφο-
 5 μένην πρὸς τὰ ὅδε καὶ ὀδυρομένην ἄνευ φωνῆς, τοῦ ὀργάνου λοιπὸν τῶν θρήνων ἀποκλεισθέντος. Ὡ πόσα σπαράξεις σεαυ-
 τόν! πόσα στενάξεις! ἀπρακτα μετανοῶν ἐπὶ τοῖς βουλευθεῖ-
 σιν, δταν ἵδης τὴν φαιδρότητα τῶν δικαίων ἐν τῇ λαμπρᾷ δια-
 νομῇ τῶν δώρων καὶ τὴν κατέφειαν τῶν ἀμαρτωλῶν ἐν τῷ
 10 σκότει τῷ βαθυτάτῳ. Οἱ ἔρεις ἐν τῇ ὀδύνῃ τῆς καρδίας σου τότε; Αἱ μέ, μὴ ἀπορρίψαι τὸ βαρὺ τοῦτο φορτίον τῆς ἀμαρτίας,
 οὕτω ἔρδιας οὖσης τῆς ἀποθέσεως, ἀλλὰ τὸν σωρὸν τῶν κακῶν τούτων ἐφέλκεσθαι. Αἱ μέ, τὰς οὐηλίδας μὴ ἀποπλύνασθαι, ἀλ-
 λὰ ἐστιγμένον εἴναι ταῖς ἀμαρτίαις. Νῦν ἀν ἥμην μετὰ τῶν
 15 ἀγγέλων, νῦν ἀν τοῖς οὐρανίοις ἀναθοῖς ἐνετρύφων. Ὡ τῶν πο-
 ηρῶν βουλευμάτων! διὰ πρόσκαιρον ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν ἀθάνατα βασανίζομαι, δι' ἡδονὴν ταρκὸς τῷ πυρὶ παραδίδομαι.
 Δικαία ἡ κοίσις τοῦ Θεοῦ· ἐκαίνυμην καὶ οὐχ ὑπήκοον, ἐδι-
 δασκόμην καὶ οὐ προσεῖχον, διειπαρτύραντό μοι, ἐγὼ δὲ κατε-
 20 γέλων. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἔρεις, ἀποκλαιόμενος σεαυτόν,
 ἐὰν προαναρπασθῆς τοῦ βαπτίσματος. Ἀνθρωπε, ἦ τὴν γέεν-
 ναν φοβήθητι, ἦ τῆς βασιλείας ἀντιπομήθητι. Μὴ ἀτιμάσῃς τὴν αλησιν. Μὴ εἰπης, «Ἐχε με παρητημένον» διὰ τό, καὶ τό.
 Οὐδεμία πρόφασις ἰκανὴ πρὸς παραίτησιν. Ἐμοὶ δακρύειν
 25 ἐπέρχεται, δταν ἐνθυμηθῶ δτι τὰ ἔργα τῆς αἰσχύνης προτιμᾶς τῆς μεγάλης δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὸ τῆς ἀκολασίας ἥδις δυσαποσπάστως ἔχων τῆς ἀμαρτίας, τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν

50. Ἐφεσ. 5,6.

51. Α' Θεσσ. 5,3.

8. "Ας μή σὲ ξεγελᾶξ κανένας μὲ κούφια λόγια⁵⁰. Διότι αἰφνίδιος ὅλεθρος θὰ πέσῃ⁵¹ καὶ καταστροφὴ δμοία μὲ καταιγίδα θὰ παρουσιασθῇ. Θὰ ἔλθῃ ἄγγελος σκυθρωπός, ποὺ θὰ ἀρπάξῃ βιαίως καὶ θὰ σύρῃ τὴν ψυχήν σου, ἢ δποία εἶναι δεμένη μὲ τὰς ἀμαρτίας. Συχνὰ θὰ στρέφεται πρὸς τὰ ἐδῶ, καὶ θὰ θρηνῇ χωρὶς νὰ βγάζῃ φωνήν, διότι τὸ ὅργανον τῶν θρήνων θὰ ἔχῃ κλεισθῆ. "Ω πόσον θὰ σπαράξῃς διὰ τὸν ἔαυτόν σου! Πόσον θὰ ἀναστενάξῃς! Χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ μετάνοιά σου, ὅταν ἀντικύνσῃς τὴν χαρὰν τῶν δικαίων κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπονομὴν τῶν δώρων καὶ τὴν κατήφειαν τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς τὸ βαθύτατον σκοτάδι. 'Οποῖα λόγια θὰ εἰπῆς τότε μέσα εἰς τὴν ὁδύνην τῆς καρδίας σου; "Ἄχ, νὰ μὴ ἀπορρίψω τὸ βαρὺ τοῦτο φορτίον τῆς ἀμαρτίας, ἐνῷ ἥταν τόσον εὔκολος τὴν ἀπόρριψις, ἀλλὰ σύρω τὸν σωρὸν τῶν κακῶν αὐτῶν. "Ἄχ, νὰ εἶχα καθαρίσει τὰς κηλιδᾶς, ἀλλ' εἴμαι στιγματισμένος μὲ τὰς ἀμαρτίας. Τώρα θὰ ἥμουν μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους, τώρα θὰ ἐτρυφοῦσα εἰς τὰ οὐράνια ἀγαθά. "Ω τί πονηραὶ σκέψεις! Διὰ μίαν προσωρινὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἀμαρτίας βασανίζομαι αἰώνια. Διὰ τὴν ἥδονὴν τῆς σαρκὸς παραδίδομαι εἰς τὴν φωτιάν. 'Η κρίσις τοῦ Θεοῦ εἶναι δικαία. 'Επροσκαλούμην, ἀλλὰ δὲν ἤκουα. 'Εδιδασκόμην, ἀλλὰ δὲν ἐπρόσεχα. Μοῦ ἔδιδαν μαρτυρίας, ἀλλὰ ἔγὼ ἐπεριγελοῦσα. Αὔτα καὶ τέτοια θὰ εἰπῆς μὲ τὸ νὰ κλαίης τὸν ἔαυτόν σου, ἐὰν ἀρπαγῆς ἀπὸ τὸν θάνατον προτοῦ βαπτισθῆς. "Ανθρωπε, ἦ νὰ φοβηθῆς τὴν κόλασιν, ἦ νὰ ἐπιδιώξῃς τὴν βασιλείαν. Νὰ μὴ ἀτιμάσῃς τὴν πρόσκλησιν. Νὰ μὴ εἰπῆς: «θεώρησέ με δικαιολογημένον»⁵². δι' αὐτὸ καὶ αὐτό. Καμμιὰ δικαιολογία δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ παραιτηθῆς. Μοῦ ἔρχεται νὰ δακρύσω, ὅταν ἐνθυμηθῶ ὅτι προτιμᾶς τὰ ἔργα τῆς ἐντροπῆς ἀπὸ τὴν μεγάλην δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ λόγω τῆς γλυκύτητος τῆς ἀκολασίας δυσκόλως ἀποσπᾶσαι ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἀποκλείεις τὸν

σεαυτὸν ἀποκλείεις, ὡς μὴ ἵδεῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ τῆς ἐπουρανίου. Ἐκεī ἀγγέλων μυριάδες, πρωτοτόκων πανηγύρεις, ἀποστόλων θρόνοι, προφητῶν προεδρίαι, σκῆπτρα πατριαρχῶν, μαρτύρων στέφανοι, δικαίων ἔπαινοι. Ἐκείνοις σεβατὸν ἐπιθύμησον συναριθμηθῆναι ἀπολογισάμενος καὶ ἀγιασθεὶς κατὰ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ, δτι αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

έαυτόν σου ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποὺ εἰναι ὑποσχημένα, διὰ νὰ μὴ ἴδῃς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ⁵³. Ἐκεῖ ὑπάρχουν μυριάδες ἀγγέλων, συγκεντρώσεις ἀπὸ πρωτοτόκους, θρόνοι ἀποστόλων, πρωτοκαθεδρίαι προφητῶν, σκῆπτρα πατριαρχῶν, στεφάνια μαρτύρων, ἔπαινοι δικαίων. Νὰ ἐπιθυμήσῃς νὰ συναριθμήσῃς τὸν έαυτόν σου μ' ἔκείνους, ἀφοῦ λάβῃς τὸ βάπτισμα καὶ ἀγιασθῇς μὲ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ. Διότι εἰς αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B'

ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ

1
ΟΜΙΛΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΛΟΥΤΟΥΝΤΑΣ

1. *Εἰρηται καὶ πρώην ἡμῖν τὰ περὶ τοῦ νεανίσκου τούτου καὶ μέμνηται πάντως ὃ γε φιλόπονος ἀκροατὴς τῶν ἔξητασμένων τότε πρῶτον μέν, δτι οὐχ ὁ αὐτός ἐστι τῷ παρὰ τῷ Λουκᾶ νομικῷ. Ὁ μὲν γὰρ πειραστὴς ἦν, εἰδωνικὰς τὰς ἐρωτήσεις ποιούμενος· οὗτος δέ, ὑγιῶς μὲν ἐρωτῶν, οὐκ εὐπειθῶς δὲ καταδεχόμενος. Οὐ γὰρ ἀν ἀπῆλθεν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἀποκρίσεσι τοῦ Κυρίου λυπούμενος, εἰ καταφρονητικῶς αὐτῷ προσῆγε τὰς πεύσεις. Διόπερ οίονεὶ μικτὸν αὐτοῦ τὸ ἥθος ἡμῖν ἀνεφαίνετο· πῆ μὲν ἐπαινετὸν δεικνύντος τοῦ λόγου, πῆ 10 δὲ ἀθλιώτατον καὶ πάντη ἀπεγνωσμένον. Τὸ μὲν γὰρ γνωρίσαι τὸν ἀληθῶς διδάσκαλον καὶ παρελθόντα τὴν φαρισαίων ἀλαζονείαν καὶ νομικῶν οἴησιν καὶ γραμματέων ὄχλον, τὴν προσηγορίαν ταύτην ἀναθεῖναι τῷ μόνῳ ἀληθινῷ καὶ ἀγαθῷ διδασκάλῳ, τοῦτο ἦν δὲ πηγεῖτο. Καὶ μέντοι τὸ φανῆναι φροντίδος 15 ἀξιον ποιούμενον πῶς ἀν κληρονομήσειε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀποδεκτὸν καὶ τοῦτο. Ἐκεῖνο δὴ λοιπὸν ἐλέγχει αὐτοῦ τὴν ὅλην προαίρεσιν, οὐ πρὸς τὸ ἀληθινῶς καλὸν ἀποβλέπουσαν, ἀλλὰ τὸ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκον περισκοποῦσαν, τό· μαθόντα παρὰ*

---

1. Ματθ. 19,16. Πρόκειται περὶ τοῦ πλουσίου νέου, δὲ δποῖος εἶχε σπεύσει εἰς τὴν Ἱεριχώ πρὸς τὸν Κύριον καὶ τὸν ἡρώτησε τί πρέπει νὰ κάμη, διὰ νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωήν.

ΟΜΙΛΙΑ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΛΟΥΣΙΟΥΣ

1. Ἐχομεν διμιλήσει καὶ ἄλλοτε σχετικὰ μὲ τὸν νεανίσκον¹ αὐτὸν καὶ ἔξαπαντως θὰ ἐνθυμῆται ὁ ἐπιμελὴς ἀκροατὴς αὐτὰ ποὺ ἔξετάσαμεν τότε. Πρῶτον μὲν δὲν εἶναι ὁ ἕδιος μὲ τὸν νομικὸν ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὸν Λουκᾶν². Διότι ἐκεῖνος μὲν ἥταν πειρακτήριος μὲ τὸ νὰ κάμνη εἰρωνικὰς ἔρωτήσεις, αὐτὸς δὲ καλὰ μὲν ἔρωτοῦσεν, ἀλλὰ δὲν ἔδέχετο μὲ εὔπειθειαν³. Διότι δὲν θὰ ἔφευγε λυπημένος ἀπὸ τὰς ἀπαντήσεις ποὺ τοῦ ἔδιδεν ὁ Κύριος, ἐὰν περιφρονητικῶς τοῦ ἀπηύθυνε τὰς ἔρωτήσεις. Διὰ τοῦτο κάπως ἀνάμικτος μᾶς ἔφαίνετο ἡ συμπεριφορά του, διότι ἄλλοτε μὲν ἡ Γραφὴ⁴ μᾶς τὸν δεικνύει ἄξιον ἐπαίνου, ἄλλοτε δὲ ἀθλιώτατον καὶ καθ' ὀλοκληρίαν ἀπελπισμένον. Τὸ νὰ γνωρίσῃ δηλαδὴ τὸν ἀληθινὸν διδάσκαλον καὶ νὰ περιφρονήσῃ τὴν ἀλαζονείαν τῶν φαρισαίων καὶ τὴν γνώμην τῶν νομικῶν καὶ τὴν ἐνόχλησιν τῶν γραμματέων, καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὴν δνομασίαν αὐτὴν εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν καὶ ἀγαθὸν διδάσκαλον, αὐτὸς ἥταν ἐκεῖνο ποὺ ἐπηγνέσαμεν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ τὸ νὰ φανῇ ὅτι φροντίζει πῶς θὰ ἡμποροῦσε νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον βασιλείαν, καὶ αὐτὸς ἀξίζει νὰ τὸ παραδεχθοῦμεν. Ἀντιθέτως, ἐκεῖνο μάλιστα κρίνει δλόκληρον τὴν διάθεσίν του, ποὺ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ πραγματικῶς καλόν, ἀλλὰ προσέχει αὐτὸς ποὺ ἀρέσει εἰς τοὺς πολλούς, τὸ ὅτι δηλαδὴ,

2. Λουκ. 10,25 ξξ.

3. Ματθ. 19,22.

4. Ματθ. 19,23-26.

τοῦ ἀληθινοῦ διδασκάλου μαθήματα σωτήρια, μὴ ἐγγράψαι τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, μηδὲ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὰ διδάγματα, ἀλλ’ ἀπελθεῖν ἀθυμοῦντα, τῷ πάθει τῆς φιλοπλούστιας ἐσκοτίσμενον.

Τοῦτο δὲ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν τρόπων καὶ τὸ πρὸς ἑαυτὸν ἀσύμφωνον ἀπελέγχει. Διδάσκαλον λέγεις καὶ τὰ μαθητῶν οὐ ποιεῖς; Ἀγαθὸν ὅμολογεῖς καὶ τὰ διδόμενα παραπέμπῃ; Καίτοι δ γε ἀγαθὸς ἀγαθῶν ἐστι παρεκτικὸς δηλονότι. Καὶ ἐρωτᾶς μὲν περὶ τῆς αἰώνιου ζωῆς, ἐλέγχῃ δὲ δλος τῇ ἀπολαύσει τοῦ παρόντος βίου προσδεδεμένος. Τί δέ σοι χαλεπόν, ἢ βαρύν, ἢ 10 ὑπέρογκον ὁρῆμα διδάσκαλος προετείνατο; «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς». Εἴ σοι προέβαλε πόνους γεωργικούς, ἢ τοὺς ἐξ ἐμπορίας κινδύνους, ἢ δσα ἄλλα τοῖς χρηματιζομένοις ἐπίπονα πρόσεστιν, ἔδει σε λυπηθῆναι δυσφοροῦντα τῷ ἐπιτάγματι, εἰ δὲ οὕτω διὰ ὁρδίας ὁδοῦ, οὐδένα πόνον ἐ-15 χούσης οὐδὲ ἴδρωτα, ἐπαγγέλλεται σε κληρονόμον τῆς αἰώνιου ζωῆς ἀποδείξειν, οὐ χαίρεις τῇ εὐκολίᾳ τῆς σωτηρίας, ἀλλ’ ἀπέρχῃ ὀδυνώμενος τὴν ψυχὴν καὶ πενθῶν καὶ ποιεῖς σεαντῷ ἄχρηστα πάντα δσα σοι προπεπόνηται. Εἴ γὰρ οὐκ ἐφόνευσας, ὡς σὺ φής, οὕτε ἐμοίχευσας, οὕτε ἐκλεψας, οὕτε κατεμαρτύρη-20 σάς τινος μαρτυρίαν ψευδῆ, ἀνόνητον σεαντῷ ποιεῖς τὴν περὶ ταῦτα σπουδὴν, μὴ προστιθεὶς τὸ λεῖπον, δι’ οὐ μόνον δυνήσῃ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰ μὲν ἰατρὸς ἐπηγγέλλετο κολοβώματα μελῶν ἐκ φύσεως ἢ ἐξ ἀρρωστίας προσόντα σοι διορθώσασθαι, οὐκ ἀν ηνθύμεις ἀκούων, ἐπειδὴ δὲ ὁ μέ-25 γας τῶν ψυχῶν ἰατρὸς τέλειόν σε ποιῆσαι βούλεται τοῖς και-

5. Ματθ. 19,16.

6. Ματθ. 19,16.

7. Ματθ. 19,16.

άφοῦ ἐδιδάχθη σωτήρια μαθήματα ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν διδάσκαλον, δὲν τὰ ἔχαραξεν εἰς τὴν καρδίαν του καὶ δὲν ἐφήρμοσεν εἰς τὴν πρᾶξιν τὰ διδάγματα, ἀλλ᾽ ἀπῆλθεν λυπημένος, τυφλωμένος ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοπλούστιας. Αὐτὸ δὲ ἐλέγχει τὴν ἀνωμαλίαν τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τὴν ἀσυμφωνίαν πρὸς τὸν ἑαυτόν του. Τὸν ὄνομάζεις διδάσκαλον⁵ καὶ δὲν κάμνεις αὐτὰ ποὺ κάμνουν οἱ μαθηταί; Τὸν λέγεις ἀγαθὸν⁶ καὶ περιφρονεῖς αὐτὰ ποὺ δίδει; Καὶ ὅμως εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀγαθὸς παρέχει ἀγαθά. Καὶ ἐρωτᾶς μὲν νὰ μάθης διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν⁷, ἀποδεικνύεσαι ὅμως ὅτι δλόκληρος εἶσαι δεμένος εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ παρόντος βίου. Ποῖον δὲ δύσκολον, βαρὺν ἢ δυσβάστακτον λόγον σοῦ ἀπηύθυνεν διδάσκαλος; «Νὰ πωλήσῃς ὅσα ἔχεις καὶ νὰ τὰ μοιράστης εἰς τοὺς πτωχούς»⁸. Ἐὰν σοῦ ἐπρότεινε γεωργικὰς ἐργασίας ἢ τοὺς κινδύνους τοῦ ἐμπορίου ἢ ὅσα ἄλλα ἐπίπονα προσιδιάζουν εἰς αὐτοὺς ποὺ κερδοσκοποῦν, ἐπρεπε σὺ δυσφορῶν διὰ τὴν προσταγὴν νὰ λυπηθῆς. Ἐὰν ὅμως σοῦ ὑπόσχεται νὰ σὲ ἀναδείξῃ κληρονόμον τῆς αἰώνιου ζωῆς μ' ἔνα τόσον εὔκολον δρόμον ποὺ δὲν ἔχει κανένα κόπον καὶ ἴδρωτα, δὲν χαίρεις διὰ τὴν εὔκολίαν τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ φεύγεις μὲ δδύνην καὶ πένθος εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀχρηστεύεις διὰ τὸν ἑαυτόν σου ὅλα ὅσα ἔχεις κοπιάσει μέχρι τώρα; Διότι ἐὰν δὲν ἐφόνευσες, ὅπως σὺ λέγεις, οὕτε ἐμοίχευσες, οὕτε ἐκλεψεις, οὕτε ἐψευδομαρτύρησες ἐναντίον κάποιου⁹, καθιστᾶς ἀνώφελον εἰς τὸν ἑαυτόν σου τὴν ἐπιμέλειαν γύρω ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ δὲν προσθέτεις αὐτὸ ποὺ ὑπολείπεται, μὲ τὸ δποῖον θὰ ἡμπορέσῃς νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν μὲν κάποιος ἱατρὸς σοῦ ὑπέσχετο νὰ σοῦ διορθώσῃ ἀναπηρίας ποὺ ὑπάρχουν εἰς σὲ ἐκ φύσεως ἢ ἀπὸ ἀρρώστιαν, δὲν θὰ εὐθυμοῦσες ὅταν τὸ ἥκουες; Ἐπειδὴ δὲ ὁ με-

8. Ματθ. 19,21.

9. Ματθ. 19,18·20.

ριωτάτοις ἐλλείποντα, οὐδέχη τὴν χάριν, ἀλλὰ πενθεῖς καὶ σκυθρωπάζεις. Ἐκείνης μὲν γὰρ δῆλος εἰ τῆς ἐντολῆς μακρὰν ὑπάρχων, καὶ ψευδῶς σεαυτῷ προσμαρτυρήσας αὐτήν, ὅτι ἡγάπησας τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἰδού γὰρ τὸ παρὰ τοῦ 5 Κυρίου προσταχθὲν ἐλέγχει σε παμπληθὲς τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης ἀπολειπόμενον. Εἰ γὰρ ὅπερ διεβεβαιώσω ἀληθὲς ἦν, ὅτι ἐφύλαξας ἐκ νεότητος τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης καὶ τοσοῦτον ἀπέδωκας ἐκάστῳ ὅσον καὶ σεαυτῷ, πόθεν σοι ἡ τῶν χρημάτων αὕτη περιουσία; Δαπανητικὸν γὰρ πλούτου, ἡ θεραπεία 10 τῶν δεομένων, ὀλίγα μὲν ἐκάστου πρὸς τὴν ἀναγκαίαν ἐπιμέλειαν δεχομένου, πάντων δὲ ὅμοι καταμεριζομένων τὰ ὄντα, καὶ περὶ αὐτοὺς δαπανώντων. Ὡστε δὲ ἀγαπῶν τὸν πλησίον ὡς ἔαντὸν οὐδὲν περισσότερον κέκτηται τοῦ πλησίου, ἀλλὰ μὴν φαίνη ἔχων κτήματα πολλά. Πόθεν ταῦτα; ἢ δῆλον ὅτι 15 τὴν οἰκείαν ἀπόλαυσιν προτιμοτέραν τῆς τῶν πολλῶν παραμύθιας ποιούμενος. Ὅσον οὖν πλεονάζεις τῷ πλούτῳ, τοσοῦτον ἐλλείπεις τῇ ἀγάπῃ. Ἐπεὶ πάλαι ἀν ἐμελέτησας τῶν χρημάτων τὴν ἀλλοτρίωσιν, εἰ ἡγαπήκεις σου τὸν πλησίον. Νυνὶ δὲ προσπέφυκέ σοι τὰ χρήματα πᾶλεον, ἢ τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ 20 λυπεῖ σε αὐτῶν ὁ χωρισμὸς ὡς ἀκρωτηριασμὸς τῶν καιρίων. Εἰ γὰρ ἡμφίεσας γυμνόν, εἰ ἔδωκας πεινῶντι τὸν ἀρτον σου, εἰ ἡ θύρα σου ἀνέῳκτο παντὶ ξένῳ, εἰ ἐγένουν πατὴρ ὁρφανῶν, εἰ παντὶ συνέπασχες ἀδυνάτῳ, ὑπὲρ ποίων ἀν νῦν ἐλυπήθης χρημάτων; Ποῦ δὲ ἀν καὶ ἐδυσχέρανας ἀποτιθέμενος τὰ λειπό-

γάλος ιατρὸς τῶν ψυχῶν θέλει νὰ σὲ τελειοποιήσῃ ὡς πρὸς αὐτὰ ποὺ καιρίως ὑστερεῖς, ἀρνεῖσαι τὴν δωρεὰν καὶ πενθεῖς καὶ σκυθρωπάζεις; Εἰναι φανερὸν λοιπὸν πῶς στέκεσαι μακρὺ ἀπὸ τὴν ἐντολὴν καὶ ψευδῶς ὡμολόγησες εἰς τὸν ἔαυτὸν σου ὅτι ἔχεις ἀγαπήσει τὸν πλησίον σου ὥσταν τὸν ἔαυτὸν σου¹⁰. Διότι νά, ἡ προσταγὴ τοῦ Κυρίου σὲ ἀποδεικνύει ὅτι ἀπέχεις παρὰ πολὺ μακρὺ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην. Διότι ἐὰν αὐτὸ ποὺ διεβεβαίωσες ἡταν ἀληθινόν, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὰ νειᾶτά σου ἐτήρησες τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης καὶ ἔδωκες εἰς τὸν καθένα τόσον ὅσον καὶ εἰς τὸν ἔαυτὸν σου, τότε ἀπὸ ποὺ προέρχεται αὐτὴ ἡ χρηματικὴ περιουσία; Διότι ἡ ἰκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν τῶν πτωχῶν καταναλώνει τὸν πλοῦτον, ὅταν δηλ. δικαθένας μὲν δέχεται δλίγα διὰ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του, ὅλοι δὲ μαζὶ μοιράζωνται τὰ ὑπάρχοντα ποὺ ἔξοδεύονται δι' δλους. "Ωστε αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον ὥσταν τὸν ἔαυτὸν του δὲν κατέχει τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸν πλησίον. 'Αλλ' ὅμως φαίνεσαι νὰ ἔχῃς πολλὰ κτήματα. 'Απὸ ποὺ αὐτά; 'Απὸ ποὺ ἀλλοῦ παρὰ ἀπὸ τοῦ ὅτι εἰναι φανερὸν ὅτι ἐπροτιμοῦσες τὴν ἴδικήν σου ἀπόλαυσιν ἀπὸ τὴν παρηγορίαν τῶν πολλῶν. "Οσον λοιπὸν ὑπερέχεις κατὰ τὸν πλοῦτον, τόσον ὑστερεῖς κατὰ τὴν ἀγάπην. Διότι πρὸ πολλοῦ θὰ εἶχες σκεφθῆ νὰ ἀπομακρύνῃς τὰ χρήματα, ἐὰν εἶχες ἀγαπήσει τὸν πλησίον. Τώρα δὲ τὰ χρήματα εἰναι συνδεδεμένα μαζὶ σου περισσότερον ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ δι χωρισμὸς ἀπὸ αὐτὰ σὲ λυπεῖ, σὰν τὸν ἀκρωτηριασμὸν τῶν χρησιμωτέρων μελῶν. Διότι ἐὰν εἶχες ἐνδύσει τὸν γυμνόν, ἐὰν εἶχες δώσει τὸν ὅρτον σου εἰς αὐτὸν ποὺ πεινᾷ, ἐὰν ἡ πόρτα σου εἶχεν ἀνοιγῆ εἰς κάθε ἔγεινον, ἐὰν εἶχες γίνει πατέρας τῶν δρφανῶν, ἐὰν συνέπασχες μὲ κάθε ἀδύνατον, διὰ ποια τώρα χρήματα θὰ ἐδοκίμαζες λύπην; Ποῦ δὲ θὰ ἐδυσκολευόσουν νὰ διαθέσῃς τὰ ὑπόλοιπα, ἐὰν ἀπὸ πολλοῦ εἶχες σκεφθῆ νὰ τὰ μοιράζῃς εἰς τοὺς ἐνδεεῖς; "Ἐπειτα, εἰς μὲν τὰς πανηγύρεις κανένας δὲν λυπεῖται νὰ πωλῇ τὰ ὑπάρχοντά του καὶ νὰ ἀποκτᾷ ἀντ'

μενα, πάλαι μελετήσας αὐτὰ διανέμειν τοῖς ἐνδεέσιν; Είτα, ἐν μὲν πανηγύρει οὐδεὶς λυπεῖται προϊέμενος τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἀντικτώμενος τὰ ἐνδέοντα, ἀλλὰ δσωπερ ἀν ἐλάττονος τιμῆς τὰ πολυτίμητα πρίηται, τοσούτῳ χαίρει, ὡς λαμπροῦ αὐτῷ τοῦ συναλλάγματος γενομένου, σὺ δὲ λυπῇ, χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ κτήματα διδούς, τουτέστι, λίθους καὶ χοῦν παρεχόμενος, ἵνα κτήσῃ τὴν μακαρίαν ζωήν.

2. Ἐλλὰ τί χρήσῃ τῷ πλούτῳ; Ἐσθῆτι πολυτιμήτῳ περιβαλεῖς σεαντόν; Οὐκοῦν δύο μέν σοι πηχῶν χιτωνίσκος 10 ἀρκέσει, ἐνὸς δὲ ἴματίου περιβολὴ πᾶσαν τῶν ἐνδυμάτων ἐκπληρώσει τὴν χρείαν. Ἀλλ' εἰς τροφὴν καταχρίσῃ τῷ πλούτῳ; Εἰς ἄρτος ἴκανὸς ἀποπληρῶσαι γαστέρα. Τί οὖν λυπῇ; ὡς τίνος στερούμενος; δόξης τῆς ἀπὸ τοῦ πλούτου; Ἀλλ' ἐὰν μὴ χαμαὶ ζητήσῃς τὴν δόξαν, εὑρήσεις τὴν ἀληθινὴν ἐκείνην καὶ λαμπρὰν 15 προάγονταν σε ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἔχειν τὸν πλοῦτον ἀγαπητόν ἐστι, καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτοῦ περιγίνηται ὅφελος. Ὄτι μὲν οὖν ἀνόητος ἐστιν ἡ τῶν ἀχρήστων σπουδή, παντὶ γνώριμον. Πλὴν ἀλλὰ παράδοξον ἵσως φανεῖται σοι δ μέλλω λέγειν· παντὸς δέ ἐστιν ἀληθέστερον. Σκορπιζόμενος 20 δ πλοῦτος, καθ' δν δ Κύριος ὑποτίθεται τρόπον, πέφυκε παραμένειν, συνεχόμενος δέ, ἀλλοτριοῦσθαι. Ἐὰν φυλάσσῃς, οὐχ ἔξεις· ἐὰν σκορπίσῃς, οὐκ ἀπολεῖς. «Ἐσκόρπισε γάρ, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα». Ἀλλ' οὐ γὰρ ἴματίων ἔνεκεν οὐδὲ τροφῶν δ πλοῦτός ἐστι τοῖς πολλοῖς 25 περισπούδαστος, ἀλλά τις ἐπινεγόηται μεθοδεία τῷ διαβόλῳ, μυρίας τοῖς πλουσίοις δαπάνης ἀφορμὰς ὑποβάλλοντα, ὥστε τὰ περιττὰ καὶ ἄχρηστα ὡς ἀναγκαῖα σπουδάζεσθαι, μηδὲν

11. Ἐσωτερικὸν ἐνδυμα ποὺ ἐφοροῦσαν τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν.

αύτῶν αύτὰ ποὺ χρειάζεται. Ἐλλὰ μὲ δόσον μικροτέραν τιμὴν ἀγοράζει τὰ πολυτίμητα πράγματα, τόσον περισσότερον χαίρει, διότι ἡ συναλλαγή του ὑπῆρξε λαμπρά. Ἐσύ δὲ λυπεῖσαι μὲ τὸ νὰ δίδης χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ κτήματα, δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ προσφέρῃς λίθους καὶ χῶμα, διὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν αἰώνιον ζωήν.

2. Ἐλλὰ τί τὸν χρειάζεσαι τὸν πλοῦτον; Θὰ ἐνδυθῇς μὲ ἐνδυμα; Δύο πήχεις σοῦ ἀρκοῦν λοιπὸν διὰ τὸν χιτωνίσκον¹¹ καὶ ἡ ἐνδυσις ἐνὸς ἴματίου θὰ καλύψῃ δλόκληρον τὴν ἀνάγκην τῶν ἐνδυμάτων. Μήπως θὰ ἔξοδεύσῃς τὸν πλοῦτον εἰς τὴν διατροφήν; "Ἐνας ἄρτος εἶναι ἀρκετὸς διὰ νὰ γεμίσῃς τὴν κοιλίαν σου. Διατί λοιπὸν λυπεῖσαι; Σὰν τί νὰ στερῆσαι; τὴν δόξαν τοῦ πλούτου; Ἐλλ' ἐὰν δὲν ἀναζητήσῃς τὴν ἐπίγειον δόξαν, θὰ εὔρῃς τὴν πραγματικὴν ἐκείνην καὶ λαμπράν, ποὺ σὲ προάγει εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐλλὰ τὸ νὰ ἔχῃς ἀπλῶς τὸν πλοῦτον εἶναι πρᾶγμα ἀγαπητόν, ἔστω καὶ ἂν δὲν προκύπτει κανένα ὅφελος ἀπ' αὐτόν. "Οτι λοιπὸν εἶναι ἀνόητος ἡ φροντίδα διὰ ἀχρηστα πράγματα, εἶναι εἰς ὅλους γνωστόν. "Ισως σοῦ φανῆ παράδοξον αὐτὸ ποὺ σκοπεύω νὰ εἴπω, πλὴν ὅμως εἶναι ἀπό δλα τὸ πιὸ ἀληθινόν. "Οταν δὲ πλοῦτος σκορπίζεται, κατὰ τὸν τρόπον ποὺ δὲν Κύριος παραγγέλλει, εἶναι φυσικὸν νὰ παραμένῃ, δταν ὅμως φυλάσσεται εἶναι φυσικὸν νὰ ἀποχενώνεται. Ἐὰν τὸν φυλάσσῃς, δὲν θὰ τὸν ἔχῃς, ἐὰν τὸν σκορπίσῃς, δὲν θὰ τὸν χάσῃς. Διότι «έσκόρπισεν ἐλευθέρως καὶ ἐμοίρασεν εἰς τοὺς πτωχούς» ἡ δικαιοσύνη του παραμένει αἰώνιως»¹². Ἐλλ' ὅμως δὲ πλοῦτος διὰ τοὺς περισσοτέρους δὲν εἶναι περιζήτητος οὔτε διὰ τὰ ἐνδύματα, οὔτε διὰ τὰς τροφάς, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἔχει ἐπινοηθῆ κάποιο τέχνασμα, ποὺ ὑποβάλλει εἰς τοὺς πλουσίους ἀπείρους ἀφορμὰς διὰ δαπάνην, ὥστε τὰ περιττὰ καὶ τὰ ἀχρηστα νὰ θεωροῦνται ὡς

δὲ αὐτοῖς ἔξαρκεῖν πρὸς τὴν τῶν ἀναλωμάτων ἐπίγοιαν. Καταμερίζουσι γὰρ τὸν πλοῦτον πρός τε τὴν παροῦσαν χρείαν, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν· καὶ τὸν μὲν ἑαυτοῖς, τὸν δὲ παισὶν ἀποτίθενται. Εἴτα καὶ διαιροῦσι τὸν αὐτὸν εἰς ἀφορμὰς δαπά-
 5 τῆς ποικίλης. Οἱαὶ γὰρ αὐτῶν αἱ διατάξεις, ἄκουσον. Ἐστω,
 φησίν, ὁ μὲν ἐν χρήσει πλοῦτος, ὁ δὲ ἀπόθετος· καὶ ὁ ταῖς χρεί-
 αῖς ὑπηρετούμενος, ὑπερβανέτω τῶν ἀναγκαίων τὸν ὅρον· οὖ-
 τος πρὸς τὰς κατ’ οἶκον πολυτελεῖας παρέστω, ἐκεῖνος πρὸς
 τὰς ἔξωθεν φαντασίας ὑπηρετέτω, ὁ μὲν ὁδοιποροῦντι χορη-
 10 γείτω τὴν πολυτέλειαν, ὁ δὲ ἐφ’ ἐστίας μένοντι λαμπρὸν καὶ
 περίβλεπτον κατασκευαζέτω τὸν βίον, ὥστε μοι θαυμάζειν
 ἐπεισι τῶν περιττῶν τὴν ἐπίγοιαν. Ὁχήματά ἐστι μυρία, τὰ
 μὲν σκευαγωγοῦντα, τὰ δὲ αὐτοὺς περιφέροντα, χαλκῷ καὶ
 ἀργύρῳ κεκαλυμμένα. Ἰπποι πεπληθεῖς, καὶ οὗτοι γενεαλο-
 15 γούμενοι ἀπὸ εὐγενείας πατέρων, ὥσπερ οἱ ἄνθρωποι. Οἱ μὲν
 τρυφῶντας αὐτοὺς κατὰ τὴν πάντην περιφέρονται, ἄλλοι συνθη-
 οεύονται, ἄλλοι πρὸς ὁδοιπορίαν ἔξησκημένοι. Χαλινοὶ καὶ ζῶ-
 ναι καὶ περιδέραια, πάντα ἀργυρᾶ, πάντα χρυσόπαστα. Τά-
 πητες ἀλουρογοί, κοσμοῦντες τοὺς ἵππους ὥσπερ τυμφίους,
 20 ἡμιόνων πλῆθος, κατὰ χρόνα διηρημένων, ἥριοχοι τούτων, ἀλ-
 λήλων διάδοχοι, οἱ προτρέχοντες, οἱ παρεπόμενοι. Τῶν ἄλλων
 οἰκετῶν ἀριθμὸς ἀπειρος πρὸς πᾶσαν αὐτοῖς πολυτέλειαν ἔξαρ-
 κῶν· ἐπίτροποι, ταμίαι, γεωργοί, παντοδαπῆς ἔμπειροι τέ-
 χνης, τῆς τε ἀναγκαίας καὶ τῆς πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ τρυφὴν
 25 εὐρημένης· μάγειροι, σιτοποιοί, οἰνοχόοι, θηρευταί, πλάσται,
 ζωγράφοι, ἡδονῆς παντοίας δημιουργοί. Ἀγέλαι καμήλων,

σπουδαῖα καὶ τίποτε νὰ μὴ εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν ἐφευρετικότητα τῶν ἔξοδων. Διότι διαμοιράζουν τὸν πλοῦτον σύμφωνα καὶ πρὸς τὴν παροῦσαν ἀνάγκην καὶ πρὸς τὴν μελλοντικήν, καὶ ἕνα μέρος μὲν τὸ κρατοῦν διὰ τοὺς ἑαυτούς των καὶ τὸ ἄλλο νὰ εἶναι ἀπόθεμα διὰ τὰ παιδιά τους. "Επειτα δὲ τὸν ἴδιον πλοῦτον κατανέμουν σύμφωνα πρὸς τὰς ποικίλας ἀνάγκας. "Ἀκου λοιπὸν ποῖοι εἶναι οἱ κανονισμοὶ αὐτῶν. Νὰ εἶναι, λέγει, ἄλλος μὲν πλοῦτος διὰ χρῆσιν, ἄλλος δὲ διὰ ἀπόθεμα, καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχεται τὰς ἀνάγκας νὰ ἔχετερνῷ τὸ ὅριον τῶν ἀπαραιτήτων πραγμάτων. Αὐτὸς νὰ ὑπάρχῃ διὰ τὰς πολυτελείας τῶν σπιτιῶν καὶ ἔκπληξ νὰ ἔχετερετῇ τὰς κοσμικὰς ἐπιδείξεις. 'Ο μὲν νὰ παρέχῃ τὴν ἄνεσιν ὅταν ὁδοιπορῆς, δὲ δὲ νὰ κάμνῃ τὴν ζωήν σου λαμπρὰν καὶ ἀξιοπρόσεκτον ὅταν μένης εἰς τὸ σπίτι. "Ωστε μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν νὰ θαυμάζω τὴν ἐφεύρεσιν τῶν περιττῶν ἀναγκῶν. 'Υπάρχουν χίλια δύο ἀμάξια, ἄλλα μὲν ποὺ μεταφέρουν τὰς ἀποσκευάς, ἄλλα δὲ ποὺ κουβαλοῦν τοὺς ἴδιους καὶ ποὺ εἶναι καλυμμένα μὲ χαλκὸν καὶ ἄργυρον. 'Υπάρχουν πάμπολλα ἄλογα ποὺ καὶ αὐτὰ γενεαλογοῦνται ἀπὸ προγόνους εὔγενικῆς ράτσας, ὅπως οἱ ἄνθρωποι. "Άλλα μὲν τοὺς περιφέρουν εἰς τὴν πόλιν, ὅταν διασκεδάζουν, ἄλλα κυνηγοῦν μαζί τους καὶ ἄλλα ἔχουν ἔξασκηθῆ διὰ ὁδοιπορίαν. Τὰ χαλινάρια καὶ αἱ ζῶναι καὶ τὰ περιδέραια, ὅλα εἶναι ἄργυρένια, ὅλα χρυσοκέντητα. Πορφύρενια στάσματα ποὺ κοσμοῦν τὰ ἄλογα σὰν γαμβρούς· πληθώρα ἀπὸ μουλάρια, ποὺ κατὰ χρῶμα εἶναι χωρισμένα. Οἱ δῆγοι αὐτῶν, δὲ ἕνας κατόπιν τοῦ ἀλλού· αὐτοὶ ποὺ τρέχουν ἐμπρὸς καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀκολουθοῦν ἀπὸ διπίσω. 'Απειράριθμοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὑπηρέτας ποὺ ἀρκοῦν διὰ κάθε πολυτέλειαν καὶ ἄνεσιν, δηλαδὴ ἐπιστάται, ταμίαι, γεωργοί, τεχνίται, ἐμπειροί διαφόρων ἐπαγγελμάτων, ποὺ ἔχουν ἐφευρεθῆ καὶ διὰ τὰ ἀναγκαῖα, ἄλλα καὶ διὰ τὴν ἄνετον καὶ ἀπολαυστικήν ζωήν. Μάγειροι, ἀρτοποιοί, οἰνοχόοι, κυνηγοί, γλύπται, ζωγράφοι, δημιουργοί κάθε διασκεδάσεως. Κοπάδια ἀπὸ καμήλας, ποὺ ἄλλαι μὲν

τῶν μὲν ἀχθοφόρων, τῶν δὲ νομάδων, ἵππων ἀγέλαι, βουκόλια, ποίμνια, συφόρβια, οἱ τούτων νομεῖς, γῇ δὲ πᾶσι τούτοις πρὸς τροφὴν ἔξαρκοῦσα καὶ ἔτι ταῖς προσόδοις τὸν πλοῦτον αὔξουσα· λουτρὰ ἐν πόλει, λουτρὰ κατ' ἀγρούς. Οίκοι παντοδαποῖς 5 μαρμάροις περιλαμπόμενοι, δὲ μὲν φραγγίου λίθου, ἄλλοις λακωνικῆς ἢ θεσσαλικῆς πλακόσ· καὶ τούτων οἱ μὲν ἐν χειμῶνι θάλποντες, οἱ δὲ ἀναψύχοντες ἐν τῷ θέρει. Ἐδαφος ταῖς ψηφῖσι διηρθισμένον, χρυσὸς ὑπαλείφων τὸν ὅροφον. Ὅσον δὲ τῶν τοίχων διαφεύγει τὴν πλάκα, τοῖς τῆς γραφικῆς ἀνθεσι καλλω-
10 πίζεται.

3. Ἐπειδὰν δὲ εἰς μνρία διασπώμενος ὁ πλοῦτος ἔτι περιπτεύῃ, κατὰ γῆς ὡθεῖται καὶ ἐν ἀπορρήτοις φυλάττεται. Ἀδηλον γὰρ τὸ μέλλον, μήπον τινὲς ἀδόκητοι ἡμᾶς καταλάβωσι χρεῖαι. Ἀδηλον μὲν οὖν, εἰ ἥξεις πρὸς τὴν χρείαν τοῦ κατωρω-
15 ρυγμένου χρυσίου, οὐκ ἀδηλος δὲ ἡ ζημία τῆς ἀπανθρωπίας τῶν τρόπων. Ὁτε γὰρ οὐκ ἥδυνήθης ταῖς μνρίαις ἐπινοίαις ἐκδαπανῆσαι τὸν πλοῦτον, τότε αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ἀπεκρύψω. Μανία δεινή, ἔως μὲν ἐν μετάλλοις ἦν δὲ χρυσός, ἀνερευνᾶν τὴν γῆν, δτε δὲ φανερὸς ἐγένετο, πάλιν ἐν τῇ γῇ αὐτὸν ἀφανίζειν.
20 Εἰτα, οἶμαι, συμβαίνει σοι κατορρύσοντι τὸν πλοῦτον, συγκατορύσσειν καὶ τὴν καρδίαν. «Οπον γὰρ δὲ θησαυρός σου, φησίν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία». Διὰ τοῦτο λυποῦσιν αἱ ἐντολαὶ· ἀβίωτον γὰρ ἔαντοις τὸν βίον τίθενται, μὴ ταῖς ἀνωφελέσι δαπάναις ἐνασχολούμενοι. Καί μοι δοκεῖ τὸ πάθος τοῦ νεανίσκου, ἡ τῶν
25 παραπλησίων αὐτῷ, παρόμοιον εἶναι, ὥσπερ ἀν εἴ τις ὀδοιπόρος ἐπιθυμίᾳ πόλεως τινος συντόνως τὴν μέχρις αὐτῆς ὁδὸν διανύσας, εἴτα αὐτοῦ πον περὶ τὰ πρὸ τῶν τειχῶν καταλύσειε πανδοχεῖα, ὅκνῳ μικρᾶς κινήσεως τόν τε προϋπάρξαντα πόνον

είναι διὰ τὰ φορτία καὶ ἄλλαι διὰ βοσκήν, κοπάδια ἀπὸ ἄλογα, βόδια, ποίμνια, ἀγέλαι ἀπὸ χοίρους, οἱ βοσκοὶ τῶν· βοσκοτόπια ἀρκετὰ δι’ ὅλα αὐτὰ καὶ γῆ ποὺ μὲ τὰ προϊόντα της αὔξανει τὸν πλοῦτον. Λουτρὰ εἰς τὴν πόλιν, λουτρὰ ἔξοχικά, σπίτια περίλαμπτρα ἀπὸ ποικίλα μάρμαρα, ἄλλο μὲν ἀπὸ λίθον φρυγικόν, ἄλλο ἀπὸ πλάκα λακωνικὴ ἡ θεσσαλική. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα μὲν ποὺ ζεσταίνουν τὸν χειμῶνα, ἄλλα δὲ ποὺ δροσίζουν τὸ θέρος. Τὸ δάπεδον στολισμένον μὲ ψηφιδωτὰ καὶ ἡ δροφὴ χρυσοκέντητος. Τὸ μέρος δὲ τῶν τοίχων ποὺ δὲν καλύπτεται ἀπὸ μάρμαρον καλλωπίζεται μὲ ζωγραφιστὰ ἄνθη.

3. "Οταν ὅμως ὁ πλοῦτος ποὺ διαμοιράζεται εἰς ἀπείρους ἀνάγκας περισσεύῃ, παραχώνεται εἰς τὴν γῆν καὶ φυλάσσεται εἰς μέρη μυστικά. Διότι τὸ μέλλον δὲν είναι φανερὸν καὶ μὴ τυχὸν ἀπρόβλεπτοι ἀνάγκαι μᾶς εὔρουν. Είναι μὲν ἀπρόβλεπτον τὸ μέλλον ἐὰν ἔλθης πρὸς τὴν ἀνάγκην τοῦ χρυσοῦ, δὲν είναι ὅμως ἄδηλος ἡ ζημία ἀπὸ τὴν ἀπανθρωπίαν τῆς συμπεριφορᾶς. Διότι ἀφοῦ δὲν ἡμπόρεσες νὰ ἔξιδεύσῃς τὸν πλοῦτον εἰς τὰς ἀπειραρίθμους ἐπινοήσεις, τότε τὸν ἀπέκρυψες εἰς τὴν γῆν. Είναι φοβερὰ μανία, ὅσον μὲν ὁ χρυσὸς ἦταν εἰς μετάλλευμα, νὰ ἀνασκάπτῃς τὴν γῆν, ὅταν δὲ ἀνακαλυφθῇ, νὰ τὸν ἔξαφανίζῃς καὶ πάλιν εἰς τὴν γῆν. "Επειτα, νομίζω, σοῦ συμβαίνει ὅταν παραχώνῃς τὸν πλοῦτον νὰ παραχώνῃς μαζὶ καὶ τὴν καρδιάν σου. Διότι «ὅπου είναι ὁ θησαυρός σου, λέγει, ἐκεῖ είναι καὶ ἡ καρδία»¹³. Διὰ τοῦτο λυποῦν αἱ ἐντολαί. Διότι τοὺς κάμνουν τὴν ζωὴν ἀβίωτον, ὅταν δὲν καταγίνεται μὲ τὰς ἀνωφελεῖς δαπάνας. Καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ πάθος τοῦ νεανίσκου ἡ τῶν παρομίων μὲ αὐτόν είναι ὅμοιον, ὅπως ἐὰν κάποιος πεζοπόρος ποὺ λόγω τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἴδῃ κάποιαν πόλιν προθύμως διέτρεξε τὴν ὁδὸν μέχρις αὐτῆς, ἐπειτα δὲ κατέλυσε κάποιου ἐκεῖ εἰς τὰ ξενοδοχεῖα ποὺ ἦταν ἐμπρός ἀπὸ τὰ τείχη. 'Εξ αἰτίας τῆς τεμπελιᾶς νὰ βαδίσῃ δλίγον, ἀχρήστευσε

ἀχρειῶν, καὶ τῆς ἴστορίας τῶν ἐν τῇ πόλει καλῶν ἑαυτὸν ἀποκλείων. Τοιοῦτοι εἰσιν οἱ τὰ μὲν ἄλλα ποιεῖν καταδεχόμενοι, ἀντιβαίνοντες δὲ πρὸς τὴν τῶν ὑπαρχόντων ἀπόθεσιν. Οἶδα πολλοὺς νηστεύοντας, προσευχομένους, στενάζοντας, πᾶσαν 5 τὴν ἀδάπτανον εὐλάβειαν ἐνδεικνυμένους, ὅβιολὸν δὲ ἔνα μὴ προϊεμένους τοῖς θλιβομένοις. Τί δφελος τούτοις τῆς λοιπῆς ἀρετῆς; Οὐ γάρ παραδέχεται αὐτοὺς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· διότι «Ἐνκοπώτερον, φησί, κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ἁφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Ἀλλ’ ἡ μὲν 10 ἀπόφασις οὗτως ἐναργής καὶ ὁ εἰπὼν ἀφευδής, οἱ δὲ πειθόμενοι, σπάνιοι. Καὶ πῶς βιωσόμεθα πάντα ἀποκτησάμενοι; φησί· τί δὲ τὸ σχῆμα τοῦ βίου ἔσται, πάντων πωλούντων καὶ πάντων ἀποκτωμένων; Μὴ ἐρώτα με διάνοιαν δεσποτικῶν προσταγμάτων. Οἶδεν ὁ νομοθετήσας καὶ τὸ ἀδύνατον συναρμόσει τῷ 15 νόμῳ. Σοῦ δὲ ὥσπερ ἐπὶ τρυτάνης δοκιμάζεται ἡ καρδία, πότερον πρὸς τὴν ζωὴν τὴν ἀληθινήν, ἢ πρὸς τὴν παροῦσαν ἀπόλαυσιν καταρρέπει. Οἰκονομικὴν γάρ τοῦ πλούτου τὴν χρῆσιν, ἀλλ’ οὐκ ἀπολανστικὴν τοὺς σωφρόνως λογιζομένους νομίζειν προσῆκε· καὶ ἀποτιθεμένους, χαίρειν ὡς ἀλλοτρίων χωριζομένους, ἀλλ’ οὐχὶ δυσχεραίνειν ὡς τῶν οἰκείων ἐκπίπτοντας. 20 Τί οὖν λυπῇ; τί καταπενθεῖς τῇ ψυχῇ, ἀκούων «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα»; Εἰ μὲν γάρ ἡκολούθει σοι πρὸς τὸ μέλλον, οὐδὲ οὗτως ἀν ἦν περισπούδαστά, ὑπὸ τῶν ἐκεῖ τιμίων ἐπισκοτούμενα, εἰ δὲ ἀνάγκη μένειν ἐνταῦθα, τί μὴ πωλήσαντες, τὸ 25 ἀπ’ αὐτῶν κέρδος ἀπενεγκώμεθα; Σὺ δὲ χρυσὸν μὲν διδοὺς καὶ ἵππον κτώμενος, οὐκ ἀθυμεῖς, φθαρτὰ δὲ προϊέμενος καὶ βασιλείαν οὐρανῶν ἀντιλαμβάνων, δακρύεις καὶ ἀφρῆ τὸν αἰ-

καὶ τὸν προιηγούμενον κόπον καὶ ἀπέκλεισε τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῶν καλῶν πραγμάτων τῆς πόλεως. Τέτοιοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ καταδέχονται νὰ κάμνουν ὅλα τὰ ἄλλα, δὲλλ’ ἀντιτίθενται εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ὑπαρχόντων. Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ νηστεύουν, προσεύχονται, στενάζουν, φανερώνουν ὅλην τὴν ἀνέξιδον εὐλάβειαν, δὲν ἀφήνουν ὅμως ἔνα ὅβιολὸν εἰς αὐτοὺς ποὺ θλίβονται. Ποῖον τὸ ὅφελός των ἀπὸ τὴν λοιπὴν ἀρετὴν; Διότι δὲν τοὺς δέχεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· διότι «εἶναι εὔκολώτερον, λέγει, νὰ περάσῃ μία καμήλα ἀπὸ τὴν τρύπαν μιᾶς βελόνας παρὰ νὰ ἔμβῃ ἔνας πλούσιος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»¹⁴. Ἀλλὰ ἡ ἀπόφασις εἶναι δλοκάθαρη καὶ αὐτὸς ποὺ τὴν εἴπε δὲν διαψεύδεται· αὐτοὶ δμως ποὺ τὴν πιστεύουν εἶναι σπάνιοι. Καὶ πῶς θὰ ζήσωμεν ὅταν παραίτηθοῦμεν ἀπὸ ὅλα; Ποία δὲ θὰ εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ κόσμου ὅταν ὅλοι πωλοῦν καὶ ὅλα ἐγκαταλείπωνται; Μὴ μ’ ἔρωτᾶς διὰ τὸ νόημα τῶν προσταγμάτων τοῦ Δεσπότου. Αὐτὸς δὲ δποῖος ἐνομοθέτησε γνωρίζει πολὺ καλὰ καὶ τὸ ἀδύνατον νὰ συναρμόζῃ μὲ τὸν νόμον. Ἡ καρδία σου ὡσὰν εἰς ζυγαριάν ζυγίζεται, ἀν κλίνῃ πρὸς τὴν ἀληθινὴν ζωὴν ἢ πρὸς τὴν προσωρινὴν ἀπόλαυσιν. Διότι ἀρμόζει αὐτοὶ ποὺ σκέπτονται συνετὰ νὰ θεωροῦν τὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου οἰκονομικὴν καὶ ὅχι ἀπολαυστικήν, καὶ ὅταν τὸν ἀποχωρίζωνται νὰ χαίρουν, ὡσὰν νὰ ἀποχωρίζωνται ἀπὸ ξένα, δὲλλὰ νὰ μὴ δυσανασχετοῦν, ὡσὰν νὰ ἐκπίπτουν ἀπὸ οἰκεῖα. Διατί λοιπὸν λυπεῖσαι; Διατί καταστενοχωρεῖσαι ψυχικά, ὅταν ἀκούης: «Νὰ πωλήσῃς τὰ ὑπάρχοντα»; Διότι ἐὰν μὲν σὲ συνώδευαν εἰς τὸ μέλλον οὕτε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ σου ἥταν τόσον περιζήτητα, ἐπισκιαζόμενα ἀπὸ τὰ ἐκεῖ πολύτιμα ἀγαθά. Ἐὰν δὲ εἶναι ἀνάγκη ἀκόμη νὰ παραμένουν ἔδῶ, διατί νὰ μὴ ἀποκομίσωμεν κέρδος ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὸ νὰ τὰ πωλήσωμεν; Ἐσύ δμως μὲ τὸ νὰ δίδης χρυσὸν καὶ νὰ ἀποκτᾶς ἄλογον δὲν λυπεῖσαι, μὲ τὸ νὰ πωλῆς δὲ πράγματα φθαρτὰ καὶ νὰ ἀγοράζῃς τὴν οὐράνιον βασιλείαν, δακρύ-

τοῦντα καὶ ἀνανεύεις τὴν δόσιν, μυρίας προφάσεις ἀναλωμάτων ἐπινοῶν.

4. Τί ἀποκριθήσῃ τῷ κριτῇ, ὁ τοὺς τοίχους ἀμφιεννύς,
 ἄνθρωπον οὐκ ἐνδύεις; ὁ τοὺς ἵππους κοσμῶν, τὸν ἀδελφὸν
 5 ἀσχημονοῦντα περιορᾶς; ὁ κατασήπων τὸν σῖτον, τοὺς πει-
 νῶντας οὐ τρέφεις; ὁ τὸν χρυσὸν κατορύσσων, τοῦ ἀγχομένου
 καταφρονεῖς; Ἐὰν δὲ δὴ καὶ γυνὴ φιλόπλουτος συνοικῆ, δι-
 πλασίων ἡ νόσος· τάς τε γὰρ τρυφὰς ἀναφλέγει καὶ τὰς φιλη-
 δονίας συναύξει καὶ κέντρα ταῖς περιέργοις ἐπιθυμίαις ἐνίσι,
 10 λίθους τινὰς ἐπινοοῦσα, μαργαρίτας καὶ σμαράγδους καὶ ὑα-
 κίνθους καὶ χρυσόν, τὸν μὲν χαλκεύοντα, τὸν δὲ ἔξυφαίνοντα
 καὶ διὰ πάσης ἀπειροκαλίας τὴν νόσον αἴξοντα. Οὐ γὰρ ἐκ
 παρέργου η̄ περὶ ταῦτα σπουδή, ἀλλὰ καὶ νόκτες καὶ ἡμέραι
 τὰς περὶ τούτων μεριμνας ἔχουσι. Καὶ μυρίοι τινὲς κόβλακες
 15 ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν ὑποτρέχοντες, συνάγονται τοὺς ἀνθοβα-
 φεῖς, τοὺς χρυσοχόους, τοὺς μυρεψούς, τοὺς ὑφάντας, τοὺς ποι-
 κιλτάς. Οὐδένα χρόνον ἀναπνεῖν δίδωσι τῷ ἀνδρὶ, ἐκ τῶν συνε-
 χῶν αὐτῆς ἐπιταγμάτων. Οὐδεὶς ἔξαρκει πλοῦτος ταῖς γυναι-
 κείαις ἐπιθυμίαις ὑπηρετούμενος, οὐδὲ ἀν ἐκ ποταμῶν ἐπιρρέῃ·
 20 δταν σπουδάζηται μὲν παρ' αὐταῖς τὸ βαρβαρικὸν μύρον, ὡς
 τὸ ἔξ ἀγορᾶς ἔλαιον. Τὰ δὲ ἐκ θαλάττης ἄνθη, η̄ κόχλος, η̄ πίν-
 να, ὑπὲρ τὸ ἐκ τῶν προβάτων ἔριον. Χρυσὸς δέ, περισφίγγων
 τοὺς βαρυτίμους τῶν λίθων· ὁ μέν τις αὐταῖς προμετωπίδιος
 γίνεται κόσμος, ὁ δὲ περιαυχένιος· καὶ ἄλλος ἐν ζώναις καὶ ἄλ-
 25 λος τὰς χεῖρας δεσμεῖ καὶ τοὺς πόδας. Χαίρουσι γὰρ αἱ φιλό-

15. «Ἀνθοβαφεὺς» Ο βαφεὺς ὠραίων ζωηρῶν χρωμάτων.

16. «Θαλασσινὴ πορφύρα» Ετσι ἀποδίδομεν τὴν λέξιν «κόχλος», ποὺ
 σημαίνει θαλασσινὸν σαλιγκάρι, ἀπὸ τὸ δποῖον ἔξήγετο η̄ πορφύρα.

ζεις καὶ ἀρνεῖσαι αὐτὸν ποὺ ζητᾷ καὶ δὲν συγκατατίθεσαι νὰ δώσῃς, μὲ τὸ νὰ ἐφευρίσκῃς χιλίας δύο προφάσεις δι' ἔξοδευμα.

4. Τί θὰ ἀποκριθῆς εἰς τὸν κριτήν, ἐσὺ ποὺ ἔνδυεις τοὺς τοίχους καὶ δὲν ἔνδυεις ἀνθρωπὸν; Ποὺ στολίζεις τὰ ὅλογα, ἀλλὰ περιφρονεῖς τὸν ἀδελφὸν ποὺ εἶναι γυμνός; Ποὺ καταμουχλιάζεις τὸ σιτάρι καὶ δὲν τρέφεις αὐτοὺς ποὺ πεινοῦν; Ποὺ παραχώνεις τὸν χρυσὸν καὶ καταφρονεῖς τὸν καταπιεζόμενον; Ἐὰν μάλιστα συζῆ καὶ γυναῖκα ποὺ ἀγαπᾶ τὸν πλοῦτον, τότε ἡ ἀρρώστια εἶναι διπλασία. Διότι καὶ τὰς τέρψεις ἀνάβει καὶ μαζὶ μ' αὐτὰς καὶ τὰς φιληδονίας αὔξανει, καὶ κεντρίζει τὰς περιέργους ἐπιθυμίας, μὲ τὸ νὰ ἐπινοῇ διαφόρους λίθους, μαργαριτάρια καὶ σμαράγδια καὶ σαπφείρους καὶ χρυσόν· ἄλλον μὲ τὸ νὰ τὸν ἐπεξεργάζεται εἰς κοσμήματα, ἄλλον δὲ μὲ τὸ νὰ τοῦ ὑφαίνη καὶ νὰ αὔξανῃ τὴν ἀσθένειαν μὲ κάθε πολυτέλειαν. Βέβαια ἡ φροντίδα γύρω ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι κάτι τὸ πάρεργον, ἀλλὰ φροντίζουν δι' αὐτὰ ὀλοκλήρους νύχτας καὶ ἡμέρας. Πάμπολοι δὲ κόλακες, ποὺ συντρέχουν εἰς τὰς ἐπιθυμίας των, συγκεντρώνουν τοὺς ἀνθοβαφεῖς¹⁵, τοὺς χρυσοχόους, τοὺς ἀρωματοποιούς, τοὺς ὑφαντάς, τοὺς διακοσμητάς. Δὲν παρέχουν περιθώρια εἰς τὸν ἄνδρα νὰ ἀναπνεύσῃ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς παραγγελίας της. Κανένας πλοῦτος δὲν εἶναι ἀρκετὸς νὰ ἔξυπηρετήσῃ τὰς γυναικείας ἐπιθυμίας, οὕτε καὶ ἀν ἀκόμη ρέη ἀπὸ ποταμούς, ὅταν αὔται προμηθεύωνται τὸ τεχνικόν, ώσάν τὸ λάδι ἀπὸ τὴν ἀγοράν, καὶ τὰ θαλασσινὰ ἄνθη, τὴν θαλασσινὴν πορφύραν¹⁶, τὴν πίνναν¹⁷, περισσότερον ἀπὸ ὅσον τὸ μαλλί ἀπὸ τὰ πρόβατα. Χρυσὸς δὲ ποὺ περισφίγγει τὰ πολύτιμα πετράδια, ἄλλος μὲν γίνεται δι' αὐτὰς στολισμὸς εἰς τὸ μέτωπον, ἄλλος δὲ γύρω ἀπὸ τὸν λαιμόν, ἄλλος εἰς τὰς ζώνας καὶ ἄλλος περιβάλλει τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια.

17. «Πίννα». ὅστρεον μὲ δύο ἐπιμήκη ἔλυτρα καὶ μεταξώδη πώγωνα. Τερὶ αὐτῶν βλ. καὶ ΕΠΕ, Μ. Βασιλείου ἔργα, τόμ. 4ος, Ζ' 30, σ. 290-291.

χρυσοι δεδεμέναι ταῖς χειροπέδαις, μόνον ἐὰν χρυσὸς ὁ δεσμῶν
 αὐτὰς ἦ. Πότε οὖν ψυχῆς ἐπιμελήσεται ὁ γυναικείαις ἐπιθυμίαις
 ὑπηρετούμενος; "Ωσπερ γὰρ τὰ ὑπόσαθρα τῶν πλοίων καται-
 γίδες καὶ ζάλαι, οὕτως αἱ πονηραὶ τῶν γυναικῶν διαθέσεις τὰς
 5 ἀσθενεῖς ψυχὰς τῶν συνοικούντων καταβαπτίζουσι. Πρὸς το-
 σαῦτα δὴ οὖν διελκόμενος ὁ πλοῦτος ὑπὸ ἀνδρὸς καὶ γυναικός,
 ἀλλήλους τικώντων ταῖς ἐφευρέσεσι τῶν ματαίων, εἰκότως οὐ-
 δέντα καιρὸν ἔχει πρὸς τοὺς ἔξωθεν παρακύπτειν. 'Αλλ' ἐὰν μὲν
 ἀκούσῃς, «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς»,
 10 ἵνα ἔχῃς ἐφόδια πρὸς τὴν αἰώνιαν ἀπόλαυσιν, ἀπέρχῃ λιπούμε-
 νος· ἐὰν δὲ ἀκούσῃς, δὸς χρήματα γυναιξὶ χλιδώσαις, δὸς λιθο-
 ἕδοις, τέκτοσι, ψηφοθέταις, ζωγράφοις, χαίρεις ὡς δὴ τι χρη-
 μάτων τιμιώτερον κατακτώμενος. Οὐχ δρᾶς τοὺς τοίχους τού-
 τους τοὺς ὑπὸ τοῦ χρόνου καταρρυέντας, ὅν τὰ λείψανα, ὥσπερ
 15 σκόπελοί τινες, διὰ τῆς πόλεως πάσης ἀνέχουσι; Πόσοι ἡσαν
 κατὰ τὴν πόλιν πένητες, τούτων ἐγειρομένων, οἱ διὰ τὴν περὶ
 ταῦτα σπουδὴν ὑπὸ τῶν τότε πλουσίων παρειωδῶντο; Ποῦ τοί-
 ννυ ἡ λαμπρὰ τῶν ἔργων κατασκευή; Ποῦ δὲ δ ἐπὶ τῇ τούτων
 μεγαλουργίᾳ ζηλούμενος; Οὐ ταῦτα μὲν συγκέχυται καὶ ἡφά-
 20 νισται, ὥσπερ τὰ κατὰ παιδιὰν ἐν ταῖς φάμμοις ὑπὸ τῶν παίδων
 φιλοτεχνούμενα, δ δὲ ἐν τῷ ἄδῃ κεῖται, ἐπὶ τῇ σπουδῇ τῶν μα-
 ταίων μεταμελόμενος; Μεγάλην ἔχε τὴν ψυχήν τοῖχοι δὲ καὶ
 μικροὶ καὶ μείζονες τὴν αὐτὴν χρείαν πληροῦσιν. "Οταν παρέλ-
 θω εἰς οἰκίαν ἀνδρὸς ἀπειροκάλον καὶ ὀψιπλούτον καὶ ἴδω αὐ-
 25 τὴν παντοίοις γεγανωμένην ἄνθεσιν, οἴδα δτι οὗτος οὐδὲν τῶν
 ὁρμένων τιμιώτερον κέκτηται, ἀλλὰ τὰ μὲν ἄψυχα καλλω-

Διότι αύταὶ ποὺ ἀγαποῦν τὸ χρυσάφι χαίρουν νὰ εἰναι δεμέναι μὲ χειροπέδας, μόνον ἔὰν τὸ δέσιμον εἰναι ἀπὸ χρυσόν. Πότε λοιπὸν θὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ψυχήν του αὐτὸς ποὺ δουλεύει εἰς τὰς γυναικείας ἐπιθυμίας; Διότι ὅπως αἱ καταγίδες καὶ αἱ φορτοῦναι καταποντίζουν τὰ σαθρὰ ἀπὸ τὰ καράβια, ἔτσι αἱ πονηραὶ διαθέσεις τῶν γυναικῶν καταπνίγουν τὰς ἀσθενεῖς ψυχὰς τῶν συζύγων. "Οταν λοιπὸν δ πλοῦτος ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα, ποὺ δ ἔνας συναγωνίζεται τὸν ἄλλον εἰς τὰς ἐπινοήσεις τῶν ματαίων, διασπαθίζεται εἰς τόσα πολλὰ πράγματα, εἰναι εὔλογον νὰ μὴ μένῃ καιρὸς νὰ ἔνδιαφερθοῦν διὰ τοὺς ἄλλους. 'Ἄλλὰ ἔὰν μὲν ἀκούσῃς· «νὰ πωλήσῃς τὰ ὑπάρχοντα καὶ νὰ τὰ μοιράσῃς εἰς τοὺς πτωχούς», διὰ νὰ ἔχῃς ἐφόδια διὰ τὴν αἰώνιαν ἀπόλαυσιν, τότε φεύγεις λυπημένος· ἔὰν δὲ ἀκούσῃς· δῶσε χρήματα εἰς γυναῖκας, ποὺ ζοῦν πολυτελῶς, δῶσε εἰς τοὺς γλύπτας, εἰς τοὺς οἰκοδόμους, εἰς τοὺς τεχνίτας τῶν ψηφιδωτῶν, εἰς τοὺς ζωγράφους, χαίρεις ὡσὰν νὰ ἀποκτᾶς κάτι πολυτιμότερον ἀπὸ χρήματα. Δὲν βλέπεις αὐτούς τοὺς τοίχους ποὺ καταρρέουν μὲ τὸν χρόνον, τῶν δποίων τὰ λείψανα ὡσὰν κάποιοι σκόπελοι ἀναδύονται ἀπὸ δλόκληρον τὴν πόλιν; "Οταν οἱ τοῖχοι αὐτοὶ ἐκτίζοντο, πόσοι ὑπῆρξαν οἱ πτωχοὶ εἰς ὅλην τὴν πόλιν, ποὺ παρεβλέποντο ἀπὸ τοὺς τότε πλουσίους λόγῳ τῆς φροντίδος των γύρω ἀπὸ αὐτά; Ποῦ λοιπὸν εἰναι ἡ λαμπρὰ κατασκευὴ τῶν ἔργων; Ποῦ δὲ αὐτὸς ποὺ ἐκαυχᾶτο μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτῶν; Δὲν ἔχουν καταστραφῆ καὶ ἔξαφανισθῆ αὐτά, ὅπως αὐτὰ ποὺ μὲ τὸ παιχνίδι κατασκευάζουν τὰ παιδιά εἰς τὴν ἀμμουδιάν καὶ αὐτὸς δὲν εύρισκεται εἰς τὸν ἄδην, μετανοιωμένος διὰ τὴν φροντίδα τῶν ματαίων πραγμάτων; Νὰ εἰσαι μεγαλόψυχος. Οἱ μικροὶ δὲ καὶ οἱ μεγάλοι τοῖχοι ἐκπληρώνουν τὴν ἴδιαν ἀνάγκην. "Οταν εἰσέλθω εἰς σπίτι ἄνδρὸς ξιπασμένου καὶ νεοπλούτου καὶ τὸ ἴδω νὰ εἰναι στολισμένον μὲ ποικίλα ἄνθη, ἥξεν ρω πολὺ καλὰ ὅτι αὐτὸς τίποτε ἀπὸ τὰ βλεπόμενα πολυτιμότερον δὲν κατέχει, ἀλλὰ καλλωπίζει τὰ ἄψυχα καὶ

πίζει, τὴν δὲ ψυχὴν ἀκόσμητον ἔχει. Ποίαν, εἰπέ μοι, χρείαν περισσοτέραν παρέχουσιν ἀργυραῖ κλῖναι καὶ τράπεζαι ἀργυραῖ, ἐλεφάντιναι στιβάδες καὶ ἐλεφάντινοι δίφροι, ὥστε τὸν πλοῦτον διὰ ταῦτα μὴ διαβαίνειν πρὸς τοὺς πτωχούς, καίτοι 5 μυρίοι ἐφεστᾶσι τῇ θύρᾳ, πᾶσαν ἐλεεινὴν ἀφιέντες φωνήν; Σὺ δὲ ἀργῇ τὴν δόσιν, ἀδύνατον εἶναι λέγων ἐπαρκεῖν τοῖς αἰτοῦσι. Καὶ τῇ μὲν γλώσσῃ ἐξόμυνσαι, ὑπὸ δὲ τῆς χειρὸς διελέγχῃ, σιωπῶσα γάρ σου ἡ χεὶρ τὴν ψευδολογίαν κηρύσσει, περιαστραπτομένη ὑπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ δακτυλίου σφενδόνης. Πό-
10 σους δύναται εἰς σου δακτύλιος χρεῶν ἀπολῦσαι; πόσους οἴκους καταπίπτοντας ἀνορθῶσαι; Μία σου κιβωτὸς ἴματάν δύναται δῆμον ὅλον διγῶντα περιβαλεῖν, ἀλλ᾽ ὑπομένεις ἀπρακτὸν ἀποτέμψαι τὸν πένητα, οὐ φοβούμενος τὸ δίκαιον τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ κριτοῦ. Οὐκ ἡλέησας, οὐκ ἐλεηθήσῃ· οὐκ
15 ἥνοιξας τὴν οἰκίαν, ἀποπεμφθήσῃ τῆς βασιλείας· οὐκ ἔδωκας τὸν ἄρτον, οὐ λήψῃ τὴν αἰώνιον ζωήν.

5. Ἐλλὰ πένητα λέγεις σαντόν· κάγὼ συντίθεμαι. Πένης γάρ ἔστιν, δὲ πολλῶν ἐνδεής. Πολλῶν δὲ ὑμᾶς ἐνδεεῖς ποιεῖ τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀκόρεστον. Τοῖς δέκα ταλάντοις δέκα ἔτερα 20 προστιθέναι σπουδάζεις· ἐπειδὰν εἴκοσι γένηται, ἀλλὰ τοσαῦτα ἐπιζητεῖς, καὶ ἀεὶ σοι τὸ προστιθέμενον, οὐχὶ τὴν ὅρμὴν ἵστησιν, ἀλλ᾽ ἀναφλέγει τὴν ὁρεξίν. "Ωσπερ γὰρ τοῖς μεθύουσιν ἀφορμὴ τοῦ πίνειν ἡ προσθήκη τοῦ οἴνου γίνεται, οὕτω καὶ οἱ νεόπλοουτοι πολλὰ κτησάμενοι, πλειόνων ἐπιθυμοῦσι, τῷ ἀεὶ 25 προστιθεμένῳ τὴν νόσον τρέφοντες, καὶ περιτρέπεται αὐτοῖς ἡ σπουδὴ πρὸς τὸ ἐναντίον. Οὐ γὰρ εὐφραίνει αὐτοὺς τὰ παρόντα τοσαῦτα ὄντα, δσον λυπεῖ τὰ ἐνδέοντα, ἀπερ ἀν αὐτοῖς ἐλλείπειν ὑπόθωνται, ὥστε ἀεὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῖς ταῖς μερίμναις ἐκτίκεσθαι, πρὸς τὸ ὑπερβάλλον τὴν ἄμιλλαν ποιουμένοις. Δέον-

ἔχει ἀστόλιστον τὴν ψυχήν. Ποίαν, πές μου, περισσοτέραν ἀνάγκην παρέχουν τὰ ἀργυρένια κρεββάτια καὶ τὰ ἀργυρένια τραπέζια, τὰ ἐλεφάντινα καθίσματα καὶ τὰ ἐλεφάντινα ἀμάξια, ὡστε δὲ πλοῦτος ἔξι αἰτίας αὐτῶν νὰ μὴ περνᾶ εἰς τοὺς πτωχούς, μολονότι ἀναρίθμητοι στέκονται ἔξω ἀπὸ τὴν πόρταν καὶ ἐκβάλλουν κάθε εἶδος λυπητερᾶς φωνῆς; Ἐσύ δὲ ἀρνεῖσαι νὰ δώσῃς, μὲ τὸ νὰ λέγῃς ὅτι εἴναι ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃς εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐπαιτοῦν. Καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν μὲν ὅρκίζεσαι, ἐλέγχεσαι δὲ ἀπὸ τὸ χέρι. Διότι τὸ χέρι σου ποὺ δὲν ὄμιλεῖ, ἀλλὰ περιαστράπτει ἀπὸ τὴν πέτραν τοῦ δακτυλιδίου, διαλαλεῖ τὴν ψευδολογίαν σου. Πόσους ἥμπορεῖ νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ χρέη ἕνα ἴδικόν σου δακτυλίδι; Πόσα σπίτια ποὺ καταστρέφονται νὰ ἀνορθώσῃ; Μία ἰματιοθήκη σου ἥμπορεῖ νὰ ἐνδύσῃ δλόκληρον λαὸν ποὺ τρεμουλιάζει. Ἄλλ’ ἀνέχεσαι νὰ διώξῃς ἀπρακτον τὸν πτωχόν, χωρὶς νὰ φοβᾶσαι τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀνταποδόσεως ἀπὸ τὸν κριτήν. Δὲν ἐλέησες, δὲν θὰ ἐλεηθῆς. Δὲν ἀνοιξεις τὴν πόρταν, θὰ ἐκδιωχθῆς ἀπὸ τὴν βασιλείαν. Δὲν ἔδωσες τὸ ψωμί, δὲν θὰ λάβης τὴν αἰωνίαν ζωήν.

5. Ἄλλὰ λέγεις πτωχὸν τὸν ἑαυτόν σου· καὶ ἔγὼ συμφωνῶ. Διότι πτωχὸς είναι αὐτὸς ποὺ στερεῖται ἀπὸ πολλά. Καὶ σᾶς ἡ ἀχόρταγος ἐπιθυμία σᾶς κάμνει νὰ στερῆσθε ἀπὸ πολλά. Εἰς τὰ δέκα τάλαντα φροντίζεις νὰ προσθέσῃς ἄλλα δέκα· ὅταν γίνουν εἴκοσι, ἐπιζητεῖς ἄλλα τόσα καὶ μὲ τὸ νὰ προστίθεται πάντοτε δὲν σοῦ σταματᾷ τὴν ὄρμήν, ἄλλα ἀνάβει τὴν ὅρεξιν. Διότι ὅπως εἰς τοὺς μεθύσους ἡ προσθήκη τοῦ οἴνου γίνεται ἀφορμὴ τοῦ νὰ μεθοῦν, ἔτσι καὶ οἱ νεόπλουτοι, ἀφοῦ ἀποκτήσουν πολλά, ἐπιθυμοῦν περισσότερα, τρέφοντες τὴν ἀσθένειαν μὲ αὐτὸ ποὺ πάντοτε προστίθεται καὶ καταντᾶ ἡ φροντίδα τους εἰς τὸ ἀντίθετον. Διότι δὲν τοὺς εὔφραίνουν τὰ παρόντα ἀν καὶ είναι τόσα πολλά, ὅσον τοὺς λυπτοῦν τὰ ἐλλείποντα, ὃσα βέβαια αὐτοὶ ὑποθέτουν ὅτι τοὺς λείπουν, ὡστε πάντοτε ἡ ψυχή των νὰ λυώνῃ ἀπὸ τὰς φροντίδας, ἐφόσον ἐπιδιώκουν περισσότερα. Ἐνῷ αὐτοὶ

γὰρ αὐτοὺς εὐφραίνεσθαι καὶ χάριν ἔχειν, τοσούτων δῆτας εὐπορωτέρους· οἱ δὲ δυσφοροῦσι καὶ δύνωνται, δῆτι ἐνός πονὴ δευτέρου τῶν ὑπερπλούτούντων ἀπολιμάνονται. "Οταν τοῦτον τὸν πλούσιον καταλάβωσιν, εὐθὺς τῷ πλουσιωτέρῳ παρισωθῆναι φιλονικοῦσι, κανὸν ἐπ' ἐκεῖνον φθάσωσιν, ἐπὶ τὸν ἄλλον τὴν σπουδὴν μεταφέρουσιν. "Ωσπερ οἱ τὰς κλίμακας ἀναβαίνοντες, ἀεὶ πρὸς τὴν ὑπεροχειμένην βαθμίδα τὸ ἵχρος αἰροντες, οὐ πρότερον ἴστανται ποὺν ἀν τῆς ἄκρας ἐφίκωνται, οὕτω καὶ οὗτοι οὐ παύονται τῆς κατὰ τὴν δυναστείαν δρμῆς, ἕως ἀν ὑψωθέντες, ἀπὸ μετεώρου τοῦ πτώματος ἔαντοὺς καταρράξωσι. Τὴν σελευκίδα τὸ δρυεον ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἀκόρεστον εἴναι δικτίστης τῶν δλων ἐμηχανήσατο, σὺ δὲ ἐπὶ βλάβῃ τῶν πολλῶν ἀκόρεστον σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν κατεσκεύασας. "Οσα βλέπει διφθαλμός, τοσούτων ἐπιθυμεῖ διπλεονέκτης. "Οὐ πληθήσεται διφθαλμός τοῦ δρᾶν", καὶ οὐ κορεσθήσεται φιλάργυρος τοῦ λαμβάνειν. "Ο ἄδης οὐκ εἶπεν, ἀρκεῖ, οὐδὲ διπλεονέκτης εἶπε ποτε, ἀρκεῖ. Πότε χρήση τοῖς παροῦσι; πότε ἀπολαύσεις αὐτῶν; ἀεὶ τοῖς πόροις τῆς κτήσεως συνεχόμενος; "Οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνται τινα. Σὺ δὲ τί ποιεῖς; Οὐ προφασίζῃ μνοία, ἵνα λάβῃς τὰ τοῦ πλησίον; "Επισκοτεῖ μοι, φησίν, ἡ τοῦ γείτονος οἰκία, θορύβους ἐνίησιν, ἡ τὸ πλανώμενον ὑποδέχεται, ἡ δῆτι ἀν τύχῃ αἰτιασάμενος, περιελαύνων καὶ ἐξωθῶν καὶ ἔλκων ἀεὶ καὶ σπαράσσων, οὐ πρότερον παύεται, ποὺν ἀν ἐπαγάγγη αὐτοῖς ἀνάγκην μεταναστάσεως. Τί τὸν Ναβονθάν τὸν Ἰεζοαηλίτην ἀπέκτεινεν; Οὐχ ἡ τοῦ Ἀχαὰς ἐπιθυμία τοῦ

18. Ἔκκλησ. 1,8.

19. Παροιμ. 27,20· 30,16.

πρέπει νὰ εύφραίνωνται καὶ νὰ είναι εὐχαριστημένοι, ἐπειδὴ είναι τόσον πολὺ εὔποροι, αὐτοὶ δῆμος δυσφοροῦν καὶ θλίβονται, διότι είναι κατώτεροι ἀπὸ ἔνα ἢ δύο ὑπερπλουσίους. "Οταν φθάσουν αὐτὸν τὸν πλούσιον, ἀμέσως ἀγωνίζονται νὰ ἔξισωθοῦν μὲ τὸν πλουσιώτερον. Καὶ ὅταν καὶ αὐτὸν τὸν φθάσουν, τότε μεταφέρουν τὴν φροντίδα εἰς τὸν ἄλλον. "Οπως αὐτοὶ ποὺ ἀναβαίνουν τὴν σκάλαν πάντοτε σηκώνοντες τὸ βῆμά των εἰς τὸ παραπάνω σκαλοπάτι, δὲν σταματοῦν προτοῦ φθάσουν εἰς τὸ τελευταῖον, ἔτσι καὶ αὐτοὶ δὲν παύουν τὴν δρμὴν τῆς κυριαρχίας ὡς τὴν στιγμὴν ποὺ ἔξυψωθέντες θὰ καταστραφοῦν ἀπὸ ὑψηλὸν πέσιμον. 'Ο κτίστης τῶν ὅλων ἔκαμε νὰ είναι ἀχόρταγον τὸ ἀκριδοφάγον πτηνὸν διὰ τὸ καλὸν τῶν ἀνθρώπων, ἐσὺ δῆμος κατέστησες ἀκόρεστον τὴν ψυχήν σου πρὸς ζημίαν τῶν πολλῶν. "Οσα βλέπει τὸ μάτι, τόσα ἐπιθυμεῖ δὲ πλεονέκτης. «Τὸ μάτι δὲν θὰ χορτάσῃ ἀπὸ τὸ νὰ βλέπῃ»¹⁸ καὶ δὲ φιλάργυρος δὲν θὰ κορεσθῇ ἀπὸ τὸ νὰ λαμβάνῃ. 'Ο ἄδης δὲν εἶπεν ἀρκεῖ· οὕτε δὲ πλεονέκτης εἶπε ποτὲ ἀρκεῖ¹⁹. Πότε θὰ χρησιμοποιήσῃς τὰ παρόντα; Πότε θὰ τὰ ἀπολαύσῃς, ὅταν πάντοτε διακατέχεσαι ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἀποκτήσεως; «'Αλλοίμονον εἰς σᾶς οἱ δρόποιοι ἐνώνετε οἰκίαν μὲ οἰκίαν καὶ παραβιάζετε τὰ δρια τῶν ἀγρῶν διὰ νὰ ἀφαιρέσετε κάτι ἀπὸ τὸν πλησίον»²⁰ 'Εσύ δὲ τί κάμνεις; Δὲν ἐπικαλεῖσαι ἀπείρους δικαιολογίας, διὰ νὰ πάρῃς κάτι ἀπὸ τὸν πλησίον; Μὲ ἐπισκιάζει, λέγει, τὸ σπίτι τοῦ γείτονος, προκαλεῖ θορύβους, ἢ φιλοξενεῖ τοὺς ζητιάνους ἢ προφασίζεται ὅτι καὶ ἀν τύχη, τοὺς στενοχωρεῖ παντοῦ, διαρκῶς τοὺς τραβᾷ καὶ τοὺς σπαράσσει καὶ δὲν ἥσυχάζει προτοῦ τοὺς ἔξαναγκάσῃ νὰ ἀλλάξουν κατοικίαν. Τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἐφόνευσε τὸν Ἱεζραηλίτην Ναβουθάν; Δὲν ὑπῆρξεν ἢ ἐπίθυμία τοῦ Ἀχαὰβ διὰ τὸ ἀμπέλι του²¹;

20. Ἡσ. 5,8.

21. Γ' Βασιλ. 20 κεφ.

ἀμπελῶνος; Πονηρὸς ἐν πόλει σύνοικος, πονηρὸς ἐν ἀγροῖς,
δὲ πλεονέκτης. Ἡ θάλασσα οἶδε τὰ δρια αὐτῆς, ἡ νῦξ οὐχ ὑπερ-
βαίνει δροθεσίας ἀρχαίας. Ο δὲ πλεονέκτης οὐκ αἰδεῖται χρό-
νον, οὐ γνωρίζει δρον, οὐ συγχωρεῖ ἀκολονθίᾳ διαδοχῆς, ἀλλὰ
5 μιμεῖται τοῦ πνοδὸς τὴν βίαν πάντα ἐπιλαμβάνει, πάντα ἐπινέ-
μεται. Καὶ ὥσπερ οἱ ποταμοὶ ἐκ μικρᾶς τῆς πρώτης ἀρχῆς ὁρμη-
θέντες, εἴτα ταῖς κατ' ὀλίγον προσθήκαις ἀνυπόστατον λαβόν-
τες τὴν αὔξησιν, τῷ βιαίῳ τῆς φορᾶς τὸ ἐνιστάμενον παρασύ-
ρουσιν, οὕτω καὶ οἱ ἐπὶ μέγα τῆς δυνάμεως προελθόντες, ἐκ
10 τῶν ἥδη καταδυναστευθέντων τὴν τοῦ πλεῖον ἀδικεῖν δύραμιν
προσλαμβάνοντες, τοῖς προηδικημένοις τοὺς λειπομένους κα-
ταδουλοῦνται, καὶ γίνεται αὐτοῖς δυνάμεως αὔξησις ἡ περιουσία
τῆς πονηρίας. Οἱ γὰρ προπεπονθότες κακῶς, ἡραγκασμένην
αὐτοῖς παρεχόμενοι τὴν βοήθειαν, τὰς καθ' ἔτέρων βλάβας
15 καὶ ἀδικίας συνεκπονοῦσι. Ποῖος γείτων, ποῖος σύνοικος, τίς
συναλλάκτης οὐ παρασύρεται; Οὐδὲν ὑφίσταται τὴν βίαν τοῦ
πλούτου πάντα ὑποκύπτει τῇ τυραννίδι, πάντα ὑποπτήσει
τὴν δυναστείαν, πλείονα λόγον ἐκάστον τῶν ἡδικημένων ἔχον-
τος μὴ προσπαθεῖν τι κακόν, ἢ δίκην λαβεῖν ὑπὲρ τῶν φθασάν-
20 των. Ἐπάγει τὰ ζεύγη τῶν βοῶν, ἀροτριᾶ, κατασπείρει, θερί-
ζει τὰ μὴ προσήκοντα. Ἐὰν ἀντείπης, αἱ πληγαί, ἐὰν ὄδύρῃ,
ὑβρεων γραφαί, ἀγώγιμος εἰ, οἰκήσεις τὸ δεσμωτήριον, οἱ συ-
κοφάνται εὐτρεπεῖς, εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ ζῆν κίνδυνον καθιστῶντες.
Ἄγαπήσεις, καὶ ἄλλο τι προσδούς, ἀπηλλάχθαι πραγμάτων.

25 6. Ἐβουλόμην σε μικρὸν ἀναπνεῦσαι τῶν ἔργων τῆς ἀδι-
κίας καὶ δοῦναι σχολὴν τοῖς σεαντοῦ λογισμοῖς, ὥστε ἐνθυμη-
θῆναι πρὸς δροῖον πέρας ἢ σπουδὴ τῶν γινομένων συντέταται.

‘Ο πλεονέκτης είναι κακὸς γείτων εἰς τὴν πόλιν, κακὸς καὶ εἰς τὴν ἔξοχήν. ‘Η θάλασσα γνωρίζει τὰ σύνορά της καὶ ἡ νύκτα δὲν παραβιάζει τὴν παλαιάν δροθεσίαν. ‘Ο πλεονέκτης ὅμως δὲν σέβεται τὸν χρόνον, δὲν γνωρίζει σύνορα, δὲν ἀνέχεται τὴν σειράν τῆς διαδοχῆς, ἀλλὰ μιμεῖται τὴν δρμητικότητα τῆς φωτιᾶς. “Ολα τὰ ἀρπάζει, εἰς ὅλα ἔξαπλώνεται. Καὶ ὅπως τὰ ποτάμια, ἀφοῦ ἀφωριμίσθησαν ἀπὸ μικρὰν ἀρχὴν πρῶτα, ἔπειτα δλίγον κατ’ δλίγον μὲ τὰς προσθήκας ἀφοῦ αὐξήθουν ἀφόρητα, μὲ τὴν δρμητικότητα τῆς φορᾶς παρασύρουν τὰ ἐμπόδια, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν· μὲ τὸ νὰ ἀποκτοῦν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἥδη ἀδικήσει δύναμιν νὰ ἀδικοῦν, περισσότερον καταπιέζουν τοὺς ὑπολοίπους μὲ αὐτοὺς ποὺ προηγουμένως ἥδικήθησαν καὶ γίνεται δι’ αὐτοὺς ἡ περιουσία τῆς πονηρίας αὔξησις τῆς δυνάμεως των. Διότι αὐτοὶ οἱ δρποῖοι προηγουμένως ἔχουν ἀδικηθῆ μὲ τὸ νὰ προσφέρουν κατ’ ἀνάγκην τὴν βοήθειάν των εἰς αὐτούς, συμπράττουν εἰς τὰς βλάβας καὶ τὰς ἀδικίας τῶν ἀλλων. Διότι ποῖος γείτων, ποῖος συγκάτοικος, ποῖος ἐμπορος δὲν παρασύρεται; Τίποτε δὲν ἀντιστέκεται εἰς τὴν δύναμιν τοῦ πλουσίου. “Ολα ὑποκύπτουν εἰς τὴν τυραννίαν, ὅλα ἀπὸ φόβον ζαρώνουν εἰς τὴν καταδυνάστευσιν, ὥστε ὁ καθένας δπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀδικηθῆ ἔχει κάθε λόγον νὰ μὴ ἐπιχειρῇ νὰ πάθῃ χειρότερον κακὸν παρὰ νὰ ζητήσῃ ίκανοποίησιν δι’ ὅσα ἔπαθεν. ‘Οδηγεῖ τὰ ζευγάρια τῶν βοδιῶν, ὄργώνει, σπαίρνει, θερίζει αὐτὰ ποὺ δὲν τοῦ ἀνήκουν. ‘Εὰν ἀντιμιλήσης, ἀκολουθοῦν τὰ κτυπήματα· ἔὰν ὀδύρεσαι, σὲ καταγγέλλει ὅτι τὸν ἔξυβρισες, ὅτι εἰσαι ὑπὸ δίκην καὶ θὰ πᾶς φυλακήν. Οἱ συκοφάνται είναι ἔτοιμοι νὰ θέσουν εἰς κίνδυνον τὴν ζωήν σου. Θὰ εἰσαι εὐχαριστημένος ἀφοῦ δώσῃς καὶ κάτι παραπάνω νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις.

6. Θὰ ἥθελα νὰ σὲ ξεκουράσω δλίγον ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἀδικίας καὶ νὰ δώσω εὔκαιριαν εἰς τὰς σκέψεις σου, διὰ νὰ ἐνθυμηθῆς διὰ ποῖον σκοπὸν ἔγινεν ἡ μελέτη τῶν πραγμάτων

"Ἐχεις γῆς ἀροσίμου πλέθρα τόσα καὶ τόσα, γῆς πεφυτευμένης τοσαῦτα ἔτερα, ὅρη, πεδία, νάπας, ποταμούς, λιβάδας. Τί οὖν μετὰ τοσαῦτα; Οὐχὶ τρεῖς σε πήχεις ἀναμένονσιν οἱ πάντες; Οὐχὶ λίθων ὀλίγων βάρος ἀρκέσει πρὸς φυλακὴν τῇ δυστίνῳ 5 σαρκὶ; Ὑπὲρ τίνος μοχθεῖς; ὑπὲρ τίνος παρανομεῖς; Τί συνάγεις χερσὸν ἀκαρπίαν; Εἴθε ἀκαρπίαν, καὶ μὴ ὅλην τῷ αἰωνίῳ πυρί. Οὐ νήψεις ποτὲ ἀπὸ τῆς μέθης ταύτης; Οὐχ ὑγιανεῖς τοὺς λογισμούς; Οὐ σεαυτοῦ γενήσῃ; Οὐ πρὸ δφθαλμῶν λήψῃ τὸ τοῦ Χριστοῦ δικαστήριον; Τί ἀπολογήσῃ, ἐπειδάν σε κύκλῳ 10 περιστάντες οἱ ἡδικημένοι καταβοῶσί σου ἐπὶ τοῦ δικαίου κριτοῦ; Τί οὖν ποιήσεις; ποίους συνηγόρους μισθώσῃ; ποίους μάρτυρας παραστήσεις; πῶς παραπείσεις τὸν ἀπαραλόγιστον δικαστήν; Οὐκ ἔνι δήτωρ ἔκει, οὐκ ἔνι πιθανότης ὅημάτων, κλέψαι δυναμένη τοῦ δικαστοῦ τὴν ἀλήθειαν· οὐκ ἀκολουθοῦσιν 15 οἱ κόλακες, οὐ τὰ χρήματα, οὐχ ὁ δύκος τοῦ ἀξιώματος· ἔρημος φίλων, ἔρημος βοηθῶν, ἀσυνηγόρητος, ἀναπολόγητος, κατηγραμμένος παραληφθήσῃ, σκυθρωπός, κατηφής, μεμονωμένος, ἀπαροησίαστος. "Οπον γὰρ ἂν περιαγάγῃς τὸν δφθαλμόν, ἐναργεῖς δψει τῶν κακῶν τὰς εἰκόνας· ἔνθειν τοῦ δρφανοῦ 20 τὰ δάκρυα, ἔκειθεν τῆς χήρας τὸν στεναγμόν, ἔτεροθεν τοὺς κατακονδυλισθέντας ὑπὸ σοῦ πένητας, τοὺς οἰκέτας, οὓς κατέξαινες· τοὺς γείτονας, οὓς παρώργιζες· πάντα σοι ἐπαναστήσεται πονηρὸς χορὸς τῶν κακῶν σου πράξεων περιστοιχίσεται σε. "Ωσπερ γὰρ ἡ σκιὰ τῷ σώματι, οὕτω ταῖς ψυχαῖς αἱ ἄμαρτίαι 25 παρέπονται, ἐναργῶς τὰς πράξεις ἔξεικονίζονσαι. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀρησίς ἔκει, ἀλλ' ἐμφράσσεται τὸ στόμα, καὶ τὸ ἀναίσχυτον. Αὐτὰ γὰρ ἔκάστον καταμαρτυρεῖ τὰ πράγματα, οὐ φωνὴν ἀφιέντα, ἀλλὰ τοιαῦτα φαινόμενα οἴα ὑφ' ἡμῶν κατεσκεύασται. Πῶς σοι δυνηθῶ ὑπ' δψιν ἀγαγεῖν τὰ φρικτά;

αύτῶν. Ἐχεις τόσα καὶ τόσα πλέθρα καλλιεργησίμου γῆς, ἄλλα τόσα φυτευμένα, βουνά, πεδιάδας, κοιλάδας, ποταμούς, λιβάδια. Τί λοιπὸν θὰ συμβῇ ὑστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά; Δὲν σὲ περιμένουν τρεῖς πήχεις ὅλοι - ὅλοι; Δὲν θὰ εἰναι ἀρκετὸν τὸ βάρος ὁλίγων πετρῶν διὰ νὰ φυλαχθῇ ἡ δυστυχῆς σάρκα; Διὰ ποῖον κοπιάζεις; Διὰ ποῖον ἀδικεῖς; Διατί μὲ τὰ χέρια σου μαζεύεις ἀκαρπίαν; Μακάρι νὰ μαζεύῃς ἀκαρπίαν καὶ ὅχι ύλικὸν διὰ τὸ αἰώνιον πῦρ! Δὲν θὰ ἀπαλλαγῇς ποτὲ ἀπὸ τὴν μέθην αὐτήν; Δὲν θὰ ὑγιάνουν τὰ λογικά σου; Δὲν θὰ συνέλθῃς; Δὲν θὰ φέρῃς ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια σου τὸ δικαστήριον τοῦ Χριστοῦ; Τί θὰ ἀπολογηθῇς ὅταν θὰ σὲ ἔχουν περικυκλώσει οἱ ἀδικημένοι καὶ θὰ σὲ κατηγοροῦν εἰς τὸν δίκαιον κριτήν; Τί θὰ κάμης λοιπόν; Ποίους συνηγόρους θὰ πληρώσῃς; Ποίους μάρτυρας θὰ προσκομίσῃς; Πῶς θὰ ξεγελάσῃς τὸν δικαστὴν ποὺ δὲν ἔξαπατάται; Δὲν παρίσταται δικηγόρος ἐκεῖ, δὲν ὑπάρχει ἐπιχειρηματολογία ποὺ νὰ ἡμπορῇ νὰ ὑποκλέψῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸν δικαστήν. Δὲν συνοδεύουν οἱ κόλακες, οὔτε τὰ χρήματα, οὔτε τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιώματος. Μόνος χωρὶς φίλους, χωρὶς βοηθούς, χωρὶς συνήγορου, ἀναπολόγητος, ἐντροπιασμένος θὰ ὁδηγηθῇς, σκυθρωπός, κατηφής, δλομόναχος, δειλός. Διότι ὅπου καὶ ἀν περιφέρῃς τὸ βλέμμα σου θὰ ἴδῃς καθαρὰς τὰς εἰκόνας τῶν κακῶν ἔργων· ἀπὸ τὴν μίαν τὰ δάκρυα τοῦ ὄρφανοῦ, ἀπὸ τὴν ἄλλην τοὺς στεναγμούς τῆς χήρας, ἀπὸ ἄλλοῦ τοὺς γρονθοκοπημένους ἀπὸ σὲ πτωχούς, τοὺς ὑπηρέτας ποὺ κατεξέσχισες τὰς σάρκας, τοὺς γείτονας ποὺ ἔξωργιζες. ‘Ολα θὰ ξεσηκωθοῦν ἐναντίον σου. ‘Ο πονηρὸς χορὸς τῶν κακῶν σου πράξεων θὰ σὲ περιστοιχίσῃ. Διότι ὅπως ἡ σκιὰ τὸ σῶμα ἔτσι καὶ αἱ ἀμαρτίαι συνοδεύουν τὴν ψυχὴν καὶ ἔξεικονίζουν δλοκάθαρα τὰς πράξεις. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ δὲν χωρεῖ ἄρνησις, ἀλλὰ βουβαίνεται τὸ στόμα καὶ μάλιστα τὸ ἀδιάντροπον. Διότι τὰ ἴδια τὰ πράγματα τοῦ καθενός, χωρὶς νὰ ἔκβάλλουν φωνήν, ἀλλὰ ἐμφανιζόμενα ὅποια ἀκριβῶς ἀπὸ ἡμᾶς ἔχουν διαπραχθῆ, καταθέτουν ὡς μάρτυρες.

*Ἐὰν ἄρα ἀκούσης, ἐὰν ἄρα ἐνδῶς, μνήσθητι τῆς ἡμέρας ἐκεί-
νης ἐν ᾧ ἡ Ἀποκαλύπτεται ὁργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ). Μνήσθητι
τῆς ἐνδόξου τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, δτε ἀναστήσονται, «Οἱ
μὲν τὰ ἀγαθὰ πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα,
5 εἰς ἀνάστασιν κρίσεως». Τότε αἰσχύνη αἰώνιος τοῖς ἀμαρτωλοῖς
«Καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλων τοὺς ὑπεναντίους». Ἐκεῖνα
λυπείτω σε, καὶ μὴ λυπείτω σε ἡ ἐντολή. Πᾶς σε δυσωπήσω;
τί φθέγξομαι; Βασιλείας οὐκ ἐπιθυμεῖς; γέενναν οὐ φοβῇς; πόθεν
εὑρεθῆ ἵασις τῇ ψυχῇ σου; Εἰ γὰρ τὰ φρικτὰ οὐ πτοεῖ, τὰ φαι-
10 δρὰ οὐ προτρέπεται, λιθίνη καρδίᾳ διαλεγόμεθα.*

*7. Διάβλεψον, ἄνθρωπε, πρὸς τὴν φύσιν τοῦ πλούτου.
Τί τοσοῦτον ἐπτόησαι περὶ τὸν χρυσόν; Λίθος ἔστιν δὲ χρυσός,
λίθος δὲ ἄργυρος, λίθος δὲ μαργαρίτης, λίθος τῶν λίθων ἔκαστος·
χρυσόλιθον, καὶ βηρύλλιον, καὶ ἀχάτης, καὶ ὑάκινθος, καὶ ἀμέ-
15 θυνσος, καὶ ἴασπις. Ταῦτα δὴ τοῦ πλούτου τὰ ἄνθη· ὅν σὺ τὰ μὲν
ἀποτίθεσαι κατακρύπτων καὶ τοὺς διαφανεῖς τῶν λίθων σκότῳ
καλύπτων, τοὺς δὲ περιφέρεις, τῶν βαρυτίμων ἐναβρυνόμενος
αὐτῶν τῇ αὖγῃ. Εἰπέ, τί δφελός σοι λίθοις λαμπομένην περι-
στρέφειν τὴν χεῖρα; Οὐκ ἐρυθριᾶς λιθιδίων κισσῶν ὡς γυναικες,
20 ὅταν κύωσι; Καὶ γὰρ ἐκεῖναι λιθίδια περιτρώγουσι, καὶ σὺ
λίχνως ἔχεις περὶ τὰ ἄνθη τῶν λίθων, σαρδόνυχας καὶ ἴασπιδας*

22. Ρωμ. 1,18.

23. Ἰωάν. 5,29.

24. Ἐβρ. 10,27.

25. «Βηρύλλιον» μικρὸς βήρυλλος = σκληρὸν καὶ ἐλαφρὸν μέταλλον.

26. «Ἀχάτης» εἶδος πολυτίμου λίθου, χρησίμου διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων κοσμημάτων (δακτυλιδίων, καρφίδων, μενταγιόν κ.λ.π.), ταμπακερῶν, ποτηρίων, τεφροδοχείων καὶ δλλων λειαντικῶν ὄργανων.

27. «Ὑάκινθος» γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν λειροειδῶν, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἶδη φυτῶν βολβορρίζων, κοσμητικῶν.

Πῶς νὰ ἡμπορέσω νὰ φέρω τὰ φρικτὰ κάτω ἀπὸ τὰ μάτια σου; Ἐὰν βέβαια ἀκούσῃς, ἐὰν βέβαια μετανοίωσῃς, νὰ ἐνθυμηθῆς τὴν ἡμέραν ἑκείνην «κατὰ τὴν δποίαν ἡ ὄργὴ τοῦ Θεοῦ φανερώνεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν»²². Νὰ ἐνθυμηθῆς τὴν ἔνδοξον παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅπότε θὰ ἀναστηθοῦν «έκεινοι μὲν ποὺ ἔκαμαν τὸ καλὸν διὰ ζωήν, ἑκεῖνοι δὲ ποὺ ἔκαμαν τὸ κακὸν διὰ καταδίκην»²³. Τότε αἰώνιος ἐντροπὴ εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς «καὶ φωτιὰ ποὺ μέλλει νὰ καταφάγῃ αὐτοὺς ποὺ ἀντιτίθενται εἰς τὸν Θεόν»²⁴. Ἐκεῖνα νὰ σὲ λυποῦν καὶ νὰ μὴ σὲ λυπῇ ἡ ἐντολὴ. Πῶς νὰ σὲ κάμω νὰ λυγίστης; Τί νὰ εἴπω; Δὲν ἐπιθυμεῖς τὴν βασιλείαν; Δὲν φοβεῖσαι τὴν κόλασιν; Ἐὰν τὰ φρικτὰ δὲν σὲ πτοοῦν, τὰ φαιδρὰ δὲν σὲ προτρέπουν, δμιλῶ εἰς λιθίνην καρδίαν.

7. Κύτταξε προσεκτικά, ἀνθρωπε, τὴν φύσιν τοῦ πλούτου. Διατί τόσον πολὺ ἔχεις συγκλονισθῆ ἀπὸ τὸν χρυσόν; Πέτρα εἶναι δὲ χρυσός, πέτρα δὲ ἄργυρος, πέτρα δὲ μαργαρίτης, πέτρα ἡ κάθε μία ἀπὸ τὰς πέτρας. Χρυσόπετρα, καὶ βηρύλλιον²⁵ καὶ ἀχάτης²⁶ καὶ ύάκινθος²⁷ καὶ ἀμέθυστος²⁸ καὶ ἱασπῖς²⁹. Αύτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ ἀνθη τοῦ πλούτου. Ἀπ’ αὐτὰς ἐσὺ ἄλλας μὲν ἀποθηκεύεις μὲ τὸ νὰ τὰς παραχώνης, ἄλλας, τὰς διαυγεῖς ἀπὸ τὰς πέτρας, μὲ σκότοστὰς καλύπτεις, ἄλλας δέ, τὰς πιὸ πολυτίμους ἀπὸ αὐτάς, τὰς περιφέρεις καμαρώνων διὰ τὴν λάμψιν των. Πέις μου, ποιὸν τὸ ὄφελός σου νὰ περιστρέψῃς τὸ χέρι ποὺ λαμποκοπᾷ ἀπὸ πέτρας; Δὲν κοκκινίζεις νὰ ἐπιθυμῇς τὰ πετράδια, ὅπως αἱ γυναικεῖς ὅταν ἐγκυμονοῦν; Διότι καὶ ἑκεῖναι ὀρέγονται τὰ πετράδια καὶ ἐσὺ ἐπιζητεῖς μὲ λαιμαργίαν τὰ ἀνθη τῶν πολυτίμων λίθων μὲ τὸ νὰ ἀναζητῇς σαρδόνυχας³⁰, ἱάσπιδας καὶ ἀμεθύ-

28. «Ἀμέθυστος»· πολύτιμος λίθος· χρήσιμος διὰ τὴν κατασκευὴν κοσμητικῶν λίθων καὶ καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἔχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς φυλακτὸν κατὰ τῆς μέθης, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

29. «Ἴασπις»· εἶδος πολυτίμου λίθου.

30. «Σαρδόνυχ»· ἡμιπολύτιμος λίθος, παραλλαγὴ τοῦ ἀχάτου, μὲ λευ-

καὶ ἀμεθύσους ἐπιζητῶν. Τίς καλλωπιστὴς μίαν ἡμέραν ἡδυ-
τήθη τῷ βίῳ προσθεῖται; τίνος ἐφείσατο θάνατος διὰ τὸν πλοῦ-
τον; τίνος ἀπέσχετο νόσος διὰ τὰ χρήματα; "Ἐως πότε χρωσός,
τῶν ψυχῶν ἡ ἀγχόνη, τὸ τοῦ θανάτου ἄγκιστρον, τὸ τῆς ἀμαρ-
5 τίας δέλεαρ; "Ἐως πότε πλοῦτος, ἡ τοῦ πολέμου ὑπόθεσις, δι’
δν χαλκεύεται δπλα, δι’ δν ἀκονᾶται ξίφη; Διὰ τοῦτον συγγε-
νεῖς ἀγνοοῦσι τὴν φύσιν, ἀδελφοὶ κατ’ ἀλλήλων φονικὸν βλέ-
πουσι· διὰ τὸν πλοῦτον αἱ ἐρημίαι τοὺς φονευτὰς τρέφουσιν,
ἡ θάλασσα τοὺς καταποντιστάς, αἱ πόλεις τοὺς συκοφάντας.

10 Τίς ἔστιν ὁ φεύδονς πατήρ; τίς ὁ πλαστογραφίας δημιουργός;
τίς ὁ τὴν ἐπιορκίαν γεννήσας; Οὐχ ὁ πλοῦτος; οὐχ ἡ περὶ τοῦ-
τον σπουδή; Τί πάσχετε, ἄνθρωποι; τίς ὑμῖν τὰ ὑμέτερα εἰς
τὴν καθ’ ὑμῶν ἐπιβουλὴν περιέτρεψε; Συνεργία πρὸς τὸ ζῆν.
Μὴ γὰρ ἐφόδια κακῶν ἐδόθη τὰ χρήματα; Λύτρον ψυχῆς. Μὴ
15 γὰρ ἀφορμὴ ἀπωλείας; Ἄλλ’ ἀναγκαῖος ὁ πλοῦτος διὰ τοὺς
παῖδας. Εὐπρόσωπος ἀφορμὴ πλεονεξίας αὐτῇ τοὺς γὰρ παῖ-
δας προβάλλεσθε, τὴν δὲ καρδίαν πληροφορεῖτε. Μὴ αἰτιῶ τὸν
ἀναίτιον· ἵδιον ἔχει δεσπότην, ἵδιον οἰκονόμον, παρ’ ἄλλουν τὴν
ζωὴν ἐδέξατο, παρ’ αὐτοῦ τὰς ἀφορμὰς ἀναμένει τοῦ βίου.

20 Μὴ τοῖς γεγαμηκόσιν οὐκ ἐγράφῃ τὰ Εὐαγγέλια; «Εἰ θέλεις
τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς».
"Οτε ἥτεις παρὰ τοῦ Κυρίου τὴν εὐπαιδίαν, ὅτε ἡξίον γενέσθαι
τέκνων πατήρ, ἀρα προσέθηκας τοῦτο· δός μοι τέκνα, ἵνα παρα-
κούσω τῶν ἐντολῶν σου; δός μοι τέκνα, ἵνα μὴ φθάσω εἰς τὴν βα-
25 σιλείαν τῶν οὐρανῶν; Τίς δὲ καὶ ἐγγυητὴς ἔσται τῆς τοῦ παιδὸς

κὰς καὶ φαιάς διαστρώσεις. Χρησιμοποιεῖται καὶ αὐτὸς διὰ τὴν κατασκευὴν
διακτυλιολίθων.

31. Ματθ. 19,21.

στους. Ποῖος καλλωπιστής ἡμπόρεσε νὰ προσθέσῃ μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ζωήν; Ποῖον ἐλυπήθη διάνοιας διὰ τὰ πλούτη του; Ποῖος ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν ἐξ αἰτίας τῶν χρημάτων του; "Ως πότε δικαιούμενος θὰ είναι ἡ ἀγχόνη τῶν ψυχῶν, τὸ ἀγκίστρι τοῦ θανάτου, τὸ δόλωμα τῆς ἀμαρτίας; "Ως πότε δικαιούμενος θὰ είναι ἡ αἰτία τοῦ πολέμου, διὰ τὸν δόποιον κατασκευάζονται ὅπλα, καὶ ἀκονίζονται τὰ ξίφη; 'Εξ αἰτίας αὐτοῦ οἱ συγγενεῖς παραγκωνίζουν τὴν συγγένειαν, οἱ ἀδελφοὶ μὲ φονικὴν διάθεσιν ὑποβλέπει δικαιούμενος τὸν ἄλλον. 'Εξ αἰτίας τοῦ πλούτου αἱ ἔρημίαι φιλοξενοῦν τοὺς φονιάδες, ἡ θάλασσα τοὺς πειρατάς, αἱ πόλεις τοὺς συκοφάντας. Ποῖος είναι δικαιούμενος τοῦ ψεύδους; ποῖος δικαιούμενος τῆς πλαστογραφίας; Ποῖος ἐγένηντες τὴν ψευδορκίαν; Δὲν είναι δικαιούμενος; Δὲν είναι ἡ μέριμνα δι' αὐτὸν; Τί κάμνετε, ὁ ἀνθρωποί; Ποῖος διὰ σᾶς ἔχει στρέψει ἐναντίον σας τὰ ἴδια σας πράγματα; Είναι μέσον διὰ τὴν ζωήν τὰ χρήματα. Μήπως δηλαδὴ τὰ χρήματα ἔχουν δοθῆ ὡς ἐφόδια κακῶν; Είναι λύτρον τῆς ψυχῆς. Μήπως είναι αἰτία καταστροφῆς; 'Αλλ' δικαιούμενος είναι ἀναγκαῖος διὰ τὰ παιδιά. Αὔτη είναι μία εὔλογος δικαιολογία πλεονεξίας. Διότι ἐπικαλεῖσθε τὰ τέκνα, δίδετε ὅμως πληροφορίαν τῶν διαθέσεων τῆς καρδίας σας. Μὴ κατηγορῆτε τὸν ἀναίτιον· ἔχει τὸν κύριον του, ἔχει τὸν οἰκονόμον του, ἀπὸ ἄλλον ἔλαβε τὴν ζωήν, ἀπὸ τὸν ἴδιον περιμένει καὶ τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωήν. Μήπως τὰ Εὐαγγέλια δὲν ἔχουν γραφῆ διὰ τοὺς ἐγγάμους; «Ἐὰν θέλησης νὰ γίνης τέλειος, νὰ πωλήσῃς τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ νὰ τὰ μοιράσῃς εἰς τοὺς πτωχούς»³¹; "Οταν ἐξητοῦσες ἀπὸ τὸν Κύριον τὴν καλλιτεκνίαν³², ὅταν ἀξίωνες νὰ γίνης πατέρας παιδιῶν, ἐπρόσθεσες ἀράγε τὸ ἔξῆς δῶσέ μου παιδιά, διὰ νὰ παραβιάσω τὰς ἐντολάς σου; Δῶσέ μου παιδιά, διὰ μὴ φθάσω εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Ποῖος

32. Προϋποθέτει τὴν εὐχὴν τοῦ γάμου.

προαιρέσεως, ὅτι εἰς δέον χρήσεται τοῖς δοθεῖσι; Πολλοῖς γὰρ ὁ πλοῦτος ὑπηρέτης ἀκολασίας ἐγένετο. "Ἡ οὐκ ἀκούεις τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ λέγοντος· «Ἐλδον ἀρρωστίαν δεινήν, πλοῦτον φυλασσόμενον τῷ παρ' αὐτοῦ εἰς κακίαν αὐτῷ». καὶ πάλιν· 5 "Οτι ἀφίω ἐγὼ αὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ μετ' ἐμέ. Καὶ τίς οἰδεν εἰ σοφὸς ἔσται ἢ ἄφρων"; "Ορα δὴ οὖν μὴ μετὰ μνημῶν πόνων τὸν πλοῦτον ἀθροίσας, ὅλην ἀμαρτημάτων ἐτέροις παρασκευάσῃς· εἴτα εὑρεθῆς διπλᾶ τιμωρούμενος, ὃν τε αὐτὸς ἡδίκησας καὶ ὃν ἐτερον ἐφωδίασας. Μὴ οὐχὶ παντὸς τέκνουν οἰκειοτέρα σοι 10 ἔστιν ἡ ψυχή; Μὴ οὐχὶ πάντων μᾶλλον εἰς οἰκειότητα προσεγγίζει; Πρώτη αὐτῇ ἀπόδος τὰ πρεσβεῖα τῆς κληρονομίας, πλουσίας αὐτῇ παράσχον τὰς ἀφορμὰς τῆς ζωῆς· καὶ τότε τοῖς παισὶ διαιρήσεις τὸν βίον. Οἱ μέν γε παῖδες παρὰ γονέων μὴ διαδεξάμενοι, ἔαυτοῖς πολλάκις οἶκους ἐποίησαν, ἡ ψυχὴ δέ, παρὰ σοῦ 15 ἐγκαταλειφθεῖσα, παρὰ τίνος ἐλεηθήσεται;

8. Εἴρηται πρὸς τοὺς πατέρας ἃ εἴρηται· οἱ ἄτεκνοι τίνα ἡμῖν εὐπρόσωπον αἰτίαν τῆς φειδωλίας προβάλλονται; Οὐ πωλῶ τὰ ὑπάρχοντα, οὐδὲ δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, διὰ τὰς ἀναγκαῖας τοῦ βίου χρείας. Οὐκοῦν οὐχ ὁ Κύριος σου διδάσκαλος, οὐδὲ τὸ Εὐαγγέλιον δυθμίζει σοῦ τὸν βίον, ἀλλ' αὐτὸς σὺ νομοθετεῖς σεαυτῷ. Βλέπε δὲ εἰς οἶον κίνδυνον ἐμπίπτεις οὕτω διανοούμενος. Εἰ γὰρ ὁ μὲν Κύριος ὡς ἀναγκαῖα ἡμῖν διετάξατο, σὺ δὲ ὡς ἀδύνατα παραγράψῃ, οὐδὲν ἐτερον ἢ φρονιμώτερον σεαυτὸν εἶναι λέγεις τοῦ νομοθέτου. Ἄλλ' ἀπολαύσας

ὅμως θὰ σοῦ ἐγγυηθῇ διὰ τὴν διάθεσιν τοῦ παιδιοῦ, ὅτι θὰ χρησιμοποιήσῃ ὅπως πρέπει τὰ δοθέντα; Διότι δὲ πλοῦτος εἰς πολλοὺς ἔγινε μέσον τῆς ἀκολασίας. Ἡ δὲν ἀκούεις τὸν Ἐκκλησιαστὴν ποὺ λέγει· «εἴδα θλιβερὸν κακόν, νὰ φυλάσσεται δηλαδὴ πλοῦτος ἀπὸ τὸν κάτοχόν του πρὸς ἴδιαν βλάβην»³³. Καὶ ξανὰ ὅτι· «θὰ ἐγκαταλείψω ἐγὼ αὐτὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲ ποτοῖος θὰ μὲ ἀκολουθήσῃ. Καὶ ποῖος γνωρίζει ἐὰν θὰ εἴναι σοφὸς ἢ ἀφρων;»³⁴. Πρόσεχε τώρα λοιπὸν μὴ τυχόν, μὲ τὸ νὰ συγκεντρώσῃς πλοῦτον ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς κόπους, προετοιμάσῃς διὰ ἄλλους ὑλικὸν ἀμαρτημάτων καὶ ἔπειτα τιμωρηθῆς διπλασίως, καὶ δι’ αὐτὰ ποὺ δὲν εἶδιος ἀδίκησες καὶ δι’ αὐτὰ ποὺ ἐφωδίασες ἄλλον. Μήπως δὲν σοῦ εἴναι ἡ ψυχὴ οἰκειοτέρα ἀπὸ ὅλα τὰ παιδιά; Μήπως δὲν συγγενεύεις μὲ αὐτὴν περισσότερον ἀπὸ ὅλα; Εἰς αὐτὴν πρῶτον νὰ ἀποδώσῃς τὰ πρεσβεῖα τῆς κληρονομίας, νὰ τῆς προσφέρῃς πλούσια τὰ ἀπαραίτητα τῆς ζωῆς καὶ τότε θὰ δωρήσῃς εἰς τὰ τέκνα τὴν περιουσίαν. Διότι τὰ μὲν παιδιά ποὺ δὲν ἔκληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς, πολλὰς φορὰς ἔκαμαν διὰ τοὺς ἔαυτούς των σπίτια, ἢ δὲ ψυχὴ ποὺ ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ἀπὸ σέ, ἀπὸ ποῖον θὰ ἔλεηθῇ;

8. Διὰ τοὺς πατέρας ἔχουν λεχθῆ αὐτὰ ποὺ ἔλέχθησαν. Οἱ ἀτεκνοὶ ποίαν εὔλογον δικαιολογίαν τῆς τσιγγουνιᾶς των ἐπικαλοῦνται; Δὲν πωλῶ τὴν πραμάτειαν μου· οὔτε τὴν μοιράζω εἰς τοὺς πτωχούς λόγω τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. Λοιπὸν δὲν εἴναι διδάσκαλός σου δὲ Κύριος, οὔτε τὸ Εὐαγγέλιον κανονίζει τὴν ζωήν σου, ἀλλὰ σὺ δὲν εἶδιος νομοθετεῖς διὰ τὸν ἔαυτόν σου. Κύττα ὅμως εἰς ποῖον κίνδυνον ρίχνεσαι ὅταν ἔτσι σκέπτεσαι. Διότι ἐὰν δὲ Κύριος τὰ διέταξεν εἰς ἡμᾶς ὡς ἀναγκαῖα καὶ ἔσύ τὰ διαγράφῃς ὡς ἀνεφάρμοστα, δὲν κάμνεις τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ εἴσαι φρονιμώτερος ἀπὸ τὸν νομοθέτην. 'Ἄλλ' ἀφοῦ τὰ ἀπολαύσω εἰς δλόκληρον τὴν

34. Ἐκκλησ. 2,18 - 19.

αὐτῶν παρὰ πᾶσάν μου τὴν ζωὴν, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βίου,
 διαδόχους ποιήσομαι τῶν ἐμοὶ προσόντων τοὺς πένητας, γράμ-
 μασι καὶ διαθήκαις κυρίους αὐτὸν τῶν ἐμῶν ἀποδεῖξας. "Οτε
 οὐκέτι ἔσῃ ἐν ἀνθρώποις, τότε γενήσῃ φιλάνθρωπος· δταν νεκρόν
 5 σε ἴδω, τότε σε εἴπω φιλάδελφον. Πολλή σοι χάρις τῆς φιλοτι-
 μίας, ὅτι ἐν τῷ μνήματι κείμενος καὶ εἰς γῆν διαλυθείς, ἀ-
 δρὸς γέγονας ταῖς δαπάναις καὶ μεγαλόψυχος. Ποίων, εἰπέ μοι,
 καιρῶν τοὺς μισθοὺς ἀπατήσεις, τῶν ἐν τῇ ζωῇ ἢ τῶν μετὰ
 τὴν ἀποβίωσιν; Ἀλλ' ὁ μὲν ἔζης χρόνον, καθηδυπαθῶν τοῦ
 10 βίου καὶ τῇ τρυφῇ διαρρέων, οὐδὲ προσβλέπειν ἡνείχον τοὺς
 πένητας, ἀποθανόντος δὲ ποία μὲν πρᾶξις; ποῖος δὲ μισθὸς
 ἐργασίας ὀφείλεται; Δεῖξον τὰ ἔργα καὶ ἀπαίτει τὰς ἀνταποδό-
 σεις. Οὐδεὶς μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν πανήγυριν πραγματεύεται,
 οὐδὲ μετὰ τοὺς ἀγῶνας ἐπελθόν στεφανοῦται, οὐδὲ μετὰ τοὺς
 15 πολέμους ἀνδραγαθίζεται. Οὐ τοίνυν οὐδὲ μετὰ τὴν ζωὴν ἔστιν
 εὑσεβεῖν δηλονότι. Καὶ γὰρ ἐν μέλαινι καὶ γράμμασι κατεπαγ-
 γέλη τὰς εὐποιίας. Τίς οὖν ἀραγγελεῖ σοι τὸν καιρὸν τῆς ἐξόδου;
 τίς ἐγγυητὴς ἔσται τοῦ τρόπου τῆς τελευτῆς; Πόσοι οὐπὸ βι-
 αίων ἀνηρπάσθησαν συμπτωμάτων, οὐδὲ φωνὴν ωῆξαι συγχωρη-
 20 θέντες οὐπὸ τοῦ πάθους; Πόσους πυρετὸς ἐποίησεν ἐκφρονας; Τί
 οὖν ἀναμένεις καιρόν, ἐν τῷ πολλάκις οὐδὲ τῶν λογισμῶν ἔσῃ τῶν
 σεαυτοῦ κύριος; Νῦν βαθεῖα καὶ νόσος βαρεῖα καὶ ὁ βοηθῶν
 οὐδαμοῦ· καὶ ὁ ἐφεδρεύων τῷ κλήρῳ ἔτοιμος, πάντα πρὸς τὸ
 ἑαυτῷ χρήσιμον διοικούμενος, ἀπρακτά σοι ποιῶν τὰ βουλεύ-
 25 ματα. Εἴτα περιβλεψάμενος ὥδε καὶ ὥδε καὶ ἴδων τὴν περιε-
 στῶσάν σε ἐρημίαν, τότε αἰσθήσῃ τῆς ἀβουλίας, τότε στενάξεις
 τὴν ἄροιαν, εἰς οἶον καιρὸν ἐταμιεύον τὴν ἐντολήν, δτε ἡ μὲν
 γλῶσσα παρεῖται, ἡ δὲ χεὶρ ὑπότροφος ἥδη κλονουμένη ταῖς

ζωήν μου μετά τὸν θάνατον θὰ κάμω κληρονόμους τῆς περιουσίας μου τοὺς πτωχούς, ἀφοῦ τοὺς καταστήσω κατόχους τῶν ἴδικῶν μου διὰ γραμμάτων καὶ διαθηκῶν. "Οταν πιὰ δὲν θὰ εὐρίσκεσαι ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὀνθρώπους, τότε θὰ γίνῃς φιλάνθρωπος. "Οταν θὰ σὲ ἀντικρύσω νεκρόν, τότε θὰ σὲ δνομάσω φιλάδελφον. Σοῦ ὀφείλεται μεγάλο εὔχαριστῷ διὰ τὴν φιλοτιμίαν σου, διότι ἐνῷ κεῖσαι εἰς τὸν τάφον καὶ ἔχεις διαλυθῆ εἰς τὸ χῶμα, ἔγινες ἄφθονος καὶ μεγαλόκαρδος εἰς τὰς δαπάνας. Πές μου, διὰ ποίους καιροὺς θὰ ἀπαιτήσῃς τοὺς μισθούς; Δι' αὐτοὺς ποὺ ἔζησες ἢ δι' αὐτοὺς τοὺς μετὰ τὸν θάνατον; 'Αλλὰ τὸν καιρὸν κατὰ τὸν δόποιον ἔζουσες, ἐνῷ ἔζουσες τὴν ζωήν σου πολυτελῶς καὶ ὁ πλοῦτός σου ἔχύνετο τριγύρω σου, δὲν καταδεχόσουν οὕτε κἀντα μίσθιος μίσθιον εἰς τοὺς πτωχούς, τώρα δὲ ποὺ εἶσαι πεθαμένος, ποία λοιπὸν εἶναι ἡ ἐνέργεια; Ποῖος μισθὸς δι' ἐργασίαν σοῦ ὀφείλεται; Δεῖξε τὰ ἔργα καὶ ζήτησε τὰς ἀνταμοιβάς. Κανένας μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πανηγύρεως δὲν ἔμπορεύεται. Οὕτε στεφανώνεται κανεὶς ὅταν ἔλθῃ μετὰ τοὺς ἀγῶνας· οὕτε ἀνδραγαθεῖ κανεὶς μετὰ τὸν πόλεμον. "Οχι λοιπόν· εἶναι δλοφάνερον ὅτι οὕτε μετὰ τὴν ζωήν εἶναι δυνατὸν νὰ εὔσεβῇ κανεὶς. 'Αλλὰ διὰ μελάνης καὶ γραμμάτων ἔξαγγέλλεις τὰς εὐεργεσίας σου. Ποῖος λοιπὸν θὰ σοῦ ἀναγγείλῃ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου; Ποῖος θὰ σὲ ἔγγυηθῇ διὰ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου; Πόσοι δὲν ἔχουν ἀρπαγῆ κατὰ τρόπον αἰφνίδιον, χωρὶς νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ τὸ πάθημα νὰ ἀφήσουν κἀντα φωνήν; Πόσους δὲν πυρετός δὲν ἔτρέλλανε; Διατί λοιπὸν περιμένεις καιρὸν ποὺ πολλὰς φορᾶς δὲν θὰ εἶσαι κύριος τῶν λογικῶν σου; Νύκτα βαθεῖα, καὶ ἀσθένεια βαρεῖα καὶ βοηθὸς δὲν ὑπάρχει πουθενά. Καὶ αὐτὸς ποὺ παραμονεύει τὴν κληρονομίαν εἶναι ἔτοιμος, τὰ πάντα διοικῶν πρὸς τὸ συμφέρον του καὶ σοῦ καθιστᾶ ἀχρηστα τὰ σχέδια. "Επειτα ἀφοῦ κυττάξῃς γύρω ἔδῶ καὶ ἔκει καὶ ἴδῃς τὴν ἔρημίαν ποὺ σὲ περιζώνει, τότε θὰ αἰσθανθῆς τὴν παραφροσύνην, τότε θὰ ἀναστενάξης διὰ τὴν μωρίαν, διὰ ποιὸν καιρὸν ἐφύλασσες τὴν ἐντολήν,

συνολκαῖς, ὡς μήτε φωνῇ, μήτε γράμμασι διασημῆναι τὴν γνώμην. Καίτοι εἰ καὶ πάντα φανερῶς ἐγέγραπτο, καὶ πᾶσα φωνὴ διαρρήδην κεκήρυχτο, ἐν γράμμα παρεντεθὲν ἵκανὸν ἢν πᾶσαν μεταποιῆσαι τὴν γνώμην· μία σφραγὶς παραποιηθεῖσα, δύο ἢ 5 τρεῖς μάρτυρες ἀδικοι, δλον ἀν τὸν κλῆρον ἐφ' ἑτέρους μετήνεγκαν.

9. Τί οὖν σεαυτὸν ἐξαπατᾶς, νῦν μὲν κακῶς εἰς ἀπόλαυσιν σαρκὸς τὸν πλούτον διατιθέμενος, ἐπαγγελλόμενος δὲ εἰς ὕστερον ὅν οὐκέτι ἔσῃ κύριος; Ὡς δὲ λόγος ἔδειξε, πονηρὰ ἡ βουλή·
10 ζῶν μέν, ἀπολαύσω τῶν ἡδονῶν, ἀποθανὼν δέ, πράξω τὰ διατεταγμένα. Ἐρεῖ καὶ σοὶ Ἀβραάμ· «Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου». Οὐδὲ δέχεται σε ἡ στενὴ καὶ τεθλιμένη ὁδός,
τὸν δγκον τοῦ πλούτου μὴ ἀποτιθέμενον. Βαστάζων αὐτὸν
ἐξῆλθες· μὴ γὰρ ἀπέρριψας ὡς προσετάχθης..» Οτε ἔζης, σεαν-
15 τὸν τῆς ἐντολῆς προετίθης· μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν διάλυσιν, τότε τὴν ἐντολὴν τῶν ἐχθρῶν προετίμησας. «Ινα γὰρ μὴ λάβῃ δ δεῖνα, λαβέτω, φησίν, δ Κύριος. Καὶ τοῦτο τί εἴπωμεν,
ἐχθρῶν ἄμνην, ἢ τοῦ πλησίον ἀγάπην; • Ἀνάγνωθί σου τὰς
διαθήκας. Ἐβουλόμην μὲν ἔτι ζῆν καὶ ἀπολαύειν τῶν ἐμαυτοῦ.
20 Τῷ θανάτῳ χάρις, οὐ σοί. Εἰ γὰρ ἡς ἀθάνατος, οὐκ ἀν ἐμνήσθης τῶν ἐντολῶν. «Μὴ πλανᾶσθε· Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται». Νεκρὸν εἰς θυσιαστήριον οὐκ ἀνάγεται· ζῶσαν προσένεγκε τὴν θυσίαν. «Ο ἐκ τοῦ περισσεύματος προσφέρων, ἀπρόσδεκτος.
Σὺ δὲ ἂ μετὰ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἐπερίσσευσε, ταῦτα προσφέρεις
25 τῷ εὐεργέτῃ. Εἰ οὐ τολμᾶς ἐκ τῶν λειψάνων τῆς τραπέζης
δεξιώσασθαι τοὺς ἐνδόξους, πῶς οὖν τολμᾶς τὸν Θεὸν ἐκ τῶν

35. Λουκ. 16,25.

36. Γαλάτ. 6,7.

δπόταν ἡ μὲν γλῶσσα παραλύη, τὸ δὲ χέρι τρέμον ἥδη συγκλονίζεται ἀπὸ τὰς νευρικὰς συσπάσεις, ὡστε οὕτε μὲ τὴν φωνὴν οὕτε μὲ τὰ γράμματα νὰ καταστῇ γνωστή ἡ ἀπόφασις. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ ὅλα εἰχαν γραφῆ φανερὰ καὶ κάθε λέξις εἶχε διακηρυχθῆ ἀπερίφραστος, ἐνα γράμμα ἐὰν παρεμβληθῇ είναι ἀρκετὸν νὰ ἀλλοιώσῃ δλόκληρον τὴν ἀπόφασιν. Μία σφραγίδα ἐὰν παραποιηθῇ, δύο ἢ τρεῖς ψευδομάρτυρες ἄν ύπάρξουν, δλόκληρος ἡ κληρονομία εἰς ἄλλους μεταφέρεται.

9. Διατί λοιπὸν ξεγελᾶς τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὸ νὰ διαθέτῃς κακῶς τώρα τὸν πλοῦτον εἰς ἀπόλαυσιν τῆς σαρκός, καὶ μὲ τὸ νὰ ὑπόσχεσαι εἰς τὸ μέλλον αὐτὰ διὰ τὰ δποῖα δὲν θὰ εἰσαι πλέον κύριος; "Οπως τὸ ἀπέδειξεν ὁ λόγος, ἡ σκέψις είναι πονηρά. Ἐνόσω ζῶ θὰ ἀπολαύσω τὰς ἡδονάς, ὅταν δὲ πεθάνω θὰ πράξω τὰ ὅσα ἔχουν διαταχθῆ. Θὰ εἰπῇ καὶ εἰς σὲ ὁ Ἀβραάμ· «ἀπέλαυσες τὰ ἀγαθὰ σου εἰς τὴν ζωὴν σου»³⁵. Ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη δδὸς δὲν σὲ χωρᾶ, ἐὰν δὲν ἀποβάλλῃς τὸ βάρος τοῦ πλούτου. Ἐφυγες ἀπὸ τὴν ζωὴν βαστάζων αὐτόν. Διότι δὲν τὸν ἀπέβαλες, ὅπως διετάχθης, ὅταν ἔζούσεις. Ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐντολὴν ἔθετες τὸν ἑαυτόν σου. Μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν διάλυσιν, τότε ἐπροτίμησες τὴν ἐντολὴν ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς. Διὰ νὰ μὴ λάβῃ δηλαδὴ ὁ τάδε, ἀς τὰ πάρῃ, λέγει, ὁ Κύριος. Καὶ πῶς νὰ τὸ δνομάσωμεν αὐτό; "Αμυναν πρὸς τοὺς ἔχθρούς ἡ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον; Ἀνάγνωσε τὰς διαθήκας σου. Ἡθελα βέβαια ἀκόμη νὰ ζῶ καὶ νὰ ἀπολαμβάνω τὰ ἴδικά μου. Ἡ χάρις ἀνήκει εἰς τὸν θάνατον, ὅχι εἰς σέ. Διότι ἐὰν ἥσουν ἀθανάτος οὕτε κὰν θὰ ἐνεθυμόσουν τὰς ἐντολάς. «Μὴ πλανᾶσθε, ὁ Θεὸς δὲν ἔμπαίζεται»³⁶. Τὸ νεκρὸν δὲν προσφέρεται εἰς θυσίαν. Νὰ προσφέρης ζωντανὴν τὴν θυσίαν. Αὔτὸς ποὺ ἀπὸ τὸ περίσσευμα προσφέρει δὲν γίνεται δεκτός. Ἐσὺ δὲ αὐτὰ ποὺ σοῦ ἐπερίσσευσαν μετὰ ἀπὸ δλόκληρον τὴν ζωὴν, αὐτὰ προσφέρεις εἰς τὸν εὐεργέτην. Ἐὰν δὲν τολμᾶς μὲ τὰ περισσεύματα ἀπὸ τὸ τραπέζι νὰ δεξιωθῆς τοὺς ἐπισήμους, πῶς λοιπὸν τολμᾶς νὰ ἔξιλεώσῃς τὸν Θεὸν μὲ τὰ περισσεύ-

λειψάνων ἐξιλεοῦσθαι; "Ιδετε τὸ τέλος τῆς φιλοχρηματίας οἱ πλούσιοι καὶ παύσασθε ἐμπαθῶς πρὸς τὰ χρήματα διακείμενοι. "Οσῳ φιλόπλουτος εἶ, τοσούτῳ μᾶλλον μηδὲν ὑπολείπῃ τῶν προσόντων σοι. Πάντα σεαυτοῦ ποίησαι, πάντα ἐπικό-
 5 μισαι, μὴ καταλίπῃς ἀλλοτρίοις τὸν πλοῦτον. Τάχα δέ σε οὐδὲ περιστελοῦσιν οἱ οἰκέται τῷ τελευταίῳ κόσμῳ, ἀλλ' ἀφοσιώσονται τὴν ταφήν, τοῖς κληρονόμοις λοιπὸν προσχωρήσαντες κατὰ τὴν εὔνοιαν. "Η πον καὶ καταφιλοσοφήσουσί σου τότε· ἀπειροκαλία, φησί, καλλωπίζειν νεκρὸν καὶ πολυτελῶς ἐκκομίζειν
 10 τὸν οὐκέτι αἰσθανόμενον. Τί δὲ οὐ βέλτιον τοὺς περιόντας κοσμεῖσθαι τῇ πολυτελεῖ καὶ ἐνδόξῳ περιβολῇ, ἢ συγκατασήπειν τῷ νεκρῷ τὰ πολυτίμητα τῆς ἐσθῆτος; Τί δὲ μηματος ἐπισήμου καὶ ταφῆς πολυτελοῦς καὶ δαπάνης ἀκερδοῦς ὅφελος;
 Δέον εἰς τὰ κατὰ τὸν βίον ἀναγκαῖα χρήσασθαι τοῖς περιοῦσι.
 15 Τοιαῦτα ἔροῦσι καὶ σὲ τῆς βαρύτητος ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖς διαδεξαμένοις τὰ σὰ χαριζόμενοι. Προλαβὼν οὖν, σεαυτὸν ἐνταφίασον. Καλὸν ἐντάφιον ἡ εὐσέβεια. Πάντα περιβαλλόμενος ἀπελθε· οἰκεῖον κόσμον τὸν πλοῦτον ποίησαι· ἔχε αὐτὸν μετὰ σεαυτοῦ. Πείσθητι καλῶ συμβούλῳ, τῷ ἀγαπήσαντί σε Χριστῷ·
 20 τῷ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντι, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνον πτωχείᾳ πλούτησωμεν· τῷ δόντι ἐαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν. "Η ως σοφῷ τὸ συμφέρον ἡμῖν συνορῶντι πεισθῶμεν, ἢ ως ἀγαπῶντος ἡμᾶς ἀνασχώμεθα, ἢ ως εὐεργέτην ἡμῶν ἀμειψώμεθα. Πάντως δὲ ποιήσωμεν τὰ διατεταγμένα ἡμῖν, ἵνα κληρονόμοι γενώμεθα
 25 τῆς αἰώνιον ζωῆς τῆς ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, ὃς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τὸν αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

37. Β' Κορ. 8,9.

38. Α' Τιμ. 2,6.

ματα; Οἱ πλούσιοι ἵδεστε τὸ τέλος τῆς φιλοχρηματίας καὶ σταματήσατε νὰ εἰσθε παθιασμένοι μὲ τὰ χρήματα. "Οσον περισσότερον ἀγαπᾶς τὸν πλοῦτον, τόσον περισσότερον τίποτε δὲν χάνεις ἀπὸ αὐτὰ ποὺ κατέχεις. Κάμε τα ὅλα ἴδια σου, κουβάλησέ τα ὅλα, νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃς εἰς ἄλλους τὸν πλοῦτον. "Ισως δὲ οὔτε θὰ σὲ στολίσουν οἱ ὑπηρέται μὲ τὸν τελευταῖον διάκοσμον, ἀλλὰ θὰ ἔξαγνίσουν τὴν ταφὴν μὲ τὸ νὰ προχωρήσουν λοιπὸν σύμφωνα πρὸς τὴν εὔνοιαν εἰς τοὺς κληρονόμους. Καὶ ἀκόμη ἵσως τότε καταφερθοῦν ἐναντίον σου μὲ φιλοσοφήματα. Είναι ἀτοπον, λέγει, νὰ καλλωπίζῃς νεκρὸν καὶ μὲ πολυτέλειαν νὰ κάμης τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ, ποὺ δὲν αἰσθάνεται πλέον. Τί λοιπόν, δὲν είναι καλύτερον νὰ στολίζῃς αὐτοὺς ποὺ ἐπιζοῦν μὲ τὴν πολυτελῆ καὶ λαμπρὰν στολὴν ἀπὸ τὸ νὰ κατασαπίζουν μαζὶ μὲ τὸν νεκρὸν τὰ πολύτιμα ἐνδύματα; Ποῖον τὸ ὄφελος ἀπὸ ἐπίσημον μνῆμα, ἀπὸ πολυτελῆ ταφὴν καὶ ἀπὸ δαπάνην χωρὶς κέρδος; Πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐπιζῶντας διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Τέτοια θὰ είποῦν καὶ σὲ προστατεύοντες ἀπὸ τὸ βάρος καὶ χαριζόμενοι εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐκληρονόμησαν τὰ ἴδια σου. "Ἐκ τῶν προτέρων λοιπὸν νὰ ἔτοιμάσῃς τὰ ἐντάφια ἐφόδια. "Η εὐσέβεια είναι καλὸν ἐντάφιον. "Αφοῦ ἐνδυθῆς ὅλα, φύγε ἀπὸ τὴν ζωὴν. Κόσμημά σου κάμε τον πλοῦτον σου. "Ἔχε τον μαζὶ σου. Νὰ ὑπακούσῃς εἰς τὸν καλὸν σύμβουλον, τὸν Χριστὸν ποὺ σὲ ἡγάπησε, ποὺ ἐπτώχευσε πρὸς χάριν μας, διὰ νὰ πλουτήσωμεν ἡμεῖς μὲ τὴν πτωχείαν του³⁷. Εἰς αὐτὸν ποὺ ἔδωκε τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ μᾶς λυτρώσῃ³⁸. "Η νὰ τὸν πιστεύσωμεν ὡς σοφὸν ποὺ ἀποβλέπει εἰς τὸ συμφέρον μας ἢ νὰ τὸν ὑπομείνωμεν, διότι μᾶς ἀγαπᾶ ἢ νὰ τὸν ἀνταμείψωμεν ὡς εὐεργέτην. "Εξάπαντος δὲ νὰ κάμωμεν τὰ ὅσα μᾶς ἔχουν διαταχθῆ, διὰ νὰ γίνωμεν κληρονόμοι τῆς αἰώνιου ζωῆς ποὺ εἰς τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ὑπάρχει, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ἢ δόξα καὶ ἢ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. "Αμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

*ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ·
«ΚΑΘΕΛΩ ΜΟΥ ΤΑΣ ΑΠΟΘΗΚΑΣ ΚΑΙ ΜΕΙΖΟΝΑΣ
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΩ» ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ.*

1. Διπλοῦν τὸ εἰδος τῶν πειρασμῶν. Ἡ γὰρ αἱ θλίψεις βασανίζουσι τὰς καρδίας, ὥσπερ χρυσὸν ἐν καμίνῳ, διὰ τῆς ὑπομονῆς τὸ δοκίμιον αὐτῶν ἀπελέγχουσαι, ἢ καὶ πολλάκις αὐταὶ αἱ εὐθηνίαι τοῦ βίου ἀντὶ πειρατηρίου γίνονται τοῖς πολ-
5 λοῖς. Ὄμοιώς γάρ ἔστι χαλεπόν, ἐν τε δυσκολίαις πραγμάτων ἀταπείνωτον τὴν ψυχὴν διασώσασθαι καὶ ἐν ταῖς περιφανείαις μὴ ἐπαρθῆναι πρὸς ὕβριν. Παράδειγμα δὲ τοῦ μὲν προτέρου εἰδούς τῶν πειρασμῶν ὁ μέγας Ἰώβ, ὁ ἀκαταγώνιστος ἀθλητής,
δς πᾶσαν τοῦ διαβόλου τὴν βίαν, ὥσπερ χειμάρρου φοράν, ἀσεί-
10 στῷ καρδίᾳ καὶ λογισμοῖς ἀτρέπτοις ὑποδεξάμενος, τοσούτῳ μείζων τῶν πειρασμῶν ἀνεφάνη, ὅσῳ μεγάλα αὐτῷ καὶ δυσέκλυτα ἐδόκει παρὰ τοῦ ἔχθροῦ προβεβλῆσθαι τὰ παλαίσματα.
Τῶν δὲ κατὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ βίου πειρασμῶν ὑποδείγματα
ἄλλα τέ τινα, καὶ οὗτος ὁ νῦν ἡμῖν ἀναγνωσθεὶς πλούσιος, δς
15 τὸν μὲν εἶχε πλοῦτον, τὸν δὲ ἥλπιζε τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ
ἔξ ἀρχῆς αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀγνωμοσύνῃ τῶν τρόπων μὴ καταρί-
ναντος, ἀλλ' ἀεὶ τῷ προϋπάρχοντι πλούτῳ πλοῦτον ἔτερον

1. Λουκ. 12,18.

2. Σοφ. Σολ. 3,6.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ·
 «ΚΑΘΕΛΩ ΜΟΥ ΤΑΣ ΑΠΟΘΗΚΑΣ ΚΑΙ ΜΕΙΖΟΝΑΣ
 ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΩ»¹ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ.

1. Ἡ φύσις τῶν πειρασμῶν εἰναι διπλῆ. Διότι ἡ αἱ θλίψεις βασανίζουν τὰς καρδίας, ὅπως τὸν χρυσὸν εἰς τὴν κάμινον², μὲ τὸ νὰ δοκιμάζουν διὰ τῆς ὑπομονῆς τὴν ἀκεραιότητα των, ἡ πολλὰς φορὰς καὶ αἱ ἴδιαι αἱ ἀφθονίαι τῆς ζωῆς γίνονται τὸ δοκιμαστήριον διὰ τοὺς περισσοτέρους. Διότι ἔξ ἵσου εἰναι δύσκολον καὶ νὰ διαφυλαχθῇ ἀταπείνωτος ἡ ψυχὴ εἰς τὰς δυσκολίας τῶν πραγμάτων καὶ νὰ μὴ ἀλαζονευθῇ καὶ ἐκτραπῇ πρὸς ἀδικίαν εἰς τὰς εὔτυχεῖς περιστάσεις. Παράδειγμά δὲ ἀπὸ τὸ πρῶτον εἶδος τῶν πειρασμῶν εἰναι δι μεγάλος Ἰώβ. Αὐτὸς δ ἀκαταμάχητος ἀθλητής. Ο δποῖος μὲ τὸ νὰ ὑποδεχθῇ μὲ ἀκλόνητον καρδίαν καὶ ἀμετάβλητον φρόνημα ὀλόκληρον τὴν ὥσπερν ὅρμὴν χειμάρρου σφιδρότητα τοῦ διαβόλου, ἀπεδείχθῃ τόσον ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, δσον πιὸ μεγάλα καὶ ἀνυπέρβλητα τοῦ ἐφάνησαν ὅτι είχαν προβληθῇ ἀπὸ τὸν ἔχθρὸν τὰ ἀγωνίσματα. Παραδείγματα δὲ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς ποὺ προέρχονται λόγῳ τῆς εὐημερίας εἰς τὴν ζωὴν εἰναι καὶ μερικὰ ἄλλα, ἄλλα καὶ αὐτὸς ἐδῶ δ πλούσιος ποὺ τώρα δὰ ἀνεγνώσαμεν. Αὐτός, ἄλλον μὲν πλοῦτον κατεῖχεν, ἄλλον δὲ ἥλπιζεν ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ. Διότι δ φιλάνθρωπος Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν δὲν τὸν κατηγόρησε διὰ ἀγνώμονα συμπεριφοράν, ἄλλα πάντοτε εἰς τὸν ὑπάρχοντα πλοῦτον ἐπρόσθετε καὶ ἄλλον,

προστιθέντος, εἴ πως αὐτῷ κόρον ἐμποιήσας ποτέ, πρὸς τὸ κοινωνικὸν καὶ ἡμερογενὲ τὴν ψυχὴν αἵτοῦ ἐκκαλέσαιτο. «Ἄνθρωπον γὰρ, φησί, πλονσίον ηὔφροησεν ἡ χώρα καὶ διελογίζετο καθ' ἔαντοι· τί ποιήσω; Καθελῶ μοι τὰς ἀποθήκας καὶ μεί-
 5 ζητάς οἰκοδομήσων. Λια τί τὸν ηὐφρόησεν ἡ χώρα ἀνθρώπον
 μηδεπ ἴ; αθόν ἐκ τῆς εἰρηνικῆς ποιήσεων μέλλοντος; »Ινα μᾶλ-
 λον ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία φανῇ, καὶ μέχρι τῶν τοιούτων ἐκ-
 τειρομένης αὐτοῦ τῆς χρηστότητος. «Βρέχει γὰρ ἐπὶ δικαίους
 καὶ ἀδίκους, καὶ ἀρατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ
 10 ἄγαθούς. »Η δὲ τοιαύτη τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης μεῖζονα συν-
 ἀγει τοῖς πονηρευομένοις τὴν κύλασιν. »Ηνεγκε τοὺς ὅμβρους
 ἐπὶ τὴν ὑπὸ τῶν πλεονεκτικῶν χειρῶν γεωργούμενην γῆν,
 ἔδωκε τοι τῆλον ἐκθάλπειν τὰ σπέρματα καὶ πολυπλασιάζειν
 τοὺς καρποὺς διὰ τῆς εἰρηνικῆς. Καὶ τὰ μὲν παρὰ Θεοῦ τοιαῦτα,
 15 γῆς ἐπιτιθέτης, ἀέρων εὑκρετοῦ καταστάσεις, σπερμάτωι
 ἀφθονία, βοῶν συνεργίαι, τὰ ἄλλα, οἷς γεωργία πέφυκεν εὐ-
 θηγεῖσθαι. Τὸ δὲ παρὰ τοῦ ἀνθρώπου οὐα; Τὸ πικρὸν τοῦ ἥθους,
 ἡ μαστιθρωπία, τὸ δυσμετάδεντος. Ταῦτα τῷ εὐεργέτῃ ἀντε-
 πεδεικνύτε. Οὐκ ἐμπήσθη τῆς κοινῆς φυσεως, οὐδὲ ἥγιήσατο χρῆ-
 20 γαι το περιττεῖνον τοῖς ἐνδεεσι καταμεριπται. οὐκ ἐσχε τινι λο-
 γον τῆς ἐντολῆς: «Μή ἀπόσχῃ, εἰ ποιεῖν εἰςεῖν· καὶ, »Ἐλεη-
 μοσέναι καὶ πίστεις μὴ ἐκλειπέτωσάν σεν· καί, »Ιιάθρυπτε
 πεινῶντι τὸν ἄρτον σου. Καὶ πάντες προφῆται, καὶ πάντες δι-
 δάσκαλοι ἐμβοῶτες, οὐκ εἰσηκούσονται ἀλλ' αἱ μὲν ἀποθήκαι
 25 διερρήγνυντο τῷ πλήθει τῶν ἀποκειμένων στενοχωρούμεναι.

3. Λουκ. 12,16 - 18.

4. Ματθ. 5,45.

5. Παροιμ. 3,27.

6. Παροιμ. 3,3.

μήπως τυχόν, ἀφοῦ τοῦ ἐπροκαλοῦσε κάποτε κορεσμόν, θὰ ἡμποροῦσε νὰ προτρέψῃ τὴν ψυχὴν νὰ γίνη κοινωνικὴ καὶ ἡμερη. Διότι λέγει· «Ἐνὸς ἀνθρώπου πλουσιού τὰ χωράφια ἔφεραν μεγάλην ἐσοδείαν καὶ ἐσκέπτετο μέσα του· τί νὰ κάνω; Θὰ κατεδαφίσω τὰς ἀποθήκας μου καὶ θὰ κτίσω μεγαλυτέρας»³. Διατί λοιπὸν ἔφεραν μεγάλην ἐσοδείαν τὰ χωράφια ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ δὲν ἔμελλε νὰ κάμη κανένα καλὸν ἀπὸ τὴν εὐφορίαν; Διὰ νὰ φανῇ καλύτερα ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἡ ἀγαθότης του φθάνει μέχρι καὶ τοῦ σημείου τούτου. Διότι «βρέχει διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους καὶ ἀνατέλλει τὸν ἥλιον του διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀγαθούς»⁴. Ἡ καλωσύνη ὅμως αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἐπισωρεύει μεγαλυτέραν κόλασιν διὰ τοὺς πονηρούς. Ἐρριξε τὰς βροχὰς εἰς τὴν γῆν ποὺ καλλιεργεῖται ἀπὸ τὰ ἀρπακτικὰ χέρια, ἔδωκε τὸν ἥλιον διὰ νὰ θερμαίνῃ τοὺς σπόρους καὶ νὰ πολλαπλασιάζῃ διὰ τῆς εὐφορίας τοὺς καρπούς. Καὶ αὐτὰ μὲν ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰναι τέτοια· καταλληλότης γῆς, εὔκρατοι καταστάσεις ἀέρων, ἀφθονίαι σπερμάτων, συνεργία βοδιῶν, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μὲ τὰ δποῖα ἐκ φύσεως ἡ γεωργία ἀκμάζει. Ἀπὸ τὸν ἀνθρωπὸν ὅμως ποῖα; Ἡ ἀκρότης τοῦ ἥθους, ἡ μισανθρωπία, ἡ δυσκολία τοῦ νὰ δώσῃ. Αύτὰ εἰς τὸν εὔεργέτην καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἴδικά του ἀνταπέδωκεν ὁ ἀνθρωπός. Δὲν ἐνεθυμήθη τὴν κοινὴν φύσιν, δὲν ἐνόμισεν ὅτι ἐπρεπε νὰ διαμοιράσῃ τὸ πλεόνασμα εἰς τοὺς πτωχούς, δὲν ἐλογάριασε καθόλου τὴν ἐντολήν· «μὴ ἀρνηθῆς βοήθειαν εἰς τοὺς πτωχούς»⁵ καὶ «τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀγαθὴ πίστις ἃς μὴ σὲ ἐγκαταλείψουν»⁶ καὶ «νὰ διαμοιράζῃς τὸν ἄρτον σου μὲν αὐτὸν ποὺ πεινᾷ»⁷. Καὶ μολονότι τὸ διαλαλούν δυνατὰ ὅλοι οἱ προφῆται καὶ ὅλοι οἱ διδάσκαλοι, ὅμως δὲν εἰσηκούοντο. Ἄλλ’ αἱ μὲν ἀποθῆκαι, στενοχωρούμεναι ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀποθηκευο-

ἡ δὲ φειδωλὸς καρδία οὐκ ἐνεπίμπλατο. Ἀεὶ γὰρ τὰ νέα τοῖς παλαιοῖς προστιθεῖς, καὶ ταῖς κατ' ἔτος προσθήκαις τὴν εὐ- πορίαν προσσαύξων, εἰς τὴν ἀδιέξοδον ταύτην ἀμηχανίαν ἐνέ- πεσεν, ὑποχωρεῖν μὲν τοῖς παλαιοῖς διὰ τὴν πλεονεξίαν μὴ συγχωρῶν; ὑποδέχεσθαι δὲ τὰ νέα διὰ τὸ πλῆθος μὴ ἔξαρκῶν.

Διὰ τοῦτο ἀνήντα μὲν αὐτῷ τὰ βουλεῦματα, ἀπόροι δὲ αἱ φρον- τίδες. Τί ποιήσω; Τίς οὐκ ἀνέλεήσει τὸν οὗτον πολιορκούμενον; Λείπασθαι τῆς ἐνφορίας, ἐλεεινὸς τῶν παρόντων ἀγαθῶν, ἐλεεινό- τέρος τῶν πρόσδοκώμενῶν. Μὴ γὰρ προσδόους αὐτῷ φέρει ἡ γῆ, 10. στεναγμοὺς αὐτῷ φένει μὴ γὰρ καρπῶν αὐτῷ εὐφορίαν συνάγει, φροντίδας καὶ λύπας καὶ ἀμηχανίαν δεινήν. Ὁμοια τοῖς πενο- μένοις ὀδύρεται. Η οὐχὶ ταύτην ἀφίησει τὴν φωνὴν καὶ διὰ πτωχείαν στενοχωρούμενος; Τί ποιήσω; Πόθεν τροφαί; πό- θεν ἐνδύματα; Ταῦτα καὶ διὰ πλούσιας φθέγγεται. Οδυνᾶται 15 τὴν καρδίαν ὑπὸ τῆς μεσόμηνης διεσθιδμενος. Ο γὰρ τοὺς ἄλ- τους εὐφραίνει, τοῦτο τήκει τὸν πλεονέκτην. Οὐ γὰρ χαίρει διὰ πάντων αὐτῷ πεπληρωμένων τῶν ἔνδον, ἀλλὰ τόσσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιρρέων διὰ πλούτος καὶ τῶν ταμιείων ὑπέρχεδμενος, οὐτοῦ που καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν παρακύψας, ἀγαθοῦ τίνος ἀφορμὴ 20 τοῖς ἐνδεέσι γένηται.

2. *Kαὶ μοι θοκεῖ τὸ πάθος αὐτοῦ τῆς ψυχῆς τῷ τῶν γα-
ιῶν στοιμάργων προσεοικέναι, οἵ διαφραγῆναι μᾶλλον ὑπὸ λαμαρ-
πύλαις αἰροῦνται, η τῶν λειψάνων μεταδοῦναι τοῖς ἐγδεέσι. Σύνες,
ἀνθρώπε, τοῦ δεδωκότος. Μνήσθητι σεαντοῦ, τίς εἰ, τί οἶκονο-
25 μεῖς, παρὰ τίνος ἔλαβες, διὰ τί τῶν πολλῶν προεκρίθης. Αγα-
θοῦ Θεοῦ γέγονας ὑπηρέτης, οἰκονόμος τῶν ὁμοδούλων μὴ*

μένων ἀγαθῶν, ἔσπαζαν, ἡ ἀπληστος ὅμως καρδία δὲν ἔχόρταιε. Διότι μὲ τὸ νὰ προσθέτη πάντοτε τὰ νέα εἰσοδήματα εἰς τὰ παλαιά καὶ νὰ αὐξάνῃ τὴν εύπορίαν μὲ τὰς ἐτησίας συγκομιδὰς περιέπεσεν εἰς τὴν ἀδιέξοδον αὐτὴν δυσχέρειαν, νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ δηλαδὴ λόγω τῆς πλεονεξίας νὰ ἀνακόπτῃ ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ὁρμήν του ὡς πρὸς τὰ παλαιά, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ μὴ ἐπαρκῇ εἰς τὸ νὰ ἀποθηκεύῃ τὰ νέα, λόγω τοῦ πλήθους. Διὰ τοῦτο τὰ σχέδιά του ἦταν ἀκατόρθωτα καὶ ἀνυπέρβλητοι αἱ φροντίδες του. «Τί νὰ κάνω»; Ποῖος δὲν θὰ ἐλεοῦσεν αὐτὸν ποὺ τόσον πολὺ στενοχωρεῖται; Ταλαίπωρος ἐμπρὸς εἰς τὴν μεγάλην ἐσοδείαν, ἐλεείνὸς ἐμπρὸς εἰς τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ ἀκόμη πιὸ ἐλεεινὸς ἐμπρὸς εἰς τὰ ἀναμενόμενα. Διότι ἡ γῆ δὲν τοῦ ἀποφέρει εἰσοδήματα· βλαστάνει δι' αὐτὸν στεναγμούς· δὲν τοῦ συγκεντρώνει εὐφορίαν καρπῶν, ἀλλὰ φροντίδας, λύπας καὶ φοβερὰν ἀμηχανίαν. Θρηνεῖ παρομοίως μὲ αὐτοὺς ποὺ εἶναι φτωχοί. «Ἡ μήπως καὶ αὐτὸς ποὺ στενοχωρεῖται λόγω τῆς πτωχείας του δὲν θὰ ἐκβάλῃ τὴν ίδιαν κραυγήν· «Τί νὰ κάνω»; Ἀπὸ ποὺ τροφαί; ἀπὸ ποῦ ἐνδύματα; Τὰ ίδια λέγει καὶ ὁ πλούσιος. Θλίβεται κατὰ τὴν καρδίαν του, κατατρωγόμενος ἀπὸ τὴν μέριμναν. Δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ εύφραίνει τοὺς ἀλλους, αὐτὸς λυώνει τὸν πλεονέκτην. Διότι δὲν χαίρει ποὺ ὅλα εἰς τὸ σπίτι του εἶναι γεμάτα πρὸς χάριν του, ἀλλὰ ὁ πλούτος ποὺ τὸν περιβάλλει καὶ ξεχειλίζει ἀπὸ τὰς ἀποθήκης του ὀγκυλώνει τὴν ψυχήν, μὴ τύχῃ καὶ σκύψῃ καὶ ιερὴ πρὸς τοὺς ἔξω καὶ γίνῃ ἀφορμὴ κάποιου καλοῦ διὰ - οὓς πτωχούς.

2. Καὶ ὅμως μοῦ φαίνεται πώς ὁ πάθος του δμοιάζει μὲ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς τῶν κοιλιοδούλων, οἱ δποῖοι προτιμοῦν νὰ σκάσουν καλύτερα παρὰ νὰ δώσουν κάτι ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα εἰς τοὺς ἐνδεεῖς. «Ἀκου, ἀνθρωπε, τὸν χορηγόν. Θυμήσου ποῖος εἶσαι; τί διαχειρίζεσαι; ἀπὸ ποῖον ἔλαβες; διατί ἐπροτιμήθης ἀνάμεσα εἰς τοὺς πολλούς; »Ἐχεις γίνει ὑπηρέτης τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, οἰκονόμος τῶν συνανθρώπων

πάντα οἷον τῇ γαστρὶ τῇ σῇ παρεσκενάσθαι. Ὡς περὶ ἄλλοτρίοις βούλεύον τῶν ἐν χερσίν μικρὸν εὐδαιμόνει πε χρόνος,
εἴτα διαρρεύντα οἰχίσεται, τὸν δὲ ἐπ’ αὐτοῖς λόγον ἀπαιτηθήσῃ μετὰ ἀκριβείας. Σὺ δὲ πάντα δμοῦ θύμας καὶ μοχλοῖς
5 ἐναποκλείσας ἔχεις καὶ καταδίσας σφραγῖσιν. ἐπαγνωπεῖς
ταῖς μερίμναις καὶ βούλεύῃ κατὰ σαντόν, ἀφοῦ συμβούλῳ
σεαντῷ κεχρημένος. Τί ποιέσθω: "Ἐτοιμον ἦρ εἰπεῖν, ὅτι ἐμ-
πλίσω τὰς ψυχὰς τῶν πειρώντων, ἀνοίξω τὰς ἀποθύκας καὶ
πάντας καλέσω τοὺς ἑρδεεῖς. Μίμησομαι τὸν Ἱστήρ τῷ τῆς
10 φιλανθρωπίας κηρούγματι, ὃ θέγξομαι φορῆρ μεγαλόψυχον ὃσοι
νστερεῖσθε ἀρτεν, ἔλθετε πρός με· τῆς παρὶ Θεοῦ δεδομένης
χάριτος τὸ ἀρκοῦν ἔκαστος. οἶον ἐκ ποιῶν πηγῶν, συμμεθέ-
ξοτες. Ἀλλ’ οὐ τοιοῦτος σύ πάθει; "Ος γε βασκαίεις μὲν τοῖς
ἀνθρώποις τῆς ἀπολαύσεως, πομηρὸν δὲ βούλευτήριον ἐν τῇ
15 ψυχῇ συγκροτίσας, φροντίζεις οὐχ ὅπως διαδῶς ἐκάστῳ τὰ
πρὸς τὴν χρείαν, ἀλλ’ ὅπως πάντα ὑποδεξάμενος, πάντας
τῆς ἀπ’ αὐτῶν ὥφελείας ἀποστερίσῃς. Ηαρέστησαν οἱ τὴν
ψυχὴν ἀπαιτοῦντες, κάκεῖνος περὶ βρωμάτων τῇ ψυχῇ διελέ-
γετο. Ταύτη τῇ τρικτὶ παφελαμβάνετο καὶ εἰς ἔτη πολλὰ τὴν
20 ἀπόλαυσιν ἐφαντάζετο. Συνεχωρίθη πάντα βούλευσθαι καὶ
φανερῶν ἔαντοῦ ποιῆσαι τὴν γνώμην, ἵνα ἀξίαν τῆς προαιρέ-
σεως δέξηται τὴν ἀπόφασιν.

3. "Ο μὴ πάθης σύ. Λιὰ τοῦτο γὰρ γέγραπται. ἵνα γέ-
γωμεν τὴν δμοίωσιν. Μίμησαι τὴν γῆρ, ἀνθρωπε· καρποφό-
25 ρησον ὡς ἔκείνη, μὴ χείρων φανῆς τῆς ἀγέχον. Ἐκείνη μὲν οὖν

8. Γέν. 47,11εξ.

9. Λουκ. 12,20.

σου. Νὰ μὴ νομίζης ὅτι ὅλα ἔχουν ἐτοιμασθῆναι διὰ τὴν ἴδικήν σου κοιλίαν. Δι’ αὐτὰ πού κρατᾶς εἰς τὰ χέρια σου νὰ σκέπτεσαι, ὡσαν νὰ εἰναῑ ξένα. Σὲ εὔφρατίνουν δι’ ὀλίγον χρόνον καὶ ἔπειτα ξεγλυστροῦν καὶ χάνονται· δι’ αὐτὰ ὅμως θὰ σου ἀπαιτηθῇ λόγος μὲ καθε λεπτομέρειαν. Ἐσὺ ὅμως ὅλα μαζὶ τα ἔχεις ἀμπαρώσει μὲ θύρας κοί μοχλούς. Καὶ ἀφοῦ τὰ ἀσφάλισες καλὰ ἐπαγρυπνεῖς μὲ τὰς φροντίδας καὶ σκέπτεσαι μέσα σου, χρησιμοποιῶν τὸν ἑαυτόν σου ἀσύνετον συμβουλον. «Τί νὰ κάνω»; Εὔκολον ἥταν νὰ εἰπῃ̄ ὅτι θὰ χορτάσω τὰς ψυχὰς αὐτῶν ποὺ πεινοῦν, θὰ ἀνοίξω τὰς ἀποθήκας καὶ θὰ προσκαλέσω ὅλους τοὺς πτωχούς. Θὰ μιμηθῶ τὸν Ἰωσῆφ⁸ εἰς τὸ κήρυγμα τῆς φιλανθρωπίας. Θα εἴπω γενναιόκαρδον λόγον. Όσοι δὲν ἔχετε ἄρτον, ἐλάτε εἰς ἐμέ. Ό καθένας νὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν δωρεαν ποὺ ἔχει διθῆ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὡσὰν ἀπὸ κοινῆν πηγῆν, ὅσον τοῦ εἰναῑ ἀρκετόν. Ἀλλὰ σὺ δὲν εἶσαι τέτοιος. Ἀπὸ ποῦ; Σὺ ὁ ὅποιος φθονεῖς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ποὺ πονηρὰ βουλεύεσαι εἰς τὴν ψυχήν σου καὶ φροντίζεις ὅχι τὸ πῶς θὰ δώσῃς εἰς τὸν καθένα τὰ ἀναγκαῖα, ἀλλὰ τὸ πῶς ἀφοῦ τὰ ἀποθηκεύσῃς ὅλα, θὰ ἀποστερήσῃς ὅλους ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν ἐξ αὐτῶν. Εύρισκοντο ἐμπρός του αὐτοὶ ποὺ ζητοῦν τὴν ψυχήν του⁹ καὶ ἐκεῖνος διελέγετο μὲ τὴν ψυχήν του διὰ τὰ βρώματα. Τὴν νύκτα αὐτὴν τὸν ἔπαιρνα καὶ ἐκεῖνος ἐφαντάζετο πολυχρόνιον τὴν ἀπόλαυσιν¹⁰. Τοῦ ἐπετράπη νὰ σκεφθῇ τὸ κάθε τι καὶ να γνωστοποιήσῃ τὴν γνώμην του, διὰ νὰ δεχθῇ τὴν ἀπόφασιν ποὺ ἀξίζει εἰς τὴν προαίρεσιν του.

3. Αὐτὸν νὰ μὴ τὸ πάθης ἔσύ. Διότι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔχει γραφῆ, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν δμοίωσίν μὲ αὐτόν. Νὰ μιμησαι τὴν γῆν, ἀνθρωπε· νὰ καρποφορήσῃς ὅπως ἐκείνη. Νὰ μὴ φανῆς κατώτερος ἀπὸ τὴν ἄψυχον γῆν. Ἐκεί-

τοὺς καρποὺς οὐκ εἰς ἑαυτῆς ἀπόλαυσιν, ἀλλ᾽ εἰς τὴν σὴν ὑπηρεσίαν ἔξέθρεψε. Σὺ δὲ δν ἄν ἐπιδείξῃ τῆς εὐποιίας καρπόν, σεαυτῷ τοῦτον συνάγεις, διότι τῶν ἀγαθῶν ἔργων αἱ χάριτες ἐπὶ τοὺς διδόντας ἐπαναστρέφουσιν. Ἐδωκας τῷ πεινῶντι, 5 καὶ σὸν γίνεται τὸ δοθὲν μετὰ προσθήκης ἐπανελθόν. Ὡσπερ γάρ δ σῖτος, εἰς τὴν γῆν πεσών, κέρδος τῷ προεμένῳ γίνεται, οὗτοις δ ἄρτος εἰς τὸν πεινῶντα καταβληθείς, πολύχονν τὴν ὡφέλειαν εἰς ὕστερον ἀναδίδωσιν. Ἐστω οὖν σοι τὸ πέρας τῆς γεωργίας ἀρχὴ τῆς ἐπουρανίου σπορᾶς· «Σπείρατε γάρ, φησίν, 10 ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην». Τί οὖν ἀδημονεῖς, τί κόπτεις σεαυτόν, πηλῷ καὶ πλίνθοις τὸν πλοῦτον ἐναποκλεῖσαι φιλονικῶν; «Κρείσσον δνομα καλὸν ὑπὲρ πλοῦτον πολύν». Εἰ δὲ θαυμάζεις τὰ χρήματα διὰ τὴν ἀπ' αὐτῶν τιμήν, σκόπει πόσῳ πρὸς δόξαν λυσιτελέστερον, μνρίων παίδων πατέρα προσαγορεύεσθαι, ἢ 15 μυρίους ἔχειν στατῆρας ἐν βαλαντίῳ. Τὰ μέν γε χρήματα καταλείψεις ἐνταῦθα, καὶ μὴ βουλόμενος, τὴν δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις φιλοτιμίαν ἀποκομίσεις πρὸς τὸν Λεσπότην, ὅταν δῆμος δῆλος ἐπὶ τοῦ κοινοῦ κριτοῦ περιστάντες σε, τροφέα καὶ εὐεργέτην καὶ πάντα τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἀποκαλῶσιν ὄνόματα. Οὐχ 20 δόρᾶς τοὺς ἐν τοῖς θεάτροις, παγκρατιασταῖς καὶ μίμοις καὶ θηριομάχοις τισὶν ἀνθρώποις, οὓς κἄν βδελύξαιτό τις προσιδεῖν, ὑπὲρ τῆς ἐν δλίγῳ τιμῆς καὶ τῶν παρὰ τοῦ δήμου θορύβων καὶ κρότων τὸν πλοῦτον προεμένους; Καὶ σὺ μικροπρεπής εἰ περὶ τὰς δαπάνας, τηλικαύτης μέλλων ἐπιβήσεσθαι δόξης; Θεὸς

11. Ὁστῇ 10,12.

12. Παροιμ. 22,1.

13. Στατήρ. Ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς ἀρχαίους πρὸς δήλωσιν νομισματικοῦ βάρους, ἀλλὰ καὶ νομίσματος. Ὁσάν νόμισμα είναι γνωστοὶ οἱ ἀττικός, βοιωτικός καὶ αιγαίναῖος καὶ ὁ χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς στατήρ. Εἰς τὴν

νη λοιπὸν ἔκτρέφει τοὺς καρπούς, ὅχι διὰ νὰ τοὺς ἀπολαμβάνῃ ἡ ἴδια, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ ἐσέ. Ἐσὺ ὅμως ὅποιον καρπὸν τῆς ἀγαθοεργίας καὶ ὃν ἐπιδεῖξης, διὰ τὸν ἔσυτόν σου τὸν μαζεύεις, διότι αἱ χάριτες τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἐπιστρέφουν εἰς αὐτὸὺς ποὺ δίδουν. Δίδεις εἰς αὐτὸν ποὺ πεινᾶς καὶ ἴδικόν σου γίνεται αὐτὸν ποὺ δίδεται, διότι ἐπανέρχεται μὲ προσθήκην. Διότι ὅπως δὲ στόρος τοῦ σίτου, ἀφοῦ πέσῃ εἰς τὴν γῆν, γίνεται κέρδος διὰ τὸν σπορέα, ἔτσι δὲ ἄρτος ποὺ κατετέθη εἰς τὸν πεινῶντα ἀποφέρει ὕστερα γόνιμον τὴν ὠφέλειαν. Νὰ εἴναι λοιπὸν διὰ σὲ τὸ τέλος τῆς γεωργίας ἀρχὴ τῆς ἐπουρανίου σπορᾶς. Διότι λέγει «σπείρατε διὰ τὸν ἔσυτόν σας δικαιοσύνην»¹¹. Διατί λοιπὸν ἀγωνιᾶς; Διατί κόπτεσαι, προσπαθῶν γὰρ περικλείστης τὸν πλοῦτον μὲ πηλὸν καὶ πλίνθους; «Εἴναι προτιμότερον τὸ καλὸν ὄνομα ἀπὸ μεγάλα πλούτη»¹². Εάν δὲ θαυμάζῃς τὰ χρήματα διὰ τὴν τιμὴν ποὺ λαμβάνεις ἀπὸ αὐτά, σκέψου πόσον πολὺ πιὸ ὠφέλιμον διὰ δόξαν εἴναι νὰ δινομάζεσαι πατέρας ἀπὸ μύρια παιδιά παρὰ νὰ ἔχῃς μυρίους στατῆρας¹³ εἰς τὸ βαλάντιόν σου. Τὰ χρήματα βεβαίως, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς, θὰ τὰ ἐγκαταλείψῃς ἐδῶ, τὴν ὑπόληψιν ὅμως. διὰ τὰ καλὰ ἔργα θὰ τὴν προσκομίστης εἰς τὸν Δεσπότην, ὅταν δλόκληρος λαός ἀφοῦ σταθῇ ἐμπρὸς εἰς τὸν κοινὸν κριτὴν θὰ σὲ ἀποκαλῇ τροφέα καὶ εὔεργέτην καὶ θὰ σοῦ ἀποδίδῃ ὅλα τὰ δινόματα τῆς φιλανθρωπίας. Δέν βλέπεις αὐτὸὺς ποὺ εἰς τὰ θέατρα δωρίζουν τὸν πλοῦτόν τους εἰς τοὺς ἀθλητὰς τοῦ παγκρατίου, εἰς τοὺς γελωτοποιοὺς καὶ εἰς μερικοὺς θηριομάχους ἀνθρώπους, ποὺ θὰ ἐσιχαίνετο κανεὶς καὶ νὰ τοὺς ἀντικρύσῃ ἀκόμη, διὰ τὴν στιγμαίαν τιμὴν καὶ διὰ τὰς ζητωκραυγὰς καὶ τὰ χειροκροτήματα ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ; Καὶ σὺ ποὺ μέλλεις νὰ ἀπολαύσῃς τόσην μεγάλην δόξαν εἶσαι σφικτὸς εἰς τὰς δαπάνας αὐτάς; Ο Θεὸς θὰ εἴναι αὐ-

νεωτέραν σημαίνει εἶδος ζυγοῦ κοινὸς στατέρι ἢ καντάρι. Τὸ βάρος τῶν νομισμάτων ἐποίκιλεν. "Ενας στατήρ ἰσοδυναμεῖ μὲ 44 ὁκάδας ἢ 56 περίπου κιλά.

ἔσται ὁ ἀποδεχόμενος, ἄγγελοι εὐδημοῦντες, οἱ ἀπὸ κτίσεως
ἀνθρωποι μακαρίζοντες, δόξα αἰώνιος, πτέρυαρος δικαιοσύνης,
βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀθλά σοι ἔσται τῆς τῶν φθαυτῶν τού-
των οἰκογομίας. ὃν οὐδενὸς φροντίζεις τῇ περὶ τὰ παρόντα
5 σπουδῇ τῶν ἐλπιζομένων ὑπεροφῶν. Ιεῦρο δὴ οὖν, ποικίλως
διάθον τὸν πλοῦτον, φιλότιμος καὶ λαμπρός περὶ τὰς δαπάνας
τῶν δεομένων γενόμενος. Ιεγεόθιο καὶ περὶ σοῦ αὐτοκόροτον,
ἔδωκε τοῖς πενησιν, η δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
Μὴ βαρύτιμος ἔσο ταῖς χρείαις ἐπιτιθέμενος. Μὴ ἀνάμενε σι-
10 τοδεῖαν, ἵνα ἀνοίξῃς σιτοδοχεῖα. «Ο γὰρ τιμουλκῶν σῖτον,
δημοκατάρατος». Μὴ λιμὸν ἐκδέχον διὰ χρυσόν, μὴ κουῆρ ἐνδει-
αν, δι' εὐπορίαν ἴδιαν. Μὴ γίνοντος κάπιλος συμφορῶν ἀνθρωποτίτον.
μὴ τὴν ὁργὴν τοῦ Θεοῦ καιοῦν ποιήσῃς πειρονσίας χορημάτων.
Μὴ ἐπιξάγῃς τραίματα κεκακωμένων ταῖς μάστιξι. Σὲ δὲ πρὸς
15 μὲν τὸν χρυσὸν ἀποβλέπεις, τὸν δὲ ἀδελφὸν οὐ προσβλέπεις
καὶ τοῦ μὲν τομίσματος ἐπιγινώσκεις τὸ χάραγμα καὶ τοῦ
δοκίμου διακρίνεις τὸ κίρδηλον, τὸν δὲ ἀδελφὸν παρὰ τὴν χρείαν
παντελῶς ἀγνοεῖς.

4. Καὶ ἡ μὲν εἴχοιά σε τοῦ χρυσοῦ ὑπεριήδει, ὅσος δέ
20 σοι ἀκολούθει τοῦ ἐνδεοῦς δ στεναγμός, οὐ λογίζῃ. Ηῶς σοι
νῦν δύπτιν ἀγάγω τὰ πάθη τοῦ πένητος: Ἐκεῖνος περισκεψάμενος
τὰ ἔρδον ὁρᾶ ὅτι χρυσὸς μὲν αἰτῷ οὔτε ἔστιν, οὔτε γενίσεται
πώποτε, σκεύη δὲ καὶ ἐσθῆτες τοιαῦτα, οὐδὲ ἄν γένηται πτοχῶν

τὸς ποὺ θὰ σὲ ὑποδεχθῇ. Ἐγγελοὶ ποὺ θὰ ἐπευφημοῦν ὅλοι οἱ τιθρωποὶ ἀπὸ κτίσεως κόσμου θὰ σὲ μακαρίζουν. Δόξα αἰώνιος, στέφανος δικαιοσύνης. Κύριος βασιλεία θὰ είναι τὰ ἔπαθλα διὰ σὲ λόγῳ τῆς καλῆς διαχειρίσεως τῶν φθαρτῶν τούτων πραγμάτων. Διὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν φροντίζεις, διότι λόγῳ τῆς φροντίδος σου διὰ τὰ παρόντα περιφρονεῖς τὰ ἐλπιζομενα ἀγαθά. Ἐμπρὸς λοιπόν, να διαθέτῃς ποικιλοτρόπως τὸν πλοῦτον, ἀφοῦ γίνης φιλότιμος καὶ λαμπρὸς εἰς τὰς δαπάνας δι’ αὐτὲς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην. Ἄς λέγεται καὶ διὰ σέ· «ἔσκόρπισε ἐλευθέρως, ἐδωκεν εἰς τους πτωχούς, ἡ δικαιοσύνη του θὰ παραμένῃ αἰώνιως»¹⁴. Νὰ μὴ είσαι πολυδάπανος μὲ τὸ νὰ προσθέτῃς πάντοτε νέας ἀνάγκας. Νὰ μὴ περιμένῃς ἄλλειψιν σιταριοῦ διὰ νὰ ἀνοίξῃς τὰς σιταποθήκας. Διότι «αὔτος που ὑπερτιμᾷ τὸ σιτάρι είναι λαοκατάρατος»¹⁵. Μὴ περιμένῃς τὴν πεῖναν διὰ νὰ κερδιστῇς χρυσον. Ιήτε την κοινὴν στέρησιν διὰ νὰ πλουτίσῃς ὁ ἴδιος. Μὴ γίνεσαι ἐμπορὸς τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν. Μὴ ἐκμεταλλευθῆς τὸν καιρὸν τῆς ὄργης τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἀποκτήσῃς χρηματικήν περιουσίαν. Νὰ μὴ ἔχερεθισῃς τα τραύματα αὐτῶν ποὺ ἔχουν ταλαιπωρηθῆ μὲ το μαστίγιον τῆς συμφορᾶς. Ἐσὺ ἔσως ἀποβλέπεις εἰς το χρῆμα καὶ δὲν προσβλέπεις εἰς τὸν ἀδελφόν. Καὶ γνωρίζεις ὅπω μεν τὸ νόμιμα, τὸ ξερα τῷριστικὸν χαραγμα καὶ ξεχωριζεις το πλαστει ἀπὸ τὸ νησίον, ἀγνοεῖς ὅμως καθ’ ὅλοκληριαν τὸν ἀδελφόν σου. ὅταν εύοισκεται εἰς την ἀνάγκην.

4. Καὶ το μεν καλον χρῶμα τοῦ χρυσοῦ σὲ ὑπερευχαριστεῖ. δὲν λογαριάζεις ὅμως πόσον μεγάλος είναι ὁ στεναγμὸς τοῦ πτωχοῦ που σὲ ἀκωλουθεῖ. Πῶς ω̄ σω̄ κάμω γνωστὰ τὰ βάσανα τοῦ πτωχοῦ: Ἐκεῖνος. ἀφοῦ παρατηρήσῃ τὰ τοῦ σπιτιοῦ του, βλεπει δι τούτε χρυσός ὑπάρχει εἰς αὐτὸν οὔτε θὰ ὑπάρξῃ ποτέ. Τὰ σκεύη δὲ καὶ τὰ ἐνδύματα τέτοια,

15. Παροιμ. 11,26 (Μετ. Θεοδοτίων).

κτήματα, διλγών τὰ πάντα ὀβολῶν ἄξια. Τί ὁὖν; Ἐπὶ τοὺς παιδας λοιπὸν ἄγει τὸν ὀφθαλμόν, ὥστε αὐτὸν ἀγαγὼν εἰς τὸ πρατήριον, ἐντεῦθεν εὑρέσθαι τοῦ θανάτου παραμυθίαν. Νόησον ἐνταῦθα μάχην ἀνάγκης λιμοῦ καὶ διαθέσεως πατρικῆς.

5 Ἡ μὲν τὸν οἰκτιστὸν θάνατον ἀπειλεῖ, ἡ δὲ φύσις ἀνθέλκει, συναποθανεῖν τοῖς τέκνοις πείθονσα· καὶ πολλάκις δομῆσας καὶ πολλάκις ἀνακόπεις, τελευταῖον ἐκφατήθη ὑπὸ τῆς ἀναγκαίας καὶ ἀπαραιτήτου χρείας ἐκβιασθεῖς. Καὶ οἴα βουλεύεται ὁ πατήρ; Τίνα πρῶτον ἀπεμπολήσω; Τίνα δὲ ἡδέως ὁ σιτοπώλης 10 ὅψεται; Ἐπὶ τὸν πρεσβύτατον ἔλθω; Ἀλλὰ δυσωποῦμαι αὐτοῦ τὰ πρεσβεῖα. Ἀλλὰ τὸν νεώτατον; Ἀλλ' ἐλεῶ αὐτοῦ τὴν ἡλικίαν ἀναισθητοῦσαν τῶν συμφορῶν. Οὗτος ἐναργεῖς σώζει τῶν γονέων τοὺς χαρακτῆρας, ἐκεῖνος ἐπιτήδειώς ἔχει πρὸς τὰ μαθήματα. Φεῦ τῆς ἀμηχανίας! Τίς γένωμα; Τίνι τούτων 15 προσκρούσω; Ποίαν θηρίου ψυχὴν ἀναλάβω; Πῶς τῆς φύσεως ἐπιλάθωμαι; Ἐὰν πάντων ἀντίσχωμαι, πάντας ὅφομαι δαπανώμένους τῷ πάθει. Ἐὰν ἔνα προῶμαι, ποίους ὀφθαλμοῖς τοὺς λειπομένους προσίδω; Ὁποποῖς αὐτοῖς ἡδη γεγενημένος εἰς ἀπιστίαν; Πῶς οἰκήσω τὴν οἰκίαν, ἐμαυτῷ κατασκευάσας τὴν 20 ἀπαιδίαν; Πῶς ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἔλθω, ἐκ τοιαύτης προφάσεως τὴν εὐπορίαν ἔχονσαν; Καὶ ὁ μὲν μετὰ μνήμων δακρύων τὸν φίλτατὸν τῶν παιδῶν ἀπεμπολήσων ἔρχεται, σὲ δὲ οὐ κάμπτει τὸ πάθος, οὐ λογισμὸν λαμβάνεις τῆς φύσεως. Ἀλλ' ὁ μὲν λιμὸς συνέχει τὸν ἄθλιον, σὺ δὲ ἀναβάλλῃ καὶ εἰρωνεύῃ, 25 μακροτέραν αὐτῷ κατασκευάζων τὴν συμφοράν. Καὶ ὁ μὲν τὰ σπλάγχνα προτείνεται τιμὴν τῶν τροφῶν, σοῦ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἀποναρκᾶ ἡ χειρὸς ἐκ τοιούτων συμφορῶν ὑποδεχομένη τιμήματα, ἀλλὰ καὶ ζυγομαχεῖς περὶ τοῦ πλείονος καὶ δπως

πού ἄν γίνουν κτήματα τῶν πτωχῶν, δλα-δλα ἀξίζουν δλίγους δβολούς. Τί λοιπόν; Στρέφει λοιπὸν τὸ βλέμμα του εἰς τὰ παιδιά καὶ σκέπτεται νὰ τὰ δδηγήσῃ εἰς τὴν ἀγοράν, διὰ νὰ εὔρῃ ἀπ’ ἔδω παρηγορίαν τοῦ θανάτου. Σκέψου ἔδω τὸν ἀγῶνα ποὺ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς πείνης καὶ ἀπὸ τὴν πατρικὴν στοργήν. Ἡ μὲν πεῖνα ἀπειλεῖ τὸν οἰκτρότατον θάνατον, ἡ δὲ φυσικὴ στοργὴ τῶν γονέων ἀνθίσταται καὶ τὸν πείθει νὰ πεθάνῃ μαζὶ μὲ τὰ τέκνα του. Καὶ ἀφοῦ πολλὰς φορὰς ὥρμησε καὶ ὠπισθοχώρησεν ἀλλας τόσας, τελικῶς ὑπέκυψεν, ἐκβιασθεὶς ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν καὶ ἀμελίκτον στέρησιν. Καὶ τί σκέπτεται ὁ πατέρας; Ποῖον πρῶτον νὰ πωλήσω; Ποῖον δὲ ὁ σιτοπώλης θὰ ἴδῃ μὲ εὐχαρίστησιν; Νὰ ἔλθω εἰς τὸν μεγαλύτερον; Ἐντρέπομαι ὅμως τὰ πρεσβεῖά του. Ἀλλὰ εἰς τὸν νεώτερον; Ἀλλ’ εὐσπλαγχνίζομαι τὴν ἡλικίαν του, διότι δὲν ἡξεύρει ἀπὸ συμφοράς. Τὸ ἔνα φέρει δλοκάθαρα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν γονέων. Ἐκεῖνος ἔχει καλὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ μαθήματα. Ἄχ τί ἀδιέξιδον! Τί νὰ κάμω; Μὲ ποῖον ἀπὸ αὐτούς νὰ συγκρουσθῶ; Ποίαν ψυχὴν θηρίου νὰ ἀναλάβω; Πῶς νὰ λησμονήσω τὴν φύσιν μου; Ἐὰν δλους τοὺς κρατήσω, θὰ τοὺς ἴδω δλους νὰ ἔξαντλοῦνται ἀπὸ τὴν πεῖναν. Ἐὰν ἔνα πωλήσω, μὲ τὶ μάτια θὰ ἀντικρύσω τοὺς ὑπολοίπους, εἰς τοὺς δποίους θὰ ἔχω γίνει κιόλας ὑποπτος δι’ Ἑλλειψιν ἐμπιστοσύνης; Πῶς θὰ κατοικήσω εἰς τὸ σπίτι ἀφοῦ κατέστησα τὸν ἔαυτόν μου ἀτεκνον; Πῶς θὰ ἔλθω νὰ καθίσω εἰς τὸ τραπέζι, ποὺ θὰ ἔχῃ τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ μίαν τέτοιαν αἰτίαν; Καὶ αὐτὸς μὲν προσέρχεται νὰ πωλήσῃ μὲ ἀφθονα δάκρυα τὸ πιὸ ἀγαπητὸν ἀπὸ τὰ παιδιά, ἐσὺ δὲ δὲν λυγίζεις ἀπὸ τὴν συμφοράν; Δὲν ἀναλογίζεσαι τὴν φύσιν; Ἡ πεῖνα συνθλίβει τὸν ταλαιπωρον καὶ σὺ ἀναβάλλεις καὶ εἰρωνεύσαι, διὰ νὰ κάμης διαρκεστέραν εἰς αὐτὸν τὴν συμφοράν; Καὶ αὐτὸς μὲν προσφέρει τὰ σπλαγχνα του τίμημα διὰ τὰς τροφάς, τὸ ἴδικόν σου ὅμως χέρι ὅχι μόνον δὲν ξηραίνεται μὲ τὸ νὰ δέχεται τιμήματα ἀπὸ τέτοιας συμφοράς, ἀλλὰ καὶ ἀγωνίζεσαι διὰ

ἀν πολὺ λαρῶν ἔλαττον δώμης φιλογικεῖς, πανταχόθεν βαρύνων τὴν συμφορὰν τῷ ἀθλίῳ. Οὐ δάκρυσάν σου ἐλεεινόν, οὐ στεναγμὸς καρδίαν μαλάσσει, ἀλλ᾽ ἀκαππτος εἰ καὶ ἀμείλικτος. Πάντα χρυσὸν βλέπεις, χρυσὸν φαντάζῃ· τοῦτό σοι καὶ καθεύδορτι ἐνύπνιοι καὶ ἐγρηγορότι ἐνθέμιοι. "Ωσπερ γὰρ οἱ ὑπὸ μαρίας παράφοροι οὐ τὰ πλάγματα βλέπονται, ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ πάθους φαντάζονται, οὗτοι σοι ἡ φρήν, τῇ φιλοχοηματίᾳ κατασχεθεῖσα, πάντα χρυσὸν, πάντα ἀργυρὸν βλέπει. "Ηδιον ἀν ἴδοις τὸν χρυσὸν ἡ τον ἥλιον. Εὕχη τα πάντα πρὸς τὴν τοῦ χρυσοῦ φύσιν 10 μεταβληθῆναι, καὶ ἐπιφεῖς μέντοι καθ' ὅσον οἶον τε.

5. Ποίαν γαρ μιχαῖρην οὐαὶ χρυσὸν οὐ κινεῖς; "Ο σῖτος χριστὸς σοι γίνεται. οἱ αἷλοι εἰς χρυσὸν μεταπίγνυνται, τὰ ἔριά σοι ἀποχρεωσοῦνται, πᾶσα ἐμπορία. τᾶσα ἐπίνοια χρυσὸν σοι προσάγει. Αὐτὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἀπορευεῖται, πολυπλιασιαζόμενος 15 ἐν διατίταπι καὶ κόλυσι τῷξ ἔστι καὶ τέλος τῆς ἐπιθυμίας οὐκ ἀξεργίσκεται. Τοῦ μερι γάρ παιδῶν τοῖς λίχνοις ἀφειδῶς πολλάκις ἐνδιδομεν τῶν περισπασθειστον ὑπερεμπίμπλασθαι, ὥστε τῷ ἐπερβάλλοντι κόσφῳ τὴν ἀποστροφὴν ἐμποιῆσαι. "Ο δὲ πλειστηρις οὐχ οὗτος, ἀλλ᾽ ὅσῳ πλειόνων ἐμφορεῖται, 20 πλειόνων ἐμένται. "Πλοῦτος έλιν ὁμίλη, οὐκ προστίθεσθε καρδίαν. Σὲ δὲ κατέχεις τὸν πανηρόφεντι καὶ περιφυάσσεις τὰς διεξόδους. Εἴτα κατεχόμενος καὶ ἐλλιμνάζων, οὐαὶ ποιεῖ σοι; "Ρίγνυσι τα κολέματα, ἀμέλει καὶ νῦν βιαίως ἐναποληφθεῖς καὶ πλημμυρῶν, καθαιρεῖ τοῦ πλουσίου τὰς ἀποθίκας. ἐδαφίζει 25 αὐτοῦ τὰ ταμιεῖα, ὥσπερ πολέμιος τις ἐπεισελθών. "Αλλὰ μείζονας οἰκοδομίσει; "Ιδηκοι εἰ μὴ καθηρημένας παραδόσει τῷ

τὸ πλεόνασμα καὶ φιλονικεῖς πῶς νὰ λάβης περισσότερα καὶ νὰ δώσῃς δλιγώτερα, ἐπιβαρύνων ἀπὸ παντοῦ τὴν συμφορὰν εἰς τὸν δυστυχῆ. Δὲν σὲ μαλακώνουν οὔτε τὰ θλιβερὰ δάκρυα, οὔτε οἱ ἀναστεναγμοὶ τῆς καρδίας, ἀλλ’ εἶσαι ἀλύγιστος καὶ σκληρός. Τὸ κάθε τι τὸ βλέπεις ὡς χρυσὸν καὶ παντοῦ χρυσὸν φαντάζεσαι. Αὐτὸ σοῦ ἔχει γίνει δνειρον δταν κοιμᾶσαι, καὶ συνεχής ἔγνοια δταν εἶσαι ξύπνιος. "Οπως δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ παραφέρονται ἀπὸ τρέλλαν δὲν βλέπουν τὰ πράγματα, ἀλλὰ φαντάζονται αὐτὰ ποὺ τοὺς ὑπαγορεύει τὸ πάθος, ἔτσι καὶ εἰς σὲ ἡ ψυχὴ ποὺ ἔχει κατακυριευθῆ ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν παντοῦ χρυσόν, παντοῦ ἀργυρον βλέπει. Περισσότερον εὐχάριστα θὰ ἔβλεπες τὸν χρυσὸν παρὰ τὸν ἥλιον. Εὔχεσαι ὅλα νὰ ἀλλάξουν καὶ νὰ γίνουν χρυσὸς καὶ ὅσον ἡμπορεῖς τὸ ἐφευρίσκεις βέβαια.

5. Διότι τί δὲν μηχανεύεσαι διὰ νὰ ἀποκτήσῃς χρυσόν; Τὸ σιτάρι σοῦ γίνεται χρυσός, τὸ κρασὶ μετατρέπεται εἰς χρυσόν, τὰ μαλλιὰ διὰ σὲ γίνονται χρυσός. Κάθε ἐμπορικὴ δουλειά, κάθε ἐφεύρεσις σοῦ ἀποφέρει χρυσόν. 'Ο ἴδιος δ χρυσὸς ἀποφέρει χρυσὸν μὲ τὸ νὰ πολλαπλασιάζεται μὲ τὰ δανείσματα. Καὶ ὅμως δὲν ὑπάρχει κορεσμός καὶ ἡ ἐπιθυμία δὲν εύρισκει τέλος. Εἰς τὰ λαίμαργα ἀπὸ τὰ παιδιὰ πολλὰς φορὰς ἀτσιγκούνευτα ἐπιτρέπομεν νὰ παραχορταίνουν ἀπὸ ἔκεινα ποὺ πολὺ ἐπιθυμοῦν, ωστε μὲ τὸν ὑπερβολικὸν κορεσμὸν νὰ τὰ κάνωμεν νὰ σιχαθοῦν. Εἰς τὸν πλεονέκτην δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. 'Αλλ' ὅσον πιὸ πολλὰ ἀποκτῷ, τόσον περισσότερα ἐπιθυμεῖ. «Ἐὰν δ πλοῦτος αὐξάνῃ, μὴ προσκολλᾶτε εἰς αὐτὸν τὴν καρδίαν»¹⁸. 'Εσὺ ὅμως κατέχεις τὸν πλοῦτον ποὺ ὅλον αὐξάνει καὶ περιφράσσεις τὰς διεξόδους. "Επειτα μὲ τὸ νὰ κρατῆται καὶ νὰ λιμνάζῃ, τί σοῦ δημιουργεῖ; Θραύει τὰ ἐμπόδια βεβαίως καὶ τώρα ποὺ κατὰ τρόπον βίαιον ἔχει ἀμπαρωθῆ καὶ πλημμυρίζει, κρημνίζει τὰς ἀποθήκας τοῦ πλουσίου, κατεδαφίζει τὰ χρηματοκιβώτια, ωσὰν νὰ ἐπέδραμε κάποιος ἔχθρός. 'Αλλὰ θὰ κτίσῃ μεγαλυτέρας; Δὲν εἶναι φανερὸν ἔὰν δὲν τὰς παραδώσῃ

μετ' αὐτόν. Ὁξύτερον γὰρ ἀν αὐτὸς ἀπέλθοι ἀνασπασθείς,
 ἢ ἔκεινα κατὰ τὴν πλεονεκτικὴν ἐπίνοιαν ἐγερθείη. Ἀλλ' ὁ
 μὲν ἔχει τῶν κακῶν βουλευμάτων τὸ τέλος ἀκόλουθον, ὑμεῖς
 δέ, ἀν ἐμοὶ πείθησθε, πάσας θύρας ταμείων ἀναπετάσαντες,
 5 ἀφθόνους παρέξετε τὰς διεξόδους τῷ πλούτῳ. Ὡσπερ γὰρ πο-
 ταμῷ μεγάλῳ πολύκαρπον γῆν δι' ὄχετῶν μυρίων ἐπερχομένῳ,
 οὗτως αὐτοί, τῷ πλούτῳ διδόντες διὰ ποικίλων ὕδῶν εἰς τὰς
 τῶν πενήτων οἰκίας κατασχίζεσθαι. Τὰ φρέατα ἔξαντλουμενα
 εὐφορώτερα γίνεται, ἐναφιέμενα δὲ κατασήπεται· καὶ πλούτουν
 10 τὸ μὲν στάσιμον ἄχρηστον, τὸ δὲ κινούμενον καὶ μεταβαῖνον
 κοινωφελές τε καὶ ἔγκαρπον. Ὡ πόσος μὲν ὁ παρὰ τῶν εὐεργε-
 τουμένων ἐπαινος, οὖ σὺ μὴ καταφρονήσῃς· πηλίκος δὲ ὁ παρὰ
 τοῦ δικαίου κριτοῦ μισθός, φὸ σὺ μὴ ἀπιστήσῃς! Πανταχοῦ
 σοι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ κατηγορουμένου πλουσίου προσαπαν-
 15 τάτω· δες τὰ μὲν ἥδη παρόντα φυλάσσων, περὶ δὲ τῶν ἐλπιζο-
 μένων ἀγωνιῶν καὶ ἀδηλον ἔχων εἰ βιώσεται τὴν αὔριον, τὸ
 αὔριον σήμερον προημάρτανεν. Οὕπω ἥλθεν ὁ ἵκετης, καὶ προ-
 λαβὼν ἐδείκνυε τὴν ἀγριότητα· οὐ συνήγαγε τοὺς καρπούς,
 καὶ τῆς πλεονεξίας ἥδη εἶχε τὸ κρῖμα. Ἡ μὲν γῆ ἐδεξιοῦτο
 20 τοῖς ἐκφορίοις αὐτῆς· βαθὺ μὲν ἐν ταῖς ἀρούραις προδεικνῦσα
 τὸ λήιον, πολὺν δὲ τὸν βότρων ὑπὲρ κλημάτων ἐμφαίνοντα, βρύ-
 ουσαν δὲ τῷ καρπῷ τὴν ἐλαίαν παρεχομένη, καὶ πᾶσαν ἐπαγγελ-
 λομένη τὴν ἔξ ἀκροδρύων τρυφήν. Ὁ δὲ ἀδέξιος ἦν καὶ ἄκαρπος·
 οὕπω ἔχων καὶ ἥδη βασκαίνων τοῖς δεομένοις. Καίτοι πόσοι
 25 κίνδυνοι πρὸ τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν; Καὶ γὰρ καὶ χάλαζα
 κατέκλασε καὶ καύσων ἥρπασεν ἐκ μέσων τῶν χειρῶν καὶ ὕδωρ

κρημνισμένας είς τὸν κληρονόμον του. Διότι πολὺ πιὸ γρήγορα ἡμπορεῖ νὰ πεθάνῃ αὐτὸς παρὰ νὰ κτισθοῦν ἔκειναι σύμφωνα μὲ τὰ σχέδια τῆς πλεονεξίας. 'Αλλ' αὐτὸς μὲν ἔχει διὰ τὰ κακά του σχέδια ἀκόλουθον τὸ τέλος, ἐσεῖς δὲ, ἔὰν μὲ πιστεύσετε, ἀφοῦ ἀνοίξετε ὅλας τὰ θύρας τῶν χρηματοκιβωτίων, θὰ προσφέρετε ἀφθόνους διεξόδους εἰς τὸν πλοῦτον, καὶ ὅπως εἰς μεγάλο ποτάμι ποὺ μὲ πολυάριθμα κανάλια διοχετεύεται εἰς γῆν πολύκαρπον, ἔτσι καὶ σεῖς νὰ ἐπιτρέπετε εἰς τὸν πλοῦτον νὰ διασχίζῃ ἀπὸ διαφόρους δρόμους τὰ σπίτια τῶν πτωχῶν. Τὰ πηγάδια ὅταν ἀντλοῦνται, δίδουν πιὸ ἀφθονον νερόν, ὅταν δὲ ὅμως ἐγκαταλείπωνται σαπίζουν καὶ στειρεύουν. Καὶ δὲ πλοῦτος ὅταν στέκεται εἶναι ἄχρηστος, ὅταν δὲ ὅμως κινηταὶ καὶ μεταδίδεται, γίνεται καὶ κοινωφελῆς καὶ καρποφόρος. "Ω πόσον μεγάλος εἶναι δὲ ἔπαινος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς εὐεργετουμένους! Νὰ μὴ τὸν καταφρονήσῃς. Καὶ πόσον μεγάλος δὲ μισθὸς ἀπὸ τὸν δίκαιον κριτήν! Νὰ μὴ ἀπιστήσῃς εἰς αὐτόν. Πανταχοῦ τὸ παράδειγμα τοῦ πλουσίου ποὺ κατηγορεῖται νὰ σὲ συντροφεύῃ. Αὔτος, μὲ τὸ νὰ φυλάσσῃ τὰ παρόντα καὶ νὰ ἀγωνιᾷ διὰ τὰ ἐλπιζόμενα καὶ μὲ τὸ νὰ ἀγνοῇ, ἔὰν θὰ ζήσῃ τὴν αὐριανὴν ἡμέραν, ἀμαρτάνει ἐκ τῶν προτέρων σήμερον διὰ τὴν αὔριον. Δὲν εἶχε προσέλθει ἀκόμη δὲ ζητιάνος καὶ ἔκεινος προκαταβολικῶς ἐφανέρωνε τὴν ἀγριότητα. Δὲν ἔμάζεψε τοὺς καρποὺς καὶ εἶχε κιόλας τὸ κατάκριμα τῆς πλεονεξίας. 'Η γῆ μὲν ἔχαιρετις μὲ τὰ προϊόντα τῆς προεφανέρωνε βαθεὶὰ εἰς τὰ δργώματα τὸ σπαρμένον σιτάρι, ἐπαρουσίαζε πλούσια τὰ σταφύλια ἐπάνω εἰς τὰ κλήματα, παρεῖχε κατάφορτον τὴν ἐλαίαν ἀπὸ καρποὺς καὶ ὑπέσχετο κάθε τρυφήν ἀπὸ τὰ καρποφόρα δένδρα. 'Εκεῖνος δὲ ήταν ἀφιλόφρων καὶ ἀκαρπός· διότι ἐνῷ ἀκόμη δὲν ἔχει, φθονεῖ κιόλας αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην. Καὶ δὲ ὅμως πόσοι κίνδυνοι ὑπάρχουν προτοῦ ἀκόμη γίνη ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν! Διότι συνήθως καὶ τὸ χαλάζι κατατσακίζει καὶ ἡ ζέστη ἀρπάζει μέσα ἀπὸ τὰ χεριά καὶ βροχὴ ποὺ πίπτει παράκαιρα ἀχρηστεύει τοὺς

παρὰ καιρὸν ἐκ νεφῶν ἐπιρρυεῖν ἡχρείωσε τοὺς καρπούς. Οὐ προσεύχῃ οὖν τῷ Κυρίῳ τελειωθῆναι τὴν χάριν; Ἀλλὰ προλαμβάνων, σεαυτὸν ἀνάξιον ποιεῖς τῆς ὑποδοχῆς τῶν δειχθέρων.

5   6. Καὶ σὺ μὲν ἐν τῷ κρυπτῷ λαλεῖς σεαυτῷ, τὰ δὲ όγκατά σου ἐν οὐρανῷ δοκιμάζεται. Διὰ τοῦτο σοι ἐκεῖθεν αἱ ἀποκρίσεις ἔρχονται. Τίνα δέ ἐστι καὶ ἀ λέγει; «Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ ἀποκείμενα· φάγε, πίε, εὐφραίνου καθ' ἡμέραν». "Ω τῆς ἀλογίας! Εἰ δὲ χοιρείαν είχες ψυχήν, τί ἀν ἄλλο ἢ τοῦτο αὐτῇ εὐηγγε-
10 λίσω; Οὕτω κτηνώδης εἰ, οὕτως ἀσύνετος τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν, τοῖς τῆς σιρκὸς αὐτὴν βρώμασι δεξιούμενος καὶ ὅσα ὁ ἀφεδρῶν ὑποδέχεται, ταῦτα τῇ ψυχῇ παραπέμπεις; Εἰ μὲν ἀρετὴν ἔχει, εἰ πλήρης ἐστὶν ἔργων ἀγαθῶν, εἰ Θεῷ προσωκείωται
15 ἔχει πολλὰ ἀγαθά, καὶ εὐφραινέσθω τὴν καλὴν τῆς ψυχῆς εὐφροσύνην. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπίγεια φρονεῖς καὶ θεὸν ἔχεις τὴν κοιλίαν καὶ ὅλος σάρκινος εἰ, δεδουλωμένος τοῖς πάθεσιν,
ἄκουε τῆς σοὶ πρεπούσης προσηγορίας, ἣν οὐδεὶς ἀνθρώπων
ἔθετό σοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος· "Ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυ-
χήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἀ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται;". Μεί-
20 ξων τῆς αἰωνίου κολάσεως ὁ γέλως τῆς ἀβουλίας. "Ο γάρ μετ'
δλίγον μέλλων ἀνάρπαστος ἄγεσθαι, οἴα βουλεύεται; "Καθελῶ
μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω). Καλῶς σύ γε
ποιῶν, φαίην ἀν ἔγωγε πρὸς αὐτόν. "Ἄξια γάρ καθαιρέσεως τὰ
ταμεῖα τῆς ἀδικίας. Κατάσκαπτε ταῖς ἑαυτοῦ χερσίν, ἀ κα-
25 κῶς ὠκοδόμησας. Λῦε τὰ σιτοδοχεῖα, ὅθεν οὐδεὶς ἀπῆλθε ποτε

καρπούς. Δέν προσεύχεσαι λοιπὸν εἰς τὸν Κύριον νὰ δλοκληρωθῇ ἡ δωρεά; Ἐσὺ δῆμως ἐκ τῶν προτέρων καθιστᾶς ἀνάξιον τὸν ἑαυτόν σου νὰ ὑποδεχθῆς αὐτὰ ποὺ σοῦ ἔχουν φανερωθῆ.

6. Καὶ σὺ μὲν κρυφὰ συνομιλεῖς μὲ τὸν ἑαυτόν σου, τὰ λόγια σου δῆμως κρίνονται εἰς τὸν οὐρανόν. Διὰ τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖ σοῦ ἔρχονται αἱ ἀπαντήσεις. Ποῖα δῆμως εἶναι αὐτὰ ποὺ λέγει; «Ψυχὴ ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ διὰ πολλὰ χρόνια· φάγε, πίε, εὐφραίνου»¹⁷ καθημερινῶς. Ὡς τί παραλογισμός! Ἐὰν εἴχεις ψυχὴν χοίρου, τί ἄλλο καλύτερον ἀπὸ αὐτὸν θὰ ἡμποροῦσες νὰ τῆς εὐαγγελισθῆς; Πόσον κτηνώδης είσαι, πόσον ἀμυαλος ἀπέναντι τῶν ἀγαθῶν τῆς ψυχῆς, νὰ χαιρετίζῃς αὐτὴν μὲ τὰ βρώματα τῆς σαρκός. Αὐτὰ ποὺ καταλήγουν εἰς τὸν ἀπόπατον, αὐτὰ ἔσùν τὰ παραπέμπεις εἰς τὴν ψυχὴν; Ἐὰν μὲν διαθέτῃ ἀρετήν, ἐάν εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἀγαθά, ἐάν ἔχῃ προσοικειωθῆ τὸν Θεόν, ἔχει πολλὰ ἀγαθὰ καὶ ἂς εὐφραυθῆ τὴν καλὴν εὐφροσύνην τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ δῆμως σκέπτεσαι τὰ ἐπίγεια καὶ ἔχεις διὰ Θεὸν τὴν κοιλίαν καὶ εἴσαι ὁλόκληρος σάρκες, ὑποδουλωμένος εἰς τὰ πάθη, ἄκουε τὴν προσωνυμίαν ποὺ σοῦ ἀρμόζει καὶ τὴν δποίαν δὲν σοῦ τὴν ἔδωσε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν ἴδιος ὁ Κύριος· «ἀνόρτε αὐτὴν τὴν νύκτα ζητοῦν ἀπὸ σὲ τὴν ψυχὴν σου. Αὔτὰ ποὺ ἔτοίμασες, ποῖος θὰ τὰ πάρῃ;»¹⁸. Τὸ γέλιο τῆς ἀνοησίας εἶναι μεγαλύτερον κακὸν ἀπὸ τὴν αἰώνιον κόλασιν. Διότι αὐτὸς ποὺ μέσα εἰς δλίγον μέλλει νὰ ἀρπαγῇ, τί σκέπτεται; «θὰ κατεδαφίσω τὰς ἀποθήκας μου καὶ θὰ κτίσω μεγαλυτέρας». Ἐσὺ βέβαια κάμνεις καλά, θὰ ἡμποροῦσα νὰ τοῦ εἴπω. Διότι τὰ ταμεῖα τῆς ἀδικίας ἀξίζει νὰ κρημνισθοῦν. Ρίχνε κάτω μὲ τὰ ἴδια σου τὰ χέρια αὐτὰ ποὺ κακῶς ἔχεις οἰκοδομήσει. Σπάσε τὰ ἀμπάρια τοῦ σιταριοῦ ἀπὸ τὰ ὅποια κα-

παραμυθίας τυχών. Ἐφάνισον πάντα οἶκον πλεονεξίας φύλακα,
ἀποσκεύασον ὁρόφους, περίελε τούχονς, δεῖξον ἡλίῳ τὸν εὐρω-
τιῶντα σῖτον, ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὸν δέσμιον πλοῦτον, θριάμ-
βευσον τὰ σκοτεινὰ τοῦ μαμωνᾶ καταγώγια. «Καθελῶ μου τὰς
5 ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω». Ἐὰν δὲ καὶ ταύτας
ἐμπλήσῃς, τί ποτε ἄρα διανοηθήσῃ; «Ἡ πον πάλιν καθαιρή-
σεις, καὶ πάλιν οἰκοδομήσεις; Καὶ τί τούτων ἀνοητότερον,
ἀπέραντα μοχθεῖν, οἰκοδομεῖν μετὰ σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς
καθαιρεῖν; »Ἐχεις ἀποθήκας, ἐὰν θέλῃς, τὰς οἰκίας τῶν πενή-
10 των. Θησαύριστον σεαυτῷ θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ. Τὰ ἐκεῖ ἀποτι-
θέμενα οὐ σῆτες καταβόσκονται, οὐ σηπεδὼν ἐπινέμεται, οὐ
λησταὶ διακλέπτονται. Ἀλλὰ τότε μεταδώσω τοῖς δεομένοις,
ὅταν τὰς δευτέρας ἀποθήκας πληρώσω. Μακροὺς σεαυτῷ τοὺς
χρόνους τῆς ζωῆς ἔπηξας. Σκόπει μή σε προλάβῃ ὁ κατὰ προθε-
15 σμίαν ἐπείγων. Καὶ γὰρ ή ἐπιψυγελία οὐ χρηστότητός ἐστιν
ἀλλὰ πονηρίας ἀπόδειξις. Ἐπαγγέλλῃ γάρ, οὐχ ἵνα δῶς μετὰ
ταῦτα, ἀλλ' ἵνα τὸ παρὸν διακριεύσῃ. Ἐπεὶ νῦν τί τὸ κωλῦον
πρὸς τὴν μετάδοσιν; Οὐ πάρεστι δὲ ἐνδεής; οὐχὶ πλήρεις αἱ
ἀποθήκαι; οὐχ δὲ μισθὸς ἔτοιμος; οὐχ η ἐντολὴ τηλαγής;
20 Ὁ πεινῶν τήκεται, δὲ γυμνητεύων πίγνυνται, δὲ ἀπαιτούμενος
ἄγχεται καὶ σὺ τὴν ἐλεημοσύνην εἰς τὴν αὔριον ἀναβάλλῃ;
Ἀκούει Σολομῶντος: «Μὴ εἴπῃς, ἐπανελθὼν ἐπάνηκε, καὶ
αὔριον δώσω». οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται η ἐπιοῦσα. Οἶων παρ-
αγγελμάτων ὑπερορᾶς, τῇ φιλαργυρίᾳ τὰ ὅτα προαποβύσας;
25 Πόσην ἔδει σε χάριν ἔχειν τῷ εὐεργέτῃ καὶ φαιδρὸν εἶναι καὶ
λαμπρύνεσθαι τῇ τιμῇ, δτι οὐκ αὐτὸς διωχλεῖς θύρας ἐτέρων,

19. Ματθ. 6,20.

20. Ματθ. 6,20.

νένας ποτὲ δὲν ἔφυγε παρηγορημένος. Ἐξαφάνισε κάθε οἰκημα ποὺ φυλάσσει τὴν πλεονεξίαν, βγάλε τὴν στέγην, γκρέμισε τοὺς τοίχους, δεῖξε εἰς τὸν ἥλιον τὸ μουχλιασμένο σιτάρι, βγάλε ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν φυλακισμένον πλοῦτον, σύντριψε τὰ σκοτεινὰ καταγώγια τοῦ μαμμωνᾶ. «Θὰ κατεδαφίσω τὰς ἀποθήκας μου καὶ θὰ κτίσω μεγαλυτέρας». Ἐὰν δῆμως τὰς γεμίστης καὶ αὐτάς, τί λοιπὸν θὰ διανοηθῆ; «Ἡ μήπως πάλιν θὰ τὰς γκρεμίσῃς καὶ πάλιν θὰ τὰς κτίσῃς; Καὶ τί πιὸ ἀνόητον ἀπὸ αὐτά, νὰ κοπιάζῃς ἀτελεύτητα, νὰ οἰκοδομῇς μὲ βιασύνην καὶ μὲ βιασύνην νὰ γκρεμίζῃς; Ἐὰν θέλῃς, ἔχεις ἀποθήκας τὰ σπίτια τῶν πτωχῶν. Θησαύρισε, διὰ τὸν ἐαυτὸν σου θησαυροὺς εἰς τὸν οὐρανόν¹⁹. Αὐτὰ ποὺ ἀποθηκεύονται ἔκει οὔτε δ σκόρος τὰ κατατρώγει, οὔτε ἡ σῆψις τὰ σαπίζει, οὔτε οἱ λησταὶ τὰ καταληστεύουν²⁰. Ἀλλὰ τότε θὰ δώσω εἰς αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην, ὅταν γεμίσω τὰς δευτέρας ἀποθήκας. Ἐχεις προσδιορίσει διὰ τὸν ἐαυτὸν σου χρόνια πολλὰ τῆς ζωῆς. Κύττα νὰ μὴ σὲ προλάβῃ αὐτὸς ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν προθεσμίαν ἐπείγεται. Διότι ἡ ὑπόσχεσις δὲν εἶναι ἀγαθότης, ἀλλὰ ἀπόδειξις τῆς πονηρίας. Διότι ὑπόσχεσαι, ὅχι διὰ νὰ δώσης κατόπιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφύγῃς τὸ παρόν. Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐμποδίζει τώρα τὴν μετάδοσιν; Δὲν εἶναι παρὼν δ πτωχός; Δὲν εἶναι γεμάται αἱ ἀποθῆκαι; Ἡ ἀμοιβὴ ἐτοίμη; Δὲν εἶναι ξεκάθαρη ἡ ἐντολή; Αὐτὸς ποὺ πεινᾷ λυώνει. Ὁ γυμνὸς ξεπαγιάζει. Ὁ δφειλέτης καταπνίγεται καὶ σὺ ἀναβάλλεις διὰ τὴν αὔριον τὴν ἐλεημοσύνην; Ἀκου τὸν Σολομῶντα· «Νὰ μὴ εἴπῃς πήγαινε καὶ γύρισε, αὔριον θὰ σου δώσω»²¹. Διότι δὲν γνωρίζεις τὶ θὰ γεννήσῃ ἡ αὔριανὴ ἡμέρα²². Ὁποῖα παραγγέλματα περιφρονεῖς μὲ τὸ νὰ βουλώσῃς τὰ αὐτιά σου μὲ τὴν φιλαργυρίαν! Πόσην μεγάλην χάριν ἔπρεπε νὰ χρωστᾶς εἰς τὸν εὔεργέτην, πόσον νὰ είσαι χαρούμενος καὶ νὰ λαμπρύ-

21. Παροιμ. 3,28.

22. Παροιμ. 27,1.

ἀλλὰ τὰς σὰς ἄλλοι καταλαμβάνουσι; Νῦν δὲ κατηφῆς εἰ καὶ δύσεντευκτος, ἐκκλίνων τὰς ἀπαντήσεις, μή πού τι καὶ μικρὸν ἀναγκασθῆς τῶν χειρῶν ἐκβαλεῖν. Μίαν οīδας φωνὴν· οὐκ ἔχω, οὐδὲ δώσω, πένης γάρ εἰμι. Πένης εἰ τῷ ὅντι καὶ ἐνδεῆς παντὸς ἀγαθοῦ· πένης ἀγάπης, πένης φιλανθρωπίας, πένης πίστεως εἰς Θεόν, πένης ἐλπίδος αἰωνίου. Συμμεριστὰς ποίησον τῶν σίτων τοὺς ἀδελφούς· τὸ ἄρριν σηπόμενον σήμερον μετάδος τῷ δεομένῳ. Πλεονεξίας εἰδος τὸ χαλεπώτατον, μηδὲ τῶν φθειρομένων μεταδιδόναι τοῖς ἐνδεέσι.

10   7. Τίνα, φησίν, ἀδικῶ συνέχων τὰ ἐμαυτοῦ; Ποῖα, εἰπέ μοι, σαντοῦ; πόθεν λαβὼν εἰς τὸν βίον εἰσήγεγκας; "Ωσπερ ἀν εἴ τις ἐν θεάτρῳ θέαν καταλαβὼν, εἴτα ἐξείργοι τοὺς ἐπεισιόντας, ἵδιον ἑαυτοῦ κρίνων τὸ κοινῶς πᾶσι κατὰ τὴν χρῆσιν προκείμενον· τοιοῦτοί εἰσι καὶ οἱ πλούσιοι. Τὰ γὰρ κοινὰ προ-
15 κατασχόντες, ἵδια ποιοῦνται διὰ τὴν πρόληψιν. Ἐπεὶ εἰ τὸ πρὸς παραμνθίαν τῆς ἑαυτοῦ χρείας ἔκαστος κομιζόμενος, τὸ περιττὸν ἡφίει τῷ δεομένῳ, οὐδεὶς μὲν ἀν ἦν πλούσιος, οὐδεὶς δὲ ἐνδεῆς. Οὐχὶ γυμνὸς ἐξέπεσες τῆς γαστρός; οὐ γυμνὸς πάλιν εἰς τὴν γῆν ὑποστρέψεις; Τὰ δὲ παρόντα σοι πόθεν; Εἰ μὲν
20 ἀπὸ ταυτομάτον λέγεις, ἀθεος εἰ, μὴ γνωρίζων τὸν κτίσαντα, μηδὲ χάριν ἔχων τῷ δεδωκότι, εἰ δὲ διμολογεῖς εἶναι παρὰ Θεοῦ, εἰπὲ τὸν λόγον ἡμῖν δι' ὃν ἔλαβες. Μὴ ἄδικος ὁ Θεός, ὁ ἀνίσως ἡμῖν διαιρῶν τὰ τοῦ βίου; Διὰ τί σὺ μὲν πλούτεῖς, ἐκεῖνος δὲ πένεται; "Η πάντως, ἵνα καὶ σὺ χρηστότητος καὶ πιστῆς
25 οἰκονομίας μισθὸν ὑποδέξῃ, κάκεῖνος τοῖς μεγάλοις ἄθλοις

νεσαι μὲ τὴν τιμήν, διότι ὁ ἴδιος δὲν ἐνοχλεῖς τὴν πόρταν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἄλλοι κρούουν τὰς ἴδικάς σου! Τώρα δὲ εἰσαι κατσούφης καὶ ἀποκρουστικός, ἀποφεύγων τὰς ἀπαντήσεις μὴ τυχὸν κάπου ἀναγκασθῆς νὰ βγάλῃς ἔστω καὶ δλίγον ἀπὸ τὰ χέρια σου. Μίαν λέξιν γνωρίζεις δὲν ἔχω· οὔτε θὰ δώσω, διότι είμαι πτωχός. Πράγματι πτωχὸς εἰσαι καὶ στερεῖσαι ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθά. Πτωχὸς ἀπὸ φιλανθρωπίαν, πτωχὸς ἀπὸ πίστιν εἰς τὸν Θεόν, πτωχὸς ἀπὸ ἐλπίδα αἰώνιον. Κάμε συμμετόχους εἰς τὰ σιτηρὰ τοὺς ἀδελφούς. Αύτὸ ποὺ αὔριον σαπίζει, δῶσέ το σήμερον εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην. Ἡ πιὸ χειροτέρα μορφὴ τῆς πλεονεξίας είναι τὸ νὰ μὴ δίδῃ κανεὶς εἰς τοὺς ἐνδεεῖς οὔτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ φθείρονται.

7. Ποῖον, λέγει, ἀδικῶ μὲ τὸ νὰ προστατεύω τὰ ἴδια μου; Ποῖα, πές μου, είναι ἴδικά σου; Ἀπὸ ποὺ τὰ ἔλαβες καὶ τὰ ἔφερες εἰς τὴν ζωήν; Ὁπως ὅταν κάποιος, ἀφοῦ καταλάβῃ εἰς τὸ θέατρον θέσιν θέασ, ἐμποδίζῃ ἔπειτα τοὺς εἰσερχομένους, μὲ τὸ νὰ νομίζῃ ἴδικόν του αὐτὸ ποὺ είναι κοινὸν κατὰ τὴν χρῆσιν εἰς ὅλους, τέτοιοι είναι καὶ οἱ πλούσιοι. Δηλαδὴ ἀφοῦ ἐκ τῶν προτέρων ἐκυρίευσαν τὰ κοινὰ ἀγαθά, τὰ ἴδιοποιοῦνται λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ ἐπρόλαβαν. Διότι ἐὰν ὁ καθένας, κρατῶν αὐτὸ ποὺ χρειάζεται διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας του, ἀφηνε τὸ περίσσευμα εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην, τότε κανένας δὲν θὰ ἥταν πλούσιος, κανένας δὲν θὰ ἥταν πτωχός. Δὲν ἔξηλθες γυμνὸς ἀπὸ τὴν κοιλίαν; Δὲν θὰ ἐπιστρέψῃς καὶ πάλιν γυμνὸς εἰς τὴν γῆν; Αύτὰ δὲ ποὺ ἔχεις τώρα, ἀπὸ ποὺ τὰ ἔχεις; Ἐὰν μὲν λέγῃς, ὅτι ἀπὸ τὴν τύχην, εἰσαι ἄθεος, διότι δὲν γνωρίζεις τὸν δημιουργόν, οὔτε εύχαριστεῖς τὸν δοτῆρα. Ἐὰν δὲ παραδέχεσαι ὅτι ἀπὸ τὸν Θεόν είναι, πές μου τὸν λόγον διὰ τὸν δόποιον τὰ ἔλαβες. Μήπως ὁ Θεός είναι ἄδικος ποὺ ἀνισα μοιράζει εἰς ἡμᾶς τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωήν; Διατί ἐσὺ πλούσιες καὶ ἔκεινος είναι πτωχός; Διὰ κανένα ἄλλον λόγον παρὰ διὰ νὰ λάβῃς ἔξαπαντος καὶ ἐσὺ τὸν μισθὸν τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς καλῆς διαχειρίσεως

τῆς ὑπομονῆς τιμηθῇ; Σὺ δὲ πάντα τοῖς ἀπληρώτοις τῆς πλεονεξίας κόλποις περιλαβών, οὐδένα οἴει ἀδικεῖν τοσούτους ἀποστερῶν· Τίς ἐστιν δὲ πλεονέκτης; Ὁ μὴ ἔμμενων τῇ αὐταιρεσίᾳ.
 Τίς δέ ἐστιν δὲ ἀποστερητής; Ὁ ἀφαιρούμενος τὰ ἔκαστον.
 5 Σὺ δὲ οὐ πλεονέκτης; σὺ δὲ οὐκ ἀποστερητής; ἀπὸς οἰκονομίαν ἐδέξω, ταῦτα ἵδια σεαυτοῦ ποιούμενος; "Ἡ δὲ μὲν ἐνδεδυμένον ἀπογυμνῶν λωποδύτης ὀνομασθήσεται, δὲ τὸν γυμνὸν μὴ ἐνδύων, δυνάμενος τοῦτο ποιεῖν, ἄλλης τινός ἐστι προσηγορίας ἄξιος; Τοῦ πεινῶντός ἐστιν δὲ ἄρτος, δὲν σὺ κατέχεις, τοῦ
 10 γυμνητεύοντος τὸ ἴμάτιον, δὲν φυλάσσεις ἐν ἀποθήκαις, τοῦ ἀνυποδέτου τὸ ὑπόδημα, δὲ παρὰ σοὶ κατασήπεται, τοῦ χοίζοντος τὸ ἀργύριον, δὲ κατορύξας ἔχεις. "Ωστε τοσούτους ἀδικεῖς, δοσίς παρέχειν ἐδύνασο.

8. Καλοὶ μέν, φησίν, οἱ λόγοι, ἀλλὰ καλλίων δὲ χρυσός.
 15 "Ωσπερ οἱ τοῖς ἀκολάστοις περὶ σωφροσύνης διαλεγόμενοι.
 Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι διαβαλλομένης τῆς ἐταίρας, ἀπὸ τῆς ὑπομνήσεως πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ἐκκαίονται. Πῶς σοι ὑπὲρ ὅψιν τὰ πάθη τοῦ πένητος ἀγάγω, ἵνα γνῷς ἀπὸ ποταπῶν στεναγμῶν σεαυτῷ θησαυρίζεις; "Ω πόσον ἄξιόν σοι φανεῖται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς
 20 κρίσεως τὸ ὁῆμα ἐκεῖτο· «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, γυμνὸς ἥμην καὶ περιεβάλετέ με!»
 Ποταπὴ δέ σοι φρίκη, καὶ ἰδρώς, καὶ σκότος περιχυθήσεται,
 25 ἀκούοντι τῆς καταδίκης· «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἔξωτερον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι

καὶ ἐκεῖνος διὰ νὰ τιμηθῇ μὲ τὰ μεγάλα ἔπαθλα τῆς ὑπομονῆς. Ἐσύ ὅμως, ἀφοῦ τὰ περιέλαβες ὅλα εἰς τοὺς ἀχόρταγους κόλπους τῆς πλεονεξίας, νομίζεις ὅτι κανένα δὲν ἀδικεῖς, ὅταν τόσους πολλοὺς ἀποστερῆς. Ποῖος εἶναι δὲ πλεονέκτης; Αὐτὸς ποὺ δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν αὐτάρκειαν. Ποῖος δὲ εἶναι δὲ ἄρπαγας; Αὐτὸς ποὺ ἀφαιρεῖ αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν καθένα. Δὲν εἶσαι σὺ δὲ πλεονέκτης; Δὲν εἶσαι σὺ δὲ ἄρπαγας, ὅταν ἴδιοποιῆσαι αὐτὰ τὰ ἴδια ποὺ ἐδέχθης πρὸς διαχείρισιν; "Ἡ αὐτὸς μὲν ποὺ ἀπογυμνώνει τὸν ντυμένον θὰ ὀνομασθῇ λωποδύτης, ἐκεῖνος δὲ ποὺ δὲν ἐνδύει τὸν γυμνόν, ἐνῶ ἡμπορεῖ νὰ τὸ κάμη, ἀξίζει νὰ ὀνομασθῇ μὲ ἀλλο ὄνομα; Τὸ ψωμὶ ποὺ κρατᾶς ἐσύ, εἶναι αὐτοῦ ποὺ πεινᾶ. Τὸ ἐνδυμα ποὺ φυλάσσεις εἰς τὰς ἴματιοθήκας εἶναι αὐτοῦ ποὺ γυμνητεύει. Τὰ παπούτσια ποὺ σαπίζουν εἰς σὲ εἶναι τοῦ ξυπόλυτου. Τὸ ἀργύριον ποὺ ἔχεις παραχωμένον εἶναι αὐτοῦ ποὺ τὸ χρειάζεται. Λοιπὸν τόσους ἀδικεῖς, ὅσους ἡμποροῦσες νὰ εὔεργετήσῃς!"

8. Καλὰ εἶναι τὰ λόγια, λέγει, ἀλλὰ ἀκόμη πιὸ καλὸς εἶναι δὲ χρυσός. "Ωσάν αὐτοὶ ποὺ διαλέγονται περὶ ἐγκρατείας εἰς τοὺς ἀκολάστους. Πράγματι καὶ αὐτοί, ὅταν ἔξυβρίζεται ἡ πόρνη, ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν φλέγονται πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν. Πῶς νὰ σοῦ καταστήσω γνωστὰ τὰ βάσανα τοῦ πτωχοῦ, διὰ νὰ γνωρίσῃς ἀπὸ πόσον μεγάλους καημούς θησαυρίζεις διὰ τὸν ἑαυτόν σου; "Ω πόσον πολύτιμος θὰ σοῦ φανῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως δὲ λόγος αὐτός· «ἔλατε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν, ἡ ὁποία εἶναι ἔτοιμασμένη διὰ σᾶς ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Διότι ἐπείνασσα καὶ μοῦ ἐδώκατε νὰ φάγω, ἐδίψασσα καὶ μ' ἐποτίσατε, γυμνὸς ἡμούν καὶ μ' ἐνδύσατε»²³; Πόσον δὲ μεγάλην φρίκην, καὶ ἰδρῶτας καὶ σκοτάδι θὰ σὲ περιβάλῃ, ὅταν ἀκούσῃς τὴν καταδίκην· «Φύγετε ἀπὸ ἐμέ, καταραμένοι, εἰς τὴν αἰωνίαν φωτιάν, ποὺ ἔχει ἔτοιμασθῇ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ὀγγέλους του. Διότι ἐπείνασσα καὶ δὲν μοῦ ἐδώκατε νὰ φάγω, ἐδίψασσα καὶ δὲν μ' ἐποτίσατε,

φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, γυμνὸς ἥμην καὶ οὐ περιεβάλετέ με»! Οὐδὲ γὰρ ἔκει ὁ ἄρπαξ ἐγκαλεῖται, ἀλλ' ὁ ἀκοινώνητος καταχρίνεται. Ἐγὼ μὲν εἶπον ἂ συμφέρειν ἐνόμιζον, σοὶ δὲ πεισθέντι μὲν πρόδηλα τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκείμενα ἀγαθά, παφακούσαντι δὲ γεγραμμένη ἐστὶν ἡ ἀπειλή, ἡς εὑχομαί σε τὴν πεῖραν διαφυγεῖν, βελτίονα γνώμην μεταλαβόντα, ἵνα λύτροι σοι γένηται ὁ ἴδιος πλοῦτος, καὶ ἐφ' ἔτοιμα βαδίσῃς τὰ οὐράνια ἀγαθά· χάριτι τοῦ πάντας ἡμᾶς καλέσαντος εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, φῆ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

γυμνὸς ἦμουν καὶ δὲν μ' ἐνδύσατε»²⁴. Διότι ἔκει οὕτε δ ἄρ-
παγας κατηγορεῖται, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ δὲν κοινωνεῖ εἰς τὰς
ἀνάγκας τοῦ πλησίον κατακρίνεται. Ὑέγώ μὲν εἶπα ὅσα
ἐνόμιζα συμφέροντα, εἰς σὲ δὲ ἀφοῦ πιστεύσῃς, δλοφάνερα
είναι τὰ ἀγαθὰ ποὺ σύμφωνα μὲ τὰς ἐπαγγελίας σὲ ἀναμέ-
νουν, ἀφοῦ ὅμως παρακούσῃς ἡ ἀπειλή σου ἔχει γραπτῶς
διατυπωθῆ. Τὴν ἐμπειρίαν αὐτὴν σοῦ εὔχομαι νὰ διαφύγῃς,
ἀφοῦ λάβῃς καλυτέραν ἀπόφασιν, διὰ νὰ σοῦ γίνῃ λύτρον
δ ἵδιος δ πλοῦτος καὶ διὰ νὰ βαδίσῃς εἰς τὰ ἔτοιμα οὐράνια
ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν αὐτοῦ ποὺ μᾶς ἐκάλεσεν ὅλους εἰς τὴν
βασιλείαν του, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις
εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

- Διὰ τὰ χωρία καὶ τὰ ὄνόματα τοῦ κειμένου οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς σελίδας καὶ στήχους.
- Διὰ τὰ χωρία καὶ τὰ ὄνόματα τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῶν σχολίων οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς σελίδας· εὑρίσκονται δὲ ἐντὸς παρενθέσεων.

1. Εὑρετήριον χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Έξοδος		
1	26	84,6.	222,3.	2	1 ε.
2	7		234,16.	12	23
	17		26,23.	16	20
3	18		178,18.	20	10
	17		28,3.	24	18
	18		28,3ε.	32]	6
	19		166,4.	27	
	24	116,22.	232,20.		180,1ε.
	24	254,9.	254,11.	29	
4	14		200,26ε.		
6	4		110,3.		
9	3		30,24.		Λευτέτικὸν
	20		32,3.		
	21		32,3.	16	29
17	14		252,8.	23	27
18	27		166,8.		
25	30 - 34		32,25.		Αριθμοί
37	28		140,15.		
47	11 ε.		328,9.	10	10
					22,1.

11	33	46,17.		<i>Bασιλεῖῶν Β'</i>
12	1 ἑ.	166,14.		
	3	178,20.	1	24
25	8	180,10.		88,10.
	17	178,19.	14	26
			16	10
				174,6.

*Δευτερονόμιον**Bασιλεῖῶν Γ'*

15	9	(17)·214 ἑ.		
32	39	246,14.	1	5 ἑ.
			12	4
				118,21.
				108,21 ἑ.
	Kριταὶ		17	1
			18	22 - 40
				180,17.
13	4	34,3.		256,1 ἑ.
	14	34,5 ἑ.· 66,24 ἑ.	19	18
14	6	66,25.	20	κεφ.
15	16	66,25.		304,25 ἑ.
16	3	66,26.		
	21	68,2.		<i>Bασιλεῖῶν Δ'</i>
	25	68,3.	2	11
			4	39 - 41
				36,13.
	Bασιλεῖῶν Α'		42 - 44	36,10.

1	11	66,21.		
	13 - 16	34,1.		<i>Παραλειπόμενων Β'</i>
2	3	114,1 ἑ.		
15	33	180,12.	19	3
16	14	116,22 ἑ.		124,4.
17	4	110,4.		
18	7	138,15.		<i>Ψαλμοὶ</i>
24	19	138,19.		
26	7	140,1.	4	5
				178,45.

	7	260,17.		Π αροτματι
21	7	166,11.		
32	15	216,8.		
33	6	250,1 £.	3	324,22.
	9	252,4.	27	324,21.
36	8	184,5.	28	342,22.
	25	72,11 £.	34	122,9.
38	2 - 3	168,22 £.	4	130,4.
48	13	192,4 £.	6	220,18.
49	21	264,13.	9	74,4.
61	11	336,20.	10	72,10.
63	2	50,5 £.	11	158,1.
77	25	48,5 · 254,4.	13	26 (Μετ. Θεοδοτ.) 332,10.
80	4	22,1.	15	212,9 · 234,10.
94	8	270,3.	18	156,8.
104	37	46,19.	17	128,6.
111	9	290,22 £. · 332,7 £.	20	200,9.
113	13 - 15	206,7 £.	22	330,12.
117	9	100,1.	23	142,23.
118	60	174,1.	29 - 30	198,9 £.
	133	226,13.	27	342,23.
119	5	88,4.	20	304,16.
127	5	280,1.	30	304,16.
138	6	244,2.		
140	4	78,3.		
142	4	174,19.		Ἐκκλησιαστής

'Ιωβ

			1	8	304,14 £.
1	1	98,10 £.	2	18 - 19	314,5 £.
	21	98,5 £. · 172,2 £.	3	1 - 2	246,3 £.
3	18	64,26.	4	4	144,3 £.
30	25	98,8.	5	13	314,3.
31	34	128,7.	10	4	212,3 £.

Σοφία Σολομῶντος			3	16	188,21.
				5	8
					304,18 £.
3	6			11 - 12	202,7 £.
6	6			11	208,5 £.
				28	1
				40	1 - 2
					50,2.
					54,1 £.
'Ωση				6	110,1 £.
				7	110,2 £.
4	16			50	6
10	12			52	11
				56	10
				58	3
					172,15.
					212,20 £.
					158,9.
					70,14 £.
'Αμώς				4	(ἀντὶ 63,4) 22,8· 48,22.
				6	(ἀντὶ 63,6) 22,9· 48,21.
8	10			7	324,22 £.
11				66	5
					122,7.
				18	124,1.

Mιχαήλας**'Ιερεύματας**

7	1		88,1.	
	2		86,22 £.	
				4 22
				5 8
				9 23
				24
'Ιωνᾶς				114,1 £.
				15 10
				86,22 £.
2	1		86,1.	
3	4 - 10		46,15.	
				16 16
				20 9
				226,8.
				188,4.

'Ησαΐας**Θρῆνοι**

1	16		250,1.	
				1 1 £.
				86,20.

		$\gamma \epsilon \zeta \epsilon \times \iota \dot{\eta} \lambda$		17	22,10· 24,13· 60,12.
				20	342,10· 342,11 ἑ.
2	10	86,20.		21	294,21.
				7	232,1.
				9	28,26.
				10	168,15.
		$\Delta \alpha \nu \iota \dot{\eta} \lambda$		11	44,9.
					250,6.
1	8 - 16	36,19.		29	130,8 ἑ.
3	21	84,10.		30	250,21.
	24 - 33	38,5.		18	258,19.
4	24	212,8.		19	284,1· 286,5· 286,6·
6	15 ἑ.	84,27.			286,7.
	16 - 22	38,8 ἑ.		18	286,19.
.0	2 - 3	38,7 ἑ.		19	288,3.
				21	(19)· 286,10· 312,20.
				22	284,5.
		$M \alpha \tau \theta \alpha \tilde{\iota} \circ \varsigma$		23	284,13.
				26	284,15.
3	4	44,6.		20	262,3.
	5 - 6	248,21 ἑ.		25	276,1 ἑ.
	7	156,10.		34 - 36	346,20 ἑ.
4	2	44,13 ἑ.		41 - 43	348,3 ἑ.
5	4	88,14· 90,15.		26	418,9.
	5	184,24 ἑ.		27	472,18.
	22	156,11 ἑ.· 178,15 ἑ.		35	472,18.
	25	272,12.			
	28	210,6· 218,5.			
	41	272,11.			
	44	272,12· 272,13.			$M \tilde{\alpha} \rho \times \circ \varsigma$
	45	324,8 ἑ.			
6	2	128,17.		9	48,8.
	16 - 17	68,22.		35	182,13 ἑ.
	16	28,9· 60,12.		10	130,2.

		Λούξας			
6	21	88,15· 90,14 ε.	43	48	92,12.
10	25 ε.	(19)· 284,4.	14	23	112,13 ε.
12	8	130,6.	15	16	52,8 ε.
	16 - 18	324,2 ε.	18	22	116,19.
18		(19)· 322 ε.		23	182,15.
19		340,7 ε.			182,20.
20		328,18· 328,19·			Πράξεις
		340,18 ε.			
13	8	226,22.	2	38	250,3.
14	18	278,23.	8	27 ε.	268,11.
16	20 - 31	28,14.	14	22	272,19.
	23	44,5.			
	24	42,19.			Πράξεις
	25	318,11.			
18	11 - 14	120,6 ε.	1	18	184,6 ε.· 310,2.
	11	132,11· 232,5.		22	112,1.
	13	232,10.		29	136,22.
	25	296,8.	5	3 - 5	86,12 ε.
19	41	88,14.		20	260,1.
22	31 - 32	118,17 ε.	6	2	272,13.
24	43	44,20.		5	252,17.
				13	266,4.
				8	246,16.
		Ιωάννης		7	
				11	210,21.
3	4	262,13.		13	82,14.
	5	252,11 ε.	11	20	118,1.
4	6	94,1.	12	12	86,14 ε.
5	29	310,4.		15	86,18· 90,18 ε.
6	51	254,5.			
8	48	172,10.			Κορινθίους Α'
11	11	92,9 ε.			
	35	88,13.	1	30	114,10.

31	114,8.	9 - 10	82,22.
2 7	116,2.	10	46,8.
10	116,2.		
3 11 - 12	226,17.		
16	70,18.	Γ α λ ḡ τ α ζ	
4 3	120,16.		
4	120,17.	2 20	80,23.
5	218,3.	4 9	116,15.
7	116,13.	5 17 46,4 · 60,15 £ · 222,23.	
12 - 13	272,13.	26	154,13.
6 10 62,19 · 168,13 · 198,14.		6 1	128,13.
7 5	48,18.	4	120,20 £.
9 24	228,10.	7	264,22 · 318,21.
25	58,20 £.		
26	228,6.		
0 2	252,19.	Ἐ φ ε σ ḡ ο υ ζ	~
.5 10	116,3 £.		
42 - 44	98,20 £.	4 22	262,14.
56	264,25.	31 - 32	184,21 £.
		31	156,10.
		32	154,14.
K o p i v θ ι o u ζ B'		5 6	278,1.
		18	200,8.
1 9	116,6 £.	6 12 54,20 £ · 226,24.	
10	116,8.	13	228,1.
2 7	212,2.	16 - 17	60,2 £.
4 10	82,7.		
16	46,6 - 7.		
6 16	70,17 £.	Φ i λ i π π η σ ḡ ο υ ζ	
17	212,20 £.		
8 9	172,7 £ · 320,20.	1 23	88,5 £.
9 9	290,22 £.	2 13	116,1.
11 27	44,11 · 82,23 £.	3 10 - 11	114,17.
12 2	44,12.	12	116,17 £.

14	228,9.	5	58,20.	228,4 £.
18	86,19.	20		226,1.
19	204,16.	26		220,25.
4 4	88,16.	5 23		(52).

Κολασσαεῖς

Ἐβραῖοις

2 11	252,10.	1 3	182,17 £.
12	252,16.	3 17	46,16.
3 5	82,5.	5 14	74,5 £.
		10 27	310,6.
		11 33 - 34	38,14.

Θεσσαλονίκεῖς Α'

44,2.

44,3.

4 13	98,19.		
5 3	278,2.		
8	58,27.		
16 - 18	76,5 £.		
		4 6	122,9.

Τιμόθεοις Α'

Ιετροις Α'

1 18	226,24.		
2 6	320,24.	3 11	266,15.
3 15	226,3.	5 3	128,22.
		5	122,9.
		17	260,3.

Τιμόθεοις Β'

1 8	226,23.		
2 3	58,19.	226,23.	
4	228,2 £.	14 13	98,19.

2. Εύρετηριον δνομάτων καὶ πραγμάτων

Α

- Αχρὸν 166,13.
 Αβεσσαλ.ῶμ 110,6.
 Αβιμέλεχ 112,7.
 Αβραὰμ 44,6· 166,9· 318,11.
 Αγάγ 180,12.
 ἀγαθὰ αἰώνια 148,21· 178,6· ἀγα-
     θὰ οὐράνια 348,13· ἀγαθὰ
     ἀγγελικὰ 84,16· ἀγαθὰ ἐπαγ-
     γελίας 84,17.
 ἀγαθότης Θεοῦ 324,10.
 ἀγγελος, -οι 28,6· 34,5· 48,4·
     56,10· 66,18· 104,8· 130,5·
     188,19· 260,7· 278,3· 332,1·
     ἀγγέλων μυριάδες 280,2.
 ἀγιασμὸς 274,24· ἀγιασμὸς ψυχῆς
     260,9.
 ἀγιος, -οι (15)· 24,1· 30,19· 36,14·
     38,13· 44,2· 86,21.
 ἄγνοια Θεοῦ 248,7.
 Αδὰμ 26,23· 116,22.
 (Ἄδελφοι Ἰωσὴφ 16).
 ἀδελφοκτονία 138,1.
 ἄδης 300,21· 304,16.
 Αδωνίας 110,5.
 ἀθάνατος (ἄνθρωπος) 318,20.
 ἀθητής 228,3· ἀθληταὶ εὐσεβείας
     54,14· 272,6.
 Αιγύπτιος, -οι 32,20· 46,18· 144,5.
 Αἴγυπτος 46,21· 72,14· 142,2.
 ἄλιτα 222,21.
- αἷμα Μονογενοῦς 84,14.
 αἰχμαλωσία 256,22.
 ἀκοινώνητος 348,8.
 ἀκολασία (14)· 50,16· 278,26.
 (ἐκολουθία νεκρώσιμος 234).
 ἀλαζονεῖα 114,21· 118,21.
 ἀλεξιτήριον πάθους 134,22.
 ἀλλοτρίωσις Θεοῦ 154,11.
 ἀμαλὴκ 180,12.
 ἀμάρτημα, -ατα 24,16· 90,11·
     128,4· 224,19· 232,9· 258,27·
     260,4· 264,10· 314,7.
 ἀμαρτία, -αι (16)· 24,8· 28,2·
     50,25· 68,7· 84,13· 88,11·
     124,3· 164,1· 168,19· 170,
     17· 176,9· 178,11· 180,25·
     204,14· 210,3· 212,9· 216,9·
     218,9· 218,25· 224,16· 256,
     21· 264,2· 264,21· 266,3·
     268,25· 272,22· 274,9· 278,4·
     308,24· 312,4· ἀμαρτία ἀ-
     μάρτυρος 218,2· ἀμαρτίαι
     κατὰ διάνοιαν 216,8.
 ἀμαρτωλός, -οι 120,10· 278,9·
     310,5.
 ἀναγέννησις πνευματικὴ 246,11.
 (ἀναγνώρισις Θεοῦ 15).
 ἀνάμνησις τοῦ σωτηρίου πάθους
     52,24· ἀνάμνησις ἀναστάσε-
     ως 188,8.
 ἀνάστασις 248,2· ἀνάστασις νε-
     κρῶν 188,11.

- ἀναχώρησις ἀμαρτίας 248,25.
 ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν 38,7· ἀνὴρ ἀπειρόκαλος καὶ δψίπλουτος 300, 24.
 ἀνθρωποκτόνος 180,24.
 "Αννα (μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ) (13)· 66,20· 112,24.
 ἀνομία 122,8· ἀνομίαι ἀδελφαὶ 136,21.
 ἀνταπόδοσις 316,12· ἀνταπόδοσις τοῦ κριτοῦ 302,14· ἀνταπόδοσις τῶν βεβιωμένων 52,25.
 ἀντίδικος 166,20.
 ἀντίδοσις 188,12.
 ἀδρατοι 228,10.
 ἀπάντησις τοῦ Χριστοῦ 188,15.
 ἀπειλὴ 348,10.
 ἀπιστία 118,16.
 (ἀποκατάστασις ἐν Χριστῷ 19).
 ἀπόλαυσις αἰωνία 300,10· ἀπόλαυσις πρόσκαιρος ἀμαρτίας 278, 16.
 ἀπολογία τῶν ἀμαρτημάτων 80,13.
 ἀποστερητής 346,4.
 ἀπόστολος, -οι 46,6· 76,1· 80,15· 82,21· 86,17· 90,19· 114,7· 128,12· 250,2.
 ἀριστοτέχνης 240,24.
 ἀρραβών τῆς κολάσεως 146,12.
 ἀρχιτέκτων 226,15.
 ἀρχῶν τοῦ κόσμου 110,19.
 ἀσέβεια 122,8.
 ἀσκητὴς εὐσεβείας 56,3.

(ἀσματα θρηνώδη 98).
 αὐτάρκεια 96,2.
 ἀφεσις 258,18· 264,10· ἀφεσις διφλημάτων 262,17.

(ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν 34).
 Ἀχαὰβ 304,26.

B

- Βαβυλωνία 36,19.
 βάπτισμα (18)· 124,16· 248,4· 248,15· 252,11· 252,21· 254,7· 254,21· 257,5· 262,1· 262,16· 266,24· (272)· 276,18· 278,21· βάπτισμα μετανοίας 248,21· βάπτισμα υἱοθεσίας 248,23· βάπτισμα εἰσαγωγικὸν 248,24· βάπτισμα τελειωτικὸν 248,24.
 βασιλεία 62,21· 146,13· 168,14· 278,22· 302,15· 310,8· 348,14· βασιλεία Θεοῦ (15)· 286,22· βασιλεία οὐρανῶν 84,16· 168,13· 236,23· 250,18· 258,2· 272,21· 290,15· 296,7· 296,27· 312,25· 332,3· (βασιλεία αἰώνιος 18).
 βασκανία 132,4· 144,20· 152,6· 154,2.
 βάσκανος, -οι 134,2· 134,14· 140,7· 142,23· 146,6· 146,23.
 βῆμα Χριστοῦ 100,4.
 βουλαὶ τῶν καρδιῶν 214,2· 218,4.

βρέφος 112,3.

βωμὸς δλοκαυτωμάτων 254,21.

Γ

(Γαβριὴλ Σταυρονικητιανὸς 10).

(Γαλάται 86).

(Garnier J. 9).

γαστριμαργίς 32,12· 32,19· 62,25.

γαστρίμαργοι 326,22.

Γεδεὼν 112,7.

γέεννα 310,8.

γέλως 90,16.

γεωργὸς 226,21.

γῆ τῆς ἐπαγγελίας 46,22· 254,7.

(γνῶσις Θεοῦ 15)· γνῶσις μυστηρίων 186,16.

Γολὰθ 110,4· 138,12.

γραμματεῖς 284,12.

Γραφὴ (28)· 134,23· 158,7· Ψαλμοὶ 178,14· 250,1· Παρούμει 156,8· Ἐκκλησιαστὴς 314,3· (Εὐαγγέλιον Ματθαίου 11· 19).

(Γρηγόριος Θεολ. 9· 10· 35).

γυνὴ φιλόπλουτος 298,7.

Δ

Δαβὶδ 88,7· 138,9· 166,12· 168,21· 174,3.

(δαιμονιζόμενος 17).

δαιμον, -ονες (17)· 48,8· 56,9· 142,12· 146,12· 160,18· 162,17· 184,15· 298,18· 260,7· δαιμον ἀρχέκακος 136,15· δαιμονες μισόκαλοι 146,4· δαιμον αὐθαίρετος 190,8· 196,17.

δάκρυον 212,5· δάκρυον Κυρίου 92,8· 94,27· δάκρυα ἀγίων 90,4· δάκρυα πικρὰ 224,20.

Δανιὴλ (13)· 38,7· 46,24.

Δεσπότης 52,10· 124,17· 172,7· 172,14· 182,16· 254,12· 258,6· 312,18· 330,17.

δημιουργὸς 202,22· 238,24.

(Δημοσθένης 165).

διάβολος (16)· 44,14· 106,12· 110,11· 132,2· 142,21· 182,1· 204,14· 220,24· 254,1· 264,24· 290,25· 322,9· (διάβολος ἀνθρωποκτόνος 16)· 38· καὶ ἀνθρωποκτόνος.

(Διάδοχος Φωτικῆς 77).

(διάκρισις τριμερῆς τῆς ψυχῆς 176).

διατάξεις ἀποστολικὴ 80,20.

διδάγματα 286,2· διδάγματα σωτήρια καὶ ζωοποιὰ 44,22· 23· διδαγμα δφεως 146,11.

διδασκαλία 76,3· 150,9· διδασκαλία θεία 96,12.

διδασκαλος, -οι 64,11· 164,5· 200,7· 284,11· 286,1· 314,20· 324,24· διδασκαλος θεομαχίας 138,2.

δικαιοι 88,1.
 δικαιοκρισία 212,24· δικαιοκρισία
   Χριστοῦ 52,26.
 δικαιον 302,13.
 δικαιοσύνη 122,7· 220,1· 270,1·
   δικαιοσύνη ἀληθῆς 114,13.
 δικαστήριον Χριστοῦ 308,9.
 δικαστής ἀπαραλόγιστος 308,13.
 (διώκται 78).
 δόγματα 40,16· 248,20· δόγματα
   ἀληθείας 72,21· δόγματα εὐ-
   σεβείας 60,7· 222,25.
 δοκίμιον 322,3.
 δόξα 104,3· 114,5· 126,4· 130,5·
   152,13· 272,18· 330,24· δό-
   ξα αἰώνιος 126,11· 332,2· δό-
   ξα θεία 106,4· (δόξα ἀληθῆς
 15). δουλεία 84,15.
 δοῦλοι 68,11.
 δύναμις Θεοῦ 106,2· δύναμις Χρι-
   στοῦ 118,16.
 δυσμετάδοτον 324,18.
 δωρεά Χριστοῦ 126,12· (δωρεά
   τῆς ἀναστάσεως 18).

E

Ἐβραῖοι (22)· 202,12.
 ἐγκράτεια 40,15· 54,15· 60,22·
   62,2· 96,2· 178,13· ἐγκρά-
   τεια σώματος 274,3.
 εἰδωλα τῶν έθνων 206,7.
 εἰδωλολατρία 32,12. 178,21·

εἰδωλομανία 32,21.
 εἰκὼν θεία (14)· κατ' εἰκόνα τοῦ
   κτίσαντος 234,19.
 Ἐκκλησία (12· 18)· 56,20· 60,11·
   150,13· 226,1· 248,17· 256,
   8· 272,3.
 (ἐκκλησιαστικὸν ἔτος 22· ἐκκλη-
   σιαστικὸς ρήτωρ 150).
 (ἐκπτωσις ἀνθρώπου 49).
 ἐλεημοσύνη 212,8· 342,21.
 ἐλευθερωτής τῶν ἀνθρώπων 142,17.
 Ἐλισσαῖος 36,8.
 ἐλλάμψεις ἀγίου Πνεύματος 48,3.
 ἐλπὶς 86,15· 98,19· 114,22· ἐλπὶ-
   δες ἀναστάσεως 84,15· 236,
   21· ἐλπὶς ἀπολυτρώσεως 264,
   20· ἐλπὶς τῶν αἰώνιων 104,
   21· ἐλπὶς τοῦ σωτηρίου 58,
   27· ἐλπὶς τῆς δόξης 106,12·
   ἐλπὶς τῆς δόξης τῶν στεφά-
   νων 86,6· ἐλπὶς τῆς ἀντι-
   δόσεως 104,2· ἐλπὶς τῶν μελ-
   λόντων 102,24· ἐλπὶς μα-
   χαρία 184,24.
 ἐνέργεια (Θεοῦ) 240,5· ἐνέργεια
   δρθαλμῶν 220,6.
 ἔννοια Θεοῦ 238,26· ἔννοια τῆς
   ἡμέρας ἐκείνης 188,9.
 ἔνοικησις τοῦ Πνεύματος 210,21.
 ἐντολή, -αί 26,23· 32,10· 78,4·
   104,18· 288,2· 294,22· 310,
   7· 312,24· 316,27· 318,15·
   324,21· 342,19· ἐντολὴ Κυ-
   ρίου 182,22· ἐντολὴ Ἱερὰ

106,11· ἐντολὴ τῆς ἀγάπης
288,7· ἐντολὴ τῶν ἔχθρῶν
318,16.

ἔξιγγητὴς ιερῶν λογίων 150,5.
ἔξιμολόγησις 70,25· 224,19.
ἐπαγγελία, -αι 234,15· 278,27·
342,15· 348,9.

ἐπαινοὶ δικαίων 280,4.

ἐπιδημία Πνεύματος 210,19.

ἐπίγνωσις 250,11· ἐπίγνωσις τῆς
οἰκείας κακίας 212,22.
(ἐπίσκοπος 11).

ἐπίστασις λογισμῶν 218,23.

(Ἐρασμος 12).

ἔργα 316,12· ἔργα χραθὰ 104,6·
186,13· 330,3· 340,13· ἔργα
ἀδικίας 306,25· ἔργα δια-
βόλου 272,24.

ἔργάται ἀνομίας 272,24.

Ἐσα 26,25· 258,5.

εὐαγγέλιον 224,29· 312,20· 314,20·
εὐαγγέλιον Χριστοῦ 228,15·
εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας 268,
14· εὐαγγέλιον τῆς χάριτος
τοῦ Θεοῦ 186,9.

εὐσέβεια 320,17.

εὐφροσύνη 84,19· εὐφροσύνη αἰ-
ώνιος 104,9.

εὐχαριστία 98,4· (εὐχαριστία ἐν
παντὶ 14)· εὐχαριστία ἐπὶ
πᾶσιν 76,8.

(εὐχὴ γάμου 313).

Ἐφραίμ 250,24.

ἔχθρος, -οὶ 220,17· 260,18· 270,6·

ἔχθρος Θεοῦ 146,9· ἔχθροι
ἀδρατοι 54,13· 56,6· 58,15.
ἔχιδνα 132,13.

Z

Ζαμβρὶ 180,8.

ζῆλος 136,24· 212,23.

(Ζητήματα λατρευτικῆς φύσεως 12)

ζυγὸς τῆς δουλείας τοῦ Χριστοῦ
188,17.

ζωὴ 250,16· ζωὴ αἰώνιος 106,3·
110,14· (284)· 284,15· 286,
8· 302,16· ζωὴ ἀληθινὴ
296,16· ζωὴ εὐαγγελικὴ (14)·
84,2· (ζωὴ παραδεισιακὴ
48)· ζωὴ (ἐπίγειος) 312,
19· 316,15· ζωὴ πρόσκαιρος
222,9.

ζωοθυσίαι 30,22 - 23.

H

ἡδονὴ 264,25.

Ἡλίας 34,16· 68,4· 180,15· 254,15

ἡμέρα τῆς κρίσεως 346,19· ἡμέρα
τῆς ἐπιφανείας 188,16· ἡμέ-
ρα τῶν στεφάνων 52,23·
ἡμέρα ἐκείνη 310,1.

Ἡσαῖας 22,6· 202,7.

Ἡσαῦ 32,24.

(ἡσυχασται 77· ἡσυχασται ἀσκηται 76).

(Ἡρα 80).

Θ

Θάνατος, -οι 34,20· 126,1· 142,15·
154,10· 158,18· 164,22· 246,
9· 276,23· 312,2· 318,15·
318,20· 334,3· Θάνατος αἰώνιος 110,15· Θάνατος ψυχῆς 248,7· Θάνατος ἀμαρτίας 262,17.

Θαύματα 142,10.

(Θέλημα Θεοῦ 17).

Θεμέλιον πίστεως 226,15.

(Θεοδοτίωνος μετάφρασις 333).

(Θεολογία δοξολογική 15).

(Θεολόγος 19).

Θεομαχία 138,1.

Θεόπλαστος 234,16.

Θεὸς 70,26· 84,7· 90,4· 116,14·
128,19· 136,19· 318,26· 330,
24· 344,22· Θεὸς ἀδρατος 240,1· Θεὸς ἀσώματος
238, 30.

Θεότης 44,18· 94,1.

Θεσμοὶ 154,11· (Θεσμὸς τῆς νηστείας 13).

Θεσσαλονικεῖς 76,2.

Θεωρία Θεοῦ 248,9· θεωρία ἀσωμάτων 220,6· θεωρία ψυ-

χῆς 240,22· θεωρία τῶν ἀγαθῶν 102,28.

Θηρευτὴς 226,7.

Θησαυρὸς 342,10.

Θρῆνοι ἀγίων 90,3.

Θρόνος Θεοῦ 104,9· θρόνοι ἀποστόλων 280,3.

Θυμὸς (16)· 50,2· 158,5· 158,17·
160,3· 160,11· 162,22· 164,
19· 168,4· 170,11· 174,12·
174,26· 176,10· 176,17· 178,
12· 178,20· 180,11· 180,
15· 180,23· 182,2· 184,5·
184,8· 184,18.

Θυρεὸς 58,27.

Θυσία 254,22· 266,6· θυσία ζῶσα 318,23.

Θυσιαστὴριον 318,22.

Θώραξ δικαιοσύνης 60,2.

I

Ιακώβ πατριάρχης 72,14.

(Ιακωβὸς μαθητὴς 34 - 35).

Ιεζάρβελ 180,18.

Ιεζεκιὴλ 86,20.

Ιερεμίας (17)· 12,25· 86,20· 188,2·

Ιερεὺς 34,13.

(Ιεριχὼ 284).

Ιερουργία 34,13.

Ιερουσαλήμ ἐπουράνιος 104,7.

Ιερωσύνη 212,14.

Ιλασμὸς 26,16· 120,5.

- (Ἔξιων 80).
 Ιουδαιος, -οι (16· 34) 40,2· 76,16·
     112,12· 142,8· 252,7.
 (Ιουλίττα μάρτυς 15).
 Ισοπολιτης ἀγρέλων 256,22.
 Ισραὴλ 26,16· 112,2· 116,23·
     180,19· 252,18.
 Ισραηλῖται 122,4.
 Ιωάννης Βαπτιστὴς καὶ Ηρόδο-
     μος (13· 34) 44,6· 124,16·
     248,21.
 (Ιωάννης Χρυσόστομος. 133).
 (Ιωάννης Δαμασκηνὸς 234).
 Ιώβ 64,26· 96,22· 128,7· 322,8.
 Ιωνάθαν 88,8.
 Ιωσαφὰτ 124,2.
 Ιωσὴφ 140,15· 328,9.
- K**
- Κάιν (16)· 136,20· 200,26· 266,6.
 (καρποὶ πνευματικῆς προκοπῆς 17)·
     καρπὸς νηστείας 66,20· (καρ-
         ποὶ φθόνου 16).
 καταδίκη 348,3.
 κατακλυσμὸς 30,23.
 κατάκρισις 168,19· 186,16.
 κατάληψις 240,7.
 κατάλυσις θανάτου 236,21.
 (κατανόησις τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ
     17)· κατανόησις τοῦ Θεοῦ
     202,18· κατανόησις τοῦ Θεοῦ
     δι' ὁφθαλμῶν 240,6· (κατα-
- νόησις τῆς φύσεως τῆς ἀν-
     θρωπίνης ψυχῆς 17)· κατα-
     νόησις σεαυτοῦ 238,25.
 κατήχησις 248,20.
 (κατηχούμενοι 18).
 καύχημα 114,2· καυχημα δικαι-
     οσύνης 120,2· καυχήματα
     ὑπὲρ τῶν θλίψεων 44,11.
 (καύχησις 15)· καύχησις ὀλόκλη-
     ρος καὶ τελεία 114,11.
 κήρυγμα, -ατα (17)· 56,13· 248,18.
     κήρυγμα σωτήριον 246,6·
     κήρυγμα φιλανθρωπίας
     328,10.
 κῆρυξ 256,21.
 κινήσεις διανοίας 216,19.
 (Κλήμης Ἄλεξ. 132).
 κληρονόμος, -οι τῆς αἰωνίου ζωῆς
     286,15· 320,24· κληρονό-
     μος τῶν ἀγαθῶν τοῦ Χρι-
     στοῦ 256,24.
 κλῆρος πατρῷος 30,20.
 κλῆσις (16)· 250,17· 254,20·
     278,23.
 κοινωνία τῆς ἀνθρωπείας φύσεως
     92,20· κοινωνία χαρίσμα-
         τος πνευματικοῦ 46,13· κοι-
         νωνία προσευχῆς 212,10· κοι-
         νωνία πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς
     134,8.
 κοινωνὸς τῆς ἀναστάσεως 252,18.
 κόλασις 324,11· κόλασις αἰώνιος
     340,20.
 (Κοντογόνου Κ. 12).

(Courtonne Υ. 9· 10).

κρεοφαγία 30,23· 46,17.

κρῆμα 132,6· 338,19· κρῆμα δια-
βόλου 132,7· κρῆμα μοιχείας
210,16.κρίσις 118,2· 178,16· 278,18·
κρίσις δίκαια 188,11.κριτής 118,3· 142,17· 172,16·
188,10· 298,3· 330,18· κρι-
τής δίκαιος 72,20· 308,11·
κριτής τῶν καρδιῶν 150,18.

κρυπτὰ τοῦ σκότους 218,3.

κτίσις 84,8· 182,17.

κτίστης 304,12.

Κύριος 22,9· 34,19· 44,13· 52,21·
62,6· 68,27· 88,13· 90,27·
92,24· 102,20· 110,16· 122,
10· 124,8· 156,11· 172,14·
178,15· 182,12· 212,15· 226,
8· 230,23· 246,14· 248,22·
250,5· 252,11· 260,17· 270,
4· 272,2· 272,15· (284)·
288,5· 290,20· 312,22· 314,
19· 318,17· 340,2· 340,18.**Λ**

Λάζαρος 28,14· 44,5· 88,13· 92,1.

λέοντες 38,11.

Λευτταὶ 178,21· 212,13.

λόγια τοῦ Πνεύματος 72,7.

λογισμός, -οἱ 60,22· 158,1· 172,24·
174,26· 176,19· 184,7· 198,16· 208,11· 230,16· 234,22·
238,3· 306,26· 308,8· 316,
21· 334,23· λογισμοὶ ἀτρε-
πτοι 322,10.

λόγος πνευματικὸς 150,13.

λοιδορία 168,13· 170,1· 170,24.

λοιδορος 168,8· 168,16.

Λουκᾶς 284,4.

λύπη 50,3· 94,20· 96,20· 98,18·
132,15.

λύτρον ψυχῆς 312,14.

λωποδύτης 346,7.

Μ

Μαδιανίτις 180,8.

μαθηταὶ 126,5· 286,5· μαθητής
Χριστοῦ 130,6· μαθηταὶ τῆς
νηστείας 64,25· μαθητής δι-
αβόλου 136,20.

μακαριότης 272,21.

μακροθυμία Θεοῦ 324,7.

μαμωνᾶς 342,4.

μάννα 46,18.

Μαρία (ἀδελφὴ Μωυσέως) 166,13.

ματαιότης λογισμῶν 230,6.

μάχαιρα τοῦ Πνεύματος 60,4.

μεγαλειότης 114,5.

μέθη (14· 17· 311)· 32,17· 50,7·
52,11· 60,21· 62,2· 62,21·
68,1· 70,5· 70,24· 190,8·
192,4· 196,18· 200,20· 202,

3· 204,6· 206,5· 206,23·

210,9· 308,7.

μέθυσοι (17)· 62,11.

μεθύων, -οντες 190,15· 192,13·

194,17· 196,16· 198,14· 206,

7· 208,16.

μετάνοια 28,2· 70,24 - 25· 224,

22· 248,27.

μετουσία ἀληθινῶν 148,21· μετ-

ουσία ἀγαθῶν 250,17.

μέτοχος Χριστοῦ 24,17.

μιμητής ταπεινοφροσύνης 130,8.

(Minge J. 9).

μισανθρωπία 324,18.

μισθός, -οι 128,16· 128,21· 186,15·

316,8· 342,19· μισθὸς δι-

καίου κριτοῦ 338,13· μι-

σθὸς πιστῆς οἰκονομίας

344,25.

μῖσος 134,25· 154,6· 158,14· μῖ-

σος ἀμαρτίας 176,16.

μνήμη πεπραγμένων 258,26.

μνημόσυνον ἀναστάσεως 248,14.

(μοιρολόγια 98).

(μοναχικὸς βίος 76 - 77).

(μοναχοὶ 35-77).

(μονὴ Σταυρονικήτα 10).

(μυστήριον τοῦ βαπτίσματος 18·
268).

Μωυσῆς (13)· 32,7· 46,13· 66,19·

166,13· 178,20· 216,3·

252,18.

N

Ναβουθὰν Ἰεζραηλίτης 304,25.

ναζιραῖος, -οι (34· 35)· 34,12.

(ναζιρικὴ, ἴδιότης 35).

ναὸς Θεοῦ 210,21· ναὸς εἰδώλων
70,18· 210,20.

νεανίας 100,14.

νεανίσκος (11)· 284,1· 294,24.

νεκρός, -οι (98)· 142,12· 266,13·
318,22.

(νεομηνία 22).

νεόπλουτος 302,24.

νηστεῖα (17· 23· 62)· 24,6· 26,11·
26,26· 28,5· 28,14· 30,19·

32,6· 34,3· 36,6· 38,12·

38,14· 40,17· 42,15· 44,6·

46,5· 48,7· 48,15· 48,20·

50,15· 52,14· 56,2· 56,8·

56,25· 60,18· 62,8· 64,3·

66,17· 68,17· 70,3· 72,17·

212,4· 274,12· νηστεῖα ἀ-

ληθῆς (13· 14)· 22,7· 72,2·

νηστεῖα πρεσβυτέρα τοῦ νό-

μου 26,14· νηστεῖα δημο-

σιευμένη 26,7· νηστεῖα ἀ-

διάλειπτος 224,20· (νηστεῖα

ψευδῆς 13).

νηστευταὶ 62,11.

Νινευῖται 46,15.

νομικοὶ 284,12.

νομοθεσία 24,16· 32,11· 46,14·

νομοθεσία πρὸς τὸ
θρηνεῖν 96,3.
νομοθέτης, -αι 34,8· 50,21· 56,29·
66,19· 80,12· 230,22· 314,
24.
νόμος 26,13· 296,15· νόμος Θεοῦ
246,16· νόμος θανάτου 100,
23.
νοῦς 222,2· (νοῦς Κυρίου 14).
νυμφίος 276,3.
νυμφῶν 276,7· νυμφῶν εὐφροσύνης
74,8.
Νᾶε 30,26· 32,3.

Ξ

ξύλον ζωῆς 254,9.

Ο

όδοι σωτηρίας 268,21· ὁδὸς τε-
θλιμμένη καὶ στενὴ 318,12·
(όδὸς ταπεινώσεως 15): ὁδὸς
βασιλικὴ 226,14.
όδοιπόρος 226,12.
οἰκείωσις Θεοῦ 248,25.
(οἰκογενῆς 164).
οἰκονομία Θεοῦ 140,22.
οἰκονόμος 312,18· οἰκονόμος τῶν
παρὰ Θεοῦ 150,1· οἰκονό-
μος ὁμοδούλων 326,26.
οἶκος Θεοῦ 226,3.

(οἰκότριψ 164).
οἰνοπλῆκται 200,5.
οἰνοποσία 32,6.
οἶνος 30,22· 50,3· 62,8· 190,4·
190,12· 194,1· 194,3· 194,
15· 196,9· 196,22· 198,6·
200,15· 202,3· 206,14· 208,
10.
όλοθρευτής 260,21.
ὅμικα τῆς ψυχῆς 220,16.
όμοιωσις τοῦ κτίστου 240,21· ὁ-
μοιωσις τῆς πτώσεως τοῦ
διαβόλου 122,2.
όμοτιμία ἀγγέλων 234,20.
ὄνομα Χριστοῦ 120,23.
ὅπλεται πνευματικοὶ 58,24.
ὅπτασια 46,24.
ὅργη (16)· 160,15· 162,15· 162,
19· 164,4· 166,19· 172,11·
174,5· 182,2· 182,5· 184,5·
238,2· ὅργη Θεοῦ 332,13.
ὅργη δικαία 180,6· 180,13.
ὅργιζόμενος, -οι 158,21· 160,20·
170,7· 178,16.
ὅργίλος 168,9.
ὅροι τῆς φύσεως 194,18.

Π

παθήματα 50,6· (παθήματα Κυρίου
15)· παθήματα εὑσεβείας
152,21· παθήματα τῆς ψυχῆς

- 92,3· παθήματα σαρκικά
82,20.
- πάθος, -η (16)· 92,22· 94,17· 134,
14· 148,1· 156,13· 158,2·
164,25· 168,6· 170,9· 198,
20· 208,12· 294,24· 316,20·
326,21· 334,23· 336,6· πά-
θη σαρκός 240,19· 228,1.
- παῖδες 38,3.
(παλαισμάτα διαβόλου 13)· πα-
λαισμάτα ἔχθροῦ 322,12.
- παλιγγενεσία ψυχῆς 262,17.
- πανηγύρεις πρωτοτόκων 280,2.
- παράβασις νόμου 264,18.
(παραβάσις τοῦ νόμου τῆς νηστεί-
ας 13).
- παράγγελμα, -ατα 56,16· 156,5·
218,19· 220,7· 224,11· 224,
25· 238,1· 342,24· παραγ-
γέλματα Πνεύματος 220,12·
παραγγέλματα θεῖα 156,15.
- παράδεισος (13· 49)· 26,22· 28,12·
30,22· 32,5· 116,22· 254,8·
(παράδοσις παλαιὰ 18).
- παρθενία 210,1.
- παρθένοι 276,1.
- παραινέσεις πνευματικαὶ 156,4·
παραινέσεις ἀποστολικαὶ
156,9.
- παρρκοὴ Εὕας 28,15.
- παράπτωμα 224,21.
- παρουσία ἐνδοξὸς τοῦ Χριστοῦ
310,3.
- Πάσχα (11· 17· 18)· 210,17·
248,13.
(πατέρες τῆς Ἐκκλησίας 62· 133).
Παῦλος (14· 52)· 44,10· 84,3· 114,
15· 116,4· 136,22· 184,21·
228,5.
- πειρασμόι 34,10· 44,16· 322,1·
322,8· 322,13· πειρασμός
λοιδορίας 166,17.
- πειρατήριον 322,4.
- πένης, -ητες 58,2· 68,10· 126,5·
170,18· 172,2· 268,13· 300,
16· 302,13· 302,17· 308,21·
316,2· 332,21· 338,8· 342,
9· 344,4· 346,18· πένης
παντὸς ἀγαθοῦ 344,4.
- Πεντηκοστὴ (11· 17)· 210, 16.
- περικεφαλαία 58,25.
- περιτομὴ 252,7· περιτομὴ ἀχει-
ροποίητος 252,10.
- πέτρα πνευματικὴ 254,2.
- Πέτρος 118,6· 118,20.
- πίστις 60,1· 114,14· 120,22· 240,7·
268,15· πίστις εἰς τὴν Τρι-
άδα 256,7.
- πιστός, -οι (78)· 254,12.
(πλατωνικὴ ἀνθρωπολογία 16).
- πλεονέκτης 304,14· 306,2· 326,16·
336,19· 346,3.
- πλεονεξία 50,16· 66,3· 312,16·
326,4· 338,19· 342,1· 344,
8· 346,1.
- πλούτιος, -οι (18· 19)· 42,11·

56,25· 68,12· 234,3· 268,13·
 290,26· 300,17· 304,4· 320,
 2· 322,14· 326,14· 336, 24·
 338,14· 344,14.
 πλοῦτος (19· 292)· 152,5· 288,9·
 290,20· 294,11· 294,17· 296,
 17· 298,18· 300,6· 302,4·
 306,17· 310,11· 310,15· 312,
 5· 314,2· 318,8· 320,5· 322,
 15· 326,18· 330,11· 332,6·
 338,5· 348,12· πλοῦτος ἐπ-
 ουράνιος 104,5· πλοῦτος δέ-
 σμιος 342,3.

Πνεῦμα ἄγιον 52,12· 72,23· 116,2·
 150,7· 184,17· 214,20· 236,
 20· 252,23· Πνεῦμα Θεοῦ
 116,23· πνεῦμα πραύτητος
 184,20· πνεῦμα 46,2· πνεῦ-
 μα τῆς πονηρίας (13)· 166,16.

ποιμὴν 226,18.

(ποίμνιον 19).

(πολυποσία 13).

(πολυφαγία 13).

πορνεία 68,1· 180,8.

πόρνος 168,18.

(πρεσβύτερος 11).

προαιρεσις 268,3· 284,13· 314,1·
 328,21.

προεδρίαι προφητῶν 280,3.

πρόθεσις 216,10· 218,8.

πρόνοια Θεοῦ 84,10.

πρόξενος βασιλείας 262,19.

προσευχή, -αι (17· 20· 62)· 38,15·
 274,5· 274,12· προσευχή, ἀδι-

άλειπτος (14· 15· 76)· 76,8·
 (προσευχή μονολόγιστος 77)· προσ-
 ευχή, μετά νηστείας 34,1.
 προσκύνησις 268,4.
 πρόσταγμα 228,16· πρόσταγμα Θε-
 οῦ 86,21· 180,13· προστά-
 γματα θεῖα 236,21· προσ-
 τάγματα δεσποτικὰ 296,13·
 πρόσταγμα προφητικὸν 22,2.
 προφήτης, -αι (14)· 32,17· 34,7·
 36,10· 48,5· 72,10· 202,17·
 210,22· 244,1· 248,27·
 324,23.

πταισμα 106,10· 128,8.
 (πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου 19).
 πτωχεία 326,13.
 πτωχός, -οι 234,3· 302,4· 314,18·
 332,21.

P

(Πουφῖνος 12).

S

σάββατον 40,2.

(Σάκκος Στ. 11· 25).

Σαμουὴλ (34)· 34,1· 66,20· 180,11.

Σαμψὼν (13· 34)· 34,2· 66,24.

Σαοὺλ (16)· 116,22· 138,7· 180,12.

σάρξ 46,3.

Σεμεεὶ 174,4.

σίκερα 202,11.
σκῆπτρα πατριαρχῶν 28,3.

Σκύθης 144,5.

Σολομῶν 144,3· 246,1· 342,22.

Σουμανίτις 36,9.

σοφία 110,8· σοφία Θεοῦ 84,16·

110,10· σοφία θεία 106,3·

σοφία ἀνεξιχνίαστος 242,25·

σοφία ἀνθρωπίνη 112,20.

σπορὰ ἐπουράνιος 330,9.

στέφανοι 272,19· στέφανοι δικαιοσύνης 54,14· 236,23· 332,2·

στέφανοι ἐγκρατείας 60,19·

στέφανοι μαρτύρων 280,4·

στέφανοι ὑπομονῆς 166,5.

στρατιώτης 226,23· στρατιώται
Χριστοῦ 54,12· 272,6.

συγχώρησις 122,16· 258,12·
264,21.

(συνείδησις 17).

σφραγίς 260,19· σφραγίς Πνεύματος 268,15· σφραγίς ἀνεπιχειρητος 262,18.

Σωτήρ 142,9.

σωτηρία 32,22· 106,7· 112,6· 142,
10· 178,10· 274,8· 286,15·

σωτηρία διὰ τοῦ βαπτίσματος 248,10.

σωφροσύνη 210,2· 266,12· 274,1·
346,15.

σώφρων 148,5.

Τ

τάλαντον 268,9.

ταμιεῖα ἀδικίας 340,24.

ταπεινός 120,10.

ταπεινότης 124,9.

ταπεινοφροσύνη 120,13· 124,10·
126,3· 130,3· 182,12· ταπει-

νοφροσύνη σωτήριος 126,13.

ταπείνωσις (17)· 212,8.

τελείωσις (13)· 30,25· 156,7.

τελώνης 120,1· 232,10.

(Τεσσαρακοστὴ Μ. 11· 12· 13·
17).

(Τιρσεὶ 22).

τροφὴ πνευματικὴ 72,15·

τροχὸς (80)· 80,4.

Υ

υἱὸς Θεοῦ 256,24· υἱὸς Σολομῶντος 108,21.

(ὑμνογραφία ἐκκλησιαστικὴ 12).
ὕμνοι 208,23.

ὑπερηφανία 108,3· 114,20· 116,
21· 120,3· 120,8· 124,6·
126,14.

ὑπερήφανος 118,23.

ὑπηρέτης Θεοῦ 326,26.

ὑποζύγιον Χριστοῦ 252,1.

ύποθηκαι ἀποστόλου 82,6.

ύπόκρισις 154,4.

ύποκριτής 24,21.

φυλακή, -αὶ 216,17· 220,15.

φύσις τοῦ σώματος τοῦ ἀναστάντος 44,20.

Φ

φαραὼ 112,1· 142,4· 252,25.

φαρισαῖος, -οι 232,4· 284,11.

φθονερός, -οι 132,7· 144,22· φθονεροί δρθαλμοί 146,1.

φθόνος (16)· 136,16· 140,5· 140,15· 142,18· 144,15· 152,13· 154,5.

φιλάδελφος 316,5.

φιλανθρωπία 136,2· 330,19.

φιλάνθρωπος 316,4· φιλάνθρωπος Θεὸς 322,15.

φιλαργυρία 66,3· 342,24.

φιλάργυρος 304,15.

Φιλιππήσιοι 86,18.

(Φιλιππίδης Λ. 81).

φιλόλυποι 94,27.

φιλοπλούτεια 286,3.

φιλόπλουτος 320,3.

Φινεὲς 180,6· 212,23.

φόβος 50,4.

φόνος 136,21· 178,22.

φρόνημα Πνεύματος 246,17· (φρόνημα σαρκικὸν 14)· φρόνημα σαρκὸς 246,16.

φρόνησις 110,8.

φύλακες 218,23.

Χ

Χαλδαῖοι 38,2.

χαρὰ (14)· 78,7· 86,16· 88,21·

χαρὰ τοῦ Κυρίου 90,14·

χαρὰ αἰώνιος 90,21· χαρὰ άληκτος 84,19.

χάρις 118,3· 266,18· 268,8· 268,19· χάρις τῆς ἀναστάσεως 248,16.

χαρίσματα Πνεύματος 150,14· χαρίσματα πνευματικὰ 52,13· χάρισμα υἱοθεσίας 262,19.

(χειρόγραφα 10).

(Χρήστου ΙΙ. 17· 18).

χρῖσμα ἄγιον 24,17.

(Χριστιανισμὸς 35).

Χριστιανός, -οι (15)· 204,25· 250,12· 270,7· (272).

χριστοκτονία 112,16.

Χριστὸς (14)· 114,14· 116,16· 128,15· 130,6· 226,16· 252,24· 320,19.

χρυσὸς 294,18· 296,25· 298,6· 310,12· 312,3· 332,15· 336,8· 336,12· 346,14.

Χωρὴβ 34,18.

Ψ

Ψαλμός, -οι 208,23· 212,4.
 ψαλμωδία 274,13.
 ψῆφος Θεοῦ 120,15.
 ψυχή (16)· 80,16· 82,17· 134,5·
     146,16· 194,4· 196,8· 222,
     2· 222,22· 224,16· 234,
     14· 238,9· 240,12· 248,6·
     262,8· 278,4· 286,17· 296,21

300,2· 300,22· 302,28· 308,
 24· 314,10· 326,17· 326,21·
 328,18· 336,7· 340,9· 340,
 14· ψυχὴ ἀθάνατος 222,17·
 ψυχὴ ἀσώματος 238,30· ψυ-
 χὴ ἀταπείνωτος 322,6· ψυ-
 χὴ λογικὴ 240,24· ψυχὴ
 ράθυμος 230,14· ψυχὴ νοε-
 ρὰ 234,21· 238,19.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εἰσαγωγὴ	σελ.	9
Α' ΟΜΙΛΙΑΙ ΗΘΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ	»	21
1. Περὶ νηστείας, λόγος Α'	»	22
2. Περὶ νηστείας, λόγος Β'	»	54
3. Περὶ εὐχαριστίας	»	76
4. Περὶ ταπεινοφροσύνης	»	106
5. Περὶ φθόνου	»	132
6. Κατὰ δργιζομένων.	»	156
7. Κατὰ μεθυόντων	»	186
8. Εἰς τὸ «πρόσεχε σεαυτῷ».	»	214
9. Προτρεπτικὸς εἰς τὸ ἄγιον βάπτισμα	»	246
Β' ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ	»	283
1. Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας.	»	284
2. Εἰς τὸ «καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».	»	322
Εύρετήρια	»	351
1. Εύρετήριον χωρίων Γραφῆς	»	351
2. Εύρετήριον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	»	359
Πίναξ περιεχομένων	»	374

*'Εκπόση "Οφετ: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΛ
Κατσιμίδου 30 – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη*

---

*Βιβλιοδεσία: Αφοί ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανά 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη*